

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni rezidualni mehanizam
za krivične sudove

Predmet br.: MICT-13-55-A

Datum: 20. mart 2019.

Original: engleski

PRED ŽALBENIM VIJEĆEM

U sastavu:

**sudija Vagn Prüsse Joensen, predsjedavajući
sudija William Hussein Sekule
sudija José Ricardo de Prada Solaesa
sudija Graciela Susana Gatti Santana
sudija Ivo Nelson de Caires Batista Rosa**

Sekretar:

g. Olufemi Elias

Presuda od:

20. marta 2019.

TUŽILAC

protiv

RADOVANA KARADŽIĆA

JAVNO REDIGOVANO

PRESUDA

Tužilaštvo:

g. Serge Brammertz
gđa Laurel Baig
gđa Barbara Goy

Obrana g. Radovana Karadžića:

g. Peter Robinson
gđa Kate Gibson

SADRŽAJ

I. UVOD	5
A. ČINJENIČNI KONTEKST	5
B. ŽALBE	7
II. KRITERIJUMI PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU	8
III. ŽALBA RADOVANA KARADŽIĆA	13
A. PRAVIČNOST SUĐENJA.....	13
1. Navodno kršenje prava na samozastupanje (osnova 1)	13
2. Navodno kršenje prava učestvovanja u obilascima mjesta događaja (osnova 2)	17
3. Navodne greške u vezi s nedostacima Optužnice (osnove 3-5).....	23
(a) Tačka 4 (istrebljivanje).....	25
(b) Tačka 7 (deportacija)	25
(c) Tačka 11 (uzimanje talaca)	27
(d) Zaključak.....	30
4. Navodne greške zbog propusta da se ograniči obim suđenja i da se donese odluka o pravnom sredstvu za kršenje obaveze objelodanjivanja (osnova 6)	31
(a) Obim suđenja.....	31
(b) Kršenja obaveze objelodanjivanja.....	36
(c) Zaključak.....	52
5. Navodne greške u vezi s formalnim primanjem na znanje činjenica o kojima je presuđeno (osnova 7).....	53
(a) Prezumpcija nevinosti i teret dokazivanja.....	53
(b) Pobijanje činjenica o kojima je presuđeno.....	58
6. Navodne greške u vezi s prihvatanjem svjedočenja na osnovu pravila 92 <i>bis</i> i oslanjanjem na njih (osnove 8 i 9).....	62
7. Navodne greške zbog odbijanja Karadžićevog zahtjeva za pozivanje svjedoka tužilaštva radi unakrsnog ispitivanja (osnova 10)	71
8. Navodne greške zbog izuzimanja dokaza odbrane na osnovu pravila 92 <i>bis</i> (osnove 11 i 12).....	76
9. Navodne greške zbog odbijanja da se prihvate izjave dva potencijalna svjedoka odbrane (osnova 13).....	85
10. Navodne greške zbog neprihvatanja svjedočenja potencijalnog svjedoka odbrane (osnova 14).....	88
11. Navodne greške zbog odbijanja da se prihvati svjedočenje nedostupnog svjedoka (osnova 15).....	92
12. Navodne greške u vezi s prihvatanjem činjenica o kojima je presuđeno i pismenih dokaza na osnovu pravila 92 <i>bis</i> i 92 <i>quater</i> (osnova 16).....	96
13. Navodne greške zbog odgođenog objelodanjivanja identiteta i izjava svjedoka tužilaštva (osnova 17).....	101
14. Navodne greške zbog odbijanja zaštitnih mjera potencijalnim svjedocima odbrane i odobravanja ograničenja vezanih za suđenje svjedocima tužilaštva (osnova 18).....	109
(a) Odbijanje zaštitnih mjera potencijalnim svjedocima odbrane	110
(b) Ograničenja vezana za suđenje na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a	115
(c) Zaključak.....	118
15. Navodne greške zbog odbijanja da se izdaju nalozi <i>subpoena</i> za četiri svjedoka odbrane (osnova 19).....	119
16. Navodne greške zbog odbijanja da se Ratko Mladić primora da svjedoči (osnova 20)	126
17. Navodne greške zbog odbijanja da se dodijeli branilac potencijalnom svjedoku odbrane (osnova 21).....	131

18. Navodne greške zbog propusta da se izuzmu svjedočenja ratnih dopisnika (osnova 23) .	134
19. Navodna greška zbog propusta da se uvaži povlastica poslanika (osnova 24).....	138
20. Navodna greška zbog izuzimanja dokaza odbrane na osnovu načela <i>tu quoque</i> (osnova 25).....	141
21. Navodne greške u vezi sa svjedočenjem Radivoja Miletića (osnova 26).....	146
22. Navodno kršenje prava na suđenje pred nepristrasnim sudom (osnova 27).....	155
B. OPŠTINE.....	160
1. Navodne greške u zaključku o postojanju zajedničkog plana sveobuhvatnog UZP-a (osnova 28).....	160
(a) Navodni selektivni pristup u ocjeni dokaza	162
(b) Ocjena Karadžićevih izjava.....	166
(i) Raskorak unutar Karadžićevih izjava	167
(ii) Izjave sa sjednica Skupštine bosanskih Srba	173
(iii) Dvoličnost u odnosu prema međunarodnoj zajednici.....	175
(iv) Zaključak	177
(c) Sistematsko raseljavanje manjina.....	178
(d) Zaključak.....	180
2. Navodna greška u vezi s odgovornošću za zločine u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (osnova 29).....	181
3. Navodna greška zbog izricanja osuđujuće presude Karadžiću za ponašanje za koje se ne tereti u Optužnici (osnova 30).....	191
4. Navodne greške u vezi s neprovjerenim dokazima i činjenicama o kojima je presuđeno (osnova 31).....	194
(a) Navodne greške u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno	196
(b) Navodne greške u vezi sa svjedočenjima na osnovu pravila <i>92bis</i>	198
(c) Zaključak.....	210
C. SARAJEVO	211
1. Navodne greške u vezi sa zaključcima o neselektivnom i nesrazmjernom granatiranju Sarajeva (osnova 33)	211
(a) Načelo razlikovanja.....	212
(b) Načelo proporcionalnosti	220
(c) Zaključak.....	223
2. Navodne greške u zaključku da je VRS granatirao pijacu Markale 5. februara 1994. (osnova 34).....	223
3. Navodne greške u zaključku da je Karadžić dijelio zajednički cilj terorisanja civilnog stanovništva Sarajeva (osnove 36 i 37)	229
(a) Navodne greške u vezi sa sastankom od kraja maja 1992.	230
(b) Navodne greške u zanemarivanju dokaza o zabrani gađanja civila	235
(c) Navodne greške u ocjeni Karadžićevog znanja o napadima na civile	240
(d) Zaključak.....	243
D. SREBRENICA	244
1. Navodne greške u zaključku da je Karadžić dijelio zajednički cilj prisilnog uklanjanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice (osnove 38 i 39).....	244
(a) Izdavanje Direktive br. 7.....	244
(b) Ograničavanje humanitarne pomoći	248
(c) Naređenja od 11. jula 1995.	251
(d) Činjenice koje pokazuju prisilno premještanje	254
(e) Zaključak.....	256
2. Navodne greške u zaključku da je Karadžić dijelio zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice (osnova 40)	257
(a) Zaključci o naređenju da se zatočenicima prebace u Zvornik, gdje su pogubljeni	258
(b) Znanje o ubijanju u vrijeme događaja.....	264
(c) "Kasniji postupci"	268

(d) Zaključak.....	271
3. Navodne greške u zaključku o postojanju <i>mens rea</i> za genocid (osnova 41).....	273
4. Navodne greške u proglašavanju Karadžića odgovornim kao nadređenog za određene incidente ubijanja (osnove 42 i 43)	279
E. UZIMANJE TALACA	284
1. Navodne greške zbog izricanja osuđujuće presude Karadžiću za uzimanje talaca (osnove 44 i 45)	284
(a) Prijetnje da će Pripadnici UN-a biti ubijeni ili povrijeđeni.....	285
(b) Zatočenje Pripadnika UN-a.....	288
IV. ŽALBA TUŽILAŠTVA	291
A. NAVODNE GREŠKE U DEFINISANJU OKVIRA ZAJEDNIČKOG CILJA SVEOBUHVAATNOG UZP-A (OSNOVA 1)	291
1. Navodna greška u primjeni prava	292
2. Navodna greška u utvrđivanju činjeničnog stanja	296
(a) Prijetnje nasiljem i uništenjem, svijest da cilj iziskuje nasilje i dalje ostvarivanje cilja, te centralna uloga u pripremanju struktura za nasilno uklanjanje.....	299
(b) Konstatacije u vezi sa sistematskim činjenjem Isključenih krivičnih djela i <i>actusom</i> <i>reusom</i> deportacije i prisilnog premještanja	301
(c) Konstatacije u vezi sa znanjem o Isključenim krivičnim djelima i daljim ostvarivanjem zajedničkog cilja	302
(d) Kumulativni efekat.....	304
3. Zaključak.....	305
B. NAVODNE GREŠKE ZBOG PROPUSTA DA SE KONSTATUJE DA SU BOSANSKI MUSLIMANI I BOSANSKI HRVATI BILI PODVRGNUTI DESTRUKTIVNIM ŽIVOTNIM USLOVIMA U SMISLU ČLANA 4(2)(C) STATUTA MKSJ-A (OSNOVA 2).....	306
1. Nepostojanje obrazloženja i/ili greška zbog segmentiranja analize	307
2. Greška u zaključku da elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a nisu dokazani	311
3. Zaključak.....	313
C. NAVODNE GREŠKE ZBOG PROPUSTA DA SE KONSTATUJE DA JE POSTOJALA GENOCIDNA NAMJERA (OSNOVA 3).....	314
1. Navodne greške u vezi s obrascem zločina.....	314
(a) Cilj trajnog uklanjanja i genocidna namjera.....	315
(b) Navodno pogrešan pravni standard za genocidnu namjeru.....	317
(c) Navodne greške vezane za genocidnu namjeru u vezi s opštinom Prijedor.....	320
(d) Zaključak.....	323
2. Navodne greške u ocjenjivanju ponašanja i izjava	323
3. Zaključak.....	326
V. ŽALBE NA KAZNU	327
A. UVOD	327
B. KARADŽIĆEVA ŽALBA NA PRESUDU O KAZNI (OSNOVE 47-50).....	328
C. ŽALBA TUŽILAŠTVA NA KAZNU (OSNOVA 4)	332
D. UČINAK ZAKLJUČAKA ŽALBENOG VIJEĆA NA KAZNU	339
VI. DISPOZITIV.....	341
VII. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE I IZDVOJENO SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE JOENSENA	343
A. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE U VEZI S OSNOVOM 31.....	343
B. IZDVOJENO SAGLASNO MIŠLJENJE O OSNOVI 40	346
VIII. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE DE PRADE.....	349

A. SUPROTNO MIŠLJENJE O OSNOVAMA 1, 2 I 3 ŽALBE TUŽILAŠTVA.....	349
1. Zajednički aspekti o opštim načelima u vezi s dokazima	349
2. Osnova 1 žalbe tužilaštva.....	352
3. Osnova 2 žalbe tužilaštva.....	360
4. Osnova 3 žalbe tužilaštva.....	362
B. SUPROTNO MIŠLJENJE O OSNOVI 4 ŽALBE TUŽILAŠTVA	366
IX. DODATAK A – ISTORIJAT POSTUPKA	369
A. SASTAV ŽALBENOG VIJEĆA	369
B. KARADŽIĆEVA ŽALBA I ŽALBA TUŽILAŠTVA.....	369
C. ODLUKE NA OSNOVU PRAVILA 142 PRAVILNIKA	370
D. STATUSNE KONFERENCIJE	370
E. ŽALBENI PRETRES	371
X. DODATAK B – MATERIJALI NA KOJE SE UPUĆUJE I DEFINISANI TERMINI.....	372
A. SUDSKA PRAKSA	372
1. Mehanizam.....	372
2. MKSR	372
3. MKSJ	378
4. Nacionalni sudovi	399
B. IZBOR IZ PODNESAKA NA KOJE SE UPUĆUJE.....	400
C. DRUGI MATERIJALI	403
D. DEFINISANI TERMINI I SKRAĆENICE	404

1. Žalbeno vijeće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (dalje u tekstu: Žalbeno vijeće, odnosno Mehanizam) rješava po žalbama g. Radovana Karadžića (dalje u tekstu: Karadžić) i tužilaštva Mehanizma (dalje u tekstu: tužilaštvo) na Presudu u predmetu *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, koju je 24. marta 2016. izreklo Pretresno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. (dalje u tekstu: Pretresno vijeće, odnosno MKSJ).

I. UVOD

A. Činjenični kontekst

2. Karadžić je rođen 19. juna 1945. u opštini Šavnik, Republika Crna Gora.¹ Bio je jedan od osnivača Srpske demokratske stranke (dalje u tekstu: SDS) i njen predsjednik od 12. jula 1990. do 19. jula 1996.² Karadžić je takođe bio predsjedavajući Savjeta za nacionalnu bezbjednost Srpske Republike Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: SrR BiH), koji je osnovan 27. marta 1992. i zasjedao je do otprilike maja 1992.³ Dana 12. maja 1992., Karadžić je izabran za predsjednika Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine.⁴ Od 17. decembra 1992., bio je predsjednik *Republike Srpske* (dalje u tekstu: RS) i vrhovni komandant njenih oružanih snaga (dalje u tekstu: VRS).⁵

3. Pretresno vijeće osudilo je Karadžića na osnovu članova 7(1) i 7(3) Statuta MKSJ-a (dalje u tekstu: Statut MKSJ-a) za genocid, zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona ili običaja ratovanja.⁶

4. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja u Bosni i Hercegovini na koja su bosanski Srbi polagali pravo, u periodu od oktobra 1991. do 30. novembra 1995. (dalje u tekstu: sveobuhvatni UZP),⁷ i proglasilo ga krivim, po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, za progon, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti.⁸ Pretresno vijeće ga je takođe osudilo, po trećoj

---

¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Presuda, 24. mart 2016. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 24. marta 2016.) (dalje u tekstu: Prvostepena presuda), par. 2.

² Prvostepena presuda, par. 2.

³ Prvostepena presuda, par. 2.

⁴ Prvostepena presuda, par. 2. Dana 12. avgusta 1992., Srpska Republika Bosna i Hercegovina preimenovana je u *Republiku Srpsku*. V. Prvostepena presuda, par. 50, 78, 160.

⁵ Prvostepena presuda, par. 2.

⁶ V. Prvostepena presuda, par. 3524, 4937-4939, 5849, 5850, 5992, 5993, 5996-5999, 6001-6010, 6022, 6071.

⁷ V. Prvostepena presuda, par. 3447, 3462-3464, 3505, 3511, 3512, 3524, 5996, 6002-6007.

⁸ V. Prvostepena presuda, par. 3524, 5996, 6002, 6006, 6007.

kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, za krivična djela progona, istrebljivanja i ubistvo kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.⁹

5. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Karadžić, u periodu od kraja maja 1992. do oktobra 1995., kada su neprijateljstva u Sarajevu prestala, učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva putem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja (dalje u tekstu: UZP vezan za Sarajevo).¹⁰ Pretresnog vijeće ga je proglasilo krivim po prvoj kategoriji udruženog krivičnog poduhvata za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i za ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.¹¹

6. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Karadžić učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici 1995. (dalje u tekstu: UZP vezan za Srebrenicu),¹² i proglasilo ga krivim, po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, za genocid, progon, istrebljenje i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹³ Isto tako, Pretresno vijeće je Karadžića osudilo kao nadređenog na osnovu člana 7(3) Statuta MKSJ-a za progon i istrebljivanje kao zločine protiv čovječnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹⁴

7. Naposljetku, Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžić, u periodu od 25. maja do juna 1995., učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu s ciljem uzimanja pripadnika Ujedinjenih nacija (dalje u tekstu: UN) kao talaca, kako bi se Organizacija Sjevernoatlanskog ugovora (dalje u tekstu: NATO) prisilila da se uzdrži od izvođenja vazdušnih udara po ciljevima bosanskih Srba (dalje u tekstu: UZP vezan za taoce).¹⁵ Pretresno vijeće je Karadžića proglasilo krivim po prvoj

---

⁹ V. Prvostepena presuda, par. 3521, 3524, 5996, 6002-6005. Napominjući da su ubistvo i istrebljivanje kao zločini protiv čovječnosti nedopustivo kumulativni, Pretresno vijeće je izreklo osuđujuće presude samo za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti za incidente u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om kada su oba krivična djela utvrđena na osnovu istog incidenta. V. Prvostepena presuda, par. 2446-2464, 6022-6024, fusnota 20574.

¹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 4644, 4647-4649, 4676, 4678, 4708, 4891, 4892, 4932, 4936-4939, 5997.

¹¹ V. Prvostepena presuda, par. 4939, 5997, 6004, 6005, 6008, 6009.

¹² V. Prvostepena presuda, par. 5724, 5731, 5736, 5737, 5739-5745, 5810, 5811, 5814, 5821, 5822, 5831, 5849, 5998.

¹³ V. Prvostepena presuda, par. 5849, 5850, 5998, 6002-6005, 6007.

¹⁴ V. Prvostepena presuda, par. 5837, 5848, 5850, 5998, 6002-6005. Što se tiče UZP-a vezanog za Srebrenicu, Pretresno vijeće je napomenulo da su ubistvo i istrebljivanje kao zločini protiv čovječnosti nedopustivo kumulativni i nije izreklo osuđujuće presude za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti budući da su ti incidenti bili podvedeni pod istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti. V. Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 6022-6024, fusnota 20574.

¹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 5962, 5973, 5992, 5993, 5999. Pretresno vijeće je konkretno navelo da je zajednički cilj UZP-a vezanog za taoce trajao sve dok posljednji pripadnici UN-a nisu pušteni na slobodu 18. juna 1995. V. Prvostepena presuda, par. 5962.

kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata za krivično djelo uzimanja talaca kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹⁶

8. Pretresno vijeće je Karadžiću izreklo kaznu zatvora u trajanju od 40 godina.¹⁷

B. Žalbe

9. Karadžić je prvobitno iznio 50 žalbenih osnova kojima osporava osuđujuće presude i kaznu koja mu je izrečena;¹⁸ međutim, on je eksplicitno ili implicitno povukao četiri žalbene osnove.¹⁹ Karadžić od Žalbenog vijeća traži da poništi osuđujuće presude i izrekne mu oslobađajuću presudu ili, alternativno, da naloži novo suđenje ili da mu smanji kaznu.²⁰ Tužilaštvo odgovara da Karadžićevu žalbu treba odbaciti u cijelosti.²¹

10. Tužilaštvo iznosi četiri žalbene osnove kojima osporava neke od zaključaka Pretresnog vijeća i kaznu koja je izrečena Karadžiću.²² Ono od Žalbenog vijeća traži sljedeće: (i) da Karadžićeve osuđujuće presude izrečene na osnovu treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om preklasifikuje u prvu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata; (ii) da Karadžića proglasi krivim za genocid u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om; i (iii) da mu poveća kaznu.²³ Karadžić odgovara da žalbu tužilaštva treba odbaciti u cijelosti.²⁴

11. Žalbeno vijeće je saslušalo usmenu argumentaciju strana u postupku u vezi s njihovim žalbama 23. i 24. aprila 2018.²⁵

---

¹⁶ Prvostepena presuda, par. 5993, 5999, 6010.

¹⁷ Prvostepena presuda, par. 6070, 6072.

¹⁸ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 2-16; Karadžićev žalbeni podnesak, str. 5-238.

¹⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je Karadžić u svojoj replici izričito povukao osnovu 22 i osnovu 46 svoje žalbe. Karadžićeva replika, par. 105, 254. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da se Karadžić u svom žalbenom podnesku i u replici ne bavi osnovama 32 i 35. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Karadžić odustao od tih osnova i neće ih razmatrati. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, fusnote 28, 29.

²⁰ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 3; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 856, 857; Karadžićeva replika, par. 261, 262. V. takođe T. 23. april 2018. str. 87, 92; T. 24. april 2018. str. 278, 300.

²¹ V. Odgovor tužilaštva, par. 2-10, 499. V. takođe T. 23. april 2018. str. 165-236.

²² V. Najava žalbe tužilaštva, par. 1-25; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 1-180; Replika tužilaštva, par. 1-75.

²³ Najava žalbe tužilaštva, par. 8, 15, 23, 25; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 4-8, 48, 77, 147, 180; Replika tužilaštva, par. 1. V. takođe T. 24. april 2018. str. 278-296, 305-311.

²⁴ Karadžićev odgovor, par. 231. V. takođe T. 24. april 2018. str. 296-305.

²⁵ T. 23. april 2018. str. 84-236; T. 24. april 2018. str. 237-316. V. takođe Nalog o rasporedu za žalbeni pretres i statusnu konferenciju, 27. februar 2018.

II. KRITERIJUMI PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU

12. Mehanizam je osnovan na osnovu Rezolucije 1966 Savjeta bezbjednosti UN-a (2010.) i nastavlja materijalnu, teritorijalnu, vremensku i personalnu nadležnost Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (dalje u tekstu: MKSR) i MKSJ-a.²⁶ Statut i Pravilnik o postupku i dokazima Mehanizma (dalje u tekstu: Statut, odnosno Pravilnik) odražavaju normativni kontinuitet statuta i pravilnika o postupku i dokazima MKSR-a i MKSJ-a (dalje u tekstu: Pravilnik MKSR-a, odnosno Pravilnik MKSJ-a).²⁷ Žalbeno vijeće smatra da mu je dužnost tumačiti Statut i Pravilnik Mehanizma na način dosljedan praksi MKSR-a i MKSJ-a.²⁸ Isto tako, prilikom tumačenja pravilnika i statuta MKSR-a ili MKSJ-a, Žalbeno vijeće je dužno da uzme u obzir relevantne presedane tih sudova.²⁹

13. Mada nije dužno da se pridržava se prakse MKSR-a ili MKSJ-a, Žalbeno vijeće se rukovodi načelom da, u interesu pravne sigurnosti i predvidljivosti, treba slijediti prethodne odluke žalbenih vijeća MKSR-a i MKSJ-a i odstupiti od njih samo onda kada postoje uvjerljivi razlozi u interesu pravde, odnosno, kada je prethodna sudska odluka donijeta na osnovu pogrešnog pravnog načela ili u kojoj se "pogrešno odlučilo, obično zato što su sudije bile loše informisane o primjenjivom pravu".³⁰ Ona strana koja tvrdi da Žalbeno vijeće treba odstupiti od date sudske prakse mora pokazati da za to postoje uvjerljivi razlozi koji su u interesu pravde.³¹

---

²⁶ Rezolucija 1966 Savjeta bezbjednosti UN-a, U.N. Doc. S/RES/1966, 22. decembar 2010. (dalje u tekstu: Rezolucija 1966 Savjeta bezbjednosti), par. 1, 4, Dodatak 1, Statut Mehanizma (dalje u tekstu: Statut), Preambula, član 1. V. takođe Rezolucija 1966 Savjeta bezbjednosti, Dodatak 2, član 2(2); Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 6.

²⁷ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 6. V. takođe *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*, predmeti br. IT-08-91-A i MICT-13-55, Odluka po Karadžićevom zahtjevu za pristup šestom zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere, 28. juni 2016., str. 2; *Phénéas Munyarugarama protiv tužioca*, predmet br. MICT-12-09-AR14, Odluka po žalbi na prosljeđivanje predmeta Phénéasa Munyarugarama Ruandi i po zahtjevu tužilaštva za odbacivanje, 5. oktobar 2012. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012.), par. 5.

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 6; Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012., par. 6.

²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 6; Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012., par. 6.

³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 968; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 23, 24; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107. Upor. Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012., par. 5 (u kojoj se konstatuje "normativni kontinuitet" Pravilnika i Statuta Mehanizma i Pravilnika i Statuta MKSJ-a i da "paralele nisu naprosto pitanje pogodnosti ili efikasnosti, već služe tome da se osigura poštovanje načela zakonitog postupka i temeljne pravičnosti, koji su temelji međunarodne pravde").

³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 968; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107.

14. Član 23(2) Statuta predviđa da Žalbeno vijeće može potvrditi, poništiti ili preinačiti odluke pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće podsjeća na to da žalbeni postupak nije suđenje *de novo*.³² Žalbeno vijeće razmatra samo greške u primjeni prava koje mogu obesnažiti odluku pretresnog vijeća i greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde.³³ Ovi kriterijumi navedeni su u članu 23 Statuta i čvrsto su utvrđeni u sudskoj praksi kako MKSR-a tako i MKSJ-a.³⁴

15. Strana u postupku koja tvrdi da je napravljena greška u primjeni prava mora navesti o kojoj je navodnoj grešci riječ, iznijeti argumente u prilog svojoj tvrdnji i objasniti kako greška obesnažuje sudsku odluku.³⁵ Navod o pogrešnoj primjeni prava koji nema izgleda da promijeni ishod sudske odluke može biti odbačen po toj osnovi.³⁶ Međutim, čak i ako argumenti te strane nisu dovoljni da potkrijepe navod o grešci, Žalbeno vijeće može, iz drugih razloga, zaključiti da je greška u primjeni prava ipak napravljena.³⁷ Svaki žalilac koji tvrdi da je pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što nije dalo obrazloženo mišljenje mora navesti konkretna pitanja, zaključke o činjenicama ili argumente za koje tvrdi da je pretresno vijeće propustilo da ih razmotri, te da objasni zbog čega taj propust obesnažuje presudu.³⁸

16. U slučaju da Žalbeno vijeće pronade grešku u primjeni prava u prvostepenoj presudi zbog toga što je primijenjen pogrešan pravni standard, Žalbeno vijeće će formulirati ispravan pravni standard i s tim u skladu preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog vijeća.³⁹ Na taj

---

³² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 12. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 13.

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 7. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 29.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 7. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 29.

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 30.

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 9.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 30.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 9.

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 9. V. također npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 31.

način, Žalbeno vijeće ne samo da ispravlja grešku u primjeni prava, nego, kada je potrebno, primjenjuje ispravan pravni standard na dokaze sadržane u spisu prvostepenog postupka i utvrđuje da li se i samo, van razumne sumnje, uvjerilo u zaključak o činjenicama koje žalilac osporava, i tek ga onda potvrđuje u žalbenom postupku.⁴⁰ Žalbeno vijeće ne preispituje cijeli spis prvostepenog postupka *de novo*; ono, u načelu, uzima u obzir samo dokaze na koje pretresno vijeće upućuje u tekstu presude ili u pratećim fusnotama, dokaze iz spisa prvostepenog postupka koje su u svojim žalbama navele strane u postupku i, prema potrebi, eventualne dodatne dokaze uvrštene u spis žalbenog postupka.⁴¹

17. Prilikom razmatranja navodnih činjeničnih grešaka, Žalbeno vijeće će zaključiti da je napravljena činjenična greška samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do osporenog zaključka.⁴² Žalbeno vijeće će primijeniti isti standard razumnosti i na navodne činjenične greške, bez obzira na to da li je činjenični zaključak donesen na osnovu neposrednih ili posrednih dokaza.⁴³ Žalbeno vijeće neće poništiti odluku pretresnog vijeća zbog svake činjenične greške, nego samo zbog one koja je dovela do neostvarenja pravde.⁴⁴ Prilikom utvrđivanja da li je zaključak pretresnog vijeća bio razuman, Žalbeno vijeće neće olako poništiti činjenične zaključke pretresnog vijeća.⁴⁵

18. Isti standard razumnosti i uvažavanja činjeničnih zaključaka važi i u slučaju kada tužilaštvo uloži žalbu na oslobađajuću presudu.⁴⁶ Prilikom razmatranja žalbe tužilaštva, Žalbeno vijeće će smatrati da je napravljena činjenična greška samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o

---

⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 9. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 31.

⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 14. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 18.

⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32.

⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 11.

⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32.

⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32.

⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 16. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*, par. 10.

činjenicama ne bi mogao doći do osporenog zaključka.⁴⁷ Međutim, budući da u prvostepenom postupku tužilaštvo snosi teret dokazivanja krivice optuženog van svake razumne sumnje, značaj činjenične greške koja dovodi do neostvarenja pravde donekle se razlikuje u slučaju žalbe tužilaštva na oslobađajuću presudu od slučaja žalbe odbrane na osuđujuću presudu.⁴⁸ Dok osuđena osoba mora pokazati da činjenične greške pretresnog vijeća izazivaju razumnu sumnju u pogledu njene krivice,⁴⁹ tužilaštvo mora pokazati da je, kada se uzmu u obzir činjenične greške pretresnog vijeća, eliminisana svaka razumna sumnja u krivicu.⁵⁰

19. Strana u postupku ne može naprosto ponavljati argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, osim ako može da pokaže da je odbacivanje tih argumenata od strane pretresnog vijeća predstavljalo grešku koja zahtijeva intervenciju Žalbenog vijeća.⁵¹ Argumente koji nemaju potencijal da dovedu do poništenja ili preinačenja pobijane odluke Žalbeno vijeće može odmah odbaciti i ne mora razmatrati njihov meritum.⁵²

20. Da bi Žalbeno vijeće ocijenilo argumente u žalbenom postupku, strana koja ulaže žalbu mora precizno navesti relevantne stranice transkripta ili paragrafe odluke ili presude koju osporava.⁵³ Osim toga, od Žalbenog vijeća se ne može očekivati da detaljno razmotri tvrdnje strane u postupku ako su one nerazumljive, protivrječne, nejasne ili imaju neke druge formalne ili očigledne nedostatke.⁵⁴ I konačno, Žalbeno vijeće ima inherentno diskreciono ovlaštenje da odredi

---

⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*, par. 10.

⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 16. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*, par. 10.

⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 16. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21.

⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 16. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21.

⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 11. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 25; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 25; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 34.

⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 11. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 25; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 34.

⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 12. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 35.

⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 12. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 35.

koje tvrdnje zaslužuju pismeno obrazloženje i bez detaljnog obrazloženja će odbaciti argumente koji su očigledno neutemeljeni.⁵⁵

---

⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 12. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 35.

III. ŽALBA RADOVANA KARADŽIĆA

A. Pravičnost suđenja

1. Navodno kršenje prava na samozastupanje (osnova 1)

21. Od dovođenja na MKSJ i u svim fazama pretresnog postupka, Karadžić je izabrao da se sam zastupa i nije prihvatio da ga zastupa branilac.⁵⁶ Kao optuženi koji se sam zastupa, Karadžić je imao pomoć više pravnih savjetnika i pomoćnika.⁵⁷ Dana 27. januara 2014., Pretresno vijeće je odobrilo prigovor tužilaštva na Karadžićevo svjedočenje u "narativnoj formi" i odlučilo da Karadžićev pravni savjetnik treba da ispituje Karadžića u glavnom ispitivanju.⁵⁸ Dana 20. februara 2014., Karadžić je obavijestio Pretresno vijeće da je odlučio da ne svjedoči.⁵⁹

22. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo na samozastupanje time što je zahtijevalo da ga tokom svjedočenja ispituje branilac i što mu nije dozvolilo da svjedoči u "narativnoj formi".⁶⁰ On tvrdi da Pretresno vijeće nije uvidjelo da svako ograničenje njegovog temeljnog prava na samozastupanje treba biti svedeno na minimum, da nije pokušalo uskladi to ograničenje s opravdanim razlozima za takav zahtjev, te da je napravilo grešku u primjeni prava time što je nametnulo taj konkretni način svjedočenja na osnovu "standardne prakse", ne uzimajući u obzir da li je to odgovarajući način da sasluša svjedočenje optuženog.⁶¹ Prema Karadžićevom mišljenju, Pretresno vijeće je pogriješilo time što ga je primoralo da izabere između prava na samozastupanje i prava na svjedočenje, što je na kraju "značilo da ga je osudilo ne saslušavši ga".⁶² Karadžić tvrdi da je novo suđenje jedini način da se ispravi ta greška Pretresnog vijeća.⁶³

23. U svom odgovoru tužilaštvo tvrdi da je Karadžić svoju tvrdnju da je odluku da ne svjedoči donio zbog odluke Pretresnog vijeća o formi njegovog svjedočenja iznio po prvi put u žalbenom

---

⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 6125; T. 17. septembar 2008. str. 43.

⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 6125; T. 17. septembar 2008. str. 43, 58.

⁵⁸ T. 27. januar 2014. str. 45933, 45935, 45936.

⁵⁹ T. 20. februar 2014. str. 47541.

⁶⁰ Karadžićeva najava žalbe, str. 4; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 3-17; T. 23. april 2018. str. 93-98; T. 24. april 2018. str. 240-242. V. takođe Karadžićeva replika, par. 5, 9. U prilog svojim argumentima, Karadžić se poziva na nacionalnu sudsku praksu i suprotno mišljenje u Drugostepenoj presudi u predmetu *Blagojević i Jokić*. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 10-12, 14-17; T. 23. april 2018. str. 96.

⁶¹ Karadžićeva najava žalbe, str. 4; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 5-11; T. 23. april 2018. str. 96, 97. V. takođe Karadžićeva replika, par. 9.

⁶² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 12-17; T. 23. april 2018. str. 93-95, 97.

⁶³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 17; T. 23. april 2018. str. 93, 97, 98.

postupku i da stoga ta tvrdnja, koja je uz to nepotkrijepljena, protivrječi spisu i ne pokazuje kršenje njegovih prava, ne treba uzeti u obzir.⁶⁴

24. Karadžić replicira da on nije morao tražiti donošenje druge odluke o formi njegovog svjedočenja ili odobrenje za ulaganje žalbe kako bi se to pitanje moglo rješavati po žalbi, naročito s obzirom na važnost da se optuženom koji se sam zastupa obezbijedi da "u potpunosti" ostvari svoje pravo na pravično suđenje.⁶⁵ Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće i dalje imalo dužnost da obezbijedi pravično suđenje bez obzira na to što je on primao pravnu pomoć za vrijeme suđenja.⁶⁶

25. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić nije iznio svoje argumente o navodnom kršenju njegovog prava na samozastupanje za vrijeme prvostepenog postupka i da nije tražio ponovno razmatranje pobijane odluke ni odobrenje da podnese žalbu na pobijanu odluku.⁶⁷ S tim u vezi Žalbeno vijeće podsjeća na to da, ako strana u postupku pred pretresnim vijećem na neko pitanje ne uloži prigovor kada je objektivno imala mogućnost da to učini, Žalbeno vijeće će, u odsustvu vanrednih okolnosti, konstatovati da se strana odrekla svog prava da to pitanje pokrene u žalbenom postupku.⁶⁸ Međutim, s obzirom na suštinski značaj prava na samozastupanje, Žalbeno vijeće smatra da bi bilo neprimjereno na Karadžićev navod o grešci primijeniti doktrinu odricanja od prava, te će to pitanje ipak razmotriti.⁶⁹

26. Žalbeno vijeće podsjeća na to da pretresna vijeća uživaju znatna diskreciona ovlaštenja u vođenju postupaka, uključujući i modalitete izvođenja dokaza.⁷⁰ Međutim, ta diskreciona ovlaštenja

---

⁶⁴ V. Odgovor tužilaštva, par. 11-16; T. 23. april 2018. str. 170-173. V. takođe T. 24. april 2018. str. 279.

⁶⁵ Karadžićeva replika, par. 9, 10. V. takođe T. 23. april 2018. str. 93-95; T. 24 april 2018. str. 240, 241.

⁶⁶ T. 24. april 2018. str. 239, 240.

⁶⁷ Karadžić navodi da je on svoje pravo na svjedočenje u narativnoj formi povezao sa svojim pravom na samozastupanje na raspravi po tom pitanju pred Pretresnim vijećem. V. T. 24. april 2018. str. 241, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Podnesak odbrane s redoslijedom svjedoka za februar i mart 2014., 18. decembar 2013., par. 3, fusnota 2; T. 20 februar 2014. str. 4753[6]. Međutim, argumenti koje on ističe ne pokazuju da je razlog zbog kojeg je Karadžić prigovorio na način na koji je Pretresno vijeće odlučilo da on iznese svoje svjedočenje to što se time krši njegovo pravo na samozastupanje. Štoviše, Karadžić nije odgovorio na zahtjev tužilaštva da mu se ne dozvoli da svjedoči u narativnoj formi, a kasniji podnesci podneseni u njegovo ime odražavaju prešutnu saglasnost s odlukom Pretresnog vijeća u vezi s tim pitanjem. V. T. 27. januar 2014. str. 45934; T. 20. februar 2014. str. 47535-47537. Kada je rekao da neće svjedočiti, Karadžić nije naveo da je razlog tome to što odluka Pretresnog vijeća krši njegovo pravo na samozastupanje. V. T. 20. februar 2014. str. 47541.

⁶⁸ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prić i drugi*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 63, 1060, fusnota 157; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 176; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 31. V. takođe *Tužilac protiv Nasera Orića*, predmet br. MICT-14-79, Odluka po Molbi da se dozvoli ulaganje žalbe na odluku sudije pojedinca od 10. decembra 2015., 17. februar 2016., (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Orić* od 17. februara 2016.), par. 14.

⁶⁹ *Ferdinand Nahimana i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR-99-52-A, Odluka po zahtjevu tužioca koji se nadovezuje na njegov usmeni zahtjev Žalbenom vijeću da zanemari određene argumente koje je branilac žalio Barayagwize iznio na žalbenom pretresu 17. januara 2007., 5. mart 2007. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Nahimana i drugi* od 5. marta 2007.), par. 15, fusnota 47.

⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14 i reference koje se tamo navode.

moraju se primjenjivati u skladu s članom 20(1) Statuta MKSJ-a, koji nalaže da pretresna vijeća trebaju obezbijediti da suđenje bude pravično i da se postupak vodi uz puno poštovanje prava optuženog.⁷¹ Strana koja u žalbenom postupku izjavi da je prekršeno njeno pravo na pravično suđenje mora dokazati da joj je navedenim kršenjem nanijeta šteta koja predstavlja grešku u primjeni prava koja obesnažuje presudu.⁷²

27. Pravo optuženog da se sam zastupa, koje je garantovano Statutom MKSJ-a i za koje je zaključeno da čini "neophodni kamen temeljac pravde", ipak nije apsolutno i može biti podvrgnuto određenim ograničenjima.⁷³ U tom smislu, svako ograničenje mora se rukovoditi načelom srazmjernosti, to jest, mora biti u službi dovoljno značajnog cilja koji je u skladu sa Statutom MKSJ-a i mora to pravo suziti samo onoliko koliko je neophodno da bi se postigao taj cilj.⁷⁴

28. U pobijanoj odluci, Pretresno vijeće se oslonilo na svoja diskreciona ovlaštenja na osnovu pravila 90(F) Pravilnika MKSJ-a da vrši kontrolu nad načinom i redoslijedom ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza kako bi se ono učinilo efikasnim za utvrđivanje istine i izbjeglo nepotrebno trošenje vremena.⁷⁵ Pretresno vijeće se takođe oslonilo na pravilo 85(B) Pravilnika MKSJ-a, u kojem se definiše postupak glavnog ispitivanja prema kojem "glavno ispitivanje obavlja strana koja poziva svjedoka".⁷⁶ Pretresno vijeće je primijetilo da je "jedini" razlog zbog kojeg je Karadžić tražio da svjedoči u "narativnoj formi" bio taj da uštedi vrijeme koje mu je dodijeljeno za izvođenje dokaza.⁷⁷ Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da se standardnim postupkom za saslušanje svjedoka

⁷¹ V. npr. *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-AR73.3, Odluka po Mladićevoj interlokutornoj žalbi u vezi s izmjenom rasporeda zasjedanja zbog zdravstvenog stanja, 22. oktobar 2013. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 22. oktobra 2013.), par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 18. V. takođe član 21 Statuta MKSJ-a.

⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29 i reference koje se tamo navode.

⁷³ Član 21(4)(d) Statuta MKSJ-a; Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 7; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.6, Odluka po žalbi Radovana Karadžića na Odluku po zahtjevu da se poništi imenovanje Richarda Harveya, 12. februar 2010., par. 27; *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR73.7, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog veća o dodeli branioca, 1. novembar 2004. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004.), par. 11-13.

⁷⁴ *Tužilac protiv Édouarda Karemere i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-AR73.10, Odluka po Nzirorerinoj interlokutornoj žalbi u vezi s njegovim pravom da prisustvuje suđenju, 5. oktobar 2007. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 5. oktobra 2007.), par. 11, gdje se upućuje na *Protais Zigiranyirazo protiv tužioca*, predmet br. ICTR-01-73-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi, 30. oktobar 2006. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006.), par. 14. V. takođe *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. MICT-16-99-A, Odluka o imenovanju branioca u pripravnosti za žalbeni pretres, 11. oktobar 2017., str. 2; Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004., par. 17, 18. Upor. *Tužilac protiv Fatmira Limaja i drugih*, predmet br. IT-03-66-AR65, Odluka po zahtjevu Fatmira Limaja za privremeno puštanje na slobodu, 31. oktobar 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Limaj i drugi* od 31. oktobra 2003.), par. 13.

⁷⁵ T. 27. januar 2014. str. 45934.

⁷⁶ T. 27. januar 2014. str. 45935.

⁷⁷ T. 27. januar 2014. str. 45935.

pred Međunarodnim sudom, u "formatu pitanja i odgovora", koji je primjenjivan sve vrijeme Karadžićevog dokaznog postupka, postiglo svjedočenje jasne strukture i težišta, olakšalo unakrsno ispitivanje, omogućilo stranama u postupku da pravovremeno i prema potrebi ulažu prigovore i pomoglo Vijeću da zadrži kontrolu nad izvođenjem dokaza.⁷⁸ Prema mišljenju Pretresnog vijeća, Karadžić nije dokazao da bi modalitet svjedočenja koji je on predložio bio efikasniji od standardnog postupka i Pretresno vijeće nije vidjelo nijedan razlog zbog kojeg bi odstupilo od uvriježene prakse u vezi sa svjedočenjem optuženog.⁷⁹

29. Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da je odluka Pretresnog vijeća da njegovo svjedočenje vodi njegov pravni savjetnik umjesto da bude izloženo u narativnoj formi dovela u pitanje njegovo pravo da se sam zastupa.⁸⁰ Mada Karadžić ukazuje na argumente svog pravnog savjetnika da mu je tom odlukom pravni savjetnik zapravo nametnut kao "branilac" kako bi ga ispitivao,⁸¹ to ne pokazuje da je odluka ograničila njegovo pravo da se zastupa sam. Konkretno, Karadžić ne pokazuje, na primjer, da je odluka uticala na njegovu mogućnost da on, kao optuženi koji se zastupa sam, kontroliše pripremu i vođenje glavnog ispitivanja, uključujući organizaciju i suštinu pitanja koja će njegov pravni savjetnik postaviti i svjedočenje koje će dobiti. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće svojom odlukom poštovalo Karadžićevo pravo na samozastupanje i pravo na svjedočenje i konstatuje da nema merituma u njegovom argumentu da je bio primoran da izabere jedno od toga.

30. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 1 Karadžićeve žalbe.

---

⁷⁸ T . 27. januar 2014. str. 45935.

⁷⁹ T . 27. januar 2014. str. 45935.

⁸⁰ Žalbeno vijeće smatra da Karadžićeva argumentacija, zasnovana na neobavezujućim pravnim izvorima, naime na nacionalnoj sudskoj praksi i suprotnom mišljenju u jednoj drugostepenoj presudi MKSJ-a, ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća. V. pravilo 89(A) Pravilnika MKSJ-a; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 598, 974.

⁸¹ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 4; Karadžićeva replika, par. 9.

2. Navodno kršenje prava učestvovanja u obilascima mjesta događaja (osnova 2)

31. U maju 2011. i junu 2012., Pretresno vijeće je išlo u obilazak dva mjesta događaja u Sarajevu i Srebrenici i u mjesta oko njih da bi se, kako je navelo, upoznao s topografskim karakteristikama, što bi Vijeću pomoglo u presuđivanju po optužbama.⁸² Pretresno vijeće je u Prvostepenoj presudi i svojim odlukama u vezi s obilascima mjesta događaja navelo da svrha obilazaka mjesta događaja nije prikupljanje dokaza ili primanje argumenata strana u postupku.⁸³ S obzirom na to, Pretresno vijeće je odbilo Karadžićeve zahtjeve da učestvuje u obilascima mjesta događaja, konstatujući da nije potrebno ni primjereno da on u njima učestvuje, mada je imao pravo da imenuje jednog člana svog tima odbrane da bude u pratnji Pretresnog vijeća tokom obilaska mjesta događaja.⁸⁴ Na taj način je Pretresno vijeće uzelo na znanje probleme bezbjednosti do kojih bi Karadžićevo prisustvo dovelo i potrebu da se očuva povjerljivost svake diskusije vezane za pripreme za obilazak mjesta događaja "s obzirom na izuzetno velike bezbjednosne zahtjeve koje postavlja takav dolazak."⁸⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da, s obzirom na navedenu svrhu obilazaka mjesta događaja, činjenicu da se neće prikupljati dokazi i da strane u postupku neće iznositi argumente tokom obilazaka mjesta događaja, obilascima mjesta događaja neće biti prekršeno Karadžićevo pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu kako to predviđa član 21(4)(d) Statuta MKSJ-a.⁸⁶ Delegacija u čijem sastavu su bili Karadžićevi predstavnici i predstavnici tužilaštva bila je u pratnji Pretresnog vijeća tokom obilazaka mjesta događaja.⁸⁷

32. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo da bude prisutan na svom suđenju i pravo da se sam zastupa kada je otišlo u obilazak mjesta događaja, prikupljalo dokaze i razmatralo argumente u njegovom odsustvu.⁸⁸ Konkretno, Karadžić tvrdi da je tokom obilaska

---

⁸² Prvostepena presuda, par. 6175.

⁸³ Prvostepena presuda, fusnote 11956, 12567, 13021; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Nalog o podnescima za obilazak mjesta događaja, 15. novembar 2010. (dalje u tekstu: Nalog u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu), par. 6; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka o obilasku mjesta događaja, 28. januar 2011. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu), par. 11-13; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka u vezi s drugom posjetom lokacijama, 10. februar 2012. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici), par. 7, 8.

⁸⁴ Nalog u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 2, 6; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 12, 13; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 8.

⁸⁵ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 8, 15; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 11.

⁸⁶ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 12; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 7.

⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 6175.

⁸⁸ Karadžićeva najava žalbe, str. 2, 4; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 18-30; T. 23. april 2018. str. 98. V. takođe Karadžićeva replika, par. 11-15, 18. U prilog svojim argumentima, Karadžić se oslanja na nacionalnu sudsku praksu. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 25-28. Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo ispitati da li bi mu mjere bezbjednosti omogućile da prisustvuje obilascima mjesta događaja. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 29.

mjesta događaja u Sarajevu, Pretresno vijeće saslušalo roditelje jedne žrtve incidenta snajperskog djelovanja, vlasnika kuće iz koje je otvarana snajperska vatra, glavnog majstora na mjestu incidenta granatiranja, vlasnika kuće koja je pogođena u granatiranju, svećenika crkve korištene u incidentu snajperskog djelovanja i vlasnika imanja pod kojim je izgrađen sarajevski tunel.⁸⁹ On takođe tvrdi da je zastupnik tužilaštva svjedočio o tome kako su se mjesta zločina u Sarajeva promijenila od vremena događaja i da su obje strane u postupku iznosile argumente na gotovo svim mjestima koja su obišli.⁹⁰ Osim toga, on tvrdi da je, za vrijeme obilaska mjesta događaja u Srebrenici, zastupnik tužilaštva "iznio skraćene završne riječi o tome šta se desilo na više lokacija, okvalifikovao svjedočenje svjedoka i sudijama objašnjavao značaj dokaznih predmeta tužilaštva."⁹¹ Karadžić tvrdi da su napomene date za vrijeme obilazaka mjesta događaja uticale na Pretresno vijeće u pogledu opšte ocjene događaja i zaključaka Vijeća i da je novo i pravično suđenje jedina adekvatna korektivna mjera za ovo kršenje njegovog prava na pravično suđenje.⁹²

33. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće valjano obavilo obilaske mjesta događaja bez Karadžića s obzirom na to da njihova svrha nije bila prikupljanje dokaza i da je ispravno zaključilo da njima nije prekršeno Karadžićevo pravo da prisustvuje suđenju.⁹³ Tužilaštvo takođe tvrdi da su pobijane odluke proizašle iz ocjene Sekretarijata da bi Karadžićevo prisustvo ugrozilo bezbjednost svih učesnika.⁹⁴ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće prikupljalo dokaze ili da je saslušavalo neprimjerene argumente tokom obilazaka mjesta događaja ili pak da su pobijane odluke imale ikakav uticaj na presudu Pretresnog vijeća.⁹⁵

34. Karadžić replicira da je tvrdnja da je kršenje njegovog prava da prisustvuje suđenju bilo potrebno zbog "bezbjednosnih problema" netačna s obzirom na to da je zasnovana na neodređenim izjavama Sekretarijata u kojima nije naveden nikakav konkretni rizik.⁹⁶ On takođe tvrdi da su pogrešne pobijane odluke uticale na Prvostepenu presudu s obzirom na to da su obilasci mjesta događaja pomogli Pretresnom vijeću u utvrđivanju činjenica, da ih se smatralo dovoljno važnim da

---

⁸⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 20, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zapisnik Sekretarijata u vezi s obilaskom mjesta događaja obavljenim od 17. maja i 20. maja 2011., 21. juli 2011. (dalje u tekstu: Zapisnik u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu), str. 12-14, 18, 23, 25.

⁹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 21, Dodatak B. V. takođe T. 23. april 2018. str. 98.

⁹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 21. V. takođe T. 23. april 2018. str. 98.

⁹² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 30.

⁹³ V. Odgovor tužilaštva, par. 17-26. V. takođe T. 23. april 2018. str. 172, 173.

⁹⁴ Odgovor tužilaštva, par. 17, 25.

⁹⁵ Odgovor tužilaštva, par. 17, 27; T. 23. april 2018. str. 169. V. takođe T. 23. april 2018. str. 172, 173.

⁹⁶ Karadžićeva replika, par. 16, 17.

im se posvete dvije sedmice suđenja i znatna sredstva i da je sugestija da bi sudije, kao što im dužnost nalaže, ignorisale sve informacije primljene na neprimjeren način nerealna.⁹⁷

35. Žalbeno vijeće podsjeća na to da član 21(4)(d) Statuta MKSJ-a garantuje temeljno pravo optuženog da mu se sudi u njegovom prisustvu. Međutim, to pravo nije apsolutno i može podlijegati određenim ograničenjima.⁹⁸ Kao i kod drugih ograničenih statutarnih prava optuženog, uključujući i pravo na samozastupanje, svako ograničenje prava optuženog da mu se sudi u njegovom prisustvu mora biti u službi dovoljno značajnog cilja, koji je u skladu sa Statutom MKSJ-a, i ne smije narušavati to pravo više nego što je to neophodno da bi se postigao taj cilj.⁹⁹

36. Prilikom razmatranja da li da obavi obilazak ova dva mjesta događaja, Pretresno vijeće se oslonilo na pravilo 4 Pravilnika MKSJ-a, koje predviđa da "[s]udska vijeća mogu obavljati svoje dužnosti i van sjedišta Međunarodnog suda ako to predsjednik odobri u interesu pravde".¹⁰⁰ Obilazak ta dva mjesta događaja obavljen je, dakle, u skladu s pravom Pretresnog vijeća da svoje dužnosti, u interesu pravde, obavlja van sjedišta. Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev da prisustvuje obilasku mjesta događaja u Sarajevu, zaključivši da njegovo prisustvo nije ni primjereno ni potrebno, s obzirom na to da svrha obilaska nije bila da se prikupljaju dokazi ili saslušavaju argumenti, već da se Pretresnom vijeću omogući da se upozna s lokacijama na koje se upućuje u Optužnici.¹⁰¹ Pretresno vijeće je zatim odbilo Karadžićev zahtjev da se ova odluka ponovno razmotri, ponovivši svrhu obilaska i napomenuvši da neće biti prikupljan dokazni materijal i da će se od strana u postupku zatražiti da tokom obilaska ne iznose nikakve argumente.¹⁰² Iz istih razloga, Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev da prisustvuje obilasku mjesta događaja u Srebrenici.¹⁰³ Prema mišljenju Pretresnog vijeća, s obzirom na ograničenu svrhu obilaska mjesta događaja, Karadžićevo pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu ne bi bilo prekršeno.¹⁰⁴ Pretresno

---

⁹⁷ Karadžićeva replika, par. 19, 20.

⁹⁸ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 5. oktobra 2007., par. 11; Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004., par. 12, 13.

⁹⁹ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 5. oktobra 2007., par. 11, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006., par. 14. V. takođe Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004., par. 17, 18. Upor. Odluka u predmetu *Limaj i drugi* od 31. oktobra 2003., par. 13.

¹⁰⁰ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 9; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 6. V. takođe Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 9.

¹⁰¹ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 6; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 12.

¹⁰² Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 12. V. takođe Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, Dodatak A.

¹⁰³ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 7.

¹⁰⁴ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 12; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 7.

vijeće je takođe predvidjelo da Karadžića tokom obilaska mjesta događaja zastupa njegov pravni savjetnik.¹⁰⁵

37. U pobijanim odlukama, Pretresno vijeće je razmotrilo bezbjednosna pitanja u vezi s obilascima mjesta događaja. Vijeće je izričito uzelo u obzir tvrdnju Sekretarijata da bi "prisustvo optuženog tokom obilaska mjesta događaja ugrozilo bezbjednost svih drugih učesnika, uključujući i samog optuženog".¹⁰⁶ Pretresno vijeće je takođe odlučilo da ne objelodani nijedan aspekt priprema za obilazak mjesta događaja "s obzirom na izuzetno velike bezbjednosne zahtjeve koje postavlja takav dolazak".¹⁰⁷ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće nije našlo nikakvu grešku u stavu Pretresnog vijeća da bi prisustvo Karadžića obilascima mjesta događaja u Sarajevu i Srebrenici neizbježno predstavljalo značajan bezbjednosni rizik za njega, kao i za druge učesnike delegacija koje učestvuju u obilascima mjesta događaja.¹⁰⁸ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da je odluka Pretresnog vijeća da obiđe mjesta događaja bez Karadžića bila u službi dovoljno značajnog cilja, da se Vijeću omogući da obavlja svoje dužnosti u datim okolnostima, i da nije narušila njegovo pravo više nego što je neophodno da bi se taj cilj postigao.¹⁰⁹

38. Pregled zapisnika s obilazaka mjesta događaja koje je vodio Sekretarijat ukazuje na to da su, za vrijeme obilazaka, obje strane iznosile argumentaciju,¹¹⁰ na primjer u vezi s linijama odbrane Armije Republike Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: ABiH) i snaga bosanskih Srba.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 6, 13; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 2, 8; Nalog u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 6, 11(ii); Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 2; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zapisnik Sekretarijata o obilasku mjesta događaja izvršenom od 5. do 8. juna 2012., 13. juli 2012. (dalje u tekstu: Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Srebrenici), str. 2. Žalbeno vijeće napominje da je Karadžić, u svom zahtjevu Pretresnom vijeću da ponovno razmotri svoju odluku u vezi s njegovim prisustvom tokom obilaska mjesta događaja u Sarajevu, naveo da traži da, ako Pretresno vijeće odbije da mu dozvoli da učestvuje u tom obilasku, njegov pravni pomoćnik bude u pratnji Pretresnog vijeća u njegovo ime, i da je, što se tiče drugog obilaska, zatražio da u njoj učestvuje ili, alternativno, da ga zastupa njegov pravni savjetnik. V. Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 6; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 2.

¹⁰⁶ V. Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 8.

¹⁰⁷ Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 15; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 11.

¹⁰⁸ Upor. *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Odluka po prijedlogu tužilaštva da Pretresno vijeće otputuje u Sarajevo, 4. februar 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Galić* od 4. februara 2003.), par. 12, 13.

¹⁰⁹ Žalbeno vijeće konstatuje da je Karadžić iznio tvrdnju Pretresnom vijeću da smatra da bi "obilazak mjesta događaja bio koristan" i da je Pretresno vijeće, pošto je razmotrilo to pitanje, odlučilo da bi mu obilazak mjesta događaja pomogao u presuđivanju po optužbama iz Optužnice. V. Nalog u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 2, 5; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 1, 2, 4, 5, 11; Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici, par. 2.

¹¹⁰ V. npr. Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Srebrenici, str. 3, 4, 9, 10.

¹¹¹ Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 3.

Povremeno su se strane u postupku slagale,¹¹² ali su uglavnom osporavale argumente one druge strane.¹¹³ Ponekad je Pretresno vijeće odobrilo stranama u postupku da mu skrenu pažnju na pitanja o kojima se govori u dokaznim predmetima koji su već uvršteni u spis prvostepenog postupka kako bi mu se osvježilo pamćenje.¹¹⁴ Osim toga, za vrijeme obilaska mjesta događaja u Sarajevu, Pretresno vijeće se sastalo s majkom jedne žrtve snajperskog djelovanja koje je navedeno u Optužnici, koja je pokazala mjesto na kojem je njena kćerka bila pogođena i opisala kako se mjesto događaja promijenilo od incidenta, kao i trenutne lične okolnosti njene porodice.¹¹⁵ Pretresno vijeće je takođe saslušalo jednog zaposlenika Javnog radiotelevizijskog servisa Bosne i Hercegovine, koji je objasnio okolnosti u kojima je granatirana zgrada televizije u Bosni i Hercegovini,¹¹⁶ kao i vlasnika kuće pod kojom je izgrađen tunel koji spaja dva sarajevska naselja, koji je objasnio kako je tunel korišten tokom rata.¹¹⁷

39. Žalbeno vijeće konstatuje da, prema tome, zapisnik s obilazaka mjesta događaja ukazuje na to da su strane u postupku izmjenjivale argumente i da je Pretresno vijeće bilo u kontaktu s raznim osobama na nekim lokacijama. Zapisnik takođe potvrđuje da, mada pobijane odluke ukazuju na to da svrha obilazaka mjesta događaja nije bila da se prikuplja dokazni materijal ili saslušavaju argumenti već da se Pretresnom vijeću omogući da se upozna s lokacijama na koje se upućuje u Optužnici, ponašanje tokom obilazaka nije bilo u skladu s ograničenjima koja je nametnulo Pretresno vijeće. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da su obilasci dva mjesta događaja bili dio pretresnog postupka,¹¹⁸ i da su obilasci, s obzirom na ponašanje za vrijeme njih, prekršili Karadžićevo pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu. Žalbeno vijeće će sada ispitati da li je tim kršenjem Karadžiću nanesena šteta.

---

¹¹² Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 7 ("[s]trane u postupku su se usaglasile da je VRS imao kontrolu nad tom zgradom"), 21 ("[s]trane u postupku su se složile u vezi s pravcem kretanja žrtve u vrijeme incidenta").

¹¹³ Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 3, 7, 8, 16 ("odbrana se nije složila s tužilaštvom u vezi s pravcem vatre, pravcem kretanja žrtve i tačnom lokacijom [snajperskog incidenta 5 iz priloga F Optužnici]"), 17 ("odbrana je osporila postojanje linije nišanjenja s lokacije na mjesto na kojem se desio snajperski incident 1 iz priloga F Optužnici [...] Tužilaštvo je zatim saželo svjedočenje g. Hogana uz odobrenje Pretresnog vijeća"), 20 ("odbrana je izrazila neslaganje u vezi s lokacijom žrtve koju je tužilaštvo navelo"), 21 ("tužilaštvo se s tim nije složilo i uputilo je Pretresno vijeće na dokaze u spisu koji govore u prilog tezi tužilaštva"), 22 ("strane u postupku nisu se složile u vezi s mjestom otvaranja vatre"); Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Srebrenici, str. 12 ("odbrana je osporila broj zarobljenika za koje je tužilaštvo navelo da su ubijeni na tom mjestu").

¹¹⁴ Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 17, 20, 21; Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Srebrenici, str. 17.

¹¹⁵ Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 12.

¹¹⁶ Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 14.

¹¹⁷ Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu, str. 25.

¹¹⁸ V. takođe Odluka u predmetu *Galić* od 4. februara 2003., par. 15.

40. Žalbeno vijeće smatra da Karadžiću nije nanesena suštinska šteta zbog toga što nije učestvovao u obilascima mjesta događaja. Kao što je navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je omogućilo Karadžiću da ga tokom obilazaka mjesta događaja zastupa pravni savjetnik po njegovom izboru.¹¹⁹ Osim toga, Pretresno vijeće mu je dalo dovoljno mogućnosti, kako prije obilazaka tako i poslije, da iznese argumente u vezi s mjestima događaja koja su posjećena i njihovom značaju za njegovu tezu, kao i da izrazi eventualnu zabrinutost u vezi s pravičnošću primijenjene procedure. Pored toga, pregled Prvostepene presude i upućivanje na obilaske mjesta događaja u njoj potvrđuje da je Pretresno vijeće napomene strana u postupku za vrijeme obilazaka mjesta događaja koristilo samo u mjeri u kojoj je to Vijeću omogućavalo bolje razumijevanje topografskih karakteristika raznih lokacija na koje se upućuje u Optužnici prilikom ocjenjivanja dokaza u spisu prvostepenog postupka.¹²⁰ Mada Karadžić tvrdi da su "[n]apomene date tokom obilaska mjesta događaja nesumnjivo uticale na Pretresno vijeće kad je riječ o opštoj ocjeni događaja i zaključcima u presudi",¹²¹ on ne ukazuje ni na jednu konkretnu smetnju ili štetu koju je pretrpio zbog toga što nije učestvovao u obilascima mjesta događaja.¹²²

41. Žalbeno vijeće ponavlja da svako kršenje prava optuženog na pravično suđenje zahtijeva pravno sredstvo.¹²³ Karakter i oblik djelotvornog pravnog sredstva treba biti srazmjeran težini pretrpljene štete.¹²⁴ Žalbeno vijeće takođe podsjeća na to da se, u situacijama u kojima kršenje prava optuženog na pravično suđenje nije uzrokovalo suštinsku štetu optuženom, formalno priznanje da je kršenje izvršeno može smatrati djelotvornim pravnim sredstvom.¹²⁵ Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da to što je prihvatilo da je prekršeno Karadžićevo pravo da učestvuje u obilascima mjesta događaja predstavlja djelotvorno pravno sredstvo.

42. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 2 Karadžićeve žalbe.

---

¹¹⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće podsjetilo na argument Sekretarijata da su druge optužene koji se sami zastupaju tokom obilazaka mjesta događaja zastupali njihovi pravni saradnici. V. Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu, par. 8.

¹²⁰ Prvostepena presuda, par. 3659, 3807, 3931, fusnote 11956, 12567.

¹²¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 30.

¹²² Žalbeno vijeće takođe smatra da Karadžićevo oslanjanje na neobavezujuće i ovdje neprimjenjive nacionalne pravne izvore u prilog svojim argumentima ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća.

¹²³ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 42; *André Rwamakuba protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-44C-A, Odluka po žalbi na odluku u vezi s odgovarajućim mjerama, 13. septembar 2007. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Rwamakuba* od 13. septembra 2007.), par. 24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 255.

¹²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 42, fusnota 120 i reference koje se tamo navode.

¹²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 42 i reference koje se tamo navode.

3. Navodne greške u vezi s nedostacima Optužnice (osnove 3-5)

43. U pretpretresnoj fazi postupka, Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev podnesak u kojem on tvrdi da je Optužnica manjkava u dijelu koji se odnosi na tačku 11 (uzimanje talaca kao kršenje zakona ili običaja ratovanja).¹²⁶ Pretresno vijeće je primijetilo da se u Optužnici navodi da su pripadnici UN-a uzeti za taoce s namjerom da se NATO primora da se uzdrži od vazdušnih napada na vojne ciljeve bosanskih Srba i da je tim pripadnicima UN-a prijećeno smrću i/ili ranjavanjem dok su bili u zatočeništvu.¹²⁷

44. Nekoliko dana prije završnih riječi strana i nakon što su strane u postupku podnijele završne pretresne podneske, Karadžić je Pretresnom vijeću podnio naknadni zahtjev u kojem je prigovorio da Optužnica ne daje dovoljno obavještenja u vezi s, između ostalog, tačkama 4 (istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti), 7 (deportacija kao zločin protiv čovječnosti), i 11.¹²⁸ Pretresno vijeće je smatralo da Karadžić nije dao razumno objašnjenje o tome zašto svoje prigovore nije iznio ranije i zaključilo je da je zahtjev nepravovremen i da stoga optuženi snosi teret dokazivanja da su navodni nedostaci Optužnice bitno umanjili njegovu mogućnost da se brani.¹²⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da Karadžić nije ispunio tu obavezu budući da nije niti "pokuša[o] da konkretno pokaže na koji su to način navodni nedostaci materijalno narušili njegovu mogućnost da se brani ili mu nanijeli bilo kakvu štetu".¹³⁰ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da su navodi u relevantnim tačkama "dovoljno konkretni".¹³¹

---

¹²⁶ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po šest preliminarnih podnesaka kojima se osporava nadležnost, 28. april 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 28. aprila 2009.), par. 65, 66. Karadžić je dobio odobrenje za ulaganje žalbe na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s navodima iz tačke 11, a Žalbeno vijeće MKSJ-a je odbilo žalbu ne donijevši odluku u vezi s tim aspektom odluke Pretresnog vijeća. V. generalno *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR72.5, Odluka po žalbi na odluku Pretresnog vijeća po preliminarnom podnesku za odbacivanje tačke 11 Optužnice, 9. juli 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 9. jula 2009.).

¹²⁷ Odluka od 28. aprila 2009., par. 65.

¹²⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za pravnim sredstvom u vezi s nedostacima Optužnice, 30. septembar 2014. (dalje u tekstu: Odluka od 30. septembra 2014.), par. 6, 7, 9, 20.

¹²⁹ Odluka od 30. septembra 2014., par. 20, 22. Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo da su svi prigovori koje je Karadžić iznio u vezi s, između ostalog, tačkama 4, 7 i 11, koji nisu u vezi s dokazima koje je predočilo tužilaštvo, mogli biti podnijeti u pretpretresnoj fazi postupka u vrijeme kada je dostavljao ranije podneske s prigovorima na Optužnicu. V. Odluka od 30. septembra 2014., par. 20.

¹³⁰ Odluka od 30. septembra 2014., par. 23. Pretresno vijeće je dalje zaključilo da je Karadžić izveo "obiman dokazni postupak", s "preko 240 svjedoka i više hiljada dokaznih predmeta", i da je izveo "dokaze upravo o pitanjima za koja tvrdi da o njima nije bio obaviješten". V. Odluka od 30. septembra 2014., par. 24. Što se tiče, konkretno, optužbi za istrebljivanje, deportaciju i uzimanje talaca, Pretresno vijeće je ukazalo na nekoliko paragrafa Karadžićevog završnog podneska u kojima se navode prigovori na relevantne optužbe. V. Odluka od 30. septembra 2014., fusnota 52, gdje se upućuje na, između ostalog, *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Završni pretresni podnesak odbrane, 29. avgust 2014. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 24. septembra 2014.) (dalje u tekstu: Karadžićev završni pretresni podnesak), par. 2725, 2726, 2785-2796, 2797-2961, 3353-3373.

¹³¹ Odluka od 30. septembra 2014., par. 25.

45. Pretresno vijeće je osudilo Karadžića na osnovu člana 7(1) Statuta MKSJ-a za: (i) istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti, koje je djelimično zasnovano na ubijanju 45 osoba u Bijeljini u aprilu 1992. (tačka 4 Optužnice);¹³² (ii) deportaciju kao zločin protiv čovječnosti na osnovu deportacije bosanskih Muslimana iz opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Novi i Foča, kao i bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Prijedor (tačka 7 Optužnice);¹³³ i (iii) uzimanje talaca kao kršenje zakona ili običaja ratovanja u vezi sa zatočenjem pripadnika mirovnih snaga i vojnih posmatrača UN-a od 25. maja 1995. do 18. juna 1995. (tačka 11 Optužnice).¹³⁴

46. Karadžić tvrdi da nije bio dovoljno obaviješten o optužbama navedenim u tačkama 4, 7 i 11 Optužnice i traži da se njegove osuđujuće presude za istrebljivanje, deportaciju i uzimanje talaca ponište.¹³⁵ Žalbeno vijeće će razmotriti svaki od tih prigovora zasebno. Prije nego što to učini, Žalbeno vijeće podsjeća na to da optužbe protiv optuženog, kao i materijalne činjenice u prilog tim optužbama, moraju u Optužnici biti dovoljno konkretno navedene kako bi optuženi bio u dovoljnoj mjeri obaviješten.¹³⁶ Ako se ustanovi da je optužnica manjkava zbog toga što u njoj nisu iznesene materijalne činjenice ili te činjenice nisu dovoljno konkretno navedene, taj nedostatak se može ispraviti ako tužilaštvo optuženom na vrijeme dostavi jasne i konzistentne informacije u kojima se detaljno navodi činjenična osnova optužbi protiv njega.¹³⁷

47. Kako je navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je konstatovalo da Karadžićevi prigovori na Optužnicu nisu podnijeti na vrijeme i stoga je zatražilo od njega da pokaže da su nedostaci koje navodi bitno ugrozili njegovu mogućnost da se brani.¹³⁸ U žalbenom postupku, Karadžić ne osporava da njegovi prigovori u pretresnom postupku da Optužnica ne daje dovoljno obavještenja u vezi s, između ostalog, tačkama 4, 7 i 11, nisu bili uloženi na vrijeme. Shodno tome, i s obzirom na činjenicu da su prigovori koje Karadžić iznosi u žalbenom postupku oni isti za koje je na suđenju utvrđeno da nisu uloženi na vrijeme,¹³⁹ Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić, u mjeri u kojoj

---

¹³² Prvostepena presuda, par. 2460, 2462, 2463, 3524, 5618-5620, 6003.

¹³³ Prvostepena presuda, par. 2466, 2468, 2474, 2481, 3524, 6006.

¹³⁴ Prvostepena presuda, par. 5951, 5962, 5992-5994, 6010.

¹³⁵ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 4; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 35, 41, 47.

¹³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 27, 67; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 115 i reference koje se tamo navode.

¹³⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 96; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 116 i reference koje se tamo navode.

¹³⁸ V. Odluka od 30. septembra 2014., par. 22.

¹³⁹ U vezi s istrebljivanjem, uporedi *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za pravno sredstvo u vezi s nedostacima Optužnice, 28. avgust 2014. (dalje u tekstu: Zahtjev od 28. avgusta 2014.), par. 22, 23 s Karadžićevim žalbenim podneskom, par. 31-33. U vezi s deportacijom, uporedi Zahtjev od 28. avgusta 2014., par. 26 s Karadžićevim žalbenim podneskom, par. 36, 37. U vezi s uzimanjem talaca, uporedi Zahtjev od 28. avgusta 2014., par. 33 s Karadžićevim žalbenim podneskom, par. 42, 43.

konkretno navodi materijalne nedostatke Optužnice koji nisu otklonjeni, mora pokazati da je zbog njih bitno ugrožena njegova mogućnost da se brani.¹⁴⁰

(a) Tačka 4 (istrebljivanje)

48. Karadžić tvrdi da su u Optužnici navedena 83 incidenta ubijanja, ali da nisu konkretno navedeni oni za koje se on tereti za istrebljivanje na po tački 4 i da Pretpretresni podnesak tužilaštva nije ispravio taj nedostatak.¹⁴¹ Tvrdi da bi on, da je znao za koje tačno incidente se tereti za istrebljivanje, osporio, na primjer, to da li su 45 osoba koje su ubijene u Bijeljini u aprilu 1992. bile civili ili su neke od njih aktivno učestvovalе u neprijateljstvima.¹⁴²

49. Tužilaštvo odgovara da su incidenti koji potvrđuju Karadžićevu osuđujuću presudu za istrebljivanje dovoljno precizno navedeni i da on, u svakom slučaju, nije pokazao da je bilo koji od navodnih nedostataka bitno ugrozio njegovu odbranu.¹⁴³

50. Žalbeno vijeće primjećuje da je u Optužnici izričito identifikovan svaki incident ubijanja naveden u prilog tački 4 Optužnice,¹⁴⁴ uključujući ubijanja u Bijeljini u aprilu 1992. na kojima se djelimično temelji Karadžićeva osuđujuća presuda za istrebljivanje.¹⁴⁵ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Karadžićeve prigovore u mjeri u kojoj se odnose na tačku 4 Optužnice.

(b) Tačka 7 (deportacija)

51. Karadžić tvrdi da se u Optužnici, kao i u kasnijim podnescima tužilaštva, nedopustivo iznose navodi o deportaciji i navodi o nehumanim djelima (prisilno premještanje) kao da je riječ o međusobno zamjenjivim terminima.¹⁴⁶ On konkretno tvrdi da tužilaštvo nije konkretno navelo koja su premještanja stanovništva za koja se tereti u Optužnici izvršena preko *de facto* ili *de jure* državne granice te bi tako predstavljala krivična djela deportacije, za razliku od nehumanih djela (prisilno premještanje).¹⁴⁷ Zbog tog propusta, on tvrdi da je u svom završnom pretresnom podnesku osporio

---

¹⁴⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 30, 100. V. takođe *Tužilac protiv Théonestea Bagosore i drugih*, predmet br. ICTR-98-41-AR73, Odluka po Interlokutornoj žalbi Aloysa Ntabakuzea u vezi s pravnim pitanjima pokrenutim u Odluci Pretresnog vijeća I po Zahtjevu za izuzimanje dokaza od 29. juna 2006., 18. septembar 2006., par. 45, 46.

¹⁴¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 31-33. V. takođe Karadžićeva replika, par. 21.

¹⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 34. V. takođe Karadžićeva replika, par. 22, 23.

¹⁴³ Odgovor tužilaštva, par. 31, 32. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 28.

¹⁴⁴ V. Optužnica, par. 63, 66.

¹⁴⁵ V. Optužnica, par. 63(a); Incident 1 iz priloga A Optužnici.

¹⁴⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 36-38.

¹⁴⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 36. Karadžić ističe nekoliko slučajeva u kojima je utvrđeno da navodi o deportaciji nisu dovoljno konkretni. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 39, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu

samo dva incidenta premještanja stanovništva iz Kozluka i Bosanskog Novog u uvjerenju da se za njih u Optužnici tereti za deportaciju, dok ga je Pretresno vijeće osudilo za deportaciju za četiri druga incidenta.¹⁴⁸

52. Tužilaštvo odgovara da su u Optužnici navodi o krivičnim djelima nehumanih djela (prisilno premještanje) i deportacije dovoljno konkretni i da je ono u svojim pretpretresnim podnescima navelo dodatne detalje o granicama koje su, prema navodima, pređene.¹⁴⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije pokazao da je njegova odbrana bila bitno ugrožena budući da je i za deportaciju i za nehumana djela (prisilno premještanje) iznosio istu odbranu, naime da su kretanja stanovništva bila dobrovoljna i da on nije bio za njih odgovoran.¹⁵⁰

53. Karadžić replicira da tužilaštvo ne osporava to da u Optužnici nije konkretno navedeno koja raseljavanja predstavljaju deportaciju, a koja predstavljaju nehumana djela (prisilno premještanje) i ponavlja da Žalbeno vijeće, na toj osnovi, treba konstatovati da je Optužnica manjkava.¹⁵¹ On dalje tvrdi da pretpretresni podnesci na koje upućuje tužilaštvo ne pokazuju da je taj nedostatak ispravljen.¹⁵² On ističe da je njegova odbrana bila bitno ugrožena s obzirom na to da mu nije pružena prilika da iznese argumente u prilog tome da element prelaska granice nije bio ispunjen u vezi s njegovim osuđujućim presudama za deportaciju koje nisu bile utemeljene na premještanjima stanovništva iz Kozluka i Bosanskog Novog.¹⁵³

54. Žalbeno vijeće primjećuje da se u Optužnici navodi da su prisilna premještanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz "Opština", uključujući, između ostalog, Bijeljину, Zvornik, Bosanski Novi, Foču i Prijedor, predstavljale krivična djela deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje).¹⁵⁴ U Optužnici se dalje navodi da su ta raseljavanja izvršena "preko *de facto* ili *de jure* granice, ili unutar *de facto* ili *de jure* granica".¹⁵⁵

---

u predmetu *Dorđević*, par. 598, 599, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 155-163, Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 263.

¹⁴⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 40. V. takođe Karadžićeva replika, par. 26.

¹⁴⁹ Odgovor tužilaštva, par. 33

¹⁵⁰ Odgovor tužilaštva, par. 34.

¹⁵¹ Karadžićeva replika, par. 24.

¹⁵² Karadžićeva replika, par. 25. Kao daljnji dokaz da podnesci tužilaštva nisu ispravili manjkave navode o deportaciji, Karadžić ukazuje na to da je, tokom završnih riječi strana u postupku, čak i Pretresno vijeće bilo zbunjeno u vezi s tim na osnovu kojih događaja se tereti za deportaciju. V. Karadžićeva replika, par. 25, gdje se upućuje na T. 7. oktobar 2014. str. 48071, 48072.

¹⁵³ Karadžićeva replika, par. 26.

¹⁵⁴ V. Optužnica, par. 48, 69, 71, 72.

¹⁵⁵ V. Optužnica, par. 69 ("Kao što je opisano u nastavku teksta, u periodu od marta 1992. do 30. novembra 1995. godine, srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba prisilno su raselili bosanske Muslimane i bosanske

55. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da je Pretresno vijeće, prilikom razmatranja Karadžićevih prigovora na Optužnicu na kraju suđenja, konstatovalo da nije nužan visok stepen konkretnosti s obzirom na to da se radilo o bazi zločina velikih razmjera i dugog trajanja i na to da je Karadžić bio političar visokog ranga koji se nije teretio kao fizički izvršilac ili na osnovu blizine mnogim od inkriminiranih događaja.¹⁵⁶ Shodno tome, ono je smatralo da su navodi u, između ostalog, tački 7 Optužnice dovoljno konkretni.¹⁵⁷

56. Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su navodi o krivičnom djelu deportacije u Optužnici dovoljno konkretni i podsjeća na to da je Karadžić, u vezi s navodima o prisilnim premještanjima bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, dobio potrebne informacije budući da su "Opštine" konkretno navedene u Optužnici i da se u Optužnici navodi da su ta premještanja izvršena "preko *de facto* ili *de jure* granice, ili unutar *de facto* ili *de jure* granica".¹⁵⁸ Žalbeno vijeće dalje smatra da su optužbe navedene dovoljno konkretno, naročito s obzirom na to da su protjerivanja bila posljedica niza napada tokom dužeg perioda i da se Karadžić ne tereti za neposredno učešće u tim protjerivanjima.¹⁵⁹ Žalbeno vijeće takođe smatra, s obzirom na ustaljenu praksu dopuštanja kumulativnog terećenja, da se od tužilaštva nije tražilo da u Optužnici razluči koji događaji su za posljedicu imali deportaciju, a koji nehumana djela (prisilno premještanje).¹⁶⁰

57. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićeve prigovore u mjeri u kojoj se odnose na tačku 7 Optužnice.

(c) Tačka 11 (uzimanje talaca)

58. Karadžić tvrdi da je prijetnja ubistvom, ranjavanjem ili daljnjim zatočenjem suštinski element krivičnog djela uzimanja talaca i da se u Optužnici ne navodi verbalno ponašanje koje predstavlja to djelo.¹⁶¹ On ističe da tužilaštvo nije bilo oslobođeno iznošenja konkretnijih navoda o

---

Hrvate s područja u opštinama i iz Srebrenice na kojima su oni zakonski boravili, preko *de facto* ili *de jure* granice, ili unutar *de facto* ili *de jure* granica.").

¹⁵⁶ Odluka od 30. septembra 2014., par. 25.

¹⁵⁷ Odluka od 30. septembra 2014., par. 25.

¹⁵⁸ V. Optužnica, par. 48, 69, 71, 72.

¹⁵⁹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 24 ("Odgovor na pitanje da li su određene činjenice pravno relevantne zavisi od prirode teze tužioca. [...] [P]rihvatljivo je da se navede i manje detalja ako je zbog samih razmjera navodnih krivičnih djela neizvedivo zahtijevati visok stepen konkretnosti u pitanjima poput identiteta žrtava i datuma počinjenja krivičnih djela.") (navodnici i oznake za fusnote unutar citata izostavljeni). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 91 ("Odlučujući element pri utvrđivanju stepena preciznosti s kojom tužilac mora u optužnici navesti činjenice predmeta jeste karakter ponašanja koje se pripisuje optuženom.").

¹⁶⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 276; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 103.

¹⁶¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 42, 44, 45. Karadžić se poziva na nekoliko pravnih izvora za tvrdnju da se, kada usmena izjava predstavlja "element krivičnog djela", takvo ponašanje se u optužnici mora konkretno navesti. V.

ovoj konkretnoj optužbi s obzirom na obim te optužbe, zato što se Karadžićeva navodna odgovornost tiče samo "nekoliko konkretnih djela na malom području u ograničenom vremenskom okviru".¹⁶² Karadžić tvrdi da mu je nanijeta šteta budući da je osuđujuća presuda za ovo krivično djelo zasnovana na prijetnjama koje su iznijeli on i treće osobe, o kojima nema navoda u Optužnici.¹⁶³

59. Tužilaštvo odgovara da su u Optužnici identifikovane relevantne prijetnje u vezi s tačkom koja se odnosi na uzimanje talaca i da je ono, u svojim pretpretresnim podnescima, o tome pružilo dodatne informacije.¹⁶⁴ Tužilaštvo dalje odgovara da Karadžić nije pokazao da je njegova odbrana bila bitno ugrožena bilo kakvim nedostatkom u iznošenja navoda.¹⁶⁵

60. Karadžić replicira da u Optužnici nisu konkretno navedeni datumi, lokacije i forma izrečenih prijetnji ili osobe odgovorne za njih i da tužilaštvo u svojim pretpretresnim podnescima nije ispravilo propust da konkretno navede verbalno ponašanje koje je potrebno da bi se utvrdio *actus reus* uzimanja talaca.¹⁶⁶ On tvrdi da je njegova odbrana bila bitno ugrožena s obzirom na to da je pretpostavio da su operativne prijetnje bile njegove sopstvene izjave koje je dao u periodu prije nego što je pritvoren i da zbog tog nesporazuma nije izveo oslobađajuće dokaze.¹⁶⁷

61. Žalbeno vijeće primjećuje da se u tački 11 Optužnice navodi da su u periodu od 26. maja 1995. do 19. juna 1995. "snage bosanskih Srba" zatočile više od dvije stotine pripadnika mirovnih snaga i vojnih posmatrača UN-a i da su "[t]rećim stranama, uključujući komandante NATO-a i UN-a, upućene [...] prijetnje da će daljnji napadi NATO-a na vojne ciljeve bosanskih Srba dovesti do ranjavanja, smrti ili zadržavanja zatočenika u zatočeništvu".¹⁶⁸ Kako je navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je dva puta konstatovalo da Optužnica nije manjkava u vezi s navodima iz ove tačke.¹⁶⁹ Kada je zaključilo da su utvrđeni elementi krivičnog djela uzimanja talaca, i konkretno, *actus reus* tog krivičnog djela, Pretresno vijeće je utvrdilo da su, dok su pripadnici UN-a bili zatočeni, "snage bosanskih Srba prijetile da će ih ubiti, povrijediti ili dalje držati u zatočenju

---

Karadžićev žalbeni podnesak, par. 44, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kanyarukiga*, par. 76 (u vezi s načinom učešća u planiranju), Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi* od 29. avgusta 2008., par. 121 (u vezi s direktnim i javnim poticanjem na genocid), Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 405 (u vezi s direktnim i javnim poticanjem na genocid).

¹⁶² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 43.

¹⁶³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 46.

¹⁶⁴ Odgovor tužilaštva, par. 35, 37. Tužilaštvo osporava to da su pravni izvori koje je Karadžić naveo utvrdili "jasno pravilo o iznošenju navoda o 'pravno relevantnom verbalnom ponašanju'". Odgovor tužilaštva, par. 35.

¹⁶⁵ Odgovor tužilaštva, par. 38.

¹⁶⁶ Karadžićeva replika, par. 27, 28.

¹⁶⁷ Karadžićeva replika, par. 29.

¹⁶⁸ V. Optužnica, par. 86.

ukoliko NATO ne obustavi vazdušne udare" i da su "[s]nage bosanskih Srba [...] te prijetnje uputile zatočenim pripadnicima UN-a, kao i štabovima UNMO-a i UNPROFOR-a".¹⁷⁰

62. Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u zaključcima Pretresnog vijeća da su navodi u Optužnici dovoljno precizni u vezi s tačkom 11, posebno kad je riječ o iznošenju navoda o *actus reusu* krivičnog djela uzimanja talaca. Konkretno, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, u Optužnici su navedene pravno relevantne činjenice koje govore u prilog optužbi, odnosno operativno verbalno ponašanje, koje se odnosi na *actus reus* krivičnog djela uzimanja talaca.¹⁷¹ Žalbeno vijeće smatra da nisu bili potrebni konkretniji navodi s obzirom na ograničeni vremenski okvir koji je naveden za to krivično djelo, kao i na činjenicu da su u Optužnici snage bosanskih Srba identifikovane kao one koje su fizički uzele pripadnike UN-a za taoce.¹⁷² S obzirom na to, Žalbeno vijeće naglašava da je obaveza optužbe "da navede pravno relevantne činjenice na kojima se temelje optužbe u optužnici, ali ne i dokaze kojima će se te [pravno relevantne] činjenice dokazati".¹⁷³ U mjeri u kojoj Karadžić tvrdi da je bilo potrebno konkretnije navesti optužbe zbog toga što je *actus reus* krivičnog djela uzimanja talaca utvrđen na osnovu verbalnih prijetnji koje je on uputio, Žalbeno vijeće konstatuje da se Pretresno vijeće oslonilo samo na prijetnje koje su uputili drugi, naime pripadnici snaga bosanskih Srba, kada je konstatovalo da je počinjeno krivično djelo uzimanja talaca.¹⁷⁴

¹⁶⁹ V. par. 43, 44 gore.

¹⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 5944.

¹⁷¹ V. Optužnica, par. 86 ("U periodu od približno 26. maja 1995. do 19. juna 1995. godine, snage bosanskih Srba zatočile su više od dvije stotine pripadnika mirovnih snaga i vojnih posmatrača UN-a na raznim lokacijama, uključujući Pale, Sarajevo, Banju Luku i Goražde, i držale ih kao taoce na raznim lokacijama u RS-u, uključujući lokacije od strateškog ili vojnog značaja, kako bi te lokacije osigurale od vazdušnih napada NATO-a i spriječile daljnje vazdušne napade. Trećim stranama, uključujući komandante NATO-a i UN-a, upućene su prijetnje da će daljnji napadi NATO-a na vojne ciljeve bosanskih Srba dovesti do ranjavanja, smrti ili zadržavanja zatočenika u zatočeništvu. Dio zatočenih je u zatočeništvu bio napadan i na druge načine maltretiran.").

¹⁷² U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da pretpretresni podnesak tužilaštva sadrži informacije koje ukazuju na to da su snage bosanskih Srba prijetile osoblju UN-a tokom njihovog zarobljavanja i zatočenja. V. npr. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 255, 257. U kontekstu izjava svjedoka na koje se poziva u prilog ovim informacijama, Pretpretresni podnesak tužilaštva pruža dodatne informacije u vezi s prijetnjama snaga bosanskih Srba zatočenim pripadnicima UN-a i štabovima UN-a. V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, fusnota 637, gdje se upućuje na izjavu svjedoka KDZ213, 6. septembar 1995, ERN:0033-8078-0033-8084, na 0033-8079, izjava svjedoka KDZ253, 3. avgust 1995., ERN:0033-3479-0033-3483, na 0033-3481; Pretpretresni podnesak tužilaštva, fusnota 648, gdje se upućuje na izjavu svjedoka KDZ112, 18. mart 1998., ERN:0065-0781-0065-0800, na 0065-0792, izjava svjedoka KDZ259, 3. mart 1998., ERN:0065-0712-0065-0736, na 0065-0721, 0065-0723, 0065-0724. Isto tako, informacije o tome da su snage bosanskih Srba prijetile pripadnicima UN-a takođe su navedene u Spisku svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 65ter. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 65ter(E)(i)-(iii), 18. maj 2009. (javno s djelimično povjerljivim dodacima) (dalje u tekstu: Podnesci tužilaštva na osnovu pravila 65ter), Dodatak II (povjerljivo) (dalje u tekstu: Spisak svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 65ter od 18. maja 2009.), str. 319, 320, 327, 337, 348, 355. S obzirom na to, Karadžić nije pokazao da nije u dovoljnoj mjeri obaviješten o navodima o prijetnjama koje djelimično čine *actus reus* krivičnog djela uzimanja talaca.

¹⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 27; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 193; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 88.

¹⁷⁴ V. Prvostepena presuda, par. 5944, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5871, 5872, 5874–5876, 5880, 5890, 5894, 5895, 5899, 5902, 5914, 5915, 5917. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće, suprotno

63. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićeve prigovore u vezi s tačkom 11 Optužnice.

(d) Zaključak

64. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnove 3 do 5 Karadžićeve žalbe.

Karadžićevoj tvrdnji, nije oslonilo na prijetnje koje je uputio Karadžić kako bi utvrdilo *actus reus* krivičnog djela uzimanja talaca i odbija njegov argument da je bilo potrebno konkretnije navesti optužbe u vezi s verbalnim prijetnjama koje je on uputio. V. Prvostepena presuda, par. 5944, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5871, 5872, 5874–5876, 5880, 5890, 5894, 5895, 5899, 5902, 5914, 5915, 5917. Iako se paragraf 5961 Prvostepene presude u pravnim zaključcima u vezi s uzimanjem talaca odnosi na prijetnje koje je on uputio, ovi dokazi su korišteni u prilog zaključcima o zajedničkom zločinačkom cilju udruženog zločinačkog poduhvata vezanog za uzimanje talaca, ali ne da bi se utvrdio *actus reus* tog krivičnog djela. V. Prvostepena presuda, par. 5957-5962. Karadžićevi argumenti ne pokazuju da je Optužnica manjkava kad je riječ o zajedničkom zločinačkom cilju udruženog zločinačkog poduhvata vezanog za uzimanje talaca ili o njegovom učešću u njemu. V. Optužnica, par. 25-29. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 315-317. Pored toga, svaki nedostatak Optužnice u tom smislu morao je biti ispravljen pravovremenim, jasnim i dosljednim obavještenjem budući da se o Karadžićevom ponašanju upućivanja prijetnji govori i u dijelu Pretpretresnog podneska tužilaštva koji se odnosi na krivično djelo uzimanja talaca. Uporedi Prvostepenu presudu, par. 5961, s Pretpretresnim podneskom tužilaštva, par. 247.

4. Navodne greške zbog propusta da se ograniči obim suđenja i da se donese odluka o pravnom sredstvu za kršenje obaveze objelodanjivanja (osnova 6)

65. Karadžić pod tačkom 6 svoje žalbe navodi da je propust Pretresnog vijeća da ograniči obim suđenja i da primijeni valjano pravno sredstvo za opetovana kršenja obaveze objelodanjivanja tužilaštva doveo do "suđenja koje nije pravično i izmiče kontroli".¹⁷⁵ O svakom od tih pojedinačnih prigovora biće više riječi dalje u tekstu.

(a) Obim suđenja

66. Dana 16. februara 2009., Pretresno vijeće je djelimično odobrilo zahtjev tužilaštva da izmijeni Prvu izmijenjenu optužnicu i odbilo Karadžićev zahtjev da se ograniče optužbe u predloženoj drugoj izmijenjenoj optužnici.¹⁷⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da tužilaštvo, u skladu s pravilom 50 Pravilnika MKSJ-a, može zatražiti da izmijeni optužnicu, a pretresno vijeće, pošto sasluša strane u postupku, može dati ili uskratiti to odobrenje, ali bi, ako bi "pokušalo [...] da nametne svoju volju kako bi se optužnica ograničila u svim svojim segmentima", prekoračilo svoja diskreciona ovlaštenja.¹⁷⁷ Dana 22. jula 2009., po podnošenju Treće izmijenjene optužnice,¹⁷⁸ Pretresno vijeće je naložilo tužilaštvu da iznese prijedloge o skraćanju svog dokaznog postupka na osnovu pravila 73bis (D) Pravilnika MKSJ-a,¹⁷⁹ što je tužilaštvo učinilo 31. avgusta 2009.¹⁸⁰ Dana 8. oktobra 2009., Pretresno vijeće je odobrilo prijedloge tužilaštva i smanjilo broj mjesta zločina i incidenata navedenih u Optužnici.¹⁸¹ Mada je priznalo da je razočarano nespremnošću tužilaštva da identifikuje dodatna mjesta zločina i incidente koji bi mogli biti izostavljeni iz obima suđenja,¹⁸² Pretresno vijeće nije naložilo dodatna skraćanja.¹⁸³ Dana 27. januara 2012., Pretresno vijeće je

¹⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 112; T. 23. april 2018. str. 98-106.

¹⁷⁶ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužioca za izmjenu Prve izmijenjene optužnice, 16. februar 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 16. februara 2009.), par. 54.

¹⁷⁷ V. Odluka od 16. februara 2009., par. 37.

¹⁷⁸ V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Treća izmijenjena optužnica, 27. februar 2009.

¹⁷⁹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog tužilaštvu na osnovu pravila 73bis (D), 22. juli 2009. (dalje u tekstu: Nalog od 22. jula 2009.), par. 5, 7.

¹⁸⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis (D), 31. avgust 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom A i javnim Dodatkom B) (dalje u tekstu: Podnesak tužilaštva od 31. avgusta 2009.). Dana 8. septembra 2009., Pretresno vijeće je pozvalo tužilaštvo da iznese prijedloge o dodatnom smanjenju obima Optužnice. V. T. 8. septembar 2009. str. 451. Dana 18. septembra 2009., tužilaštvo je odbilo da iznese dodatne prijedloge o smanjenju obima Optužnice i navelo je da bi uklanjanje dodatnih tačaka, mjesta zločina ili incidenata negativno uticalo na mogućnost da pravično izvede svoje dokaze. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Drugi podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis (D), 18. septembar 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom A), par. 1, 22.

¹⁸¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka o primjeni pravila 73bis, 8. oktobar 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 8. oktobra 2009.), par. 6, 7, 11.

¹⁸² Odluka od 8. oktobra 2009., par. 5.

¹⁸³ Odluka od 8. oktobra 2009., par. 5, 6.

odbilo Karadžićev zahtjev da se iz Optužnice izostave navodi u vezi s više incidenata granatiranja i snajperskog djelovanja u Sarajevu koji su, na zahtjev tužilaštva, izostavljeni iz postupka protiv Ratka Mladića na MKSJ-u.¹⁸⁴

67. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo da ograniči obim suđenja, bilo na osnovu pravila 50 ili na osnovu pravila 73bis Pravilnika MKSJ-a.¹⁸⁵ Konkretno, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kad je u svojoj Odluci od 16. februara 2009. zaključilo da nema ovlaštenja da odobri izmjene u optužnici na zahtjev odbrane ili *sua sponte*.¹⁸⁶ Prema Karadžićevom mišljenju, ništa u formulaciji pravila 50 Pravilnika MKSJ-a ni u sudskoj praksi koja ga tumači ne ograničava prirodu ni obim izmjena optužnice koje pretresno vijeće može odobriti ili odbiti.¹⁸⁷ Karadžić takođe ističe da je tužilaštvo u predmetu *Mladić* zauzelo suprotan stav u vezi s Odlukom Pretresnog vijeća od 16. februara 2009. i da je navelo da pretresno vijeće, na osnovu pravila 50 Pravilnika MKSJ-a, ima nadležnost da razdvoji optužnicu i da naloži da se suđenje nastavi samo po nekim od prvobitnih optužbi.¹⁸⁸

68. Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj Odluci od 8. oktobra 2009. kada je odbilo da primijeni svoje diskreciono ovlaštenje na osnovu pravila 73bis Pravilnika MKSJ-a da ograniči obim dokaznog postupka tužilaštva, što je, s druge strane, otvorilo put prema suđenju koje nije pravično i izmiče kontroli.¹⁸⁹ Prema Karadžićevom mišljenju, pravilo 73bis Pravilnika MKSJ-a predviđa nekoliko načina na koji pretresno vijeće može ograničiti obim suđenja kako bi imalo veću kontrolu nad njim.¹⁹⁰ U ovom predmetu, Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće, mada je pozvalo tužilaštvo da iznese prijedloge o smanjenju obima optužnice, nije naložilo smanjenja osim

---

¹⁸⁴ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog da se iz priloga izbrišu incidenti granatiranja i snajperskog djelovanja u Sarajevu, 27. januar 2012. (dalje u tekstu: Odluka od 27. januara 2012.), par. 7-12.

¹⁸⁵ Karadžićeva najava žalbe, str. 5; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 49, 53, 112; T. 23. april 2018. str. 99, 100.

¹⁸⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 49, 52.

¹⁸⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 52.

¹⁸⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 50, 51, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-PT, Objedinjeni zahtjev odbrane za razdvajanje optužnice, za vođenje zasebnih suđenja i za izmjenu optužnice (javno s javnim i povjerljivim dodacima), 16. avgust 2011., par. 21, 22.

¹⁸⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 5; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 53, 56, 60; T. 23. april 2018. str. 99, 100. U prilog svojim argumentima o tome da je pravičnost suđenja ugrožena odobravanjem obimnih optužnica, Karadžić se poziva na dijelove iz članka i knjiga bivših sudija i zaposlenika MKSJ-a. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 58, 59 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 54 (gdje se navodi da "predmet ne može da bude skraćen u smislu odredbi [...] pravila 73bis samo u izuzetnim okolnostima").

onih koja je predložilo tužilaštvo i odbilo je da iz optužnice ukloni navode o incidentima koji su izuzeti iz gotovo identične optužnice u predmetu *Mladić*.¹⁹¹

69. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da mu je obim suđenja nanio štetu ili da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje na osnovu pravila 50 i 73bis Pravilnika MKSJ-a.¹⁹² Ono tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da pravilo 50 Pravilnika MKSJ-a "nije odgovarajući mehanizam" za zahtjev odbrane za razdvajanje optužnice ili smanjenje obima suđenja, što se podudara sa stavom tužilaštva u predmetu *Mladić*.¹⁹³ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće znatno smanjilo obim suđenja u fazi postupka na osnovu pravila 73bis(D), i da Karadžić, umjesto da identifikuje bilo koju grešku, pokušava da dovede u vezu odluku na osnovu pravila 73bis s količinom objelodanjenog materijala u njegovom predmetu.¹⁹⁴ Tužilaštvo tvrdi da je taj argument "pogrešan" budući da bi svaka optužba protiv Karadžića koja čini "reprezentativni uzorak" iziskivala objelodanjivanje ogromne količine materijala s obzirom na, između ostalog, njegov položaj i ulogu u planiranju zločinačke politike.¹⁹⁵

70. Žalbeno vijeće primjećuje da pravilo 50(A)(i)(c) Pravilnika MKSJ-a predviđa da "[t]užilac može izmijeniti optužnicu kada se predmet dodijeli pretresnom vijeću, uz odobrenje tog pretresnog vijeća ili sudije tog pretresnog vijeća, nakon što se saslušaju strane". Prema jasnoj formulaciji ove odredbe, kada se predmet dodijeli pretresnom vijeću, optužnica može biti izmijenjena na zahtjev tužilaštva i uz odobrenje tog pretresnog vijeća ili sudije tog pretresnog vijeća. Mada pretresno vijeće ima široko diskreciono ovlaštenje da odobri ili odbije zahtjev tužilaštva, ono to ovlaštenje može primijeniti tek nakon što tužilaštvo zatraži izmjenu optužnice. Kako je Pretresno vijeće ispravno zaključilo, tužilaštvo ima isključivo pravo da traži da izmijeni optužnicu i pretresno vijeće ne može mijenjati optužnicu *sua sponte* – a kamoli na zahtjev odbrane, kako je Karadžić tražio u ovom predmetu.¹⁹⁶

71. Suprotno Karadžićevim argumentima, stav tužilaštva u predmetu *Mladić* u potpunosti se podudara s tumačenjem pravila 50 Pravilnika MKSJ-a. U tom predmetu je tužilaštvo – a ne

---

¹⁹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 55, 57, gdje se upućuje na Odluku od 27. januara 2012., par. 12. U svojoj replici, Karadžić dodaje da tužilaštvo "priznaje" da je Pretresno vijeće imalo nadležnost da smanji obim Optužnice i tvrdi da je to što je ono opetovano prekršilo obaveze objelodanjivanja, uprkos svojim "uvjerenjima da postupa u dobroj vjeri", dokaz da je Optužnica toliko obimna da izmiče kontroli. V. Karadžićeva replika, par. 32.

¹⁹² Odgovor tužilaštva, par. 41, 43, 44. V. takođe T. 23. april 2018. str. 173-179.

¹⁹³ Odgovor tužilaštva, par. 43.

¹⁹⁴ Odgovor tužilaštva, par. 44.

¹⁹⁵ Odgovor tužilaštva, par. 44.

¹⁹⁶ V. Odluka od 16. februara 2009., par. 37, 39.

odbrana – zatražilo razdvajanje optužbi protiv Mladića.¹⁹⁷ Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u zaključku Pretresnog vijeća da pravilo 50 Pravilnika MKSJ-a nije bilo "odgovarajući mehanizam" za smanjenje predmeta na zahtjev odbrane zato što, na osnovu pravila 50 Pravilnika MKSJ-a, Vijeće nije imalo ovlaštenje da naloži smanjenja osim onih koja je zatražilo tužilaštvo.¹⁹⁸ Pretresno vijeće je ispravno utvrdilo razliku između: (i) izmjene optužnice na osnovu pravila 50 Pravilnika MKSJ-a (koju može zatražiti samo tužilaštvo); (ii) modifikacije optužnice nakon odobrenog zahtjeva odbrane na osnovu pravila 72 Pravilnika MKSJ-a, uključujući i zahtjev na osnovu pravila 72(A)(iii) Pravilnika MKSJ-a, za razdvajanje tačaka ili vođenje zasebnih suđenja; i (iii) diskrecionog ovlaštenja Pretresnog vijeća da, na osnovu pravila 73bis Pravilnika MKSJ-a, pozove tužilaštvo da smanji broj tačaka Optužnice.¹⁹⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićeve prigovore na tumačenje pravila 50 Pravilnika MKSJ-a koje je Pretresno vijeće iznijelo u svojoj Odluci od 16. februara 2009.

72. Isto tako, bez osnove je i Karadžićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće u Odluci od 8. oktobra 2009. zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje na osnovu pravila 73bis (D) Pravilnika MKSJ-a, koje predviđa sljedeće:

Nakon što sasluša tužioca, Pretresno vijeće može, u svrhu pravičnog i ekspeditivnog suđenja, pozvati tužioca da smanji broj tačaka u optužnici i može odrediti broj mjesta zločina ili incidenata obuhvaćenih jednom ili više optužbi za koje tužilac može izvesti dokaze za koje se, s obzirom na sve relevantne okolnosti, uključujući krivična djela za koja se optuženi tereti u optužnici, njihovu klasifikaciju i karakter, mjesta gdje se tvrdi da su počinjena, te razmjer i žrtve tih krivičnih djela, može razumno smatrati da čine reprezentativni uzorak krivičnih djela za koja se optuženi tereti.

Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća raspolažu znatnim diskrecionim ovlaštenjima u pogledu vođenja suđenja u predmetima koji su im dodijeljeni.²⁰⁰ Međutim, ta diskreciona ovlaštenja se moraju primjenjivati u skladu s članovima 20(1) i 21 Statuta MKSJ-a, koji nalažu da pretresna vijeća trebaju osigurati da suđenje bude pravično i da se postupak vodi uz puno poštovanje prava

---

¹⁹⁷ V. *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-PT, Odluka po objedinjenom zahtjevu tužilaštva za razdvajanje optužnice, za vođenje zasebnih suđenja i za izmjenu optužnice, 13. oktobar 2011., par. 2. Pretresno vijeće je takođe ispravno zaključilo da je Karadžić pogriješio kada se oslonio na odluku u predmetu *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, budući da je Pretresno vijeće u tom predmetu, za razliku od ovog predmeta, rješavalo po: (i) zahtjevu tužilaštva za odobrenje za izmjenu optužnice; i (ii) zahtjevima dvojice optuženih na osnovu pravila 72(A) Pravilnika MKSJ-a. V. Odluka od 16. februara 2009., par. 38, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-PT, Odluka po podnescima odbrane o navodnim nedostacima u formi predložene Izmjenjene spojene optužnice, 22. mart 2006.

¹⁹⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 50; Odluka od 16. februara 2009., par. 37, 39.

¹⁹⁹ Odluka od 16. februara 2009., par. 38.

²⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14.

optuženog.²⁰¹ Strana koja u žalbenom postupku izjavi da je prekršeno njeno pravo na pravično suđenje mora da dokaže da joj je navedenim kršenjem nanijeta šteta koja predstavlja grešku u primjeni prava koja obesnažuje presudu.²⁰²

73. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je naložilo tužilaštvu da, na osnovu pravila 73bis Pravilnika MKSJ-a, predloži smanjenje obima svoje teze,²⁰³ a zatim je, pošto je pregledalo prijedloge, naložilo da se iz obima suđenja isključe konkretna mjesta zločina i incidenti.²⁰⁴ Mada se Pretresno vijeće ograničilo na razmatranje i odobravanje prijedloga koje je iznijelo tužilaštvo i nije naložilo, *sua sponte*, brisanje dodatnih mjesta zločina i incidenata, ništa ne ukazuje na to da je zbog uzdržanosti Pretresnog vijeća prilikom primjene diskrecionih ovlaštenja, Karadžićevo suđenje postalo nepravično, te da se njime nije moglo upravljati.

74. Karadžić se takođe pogrešno oslanja na činjenicu da su određeni incidenti u vezi sa Sarajevom izbrisani iz obima suđenja u predmetu *Mladić*. U tom predmetu, tužilaštvo je bilo to koje je predložilo brisanje tih incidenata iz obima optužnice.²⁰⁵ U ovom predmetu, tužilaštvo nije predložilo brisanje istih incidenata iz Optužnice. U žalbenom postupku, Karadžićev prigovor se usredsređuje na odbijanje Pretresnog vijeća da primijeni svoje diskreciono ovlaštenje i iz Optužnice izbriše incidente čije brisanje tužilaštvo *nije* tražilo. Nadalje, kako je Pretresno vijeće ispravno konstatovalo, "iako se predmet protiv Mladića u velikoj mjeri preklapa s ovim postupkom [u predmetu *Karadžić*], između njih postoji i niz razlika, kao na primjer činjenica da su ta dva optužena za vrijeme sukoba bila na dva različita položaja [...] [i samo ta] razlika potencijalno je dovoljno objašnjenje razlika u navedenim incidentima, kao i potrebe da se [u predmetu *Karadžić*] izvedu dokazi o većem broju incidenata".²⁰⁶

75. U uvodu osnove 6 svoje žalbe, Karadžić generalno navodi da je obim suđenja "uzrokovao kršenja obaveze objelodanjivanja, koje Vijeće nije uspjelo ispraviti", što je dovelo do kršenja njegovog prava na pravično suđenje.²⁰⁷ Prema mišljenju Žalbenog vijeća, ova tvrdnja je površna i nepotkrijepljena. U svom žalbenom podnesku, Karadžić ne upućuje ni na šta na osnovu čega bi se

---

²⁰¹ V. npr. Odluka u predmetu *Mladić* od 22. oktobra 2013., par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 18.

²⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29 i reference koje se tamo navode.

²⁰³ Odluka od 8. oktobra 2009., par. 2, 3, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, T. 8. septembar 2009. str. 451; Nalog od 22. jula 2009., par. 7.

²⁰⁴ Odluka od 8. oktobra 2009., par. 6, 11.

²⁰⁵ Odluka od 27. januara 2012., par. 1. V. Podnesak tužilaštva od 31. avgusta 2009.

²⁰⁶ Odluka od 27. januara 2012., par. 8.

mogla ustanoviti uzročno-posljedična (ili neka druga) veza između tužiočevog kršenja obaveze objelodanjivanja i obima predmeta i ne potkrepljuje svoju tvrdnju – o čemu će biti više riječi u sljedećem odjeljku – da Pretresno vijeće uopšte "nije uspjelo ispraviti" ta kršenja i da je time nepovratno ugrozilo njegovo pravo na pravično suđenje.²⁰⁸

76. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je njegovo pravo na pravično suđenje narušeno odlukom Pretresnog vijeća da naloži skraćanja Optužnice samo u mjeri u kojoj je to predložilo tužilaštvo.

(b) Kršenja obaveze objelodanjivanja

77. Tokom cijelog suđenja, Karadžić je dostavio 108 podnesaka u kojima navodi da je tužilaštvo prekršilo svoju obavezu objelodanjivanja na osnovu pravila 66 i/ili 68 Pravilnika MKSJ-a.²⁰⁹ U više navrata, Pretresno vijeće je zaključilo da je tužilaštvo prekršilo svoju obavezu objelodanjivanja na osnovu pravila 66(A)(ii) i/ili pravila 68 Pravilnika MKSJ-a.²¹⁰ Međutim,

²⁰⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, str. 17.

²⁰⁸ V. odjeljak III.A.4(b) dolje.

²⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 6154-6156. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Sto osmi zahtjev za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 14. mart 2016. (javno s povjerljivim dodacima) (dalje u tekstu: Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem).

²¹⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sto sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 14. mart 2016. (dalje u tekstu: Odluka po sto sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 17, 18; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. februar 2016. (dalje u tekstu: Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 26, 31, 32, 36; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sto drugom i sto trećem zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 4. novembar 2015., par. 33, 35, 40; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po stotom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 13. juli 2015. (dalje u tekstu: Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 15, 19; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset osmom i devedeset devetom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 8. juni 2015., par. 11, 12, 15, 17, 19; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Javna redigovana verzija "Odluke po devedeset trećem zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja" donijete 13. oktobra 2014. godine, 20. mart 2015. (dalje u tekstu: Odluka po devedeset trećem zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 16, 21; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset šestom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 21. januar 2015., par. 8, 11; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 5. decembar 2014., par. 10, 13; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 13. oktobar 2014. (dalje u tekstu: Odluka po devedeset četvrtom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 14, 19; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset prvom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 7. maj 2014., par. 15, 17, 20; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset devetom i devedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 16. april 2014., par. 20, 21; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. mart 2014., par. 10, 12; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. mart 2014., par. 12, 16; T. 3. mart 2014. str. 47546; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset i petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 21. januar 2014. (dalje u tekstu: Odluka po osamdeset petom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 20, 24; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset i četvrtom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 16. januar 2014., par. 14, 16; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T,

Odluka po osamdeset trećem zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 21. novembar 2013. (povjerljivo), par. 10, 13; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset drugom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja objelodanjivanja, 7. novembar 2013., par. 18, 19, 22; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdesetom i osamdeset prvom zahtjevu optuženog o kršenju obaveza objelodanjivanja, 9. juli 2013., par. 14, 18, 20; T. 9. maj 2013. str. 38097; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedamdeset sedmom i sedamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. mart 2013. (dalje u tekstu: Odluka po sedamdeset sedmom i sedamdeset osmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 18, 20, 25; T. 29. januar 2013. str. 32881, 32882; T. 17. januar 2013. str. 32151; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedamdeset prvom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 1. juni 2012. (dalje u tekstu: Odluka po sedamdeset prvom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 10, 11, 14; T. 15. mart 2012. str. 26316, 26317; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Javna redigovana verzija "Odluke po šezdeset sedmom i šezdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja" od 1. marta 2012., 1. mart 2012., par. 17, 22, 33, 37; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šezdeset i petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 12. januar 2012., par. 16, 26; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šezdesetom, šezdeset prvom, šezdeset trećem i šezdeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 22. novembar 2011., par. 25, 27, 29, 31, 37; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset devetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 14. oktobar 2011., par. 10, 14; T. 8. septembar 2011. str. 18638; T. 19. avgust 2011. str. 17484; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 19. avgust 2011., par. 11, 14; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset trećem i pedeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 22. juli 2011. (dalje u tekstu: Odluka po pedeset trećem i pedeset četvrtom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 13, 14, 17; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset prvom i pedeset drugom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 7. juli 2011. (dalje u tekstu: Odluka po pedeset prvom i pedeset drugom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 17, 19; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 30. juni 2011. (dalje u tekstu: Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 38, 42, 46, 51, 55; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i daljnji prekid postupka, 10. maj 2011. (dalje u tekstu: Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 14-16, 26; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četrdeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 20. april 2011., par. 8, 10; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj četrdeset tri do četrdeset pet da se utvrdi kršenje obaveze objelodanjivanja, 8. april 2011., par. 25, 27, 28, 32, 34, 37; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 37-42 u vezi s kršenjem odredbi pravila o objelodanjivanju i Djelimično suprotno mišljenje sudije Kwona, 29. mart 2011., par. 25, 28, 34, 38-40; *Tužilac protiv Karadžića* predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po trideset drugom, trideset trećem, trideset petom i trideset šestom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 24. februar 2011., par. 17, 21; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po tridesetom i trideset i prvom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 3. februar 2011., par. 9, 12; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po dvadeset devetom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. januar 2011. (dalje u tekstu: Odluka po dvadeset devetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 12; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 17bis i dvadeset osam u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 16. decembar 2010., par. 21, 23; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 17bis i dvadeset osam u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 16. decembar 2010., par. 13; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 11. novembar 2010. (dalje u tekstu: Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 27, 31, 35, 44; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 18-21 u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 2. novembar 2010. (dalje u tekstu: Odluka po 18.-21. zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 31, 35, 37, 45; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedamnaestom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 30. septembar 2010. (dalje u tekstu: Odluka po sedamnaestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 18, 22; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima 11-15 optuženog da se utvrde kršenje obaveze objelodanjivanja i korektivne mjere, 24. septembar 2010., par. 27, 28, 30, 33, 34-36, 39, 43; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devetom i desetom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i da se odrede mjere za njegovo otklanjanje, 26. avgust 2010. (u tekstu: Odluka po devetom i desetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 17, 18, 20; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedmom i osmom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njegovo otklanjanje, 18. avgust 2010., par. 16, 20; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom

Pretno vijeće je smatralo da korektivne mjere nisu bile potrebne budući da nije bilo kršenja koje je Karadžiću nanijelo očitu štetu.²¹¹ Uprkos tome, Pretno vijeće je više puta opomenulo tužilaštvo zbog propusta da ispuni svoju obavezu objelodanjivanja.²¹² U određenim slučajevima, Pretno vijeće je od tužilaštva tražilo da objasni propuste da postupi u skladu sa svojom obavezom objelodanjivanja, kao i mjere koje je preduzelo da bi tu obavezu ispunilo, i naložilo mu da nezavisno preduzme korektivne mjere kako bi izbjeglo daljnja kršenja.²¹³ Isto tako, Pretno vijeće je u određenim situacijama prekidalo postupak i odgađalo svjedočenje svjedoka tužilaštva kako bi Karadžiću dalo dovoljno vremena da pregleda obimnu količinu objelodanjenog materijala ili materijala koje je tužilaštvo objelodanilo sa zakašnjenjem, a koji se odnosi na svjedoke.²¹⁴

---

zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njihovo otklanjanje, 20. juli 2010. (dalje u tekstu: Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 28, 29, 40, 42; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njegovo otklanjanje, 17. juni 2010. (dalje u tekstu: Odluka po drugom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem), par. 12.

²¹¹ Prvostepena presuda, par. 6155, 6156. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za novo suđenje zbog kršenja obaveze objelodanjivanja, 3. septembar 2012. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu za novo suđenje), par. 14, 17; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu optuženog za novo suđenje zbog kršenja obaveze objelodanjivanja, 14. avgust 2014. (dalje u tekstu: Odluka po drugom zahtjevu za novo suđenje), par. 13, 15, 17.

²¹² Odluka po pedeset prvom i pedeset drugom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, par. 17; Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 25; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za peti privremeni prekid postupka, 17. mart 2011. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu za petu odgodu postupka), par. 9; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za četvrto odgađanje postupka, 16. februar 2011. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka), par. 10, 13; T. 10. februar 2011. str. 11474, 11475; Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 42; Odluka po 18.-21. zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 39; Odluka po sedamnaestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 22; Odluka po devetom i desetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 23; Odluka po drugom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 13-15, 17-19.

²¹³ V. Odluka po devedeset četvrtom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 16, 19; Odluka po devedeset trećem zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 20, 21; Odluka po osamdeset petom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 24; Odluka po sedamdeset sedmom i sedamdeset osmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 23, 25; Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 54, 55; Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 47; Odluka po drugom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 15. V. takođe Odluka po pedeset trećem i pedeset četvrtom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 6, 16; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za objelodanjivanje materijala na osnovu pravila 68 pribavljenog u skladu s pravilom 70(B) i nalog u vezi s izvještajem tužilaštva o objelodanjivanju, 15. januar 2009., str. 2-4.

²¹⁴ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izmjenu odgođenog objelodanjivanja: svjedoci KDZ320, KDZ456, KDZ523 i KDZ532, 23. septembar 2011. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 23. septembra 2011.), par. 22, 24; Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 24, 26; Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 52, gdje se upućuje na T. 3. juni 2011. str. 14202-14204; Odluka po zahtjevu za petu odgodu postupka, par. 10; Odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka, par. 12-14; T. 10. februar 2011., str. 11474-11476; Odluka po dvadeset devetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 13, 17, 18; Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 41, 43, gdje se upućuje na T. 3. novembar 2010. str. 8907, 8908; Odluka po 18.-21. zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 43, 45; Odluka po sedamnaestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 7, gdje se upućuje na T. 13. septembar 2010. str. 6593, 6594; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za odgađanje postupka, 18. avgust 2010. (u tekstu: Odluka u vezi s odgodom postupka), par. 8; Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom

78. Na kraju dokaznog postupka tužilaštva i na kraju suđenja, Karadžić je zatražio od Pretresnog vijeća da naloži novo suđenje bilo kao sankciju tužilaštvu zbog propusta da postupi u skladu sa svojom obavezom objelodanjivanja, bilo kao korektivnu mjeru za kumulativnu štetu koja je njemu zbog toga nanijeta.²¹⁵ Pretresno vijeće je, kada je odbilo ovaj zahtjev po okončanju dokaznog postupka tužilaštva, konstatovalo da je svjesno kumulativnog efekta kršenja obaveze objelodanjivanja i da je preduzelo mjere kako bi obezbijedilo da se Karadžiću ne nanese šteta prilikom pripreme za suđenje i da se ne ugrozi njegovo pravo na pravično suđenje.²¹⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je napomenulo da je prekidalo postupak, odgađalo svjedočenje svjedoka tužilaštva, određivalo tužilaštvu rokove za pregled i objelodanjivanje materijala i tražilo od njega da dostavi detaljne izvještaje o svojoj praksi objelodanjivanja.²¹⁷ Nadalje, Pretresno vijeće je istaklo da, iako je zaključilo da je bilo kršenja obaveze objelodanjivanja, Karadžiću nije uslijed toga nanijeta šteta.²¹⁸

79. Kada je odbilo Karadžićev ponovljeni zahtjev za novo suđenje po okončanju dokaznog postupka odbrane, Pretresno vijeće je prihvatilo da su se kršenja obaveze objelodanjivanja nastavila i tokom dokaznog postupka odbrane, ali je napomenulo da nijedno, bilo pojedinačno, bilo kumulativno, nije Karadžiću nanijelo štetu.²¹⁹ Pretresno vijeće je ponovo istaklo korektivne mjere, preduzete kako bi se obezbijedilo da se Karadžiću ne nanese šteta prilikom priprema za suđenje i da kumulativni efekt kršenja obaveze objelodanjivanja ne ugrozi njegovo pravo na pravično suđenje.²²⁰

80. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, mada je zaključilo da je tužilaštvo 82 puta prekršilo obavezu objelodanjivanja, opravdalo ta kršenja i propustilo da obezbijedi djelotvorno pravno sredstvo, zbog čega je suđenje u njegovom predmetu postalo nepravično.²²¹ Konkretno, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo njegove zahtjeve: (i) za izuzimanje dokaza; (ii)

---

zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 30, 31, gdje se upućuje na T. 21. juni 2010. str. 3941; T. 22. juni 2010. str. 4022, 4023.

²¹⁵ Odluka po zahtjevu za novo suđenje, par. 4; Odluka po drugom zahtjevu za novo suđenje, par. 4, 11.

²¹⁶ Odluka po zahtjevu za novo suđenje, par. 14-16. V. takođe Prvostepena presuda, par. 6154.

²¹⁷ Odluka po zahtjevu za novo suđenje, par. 14-16.

²¹⁸ Odluka po zahtjevu za novo suđenje, par. 17.

²¹⁹ Odluka po Drugom zahtjevu za novo suđenje, par. 12, 13, 15, 17. V. takođe Prvostepena presuda, par. 6156.

²²⁰ Odluka po Drugom zahtjevu za novo suđenje, par. 16, 17.

²²¹ Karadžićeva najava žalbe, str. 5; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 61, 62, 73, 77, 84; Karadžićeva replika, par. 38; T. 23. april 2018. str. 99-106. Karadžić posebno ističe sljedeća kršenja obaveze objelodanjivanja: (i) naloženo je da se sve izjave svjedoka na osnovu pravila 66(A)(ii) Pravilnika MKSJ-a objelodane do 7. maja 2009., ali tužilaštvo je, u periodu od juna do decembra 2010., objelodanilo 388 izjava svjedoka, uključujući neke koje su bile u posjedu tužilaštva 10 do 15 godina; (ii) od septembra do novembra 2010., tužilaštvo je objelodanilo 20.000 stranica materijala koji je dobilo u januaru 2010.; i (iii) dana 31. januara 2011., 28. februara 2011. i 31. marta 2011., nakon početka suđenja, tužilaštvo je objelodanilo još 75.500 stranica i 379 sati video snimaka razgovora sa svjedocima. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 63, 64, 68. Karadžić tvrdi da mjesečni izvještaji tužilaštva pokazuju da je, od početka suđenja u oktobru

za obavezu tužilaštva da traži odobrenje; (iii) za izdavanje upozorenja i sankcija; (iv) za imenovanje specijalnog nadzornika; (v) za izdavanje naloga za pristup bazi podatka tužilaštva; (vi) za izdavanje naloga za smanjenje obima predmeta; (vii) za održavanje pretresa s izvođenjem dokaza; (viii) za ponovno pozivanje svjedoka tužilaštva; i (ix) za izdavanje naloga za novo suđenje.²²² Karadžić ističe sudsku praksu MKSR-a i MKSJ-a koja predviđa slične mjere²²³ i tvrdi kako je Pretresno vijeće, da je kaznilo tužilaštvo ili omogućilo pravno sredstvo za takva kršenja, moglo ograničiti ili otkloniti manjkavo postupanje tužilaštva u vezi s objelodanjivanjem.²²⁴ Umjesto toga, tvrdi Karadžić, "neprimjerena" reakcija Pretresnog vijeća na kršenja obaveze objelodanjivanja stvorila je atmosferu nekažnjivosti, što je tužilaštvu omogućilo daljnja kršenja obaveze objelodanjivanja nauštrb njegovog prava na pravično suđenje.²²⁵

81. Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni štete koju je tužilaštvo prouzročilo kršenjem obaveze objelodanjivanja.²²⁶ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je od njega zatražilo da dokaže da mu je nanesena šteta, dok je, s obzirom na relevantnu sudsku praksu, Pretresno vijeće trebalo nezavisno ispitati da li je šteta postojala kada je utvrđeno neko od kršenja obaveze objelodanjivanja ili je trebalo zatražiti od tužilaštva da pokaže da eventualnim kršenjem njegova odbrana nije bila bitno ugrožena.²²⁷ S tim u vezi, Karadžić tvrdi da su kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva ravna propustima da dostavi dovoljno informacija o optužnici, i da je tužilaštvo, kada su takva kršenja utvrđena na suđenju, trebalo snositi teret dokazivanja o tome da mogućnost optuženog da pripremi svoju odbranu nije bila bitno ugrožena.²²⁸

82. Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće, time što od tužilaštva nije zatražilo da pokaže da njegova odbrana nije bila bitno ugrožena, propustilo da uzme u obzir štetu koja je u stvari nastala zbog toga što je tužilaštvo prekršilo obavezu objelodanjivanja.²²⁹ Konkretno, Karadžić tvrdi da se njegovo suđenje nepotrebno odugovlačilo s obzirom na to da je Pretresno vijeće moralo naložiti 14

2009. do sredine maja 2011., objelodanjeno 269.550 stranica oslobađajućeg materijala. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 68. V. takođe T. 24. april 2018. str. 242, 243.

²²² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 63, 70, 71. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 62, 64.

²²³ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 73.

²²⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 73, 74. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 75, 76; T. 23. april 2018. str. 99, 100.

²²⁵ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 5; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 74, 76, 77, 84; T. 23. april 2018. str. 103-105. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 75, 76. Karadžić ovaj argument potkrepljuje upućujući na presude i odluke Žalbenog vijeća MKSJ-a i MKSR-a, u kojima se ističe važnost obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 78-83.

²²⁶ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 5; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 85-87; Karadžićeva replika, par. 33.

²²⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 87-92, 95, 99, 100, 111.

²²⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 91, 92.

sedmica prekida postupka kako bi ispravilo kršenja obaveze objelodanjivanja.²³⁰ Karadžić dalje tvrdi da mu je tužilaštvo, time što je 78 posto ukupnog oslobađajućeg materijala objelodanilo nakon početka suđenja: (i) onemogućilo da prije suđenja pregleda materijal i razvije koherentnu strategiju odbrane; i (ii) da ga je omelo u tome da temeljito pregleda objelodanjeni materijal, kao i da se posveti drugim aspektima svoje odbrane tokom suđenja.²³¹ Naposljetku, Karadžić tvrdi da, u preko 79 slučajeva, zbog kasnog objelodanjivanja nije mogao svjedoke tužilaštva suočiti s oslobađajućim materijalom ili ranijim izjavama.²³² Karadžić u prilog tom argumentu upućuje na kršenja obaveze objelodanjivanja u vezi sa [REDIGOVANO],²³³ Herbertom Okunom i Vitomirom Žepinićem.²³⁴ S obzirom na te navodne greške i štetu koja mu je nanesena, Karadžić traži novo suđenje.²³⁵

83. Tužilaštvo odgovara da određeni broj kršenja obaveze objelodanjivanja koje je Pretresno vijeće utvrdilo nije značajan s obzirom na dodatni zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić primjenjivao procesnu taktiku prikupljanja sudskih odluka u vezi s kršenjima obaveze objelodanjivanja bez obzira na to da li su mu ona nanijela štetu.²³⁶ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da Karadžić: (i) prosto navodi pravno sredstvo koje je zatražio u vezi s kršenjima obaveze objelodanjivanja, a ne pokazuje nijednu grešku u tim odlukama; i (ii) zanemaruje razna pravna sredstva koja je Pretresno vijeće primijenilo kako bi mu osiguralo pravo na pravično suđenje, uključujući i nekoliko prekida postupka koje je odobrilo kako bi odbrana mogla obraditi objelodanjeni materijal, kao i opetovani zaključak Pretresnog vijeća da je tužilaštvo postupalo u dobroj vjeri.²³⁷

84. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo ispravno kada je na Karadžića prebacilo obavezu dokazivanja da su mu kršenja obaveze objelodanjivanja nanijela štetu.²³⁸ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Karadžić, prilikom upućivanja na sudsku praksu u vezi s

²²⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 5; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 95, 100, 111.

²³⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 86. V. takođe Karadžićeva replika, par. 34.

²³¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 93, 95, 96, 99; Karadžićeva replika, par. 35. Karadžić ističe predmete *United States v. Gil*, *R. v. Ward* i *Tužilac protiv Ante Furundžije* kako bi sugerisao da objelodanjivanje oslobađajućeg materijala uoči ili nakon početka suđenja samo po sebi nanosi štetu. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 94-99, gdje se upućuje na *United States v. Gil*, 297 F.3d 93, 106 (2d Cir. 2002), *R v. Ward*, [1993] 1 WLR 619, 642; Karadžićeva replika, par. 35, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Ante Furundžije*, predmet br. IT-95-17/1-T, Odluka, 16. juli 1998., par. 19.

²³² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 100, 101; Karadžićeva replika, par. 36.

²³³ [REDIGOVANO]

²³⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 106-110; Karadžićeva replika, par. 37.

²³⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 112.

²³⁶ Odgovor tužilaštva, par. 39, 40, 46. Tužilaštvo takođe tvrdi da se Karadžić bavi "pukim nabranjem i opisivanjem broja objelodanjenih stranica i utvrđenih kršenja obaveze objelodanjivanja, potpuno zanemarujući sadržaj tog materijala". Odgovor tužilaštva, par. 52. V. takođe T. 23. april 2018. str. 173-177.

²³⁷ Odgovor tužilaštva, par. 50, 51, 53; T. 23. april 2018. str. 173, 174, 176, 177.

²³⁸ Odgovor tužilaštva, par. 47.

obavještanjem, ne iznosi uvjerljive razloge za odstupanje od "utvrđenog prava" mjerodavnog za kršenja obaveze objelodanjivanja iz pravila 68.²³⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije pokazao da su kršenja obaveze objelodanjivanja: (i) uticala na njegovo pravo na suđenje bez nepotrebnog odgađanja;²⁴⁰ (ii) nanijela štetu njegovoj strategiji priprema za suđenje;²⁴¹ (iii) ugrozila mogućnost da on unakrsno ispita svjedoke;²⁴² ili (iv) ugrozila mogućnost da on dobije oslobađajuće dokaze od [REDIGOVANO], svjedoka Okuna ili svjedoka Žepinića.²⁴³ Stoga, tužilaštvo navodi da je Pretresno vijeće "aktivno zaštitilo pravičnost sudskog postupka" i da Karadžić nije pokazao da su mu kršenja obaveze objelodanjivanja nanijela štetu.²⁴⁴

85. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se odluke u vezi s objelodanjivanjem na osnovu pravila 66 i 68 Pravilnika MKSJ-a, kao i pravna sredstva za kršenja obaveze objelodanjivanja, odnose na opšte vođenje sudskog postupka i da stoga spadaju u diskreciona ovlaštenja pretresnih vijeća.²⁴⁵ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana koja ulaže žalbu mora dokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kojom je toj strani nanesena šteta.²⁴⁶ Žalbeno vijeće će poništiti odluku koju je pretresno vijeće donijelo primjenjujući svoje diskreciono ovlaštenje samo ako zaključi da je zasnovana na netačnom tumačenju mjerodavnog prava, proističe iz očiglednog pogrešnog zaključka o činjenicama ili da je toliko nepravična ili nerazumna da predstavlja zloupotrebu diskrecionog ovlaštenja pretresnog vijeća.²⁴⁷

86. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo njegove zahtjeve za sljedeća pravna sredstva za kršenja obaveze objelodanjivanja: (i) izuzimanje dokaza; (ii) obavezu tužilaštva da traži odobrenje; (iii) izdavanje upozorenja i sankcija; (iv) imenovanje specijalnog nadzornika; (v) izdavanje naloga za pristup bazi podataka tužilaštva; (vi) izdavanje naloga za smanjenje obima predmeta; (vii) održavanje pretresa s izvođenjem dokaza;

---

²³⁹ Odgovor tužilaštva, par. 47, 48. V. takođe T. 23. april 2018. str. 168.

²⁴⁰ Odgovor tužilaštva, par. 54, 55. V. takođe T. 23. april 2018. str. 177, 178.

²⁴¹ Odgovor tužilaštva, par. 56-59.

²⁴² Odgovor tužilaštva, par. 60, 61.

²⁴³ Odgovor tužilaštva, par. 61-66; T. 23. april 2018. str. 175.

²⁴⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 39, 45, 46, 51, 53. V. takođe T. 23. april 2018. str. 178, 179.

²⁴⁵ V. npr. *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi Vojislava Šešelja na odluku Pretresnog veća o formi obelodanjivanja, 17. april 2007., par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Nđindiliyimana i drugi*, par. 22.

²⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramamasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

²⁴⁷ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14; *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-AR73.1, Odluka po žalbi Ratka Mladića na odluke Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 12. novembar 2013. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013.), par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 143.

(viii) ponovno pozivanje svjedoka tužilaštva; i (ix) izdavanje naloga za novo suđenje. Pukim nabranjem zahtjeva za korektivne mjere koje je Pretresno vijeće odbilo, Karadžićeve tvrdnje u žalbenom postupku ne pokazuju nijednu grešku koja obesnažuje relevantne odluke.

87. Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je kumulativni učinak odluka Pretresnog vijeća kojima je odbilo njegove zahtjeve za ta pravna sredstva stvorio atmosferu nekažnjivosti u kojoj je tužilaštvo moglo nastaviti kršiti svoje obaveze objelodanjivanja na štetu Karadžićevog prava na pravično suđenje. Karadžić u svojim argumentima zanemaruje razna pravna sredstva koja je Pretresno vijeće provelo kako bi obezbijedilo da se Karadžiću ne nanosi šteta i da se očuva njegovo pravo na pravično suđenje.²⁴⁸

88. Žalbeno vijeće će razmotriti Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je od njega tražilo da pokaže štetu koja je nastala kršenjem obaveze objelodanjivanja, umjesto da nezavisno ispita da li je šteta nanesena ili da od tužilaštva zatraži da dokaže da mogućnost Karadžićeve odbrane nije bila bitno umanjena. Žalbeno vijeće podsjeća na to da, ako odbrana uvjeri vijeće da tužilaštvo nije ispunilo svoje obaveze objelodanjivanja iz pravila 68 Pravilnika MKSJ-a,²⁴⁹ vijeće mora ispitati da li je tim propustom odbrani nanesena šteta prije nego što počne razmatrati da li je neko pravno sredstvo primjereno.²⁵⁰ Teret dokazivanja snosi odbrana koja mora potkrijepiti svoju tvrdnju o navodnoj šteti koja je proizašla iz kršenja obaveze objelodanjivanja.²⁵¹ Argumentu kojim Karadžić pokušava da dokaže suprotno ne ide u prilog mjerodavna sudska praksa i Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni uslova da mora postojati "šteta" u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja.

89. Što se tiče Karadžićevog argumenta da su prekidi postupka koji su bili potrebni da bi se ispravila kršenja obaveze objelodanjivanja uzrokovali nepotrebno odgađanje njegovog postupka,

---

²⁴⁸ Konkretno, Pretresno vijeće se, s obzirom na određena kršenja obaveze objelodanjivanja, pobrinulo da se relevantni svjedoci tužilaštva ne pristupe radi svjedočenja dok Karadžić ne bude imao dovoljno vremena da pregleda objelodanjeni materijal. Osim toga, Karadžić u svom argumentu nije u dovoljnoj mjeri uzeo u obzir to da je Pretresno vijeće izdavalo naloge za odgađanje postupka imajući u vidu obiman materijal koji je sa zakašnjenjem objelodanjen usred postupka. V. npr. Odluka po zahtjevu za petu odgodu postupka, par. 9, 10; Odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka, par. 12, 14; T. 10. februar 2011., str. 11474, 11475; Odluka za odgodu postupka, par. 7, 8.

²⁴⁹ Težište Karadžićevih argumenata je na tome da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo teret dokazivanja kad je riječ o kršenju obaveze objelodanjivanja iz pravila 68 Pravilnika MKSJ-a. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 88, 89.

²⁵⁰ *Augustin Ngirabatware protiv Tužioca*, predmet br. MICT-12-29-A, Odluka po zahtjevu Augustina Ngirabatwarea za izricanje sankcija tužilaštvu i za izdavanje naloga za objelodanjivanje, 15. april 2014., (dalje u tekstu: Odluka u predmetu Ngirabatware od 15. aprila 2014.) par. 13. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 39; *Justin Mugenzi i Prosper Mugiraneza protiv tužioca*, predmet br. ICTR-99-50-A, Odluka po zahtjevima za mjere u vezi s kršenjima pravila 68, 24. septembar 2012. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza* od 24. septembra 2012.), par. 8.

²⁵¹ V. npr. Odluka u predmetu *Ngirabatware* od 15. aprila 2014., par. 23 ("Zbog toga, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je g. Ngirabatware potkrijepio svoj argument da je propust tužilaštva da pravovremeno objelodani ovaj materijal prouzročilo 'ozbiljnu štetu' koja opravdava izricanje sankcija.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

Žalbeno vijeće podsjeća na to da je pravo na suđenje bez nepotrebnog odgađanja ugrađeno u član 21(4)(c) Statuta MKSJ-a i da štiti optuženog od *nepotrebno* odgađanja, o čemu se odluka donosi za svaki slučaj zasebno.²⁵² Za tu ocjenu relevantno je više faktora, između ostalog, trajanje odgode, složenost postupka, postupci strana u postupku, postupci relevantnih organa vlasti i eventualno nanošenje štete optuženom.²⁵³

90. Imajući to na umu, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da su prekidi postupka koje je naložilo Pretresno vijeće nepotrebno odugovlačili postupak ili da su *per se* nanijeli štetu Karadžiću. Prekidi postupka zbog velike količine objelodanjenog materijala usred suđenja upravo su korektivne mjere koje mogu biti potrebne da bi se obezbijedilo pravo optuženog na pravično suđenje.²⁵⁴ U ovom predmetu, nalozima za prekid postupka izričito se tražilo da se uspostavi ravnoteža između Karadžićevog prava na suđenje bez nepotrebnog odgađanja i njegovog prava na odgovarajuće vrijeme i uslove za pripremu odbrane.²⁵⁵ Relevantnim odlukama Karadžić je dobio vrijeme da pregleda i u svoje pripreme za suđenje uključi veliku količinu svježe objelodanjenog materijala, dok je tužilaštvu naloženo da svoje resurse posveti pregledu informacija kojima raspolaže kako bi bilo sigurno da je objelodanilo sav potreban materijal.²⁵⁶ Napokon, Karadžić nije pokazao da su naloženi prekidi postupka, bilo u pojedinačnom bilo u kumulativnom trajanju, doveli do nepotrebnog odgađanja.

91. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Karadžićev argument da Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir suštinsku štetu proisteklu iz činjenice da je 78% oslobađajućeg materijala

---

²⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 41. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346 i reference koje se tamo navode (gdje se upućuje na član 20(4)(c) Statuta MKSR-a).

²⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 41. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346 i reference koje se tamo navode.

²⁵⁴ V. npr. *Tužilac protiv Édouarda Karemere i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-AR73.6, Odluka po interlokutornoj žalbi Josepha Nzirorere, 28. april 2006., par. 7 ("Ako je materijal objelodanjen na osnovu pravila 68 opsežan, strane u postupku imaju pravo da zatraže odgodu postupka kako bi se valjano pripremile. Pretresno vijeće koje vodi postupak najpozvanije je da odluči o tome koliko vremena je optuženom dovoljno za pripremu odbrane.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

²⁵⁵ V. Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu za objelodanjivanje, par. 24, 26; Odluka po zahtjevu za petu odgodu postupka, par. 6, 9; Odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka, par. 8, 12; T. 10. februar 2011. str. 11474-11476; Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 39-41; T. 3. novembar 2010. str. 8907, 8908; Odluka po sedamnaestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 7, 22; T. 13. septembar 2010. str. 6593, 6594; Odluka za odgodu postupka, par. 8.

²⁵⁶ V. Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu za objelodanjivanje, par. 22-24; Odluka po zahtjevu za petu odgodu postupka, par. 9; Odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka, par. 7, 10-13; T. 10. februar 2011. str. 11474, 11475; Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 39-43; T. 3. novembar 2010. str. 8907, 8908; Odluka po sedamnaestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 7; T. 13. septembar 2010. str. 6593; Odluka za odgodu postupka, par. 7. V. takođe Odluka po sedamdeset prvom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, par. 10.

objelodanjeno nakon početka suđenja.²⁵⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da je objelodanjivanje na osnovu pravila 68 Pravilnika MKSJ-a trajna obaveza koja ne iziskuje objelodanjivanje prije početka suđenja već "što je prije moguće".²⁵⁸ Karadžić ne potkrepljuje svoju opštu tvrdnju o tome da mu je uskraćena mogućnost da razradi koherentnu strategiju odbrane prije suđenja zbog objelodanjivanja tokom suđenja, niti pokazuje kako mu je objelodanjivanje usred postupka nanijelo štetu u pogledu mogućnosti da pregleda oslobađajući materijal i da se posveti drugim aspektima svoje odbrane. On, na primjer, ne navodi kako bi se njegova strategija tokom pretresnog postupka promijenila da je sav materijal objelodanjen prije početka suđenja. Isto tako, Karadžić ne ukazuje na oslobađajući materijal koji nije mogao identifikovati ili uključiti u svoju odbranu niti konkretno navodi druge zadatke u vezi sa svojom odbranom koje nije mogao obaviti zbog tog objelodanjivanja usred suđenja.

92. Karadžić se u svojim argumentima takođe ne bavi sredstvima i pravnom pomoći koji su mu bili na raspolaganju u pretpretresnom i pretresnom postupku kako bi, između ostalog, pregledao i obradio veliku količinu materijala koji je tužilaštvo objelodanilo.²⁵⁹ Isto tako, Karadžić u svojim argumentima ne pominje prekide postupka i odgode u dovođenju svjedoka tužilaštva koje je Pretresno vijeće naložilo kako bi obezbijedilo njegovo pravo na pravično suđenje.²⁶⁰

93. Naposljetku, Karadžićev pokušaj da pokaže štetu koju je pretrpio zbog toga što nije primio sav oslobađajući materijal prije početka suđenja ne pokazuje grešku u opetovanim zaključcima

---

²⁵⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo odbacuje Karadžićevu tvrdnju da tužilaštvo "nije objelodanilo oslobađajuće dokaze prije suđenja" i iznosi argument da upućivanje na 78% pogrešno "poistovjećuje oslobađajući materijal objelodanjen na osnovu pravila 68(i) i 'relevantan materijal' objelodanjen na osnovu pravila 68(ii)". Odgovor tužilaštva, par. 59. Tužilaštvo dalje navodi da je "[v]jelika većina materijala na osnovu pravila 68(i) objelodanjena do roka u martu 2011. za objelodanjivanje na osnovu pravila 68" koji mu je odredilo Pretresno vijeće i to preko 18 mjeseci prije početka dokaznog postupka odbrane. V. Odgovor tužilaštva, par. 59.

²⁵⁸ V. *Tužilac protiv Miroslava Brale*, predmet br. IT-95-17-A, Odluka po zahtjevima za pristup *ex parte* dijelovima žalbenog spisa i za objelodanjivanje materijala koji sadrži olakšavajuće faktore, 30. avgust 2006., par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 263, 267.

²⁵⁹ V. npr. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za preispitivanje odluke o finansiranju tima odbrane, 31. januar 2012., par. 39, 40, 44, 45; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.7, Odluka po žalbi na odluku po zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 31. mart 2010., par. 25, 27, 28; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 26. februar 2010., par. 26, 38-40; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za preispitivanje odluke OLAD-a o naknadama tokom pretresne faze, 19. februar 2010., par. 35, 38, 45, 46, 55, 56. Resursi koji su Karadžiću bili na raspolaganju za vrijeme pretpretresne i pretresne faze postupka, koji premašuju ono što obično stoji na raspolaganju u postupcima na nacionalnim ili većini međunarodnih krivičnih sudova, dovode u pitanje Karadžićevo oslanjanje na sudsku praksu koja proističe iz postupaka na nacionalnim sudovima kako bi potkrijepio svoj argument da objelodanjivanje uoči ili nakon početka suđenja samo po sebi nanosi štetu. Upor. *Tužilac protiv Tihomira Blaškića*, predmet br. IT-95-14-AR108 bis, Odluka po zahtjevu Republike Hrvatske za preispitivanje odluke Raspravnog vijeća II od 18. srpnja 1997., 29. oktobar 1997., par. 23 (gdje se podsjeća na to da "pristupe iz nacionalnih pravnih sustava treba tretirati s najvećim oprezom na međunarodnoj razini, kako ne bi pri tom premalo pozornosti posvetili jedinstvenim obilježjima međunarodnog krivičnog postupka").

²⁶⁰ V. par. 77 gore.

Pretnosnog vijeća da kršenja obaveze objelodanjivanja nisu Karadžiću nanijela štetu iz sljedećih razloga:

(1) da je tema objelodanjenog materijala ograničenog domašaja ili nedovoljno značajna i da optuženi ima dovoljno vremena da taj materijal pregleda prije svjedočenja dotičnih svjedoka; (2) da je optuženi već dobio sličan, ako ne i identičan materijal, ali ga nije koristio tokom unakrsnog ispitivanja ili da je dio tog materijala već uvršten u dokaze; (3) da je optuženi već izvršio unakrsno ispitivanje svjedoka u vezi s temom objelodanjenog materijala; (4) da će optuženi imati priliku da materijal ponudi na uvrštavanje u okviru svog dokaznog postupka, bilo bez posredstva svjedoka bilo posredstvom drugih svjedoka; (5) da se materijal odnosi na rezervne svjedoke ili na svjedoke na osnovu pravila 92*bis* ili 92*quater* za koje nije potrebno dodatno vrijeme za pripremu za unakrsno ispitivanje; ili (6) da optuženi može zatražiti ponovno pozivanje svjedoka ako dokaže da postoji valjani razlog.²⁶¹

94. U vezi s Karadžićevim argumentom da u 79 slučajeva zbog kasnog objelodanjivanja nije mogao suočiti svjedoke tužilaštva s oslobađajućim materijalom ili ranijim izjavama Žalbeno vijeće primjećuje da je Karadžić uputio na samo tri konkretna slučaja u kojima su, prema njegovom mišljenju, odluke Pretnosnog vijeća u vezi s objelodanjivanjem predstavljale primjetnu grešku koja mu je uzrokovala štetu.²⁶² Ta tri slučaja kasnog objelodanjivanja odnose se na [REDIGOVANO], svjedoka Okuna i svjedoka Žepinića.

95. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretnosno vijeće u odluci koju je donijelo 10 dana prije izricanja Prvostepene presude odbilo da razmotri Karadžićev zahtjev u kojem on navodi kršenje obaveze objelodanjivanja u vezi s izjavom [REDIGOVANO] s obzirom na to da je zahtjev podnesen nakon roka za podnošenje zahtjeva u vezi s navodima o kršenju obaveze objelodanjivanja koji je odredilo Pretnosno vijeće.²⁶³ Žalbeno vijeće napominje da podnesci po kojima je rješavalo Pretnosno vijeće pokazuju da je Karadžić izjavu od tužilaštva primio 1. marta 2016., nekoliko dana nakon roka 26. februara 2016.²⁶⁴ Karadžić stoga nije mogao ispoštovati rok za dostavljanje podnesaka i Žalbeno vijeće na osnovu toga konstatuje da je Pretnosno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je, u tom konkretnom slučaju, odbilo da rješava po Karadžićevim argumentima u vezi s potencijalnim kršenjem pravila 68. Budući da nije rješavalo o meritumu Karadžićevog zahtjeva u kojem se navodi kršenje obaveze objelodanjivanja u vezi s izjavom [REDIGOVANO], Pretnosno vijeće nije utvrdilo da li je tužilaštvo u vezi s tim prekršilo obaveze objelodanjivanja i, ako jeste, da

---

²⁶¹ Odluka po zahtjevu za novo suđenje, par. 17 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Odluka po drugom zahtjevu za novo suđenje, par. 13.

²⁶² Karadžić naprosto nabroja relevantne odluke i tvrdi da je "Pretnosno vijeće, kad je prebacilo teret dokazivanja na odbranu, pogrešno ocijenilo kako će se neobjelodanjene ranije izjave svjedoka tužilaštva i oslobađajući materijal odraziti na vjerodostojnost tih svjedoka." Karadžićev žalbeni podnesak, par. 100, gdje se upućuje na Dodatak D.

²⁶³ V. Odluka po sto sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 14, 15.

²⁶⁴ Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, par. 7; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odgovor tužilaštva na sto osmi zahtjev za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 18. mart 2016. (javno s povjerljivim Dodatkom B) (dalje u tekstu: Odgovor na sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem), par. 8.

li je tim kršenjem Karadžiću nanijeta šteta. Žalbeno vijeće će razmotriti da li je primjetna greška Pretresnog vijeća Karadžiću nanijela štetu.

96. Žalbeno vijeće podsjeća na to da podnosilac zahtjeva, ako želi da pokaže da je tužilaštvo prekršilo svoju obavezu objelodanjivanja, mora: (i) da konkretno identifikuje materijal koji traži; (ii) da na *prima facie* osnovi pokaže vjerovatnost njegove ekskulpaturne prirode; i (iii) dokaže da je traženi materijal u posjedu ili pod kontrolom tužilaštva.²⁶⁵ Tužilaštvo je izjavu primilo u decembru 2012., a objelodanilo je Karadžiću preko tri godine kasnije.²⁶⁶ Žalbeno vijeće smatra da, u odsustvu ikakvog objašnjenja, objelodanjivanje nije izvršeno čim je to bilo moguće.²⁶⁷ Nakon što je razmotrilo argumente predložene na suđenju i u žalbenom postupku,²⁶⁸ Žalbeno vijeće se uvjerilo da izjava sadrži potencijalno oslobađajući materijal.²⁶⁹ Shodno tome, Karadžić je pokazao da je tužilaštvo prekršilo obavezu objelodanjivanja iz pravila 68 Pravilnika MKSJ-a u vezi s ovom izjavom.²⁷⁰

97. Što se tiče štete, Karadžić tvrdi da je on, da je izjava bila objelodanjena pravovremeno, mogao ponovo pozvati ili unakrsno ispitati [REDIGOVANO] u vezi s informacijama sadržanim u njoj i potencijalno uspješno osporiti njegovu vjerodostojnost.²⁷¹ Konkretno, on napominje da je [REDIGOVANO] u svom svjedočenju izjavio da je prisustvovao sastanku s Karadžićem na kojem se [REDIGOVANO].²⁷² Karadžić primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje o tom sastanku kako bi zaključilo da je Karadžić bio učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu terorisanja civilnog stanovništva.²⁷³ Karadžić ističe da se u izjavi koja je objelodanjena sa zakašnjenjem ne pominje taj sastanak.²⁷⁴ Karadžić dalje tvrdi da je izjava imala jedinstvenu

---

²⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 39; Odluka u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza* od 24. septembra 2012., par. 8; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-A, Odluka po zahtjevu Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužioca, 12. maj 2011., par. 15.

²⁶⁶ V. Odgovor na sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, par. 8.

²⁶⁷ Odgovor koji je tužilaštvo dalo na suđenju ni na koji način ne objašnjava ovo inače znatno kašnjenje. V. Odgovor na sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, par. 8.

²⁶⁸ V. npr. Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak C (povjerljivo), par. 30-34; Odgovor na sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak B (povjerljivo), par. 1-3. V. takođe par. 80-84 gore.

²⁶⁹ Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da se u izjavi [REDIGOVANO] ne pominje da je Karadžić bio prisutan na sastanku krajem maja 1992. na kojem se [REDIGOVANO] kao i svim ratnim zločinima počinjenim u Sarajevu. Žalbeno vijeće smatra da su ti propusti potencijalno oslobađajućeg karaktera.

²⁷⁰ S obzirom na taj zaključak, Žalbeno vijeće smatra da je nepotrebno utvrđivati da li je kasno objelodanjivanje te izjave predstavljalo kršenje pravila 66(A)(ii) Pravilnika MKSJ-a.

²⁷¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 105.

²⁷² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 103.

²⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 103.

²⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 104.

dokaznu vrijednost u pogledu sjećanja tog svjedoka jer to bila prva izjava koju je taj svjedok dao i pribavljena je prije nego što je on pristao da svjedoči za tužilaštvo.²⁷⁵

98. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće podsjetilo na [REDIGOVANO] o tome da je Karadžić bio prisutan na sastanku između 20. i 28. maja 1992., "najvjerojatnije tokom posljednje sedmice u maju", kada je Mladić predložio da se iz svih raspoloživih "sredstava i oružja" "granatira celo Sarajevo" i da se Karadžić, za razliku od [REDIGOVANO].²⁷⁶ [REDIGOVANO] takođe pokazuje da do granatiranja Sarajeva koje je uslijedilo 28. i 29. maja 1992. ne bi došlo da se Karadžić na tom sastanku suprotstavio Mladiću.²⁷⁷ [REDIGOVANO], kako je na to podsjetilo Pretresno vijeće, takođe pokazuje da se [REDIGOVANO].²⁷⁸ [REDIGOVANO] je svjedočio i o granatiranju Sarajeva oko 6. juna 1992.²⁷⁹ Pretresno vijeće se djelimično oslonilo na ovo svjedočenje kad je zaključilo da Karadžić snosi krivičnu odgovornost za granatiranje Sarajeva opisano u incidentima 1 i 2 iz priloga G Optužnici, koja proizlazi iz njegovog učešća u UZP-u vezanom za Sarajevo od kraja maja 1992. do oktobra 1995.²⁸⁰

99. Razmatrajući da li je kršenje obaveze objelodanjivanja Karadžiću nanijelo štetu, Žalbeno vijeće smatra da mu je uskraćena prilika da unakrsno ispita [REDIGOVANO] o tome da se u kasno objelodanjenoj izjavi ne pominje sastanak iz maja 1992. Značajno je da je [REDIGOVANO] bio jedini svjedok tužilaštva koji je svjedočio o tome da je, na sastanku održanom krajem maja 1992., Mladić predložio da se iz svih raspoloživih "sredstava i oružja" "granatira Sarajevo" i da se Karadžić nije suprotstavio tom Mladićevom prijedlogu.²⁸¹ Međutim, kada se to sagleda u kontekstu, Žalbeno vijeće ne smatra da to što se sastanak ne pominje u izjavi nužno ukazuje na nedosljednost u odnosu na [REDIGOVANO]. Izjavu je uzeo [REDIGOVANO].²⁸² U relevantnim aspektima, pitanja upućena [REDIGOVANO] uglavnom su se odnosila [REDIGOVANO].²⁸³ Svrha tih pitanja nije bila da se izričito dobiju informacije o ulozi [REDIGOVANO] ili VRS-a u granatiranju Sarajeva ili

---

²⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 105.

²⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 4023, 4721.

²⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 4721.

²⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 4726.

²⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 4048.

²⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 4021-4028, 4048, 4052-4055, 4721, 4725, 4736, 4939, 4940.

²⁸¹ Prvostepena presuda, par. 4023, 4721.

²⁸² Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak B (povjerljivo), str. 10.

²⁸³ Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak B (povjerljivo), str. 18-20.

snajperskom djelovanju po Sarajevu niti o tome kako su se donosile odluke o izvođenju tih operacija.²⁸⁴

100. U svjetlu gore navedenog, i s obzirom na to da je glavna svrha izjave bila [REDIGOVANO], a ne, na primjer, prikupljanje informacija za krivičnu istragu, Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da je izjava suštinski nedosljedna [REDIGOVANO]. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžiću nije nanijeta šteta zbog toga što tužilaštvo nije pravovremeno objelodanilo izjavu [REDIGOVANO] ili zbog toga što je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da razmotri Karadžićev zahtjev u kojem se navodi kršenje obaveze objelodanjivanja u vezi s ovom izjavom.

101. Što se tiče svjedoka Okuna, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je tužilaštvo prekršilo obavezu iz pravila 66(A)(ii) i 68 Pravilnika MKSJ-a da pravovremeno objelodani izjavu koja je tužilaštvu data 1995.²⁸⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da su, što se tiče pitanja Karadžićevog rukovođenja i komandovanja, zapažanja svjedoka Okuna u izjavi "neprecizna i izražena uopšteno", ali da odražavaju stav da je "rukovođenje i komandovanje optuženog najteže utvrditi za period između februara i maja 1992." i da je, na zahtjev da iznese primjere Karadžićevog rukovođenja i komandovanja, svjedok Okun izjavio da je to "teško reći".²⁸⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić trebao imati priliku da unakrsno ispita svjedoka Okuna pozivajući se na tu izjavu i da mu je zbog toga što ju je tužilaštvo kasno objelodanilo nanescena šteta.²⁸⁷ Shodno tome, Pretresno vijeće je odlučilo da se prilikom donošenja odluke po optužbama protiv njega ne osloni na dijelove svjedočenja svjedoka Okuna koji se odnose na rukovođenje i komandovanje.²⁸⁸

102. Karadžić tvrdi da je ta korektivna mjera bila nedovoljna s obzirom na to da ga je nemogućnost da unakrsno ispita svjedoka Okuna pozivajući se na tu izjavu spriječila da "destabilizuje" ili "diskredituje [svjedoka Okuna] u širem kontekstu", što je moglo dovesti do toga da Pretresno vijeće prida manju ili da uopšte ne prida dokaznu vrijednost svjedočenju svjedoka Okuna.²⁸⁹ Karadžić tvrdi da mu je nanescena šteta s obzirom na to da se Pretresno vijeće, naprotiv, "u velikoj mjeri" oslonilo na svjedočenje svjedoka Okuna da bi utvrdilo da je on bio učesnik u

---

²⁸⁴ U izjavi se samo kratko i u opštim crtama pominju informacije [REDIGOVANO]. V. Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak B (povjerljivo), str. 18-20. Nadalje, mada [REDIGOVANO], Žalbeno vijeće ne smatra da su aspekti izjave [REDIGOVANO] ili iznosi stav da [REDIGOVANO] u suprotnosti s [REDIGOVANO]. Svjedočenje [REDIGOVANO] s granatiranjem Sarajeva bilo je uopšteno, a izjava se ne usredsređuje na Karadžićevo ili Mladićevo ponašanje u vezi s tim dejstvima.

²⁸⁵ Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 3, 14, 15.

²⁸⁶ Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 16.

²⁸⁷ Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 16.

²⁸⁸ Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 17.

udruženom zločinačkom poduhvatu da se nesrbi protjeraju iz opština i da se teroriše stanovništvo Sarajeva.²⁹⁰

103. Žalbeno vijeće primjećuje da izuzimanje relevantnih dijelova dokaza tužilaštva može biti odgovarajuća korektivna mjera za kršenje obaveze objelodanjivanja i da je, kad je o tome riječ, izuzimanje dokaza za kršenja obaveze objelodanjivanja ekstremna korektivna mjera koju ne treba odrediti ako odbrana ne pokaže da je šteta dovoljno velika da opravdava takvu korektivnu mjeru.²⁹¹ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je izričito prihvatilo da je Karadžiću nanijeta šteta i da je zbog kršenja obaveze objelodanjivanja bio "lišen" mogućnosti da tokom unakrsnog ispitivanja ospori iskaz svjedoka Okuna pozivajući se na tu izjavu.²⁹² Pretresno vijeće je ublažilo ovu štetu tako što se nije oslonilo na neke dijelove svjedočenja svjedoka Okuna, to jest tako što je izuzelo dokaze u vezi s Karadžićevim rukovođenjem i komandovanjem, kao i dokaze koji se "striktno" ne odnose na period od februara do maja 1992. o kojem se govori u izjavi.²⁹³ Mada Karadžić tvrdi da je mogao iskoristiti taj materijal da destabilizuje i diskredituje svjedoka Okuna u širem kontekstu i dovede u sumnju druge aspekte njegovog svjedočenja na koje se Pretresno vijeće oslonilo,²⁹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da te aspekte iskaza svjedoka Okuna potkrepljuje dokumentacija nastala u vrijeme događaja ili su oni činili dio većeg broja dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo u svojoj ocjeni zauzimanja vlasti u opštinama i Sarajevu.²⁹⁵ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao primjetnu grešku u korektivnoj mjeri koju je primijenilo Pretresno vijeće.²⁹⁶

104. Što se tiče svjedoka Žepinića, Pretresno vijeće je konstatovalo da je tužilaštvo prekršilo svoje obaveze iz pravila 66(A)(ii) i 68 Pravilnika MKSJ-a tako što, između ostalog, nije pravovremeno objelodanilo da je svjedok Žepinić, za vrijeme razgovora s tužilaštvom u septembru 1996. (dalje u tekstu: Razgovor sa Žepinićem), izjavio da je obavještajna služba bosanske vlade

---

²⁸⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 107.

²⁹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 107.

²⁹¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 437; Prvostepena presuda u predmetu *Bizimungu i drugi*, par. 174.

²⁹² Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 16, 17.

²⁹³ Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 17.

²⁹⁴ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 107, fusnota 151, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2662, 2740, 2823, 3543, 4660, 4675, 4813, 4853, 4854, 4894, 4908, 4929.

²⁹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 2655-2696, 2817-2838, 3541-3546, 4655-4675, 4813, 4851-4855, 4893-4936.

²⁹⁶ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća na to da je u okviru diskrecionih ovlaštenja pretresnog vijeća da ocijeni sve eventualne nedosljednosti u svjedočenu svjedoka i da te nedosljednosti u svjedočenju same po sebi ne znače da razuman presuditelj o činjenicama mora odbaciti svjedočenje kao nepouzdanu. V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 201, 598; Drugostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 73 i reference koje se tamo navode.

odgovorna za granatiranje pijace Markale.²⁹⁷ Svjedok Žepinić, koji je prvobitno bio naveden kao svjedok tužilaštva, ali ga tužilaštvo nije pozvalo da svjedoči, pozvan je da svjedoči kao svjedok odbrane.²⁹⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da Karadžiću nije nanesena šteta i konstatovalo je da kasno objelodanjeni materijal: (i) nije od značaja; i da (ii) sadrži informacije od marginalne dokazne vrijednosti i/ili informacije koji dupliraju materijal koji je Karadžić već posjedovao.²⁹⁹

105. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da mu kasno objelodanjivanje Razgovora sa Žepinićem nije nanijelo štetu.³⁰⁰ On tvrdi da je šteta očita s obzirom na to da je Pretresno vijeće zaključilo da nema dovoljnih dokaza da bi se utvrdilo da su bosanski Muslimani ubijali svoje građane i tvrdi da je svjedočenje svjedoka Žepinića u kojem on kaže suprotno moglo razumno dovesti u sumnju zaključke Pretresnog vijeća o tome da su bosanski Srbi odgovorni za sve incidente granatiranja.³⁰¹ Karadžić tvrdi da je mogao predložiti dokaze iz prve ruke o tome da su bosanski Muslimani ubijali svoje građane da je tužilaštvo objelodanilo Razgovor sa Žepinićem kada je trebalo.³⁰²

106. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo druge dokaze o tome da su bosanske snage ispalile granatu na pijacu Markale.³⁰³ Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok Žepinić, na pitanje kako je znao da su bosanske snage odgovorne za granatiranje pijace Markale, izjavio da mu je to rekao jedan "inspektor" tokom posjete njegovoj bivšoj kancelariji.³⁰⁴ Žalbeno vijeće takođe ima u vidu argument tužilaštva da je "Žepinić kasnije rekao odbrani da je zapravo govorio o napadu 27. maja 1992. na ulicu Vase Miskina", koji nije naveden kao incident u prilogu Optužnici i da to nije osporeno u Karadžićevoj replici.³⁰⁵ S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da Razgovor sa Žepinićem ne ukazuje na to da je svjedok Žepinić imao informacije iz prve

---

²⁹⁷ Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, par. 10, 31. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Sto peti zahtjev za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 1. februar 2016. (dalje u tekstu: Sto peti zahtjev u vezi s objelodanjivanjem), par. 2.

²⁹⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 108. V. takođe T. 14. februar 2013. str. 33628-33660; T. 13. februar 2013. str. 33572-33626.

²⁹⁹ Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem, par. 33.

³⁰⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 109-111; T. 23. april 2018. str. 102, 103.

³⁰¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 109, 110; T. 23. april 2018. str. 102, 103.

³⁰² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 110; T. 23. april 2018 str. 102, 103.

³⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 4511 i reference koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4516 ("Uprkos tome, Vijeće prihvata iskaze Fräsera, Harlanda, svjedoka KDZ185 i drugih svjedoka tužilaštva koji su izjavili da je bilo slučajeva kada je strana bosanskih Muslimana iz političkih razloga gađala svoju teritoriju, obično blizu zgrade Predsjedništva.").

³⁰⁴ V. Sto peti zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak A, str. 5, 6.

³⁰⁵ V. Odgovor tužilaštva, par. 65, gdje se upućuje na Sto peti zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak B, paginacija Sekretarijata 94478, 94477.

ruke o tome da je bosanska obavještajna služba granatirala pijacu Markale.³⁰⁶ S obzirom na to, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kad je konstatovalo da mu kasno objelodanjivanje Razgovora sa Žepinićem nije nanijelo štetu.³⁰⁷

107. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije odlučivalo o meritumu Karadžićevog zahtjeva u kojem on navodi kršenje obaveze objelodanjivanja u vezi s izjavom [REDIGOVANO], ali zaključuje da ta greška Karadžiću nije nanijela štetu. Žalbeno vijeće dalje konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku kad je riječ o odlukama Pretresnog vijeća u vezi s obavezama objelodanjivanja koje je tužilaštvo prekršilo i Karadžićevim zahtjevima za novo suđenje.

(c) Zaključak

108. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija osnovu 6 Karadžićeve žalbe.

---

³⁰⁶ V. Sto peti zahtjev u vezi s objelodanjivanjem, Dodatak A, str. 5, 6.

³⁰⁷ Iako Karadžić tvrdi da bi ovo svjedočenje pokazalo da su snage ABiH izvele minobacački napad na ulicu Vase Miskina 27. maja 1992., Žalbeno vijeće primjećuje da se Karadžić ne tereti za ovaj napad. V. Prvostepena presuda, fusnote 13356, 15114. Osim toga, Pretresnom vijeću su predloženi drugi dokazi o tome da ovaj napad nije izveo VRS. V. Prvostepena presuda, par. 4857, fusnote 15114, 16610. Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić ni u vezi s ovim nije pokazao da mu je nanesena šteta.

5. Navodne greške u vezi s formalnim primanjem na znanje činjenica o kojima je presuđeno
(osnova 7)

109. U pet odluka, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje 2.379 činjenica o kojima je presuđeno na osnovu pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a.³⁰⁸ Karadžić tvrdi da je tim postupkom Pretresno vijeće: (i) prekršilo prezumpciju nevinosti i nedopustivo prebacilo teret dokazivanja s tužilaštva na odbranu; i (ii) da se pogrešno oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno za koje su prihvaćeni dokazi u postupku pobijanja.³⁰⁹ Žalbena vijeće će razmotriti svaki od tih argumenata zasebno.

(a) Prezumpcija nevinosti i teret dokazivanja

110. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno budući da ta praksa krši prezumpciju nevinosti koja je ugrađena u član 21(3) Statuta MKSJ-a i u međunarodne instrumente u oblasti ljudskih prava.³¹⁰ Oslanjajući se na mišljenja bivših sudija MKSJ-a i akademsku literaturu, Karadžić tvrdi da se primanjem na znanje činjenica o kojima je presuđeno neprimjereno nameću osporive prezumpcije u korist tužilaštva, a teret tužilaštva da svoju tezu dokaže van svake razumne sumnje prebacuje se na optuženog koji mora predočiti dokaze da ih pobije.³¹¹

---

³⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 25, 6165; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po petom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010. (dalje u tekstu: Odluka od 14. juna 2010. po petom zahtjevu za formalno primanje na znanje); *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010. (dalje u tekstu: Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje); *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 9. oktobar 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 9. oktobra 2009. po drugom zahtjevu za formalno primanje na znanje); *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po trećem zahtjevu tužioca za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 9. juli 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 9. jula 2009. po trećem zahtjevu za formalno primanje na znanje); *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 5. juni 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 5. juna 2009. po prvom zahtjevu za formalno primanje na znanje).

³⁰⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 2, 5, 6; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 134, 141; T. 23. april 2018. str. 101-110. O Karadžićevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo zato kad je formalno primilo na znanje pretjerano velik broj činjenica o kojima je presuđeno biće riječi u vezi s osnovom 16. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 115, 135.

³¹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 116, 117, gdje se podsjeća na član 14(2) Međunarodnog pakta i član 6(2) Evropske konvencije. V. takođe Karadžićeva replika, par. 41; T. 23. april 2018. str. 106-110. V. takođe T. 24. april 2018. str. 243, 244.

³¹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 120, 122, 124, 126, 133. V. takođe Karadžićeva replika, par. 41-43; T. 23. april 2018. str. 101-110; T. 24. april 2018. str. 243, 244. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo nepovoljne zaključke na osnovu činjenica o kojima je presuđeno i da su u mnogim slučajevima činjenice o kojima je presuđeno bile isključivi izvor činjeničnih zaključaka Pretresnog vijeća. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 114. Mada uopšteno ukazuje na određene paragrafe Prvostepene presude, Karadžić ne uspijeva razraditi svoje argumente niti formulisati precizan navod

111. Karadžić tvrdi da teret tužilaštva da dokaže svaki element krivičnog djela van svake razumne sumnje nije ograničen na dokazivanje djela, ponašanja i stanja svijesti optuženog, već uključuje i dokazivanje da je počinjeno krivično djelo koje se optuženom stavlja na teret i ko je bio počinitelj.³¹² Karadžić dalje tvrdi da je formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno iz predmeta u kojima je utvrđeno da su krivična djela počinjena i počinioci identifikovani nepouzdanom s obzirom na to da su optuženi u tim predmetima vjerovatno bili manje motivisani da ospore postojanje krivičnih djela i svoju odbranu su usmjerili na iznošenje argumenata o tome da nisu odgovorni za počinioce krivičnih djela.³¹³

112. Karadžić takođe tvrdi da je formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno u suprotnosti s načelom da dva pretresna vijeća, koja oba postupaju razumno, mogu doći do različitih zaključaka na osnovu istih dokaza i da optuženog lišava mogućnosti da pretresno vijeće koje je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno dođe do drugačijeg zaključka da je ono samo imalo priliku da se upozna s dokazima.³¹⁴

113. Tužilaštvo u svom odgovoru tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno postupilo kada je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u skladu s Pravilnikom MKSJ-a i relevantnom sudskom praksom i da Karadžić nije iznio uvjerljive razloge da pokaže da od njih treba odstupiti.³¹⁵

114. Karadžić replicira da standard iznošenja "uvjerljivih razloga" nije primjenjiv budući da legalnost te prakse nije nikad osporena, da se praksa primjenjuje samo u kontekstu ograničenog broja činjenica o kojima je presuđeno i da su argumenti tužilaštva i inače bez osnove.³¹⁶

115. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće odbacilo Karadžićev argument da je formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno protivpravno i u suprotnosti s

---

o grešci koju je Pretresno vijeće napravilo. Njegovi argumenti, stoga, ne ispunjavaju obavezu dokazivanja u žalbenom postupku i Žalbeno vijeće ih odbacuje bez razmatranja. U mjeri u kojoj Karadžić razrađuje ovaj argument u osnovi 31 svoje žalbe, Žalbeno vijeće će ga razmotriti u vezi s argumentima iznesenim u prilog toj žalbenoj osnovi.

³¹² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 127, 128. V. takođe Karadžićeva replika, par. 44.

³¹³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 130, 131; T. 23. april 2018. str. 106-110. S tim u vezi, Karadžić ističe da su, u predmetima *Brđanin* i *Krajišnik*, na primjer, argumenti bili usredsređeni na to da su pripadnici vojske, a ne civilne vlasti, počinili krivična djela, a u predmetu *Galić*, u kojem je optuženi bio vojni starješina, argumenti su bili usredsređeni na to da se okrive civilne vlasti. Karadžić tvrdi da mu primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno iz tih predmeta nanosi štetu zbog toga što se on tereti kao osoba odgovorna za vojne i civilne organe *Republike Srpske*. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 130; T. 23. april 2018. str. 107, 108.

³¹⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 132.

³¹⁵ Odgovor tužilaštva, par. 67-70; T. 23. april 2018. str. 168, 179, 180. V. takođe T. 23. april 2018. str. 169; T. 24. april 2018. str. 280.

³¹⁶ Karadžićeva replika, par. 39-45.

međunarodnim pravom.³¹⁷ Pretresno vijeće je navelo da mu pravilo 94(B) Pravilnika MKSJ-a i s njim povezana sudska praksa daje diskreciono pravo da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno i da Karadžić nije naveo nijedan obavezujući pravni izvor kojim bi potkrijepio svoju suprotnu tvrdnju.³¹⁸

116. Žalbeno vijeće podsjeća na to da odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno spadaju u diskreciona ovlaštenja pretresnih vijeća.³¹⁹ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.³²⁰

117. Pravilo 94(B) Pravilnika MKSJ-a predviđa da pretresno vijeće može, na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu*, nakon što sasluša strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili dokumentarne dokaze iz drugih postupaka pred MKSJ-om koji se odnose na pitanja o kojima je riječ u tekućem suđenju. Činjenice o kojima je presuđeno su "činjenice koje su dokazane na suđenju između drugih strana na osnovu dokaza koje su strane u tom postupku odabrale da predoče u konkretnom kontekstu tog postupka".³²¹ Činjenice o kojima je presuđeno koje se odnose na djela, ponašanje i duševno stanje optuženog ne bi trebalo formalno primiti na znanje.³²²

118. Nije sporno da je praksa formalnog primanja na znanja činjenica o kojima je presuđeno ustaljena u praksi MKSJ-a i MKSR-a³²³ i prihvaćena kao metoda postizanja ekonomičnosti sudskog

---

³¹⁷ Odluka od 5. juna 2009. po prvom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 11. V. takođe Odluka od 14. juna 2010. po petom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 15; Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 17; Odluka od 9. oktobra 2009. po drugom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 17; Odluka od 9. jula 2009. po trećem zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 13.

³¹⁸ Odluka od 5. juna 2009. po prvom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 11.

³¹⁹ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 9; *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-AR73.1, Odluka po interlokutornim žalbama na Odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno i tužiočevom katalogu činjenica o kojima su se strane složile, 26. juni 2007. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007.), par. 5.

³²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramamasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

³²¹ *Théoneste Bagosora i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-41-A, Odluka po zahtjevu Anatolea Nsengiyumve za formalno primanje na znanje, 29. oktobar 2010. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Bagosora i drugi* od 29. oktobra 2010.), par. 7; *Tužilac protiv Édouarda Karemere i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-AR73(C), Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odluku u vezi s formalnim primanjem na znanje, 16. juni 2006. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006.), par. 40.

³²² Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 25; Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 50.

³²³ V. generalno Odluka u predmetu *Bagosora i drugi* od 29. oktobra 2010.; Odluka iz predmeta *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007.; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 23-26, 30-36; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 622, 623.

postupka uz istovremeno očuvanje prava optuženog na pravično i ekspeditivno suđenje.³²⁴ U tom pogledu, u praksi postoji niz proceduralnih zaštitnih mehanizama,³²⁵ koji za cilj imaju da obezbijede da pretresna vijeća provode svoje diskreciono ovlaštenje oprezno i u skladu s pravima optuženog, uključujući i pravo na to da se smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica u skladu s odredbama člana 21(3) Statuta MKSJ-a.³²⁶

119. Žalbeno vijeće primjećuje da Karadžić ne tvrdi da je Pretresno vijeće svojim tumačenjem prekršilo pravilo 94(B) Pravilnika MKSJ-a ili praksu MKSJ-a. Naprotiv, Karadžić osporava "konstitucionost" prakse formalnog primanja na znanje činjenica o kojima je presuđeno, bez obzira na to što o tome postoje izričite odredbe u Pravilniku MKSJ-a.³²⁷ Žalbeno vijeće podsjeća na to da je, kada je riječ o Pravilniku ili Statutu MKSJ-a, ono dužno, prilikom njihovog tumačenja, uzeti u obzir relevantne presedane.³²⁸ Od ovog Žalbenog vijeća se sada očekuje da ocijeni ispravnost odluka koje su donijela pretresna vijeća MKSJ-a, koja su bila dužna da poštuju Pravilnik i Statut MKSJ-a, kao i odluke Žalbenog vijeća MKSJ-a.³²⁹ Imajući to u vidu, Žalbeno vijeće se rukovodi načelom da, u interesu pravne sigurnosti i predvidljivosti, treba slijediti ranije odluke Žalbenih vijeća MKSJ-a i MKSR-a i odstupiti od njih samo u slučaju kad postoje uvjerljivi razlozi u interesu pravde, odnosno, kada je ranija odluka donesena na osnovi pogrešnog pravnog načela ili se radi o sudskoj odluci u kojoj se "pogrešno odlučilo, obično zato što su sudije bile loše informisane o primjenjivom pravu".³³⁰ Stoga, da bi mu žalba bila usvojena, Karadžić mora pokazati da postoje

---

³²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 23; Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 24; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 39.

³²⁵ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 25 ("[p]retresno vijeće mora prvo utvrditi da li predložena činjenica o kojoj je presuđeno ispunjava kriterije prihvatljivosti za formalno primanje na znanje, a zatim [razmotriti] da li, čak i ako su svi kriteriji prihvatljivosti ispunjeni, i pored toga treba da odbije formalno primanje na znanje na osnovu toga da tako nešto ne bi bilo u interesu pravde [...]. Da bi bile prihvatljive, predložene činjenice o kojima je presuđeno ne smiju se [između ostalog] ni u kom smislu suštinski razlikovati od formulacija u izvornoj presudi; [...] ne smiju biti nejasne ili navoditi na pogrešan zaključak u kontekstu u koji su stavljene u zahtjevu strane u postupku koja podnosi zahtjev; [...] ne smiju sadržavati kvalifikacije koje su u suštini pravne prirode; [...] ne smiju se zasnivati na dogovoru strana u ranijem postupku; [...] ne smiju se odnositi na djela, ponašanje ili stanje svijesti optuženog; i [...] ne smiju biti predmet tekuće žalbe ili preispitivanja."); Odluka u predmetu *Bagosora i drugi* od 29. oktobra 2010., par. 10 ("[...] neće se smatrati da je o činjenicama 'presuđeno' ako su zasnovane na dobrovoljnom potvrdnom izjašnjanju o krivici ili priznanjima koja je optuženi dao za vrijeme postupka"), 11, 12 ("[f]ormalno primanje na znanje na osnovu člana 94(B) nema za cilj preuzimanje pravnih zaključaka iz ranijih postupaka").

³²⁶ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 24; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 47, 52.

³²⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 116, 134; T. 23. april 2018. str. 108.

³²⁸ V. Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012., par. 6.

³²⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 112, 113.

³³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 968; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107. Upor. Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012., par. 5 (u kojoj se konstatuje "normativni kontinuitet" Pravilnika i Statuta Mehanizma i Pravilnika i Statuta MKSJ-a i to da "paralele

uvjerljivi razlozi u interesu pravde koji opravdavaju odstupanje od sudske prakse koja se odnosi na formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno.

120. Žalbena vijeća MKSR-a i MKSJ-a dosljedno su stajala na stanovištu da je formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno samo prezumpcija koju odbrana može pobiti svojim dokazima na suđenju.³³¹ Formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno "ne prebacuje konačan teret ubjeđivanja, koji počiva na tužilaštvu" već samo oslobađa tužilaštvo početne obaveze da iznese dokaze u prilog datom argumentu.³³²

121. Žalbeno vijeće napominje da je bojazan da su optuženi u drugim predmetima težište svoje odbrane stavili na iznošenje argumenata o tome da nisu odgovorni za počinioce krivičnih djela a ne na pobijanje postojanja krivičnih djela jedan je od razloga zbog kojih se ne mogu formalno primiti na znanje činjenice o kojima je presuđeno u drugim predmetima koje se odnose na djela, ponašanje ili stanje svijesti optuženog.³³³ Međutim, dopušteno je formalno primiti na znanje činjenice o kojima je presuđeno koje su direktno ili indirektno povezane s krivicom optuženog,³³⁴ na primjer, činjenice koje se odnose na postojanje udruženog zločinačkog poduhvata, ponašanje drugih njegovih članova koji nisu konkretno optuženi i činjenice povezane s ponašanjem fizičkih počinitelja krivičnih djela za koje se navodi da je optuženi za njih krivično odgovoran.³³⁵ Međutim, na tužilaštvu ostaje teret da *actus reus* i *mens rea* na kojima se zasniva odgovornost optuženog za dotična krivična djela dokaže drugim sredstvima a ne formalnim primanjem na znanje.³³⁶ Osim toga, diskreciono ovlaštenje da se prime na znanje činjenice o kojima je presuđeno ograničeno je potrebom da se optuženom osigura pravo na pravično i ekspeditivno suđenje.³³⁷ Osim što se ne slaže sa sudskom praksom, Karadžić ne uspijeva pokazati da postoje uvjerljivi razlozi u interesu pravde koji opravdavaju odstupanje od sudske prakse MKSR-a i MKSJ-a u vezi s ovim pitanjem.

---

nisu naprosto pitanje pogodnosti ili efikasnosti, već služe tome da se osigura poštovanje načela zakonitog postupka i temeljne pravičnosti, koji su temelji međunarodne pravde").

³³¹ Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

³³² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 24; Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

³³³ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 80, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 51.

³³⁴ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 81; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 48, 53.

³³⁵ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 81; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 52, 53.

³³⁶ Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 49, 52. V. takođe Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 81.

³³⁷ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 41, 52.

122. Žalbeno vijeće ne smatra da Pretresno vijeće, time što je formalno primilo na znanje to da je, na primjer, postojalo krivično djelo koje su počinili Karadžićevi navodni potčinjeni,³³⁸ oslobodilo tužilaštvo obaveze dokazivanja *actus reus* krivičnih djela za koja se tereti u Optužnici. Žalbeno vijeće podsjeća na to da postoji razlika između činjenica koje se odnose na ponašanje fizičkih počinitelja krivičnih djela za koje je prema navodima optuženi krivično odgovoran na osnovu nekog drugog vida odgovornosti i onih koje se odnose na djela i ponašanje samog optuženog.³³⁹ Teret je i dalje ostao na tužilaštvu da drugim sredstvima, a ne formalnim primanjem na znanje, dokaže da je Karadžić posjedovao traženu *mens rea* i da je učestvovao u *actus reus* kako bi mogao biti proglašen odgovornim za krivična djela koja su utvrđena formalnim primanjem na znanje činjenica o kojima je presuđeno.

123. Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da je bez osnove Karadžićev argument da je formalnim primanjem na znanje činjenica o kojima je presuđeno osuđenom uskraćena mogućnost da pretresno vijeće dođe do drugačijeg zaključka nakon što se samo upozna s dokazima. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se činjenice o kojima je presuđeno ne prihvaćaju kao nepobitne u postupcima u kojima učestvuju strane koje nisu imale prilike da ih pobiju,³⁴⁰ i da su one, kako je napomenuto gore u tekstu, samo prezumpcije koje mogu biti pobijene dokazima na suđenju.³⁴¹

124. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je praksa formalnog primanja na znanje činjenica o kojima je presuđeno "nekonstitucionalna" i da je Pretresno vijeće, kada je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno, prekršilo prezumpciju nevinosti i oslobodilo tužilaštvo tereta dokazivanja.

(b) Pobijanje činjenica o kojima je presuđeno

125. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno za koje su prihvaćeni suprotni dokazi.³⁴² Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, u slučajevima u kojima je on izveo dokaze koji pobijaju činjenice o kojima je presuđeno, prednost dalo činjenici o kojoj je presuđeno i konstatovalo da njegovi dokazi nisu vjerodostojni.³⁴³ Karadžić

---

³³⁸ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 128.

³³⁹ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 52.

³⁴⁰ Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 40, 42.

³⁴¹ Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

³⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 136, 141. V. takođe Karadžićeva replika, par. 46; T. 23. april 2018. str. 109.

³⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 136, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 28, 630, 857, 859, 860, 862, 864, 865, 876, 892, 895, 902, 913, 916, 922, 985, 1071, 1120, 1195, 1269, 1374, 1400, 1429, 1447, 1450, 1477, 1582, 1604, 1619, 1631, 1764, 1777, 1778, 1910, 2731, 3672; T. 23. april 2018. str. 109.

tvrdi da je prezumpcija utvrđena na osnovu činjenice o kojoj je presuđeno pobijena nakon što se prihvate dokazi koji su relevantni i imaju dokaznu vrijednost prema odredbama pravila 89(C) Pravilnika MKSJ-a.³⁴⁴ Tada tužilaštvo treba da izvede dokaze koji idu u prilog osporenoj činjenici.³⁴⁵ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno nametnulo uslov "vjerodostojnosti" za njegove dokaze u postupku pobijanja i prilikom odmjeravanja vjerodostojnosti tih dokaza u odnosu na činjenicu o kojoj je presuđeno.³⁴⁶ Tim postupkom je Pretresno vijeće prebacilo teret ubjeđivanja na Karadžića, nametnuvši mu obavezu ne samo da izvede dokaze kojima će pobiti činjenicu o kojoj je presuđeno, već i da ubijedi Pretresno vijeće u vjerodostojnost tih dokaza.³⁴⁷

126. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u odmjeravanju činjenica o kojima je presuđeno u odnosu na suprotne dokaze,³⁴⁸ niti da mu je nanijeta šteta zbog toga što se Pretresno vijeće oslanjalo na činjenice o kojima je presuđeno.³⁴⁹

127. U svojoj replici, Karadžić tvrdi da je to što je Pretresno vijeće prihvatilo činjenice o kojima je presuđeno, a ne dokaze odbrane koji te činjenice pobijaju "nekonstitucionalno".³⁵⁰ On dalje tvrdi da posljedice primanja na znanje 2.379 činjenica o kojima je presuđeno nisu ograničene na zaključke zasnovane samo na činjenicama o kojima je presuđeno.³⁵¹

128. Kao što je navedeno gore u tekstu, činjenice koje su formalno primljene na znanje na osnovu pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a su prezumpcije koje mogu biti pobijene dokazima na suđenju.³⁵² Žalbeno vijeće podsjeća na to da optuženi može pobiti pretpostavku izvođenjem "pouzdanih i vjerodostojnih" suprotnih dokaza.³⁵³ Uslov da dokazi moraju biti "pouzđani i vjerodostojni" mora se tumačiti u odgovarajućem kontekstu opšteg standarda za prihvatanje dokaza na suđenju koji je naveden u pravilu 89(C) Pravilnika MKSJ-a koje glasi: "Vijeće može prihvatiti

---

³⁴⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 137, 138.

³⁴⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 137, 139.

³⁴⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 137, 140.

³⁴⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 140.

³⁴⁸ Odgovor tužilaštva, par. 67, 71, 72.

³⁴⁹ Odgovor tužilaštva, par. 67, 73, 74; T. 23. april 2018. str. 169. Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžićevi argumenti o tome kako se i u kojoj mjeri Pretresno vijeće oslanjalo na činjenice o kojima je presuđeno navode na pogrešan zaključak, da su netačni i da ne pokazuju grešku. V. Odgovor tužilaštva, par. 67, 72-74.

³⁵⁰ Karadžićeva replika, par. 46.

³⁵¹ Karadžićeva replika, par. 47.

³⁵² Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16. V. takođe *Tužilac protiv Édouarda Karemera i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-AR73.17, Odluka po žalbi Josepha Nzirorere na odluku o prihvatanju dokaza kojima se pobijaju činjenice o kojima je presuđeno, 29. maj 2009. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera* i drugi od 29. maja 2009.), par. 13; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

³⁵³ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 14; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42, 49. V. takođe Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 17.

bilo koji relevantan dokaz za koji smatra da ima dokaznu vrijednost".³⁵⁴ Samo za pouzdane i vjerodostojne dokaze može se smatrati da imaju dokaznu vrijednost.³⁵⁵ Iz toga slijedi da je potrebno dokazati *prima facie* pouzdanost i vjerodostojnost na osnovu dovoljnih pokazatelja.³⁵⁶ Konačna ocjena pouzdanosti i vjerodostojnosti, te stoga dokazne vrijednosti dokaza, može biti izvršena samo u kontekstu ukupnih dokaza u predmetu, prilikom utvrđivanja težine koja će im biti pridana.³⁵⁷ U ovom kontekstu, isti dokaz može biti različito ocijenjen u različitim predmetima s obzirom na to da u spisu postoje i drugi dokazi.³⁵⁸ Pretresno vijeće je dužno ocijeniti dokaze i donijeti sopstveni zaključak.³⁵⁹

129. U Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće je navelo sljedeće:

U slučaju kada su se činjenice o kojima je presuđeno i drugi dokazi odnosili na istu temu, Vijeće je ocjenjivalo da li su se ti drugi dokazi podudarali s činjenicama o kojima je presuđeno ili su ih pobijali. U slučaju kada je Vijeće prihvatilo dokaze koji protivrječe činjenici o kojoj je presuđeno, smatralo je da je pobijena pretpostavka o tačnosti te činjenice o kojoj je presuđeno. Vijeće je to načelo primjenjivalo u slučajevima kada je optuženi osporavao neku činjenicu o kojoj je presuđeno i predočio uvjerljiv dokaz kojim je pobio ili doveo u pitanje tačnost činjenice o kojoj je presuđeno i u slučajevima kada su dokazi koje je tužilaštvo predočilo o pitanju na koje se odnosila činjenica o kojoj je presuđeno bili interno protivrječni ili nedosljedni u odnosu na činjenicu o kojoj je presuđeno. [...] Vijeće ponavlja svoj pristup [...] da će činjenice o kojima je presuđeno ocjenjivati imajući u vidu ukupne dokaze izvedene na suđenju, a, konkretnije, da će analizirati da li se drugi dokazi u spisu podudaraju s činjenicama o kojima je presuđeno ili im protivrječe. Drugi dokazi u spisu ocjenjivani su u pogledu njihove nepodudarnosti s činjenicama o kojima je presuđeno, i u slučajevima kada su pouzdani dokazi protivrječili nekoj činjenici o kojoj je presuđeno, bez obzira na to da li ju je predočio optuženi ili tužilaštvo, ta činjenica o kojoj je presuđeno nije korištena kao osnova za donošenje zaključka u ovom predmetu.³⁶⁰

130. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće ispravno navelo pristup za ocjenjivanje pobijanja činjenica o kojima je presuđeno i konstatuje da Karadžić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogrešno prebacilo teret ubjeđivanja na njega.

131. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da Karadžić svojim argumentom da je Pretresno vijeće, čak i kada je izveo dokaze kako bi pobio neku činjenicu o kojoj je presuđeno, prednost dalo činjenici o kojoj je presuđeno i zaključilo da njegovi dokazi nisu pouzdani, ne pokazuje grešku. Samo izvođenje dokaza kojim se namjerava pobiti činjenica o kojoj je presuđeno ne oduzima pretresnom vijeću diskreciono ovlaštenje da ocijeni pouzdanost ili dokaznu vrijednost takvih

³⁵⁴ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 14.

³⁵⁵ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 14.

³⁵⁶ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 15.

³⁵⁷ Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 15.

³⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 261; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 19.

³⁵⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 261; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 22.

³⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 28, 30 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

dokaza niti ga sprečava da izvede zaključke na osnovu relevantne činjenice o kojoj je presuđeno. S tim u vezi, Karadžić samo navodi paragrafe Prvostepene presude u kojima je, kako smatra, Pretresno vijeće "pridalo veću težinu činjenicama o kojima je presuđeno nego dokazima koje je odbrana predložila da bi ih pobila" a da pritom nije objasnio kako je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni dokaza u spisu.³⁶¹

132. Shodno tome, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno za koje su prihvaćeni suprotni dokazi.

133. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija osnovu 7 Karadžićeve žalbe.

---

³⁶¹ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 114, fusnota 159.

6. Navodne greške u vezi s prihvatanjem svjedočenja na osnovu pravila 92bis i oslanjanjem na njih (osnove 8 i 9)

134. Dana 29. maja 2009., tužilaštvo je podnijelo osam zahtjeva za prihvatanje svjedočenja 238 predloženih svjedoka na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a (dalje u tekstu: Zahtjevi na osnovu pravila 92bis).³⁶² Dana 18. juna 2009., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev za odgađanje eventualnih odgovora na te zahtjeve dok njegov tim odbrane ne obavi razgovore sa svjedocima za čija svjedočenja i izjave je tužilaštvo tražilo da budu prihvaćeni.³⁶³ Međutim, s obzirom na količinu materijala navedenog u Zahtjevima na osnovu pravila 92bis, Pretresno vijeće je odobrilo Karadžićev zahtjev za produženje roka i omogućilo mu da na svaki od tih osam zahtjeva odgovori te je zato odredilo datume u periodu od 9. jula 2009. do 13. avgusta 2009.³⁶⁴

135. Dana 8. jula 2009., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev za odobrenje ulaganja žalbe na odluku kojom se odbija njegov zahtjev za produženje roka za dostavljanje odgovora na Zahtjeve na osnovu pravila 92bis dok njegov tim odbrane ne obavi razgovore s predloženim svjedocima.³⁶⁵ Uprkos tome, zbog količine relevantnog materijala i potrebe da Karadžić organizuje svoje resurse, Pretresno vijeće je dodatno odgodilo rok za dostavljanje odgovora na svaki od

---

³⁶² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci iz opština u ARK), 18. mart 2010. (javno s povjerljivim dodatkom) (dalje u tekstu: Odluka od 18. marta 2010.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* – svjedoci o opsadi Sarajeva, 5. mart 2010. (dalje u tekstu: Odluka od 5. marta 2010.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. T-95-5/18-T, Odluka po petom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci iz Srebrenice), 21. decembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka u vezi sa Srebrenicom od 21. decembra 2009.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedmom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis: odgođeno objelodanjivanje svjedoka, 21. decembar 2009. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 21. decembra 2009.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci za jedanaest opština), 10. novembar 2009. (javno s povjerljivim dodatkom) (dalje u tekstu: Odluka od 10. novembra 2009.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza osam vještaka na osnovu pravila 92bis i 94bis, 9. novembar 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 9. novembra 2009.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šestom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava umjesto iskaza *viva voce* na osnovu pravila 92bis: svjedoci koji su bili taoci, 2. novembar 2009. (javno s povjerljivim dodatkom) (dalje u tekstu: Odluka od 2. novembra 2009.), par. 1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci za grad Sarajevo), 15. oktobar 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 15. oktobra 2009.), par. 1. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. T-95-5/18-PT, Nalog poslije sastanka na osnovu pravila 65ter i odluka po zahtjevima za produženje roka, 18. juni 2009. (dalje u tekstu: Nalog od 18. juna 2009.), par. 1; Prvostepena presuda, par. 6137.

³⁶³ Nalog od 18. juna 2009., par. 4.

³⁶⁴ Nalog od 18. juna 2009., par. 4, 5, 18.

³⁶⁵ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje da uloži žalbu na odluku po zahtjevima za produženje roka: pravilo 92bis i raspored za odgovor, 8. juli 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 8. jula 2009.), par. 13, 14, 19.

Zahtjeva na osnovu pravila 92bis do tačno određenog datuma u periodu od 14. jula 2009. do 31. avgusta 2009.³⁶⁶

136. Dana 8. jula 2009., Karadžić je podnio jedinstven odgovor na sve Zahtjeve na osnovu pravila 92bis, u kojem je naveo da zbog nedostatka resursa i pristupa svjedocima nije u stanju da adekvatno odgovori na zahtjeve.³⁶⁷ Shodno tome, usprotivio se svim Zahtjevima na osnovu pravila 92bis i zatražio, između ostalog, da unakrsno ispita sve svjedoke.³⁶⁸

137. Na statusnoj konferenciji održanoj 23. jula 2009., pretpretresni sudija je, uz napomenu da odluke po Zahtjevima na osnovu pravila 92bis vjerovatno neće biti donesene odmah i da su Karadžićeve istrage u toku, obavijestio Karadžića da će moći podnijeti odgovor u bilo kojem trenutku prije nego što bude donesena relevantna odluka.³⁶⁹ Na pretpretresnoj konferenciji održanoj 6. oktobra 2009., pretpretresni sudija je obavijestio Karadžića da će odluke po Zahtjevima na osnovu pravila 92bis biti donesene tokom narednih nekoliko sedmica i da Karadžić, ako bude prihvaćeno svjedočenje nekog svjedoka na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a i ako Karadžić to svjedočenje bude želio dopuniti izjavom tog svjedoka, može podnijeti zahtjev u tom smislu.³⁷⁰ Karadžić je dostavio daljnje odgovore na neke Zahtjeve na osnovu pravila 92bis, a Pretresno vijeće je donijelo odluke po tim zahtjevima u periodu od oktobra 2009. do marta 2010. i, između ostalog, prihvatilo izjave i svjedočenja 124 svjedoka, s tim da ti svjedoci nisu morali pristupiti sudu radi unakrsnog ispitivanja (dalje u tekstu: Materijal na osnovu pravila 92bis).³⁷¹

---

³⁶⁶ Odluka od 8. jula 2009., par. 18, 19.

³⁶⁷ V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Zbirni odgovor na zahtjeve na osnovu pravila 92bis, 8. jula 2009. (dalje u tekstu: Karadžićev odgovor od 8. jula 2009.), par. 2.

³⁶⁸ Karadžićev odgovor od 8. jula 2009., par. 3, 7.

³⁶⁹ T. 23. jula 2009. str. 370. V. takođe Odluka od 15. oktobra 2009., par. 2. Na statusnoj konferenciji, i tužilaštvo i Karadžić su potvrdili pretpretresnom sudiji da su određene procedure koje Karadžiću i njegovoj odbrani omogućuju da putem Sekretarijata uspostave kontakt sa, između ostalih, svjedocima navedenim u Zahtjevima na osnovu pravila 92bis radi obavljanja razgovora s njima. V. T. 23. jula 2009. str. 340-342. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu za ponovno razmatranje odluke po zahtjevu za izdavanje naloga za kontakt sa svjedocima tužilaštva, 15. jula 2009.

³⁷⁰ T. 6. oktobar 2009. str. 489, 490.

³⁷¹ Odluka od 18. marta 2010., par. 8, 63; Odluka od 5. marta 2010., par. 9, 11, 13, 77; Odluka od 21. decembra 2009. u vezi sa Srebrenicom, par. 7, 67; Odluka od 21. decembra 2009. u vezi s odgođenim objelodanivanjem, par. 9, 32; Odluka od 10. novembra 2009., par. 5, 47; Odluka od 9. novembra 2009., par. 2, 3, 27; Odluka od 2. novembra 2009., par. 4, 33; Odluka od 15. oktobra 2009., par. 2, 32. Pretresno vijeće je naknadno prihvatilo svjedočenje tri dodatna svjedoka na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja Milana Tupajića umjesto iskaza *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 24. maj 2012. (dalje u tekstu: Odluka od 24. maja 2012.), par. 27; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis iskaza Slobodana Stojkovića umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 22. mart 2012. (javno s povjerljivim Dodatkom) (dalje u tekstu: Odluka od 22. marta 2012.), par. 19; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Daljnja odluka po prvom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis (svjedoci za jedanaest opština), 9. februar 2010. (javno s povjerljivim Dodatkom) (dalje u tekstu: Odluka od 9. februara 2010.), par. 44.

138. Tokom suđenja, dana 21. marta 2011., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* da se osam svjedoka čije su ranije izjave i/ili svjedočenja uvršteni u spis u sklopu Materijala na osnovu pravila 92*bis* (dalje u tekstu: Osam svjedoka) prinudi na razgovor s odbranom.³⁷²

139. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo njegov zahtjev da obavi razgovor sa svim svjedocima za čija svjedočenja je tužilaštvo tražilo da budu prihvaćena putem Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis* i kad je odbilo da odobri odgovarajuće vrijeme za te razgovore prije nego što je donijelo odluku po zahtjevima.³⁷³ Karadžić tvrdi da, kada se takve izjave ili svjedočenja prihvate a da se ne traži da svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja, načela pravičnosti i jednakosti sredstava nameću obavezu Pretresnom vijeću da preduzme sve potrebne mjere kako bi odbrani omogućilo da obavlja razgovore sa svjedocima "bez ograničenja".³⁷⁴

140. Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo njegov zahtjev da primora Osam svjedoka da obave razgovor s odbranom.³⁷⁵ On tvrdi da su, s obzirom na važeću sudsku praksu, trebali biti izdati nalozi *subpoena* kojima bi se primoralo svjedoke na razgovore budući da je Pretresno vijeće zaključilo da svaki od tih svjedoka ima znanje o pitanjima koja su relevantna za suđenje.³⁷⁶ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, time što je odbilo da omogući obavljanje zatraženih razgovora, prekršilo načelo jednakosti sredstava, s obzirom na to da je tokom svoje dugotrajne istrage tužilaštvo obavilo razgovore sa svim svjedocima sa znatno većim resursima od njegovih.³⁷⁷

---

³⁷² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se svjedoci prinude na razgovor: svjedoci o Sarajevu na osnovu pravila 92*bis*, 21. mart 2011. (dalje u tekstu: Odluka od 21. marta 2011.), par. 1, 19.

³⁷³ Karadžićeva najava žalbe, str. 6; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 142, 145; Karadžićeva replika, par. 48-50. Karadžić sugerije da je Pretresno vijeće prihvatilo svjedočenja 148 svjedoka a da nije tražilo da oni pristupe sudu radi unakrsnog ispitivanja na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 142; Karadžićeva replika, par. 48, 49. U svojoj replici Karadžić tvrdi da to što je na kraju bio u prilici da obavi razgovor sa svjedokom KDZ486, koji je povukao svoj raniji iskaz i naveo tužilaštvo da povuče njegovo svjedočenje, pokazuje da je prihvatanje Materijala na osnovu pravila 92*bis*, bez mogućnosti da Karadžić ispita relevantne svjedoke, dovelo u pitanje pouzdanost tih svjedočenja. V. Karadžićeva replika, par. 55.

³⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 144, 147; Karadžićeva replika, par. 51-54. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 145, 146, gdje upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 52, *Tužilac protiv Sefera Halilovića*, predmet br. IT-01-48-AR73, Odluka u vezi s izdavanjem naloga *subpoena*, 21. juni 2004. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004.), par. 10, 12, 15, *Tužilac protiv Mileta Mrkšića*, predmet br. IT-95-13/1-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane o komuniciranju s potencijalnim svjedocima suprotne strane, 30. juli 2003., par. 15.

³⁷⁵ Karadžićeva najava žalbe, str. 6; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 145.

³⁷⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 143, 148, 149, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radislava Krstića*, predmet br. IT-98-33-A, Odluka po molbi da se izdaju *subpoene*, 1. juli 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu Krstić od 1. jula 2003.), par. 9, 10, 18.

³⁷⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 151.

141. Naposljetku, Karadžić tvrdi da je njegovo suđenje bilo nepravično budući da se Pretresno vijeće isključivo oslanjalo na neprovjerene dokaze prihvaćene na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a prilikom donošenja zaključaka u Prvostepenoj presudi zbog kojih mu je izrečen niz osuđujućih presuda.³⁷⁸ On tvrdi da su ti zaključci nepravični i nepouzdana s obzirom na to da mu nije omogućeno da obavi razgovore sa svjedocima i da je potrebno novo suđenje kako bi se to ispravilo.³⁷⁹

142. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao nijednu grešku u pristupu Pretresnog vijeća Karadžićevom zahtjevu za obavljanje razgovora sa svim relevantnim svjedocima prije donošenja odluke po Zahtjevima na osnovu pravila 92bis niti u tome što je odbilo njegov zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* za Osam svjedoka.³⁸⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da Karadžić nije naveo argumente u prilog svojoj tvrdnji kako su zaključci zasnovani na dokazima prihvaćenim na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a bez razgovora koje bi obavila odbrana "nepravični" ili "nepouzdana" i nije pokazao štetu niti naveo uvjerljive razloge koji opravdavaju odstupanje od utvrđene prakse u žalbenom postupku u vezi s tim pitanjem.³⁸¹

143. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Karadžićeve argumente u vezi s odlukama kojima je Pretresno vijeće odbilo njegove zahtjeve za dodatno vrijeme za obavljanje razgovora sa svjedocima prije nego što bude rješavalo po Zahtjevima na osnovu pravila 92bis i po njegovom zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* za Osam svjedoka. Te odluke odnose se na opšte upravljanje postupkom, što spada u diskreciono ovlaštenje pretresnih vijeća.³⁸² Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana koja podnosi žalbu mora da pokaže da je pretresno vijeće napravilo "primjetnu grešku" kojom je toj strani nanesena šteta.³⁸³

144. Što se tiče Karadžićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je odbilo da odbrani omogući da razgovara s predloženim svjedocima prije nego što je prihvatilo njihova svjedočenja, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće Karadžiću odobrilo produženje roka za dostavljanje odgovora na svaki od Zahtjeva na osnovu pravila 92bis, ali je odlučilo da nije

---

³⁷⁸ Karadžićeva najava žalbe, str. 6; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 153, 154, fusnota 199.

³⁷⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 154.

³⁸⁰ Odgovor tužilaštva, par. 76-80.

³⁸¹ Odgovor tužilaštva, par. 81, 82; T. 23. april 2018. str. 168, 169. V. takođe T. 24. april 2018. str. 280.

³⁸² V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Odluka od 29. januara 2013., par. 7; *Tužilac protiv Casimira Bizimungua i drugih*, predmet br. ICTR-99-50-AR73.7, Odluka po interlokutornoj žalbi Jérôme-Clémenta Bicamumpake u vezi sa zahtjevom za izdavanje naloga *subpoena*, 22. maj 2008. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 22. maja 2008.), par. 8; Odluka u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004., par. 6.

³⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramahuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

neophodno da razgovara s više od 225 predloženih svjedoka kako bi podnio svoje odgovore.³⁸⁴ Žalbeno vijeće ne vidi grešku u toj odluci budući da ništa u pravilu 92*bis* Pravilnika MKSJ-a ne obavezuje pretresno vijeće da Karadžiću odobri korektivnu mjeru koju je tražio, a Karadžić je u svom zahtjevu samo ukratko naveo razloge zbog kojih su ti razgovori bili neophodni.³⁸⁵ Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao primjetnu grešku u odluci Pretresnog vijeća.

145. Nadalje, mada Karadžićevi argumenti ukazuju na to da mu pretpretresni sudija i Pretresno vijeće³⁸⁶ nisu dali dovoljno vremena i da nisu preduzeli sve potrebne mjere da odbrani omoguće da razgovara sa svjedocima prije nego što su donijeli odluku po Zahtjevima na osnovu pravila 92*bis*, gore navedeno pokazuje suprotno. Dana 18. juna 2009., Pretresno vijeće je Karadžiću odobrilo zahtjev za odgodu dostavljanja odgovora na svaki od zahtjeva.³⁸⁷ Važno je napomenuti da je Pretresno vijeće u svojoj odluci od 8. jula 2009. odobrilo dodatno produženje rokova za dostavljanje odgovora na Zahtjeve na osnovu pravila 92*bis* i navelo da Karadžić može zatražiti dodatno vrijeme za dostavljanje odgovora "u vezi s [određenim] svjedokom" ako je "pruži[o] konkretan osnov navodeći zašto mu je potrebno vrijeme da obavi razgovor s pojedinim svjedocima".³⁸⁸ Karadžić u žalbenom postupku nije pokazao da je nakon toga Pretresnom vijeću dostavio takav zahtjev.

146. Nadalje, umjesto da prati raspored dostavljanja podnesaka, koji je odredilo Pretresno vijeće, koji je Karadžiću omogućio da u periodu od 14. jula 2009. do 31. avgusta 2009. podnosi zasebne odgovore na svaki od Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis*, Karadžić je odlučio da, gotovo sedmicu prije isteka roka za podnošenje prvog odgovora, podnese jedinstveni odgovor na sve osim jednog Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis*.³⁸⁹ Nekoliko sedmica kasnije, Pretresno vijeće je pozvalo Karadžića da podnese dodatne odgovore na svaki od Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis* u bilo kojem trenutku prije nego što ono donese relevantne odluke i Karadžić je, u nekoliko navrata, iskoristio to

---

³⁸⁴ Nalog od 18. juna 2009., par. 4, 18.

³⁸⁵ Konkretno, Karadžić je rekao da bi njegov tim, ako bi mu bilo odobreno da razgovara sa svakim od svjedoka mogao, "identifikovati činjenice koje mogu biti korisne [...] za odbranu, a koje nisu očigledne iz izjava ili svjedočenja" i da bi takve "činjenice" mogle govoriti u prilog argumentima u njegovom odgovoru da treba da se: (i) odbije relevantni zahtjev; (ii) odobri relevantni zahtjev, ali da se od svjedoka traži da pristupi radi unakrsnog ispitivanja; ili (iii) odobri relevantni zahtjev, ali da on bude dopunjen pismenim materijalom koji bi sadržavao činjenice za "koje bi [Karadžić] želio da budu predočene." V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Zahtjev za produženje roka za dostavljanje odgovora na zahtjeve na osnovu pravila 92*bis*, 8. juni 2009., par. 3, 5.

³⁸⁶ Karadžić upućuje na greške Pretresnog vijeća čak i i onda kada je relevantne odluke donio pretpretresni sudija.

³⁸⁷ Nalog od 18. juna 2009., par. 18.

³⁸⁸ Odluka od 8. jula 2009., par. 14, 19.

³⁸⁹ V. Karadžićev odgovor od 8. jula 2009., par. 1, 7.

produženje roka.³⁹⁰ Pretresno vijeće je zatim pozvalo Karadžića da svjedočenja bilo kojeg od svjedoka čiji bi transkripti i izjave mogli biti prihvaćeni posredstvom Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis* dopuni izjavom koju je on pribavio na osnovu istog pravila. Iz naknadnih podnesaka Pretresnom vijeću proizlazi da je Karadžić uspio obaviti razgovore s nekim svjedocima za čija je svjedočenja tužilaštvo tražilo da budu prihvaćeni posredstvom Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis* i da je tražio da dopuni spis izjavama tih svjedoka.³⁹¹ Karadžić priznaje da je uspio u spis dodati osam izjava.³⁹² S obzirom na to, Karadžićevi argumenti ne pokazuju da su pretpretresni sudija ili Pretresno vijeće napravili primjetnu grešku time što mu nisu dali dovoljno vremena da obavi razgovore sa svjedocima prije nego što je Pretresno vijeće donijelo odluku po Zahtjevima na osnovu pravila 92*bis*.

147. Karadžić isto tako ne pokazuje da je osporavanom odlukom prekršeno načelo jednakosti sredstava. Mada naglašava da je tužilaštvo u periodu od nekoliko godina obavilo razgovore sa svakim od predloženih svjedoka navedenih u Zahtjevima na osnovu pravila 92*bis* i da su resursi tužilaštva u velikoj mjeri nadmašili njegove, on zanemaruje činjenicu da načelo jednakosti sredstava ne podrazumijeva jednakost strana u smislu finansijskih ili ljudskih resursa.³⁹³ Kao što je navedeno gore u tekstu, Karadžiću su odobrene brojne mogućnosti da organizuje svoje resurse, kao i mogućnost da zatraži dodatne mjere kako bi pripremio svoju odbranu u odnosu na Zahtjeve na osnovu pravila 92*bis*, djelimično i zbog količine dokaza za koje je tužilaštvo tražilo da budu prihvaćeni. Karadžić ne pokazuje nikakvu primjetnu grešku s tim u vezi.

148. Što se tiče toga da je odbijen Karadžićev zahtjev da se izda nalog *subpoena* za Osam svjedoka kako bi pristali na razgovor, Žalbena vijeće primjećuje da pravilo 54 Pravilnika MKSJ-a predviđa, između ostalog, da pretresno vijeće može izdati naloge *subpoena* "koji su potrebni za vršenje istrage ili pripremu i vođenje suđenja". Prilikom tumačenja ove odredbe, Žalbena vijeće MKSJ-a je navelo sljedeće:

---

³⁹⁰ Odluka od 18. marta 2010., par. 8; Odluka od 5. marta 2010., par. 9, 11, 13; Odluka od 21. decembra 2009. u vezi sa Srebrenicom, par. 7.

³⁹¹ Odluka od 18. marta 2010., par. 8; Odluka od 5. marta 2010., par. 9, 11, 77; Odluka od 21. decembra 2009. u vezi sa Srebrenicom, par. 7.

³⁹² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 143, fusnota 187. Karadžićeva tvrdnja u replici da to što je mogao kasnije obaviti razgovor sa svjedokom KDZ486, koji je povukao svoj raniji iskaz i naveo tužilaštvo da povuče njegovo svjedočenje, ne navodi na zaključak da je Pretresno vijeće moralo Karadžiću omogućiti da obavi razgovore sa svim svjedocima relevantnim za Zahtjeve na osnovu pravila 92*bis* prije nego što je rješavalo po njima niti pokazuje da je sav Materijal na osnovu pravila 92*bis* bio "nepouzdan". To pokazuje da Pretresno vijeće nije onemogućilo Karadžića da obavi razgovore s tim svjedocima ili da ospori Materijal na osnovu pravila 92*bis* onda kada je otkrio informacije relevantne za vjerodostojnost ili pouzdanost tog materijala.

³⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 34.

Podnosilac zahtjeva za izdavanje naloga *subpoena* mora iznijeti određene dokaze koji ukazuju na potrebu da se izda nalog *subpoena*. On posebno mora pokazati da postoje razumne osnove za vjerovanje da će potencijalni svjedok pružiti informacije koje će suštinski pomoći podnosiocu zahtjeva u pogledu jasno navedenih pitanja na predstojećem suđenju. Da bi se ispunio ovaj uslov, može se ukazati potreba da podnosilac zahtjeva predoči informacije o određenim faktorima kao što su položaj koji je potencijalni svjedok zauzimao u odnosu na događaje o kojima je riječ, odnose koji su eventualno postojali između svjedoka i optuženog a koji su relevantni za optužbe, svaku mogućnost koju je svjedok imao da posmatra ili da sazna za ove događaje, te svaku izjavu koju je svjedok dao optužbi i drugim licima u vezi s njima. Pretresnom vijeću je povjereno diskreciono ovlaštenje da utvrdi da li je podnosilac zahtjeva uspješno iznio tražene dokaze, pri čemu je diskreciona ocjena neophodna kako bi se osiguralo da se ne zloupotrebljava mehanizam naloga *subpoena*. Kako je istaklo Žalbeno vijeće [MKSJ-a], "[o]dluka da se izda nalog *subpoena* ne smije se donijeti olako. Izdavanje *subpoene* za sobom povlači upotrebu prisilnih mjera i može dovesti do nametanja krivičnih sankcija."

Prilikom odlučivanja da li je podnosilac zahtjeva ispunio kriterije dokazivanja, Pretresno vijeće može na odgovarajući način uzeti u obzir kako pitanje da li su informacije koje podnosilac zahtjeva nastoji pribaviti koristeći se nalogom *subpoena* neophodne za pripremu njegovih dokaza tako i pitanje da li je do tih informacija moguće doći drugim sredstvima. Načelno pitanje u vezi s oba navedena razloga jeste da li je, kako to nalaže pravilo 54, izdavanje naloga *subpoena* neophodno "za pripremu i vođenje suđenja." Razmatranja pretresnog vijeća se stoga moraju usredsrediti ne samo na korisnost informacija za podnosioca zahtjeva nego i na njihovu sveukupnu neophodnost kako bi se obezbijedilo da se suđenje vodi na upućen i pravičan način.³⁹⁴

Žalbeno vijeće usvaja ovo tumačenje.³⁹⁵

149. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće odbilo Karadžićev zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* kako bi obavio razgovor s Osam svjedoka na osnovu toga što nije pokazao da bi informacije koje traži suštinski doprinijele njegovoj tezi i da se te informacije ne mogu dobiti pozivanjem ili unakrsnim ispitivanjem drugih svjedoka.³⁹⁶ Pretresno vijeće takođe odbija Karadžićevu tvrdnju da bi Osam svjedoka trebalo primorati na razgovor zato što neće biti unakrsno ispitani na njegovom suđenju.³⁹⁷ S tim u vezi, Pretresno vijeće ističe da je šest od Osam svjedoka opsežno unakrsno ispitano u ranijem postupku i da to što druga dva svjedoka nisu ranije unakrsno ispitana ne podrazumijeva da su bili obavezni pristupiti radi unakrsnog ispitivanja.³⁹⁸

150. Karadžić ne ukazuje ni na kakvu grešku u analizi Pretresnog vijeća na osnovu koje je ono odbilo njegov zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* za Osam svjedoka. Umjesto toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće, zbog toga što je prihvatilo izjave Osam svjedoka u sklopu Materijala na osnovu pravila *92bis*, konstatovalo da su ti svjedoci upoznati s pitanjima relevantnim za predmet.³⁹⁹ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da to ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća da Karadžić nije pokazao da bi informacije koje traži posredstvom naloga *subpoena* suštinski

³⁹⁴ Odluka od 21. juna 2004. u predmetu *Halilović*, par. 6, 7 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

³⁹⁵ V. odjeljak II gore.

³⁹⁶ Odluka od 21. marta 2011., par. 13, 14, 16, 17.

³⁹⁷ Odluka od 21. marta 2011., par. 15.

³⁹⁸ Odluka od 21. marta 2011., par. 15, gdje se upućuje na Odluku od 5. marta 2010., par. 58.

doprinijele njegovoj tezi.⁴⁰⁰ Nadalje, Karadžić svojim argumentom ne osporava stav Pretresnog vijeća da on nije utvrdio da informacije koje traži putem razgovora s Osam svjedoka ne bi mogao dobiti pozivanjem ili unakrsnim ispitivanjem drugih svjedoka.

151. Isto tako, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće, samo zato što Osam svjedoka nije bilo podvrgnuto unakrsnom ispitivanju na njegovom suđenju, bilo obavezno da odobri njegov zahtjev za obavljanje razgovora s njima. U svakom slučaju, Karadžić nije iznio nijedan argument u prilog tome kako mu je odbijanje zahtjeva da se Osam svjedoka primora na razgovor nanijelo štetu u izvođenju odbrane.⁴⁰¹ Shodno tome, Karadžić nije pokazao primjetnu grešku u vezi s tom odlukom.

152. Što se tiče Karadžićevog argumenta da je njegovo suđenje bilo nepravično zato što se Pretresno vijeće isključivo pozivalo na "neprovjereni" Materijal na osnovu pravila 92*bis* prilikom donošenja nekoliko zaključaka u vezi s njegovim osuđujućim presudama, Karadžić samo nabraja paragrafe Prvostepene presude i pritom ne navodi nijednu konkretnu grešku.⁴⁰² Njegovi argumenti stoga ne ispunjavaju njegovu obavezu dokazivanja u žalbenom postupku i Žalbena vijeće ih odbacuje bez razmatranja.⁴⁰³ U mjeri u kojoj Karadžić razvija taj argument u osnovi 31 svoje žalbe, Žalbena vijeće će ga ocijeniti u vezi s argumentima iznesenim u prilog toj žalbenoj osnovi.

---

³⁹⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 149.

⁴⁰⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je na osnovu svoje analize izvelo zaključak da Karadžić nije pokazao da bi ti svjedoci dali upravo one informacije koje on smatra da bi mogli dati. V. Odluka od 21. marta 2011., par. 13 ("Niko od [Svjedoka] nije stručan za vojna pitanja, te ne bi bio u stanju da odredi da li je, u vezi s incidentima granatiranja, na području Sarajeva bilo nekih konkretnih vojnih ciljeva. Isto rezonovanje važi i za smjer vatre u incidentima snajperskog djelovanja."), par. 14 ("Pošto nije naveo da i po nekoj drugoj osnovi smatra da [...] Svjedoci mogu pružiti dodatne podatke o ovim temama, povrh onih koje su Svjedoci već pružili u svojim ranijim iskazima, optuženi nije pokazao da bi informacije do kojih bi se došlo tim razgovorima suštinski doprinijele njegovoj odbrani.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). Iz analize Pretresnog vijeća takođe proizlazi da su informacije koje je optuženi tražio da pribavi posredstvom razgovora kumulativne informacijama sadržanim u dokazima koji su već bili prihvaćeni. V. Odluka od 21. marta 2011., par. 13 ("Osim toga, u znatnom dijelu unakrsnog ispitivanja svjedoka KDZ289, Slavice Livnjak i Tarika Žunića u ranijim predmetima, koje je prihvaćeno u dokaze u ovom predmetu, već je bilo govora o generalnom izvoru i smjeru vatre, kao i pitanju položaja koje je VRS držao na područjima u Sarajevu i oko njega.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Odluka od 21. marta 2011., par. 14.

⁴⁰¹ S tim u vezi, Žalbena vijeće napominje da nijedan zaključak za koji Karadžić navodi da se isključivo zasniva na neprovjerenim dokazima prihvaćenim na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a nije proistekao iz svjedočenja Osam svjedoka. Uporedi Karadžićev žalbeni podnesak, fusnota 199, s Prvostepenom presudom, par. 4444, 4453, 4457 (u vezi sa svjedokom KDZ036) i Prvostepenom presudom, par. 2281, 2282, 3621, 4480-4482, 4486, 4492, 4495, 4550, 4551, 4587 (u vezi sa svjedokom KDZ079) i Prvostepenom presudom, par. 3645-3647, 3686, 3687, 3691-3693, 3702, 4551, 4587 (u vezi sa svjedokom KDZ090) i Prvostepenom presudom, par. 4043, 4049 (u vezi sa svjedokinjom Fatimom Palavrom) i Prvostepenom presudom, par. 4042, 4049 (u vezi sa svjedokinjom Zilhom Granilo) i Prvostepenom presudom, par. 3621, 3645, 3767, 3768, 3770, 3771, 3783, 3787, 4056, 4587 (u vezi sa svjedokinjom Slavicom Livnjak) i Prvostepenom presudom, par. 3621, 3645, 3746, 3747, 3749-3752, 3764, 3767, 3770, 3771, 4587 (u vezi sa svjedokom KDZ289) i Prvostepenom presudom, par. 3607, 3621, 3849-3851, 3856, 3878-3881, 3885, 4587 (u vezi sa svjedokom Tarikom Žunićem).

⁴⁰² V. Karadžićev žalbeni podnesak, fusnota 199. V. takođe Karadžićeva najava žalbe, str. 6.

153. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnove 8 i 9 Karadžićeve žalbe.

7. Navodne greške zbog odbijanja Karadžićevog zahtjeva za pozivanje svjedoka tužilaštva radi unakrsnog ispitivanja (osnova 10)

154. Pretresno vijeće je, na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, prihvatilo svjedočenje svjedoka tužilaštva Ferida Spahića u vezi s događajima u opštini Višegrad i incidentom ubijanja muslimanskih civila u junu 1992. u formi izjave i transkripata njegovog svjedočenja u ranijim postupcima MKSJ-a.⁴⁰⁴ Pretresno vijeće je odlučilo da nije potrebno da svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja s obzirom na to da se njegovo svjedočenje ne odnosi direktno na Karadžićevu odgovornosti da nije bilo ključni element teze tužilaštva.⁴⁰⁵

155. Kasnije je Karadžić zatražio od Pretresnog vijeća da zahtijeva da svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja kako bi od njega dobio dodatne informacije, koje su date u razgovoru s Karadžićevim timom odbrane i koje, kako tvrdi Karadžić, idu u prilog njegovoj tezi.⁴⁰⁶ Prema Karadžićevoj tvrdnji, svjedok je izjavio da je po njegovom mišljenju Karadžić, ili druge dvije osobe, pozvao Jugoslovensku narodnu armiju (dalje u tekstu: JNA) da dođe u Višegrad i da je naredio da tamo ne smije biti ubijanja i da je Karadžić "bio jedini koji je mogao narediti [konkretnom korpusu JNA] da ne ubije nikoga u Višegradu".⁴⁰⁷ Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev i konstatovalo da Karadžić nije pokazao da je potrebno da ono ponovno razmotri svoju raniju odluku prema kojoj se od svjedoka ne zahtijeva da pristupi radi svjedočenja.⁴⁰⁸ Pretresno vijeće je obrazložilo, između ostalog, da se u svjedočenju svjedoka kako je prihvaćeno u spis prvostepenog postupka ne pominju Karadžićeva djela i ponašanje i da je očekivano svjedočenje u vezi s njim u najboljem slučaju slabijeg značaja ili uopšteno, da se sastoji od ličnog mišljenja svjedoka koje nije zasnovano ni na kakvim saznanjima iz prve ruke i da nema nikakav značaj za Karadžićeva djela i ponašanje za koje se tereti u Optužnici.⁴⁰⁹ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da će Karadžić imati dosta prilika da izvede dokaze o pitanjima koje želi da

---

⁴⁰⁴ Odluka od 10. novembra 2009., par. 12, 47(1)(a); dokazni predmeti P60, P61.

⁴⁰⁵ Odluka od 10. novembra 2009., par. 33, 35.

⁴⁰⁶ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se pozove svjedok Ferid Spahić radi unakrsnog ispitivanja, 6. april 2011. (dalje u tekstu: Odluka od 6. aprila 2011.), par. 1, 2, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev da se pozove svjedok Ferid Spahić radi unakrsnog ispitivanja, 2. mart 2011. (dalje u tekstu: Zahtjev od 2. marta 2011.), par. 1, 4, 8.

⁴⁰⁷ Odluka od 6. aprila 2011., par. 3, gdje se upućuje na Zahtjev od 2. marta 2011., par. 5.

⁴⁰⁸ Odluka od 6. aprila 2011., par. 11-14.

⁴⁰⁹ Odluka od 6. aprila 2011., par. 12, 13.

dokaže posredstvom svjedoka, bilo posredstvom drugih svjedoka bilo podnošenjem dokumentarnih dokaza.⁴¹⁰

156. U Prvostepenoj presudi Pretresno vijeće je konstatovalo da Karadžić snosi odgovornost za ubijanje otprilike 45 civila bosanskih Muslimana iz Višegrada, koje su 15. juna 1992. izvršile srpske snage, na osnovu učešća u sveobuhvatnom UZP-u i osudilo ga u vezi s tim za progon i istrebljivanje kao zločine protiv čovječnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.⁴¹¹

157. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je odbilo da pozove svjedoka Spahića radi unakrsnog ispitivanja zbog toga što nije imao lična saznanja o Karadžićevim naređenjima ili kontroli koju je imao nad onima koji su počinili krivična djela i da mu je tim postupkom uskratilo dokaze koji daju povoda za razumnu sumnju u pogledu njegove odgovornosti za incident koji se desio 15. juna 1992. i kontrole koju je imao nad paravojsnim snagama u istočnoj Bosni.⁴¹² On tvrdi da nijedan drugi svjedok nije svjedočio o tim događajima i da ga je Pretresno vijeće osudilo za taj incident isključivo na osnovu svjedočenja svjedoka Spahića.⁴¹³

158. Karadžić takođe tvrdi da pravilo 92 *bis* (A)(ii)(c) Pravilnika MKSJ-a predviđa da pismena izjava ili transkript neće biti prihvaćeni ako postoje bilo koji drugi faktori zbog kojih je primjereno da svjedok prisustvuje radi unakrsnog ispitivanja i da je Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir to da svjedok Spahić nije bio unakrsno ispitan u prethodnim postupcima u vezi s pitanjima koja bi govorila u prilog Karadžićevoj odbrani.⁴¹⁴

159. Osim toga, Karadžić tvrdi da je pobijana odluka dio obrasca koji pokazuje dvostruke standarde koje je Pretresno vijeće primjenjivalo tokom cijelog suđenja kada je prihvatilo dokaze tužilaštva, a izuzimalo dokaze odbrane, što je njegovo suđenje učinilo nepravičnim, i da je odgovarajuća mjera da se to ispravi ponovno suđenje.⁴¹⁵ S tim u vezi, Karadžić tvrdi da je Pretresno

---

⁴¹⁰ Odluka od 6. aprila 2011., par. 13.

⁴¹¹ Prvostepena presuda, par. 1093, 2446, 2455, 2460, 2463, 2484, 3524, 6002, 6003, 6005, 6071. Pretresno vijeće je Karadžića takođe proglasilo krivim za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti u vezi s tim incidentom, ali ga nije osudilo jer bi to bilo nedopustivo kumulativno u odnosu na osuđujuću presudu za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti koja je donesena po istoj osnovi. V. Prvostepena presuda, par. 2456, 2460, 2464, 6004, 6023, 6024, fusnota 20574.

⁴¹² Karadžićeva najava žalbe, str. 6; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 157, 158, 160. Karadžić takođe tvrdi da je "pristup Pretresnog vijeća u suprotnosti s pristupom u [predmetu *Mladić*]". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 161. Žalbeno vijeće podsjeća na to da način na koji neko pretresno vijeće primjenjuje svoja diskreciona ovlaštenja u rukovođenju sudskim postupcima treba da se odredi u skladu s predmetom koji rješava; ono što je razumno na jednom suđenju nije automatski razumno na drugom. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 232; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 39. Karadžić svojim letimičnim upućivanjem na pristup koji je primijenilo drugo pretresno vijeće ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća s tim u vezi.

⁴¹³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 157.

⁴¹⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 158.

⁴¹⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 162.

vijeće prihvatilo svjedočenja svjedoka tužilaštva koji nisu imali neposredna lična saznanja o raznim pitanjima, nego su svoja mišljenja stvorili posmatranjem događaja oko sebe.⁴¹⁶

160. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće s pravom odbilo zahtjev da se svjedoku Spahiću naloži da pristupi radi unakrsnog ispitivanja s obzirom na to da Karadžić nije pokazao da bi informacije koje želi dobiti suštinski doprinijele njegovoj tezi.⁴¹⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić "neprimjereno" iznosi poredbu s tim što je Pretresno vijeće prihvatilo dokaze tužilaštva koji se zasnivaju na tome što su navedeni svjedoci u velikoj mjeri učestvovali u relevantnim događajima.⁴¹⁸ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao da bi predloženo svjedočenje svjedoka Spahića uticalo na Prvostepenu presudu i da se Pretresno vijeće, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, oslanjalo na razne druge dokaze koji potkrepljuju prikaz događaja kako ga je opisao svjedok Spahić.⁴¹⁹

161. Karadžić replicira da se argument tužilaštva da svjedok Spahić nije imao neposredna saznanja tiče težine njegovog predloženog svjedočenja, a ne njegove prihvatljivosti i tvrdi da je odluka Pretresnog vijeća bila "očigledno nepravična" s obzirom na to da mu je odgovornost za incident od 15. juna 1992. pripisana isključivo na osnovu ranije izjave tog svjedoka.⁴²⁰

162. Žalbeno vijeće podsjeća na to da član 21(4)(e) Statuta MKSJ-a garantuje pravo optuženom da ispita svjedoke ili da se oni ispituju u njegovo ime. Međutim, to pravo nije apsolutno i može biti ograničeno, na primjer, u skladu s pravilom 92*bis* Pravilnika MKSJ-a.⁴²¹ S tim u vezi, pretresno vijeće donosi odluku da prihvati svjedočenje bez unakrsnog ispitivanja tek nakon što pažljivo razmotri njegov uticaj na prava optuženog.⁴²² Kao i sa svakim drugim pitanjem u vezi s

---

⁴¹⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 159. Karadžić s tim u vezi upućuje na svjedočenje svjedoka tužilaštva Davida Harlanda da je Karadžić "otvorio slavinu terora u Sarajevu" i na svjedočenje svjedoka tužilaštva Herberta Okuna da do "kretanja stanovništva nije moglo doći osim prisilnim sredstvima". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 159, gdje se upućuje na dokazni predmeti P820, par. 39, P776, str. 211, 212.

⁴¹⁷ Odgovor tužilaštva, par. 83, 84.

⁴¹⁸ Odgovor tužilaštva, par. 85.

⁴¹⁹ Odgovor tužilaštva, par. 87; T. 23. april 2018. str. 169, 189.

⁴²⁰ Karadžićeva replika, par. 56-58.

⁴²¹ V. *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.6, Odluka po žalbama na odluku da se transkript ispitivanja Jadranka Prlića uvrsti u spis, 23. novembar 2007. (dalje u tekstu: Odluka od 23. novembra 2007. u predmetu *Prlić i drugi*), par. 41, 43, 52; *Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-AR73.2, Odluka po žalbi na odluku Pretresnog veća u vezi s iskazom svedoka Milana Babića, 14. septembar 2006. (dalje u tekstu: Odluka od 14. septembra 2006. u predmetu *Martić*), par. 12, 13.

⁴²² *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića*, predmet br. IT-02-60-T, Prva odluka po zahtjevu optužbe za uvrštavanje izjava svjedoka i ranijih svjedočenja na osnovu pravila 92 *bis*, 12. juni 2003., par. 14. V. takođe Odluka od 23. novembra 2007. u predmetu *Prlić i drugi*, par. 41.

prihvatanjem ili izvođenjem dokaza, pretresna vijeća imaju široka diskreciona ovlaštenja u vezi s tim.⁴²³

163. Karadžić nije pokazao primjetnu grešku u odluci Pretresnog vijeća da ne pozove svjedoka da pristupi sudu radi unakrsnog ispitivanja. Suprotno Karadžićevoj argumentaciji, Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je informacije koje je Karadžić htio dobiti od ovog svjedoka razmatralo kao dokaze iz druge ruke male dokazne vrijednosti. Konkretno, Pretresno vijeće je razumno uzelo u obzir to da su komentari za koje se očekuje da će ih svjedok dati u vezi s Karadžićem "u najboljem slučaju slabijeg značaja ili uopšteni" i da "u najboljem slučaju" odražavaju lično mišljenje svjedoka.⁴²⁴ Prema mišljenju Pretresnog vijeća, takvi komentari nisu zasnovani ni na kakvim saznanjima iz prve ruke budući da svjedok nije lično poznao Karadžića ili bilo kog drugog zvaničnika bosanskih Srba na visokom položaju, nije bio na položaju na kom bi mogao steći saznanja o Karadžićevim djelima i ponašanju i nije imao nikakvu konkretnu ulogu u zločinima za koje se optuženi tereti u Optužnici osim što je preživio jedan od incidenata koji se optuženom stavljaju na teret.⁴²⁵ Žalbeno vijeće takođe napominje da Karadžić pogrešno tumači ocjenu Pretresnog vijeća kada tvrdi da mu je izrečena osuđujuća presuda isključivo na osnovu svjedočenja svjedoka Spahića. Pobjana odluka zasnivala se, osim na svjedočenjima tog svjedoka, na forenzičkim i drugim dokumentarnim dokazima.⁴²⁶

164. Karadžić takođe pogrešno tumači odredbe pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a i ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni mjerodavnog prava. Suprotno njegovoj tvrdnji, pravilo 92bis Pravilnika MKSJ-a ne zabranjuje prihvatanje svjedočenja u obliku pismene izjave u okolnostima u kojima bi moglo biti primjereno da svjedok bude unakrsno ispitivan, već predviđa da bi takve okolnosti išle u prilog tome da ne budu prihvaćena. Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da nema razloga tražiti da svjedok pristupi sudu budući da je moglo zaključiti da očekivano svjedočenje tog svjedoka, koje se odnosilo na događaje u bazi zločina, nema "nikakav" značaj za Karadžićeva djela i ponašanje koji su navedeni u Optužnici i da ne može suštinski doprinijeti njegovoj tezi.⁴²⁷ Osim toga, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće je uzelo u

---

⁴²³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 143; Odluka od 23. novembra 2007. u predmetu *Prlić i drugi*, par. 8; Odluka u predmetu *Martić* od 14. septembra 2006., par. 6.

⁴²⁴ Odluka od 6. aprila 2011., par. 12, 13.

⁴²⁵ Odluka od 6. aprila 2011., par. 12, 13.

⁴²⁶ Prvostepena presuda, par. 1090-1093.

⁴²⁷ Odluka od 6. aprila 2011., par. 12, 13. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka Spahića samo u vezi s incidentom 14.2 iz Priloga A Optužnici, vezanim za zločine koje su srpske snage počinile 15. juna 1992. u Višegradu, a ne u vezi s Karadžićevim djelima i ponašanjem. V. Prvostepena presuda, par. 1080-1093.

obzir to da svjedok nije ranije svjedočio o pitanjima relevantnim za odbranu u ovom predmetu.⁴²⁸ Karadžić stoga ne pokazuje da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje time što nije uzelo u obzir relevantan faktor prilikom odlučivanja o tome da li da svjedoka pozove radi unakrsnog ispitivanja.

165. Nadalje, Karadžić u svojim argumentima ne pokazuje da je Pretresno vijeće primijenilo dvostruki standard kada je zaključilo da mala dokazna vrijednost informacija koje je namjeravao dobiti od svjedoka Spahića ne opravdava njegovo pristupanje radi unakrsnog ispitivanja.

166. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 10 Karadžićeve žalbe.

---

⁴²⁸ Odluka od 6. aprila 2011., par. 12 ("[...] optuženi po svemu sudeći tvrdi da se novim informacijama koje je svjedok pružio tokom razgovora dokazuju njegova djela, ponašanje ili stanje svijesti, i da te informacije idu u prilog njegovoj tezi, te da, kako bi ih uvrstilo u spis, svjedoka treba pozvati radi unakrsnog ispitivanja. Vijeće prvo napominje da nigdje u svjedočenju svjedoka (a radi se o približno 65 stranica transkripta iz predmeta *Vasiljević* i otprilike istom broju stranica iz predmeta *Lukić*, kao i o izjavi svjedoka na osam stranica) nije bilo u stanju da pronađe pominjanje djela i ponašanja optuženog [...]").

8. Navodne greške zbog izuzimanja dokaza odbrane na osnovu pravila 92bis (osnove 11 i 12)

167. Dana 26. aprila 2012., kako se dokazni postupak tužilaštva bližio kraju, Pretresno vijeće je naložilo Karadžiću da podnese sve zahtjeve za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a do 27. avgusta 2012.⁴²⁹ Dana 2. avgusta 2013., nakon što je tačka 1 Optužnice ponovo stavljena na snagu, Pretresno vijeće je naložilo Karadžiću da podnese revidirani spisak svjedoka najkasnije do 18. oktobra 2013.⁴³⁰

168. Dana 1. oktobra 2013., Karadžić je zatražio prihvatanje četiri izjave svjedoka u vezi s dijelom predmeta koji se odnosi za Sarajevo na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a (dalje u tekstu: Izjave na osnovu pravila 92bis vezane za Sarajevo) tvrdeći da je postojao valjani razlog zbog kojeg je zahtjev podnio sa zakašnjenjem jer su svjedoci o kojima se radi odbili da svjedoče nakon što je Pretresno vijeće odbilo njegov zahtjev da im se odobre zaštitne mjere.⁴³¹ Dana 6. novembra 2013., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev nakon što je konstatovalo da nije iznio valjani razlog za prekoračenje roka i da, u svakom slučaju, izjave svjedoka nisu sadržavale ovjerenu deklaraciju u skladu s odredbama pravila 92bis(B) Pravilnika MKSJ-a.⁴³²

169. Dana 18. marta 2014., Pretresno vijeće je odbilo više zahtjeva koje je Karadžić podnio u januaru i februaru 2014., kojima je, između ostalog, tražio prihvatanje nepotpisanih izjava osam potencijalnih svjedoka koji su prvobitno bili na njegovom spisku svjedoka i čija su se svjedočenja odnosila na dio predmeta vezan za opštine (dalje u tekstu: Izjave na osnovu pravila 92bis vezane za Opštine).⁴³³ Što se tiče izjava koje su dali Ranko Mijić, Nikola Tomašević, Srboljub Jovičinac, Božidar Popović i Mladen Zorić, Pretresno vijeće je zaključilo da su Karadžićevi zahtjevi podneseni poslije roka 27. avgusta 2012. bez valjanog razloga i na osnovu toga je odbilo da ih prihvati.⁴³⁴ Pretresno vijeće je takođe odbilo da prihvati izjave koje su dali Miloš Tomović, Dragan

---

⁴²⁹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka tužilaštva, podnescima na osnovu pravila 98bis i početkom dokaznog postupka odbrane, 26. april 2012. (dalje u tekstu: Nalog o rasporedu od 26. aprila 2012.), par. 25.

⁴³⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevima optuženog za razdvajanje tačke 1 od Optužnice i za privremenu obustavu dokaznog postupka odbrane, 2. avgust 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 2. avgusta 2013.), par. 14, 25.

⁴³¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje izjava na osnovu pravila 92bis (sarajevska komponenta), 1. oktobar 2013., par. 1, 4, 11-24.

⁴³² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje izjava na osnovu pravila 92bis (sarajevska komponenta), 6. novembar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 6. novembra 2013.), par. 7-13.

⁴³³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja na osnovu pravila 92bis, 18. mart 2014. (javno s povjerljivim Dodatkom) (dalje u tekstu: Odluka od 18. marta 2014.), par. 42-44, 60-62, 67-69.

⁴³⁴ Odluka od 18. marta 2014., par. 42, 43, 60-62, V. takođe Odluka od 18. marta 2014., par. 2, gdje se upućuje na Nalog o rasporedu od 26. aprila 2012., par. 25.

Kalinić i Predrag Banović, konstatujući da nisu valjano ovjerene i da Karadžić nije pokazao da su predloženi svjedoci spremni da ovjere svoje izjave uprkos tome što su odbili da svjedoče.⁴³⁵

170. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo zahtjev za prihvatanje Izjava na osnovu pravila 92bis vezanih za Sarajevo i Izjava na osnovu pravila 92bis vezanih za Opštine, napravilo nekoliko grešaka zbog kojih su izuzeti dokazi koji dovode u sumnju više zaključaka protiv njega.⁴³⁶ On tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo dvostruki standard i da nije razmotrilo da li bi odobravanje njegovih zahtjeva nanijelo štetu tužilaštvu.⁴³⁷ S tim u vezi on tvrdi da je Pretresno vijeće od njega dosljedno tražilo da pokaže štetu prije nego što bi razmotrilo pravno sredstvo u slučajevima kada je tužilaštvo prekršilo obavezu objelodanjivanja i da na kraju nijedan dokaz tužilaštva nije izuzet.⁴³⁸ Karadžić se takođe u prilog tome oslanja na načela relevantna za dodavanje svjedoka na spisak svjedoka strane u postupku i tvrdi da "[a]ko se novi svjedok može dodati zbog toga što se time ne bi nanijela šteta strani u postupku, tada se način davanja iskaza svjedoka koji je na spisku od početka može izmijeniti kako suprotnoj strani ne bi bila nanijeta šteta."⁴³⁹

171. Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je smatralo da je on trebao predvidjeti da će svjedoci u vezi sa Sarajevom odbiti da svjedoče nakon što su im odbijene zaštitne mjere.⁴⁴⁰ Isto tako, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da je on trebao predvidjeti da će svjedoci u vezi s opštinama odbiti da svjedoče nakon što je Pretresno vijeće odbilo njegove zahtjeve da izda naloge *subpoena* Mijiću i Tomaševiću, dozvoli Jovičincu da svjedoči putem video-konferencijske veze ili da Banoviću dodijeli branioca radi njegovog svjedočenja.⁴⁴¹ On tvrdi da je takav stav u suprotnosti s ranijom praksom Pretresnog vijeća da

---

⁴³⁵ Odluka od 18. marta 2014., par. 44, 68.

⁴³⁶ Karadžićeva najava žalbe, str. 6, 7; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 163-210.

⁴³⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 173-175.

⁴³⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 173, 174.

⁴³⁹ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 175, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje da izmeni svoj spisak svedoka na osnovu pravila 65ter i na njega doda Wesleya Clarka, 15. januar 2007., par. 5, *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po drugom ponovljenom zahtevu tužilaštva da izmeni svoj spisak na osnovu pravila 65ter i doda Michaela Phillipsa i Shauna Byrnese, 12. mart 2007., par. 7, 18, *Tužilac protiv Fatmira Limaja i drugih*, predmet br. IT-03-66-T, Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za privremeno prihvatanje pismenih dokaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 10. mart 2005., par. 4, 5, *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko i drugih*, predmet br. ICTR-98-42-T, Odluka po zahtjevu tužioca za odobrenje da na svoj spisak svjedoka doda vještaka-grafologa, 14. oktobar 2004., par. 18.

⁴⁴⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 176, 177. Konkretno, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće smatralo da je on trebao predvidjeti sljedeće: (i) da će svjedoci tražiti zaštitne mjere; (ii) da će Pretresno vijeće odbiti zatražene zaštitne mjere; i (iii) da će svjedoci nakon toga odbiti da svjedoče. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 177.

⁴⁴¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 170, 176, 177.

odobri kasne zahtjeve tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a.⁴⁴²

172. Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u pobijanim odlukama kada je "retroaktivno" postavilo zahtjev da je on trebao obaviti razgovore sa svim potencijalnim svjedocima od završetka dokaznog postupka tužilaštva do roka određenog u Nalogu o rasporedu od 26. aprila 2012., što je, s obzirom na veliki broj svjedoka koji je bio potreban kako bi se odgovorilo na tezu tužilaštva, bilo nemoguće.⁴⁴³ Karadžić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije postupilo razumno kad je odbilo da mu odobri fleksibilnost u podnošenju dokaza svjedoka u pismenom obliku nakon što je vidjelo koje dokaze je uspio ponuditi i broj sati koji je do tog trenutka potrošio da iznese svoju tezu.⁴⁴⁴

173. Osim toga, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je u pobijanim odlukama "nagađalo" da svjedoci vjerovatno neće htjeti ovjeriti svoje izjave, odstupilo od svoje ranije prakse da se svjedocima tužilaštva omogući da ovjere svoje izjave u kasnijoj fazi postupka i što je bilo nedosljedno u svojoj obavezi da omogući svako praktično sredstvo na osnovu Statuta MKSJ-a i Pravilnika MKSJ-a da se pomogne strani u postupku prilikom izvođenja dokaza.⁴⁴⁵

174. Naposljetku, Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir posljedice ponovnog stavljanja na snagu tačke 1 Optužnice tokom dokaznog postupka odbrane i da je pogriješilo u odluci od 18. marta 2014. što je rok od 27. avgusta 2012. retroaktivno primijenilo u odnosu na svjedoke navedene u njegovom dodatnom spisku svjedoka.⁴⁴⁶

175. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće odluke o neprihvatljivosti Izjava na osnovu pravila 92bis vezanih za Sarajevo i Izjava na osnovu pravila 92bis vezanih za Opštine donijelo na osnovu svojih diskrecionih ovlaštenja u vođenju sudskih postupaka.⁴⁴⁷ Prema tvrdnji tužilaštva, Karadžićev argument da je Pretresno vijeće trebalo razmotriti mogućnost nanošenja štete nije potkrijepljen, nije iznesen na suđenju i ne govori o tome da je Pretresno vijeće odbilo zahtjeve zbog toga što su podneseni prekasno.⁴⁴⁸ Tužilaštvo tvrdi da Karadžić u svojoj argumentaciji da je

---

⁴⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na Odluku od 24. maja 2012.

⁴⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 178.

⁴⁴⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 179. Pored toga, Karadžić tvrdi da ga je Pretresno vijeće uputilo da traži naloge *subpoena* samo kada je potrebno i da on, shodno tome, "ne može biti doveden u nepovoljan položaj" zbog toga što je tražio da se prihvate pismena svjedočenja nekih od tih svjedoka umjesto da traži izdavanje naloga *subpoena* za njihovo pristupanje sudu. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 179.

⁴⁴⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 180, 181.

⁴⁴⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 182-184.

⁴⁴⁷ Odgovor tužilaštva, par. 88, 89. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 90-96.

⁴⁴⁸ Odgovor tužilaštva, par. 89-91.

Pretno vijeće postupilo nerazumno kad je smatralo da je on trebao predvidjeti da će svjedoci odbiti da svjedoče, ne uzima u obzir to da je kontaktirao relevantne svjedoke tek nakon što je rok od 27. avgusta 2012. već davno prošao.⁴⁴⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije pokazao da je Pretno vijeće pogriješilo time što nije prihvatilo izjave koje nisu bile u skladu s uslovima iz pravila 92bis(B) Pravilnika MKSJ-a i nije iznio valjane razloge koji bi opravdali odstupanje od utvrđene prakse u žalbenom postupku u vezi s tim pitanjem.⁴⁵⁰ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao da bi prihvatanje tih izjava uticalo na ishod presude s obzirom na to da su bile kumulativne u odnosu na druge dokaze koje je Pretno vijeće odbilo.⁴⁵¹

176. Karadžić replicira da je Pretno vijeće, mada su predloženi dokazi bili kumulativni u odnosu na druge dokaze u spisu prvostepenog postupka, na kraju odbilo te druge dokaze kao dokaze koji su nepouzdana, motivisani sopstvenim interesom ili nedosljedni i tvrdi da je prihvatanje predloženih dokaza moglo ispraviti sve ono što se moglo protumačiti kao slabost dokaza u spisu prvostepenog postupka.⁴⁵²

177. Prema pravilu 92bis Pravilnika MKSJ-a, pretresno vijeće u određenim okolnostima ne mora zahtijevati lično prisustvo svjedoka, već može prihvatiti svjedočenje u obliku pismene izjave. Osim toga, na osnovu pravila 127(A)(ii) Pravilnika MKSJ-a, pretresno vijeće može, nakon što mu se iznesu valjani razlozi, priznati kao valjanu svaku radnju preduzetu poslije isteka tako propisanog roka pod onim eventualnim uslovima koji se smatraju pravednim. Žalbeno vijeće primjećuje da Karadžić osporava odluku koja se odnosi na prihvatanje dokaza i kojom se traži da se pridržava propisanih rokova, što su pitanja koja su u okviru diskrecionih ovlaštenja pretresnog vijeća.⁴⁵³ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana koja ulaže žalbu mora da pokaže da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kojom je toj strani nanesena šteta.⁴⁵⁴

---

⁴⁴⁹ Odgovor tužilaštva, par. 91, 92. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Karadžić zanemaruje činjenicu da je Pretno vijeće ocijenilo meritum njegovih zahtjeva na osnovu pravila 92bis kada je on pokazao da je kontaktirao relevantne svjedoke prije isteka roka, što je bilo u skladu s pristupom koje je usvojilo u vezi sa sličnim zahtjevima tužilaštva. Odgovor tužilaštva, par. 91.

⁴⁵⁰ Odgovor tužilaštva, par. 94-96; T. 23. april 2018. str. 168.

⁴⁵¹ Odgovor tužilaštva, par. 88, 97-121.

⁴⁵² Karadžićeva replika, par. 62-66.

⁴⁵³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 40, 143; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 331; Odluka od 22. oktobra 2013., par. 11; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.8, Odluka po žalbi na nalog o rasporedu, 19. juli 2010. par. 5; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.7, Odluka po žalbi okrivljenih na "Odluku o dodjeljivanju vremena za izvođenje dokaza odbrane", 1. juli 2008., par. 15.

⁴⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

178. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo njegove zahtjeve za prihvatanje relevantnih izjava svjedoka, napravilo nekoliko grešaka. Međutim, on ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je konstatovalo da nije iskazao dužnu revnost i postupio u skladu s rokom propisanim za podnošenje eventualnih zahtjeva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a te da nije naveo valjan razlog za kašnjenje.⁴⁵⁵ Suprotno njegovom argumentu da je Pretresno vijeće primijenilo dvostruki standard, Pretresno vijeće je od obje strane tražilo da postupe u skladu s rokovima propisanim za izvođenje njihovih dokaza.⁴⁵⁶

179. Što se tiče Karadžićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije razmotrilo da li bi time što bi odobrilo Karadžićeve zahtjeve prouzrokovalo štetu tužilaštvu, Žalbena vijeće ne nalazi primjetnu grešku.⁴⁵⁷ Pretresno vijeće je odbilo njegove zahtjeve za prihvatanje izjava, bilo zbog toga što nisu podneseni do roka propisanog u Nalogu o rasporedu od 26. aprila 2012., a on nije pokazao valjan razlog kojim bi opravdao izmjenu tog naloga, bilo zato što nije ispunio uslov iz pravila 92bis(B) Pravilnika MKSJ-a u vezi s obavezom ovjeravanja izjava. S obzirom na to da je Karadžić tražio prihvatanje tih izjava u zahtjevima podnesenim preko godinu dana po isteku roka koji je odredilo Pretresno vijeće, Žalbena vijeće smatra da Pretresno vijeće nije zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je na toj osnovi odbilo njegove zahtjeve ne razmotrivši da li bi tužilaštvo pretrpjelo štetu da su ti dokazi bili prihvaćeni.

180. Osim toga, iznoseći argument da je Pretresno vijeće pogriješilo ili postupilo nerazumno time što je smatralo da je on trebao predvidjeti da će svjedoci koji su dali Izjave na osnovu pravila 92bis vezane za Sarajevo odbiti da svjedoče nakon što su im odbijene zaštitne mjere, Karadžić ne uzima u obzir širi kontekst zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s tim što on nije pokazao dužnu revnost.⁴⁵⁸ Konkretno, iz Odluke od 6. novembra 2013. proizlazi da je Pretresno vijeće, mada je iznijelo mišljenje da je Karadžić trebao predvidjeti ishod svog zahtjeva za zaštitne mjere i napraviti rezervni plan, zaključilo da je "[s]ve [...] to trebalo uraditi mnogo prije isteka roka".⁴⁵⁹ Karadžićev argument

---

⁴⁵⁵ Na primjer, što se tiče Zorića, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da Karadžić nije ni pokušao da iznese "ikakav valjan razlog zbog kog u vezi s tim zahtjevom nije ispunio rok od 27. avgusta [2012.]". V. Odluka od 18. marta 2014., par. 62.

⁴⁵⁶ V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog poslije statusne konferencije s priloženim planom rada, 6. april 2009., par. 7(5); Nalog o rasporedu od 26. aprila 2012., par. 22 (v).

⁴⁵⁷ Osim toga, Karadžićevo oslanjanje na uslov da se razmotri eventualna šteta koja bi nastala kršenjem obaveze objelodanjivanja prije nego što se odrede korektivne mjere ili predlaganjem dodatnih svjedoka na spisak svjedoka strane u postupku uključuje drugačije okolnosti koje nisu presudne kad je riječ o razmatranju njegovih zahtjeva od strane Pretresnog vijeća.

⁴⁵⁸ V. Odluka od 6. novembra 2013., par. 8-10.

⁴⁵⁹ Odluka od 6. novembra 2013., par. 9. Žalbena vijeće primjećuje da ovom zaključku dodatno ide u prilog zaključak Pretresnog vijeća da Karadžićevo kašnjenje u podnošenju zahtjeva potiče upravo iz "njegovih propusta i propusta njegovog tima odbrane da se usredsrede i pripreme efikasan dokazni postupak odbrane." Odluka od 6. novembra 2013., par. 8.

ne pokazuje da je bilo nerazumno da Pretresno vijeće uzme u obzir njegov propust da djeluje prije isteka roka utvrđenog Nalogom o rasporedu od 26. aprila 2012.

181. Isto se odnosi i na Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da je on trebao predvidjeti da će neki svjedoci koji su dali Izjave na osnovu pravila 92*bis* vezane za Opštine odbiti da svjedoče nakon što je odbilo Karadžićeve zahtjeve da: (i) izda naloge *subpoena* Mijiću i Tomaševiću; (ii) dozvoli Jovičincu da svjedoči putem video-konferencijske veze; ili da (iii) Banoviću dodijeli branioca u svrhu njegovog svjedočenja.⁴⁶⁰ Što se tiče Mijića, Tomaševića i Jovičince, Pretresno vijeće je konstatovalo da Karadžić nije pokazao dužnu revnost zbog toga što se, prije roka 27. avgusta 2012., nije bavio situacijom koju je mogao predvidjeti.⁴⁶¹ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće u vezi s Mijićem i Tomaševićem naglasilo da ih je Karadžić prvi put kontaktirao tek nakon isteka roka 27. avgusta 2012.⁴⁶² Isto tako, kada je odbilo da prihvati Jovičinčevu izjavu, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da Karadžić ne samo da nije ispoštovao rok 27. avgusta 2012., već nije pokazao ni dužnu revnost budući da je čekao do 20. januara 2014. da zatraži da se svjedok sasluša putem video-konferencijske veze, a potom nije predočio odgovarajuću liječničku dokumentaciju u prilog svom zahtjevu.⁴⁶³ Što se tiče Banovića, Pretresno vijeće je odbilo njegovu izjavu zato što nije bila propisno ovjerena, a Karadžić nije pokazao da namjerava ispuniti uslove u vezi s dostavljanjem ovjere.⁴⁶⁴ Karadžić ne pokazuje grešku u analizi Pretresnog vijeća.

182. Isto tako, Karadžićev argument da je Pretresno vijeće primijenilo dvostruki standard kad je prihvatilo izjavu tužilaštva na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a koja je kasno podnesena je

---

⁴⁶⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 170, 176, 177. V. takođe Odluka od 18. marta 2014., par. 42, 43, 60, 67, 68.

⁴⁶¹ Odluka od 18. marta 2014., par. 43, 60, 61.

⁴⁶² Odluka od 18. marta 2014., par. 60. Žalbeno vijeće primjećuje da su [REDIGOVANO] Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da je Karadžić prvi put kontaktirao Mijića u oktobru 2012., otprilike mjesec i po nakon isteka roka, a Tomaševića u februaru 2013., otprilike šest mjeseci po isteku roka. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Ranku Mijiću, 15. novembar 2012., Dodatak A, paginacija Sekretarijata 68635; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Nikoli Tomaševiću, 14. novembar 2013. (dalje u tekstu: Zahtjev od 14. novembra 2013. u vezi s Tomaševićem), Dodatak, paginacija Sekretarijata 80517.

⁴⁶³ Odluka od 18. marta 2014., par. 60. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da Karadžić nije pokazao dovoljnu dužnu revnost kada je u januaru 2014. tražio da se prihvati svjedočenje svjedoka putem video-konferencijske veze budući da je njegov zahtjev podnesen kasno, a on nije iznio valjan razlog kojim bi opravdao kašnjenje, niti je predočio liječničku dokumentaciju u prilog tome da svjedok ne može putovati u Haag, što su bili uslovi s kojima je bio upoznat i koje je trebao imati u vidu prije roka 27. avgusta 2012. V. Odluka od 18. marta 2014., par. 60.

⁴⁶⁴ Odluka od 18. marta 2014., par. 68.

bez osnove.⁴⁶⁵ Pregled relevantne odluke pokazuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir da je tužilaštvo postupilo s dužnom revnošću u vezi s dotičnim svjedokom.⁴⁶⁶

183. Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić pogrešno tumači pobijane odluke kada tvrdi da je "retroaktivno" postavljen zahtjev da je on trebao obaviti razgovore sa svim potencijalnim svjedocima do roka 27. avgusta 2012. Suprotno njegovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije postavilo zahtjev da je on trebao obaviti razgovore sa svjedocima prije navedenog roka, nego je prilikom procjene da li je postupio s dužnom revnošću uzelo u obzir činjenicu da nije ni pokušao s njima stupiti u kontakt prije isteka tog roka.⁴⁶⁷ U mjeri u kojoj Karadžić tvrdi da je rok za podnošenje izjava svjedoka na osnovu pravila 92*bis* bio problematičan, zbog dužne revnosti je trebao svoju zabrinutost u vezi s tim iznijeti na suđenju.⁴⁶⁸ Žalbeno vijeće takođe konstatuje da, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije postupilo nerazumno kada je odbilo njegov prijedlog da svjedočenja svjedoka podnese u pismenom obliku, već je od njega tražilo da to učini u propisanom roku.⁴⁶⁹

184. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izuzelo relevantne izjave svjedoka pod pretpostavkom da će svjedoci vjerovatno odbiti da ih ovjere, dok je odobrilo ovjeravanje svjedočenja koje je ponudilo tužilaštvo u kasnijoj fazi

---

⁴⁶⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 176, gdje se upućuje na Odluku od 24. maja 2012.

⁴⁶⁶ V. Odluka od 24. maja 2012., par. 21. Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće u Odluci od 6. novembra 2013. napomenulo da je tužilaštvo kontaktiralo tog svjedoka "mnogo prije" nego što je počelo suđenje, ali on je, budući da je ranije svjedočio pred MKSJ-om u jednom drugom predmetu, kategorički odbio da ponovo svjedoči. V. Odluka od 6. novembra 2013., fusnota 19, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku od 24. maja 2012. Nakon početka suđenja, tužilaštvo mu je ponovo pristupilo i, kad je on ponovo odbio da svjedoči, tužilaštvo je zatražilo da mu se izda nalog *subpoena* radi svjedočenja, što je i odobreno. V. Odluka od 6. novembra 2013., fusnota 19, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku od 24. maja 2012. Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je prihvatilo izjavu svjedoka na osnovu pravila 92*bis*, izričito navelo da je "donijelo odluku da razmotri [z]ahtjev", uprkos tome što je podnesen poslije isteka važećeg roka, zbog "konkretnih okolnosti u vezi sa [s]vjedokom i njegovim odbijanjem da svjedoči u ovom predmetu." V. Odluka od 24. maja 2012., par. 12.

⁴⁶⁷ V. Odluka od 6. novembra 2013., par. 9, gdje se upućuje na, između ostalog, T. 4. decembar 2012., str. 30895 ("Iz argumenata iznesenih Vijeću takođe je jasno da odbrana nije nikad uspostavila kontakt s velikim brojem [svjedoka na Karadžićevom spisku svjedoka] koji vjerovatno čak ni ne znaju da su na spisku svjedoka optuženog. Takva situacija je izuzetno nezadovoljavajuća u ovoj fazi postupka i ne doprinosi njegovoj efikasnosti."). V. takođe Odluka od 18. marta 2014., par. 43, 60. Osim toga, pobijane odluke odražavaju stav Pretresnog vijeća da je Karadžić trebao uzeti u obzir pravilo 92*bis* Pravidnika MKSJ-a i ponuditi svjedočenja svjedoka prije isteka roka. V. Odluka od 18. marta 2014., par. 60; Odluka od 6. novembra 2013., par. 9.

⁴⁶⁸ Žalbeno vijeće s tim u vezi napominje da je Pretresno vijeće reagovalo na Karadžićev argument da mu je nemoguće poštovati rokove tako što ga je opetovano upozoravalo da njegov prvobitni spisak svjedoka "izaziva zabrinutost s obzirom na to da, između ostalog, uključuje velik broj svjedoka čija su svjedočenja bila potpuno ili uglavnom irelevantna za optužbe u Optužnici i nepotrebno repetitivna" i napomenulo "da je problem koji optuženi ima s dostavljanjem odgovarajućih činjeničnih sažetaka spiska njegovih svjedoka proizašao iz njegovog propusta da odgovarajuće revidira svoj izuzetno nerealan i pretjerano dug spisak svjedoka koji je sastavljen a da optuženi i njegov tim odbrane zapravo ne znaju o čemu će navedeni svjedoci svjedočiti". V. T. 4. decembar 2012. str. 30894, 30896.

⁴⁶⁹ Nalog o rasporedu od 26. april 2012., par. 25.

postupka.⁴⁷⁰ S tim u vezi, po pregledu pobijanih odluka utvrđeno je da je Pretresno vijeće smatralo da relevantne izjave svjedoka ne ispunjavaju uslove za prihvatanje budući da nisu potpisane i ne sadrže ovjerenu deklaraciju u skladu s odredbama pravila 92*bis*(B) Pravilnika MKSJ-a.⁴⁷¹ Budući da su svjedoci odbili da svjedoče, Pretresno vijeće je smatralo da nema garancije da će potpisati izjave.⁴⁷² Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće ispravno utvrdilo da postoji razlika u okolnostima tih svjedoka u odnosu na ranije slučajeve u kojima nije bilo riječi o nespremnosti svjedoka da svjedoče i u kojima je Pretresno vijeće privremeno prihvatilo njihove izjave na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a do dostavljanja ovjerenih deklaracija.⁴⁷³ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Karadžić nije pokazao da je u tom pogledu napravljena primjetna greška. Iako su pretresna vijeća dužna da omoguće svako praktično sredstvo da pomognu stranama u postupku u izvođenju dokaza, ta dužnost ne obuhvata i odobravanje kasno podnijetih zahtjeva za koje nisu iznijeti valjani razlozi ili prihvatanje dokaza koji ne ispunjavaju formalne uslove za prihvatanje.

185. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije razmotrilo kako će ponovno stavljanje na snagu tačke 1 Optužnice uticati na njegov dokazni postupak i što je retroaktivno primijenilo rok od 27. avgusta 2012. na svjedoke navedene na njegovom dodatnom spisku svjedoka, Žalbeno vijeće primjećuje da [REDIGOVANO].⁴⁷⁴ Karadžić nije pokazao da mu je nanesena šteta ponovnim stavljanjem na snagu tačke 1. Što se tiče [REDIGOVANO],⁴⁷⁵

---

⁴⁷⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 180.

⁴⁷¹ Odluka od 18. marta 2014., par. 44, 68; Odluka od 6. novembra 2013., par. 11, 12.

⁴⁷² Odluka od 18. marta 2014., par. 44, 68; Odluka od 6. novembra 2013., par. 11, 12. Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je, u vezi s Izjavama na osnovu pravila 92*bis* vezanim za Sarajevo, Pretresno vijeće uzelo u obzir sljedeće: (i) premda relevantni svjedoci nisu htjeli da svjedoče bez zaštitnih mjera, izjave su ponuđene radi prihvatanja; i (ii) te izjave su nastale prije nego što su donesene odluke kojima se relevantnim svjedocima odbijaju zaštitne mjere. V. Odluka od 6. novembra 2013., par. 11. Što se tiče Izjava na osnovu pravila 92*bis* vezanih za Opštine, Pretresno vijeće je primijetilo da su Tomović i Kalinić odbili da svjedoče, čak i pošto su obaviješteni da će biti zatraženo da im se izdaju nalozi *subpoena*, i da Karadžić nije pružio nikakve informacije kojima bi pokazao da će svjedoci pristati da ovjere svoje izjave. V. Odluka od 18. marta 2014., par. 44. Nadalje, što se tiče Banovića, Pretresno vijeće je napomenulo da je on odbio da svjedoči zato što je bio zabrinut zbog uticaja njegovog svjedočenja na sporazum o krivici koji je sklopio s tužilaštvom i da Karadžić nije ni pokušao da pokaže da će svjedok pristati da ovjeri sadržaj svoje izjave. V. Odluka od 18. marta 2014., par. 68.

⁴⁷³ Odluka od 18. marta 2014., par. 39, 44, 68; Odluka od 6. novembra 2013., par. 11. V. Odluka od 5. marta 2010., par. 77(C); Odluka u vezi sa Srebrenicom od 21. decembra 2009., par. 67(B)(4); Odluka od 10. novembra 2009., par. 47(1)(c); Odluka od 2. novembra 2009., par. 30. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ne nalazi meritum u Karadžićevom argumentu da je Sekretarijat odbio da ovjeri izjave svjedoka prije nego što je Pretresno vijeće prihvatilo relevantne izjave. U prilog svojoj tvrdnji, Karadžić se oslanja na zahtjev koji je podnio na suđenju da se ponovo razmotri odluka kojom se odbija prihvatanje izjave potencijalnog svjedoka odbrane Dušana Đenadije na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a, što jasno pokazuje da je Sekretarijat ovjerio relevantnu izjavu prije nego što je Pretresno vijeće donijelo odluku kojom ju je prihvatilo. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-05/18-T, Zahtjev za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija prihvatanje izjave Dušana Đenadije, 8. april 2014., par. 2.

⁴⁷⁴ [REDIGOVANO] Što se tiče Zorićeve izjave, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće odbilo Karadžićev argument da je pokazao valjan razlog za kašnjenje budući da se to svjedočenje prije svega odnosilo na tačku 1. V. Odluka od 18. marta 2014., par. 62. Međutim, s obzirom na [REDIGOVANO], Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku u rezonovanju.

⁴⁷⁵ [REDIGOVANO]

Pretresno vijeće nije razmatralo pravovremenost zahtjeva za prihvatanje njegovog svjedočenja na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, već je odbilo Karadžićev zahtjev na osnovu toga što je zaključilo da je malo vjerovatno da će svjedok ovjeriti svoju izjavu.⁴⁷⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je napomenulo da bi, budući da je Banović odbio da svjedoči zbog toga što je bio zabrinut za svoje pravo u vezi sa samoinkriminacijom, ista pitanja "bila pokrenuta bez obzira na to da li je iskaz dat usmeno ili pismeno."⁴⁷⁷

186. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnove 11 i 12 Karadžićeve žalbe.

---

⁴⁷⁶ Odluka od 18. marta 2014., par. 67, 68.

⁴⁷⁷ Odluka od 18. marta 2014., par. 68.

9. Navodne greške zbog odbijanja da se prihvate izjave dva potencijalna svjedoka odbrane (osnova 13)

187. Po okončanju dokaznog postupka tužilaštva, Pretresno vijeće je naložilo Karadžiću da do 27. avgusta 2012. podnese spisak svjedoka koje namjerava da pozove, kao i eventualne zahtjeve za prihvatanje izjava na osnovu pravila 92bis ili 92quater Pravilnika MKSJ-a.⁴⁷⁸ Dana 2. avgusta 2013., nakon što je tačka 1 Optužnice ponovno stavljena na snagu, Pretresno vijeće je naložilo Karadžiću da podnese revidirani spisak svjedoka najkasnije do 18. oktobra 2013.⁴⁷⁹ Dana 8. januara i 4. februara 2014., na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, Karadžić je zatražio prihvatanje pismenih izjava potencijalnih svjedoka odbrane Pere Rendića i Branka Basare, navevši da postoji valjan razlog za to što je svoje zahtjeve podnio sa zakašnjenjem, budući da su svjedoci odbili da svjedoče iz zdravstvenih razloga.⁴⁸⁰ Dana 6. i 19. februara 2014., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićeve zahtjeve.⁴⁸¹ Konkretno, s obzirom na to da se na zahtjeve primjenjuje pravilo 92quater Pravilnika MKSJ-a, koje predviđa situacije u kojima svjedok ne može usmeno svjedočiti "zbog tjelesnog ili duševnog stanja",⁴⁸² Pretresno vijeće je konstatovalo da Karadžić nije pokazao da ta dva svjedoka nisu bila dostupna za svjedočenje.⁴⁸³

188. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo da prihvati izjave ta dva svjedoka na osnovu toga što nisu bili dostupni za svjedočenje, što za pravilo 92bis Pravilnika MKSJ-a, u skladu s kojim je on tražio prihvatanje njihovih pismenih dokaza, nije relevantno.⁴⁸⁴

---

⁴⁷⁸ Nalog o rasporedu od 26. aprila 2012., par. 22, 25.

⁴⁷⁹ Odluka od 2. avgusta 2013., par. 14, 25.

⁴⁸⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Branka Basare na osnovu pravila 92bis, 4. februar 2014. (dalje u tekstu: Zahtjev od 4. februara 2014. za prihvatanje svjedočenja Branka Basare), par. 1-3, 13; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića na osnovu pravila 92bis, 8. januar 2014. (dalje u tekstu: Zahtjev od 8. januara 2014. za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića), par. 1-3, 13.

⁴⁸¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za prihvatanje svjedočenja Branka Basare na osnovu pravila 92bis, 19. februar 2014. (dalje u tekstu: Odluka o prihvatanju svjedočenja Branka Basare od 19. februara 2014.), par. 1-3, 8; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića na osnovu pravila 92bis, 6. februar 2014. (dalje u tekstu: Odluka o prihvatanju svjedočenja Pere Rendića od 6. februara 2014.), par. 11.

⁴⁸² Odluka o prihvatanju svjedočenja Branka Basare od 19. februara 2014., par. 4; Odluka o prihvatanju svjedočenja Pere Rendića od 6. februara 2014., par. 7.

⁴⁸³ Odluka o prihvatanju svjedočenja Branka Basare od 19. februara 2014., par. 6, 7; Odluka o prihvatanju svjedočenja Pere Rendića od 6. februara 2014., par. 9, 10.

⁴⁸⁴ Karadžićeva najava žalbe, str. 7; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 211-216, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-T, Odluka po zahtjevu odbrane za prihvatanje svjedočenja Željke Malinović na osnovu pravila 92bis, 8. septembar 2015. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 8. septembra 2015.), par. 10-13, *Tužilac protiv Zdravka Tolimira*, predmet br. IT-05-88/2-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za ponovno razmatranje prihvatanja pismenih dokaza svjedoka br. 39 na osnovu pravila 92bis, 4. novembar 2011. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Tolimir* od 4. novembra 2011.), par. 20, 23, *Tužilac protiv Ildéphonse Nizeyimana*, predmet br. ICTR-00-55C-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odluku da se izjava Marcela Gatsinzija ne uvrsti u spis na

Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo dvostruki standard kada je prihvatilo svjedočenja 148 svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, a da nije od tužilaštva tražilo da pokaže da ti svjedoci nisu dostupni.⁴⁸⁵ Karadžić tvrdi da je izuzimanje izjava ta dva svjedoka učinilo neke zaključke Pretresnog vijeća nedovoljno utemeljenim i da treba naložiti novo suđenje na kojem bi njihove izjave mogle biti prihvaćene.⁴⁸⁶

189. Tužilaštvo odgovara da izjave dva potencijalna svjedoka odbrane nisu relevantne ili imaju malu dokaznu vrijednost i da Karadžić nije pokazao da bi ti dokazi uticali na Prvostepenu presudu.⁴⁸⁷

190. Žalbeno vijeće podsjeća na to da odluke koje se odnose na prihvatanje dokaza i opšte vođenje suđenja spadaju u domen diskrecionih ovlaštenja pretresnog vijeća.⁴⁸⁸ Žalbeno vijeće napominje da je Karadžić, mada je tražio da se te dvije izjave svjedoka prihvate na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, opravdao zakašnjelo podnošenje tih zahtjeva time što svjedoci nisu bili dostupni za svjedočenje iz zdravstvenih razloga.⁴⁸⁹ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da je primjerenije razmatrati njegove zahtjeve na osnovu pravila 92quater Pravilnika MKSJ-a.⁴⁹⁰ Oba pravila, pravilo 92bis i 92quater Pravilnika MKSJ-a, odnose se na prihvatanje pismenih izjava.⁴⁹¹ Međutim, dok se u pravilu 92bis Pravilnika MKSJ-a nedostupnost osobe za svjedočenje ne navodi kao faktor koji treba uzeti u obzir prilikom prihvatanja pismenih dokaza, pravilo 92quater Pravilnika MKSJ-a konkretno reguliše prihvatanje izjava, uključujući i one u obliku propisanom pravilom 92bis Pravilnika MKSJ-a, osoba koje nisu u stanju da svjedoče zbog, između ostalog, "tjelesnog ili duševnog stanja".⁴⁹² S obzirom na činjenicu da je Karadžić svoje zakašnjelo

---

osnovu pravila 92bis, 8. mart 2011. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Nizeyimana* od 8. marta 2011.), par. 26, 29, 30. V. takođe Karadžićeva replika, par. 67.

⁴⁸⁵ Karadžićeva najava žalbe, str. 2; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 216, 217.

⁴⁸⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 218-222.

⁴⁸⁷ Odgovor tužilaštva, par. 122-129; T. 23. april 2018. str. 169.

⁴⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26, 143, 151; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 331; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.17, Odluka po žalbi Slobodana Praljka na odbijanje Pretresnog vijeća da donese odluku o dokazima ponuđenim na osnovu pravila 92bis, 1. juli 2010. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 1. jula 2010.), par. 8; *Gaspard Kanyarukiga protiv tužioca*, predmet br. ICTR-02-78-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi Gasparda Kanyarukige na odluku u vezi s izuzimanjem dokaza, 23. mart 2010. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu Kanyarukiga od 23. marta 2010.) par. 7.

⁴⁸⁹ Zahtjev od 4. februara 2014. za prihvatanje svjedočenja Branka Basare, par. 2, 3; Zahtjev od 8. januara 2014. za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića, par. 2, 3.

⁴⁹⁰ Odluka o prihvatanju svjedočenja Branka Basare od 19. februara 2014., par. 4; Odluka o prihvatanju svjedočenja Pere Rendića od 6. februara 2014., par. 7.

⁴⁹¹ Djelokrug pravila 92bis(A) Pravilnika MKSJ-a ograničen je na dokaze kojima se dokazuje nešto drugo a ne djela i ponašanje optuženog, dok pravilo 92quater Pravilnika MKSJ-a ne pravi takvu razliku. Međutim, prema ovom potonjem pravilu, svjedočenje kojim se dokazuju djela i ponašanje optuženog može biti jedan od faktora za neprihvatanje takvog svjedočenja ili tog njegovog dijela. V. Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 565.

⁴⁹² V. takođe Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 23. novembra 2007., par. 48.

podnošenje zahtjeva opravdao nedostupnošću svjedoka za svjedočenje zbog njihovog zdravstvenog stanja i uzimajući u obzir konkretnu primjenjivost pravila 92*quater* Pravilnika MKSJ-a na upravo takve situacije, Žalbena vijeće smatra da Pretresno vijeće nije napravilo grešku kada je primijenilo svoje diskreciono ovlaštenje da Karadžićeve zahtjeve ocijeni na osnovu tog pravila, a ne na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a.⁴⁹³

191. Žalbena vijeće takođe odbija Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće primijenilo dvostruki standard kada je prihvatilo dokaze svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a budući da nije pokazao da su okolnosti bile slične onima kakve su navedene u njegovim zahtjevima za prihvatanje izjava Rendića i Basare.

192. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće odbija osnovu 13 Karadžićeve žalbe.

---

⁴⁹³ Što se tiče Karadžićevog oslanjanja na Odluku u predmetu *Mladić* od 8. septembra 2015. i Odluku u predmetu *Tolimir* od 4. novembra 2011., Žalbena vijeće napominje da u vođenju sudskog postupka dva pretresna vijeća mogu svoje diskreciono ovlaštenje primjenjivati drugačije budući da način na koji se takvo diskreciono ovlaštenje primjenjuje zavisi od predmeta koje vijeće ima pred sobom; ono što je razumno u jednom suđenju nije automatski razumno i u drugom. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 232; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 39. Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić površnim upućivanjem na pristup koji je primijenilo drugo pretresno vijeće ne pokazuje nikakvu grešku Pretresnog vijeća s tim u vezi. Isto tako, Žalbena vijeće ne smatra da je Karadžićevo upućivanje na Odluku u predmetu *Nizeyimana* od 8. marta 2011. ubjedljivo s obzirom na to da se ta odluka odnosi na svjedoka koji nije bio na raspolaganju za svjedočenje iz razloga koji nisu navedeni u pravilu 92*quater* Pravilnika MKSJ-a.

10. Navodne greške zbog neprihvatanja svjedočenja potencijalnog svjedoka odbrane (osnova 14)

193. Dana 21. januara 2014., Karadžić je zatražio, na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a, prihvatanje transkripta svjedočenja Borivoja Jakovljevića u jednom drugom predmetu MKSJ-a.⁴⁹⁴ Karadžić je naveo da Jakovljević nije dostupan za svjedočenje zbog gubitka pamćenja nakon operacije mozga i da bi Međunarodni sud trebao snositi troškove dodatnih ljekarskih mišljenja u vezi s Jakovljevićevim stanjem, ako budu potrebna.⁴⁹⁵ Dana 17. februara 2014., Pretresno vijeće je, nakon što je pregledalo medicinsku dokumentaciju kojom je Karadžić potkrijepio svoj zahtjev, napomenulo da nije našlo ništa što upućuje na zdravstveni problem zbog kojeg Jakovljević ne bi bio dostupan za svjedočenje i da mu je stoga potrebna dodatna medicinska dokumentacija prije nego što donese odluku po tom pitanju.⁴⁹⁶ Pretresno vijeće je takođe primijetilo da je Karadžić, a ne Pretresno vijeće, taj koji je dužan da pribavi sav propratni materijal za svoj zahtjev.⁴⁹⁷ Dana 18. februara 2014., Karadžićev pravni savjetnik je obavijestio Pretresno vijeće da Jakovljević nije voljan pribaviti dodatne ljekarske nalaze u prilog Karadžićevom zahtjevu i da, zbog toga, Karadžić nema dodatnih podnesaka u vezi sa zahtjevom.⁴⁹⁸ Dana 25. februara 2014., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev na osnovu toga što se nije uvjerilo da Jakovljević nije dostupan.⁴⁹⁹ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da Karadžić nije pokazao da Jakovljević ima zdravstvenih problema zbog kojih ne bi bio dostupan za svjedočenje na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a.⁵⁰⁰

194. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo njegov zahtjev za prihvatanje Jakovljevićeve pismene izjave na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a.⁵⁰¹ On tvrdi da je

---

⁴⁹⁴ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Borivoja Jakovljevića na osnovu pravila 92^{quater}, 21. januar 2014. (javno s povjerljivim dodacima) (dalje u tekstu: Zahtjev od 21. januara 2014.), par. 1, 9, gdje se upućuje na Jakovljevićevo ranije svjedočenje u predmetu *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića*, predmet br. IT-02-60-T. Pretresno vijeće je ranije odbilo Karadžićev zahtjev za prihvatanje Jakovljevićevog svjedočenja na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se prihvate izjave na osnovu pravila 92bis (komponenta Srebrenica), 29. novembar 2013., par. 15, 19.

⁴⁹⁵ Zahtjev od 21. januara 2014., par. 4, 6, 8; T. 17. februar 2014. str. 47227, 47228.

⁴⁹⁶ T. 17. februar 2014. str. 47228.

⁴⁹⁷ T. 17. februar 2014. str. 47228.

⁴⁹⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se svjedočenje Borivoja Jakovljevića usvoji na osnovu pravila 92^{quater}, 25. februar 2014. (dalje u tekstu: Odluka od 25. februara 2014.), par. 5.

⁴⁹⁹ Odluka od 25. februara 2014., par. 7-9.

⁵⁰⁰ Odluka od 25. februara 2014., par. 7.

⁵⁰¹ Karadžićeva najava žalbe, str. 7; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 223-232.

Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da medicinska dokumentacija koju je podnio u prilog svom zahtjevu nije dovoljna da dokaže da Jakovljević nije dostupan za svjedočenje.⁵⁰²

195. Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo da naloži da se obavi nezavisan ljekarski pregled kojim bi se procijenila Jakovljevićeva raspoloživost za svjedočenje na trošak MKSJ-a.⁵⁰³ On tvrdi da Jakovljević nije bio voljan da dostavi dodatnu ljekarsku dokumentaciju o svom trošku, a da Karadžić, kao optuženi slabog imovnog stanja, nije imao finansijskih sredstava da pokrije troškove ljekarskog pregleda.⁵⁰⁴ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da mu omogući svako praktično sredstvo kojim raspolaže na osnovu Statuta i Pravilnika koje bi mu moglo pomoći u izvođenju dokaza.⁵⁰⁵ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo da naloži ljekarski pregled na trošak MKSJ-a, prekršilo načelo jednakosti sredstava.⁵⁰⁶ Tvrdi da bi tužilaštvo, da je Jakovljević bio svjedok tužilaštva, bilo u stanju da pokrije troškove nezavisnog ljekarskog pregleda i da bi njegovo svjedočenje bilo prihvaćeno u skladu s pravilom 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a.⁵⁰⁷

196. Karadžić tvrdi da su zbog neprihvatanja Jakovljevićevog svjedočenja doneseni po njega nepovoljni zaključci o tome da je Mladić rekao da će zarobljenici iz Srebrenice biti ubijeni i da je Karadžić naredio da se zarobljenici prevezu u Zvornik i ubiju.⁵⁰⁸ Karadžić navodi da bi Žalbeno vijeće trebalo naložiti ponovno suđenje na kojem bi Jakovljevićevo svjedočenje bilo prihvaćeno.⁵⁰⁹

197. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da Jakovljević nije bio dostupan za svjedočenje i da nije pokazao grešku u odluci kojom je odbijeno prihvatanje transkripta Jakovljevićevog svjedočenja.⁵¹⁰ Tužilaštvo tvrdi da Karadžić pogrešno prikazuje Jakovljevićeva

---

⁵⁰² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 227. V. takođe Karadžićeva replika, par. 68.

⁵⁰³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 228. V. takođe Karadžićeva replika, par. 68.

⁵⁰⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 226, 229.

⁵⁰⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 229, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 52. Konkretno, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo svoje ovlaštenje na osnovu pravila 54 Pravilnika MKSJ-a da uhapsi svjedoke koji nisu pristupili da svjedoče za tužilaštvo i da je isto ovlaštenje trebalo primijeniti da naloži da se Jakovljević podvrgne ljekarskom pregledu ako se nije uvjerilo u to da on zbog operacije mozga nije bio dostupan za svjedočenje. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 230.

⁵⁰⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 231.

⁵⁰⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 231.

⁵⁰⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 232. Karadžić takođe tvrdi da je izuzimanje Jakovljevićevog svjedočenja takođe uticalo na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s vjerodostojnošću svjedoka Momira Nikolića. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 232; Karadžićeva replika, par. 69.

⁵⁰⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 233.

⁵¹⁰ Odgovor tužilaštva, par. 130-135.

neuvjerljiva sjećanja i ne pokazuje da bi ona promijenila detaljne zaključke Pretresnog vijeća da je transkript njegovog svjedočenja bio prihvaćen.⁵¹¹

198. Pravilo 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a omogućuje prihvatanje pismenih dokaza osobe koja objektivno ne može prisustvovati sudskom pretresu, bilo zbog toga što je umrla bilo zbog narušenog tjelesnog ili duševnog stanja.⁵¹² Osoba koja "teorijski može prisustvovati" nije "nedostupna" u smislu pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a.⁵¹³ Žalbeno vijeće primjećuje da Karadžić osporava odluku u vezi s prihvatanjem dokaza, koju donosi pretresno vijeće na osnovu svog diskrecionog ovlaštenja.⁵¹⁴ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana koja podnosi žalbu mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kojom je toj strani nanesena šteta.⁵¹⁵

199. Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao primjetnu grešku u tome kako je Pretresno vijeće ocijenilo ljekarsku dokumentaciju koju je dostavio u prilog svom zahtjevu, kao ni u tome što je njegov zahtjev odbilo kao neutemeljen. Kao što je Pretresno vijeće napomenulo, u dokumentaciji se ne govori ni o kakvom zdravstvenom problemu zbog kojeg bi Jakovljević bio "nedostupan" za svjedočenje u smislu pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a.⁵¹⁶ Shodno tome, zaključak Pretresnog vijeća da materijal koji ono ima pred sobom ne pokazuje da Jakovljević nije na raspolaganju za svjedočenje nije nerazuman.

200. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo da naloži da Jakovljević obavi dodatni ljekarski pregled na trošak Međunarodnog suda, Žalbeno vijeće primjećuje da teret dokazivanja da je neki svjedok nedostupan za svjedočenje za svrhe pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a snosi strana u postupku koja tvrdi da svjedok nije dostupan.⁵¹⁷ Kako je

---

⁵¹¹ Odgovor tužilaštva, par. 136.

⁵¹² V. takođe Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 23. novembra 2007., par. 48.

⁵¹³ V. takođe Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 23. novembra 2007., par. 48. V. takođe *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Odluka po zbirnom zahtevu odbrane za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92^{quater}, 26. oktobar 2015., par. 20; *Tužilac protiv Zdravka Tolimira*, predmet br. IT-05-88/2-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje svjedočenja svjedoka br. 39 u spis na osnovu pravila 92^{quater}, 7. septembar 2011., par. 30.

⁵¹⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 143, 151; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramassuhuko i drugi*, par. 331; *Prlić et al.* Odluka od 1. jula 2010., par. 8; Odluka u predmetu *Kanyarukiga* od 23. marta 2010., par. 7.

⁵¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramassuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

⁵¹⁶ Odluka od 25. februara 2014., par. 7. V. takođe Zahtjev od 21. januara 2014., Dodatak B (povjerljivo).

⁵¹⁷ V. npr. *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92^{quater} (Herbert Okun), 22. februar 2013., par. 11; Odluka u predmetu *Tolimir* od 7. septembra 2011., par. 25. Upor. *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-A, Javna redigovana verzija Odluke od 30. novembra 2012. po zahtjevu za okončanje žalbenog postupka za Milana Gveru, 16. januar 2013., par. 21. Žalbeno vijeće konstatuje da to što se Karadžić oslanja na sudsku praksu u vezi s diskrecionim ovlaštenjem pretresnog vijeća da izda nalog za hapšenje svjedoka koji se nije pojavio pred sudom radi svjedočenja nije relevantno budući da se odnosi na jasno prepoznatljivu situaciju i ne pokazuje grešku. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 230.

ranije napomenuto, Karadžić nije pokazao da Jakovljević nije bio dostupan za svjedočenje i Pretresno vijeće nije bilo dužno naložiti ljekarski pregled kako bi Karadžiću pomoglo da potkrijepi svoj zahtjev. Osim toga, Karadžić ne pokazuje da su interesi pravde nalagali da Pretresno vijeće naloži dodatni ljekarski pregled Jakovljevića na trošak Međunarodnog suda. S tim u vezi Žalbeno vijeće primjećuje da, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, sekretar nije ustanovio da je on slabog imovnog stanja, već samo djelimično slabog imovnog stanja⁵¹⁸ i da bi Karadžić mogao koristiti sistem pravne pomoći Sekretarijata primjenjiv na optužene koji se sami zastupaju, koji predviđa naknadu troškova u vezi s "izvođenjem dokaza odbrane i utvrđivanjem činjenica" prema potrebi.⁵¹⁹ Međutim, Karadžić nije pokazao da je pokušao od Sekretarijata zatražiti odobrenje za te troškove ili njihovu naknadu.

201. Karadžićeva tvrdnja da bi tužilaštvo bilo u stanju da pokrije troškove dodatnih ljekarskih pregleda da se radilo o svjedoku tužilaštva i da bi uspjelo ishoditi da njegovo svjedočenje bude prihvaćeno, je spekulativna. Osim toga, Karadžić krivo tumači načelo jednakosti sredstava, koje ne nalaže, kako to on tvrdi, da odbrana bude "u istom položaju kao i tužilaštvo",⁵²⁰ već predviđa da se svakoj strani pruži razumna mogućnost da brani svoje interese pod uslovima koji je ne stavljaju u suštinski nepovoljniji položaj u odnosu na protivnu stranu.⁵²¹ Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije u žalbenom postupku pokazao da mu nije pružena razumna mogućnost da u tom pogledu brani svoje interese.

202. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Karadžić nije pokazao primjetnu grešku u odluci Pretresnog vijeća i Žalbeno vijeće odbija osnovu 14 Karadžićeve žalbe.

---

⁵¹⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Javna redigovana verzija Odluke po zahtjevu optuženog za preispitivanje odluke sekretara o slabom imovnom stanju od 25. februara 2014., 3. decembar 2014., par. 5, 57; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka, 11. oktobar 2012. (javno s javnim i povjerljivim i *ex parte* Dodatkom II) (dalje u tekstu: Odluka sekretara od 11. oktobra 2012.), str. 4.

⁵¹⁹ V. Uputstvo za dodjelu branioca po službenoj dužnosti, IT/73/REV. 11, 11. juli 2006. (dalje u tekstu: Uputstvo MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti), član 23 (B)(ii). V. takođe Odluka sekretara od 11. oktobra 2012., str. 4 ("osim doprinosa [Karadžića] u iznosu od €146.501,00, troškove navedene u [članu] 23 [...] [Uputstva MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti], koji važ[i] za optužene koji se sami zastupaju i u skladu sa Sistemom za utvrđivanje naknada, snosi Međunarodni sud.").

⁵²⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 231.

⁵²¹ *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.9, Odluka po žalbi Slobodana Praljka protiv odluke Pretresnog vijeća u vezi s prijevodom dokumenata od 16. maja 2008., 4. septembar 2008., par. 29. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 34; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 173.

11. Navodne greške zbog odbijanja da se prihvati svjedočenje nedostupnog svjedoka (osnova 15)

203. Dana 3. oktobra 2012., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika MKSJ-a da prihvati transkript razgovora tužilaštva s Rajkom Koprivicom, koji je kasnije umro.⁵²² Pretresno vijeće je konstatovalo da je Koprivičina izjava ograničene pouzdanosti i dokazne vrijednosti i da nije u interesu pravde da bude uvrštena u spis.⁵²³

204. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo da prihvati Koprivičinu izjavu, pogriješilo ocjenjujući njenu pouzdanost na osnovu njenog sadržaja, a ne na osnovu okolnosti u kojima je nastala.⁵²⁴ On tvrdi da su pretresna vijeća redovno prihvaćala slične izjave i da bi eventualne nedosljednosti u svjedočenju ili ono što bi se moglo protumačiti kao evazivnost svjedoka trebalo uzimati u obzir samo prilikom odmjeravanja težine dokaza, a ne prilikom ocjenjivanja da li ih treba uvrstiti u spis.⁵²⁵ On tvrdi da izjava sadrži uvjerljive pokazatelje pouzdanosti iz sljedećih razloga: (i) zabilježena je od riječi do riječi, (ii) Koprivica je bio upoznat sa svojim pravima i imao je priliku da ispravi transkript, i (iii) razgovor su obavili predstavnici tužilaštva koji su temeljito pregledali Koprivičinu izjavu.⁵²⁶ Karadžić dalje tvrdi da je izuzimanje Koprivičine izjave, koja je sadržavala informacije oslobađajućeg karaktera, bilo nepravično budući da je Pretresno vijeće prihvatilo druge transkripte i izjave koje je predložilo tužilaštvo i koji su nastali na sličan način, ili izjave koje nisu zabilježene od riječi do riječi, te u njima ne bi bilo moguće na prvi pogled uočiti evazivnost ili nedosljednost, i koje su date bez prisutnih predstavnika odbrane.⁵²⁷

205. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, uprkos tome što je izuzelo Koprivičinu izjavu, u brojnim prilikama uputilo na nju u Prvostepenoj presudi, ali nije pružilo Karadžiću priliku da pobije optužbe proizašle iz te izjave.⁵²⁸ Karadžić tvrdi da mu je nanesena šteta zato što je Pretresno vijeće donijelo po njega nepovoljne zaključke, ne uzimajući u obzir Koprivičine oslobađajuće dokaze.⁵²⁹

---

⁵²² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje izjave Rajka Koprivice na osnovu pravila 92^{quater}, 3. oktobar 2012. (dalje u tekstu: Odluka od 3. oktobra 2012.), par. 1, 6, 16, 18.

⁵²³ Odluka od 3. oktobra 2012., par. 16.

⁵²⁴ Karadžićeva najava žalbe, str. 7; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 234, 235.

⁵²⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 235. V. takođe Karadžićeva replika, par. 70.

⁵²⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 236.

⁵²⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 237, 238.

⁵²⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 239.

⁵²⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 240, 241. V. takođe Karadžićeva replika, par. 71. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće izuzelo Koprivičinu izjavu u svojim zaključcima u vezi s događajima u opštini Vogošća i njegovom odgovornošću u osnovi tih događaja. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 240, 241.

On tvrdi da bi Žalbeno vijeće, kako bi ispravilo navodnu grešku, trebalo naložiti novo suđenje na kojem bi moglo razmotriti Koprivičinu izjavu.⁵³⁰

206. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo pouzdanost kao uslov za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*quater* Pravilnika MKSJ-a i da je valjano primijenilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je odbilo da prihvati Koprivičinu izjavu.⁵³¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije pokazao da mu je zbog neprihvatanja izjave nanescena šteta ili da je to uticalo na ishod Prvostepene presude.⁵³²

207. Karadžić replicira da tužilaštvo ne ukazuje ni na jedan primjer iz sudske prakse u kojima je odluka o neprihvatanju dokaza donesena na osnovu nedosljednih ili evazivnih odgovara.⁵³³ Nadalje, Karadžić tvrdi da je Koprivičina izjava mogla uticati na ishod Prvostepene presude s obzirom na zaključak Pretresnog vijeća da je tema izjave relevantna za postupak.⁵³⁴

208. Žalbeno vijeće podsjeća na to da pretresna vijeća raspolažu znatnim diskrecionim ovlaštenjima u postupcima koji se pred njima vode, između ostalog prilikom odlučivanja o prihvatljivosti dokaza.⁵³⁵ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.⁵³⁶

209. Pravilo 92*quater*(A) Pravilnika MKSJ-a omogućava prihvatanje pismene izjave ili transkripta osobe koja je u međuvremenu umrla, pod uslovom da pretresno vijeće zaključi na osnovu okolnosti u kojima je izjava data i zabilježena da je to svjedočenje pouzdano. Da bi bila prihvatljiva na osnovu pravila 92*quater*, ponuđena izjava mora biti relevantna i imati dokaznu vrijednost kako to predviđa pravilo 89(C) Pravilnika MKSJ-a.⁵³⁷ Kako bi ocijenilo da li predloženi dokazi ispunjavanju oba preduslova, valja uzeti u obzir njihovu *prima facie* pouzdanost i

---

⁵³⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 242.

⁵³¹ Odgovor tužilaštva, par. 137-139; T. 23. april 2018. str. 170.

⁵³² Odgovor tužilaštva, par. 137, 140; T. 23. april 2018. str. 169, 170.

⁵³³ Karadžićeva replika, par. 70.

⁵³⁴ Karadžićeva replika, par. 71.

⁵³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 143; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 152, 161; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.13, Odluka po objedinjenoj interlokutornoj žalbi Jadranka Prlića na naloge Pretresnog vijeća od 6. i 9. oktobra 2008. o prihvatanju dokaza, 12. januar 2009. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009.), par. 5; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 19.

⁵³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

⁵³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 566; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 14; Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009., par. 15.

vjerodostojnost.⁵³⁸ Dokaz može biti lišen pokazatelja pouzdanosti do te mjere da nije "pouzdan" i da je, prema tome, neprihvatljiv.⁵³⁹ Konačna ocjena pouzdanosti i vjerodostojnosti, te prema tome dokazne vrijednosti dokaza, donosi se samo u odnosu na ukupne dokaze u tom predmetu prilikom odlučivanja o težini koju treba pridati tim dokazima.⁵⁴⁰

210. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće odbilo da prihvati Koprivičinu izjavu zato što posvuda u njoj ima "nedosljednosti" i što se u brojnim prilikama Koprivica ili nije mogao sjetiti događaja ili komunikacija u vezi s određenim pitanjima o kojima je bio ispitivan ili je u svojim odgovorima bio veoma neodređen.⁵⁴¹ Pretresno vijeće je, u skladu s pravilom 89(C) Pravilnika MKSJ-a, ispravno razmotrilo *prima facie* pouzdanost Koprivičine izjave prilikom utvrđivanja njene dokazne vrijednosti.⁵⁴² S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća na to da faktori koje pretresno vijeće može uzeti u obzir prilikom procjene da li neki dokaz ima dovoljno pokazatelja pouzdanosti da bi bio prihvatljiv u skladu s pravilom 92*quater* Pravilnika MKSJ-a mogu varirati⁵⁴³ i da je jedan od njih odsustvo izrazitih ili očiglednih nedosljednosti u izjavi.⁵⁴⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće, prilikom utvrđivanja pouzdanosti Koprivičine izjave, napravilo primjetnu grešku kada je uzelo u obzir nedosljednosti i neodređenost njegovih odgovora. Osim toga, Karadžić nije iznio nijedan argument kojim bi pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da posvuda u izjavi ima nedosljednosti.

⁵³⁸ *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.16, Odluka po interlokutornoj žalbi Jadranka Prlića na Odluku po Zahtjevu Prlićeve odbrane za preispitivanje odluke u vezi s prihvatanjem dokumentarnih dokaza, 3. novembar 2009., par. 33; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009., par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 402.

⁵³⁹ Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009., par. 15; *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.2, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane u vezi sa statusom Richarda Butlera kao svjedoka vještaka, 30. januar 2008. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 30. januara 2008.), par. 22; *Pauline Nyiramasuhuko protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-42-AR73.2, Odluka po žalbi Pauline Nyiramasuhuko u vezi s prihvatljivošću dokaza, 4. oktobar 2004. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Nyiramasuhuko* od 4. oktobra 2004.), par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 33.

⁵⁴⁰ Odluka u predmetu *Keremera i drugi* od 29. maja 2009., par. 15; Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 30. januara 2008., par. 22; Odluka u predmetu *Nyiramasuhuko* od 4. oktobra 2004., par. 7.

⁵⁴¹ Odluka od 3. oktobra 2012., par. 15.

⁵⁴² Odluka od 3. oktobra 2012., par. 15, 16.

⁵⁴³ *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.4, Odluka po interlokutornim žalbama Beare i Nikolića na odluku Pretresnog vijeća od 21. aprila 2008. kojom su u spis uvršteni dokazi u skladu s pravilom 92 *quater*, 18. avgust 2008. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 18. avgusta 2008.), par. 44.

⁵⁴⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, fusnota 1633, gdje se upućuje, između ostalog na, *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaza u skladu s pravilom 92 *quater*, 16. februar 2007., par. 7; Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 18. avgusta 2008., par. 30, 31. V. takođe npr. *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, Redigovana verzija "Odluke po zahtjevu kojim se u ime Drage Nikolića traži prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*quater*", zavedene na povjerljivoj osnovi 18. decembra 2008., 19. februar 2009., par. 32; *Tužilac protiv Ante Gotovine i drugih*, predmet br. IT-06-90-T, Odluka o prihvatanju izjava dvaju svjedoka temeljem pravila 92 *quater*, 24. april 2008., par. 6; *Tužilac protiv Ramusha Haradinaja i drugih*, predmet br. IT-04-84-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja na osnovu pravila 92*quater* i po trinaestom zahtjevu za zaštitne mjere vezane za suđenje, 7. septembar 2007., par. 8.

211. Nadalje, Karadžić u svom navodu o nepravničnom postupanju prema njemu na osnovu toga što je Pretresno vijeće prihvatilo izjave koje je uzelo tužilaštvo, kao i izjave koje nisu prenesene od riječi do riječi, ne identifikuje nijednu grešku. Karadžićevi opšti argumenti ne pokazuju da se prema njemu postupalo suštinski drugačije ili da je Pretresno vijeće pogriješilo što je prihvatilo te izjave. S obzirom na to, Žalbeno vijeće ponavlja da se ocjena kriterijuma prihvatljivosti mora donijeti u odnosu na svaki predloženi dokument.⁵⁴⁵

212. Isto tako, Karadžić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je u Prvostepenoj presudi upućivalo na Koprivičine izjave. Mada Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na Koprivičine inkriminirajuće dokaze, a pritom zanemarilo oslobađajuće informacije sadržane u njegovoj izjavi koju je Pretresno vijeće odbilo da prihvati, Karadžić ne pokazuje da mu je nanijeta šteta. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da Koprivičina izjava nije dovoljno pouzdana i da ima ograničenu dokaznu vrijednost, a Karadžić, u ovom kontekstu, ne pokazuje da bi potencijalni oslobađajući elementi sadržani u njoj uticali na bilo koji zaključak u Prvostepenoj presudi. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da prigovori koje je Karadžić iznio s tim u vezi nemaju osnove.

213. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće, kada je odbilo da prihvati Koprivičinu izjavu, napravilo primjetnu grešku zbog koje je on pretrpio štetu.

214. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 15 Karadžićeve žalbe.

---

⁵⁴⁵ Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009., par. 25.

12. Navodne greške u vezi s prihvatanjem činjenica o kojima je presuđeno i pismenih dokaza na osnovu pravila 92bis i 92quater (osnova 16)

215. Nizom odluka Pretresno vijeće je, na osnovu pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a, formalno primilo na znanje 2.379 činjenica o kojima je presuđeno.⁵⁴⁶ Osim toga, Pretresno vijeće je prihvatilo pismene dokaze 142 svjedoka na osnovu pravila 92bis i 92quater Pravilnika MKSJ-a.⁵⁴⁷ Prilikom donošenja tih odluka Pretresno vijeće je u mnogim slučajevima odbacilo Karadžićev prigovor da je korištenjem činjenica o kojima je presuđeno i prihvatanjem pismenih dokaza na osnovu pravila 92bis i 92quater Pravilnika MKSJ-a prekršena prezumpcija nevinosti ili prebačen teret dokazivanja.⁵⁴⁸ Po okončanju dokaznog postupka tužilaštva, Pretresno vijeće je Karadžiću dodijelilo istu količinu vremena za izvođenje dokaza kao i tužilaštvu uprkos Karadžićevim argumentima da mu je trebalo biti dodijeljeno više vremena s obzirom na velik broj činjenica o kojima je presuđeno koje su formalno primljene na znanje.⁵⁴⁹ Potvrđujući odluku o vremenu dodijeljenom odbrani za izvođenje dokaznog postupka, Žalbeno vijeće MKSJ-a je konstatovalo da je Pretresno vijeće adekvatno ocijenilo kakav će učinak imati preko 2.300 činjenica o kojima je presuđeno koje su prihvaćene u njegovom predmetu.⁵⁵⁰

---

⁵⁴⁶ Odluka od 14. juna 2010. po petom zahtjevu za formalno primanje na znanje; Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje; Odluka od 9. oktobra 2009. po drugom zahtjevu za formalno primanje na znanje; Odluka od 9. jula 2009. po trećem zahtjevu za formalno primanje na znanje; Odluka od 5. juna 2009. po prvom zahtjevu za formalno primanje na znanje. V. takođe Prvostepena presuda, par. 25, 6165.

⁵⁴⁷ Odluka od 24. maja 2012.; Odluka od 22. marta 2012.; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja Milenka Lazića na osnovu pravila 92quater i za odobrenje za dodavanje dokaznih predmeta na spisak dokaznih predmeta na osnovu pravila 65ter, 9. januar 2012.; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis svjedočenja KDZ172 (Milana Babića) na osnovu pravila 92quater, 13. april 2010.; Odluka od 18. marta 2010.; Odluka od 5. marta 2010.; Odluka od 21. decembra 2009. u vezi sa Srebrenicom; Odluka od 21. decembra 2009. u vezi s odgođenim objelodanjivanjem; Odluka od 10. novembra 2009.; Odluka od 9. novembra 2009.; Odluka od 2. novembra 2009.; Odluka od 15. oktobra 2009.; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza KDZ290 (Mirsad Kučanin) na osnovu pravila 92quater, 25. septembar 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom); *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja svjedoka KDZ446 i dokaznih predmeta povezanih sa svjedočenjem, na osnovu pravila 92quater, 25. septembar 2009.; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužioca za uvrštavanje u spis iskaza svjedoka KDZ198 i povezanih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92quater, 20. avgust 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 20. avgusta 2009.). V. takođe Prvostepena presuda, par. 6137.

⁵⁴⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po trećem zahtjevu optuženog za preispitivanje odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 14. septembar 2010., par. 11; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog za ponovno razmatranje odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010., par. 21-23; Odluka od 9. oktobra 2009. po drugom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 53; Odluka od 20. avgusta 2009., par. 10; Odluka od 5. juna 2009. po prvom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 35, 36. Upor. Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 97; Odluka od 14. juna 2010. po petom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 55.

⁵⁴⁹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka u vezi s vremenom dodijeljenim optuženom za vođenje dokaznog postupka, 19. septembar 2012., par. 1, 10, 12.

⁵⁵⁰ Odluka od 29. januara 2013., par. 2, 18.

216. Karadžić tvrdi da je zbog kumulativnog učinka formalnog primanja na znanje hiljada činjenica o kojima je presuđeno, koje predstavljaju svjedočenja stotina svjedoka, kao i prihvatanja pismenih dokaza gotovo 150 svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika MKSJ-a bez obaveze unakrsnog ispitivanja, prekršeno njegovo pravo na prezumpciju nevinosti i da je tužilaštvo oslobođeno tereta dokazivanja, usljed čega je njegovo suđenje postalo nepravično.⁵⁵¹ Konkretno, on tvrdi da tužilaštvo nije više moralo pokazati vjerodostojnost svojih dokaza, a da je Karadžić svaku činjenicu o kojoj je presuđeno morao pobijati sopstvenim vjerodostojnim dokazima.⁵⁵²

217. Karadžić tvrdi da nijedan optuženi prije njega nije morao pobijati toliko činjenica o kojima je presuđeno i ukazuje na sudsku praksu kako bi ustvrdio da je količina činjenica o kojima je presuđeno prihvaćenih na njegovom suđenju, posebno kad se uporedi s brojem činjenica o kojima je presuđeno prihvaćenih na drugim suđenjima, ugrozila njegovu mogućnost da vodi djelotvornu odbranu.⁵⁵³ Konkretno, on tvrdi da je morao trošiti "oskudna sredstva" na istrage i pobijanje činjenica o kojima je presuđeno dok je "tužilaštvo koje raspolaže većim sredstvima" oslobođeno tereta dokazivanja tih činjenica, pa je moglo da se posveti drugim pitanjima vezanim za suđenje i stvori "dodatnu neravnotežu u pogledu jednakosti sredstava".⁵⁵⁴ Karadžić sugeriše da je, da su svjedočenja svjedoka čije su izjave i iskazi prihvaćeni bez unakrsnog ispitivanja, kao i svjedočenja stotina svjedoka na osnovu kojih su se utvrđivale činjenice o kojima je presuđeno, bili izneseni *viva voce*, mogao iskoristiti dodatnih 18 mjeseci priprema za pobijanje tih dokaza, kao i još 18 mjeseci za izvođenje dokaza u svoju odbranu.⁵⁵⁵ Umjesto toga, kako tvrdi, dokazi i činjenice o kojima je

---

⁵⁵¹ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 7, 8; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 115, 135, 243, 245, 246, 256-260; T. 23. april 2018. str. 110-113. Karadžić ističe da je na početku suđenja tražio obustavu postupka na osnovu sličnih argumenata i tvrdi da Pretresno vijeće "nije shvatilo poentu" kada je zaključilo da je preuranjeno odlučivati o tome do koje mjere će prihvatanje činjenica o kojima je presuđeno i dokaza bez unakrsnog ispitivanja uticati na konačnu presudu. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 253, 254, gdje se upućuje na, između ostalog, *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za obustavu sudskog postupka, 8. april 2010., par. 6.

⁵⁵² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 255; Karadžićeva replika, par. 72. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće "često davalo prednost" neprovjerenim dokazima tužilaštva umjesto *viva voce* svjedočenja svjedoka odbrane. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 259.

⁵⁵³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 135, 243, 244, 248-251, 256, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 24, *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-T, Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, potpisana 23. jula 2010., zavedena 26. jula 2010., par. 64, *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-T, Odluka po trećem i četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 24. mart 2005., par. 22, *Tužilac protiv Željka Mejkića i drugih*, predmet br. IT-02-65-PT, Odluka po zahtjevu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica na osnovu pravila 94(B), 1. april 2004., str. 3, fusnota 7, *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, Konačna odluka po predlogu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 16. decembar 2003., par. 12. V. takođe Karadžićeva replika, par. 73; T. 23. april 2018. str. 110-113.

⁵⁵⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 255; T. 23. april 2018 str. 110, 111.

⁵⁵⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 247.

presuđeno su "bačeni u sudski spis", a da pritom odbrani nije dodijeljeno dodatno vrijeme ili resursi za njihovo pobijanje.⁵⁵⁶ Karadžić traži od Žalbenog vijeća da naloži novo suđenje.⁵⁵⁷

218. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao nikakvu grešku u relevantnim odlukama u vezi s prihvatanjem činjenica o kojima je presuđeno ili svjedočenja na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika MKSJ-a.⁵⁵⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić ne pokazuje da mu je nanijeta ikakva šteta, naročito kad je riječ o kumulativnom učinku tih odluka.⁵⁵⁹

219. Žalbeno vijeće podsjeća na to da je formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno ili dokumentarnih dokaza na osnovu pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a metoda za postizanje ekonomičnosti suđenja dok se istovremeno obezbjeđuje pravo optuženog na pravično, javno i ekspeditivno suđenje.⁵⁶⁰ Pravilo 94(B) Pravilnika MKSJ-a zahtijeva da pretresno vijeće sasluša strane prije nego što odluči da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno.⁵⁶¹ Nadalje, činjenice prihvaćene na osnovu pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a samo su prezumpcije koje odbrana može pobijati svojim dokazima na suđenju.⁵⁶² Shodno tome, formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno ne prebacuje na odbranu konačni teret dokazivanja ili ubjeđivanja, koji u potpunosti ostaje na tužilaštvu.⁵⁶³

220. Prilikom donošenja odluke o tome da li da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno, Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo ne samo opšte prigovore formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno, već je i temeljito procijenilo da li svaka predložena činjenica o kojoj je presuđeno ispunjava razne uslove za formalno primanje na znanje i da li bi neku činjenicu, bez obzira na to što je ispunila gore navedene uslove, trebalo izuzeti na osnovu toga što njeno formalno primanje na znanje ne bi bilo u interesu pravde.⁵⁶⁴ Karadžić je saslušan u vezi sa svakim od tih pitanja. Nije naveo nijedan slučaj u kojem je Pretresno vijeće pogriješilo što je formalno primilo na znanje neku konkretnu činjenicu o kojoj je presuđeno ili što je odstupilo od za

---

⁵⁵⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 247.

⁵⁵⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 260.

⁵⁵⁸ Odgovor tužilaštva, par. 141-145. V. takođe T. 24. april 2018. str. 280.

⁵⁵⁹ Odgovor tužilaštva, par. 141-144, 146, 147. V. takođe T. 24. april 2018. str. 280.

⁵⁶⁰ Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 200; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 39.

⁵⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 200.

⁵⁶² V. Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

⁵⁶³ V. Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007., par. 16; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

⁵⁶⁴ V. par. 215 gore.

to predviđenog postupka.⁵⁶⁵ Činjenica da je Pretresno vijeće formalno primilo na znanje znatno više činjenica o kojima je presuđeno nego u drugim predmetima sama po sebi ne čini suđenje nepravičnim ako je Pretresno vijeće slijedilo postupak u skladu s Pravilnikom MKSJ-a. S tim u vezi, Karadžić, kada upoređuje broj činjenica o kojima je presuđeno koje su formalno primljene na znanje u njegovom predmetu s drugim predmetima, ne uzima u obzir druge faktore, kao na primjer, nezapamćen obim i veličinu njegovog suđenja u odnosu na druga.

221. Karadžić takođe nije potkrijepio svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo ili prekršilo njegova osnovna prava kada je prihvatilo pismene dokaze 142 svjedoka na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika MKSJ-a i nije naveo nijednu konkretnu grešku u tome kako je Pretresno vijeće primjenjivalo pravila prilikom prihvatanja tih izjava.

222. Što se tiče Karadžićevih širih prigovora o kumulativnoj nepravičnosti broja prihvaćenih činjenica o kojima je presuđeno i izjava uvrštenih u spis na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika MKSJ-a, Žalbeno vijeće se takođe nije uvjerilo u to da su broj činjenica o kojima je presuđeno ili količina pismenih dokaza prihvaćenih bez unakrsnog ispitivanja negativno uticali na Karadžićevu mogućnost da vodi djelotvornu odbranu. Prilikom formalnog primanja na znanje činjenica o kojima je presuđeno, Pretresno vijeće je više puta razmatralo Karadžićev argument da je zbog pukog broja činjenica o kojima je presuđeno koje su bile ili su mogle biti formalno primljene na znanje prekršena prezumpcija o njegovoj nevinosti i na njega prebačen teret dokazivanja.⁵⁶⁶ Takođe, Žalbeno vijeće MKSJ-a je zauzelo stav da je Pretresno vijeće, kada je utvrdilo količinu vremena koju će dodijeliti za Karadžićevu odbranu, ispravno ocijenilo učinak koje će prihvaćene činjenice o kojima je presuđeno imati na njegov predmet.⁵⁶⁷

223. Nadalje, Karadžić nije pokazao kako su njegova "oskudna sredstva" nedopustivo prenamijenjena zbog činjenica o kojima je presuđeno ili pismenih dokaza koji su prihvaćeni na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika MKSJ-a.⁵⁶⁸ Njegov argument da je mogao iskoristiti dodatnih 36 mjeseci za pripremu svoje odbrane da su izjave i iskazi prihvaćeni na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika MKSJ-a i svjedočenja u prilog činjenicama o kojima je presuđeno bili izneseni *viva voce* je spekulativan i ne pokazuje da je prouzročena šteta. S tim u vezi, Karadžić nije ukazao ni na jednog svjedoka kojeg nije mogao pozvati, niti je objasnio kako bi takvi dokazi bili od suštinskog značaja za valjano izvođenje njegovih dokaza.

---

⁵⁶⁵ O Karadžićevim prigovorima u vezi s tim što se Pretresno vijeće navodno pogrešno oslanjalo na činjenice o kojima je presuđeno govori se pod osnovom 31.

⁵⁶⁶ V. par. 215 gore.

224. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 16 Karadžićeve žalbe.

---

⁵⁶⁷ V. par. 215 gore.

⁵⁶⁸ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 255.

13. Navodne greške zbog odgođenog objelodanjivanja identiteta i izjava svjedoka tužilaštva(osnova 17)

225. Dana 5. juna 2009., Pretresno vijeće je odobrilo zahtjev tužilaštva za odgođeno objelodanjivanje u vezi sa svjedocima tužilaštva KDZ531 i KDZ532, čime je tužilaštvu omogućilo da Karadžiću ne objelodani identitet tih svjedoka i da mu uskrati sav materijal na osnovu kojeg bi se njihov identitet mogao utvrditi do 30 dana prije datuma njihovog očekivanog svjedočenja.⁵⁶⁹ Dana 25. marta 2010., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev za izmjenu zaštitnih mjera odobrenih svjedoku tužilaštva KDZ492 u jednom drugom predmetu pred MKSJ-om, odnosno, odgođeno objelodanjivanje optuženom identiteta i izjava tog svjedoka u tom predmetu do 30 dana prije svjedočenja tog svjedoka.⁵⁷⁰ Dana 8. februara 2012., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev u kojem je naveo da se odgođenim objelodanjivanjem identiteta i izjava tri svjedoka krše pravila 66(A)(ii) i 69(C) Pravilnika MKSJ-a.⁵⁷¹

226. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odgodilo objelodanjivanje identiteta i izjava svjedoka KDZ531, KDZ532 i KDZ492 do nakon početka suđenja, što predstavlja kršenje pravila 69(C) Pravilnika MKSJ-a.⁵⁷² On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo Drugostepenu presudu u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* kada je zaključilo da u tom predmetu nisu postojale "izuzetne okolnosti" za odgođeno objelodanjivanje i da je neprimjereno izdvojilo Drugostepenu presudu u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* na osnovu toga što se u njoj "govori o povećanju postojećih zaštitnih mjera, a ne o zaštitnim mjerama koje su određene na samom početku".⁵⁷³ On dalje tvrdi da je, mada se stiče utisak da je Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* nedosljedna u odnosu na raniju odluku Žalbenog vijeća MKSJ-a u

---

⁵⁶⁹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za odlaganje objelodanjivanja za KDZ456, KDZ493, KDZ531 i KDZ532, i izmjenu zaštitnih mjera za KDZ489, 5. juni 2009. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 5. juna 2009.), par. 1, 17(iii). Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev za ponovno razmatranje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ531 i njegov zahtjev za odobrenje za ulaganje žalbe na tu odluku. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku o ponovnom razmatranju zaštitnih mjera (KDZ531), 16. avgust 2011., par. 3, 4, 14; T. 1. juli 2011. str. 15836-15838. Pretresno vijeće je takođe odbilo Karadžićev zahtjev za izmjenu naloga za odgođeno objelodanjivanje za svjedoka KDZ532. V. Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 23. septembra 2011., par. 1, 10, 24.

⁵⁷⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izmjenu zaštitnih mjera za svjedoke: KDZ490 i KDZ492, 25. mart 2010. (dalje u tekstu: Odluka od 25. marta 2010. u vezi s izmjenom zaštitnih mjera), par. 1, 16, 20.

⁵⁷¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šezdeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 8. februar 2012. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012.), par. 1, 22.

⁵⁷² Karadžićeva najava žalbe, str. 8. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 261-273. Karadžić navodi da je tužilaštvo [REDIGOVANO] V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 263, fusnota 386. V. takođe Karadžićeva replika, par. 75-78.

⁵⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 265, 266, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 80-85. V. takođe Karadžićeva replika, par. 75, 76.

predmetu *Šešelj* kojom je odobreno objelodanjivanje nakon početka suđenja,⁵⁷⁴ Drugostepenom presudom u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* ta odluka poništena budući da je većina sudija u oba predmeta bila ista.⁵⁷⁵

227. Karadžić dalje tvrdi da je odgođeno objelodanjivanje identiteta i izjava tri svjedoka negativno uticalo na njegovu mogućnost da pripremi odbranu.⁵⁷⁶ S tim u vezi Karadžić navodi da se morao pripremati za svjedoke za vrijeme suđenja s vrlo ograničenim resursima i primajući od tužilaštva velike količine objelodanjenih materijala.⁵⁷⁷ On tvrdi da ga je odgođeno objelodanjivanje spriječilo u tome da se stvarno suoči sa svjedocima i ospori njihova svjedočenja.⁵⁷⁸ Karadžić tvrdi da su ta tri svjedoka [REDIGOVANO] i kako je, da mu je bio poznat njihov identitet i sadržaj njihovog svjedočenja prije početka suđenja, mogao [REDIGOVANO].⁵⁷⁹

228. Karadžić tvrdi da se Pretresno vijeće [REDIGOVANO].⁵⁸⁰ On dodaje da se Pretresno vijeće [REDIGOVANO].⁵⁸¹ Karadžić tvrdi da bi Žalbeno vijeće trebalo naložiti novo suđenje da ispravi ovu navodnu grešku.⁵⁸²

229. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno odobrilo odgađanje objelodanjivanja identiteta svjedoka nakon početka suđenja u skladu s jurisprudencijom i praksom MKSJ-a, koje nije poništila Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*.⁵⁸³ Ono dalje tvrdi da Karadžić nije pokazao da mu je odgođeno objelodanjivanje nanijelo štetu ili da je uticalo na Prvostepenu presudu.⁵⁸⁴

230. Žalbeno vijeće podsjeća na to da pretresna vijeća raspolažu znatnim diskrecionim ovlaštenjima u pogledu vođenja postupaka u kojima rješavaju,⁵⁸⁵ između ostalog i u pogledu odluka

---

⁵⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 267, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR73.6, Odluka po žalbi Vojislava Šešelja na usmenu odluku Pretresnog veća od 7. novembra 2007. godine, 24. januar 2008. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008.), par. 15.

⁵⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 267.

⁵⁷⁶ Karadžićeva najava žalbe, str. 8; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 261. V. takođe Karadžićeva replika, par. 78.

⁵⁷⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 268, 270.

⁵⁷⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 270.

⁵⁷⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 269.

⁵⁸⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 271. V. takođe Karadžićeva najava žalbe, str. 8.

⁵⁸¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 272. V. takođe Karadžićeva najava žalbe, str. 8.

⁵⁸² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 273.

⁵⁸³ Odgovor tužilaštva, par. 148-150.

⁵⁸⁴ Odgovor tužilaštva, par. 148, 151-156; T. 23. april 2018. str. 169, 170.

⁵⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14.

o objelodanjivanju dokaza i zaštitnim mjerama za svjedoke.⁵⁸⁶ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana u postupku mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.⁵⁸⁷

231. Pravilo 66(A)(ii) Pravilnika MKSJ-a u relevantnom dijelu predviđa da će, osim ako pravilima 53 i 69 Pravilnika MKSJ-a nije predviđeno drugačije, i u roku koje je odredilo pretresno vijeće ili pretpretresni sudija imenovan u skladu s pravilom 65ter Pravilnika MKSJ-a, tužilaštvo objelodaniti odbrani kopije izjava svih svjedoka koje tužilaštvo namjerava da pozove da svjedoče na suđenju. U vrijeme donošenja Odluke u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012., pravilo 69 Pravilnika MKSJ-a predviđalo je sljedeće:

(A) U izuzetnim okolnostima, tužilac može od sudije ili pretresnog vijeća zatražiti da nalože da se ne objelodanjuje identitet žrtve ili svjedoka koji može biti u opasnosti ili izložen riziku sve dok se ta osoba ne stavi pod zaštitu Međunarodnog suda.

[...]

(C) Identitet žrtve ili svjedoka mora se objelodaniti dovoljno rano prije početka suđenja da bi se ostavilo dovoljno vremena za pripremu odbrane, pri čemu se moraju uzeti u obzir odredbe pravila 75.⁵⁸⁸

Pravilo 69(C) Pravilnika MKSJ-a dopunjeno je 28. avgusta 2012. i glasi:

Identitet žrtve ili svjedoka mora se objelodaniti u roku koji odredi pretresno vijeće da bi se ostavilo dovoljno vremena za pripremu tužilaštva ili odbrane, pri čemu se moraju uzeti u obzir odredbe pravila 75.⁵⁸⁹

Ovo ostaje važeća formulacija pravila 69(C) Pravilnika MKSJ-a. Pravilo 75(A) Pravilnika MKSJ-a predviđa da "[s]udija ili pretresno vijeće mogu, *proprio motu* ili na zahtjev bilo koje od strana, žrtve ili svjedoka o kom se radi ili Službe za žrtve i svjedoke, nalogom odrediti odgovarajuće mjere za očuvanje privatnosti i zaštitu žrtava i svjedoka, pod uslovom da one nisu u suprotnosti s pravima optuženog".⁵⁹⁰

232. Žalbeno vijeće primjećuje da je u Odluci u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., Žalbeno vijeće MKSJ-a navelo da "ne prihvata [...] da se pravilo 69(C) mora protumačiti tako da dozvoljava

⁵⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 431; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 79.

⁵⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

⁵⁸⁸ IT/32/Rev. 46, 20. oktobar 2011.

⁵⁸⁹ IT/32/Rev. 47, 28. avgust 2012.

⁵⁹⁰ Ovo je bila formulacija pravila 75(A) Pravilnika MKSJ-a u vrijeme Odluke u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012. i ostaje važeća formulacija ovog pravila.

odgođeno obelodanjivanje samo pre početka suđenja".⁵⁹¹ Ono je smatralo da je svrha pravila 69(C) Pravilnika MKSJ-a da omogući pretresnom vijeću da odobri zaštitne mjere potrebne da se zaštiti integritet žrtava i svjedoka, pod uslovom da su te mjere u saglasnosti s pravom optuženog da ima odgovarajuće vrijeme za pripremu odbrane.⁵⁹² Žalbeno vijeće MKSJ-a je potom navelo da "[n]ema pravila po kojem pravo odbrane na odgovarajuće vreme za pripremu nalaže da se odgođeno obelodanjivanje može odobriti samo u odnosu na početak suđenja".⁵⁹³ Zaključilo je da "[t]a stvar zapravo spada u diskreciona ovlaštenja Pretresnog veća".⁵⁹⁴

233. Dana 14. decembra 2011., Žalbeno vijeće MKSR-a u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* iznijelo je mišljenje da je pretresno vijeće u tom predmetu pogriješilo kada je tužilaštvu naložilo da identitet zaštićenih žrtava i svjedoka i njihove neredigovane izjave objelodani najkasnije 35 dana prije njihovog očekivanog svjedočenja, umjesto prije suđenja.⁵⁹⁵ Prilikom tumačenja odredbe Pravilnika MKSR-a koja je bila identična odredbi pravila 69(C) Pravilnika MKSJ-a, Žalbeno vijeće MKSR-a je navelo da je, mada pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje da naloži zaštitne mjere kada utvrdi da postoje izuzetne okolnosti, "to diskreciono ovlaštenje i dalje [...] ograničeno Pravilnikom".⁵⁹⁶ Ono je istaklo da je u vrijeme kada je pretresno vijeće donijelo odluku u tom predmetu, formulacija "prije početka suđenja" bila dio pravila 69(C) Pravilnika MKSR-a.⁵⁹⁷ Žalbeno vijeće MKSR-a je dalje navelo da ne smatra da je "neobaziranje [Pretresnog vijeća] na izričite odredbe Pravilnika bilo neophodno radi zaštite svjedoka".⁵⁹⁸ Ono je primilo na znanje odluku o zaštitnim mjerama u predmetu *Nsengiyumva* prije spajanja predmeta,⁵⁹⁹ kojom je pretresno vijeće naložilo privremeno redigovanje identifikacionih informacija dok se svjedoci ne stave pod zaštitu MKSR-a, ali je ipak zahtijevalo da se odbrani dostave neredigovane izjave svjedoka dovoljno vremena prije suđenja.⁶⁰⁰ Takođe je primijetilo da "Pretresno vijeće nije ni u

---

⁵⁹¹ Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., par. 15;

⁵⁹² Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., par. 15;

⁵⁹³ Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., par. 15;

⁵⁹⁴ Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., par. 15;

⁵⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 83, 85.

⁵⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 83.

⁵⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 83. Pravilo 69(C) Pravilnika MKSR-a izmijenjeno je na 12. plenarnoj sjednici održanoj 5. i 6. jula 2002. tako da više nije sadržalo formulaciju "prije početka suđenja".

⁵⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 84.

⁵⁹⁹ Predmeti protiv Anatolea Nsengiyumvae i Théoneste Bagosore prvobitno su pokrenuti zasebno, a spojeni su 29. juna 2000. zajedno s predmetima protiv Aloysa Ntabakuzea i Gratiene Kabiligija. V. Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 4.

⁶⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 84, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Anatolea Nsengiyumve*, predmet br. ICTR-96-12-I, Odluka po zahtjevu tužioca za zaštitu žrtava i svjedoka, donesena usmeno 26. juna 1997., potpisana 17. novembra 1997., zavedena 3. decembra 1997., str. 4.

jednom trenutku konstatovalo da su iz ovog prethodnog rasporeda proizašli bilo kakvi problemi koji bi opravdali uvođenje restriktivnijeg rasporeda objelodanjivanja".⁶⁰¹

234. U Odluci u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012., Pretresno vijeće je navelo da su nalozi o odgođenom objelodanjivanju, koje je za ta tri svjedoka odobreno ili je nastavljeno, u skladu s ustaljenim tumačenjem pravila 69(C) Pravilnika MKSJ-a, koje omogućava odgođeno objelodanjivanje nakon početka suđenja.⁶⁰² Nadalje, Pretresno vijeće je navelo da određivanje vremena za objelodanjivanje identiteta svjedoka zavisi od okolnosti svakog predmeta i da pretresna vijeća imaju diskreciono ovlaštenje da odrede odgovarajuće mjere za očuvanje privatnosti i zaštitu žrtava i svjedoka, pod uslovom da su te mjere u skladu s pravima optuženog da ima dovoljno vremena za pripremu odbrane.⁶⁰³ Pretresno vijeće je smatralo da je Žalbeno vijeće MKSR-a u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* konstatovalo grešku pretresnog vijeća u tom predmetu na osnovu toga što je ono odredilo raspored koji je bio restriktivniji nego onaj u ranijoj odluci, ne opravdavajući nužnost takvog pojačanja zaštitnih mjera.⁶⁰⁴ Prema mišljenju Pretresnog vijeća, Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* nije poništila ustaljenu praksu i tumačenje pravila 69(C) Pravilnika MSKJ-a tako da bi nalozi za odgađanje objelodanjivanja do nekog datuma nakon početka suđenja bili nevažeći.⁶⁰⁵

235. Žalbeno vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća nije bio pogrešan. Mada je Žalbeno vijeće MKSR-a navelo da je diskreciono ovlaštenje pretresnog vijeća da naloži zaštitne mjere ograničeno Pravilnikom, koji je predviđao da se objelodanjivanje izvrši "prije početka suđenja", ono nije isključilo odstupanje od ove odredbe u cilju restriktivnijeg rasporeda objelodanjivanja radi zaštite svjedoka.⁶⁰⁶ Stoga, Žalbeno vijeće ne smatra da je Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva* poništila Odluku u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008. u kojoj je Žalbeno vijeće MKSJ-a zaključilo da odobravanje odgođenog objelodanjivanja do nakon početka suđenja spada u diskreciono ovlaštenje pretresnog vijeća da odobrava zaštitne mjere potrebne za

---

⁶⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 84.

⁶⁰² Odluka u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012., par. 17, 19, 20, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., par. 15, *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu optužbe za izdavanje naloga za zaštitu, 1. avgust 2006. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 1. avgusta 2006.), str. 4-6, *Tužilac protiv Radoslava Brđanina*, predmet br. IT-99-36-T, Odluka po dvanaestom zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere za žrtve i svjedoke, 12. decembar 2002. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Brđanin* od 12. decembra 2002.), par. 8, 13.

⁶⁰³ Odluka u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012., par. 17, 19.

⁶⁰⁴ Odluka u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012., par. 18, 19.

⁶⁰⁵ Odluka u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012., par. 18, 20.

⁶⁰⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 84. Konkretno, Žalbeno vijeće MKSR-a je navelo: "Nadalje, Žalbeno vijeće ne smatra da je, kako je navelo Pretresno vijeće, takvo neobaziranje na izričite odredbe Pravilnika bilo neophodno radi zaštite svjedoka." Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 84.

zaštitu svjedoka, pod uslovom da se očuvaju prava optuženog.⁶⁰⁷ S tim u vezi Žalbeno vijeće primjećuje da Žalbeno vijeće MKSR-a u Drugostepenoj presudi u predmetu *Bagosora i Nsenyumva* nije uputilo na odluku Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu *Šešelj* i nije bilo riječi o tome da se odstupa od rezonovanja u njoj. Stoga, Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsenyumva* ne potkrepljuje Karadžićev argument da je njome poništena Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008. u vezi s odgođenim objelodanjivanjem. Karadžić, prema tome, nije pokazao da je odluka Pretresnog vijeća proistekla iz netačnog tumačenja mjerodavnog prava.

236. Što se tiče Karadžićevog argumenta da je odgođeno objelodanjivanje negativno uticalo na njegovu mogućnost da pripremi odbranu, Žalbeno vijeće konstatuje da se Pretresno vijeće uvjerilo da odgođeno objelodanjivanje neće neprimjereno ugroziti Karadžićevo pravo na pravično suđenje.⁶⁰⁸ Da bi se dodatno za to pobrinulo, Pretresno vijeće je pozvalo tužilaštvo da svjedočenje tih svjedoka zakaže u ranoj fazi svog dokaznog postupka.⁶⁰⁹ Što se tiče svjedoka KDZ492, Pretresno vijeće je ukazalo na to da u toku suđenja, i nakon objelodanjivanja identiteta i izjava svjedoka, Karadžić može zatražiti da ponovo pozove svjedoka na daljnje unakrsno ispitivanje "ako otkrije nova područja relevantnog ispitivanja".⁶¹⁰ Pretresno vijeće je takođe odobrilo Karadžićev zahtjev za odgađanje svjedočenja svjedoka KDZ492 kako bi mu se omogućilo dodatno vrijeme da se pripremi za svjedočenje tog svjedoka.⁶¹¹

237. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da je, najmanje šest mjeseci prije početka suđenja 26. oktobra 2009., Karadžić obaviješten o tome da je dio teze tužilaštva bio navod da je on stvorio politiku da se ne istražuju ili ne kazne zločini protiv nesrba, kako je navedeno u Privremenom

---

⁶⁰⁷ Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008., par. 15. Žalbeno vijeće primjećuje da je ustaljena praksa pretresnih vijeća MKSJ-a da odobre odgođeno objelodanjivanje nakon početka suđenja. V. npr. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se izda nalog za objelodanjivanje kontaktnih podataka i po hitnom zahtjevu tužilaštva da se izda nalog za dostavljanje kontaktnih podataka, 30. mart 2009., par. 21; *Tužilac protiv Rasima Delića*, predmet br. IT-04-83-PT, Odluka, 8. decembar 2006., str. 4; Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 1. avgusta 2006., str. 6; *Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za izmenu spiska dokaznih predmeta podnetog na osnovu pravila 65ter, 9. decembar 2005., str. 5, 6; Odluka u predmetu *Brđanin* od 12. decembra 2002., str. 6; *Tužilac protiv Momčila Krajišnik i Biljane Plavšić*, predmet br. IT-00-39&40-PT, Prva odluka po zahtjevu optužbe da se odrede zaštitne mjere za svjedoke koji su osjetljiv izvor informacija, 24. maj 2002., par. 7, 15, 19; *Tužilac protiv Darija Kordića i Mario Čerkez*, predmet br. IT-95-14/2-PT, Nalog za odgodu objelodanjivanja izjava i za zaštitne mjere, 19. mart 1999., str. 2, 3.

⁶⁰⁸ Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 5. juna 2009., par. 15.

⁶⁰⁹ Odluka od 25. marta 2010. u vezi s izmjenom zaštitnih mjera, par. 19; Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 5. juna 2009., par. 15.

⁶¹⁰ Odluka od 25. marta 2010. u vezi s izmjenom zaštitnih mjera., par. 18.

⁶¹¹ T. 28. septembar 2011. str. 19525, 19526; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za odgodu svjedočenja svjedoka KDZ492, 27. septembar 2011. (javno s povjerljivim Dodatkom), par. 1, 5-7.

pretpretresnom podnesku tužilaštva podnesenom 8. aprila 2009.⁶¹² Karadžić je takođe još 18. maja 2009. obaviješten o tome da tužilaštvo namjerava da pozove tri svjedoka da daju iskaz [REDIGOVANO].⁶¹³ Prema tome, Karadžić je imao dovoljno vremena da počne pripremu svoje odbrane u vezi s tim pitanjem prije nego što su mu 18. maja 2011. objelodanjene informacije o svjedoku KDZ531, 22. avgusta 2011. o svjedoku KDZ492 i 21. septembra 2011. o svjedoku KDZ532.⁶¹⁴ Nakon toga, Karadžić je imao gotovo dva mjeseca prije svjedočenja svjedoka KDZ492 i šest sedmica prije svjedočenja svjedoka KDZ531 i svjedoka KDZ532.⁶¹⁵

238. Nadalje, osvrst na Karadžićevo postupanje na suđenju pokazuje da je on [REDIGOVANO],⁶¹⁶ tokom postupka podvrgnuo temeljitom unakrsnom ispitivanju,⁶¹⁷ između ostalog, [REDIGOVANO].⁶¹⁸ Isto tako, unakrsno je ispitao svjedoke o tome [REDIGOVANO],⁶¹⁹ [REDIGOVANO]⁶²⁰ i [REDIGOVANO].⁶²¹ Karadžić se takođe u velikoj mjeri oslonio na

---

⁶¹² V. Prvostepena presuda, par. 6133; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva s Privremenim pretpretresnim podneskom, 8. april 2009. (javno s djelimično povjerljivim dodacima), par. 273. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 273.

⁶¹³ Spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter od 18. maja 2009. , str. 28, 29, 33, 113.

⁶¹⁴ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Periodični izvještaj tužilaštva o objelodanjivanju s povjerljivim dodacima A, B i C, 17. oktobar 2011. (javno s povjerljivim dodacima), Dodatak B (povjerljivo), paginacija Sekretarijata 55117; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Periodični izvještaj tužilaštva o objelodanjivanju s povjerljivim dodacima A, B i C, 15. septembar 2011. (javno s povjerljivim dodacima), Dodatak A (povjerljivo), paginacija Sekretarijata 53975, 53974, Dodatak B (povjerljivo), paginacija Sekretarijata 53941, 53940; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Periodični izvještaj tužilaštva o objelodanjivanju s povjerljivim dodacima A, B i C, 15. juni 2011. (javno s povjerljivim dodacima), Dodatak B (povjerljivo), paginacija Sekretarijata 51052, 51051. Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće zaključilo da su, mada je transkript razgovora sa svjedokom KDZ532 objelodanjen 21. septembra 2011., drugi materijali u vezi s tim svjedokom objelodanjeni 27. septembra 2011. V. T. 28. septembar 2011. str. 19525.

⁶¹⁵ Svjedok KDZ492 svjedočio je 18. i 19. oktobra 2011. V. T. 18. oktobar 2011. str. 20032-20127 (zatvorena sjednica); T. 19. oktobar 2011., str. 20128-20175 (zatvorena sjednica). Svjedok KDZ531 svjedočio je 1. jula 2011. V. T. 1. juli 2011. str. 15839-15940 (zatvorena sjednica). Svjedok KDZ532 svjedočio je 8. i 10. novembra 2011. V. T. 8. novembar 2011. str. 20994-21032 (zatvorena sjednica); T. 10. novembar 2011., str. 21143-21184 (zatvorena sjednica).

⁶¹⁶ T. 1. juli 2011. str. 15861 (zatvorena sjednica); T. 18. oktobar 2011. str. 20048 (zatvorena sjednica); T. 8. novembar 2011. str. 21008 (zatvorena sjednica).

⁶¹⁷ V. T. 1. juli 2011. str. 15861-15927 (zatvorena sjednica); T. 18. oktobar 2011., str. 20048-20127 (zatvorena sjednica); T. 19. oktobar 2011. str. 20128-20164 (zatvorena sjednica); T. 8. novembar 2011. str. 21007-21032 (zatvorena sjednica); T. 10. novembar 2011. str. 21143-21178 (zatvorena sjednica).

⁶¹⁸ V. npr. T. 1. juli 2011. str. 15879, 15880, 15911-15914 (zatvorena sjednica); T. 18. oktobar 2011. str. 20055-20060, 20062-20066, 20068-20070, 20085, 20115, 20116 (zatvorena sjednica); T. 19. oktobar 2011. str. 20137, 20163 (zatvorena sjednica); T. 8. novembar 2011. str. 21008-21016, 21025-21031 (zatvorena sjednica); T. 10. novembar 2011. str. 21144-21170, 21172, 21175-21178 (zatvorena sjednica).

⁶¹⁹ V. npr. T. 1. juli 2011. str. 15879, 15880, 15886-15892 (zatvorena sjednica); T. 18. oktobar 2011. str. 20065, 20066, 20087, 20088, 20091, 20095-20109, 20116, 20120, 20122, 20123 (zatvorena sjednica); T. 19. oktobar 2011. str. 20128-20132, 20152-20156 (zatvorena sjednica); T. 8. novembar 2011. str. 21015-21025 (zatvorena sjednica); T. 10. novembar 2011. str. 21170-21173 (zatvorena sjednica).

⁶²⁰ V. npr. T. 18. oktobar 2011. str. 20109, 20119-20126 (zatvorena sjednica); T. 19. oktobar 2011. str. 20128-20132, 20152-20156 (zatvorena sjednica).

⁶²¹ V. npr. T. 18. oktobar 2011. str. 20091, 20098, 20103, 20119, 20120, 20122, 20123 (zatvorena sjednica); T. 19. oktobar 2011. str. 20128-20132 (zatvorena sjednica).

svjedočenja ta tri svjedoka u svom završnom pretresnom podnesku⁶²² kako bi pokazao, između ostalog, [REDIGOVANO]⁶²³ [REDIGOVANO],⁶²⁴ [REDIGOVANO]⁶²⁵ i [REDIGOVANO].⁶²⁶ Shodno tome, Karadžić nije pokazao da je odgođeno objelodanjivanje identiteta i izjava tih svjedoka negativno uticalo na mogućnost da on pripremi svoju odbranu.

239. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da su svjedočenja ta tri svjedoka bila presudna Pretresnom vijeću u utvrđivanju Karadžićeve odgovornosti. Žalbeno vijeće konstatuje da se Pretresno vijeće [REDIGOVANO]⁶²⁷ ili u svom zaključku u vezi s [REDIGOVANO].⁶²⁸ Stoga, Karadžić nije pokazao da mu je odgođeno objelodanjivanje nanijelo štetu.

240. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku u odluci Pretresnog vijeća o odgođenom objelodanjivanju identiteta i izjava svjedoka KDZ531, KDZ532 i KDZ492 do poslije početka suđenja.

241. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 17 Karadžićeve žalbe.

---

⁶²² V. npr. Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO].

⁶²³ Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO]. V. generalno Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO]

⁶²⁴ Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO]. V. generalno Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO]. S tim u vezi, Karadžić se takođe oslonio na svjedočenje ta tri svjedoka kako bi [REDIGOVANO]. V. Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO] V. generalno Karadžićev završni pretresni podnesak [REDIGOVANO].

⁶²⁵ Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO]. V. generalno Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO].

⁶²⁶ Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO]. V. generalno Karadžićev završni pretresni podnesak, par. [REDIGOVANO].

⁶²⁷ V. Prvostepena presuda, par. [REDIGOVANO], i reference koje se tamo navode.

⁶²⁸ V. Prvostepena presuda, par. [REDIGOVANO], i reference koje se tamo navode.

14. Navodne greške zbog odbijanja zaštitnih mjera potencijalnim svjedocima odbrane i odobravanja ograničenja vezanih za suđenje svjedocima tužilaštva (osnova 18)

242. Dana 1. novembra 2012., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićeve zahtjeve za zaštitne mjere za potencijalne svjedoke odbrane KW299 i KW543.⁶²⁹ Dana 8. januara 2013., Pretresno vijeće je odobrilo zaštitne mjere izobličenja slike za potencijalnog svjedoka odbrane KW402, ali je odbilo Karadžićeve zahtjeve za dodjelu pseudonima i korištenje izobličenja glasa.⁶³⁰ Pretresno vijeće je 14. februara 2013. takođe odbilo Karadžićev zahtjev za zaštitne mjere za potencijalnog svjedoka odbrane KW392.⁶³¹ Nijedan od tih svjedoka nije svjedočio na suđenju.

243. Dana 15. decembra 2009., Pretresno vijeće je, na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a, odobrilo zahtjev da se svjedoku tužilaštva KDZ240 dozvoli da svjedoči pod određenim uslovima, uključujući i to da u cijelosti svjedoči na zatvorenoj sjednici.⁶³² U junu i julu 2011., Pretresno vijeće je odbacilo Karadžićeve molbe da razmotri i ukine uslove vezane za suđenje koji su određeni za iskaz svjedoka KDZ240.⁶³³ Svjedok KDZ240 u cijelosti je svjedočio na zatvorenoj sjednici.⁶³⁴

244. Isto tako, Pretresno vijeće je 15. aprila 2010. odobrilo svjedocima tužilaštva KDZ182, KDZ185, KDZ196, KDZ304 i KDZ450 (dalje u tekstu: Pet svjedoka na osnovu pravila 70) da svjedoče pod određenim uslovima, uključujući korištenje pseudonima, kao i izobličenje slike i glasa.⁶³⁵ Pet svjedoka na osnovu pravila 70 svjedočili su s tim ograničenjima vezanim za suđenje.⁶³⁶

---

⁶²⁹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevima optuženog za zaštitne mjere za svjedoke KW289, KW299, KW378 i KW543, 1. novembar 2012. (dalje u tekstu: Odluka od 1. novembra 2012.), par. 13, 15.

⁶³⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW402, 8. januar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 8. januara 2013.), par. 7, 8.

⁶³¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW392, 14. februar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 14. februara 2013.), par. 7, 8.

⁶³² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevima tužilaštva za prihvatanje uslova na osnovu pravila 70 za svjedoke KDZ240 i KDZ314, 15. decembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 15. decembra 2009.), par. 34, 42. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za izmjenu zaštitnih mjera ili isključenje svjedočenja svjedoka KDZ240, 31. avgust 2009. (povjerljivo), par. 22.

⁶³³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za ukidanje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ240, 28. juni 2011. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 28. juna 2011.), par. 33; T. 4. juli 2011., str. 15948 (zatvorena sjednica) (dalje u tekstu: Usmena odluka od 4. jula 2011.).

⁶³⁴ T. 4. juli 2011. str. 15957-16047 (zatvorena sjednica); T. 5. juli 2011. str. 16049-16154 (zatvorena sjednica); T. 6. juli 2011. str. 16156-16228 (zatvorena sjednica).

⁶³⁵ V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva u vezi s uslovima na osnovu pravila 70 za francuske svjedoke, 15. april 2010. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 15. aprila 2010.), par. 15.

⁶³⁶ T. 28. juni 2010. str. 4169, 4170 i 4171, 4172 (djelimično zatvorena sjednica), 4172-4174 and 4174-4177 (djelimično zatvorena sjednica), 4177-4179 i 4179-4182 (djelimično zatvorena sjednica), 4182, 4183 i 4183-4187 (djelimično zatvorena sjednica), 4187-4189 i 4189-4193, 4203, 4204 (djelimično zatvorena sjednica), 4204, 4205 i 4206, 4207 (djelimično zatvorena sjednica), 4207, 4208 i 4208-4212 (djelimično zatvorena sjednica), 4212, 4213 and

245. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je: (i) odbilo zatražene zaštitne mjere za potencijalne svjedoke odbrane KW299, KW543, KW402 i KW392;⁶³⁷ i (ii) dozvolilo svjedocima tužilaštva KDZ240, KDZ182, KDZ185, KDZ196, KDZ304 i KDZ450 da svjedoče uz ograničenja vezana za suđenje određena na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a.⁶³⁸ Žalbena vijeće će razmotriti te argumente redom.

(a) Odbijanje zaštitnih mjera potencijalnim svjedocima odbrane

246. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo zatražene zaštitne mjere za potencijalne svjedoke odbrane KW299, KW543, KW402 i KW392, primijenilo dvostruki standard s obzirom na to da je Pretresno vijeće nastavilo primjenjivati zaštitne mjere na niz svjedoka tužilaštva koji su suštinski bili u sličnoj situaciji.⁶³⁹ On tvrdi da je zbog greške Pretresnog vijeća s tim u vezi prekršeno njegovo pravo da se svjedoci koji svjedoče u njegovu korist dovedu pod istim uslovima

---

4214 (djelimično zatvorena sjednica), 4214-4221 i 4221-4224 (djelimično zatvorena sjednica), 4224-4231 i 4231-4235 (djelimično zatvorena sjednica), 4235-4238 i 4238-4242 (djelimično zatvorena sjednica), 4242-4245 i 4245-4248 (djelimično zatvorena sjednica), 4248-4254; T. 29. juni 2010. str. 4255-4264 i 4264, 4265 (djelimično zatvorena sjednica), 4265-4267 i 4267-4270 (djelimično zatvorena sjednica), 4270-4275 i 4275-4277 (djelimično zatvorena sjednica), 4277-4287 i 4287, 4288 (djelimično zatvorena sjednica), 4288-4290 i 4290-4292 (djelimično zatvorena sjednica), 4292-4298 i 4298-4300 (djelimično zatvorena sjednica), 4300, 4301 i 4301, 4302 (djelimično zatvorena sjednica), 4302-4304 i 4305-4307 (djelimično zatvorena sjednica), 4307-4310 i 4310, 4311 (djelimično zatvorena sjednica), 4311-4324 i 4324-4328 (djelimično zatvorena sjednica), 4328-4330, 4330-4334 (djelimično zatvorena sjednica), 4334-4336; T. 30. juni 2010. str. 4340-4350 i 4350 (djelimično zatvorena sjednica), 4351-4356 i 4356 (djelimično zatvorena sjednica), 4357-4361 i 4361-4363 (djelimično zatvorena sjednica), 4363-4386 i 4386-4394 (djelimično zatvorena sjednica), 4394 i 4395, 4396 (djelimično zatvorena sjednica), 4396-4400 i 4400, 4401 (djelimično zatvorena sjednica), 4401; T. 18. januar 2011. str. 10439-10441 i 10441 (djelimično zatvorena sjednica), 10442, 10443 i 10443, 10444 (djelimično zatvorena sjednica), 10444, 10445 i 10445-10453 (djelimično zatvorena sjednica), 10453-10458 i 10458 (djelimično zatvorena sjednica), 10459-10462 i 10462, 10463 (djelimično zatvorena sjednica), 10463-10472, 10477-10503 i 10503-10508 (djelimično zatvorena sjednica), 10508-10518; T. 19. januar 2011. str. 10519-10537, 10540-10542 i 10542-10544 (djelimično zatvorena sjednica), 10544-10546 i 10546-10548 (djelimično zatvorena sjednica), 10548-10552 i 10552-10555 (djelimično zatvorena sjednica), 10555, 10556 i 10556, 10557 (djelimično zatvorena sjednica), 10557, 10558 i 10558-10561 (djelimično zatvorena sjednica), 10561-10563 i 10563-10566 (djelimično zatvorena sjednica), 10566-10576 i 10576 (djelimično zatvorena sjednica), 10577-10586 i 10586-10596 (djelimično zatvorena sjednica), 10597-10602 i 10603-10605 (djelimično zatvorena sjednica), 10605-10607 i 10607, 10608 (djelimično zatvorena sjednica), 10608-10613; T. 20. januar 2011. str. 10614-10629 and 10629-10632 (djelimično zatvorena sjednica), 10632-10647 i 10647 (djelimično zatvorena sjednica), 10648-10658 i 10659-10664 (djelimično zatvorena sjednica), 10665-10668 i 10668-10670 (djelimično zatvorena sjednica), 10670-10683 i 10683-10690 (djelimično zatvorena sjednica), 10691-10697; T. 25. januar 2011. str. 10716-10738; T. 9. mart 2011. str. 13027-13030 i 13030, 13031 (djelimično zatvorena sjednica), 13032, 13033 i 13033 (djelimično zatvorena sjednica), 13034 i 13034 (djelimično zatvorena sjednica), 13035-13039 i 13039, 13040 (djelimično zatvorena sjednica), 13040-13043 i 13043-13046 (djelimično zatvorena sjednica), 13046-13055, 13057-13068 i 13068, 13069 (djelimično zatvorena sjednica), 13069, 13070 i 13070-13073 (djelimično zatvorena sjednica), 13073 i 13074, 13075 (djelimično zatvorena sjednica), 13075, 13076 i 13076-13078 (djelimično zatvorena sjednica), 13078-13082 i 13082-13088 (djelimično zatvorena sjednica), 13088-13105; T. 10. mart 2011. str. 13106-13125 i 13125, 13126 (djelimično zatvorena sjednica), 13126-13130 i 13130-13132 (djelimično zatvorena sjednica), 13132-13146 i 13146-13149 (djelimično zatvorena sjednica), 13149-13151 i 13151, 13152 (djelimično zatvorena sjednica), 13152, 13153 i 13153-13159 (djelimično zatvorena sjednica), 13159-13164 i 13164 (djelimično zatvorena sjednica), 13165-13167 i 13167-13170 (djelimično zatvorena sjednica), 13170-13172 i 13172, 13173 (djelimično zatvorena sjednica), 13173-13178 i 13178 (djelimično zatvorena sjednica), 13179-13188.

⁶³⁷ Karadžićeva najava žalbe, str. 2, 8, 9; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 274-288.

⁶³⁸ Karadžićeva najava žalbe, str. 2, 8, 9; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 289-305.

⁶³⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 274, 276-278, 280-282, 288; Karadžićeva replika, par. 79-81.

kao i svjedoci koji svjedoče protiv njega i, prema tome, i načelo jednakosti sredstava na osnovu člana 21(4)(e) Statuta MKSJ-a.⁶⁴⁰

247. Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo zatražene zaštitne mjere za potencijalne svjedoke odbrane KW299, KW543, KW402 i KW392, primijenilo neprimjereno usku definiciju "straha" zanemarujući legitimne razloge, kao što je strah potencijalnog svjedoka odbrane KW299 od nanošenja štete imovini,⁶⁴¹ strah potencijalnog svjedoka odbrane KW402 od finansijskog gubitka ili ekonomske štete⁶⁴² i strah potencijalnog svjedoka odbrane KW392 od samoinkrimisanja i povećanih izgleda za krivično gonjenje u domaćem pravosuđu.⁶⁴³

248. Karadžić zaključuje da je greška koja je posljedica odbijanja zatraženih zaštitnih mjera dovela do toga da su potencijalni svjedoci odbrane KW299, KW543, KW402 i KW392 odbili da svjedoče u njegovu korist i spriječila ga da ponudi svjedočenja koja bi dovela u sumnju dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja po njega nepovoljnih zaključaka.⁶⁴⁴

249. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo zaštitne mjere za potencijalne svjedoke odbrane KW299, KW543, KW402 i KW392 ili da je primijenilo "dvostruki standard" time što je nastavilo zaštitne mjere koje su za svjedoke tužilaštva odobrene u drugim predmetima.⁶⁴⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da Karadžić pokušava izostanak svjedočenja tih svjedoka pripisati odluci kojom im se odbijaju zaštitne mjere, dok on na suđenju nije preduzeo osnovne korake da obezbijedi njihovo svjedočenje, i da nije pokazao da mu je nanesena šteta.⁶⁴⁶

250. Karadžić replicira da to što je Pretresno vijeće nastavilo zaštitne mjere koje su za svjedoke tužilaštva odobrene u drugim predmetima, dok je odbilo zaštitne mjere za svjedoke odbrane koji su ih zatražili iz sličnih pobuda, pokazuje da je Pretresno vijeće "prekršilo ne samo svoju praksu, već i praksu drugih vijeća."⁶⁴⁷ On takođe tvrdi da je, suprotno onome na što ukazuje tužilaštvo, tražio

---

⁶⁴⁰ Karadžićeva najava žalbe, str. 2, 8; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 283.

⁶⁴¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 275-277, 280.

⁶⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 275, 276, 278, 280.

⁶⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 275, 276, 279. V. takođe Karadžićeva replika, par. 83.

⁶⁴⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 284-288. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 163, 165, 185, 205, 206, 208, 209.

⁶⁴⁵ Odgovor tužilaštva, par. 157, 160-164.

⁶⁴⁶ Odgovor tužilaštva, par. 158, 165-168; T. 23. april 2018. str. 167, 169.

⁶⁴⁷ Karadžićeva replika, par. 80, 81. Karadžić odbacuje stav tužilaštva da su strahovi svjedoka bili spekulativni, navodeći da je svjedok koji je izrazio strah od krivičnog gonjenja kasnije bio krivično gonjen. Karadžićeva replika, par. 79.

alternativna sredstva da izvede dokaze tih svjedoka, između ostalog i putem pravila 92bis Pravidnika.⁶⁴⁸

251. Žalbeno vijeće podsjeća na to da pretresna vijeća raspolažu znatnim diskrecionim ovlaštenjima u vođenju postupka u kojem rješavaju,⁶⁴⁹ između ostalog i u odlučivanju o tome da li da odobre zaštitne mjere za svjedoke.⁶⁵⁰ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.⁶⁵¹

252. Žalbeno vijeće odbija Karadžićeve argumente da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je primijenilo dvostruki standard kad je odbilo zaštitne mjere za svjedoke odbrane, a nastavilo zaštitne mjere koje su svjedocima tužilaštva odobrene u drugim predmetima. S tim u vezi, pravilo 75(A) Pravidnika MKSJ-a predviđa da pretresno vijeće može nalogom odrediti odgovarajuće mjere za očuvanje privatnosti i zaštitu žrtava i svjedoka, pod uslovom da te mjere nisu u suprotnosti s pravima optuženog, dok pravilo 75(F)(i) Pravidnika MKSJ-a zahtijeva da vijeće zaštitne mjere određene u nekom ranijem postupku pred MKSJ-om primijeni, *mutatis mutandis*, u postupku koji se pred njim vodi dok god ne budu ukinute, izmijenjene ili pojačane.⁶⁵² S obzirom na te suštinske razlike, to što je Pretresno vijeće nastavilo zaštitne mjere za svjedoke tužilaštva na osnovu pravila 75(F)(i) Pravidnika MKSJ-a ne utiče na primjenu njegovog diskrecionog ovlaštenja da odbije zaštitne mjere za svjedoke odbrane na osnovu pravila 75(A) Pravidnika MKSJ-a. Shodno tome,

---

⁶⁴⁸ V. Karadžićeva replika, par. 82.

⁶⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14.

⁶⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 79. V. također *Tužilac protiv Casimira Bizimungua i drugih*, predmet br. ICTR-99-50-AR73, Odluka po žalbi tužilaštva u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke, 16. novembar 2005. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 16. novembra 2005.), par. 3.

⁶⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

⁶⁵² Treba napomenuti [REDIGOVANO] svjedoka tužilaštva na koje upućuje Karadžić druga pretresna vijeća odobrila zaštitne mjere koje su automatski nastavljene u postupku u predmetu *Karadžić*. V. Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak E. Što se tiče svjedoka KDZ532, kojem je Pretresno vijeće odobrilo, a ne nastavilo zaštitne mjere, Pretresno vijeće je odobrilo zaštitne mjere, između ostalog, dodjelu pseudonima i svjedočenje na zatvorenoj sjednici na osnovu toga što je postojala stvarna opasnost po bezbjednost svjedoka i njegove porodice, što Karadžić nije doveo u pitanje. V. Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 5. juna 2009., par. 2, 13, 15, 17. Karadžić nije pokazao kako ova odluka ukazuje na to da je Pretresno vijeće primijenilo "dvostruki standard". Što se tiče zaštitnih mjera za druge svjedoke na koje upućuje Karadžić, Žalbeno vijeće napominje da nijedna od strana u postupku u predmetu *Karadžić* nije zatražila da se te mjere ukinu ili izmijene na osnovu toga što ne postoje okolnosti koje bi opravdale nastavak tih mjera. V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Obavještenje tužilaštva u vezi sa zaštitnim mjerama na snazi za svjedoka KDZ163, 25. januar 2010. (povjerljivo), par. 2; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Peto obavještenje tužilaštva u vezi sa zaštitnim mjerama koje su trenutno na snazi, 3. juli 2009. (povjerljivo), par. 2; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Četvrto obavještenje tužilaštva u vezi sa zaštitnim mjerama koje su trenutno na snazi, 17. juni 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom A i povjerljivim i *ex parte* Dodatkom B), par. 3; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka o zaštitnim mjerama za svjedoke, 30. oktobar 2008., par. 34.

Žalbeno vijeće smatra da nije potrebno razmatrati Karadžićevo poređenje okolnosti svjedoka odbrane kojima nisu odobrene zaštitne mjere s okolnostima svjedoka tužilaštva kojima su u ovom predmetu nastavljene ranije odobrene mjere. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Karadžićev argument da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo da se svjedoci koji svjedoče u njegovu korist dovedu pod istim uslovima kao i svjedoci koji svjedoče protiv njega, kao i načelo jednakosti sredstava u skladu s članom 21(4)(e) Statuta MKSJ-a.

253. Što se tiče ostalih Karadžićevih tvrdnji u vezi s tim da je Pretresno vijeće primijenilo neprimjereno usku definiciju "straha" kada je odbilo njegove zahtjeve za zaštitne mjere, pregled odluke u vezi sa zaštitnim mjerama za potencijalne svjedoke odbrane KW299 i KW543 ukazuje na to da je Pretresno vijeće uzelo u obzir, između ostalog, bojazni koje su svjedoci izrazili u vezi s imovinom i u vezi s potencijalnom odmazdom nad članovima njihovih porodica.⁶⁵³ Međutim, Pretresno vijeće je zaključilo da su strahovi svjedoka uopšteni ili spekulativni i da ne upućuju ni na kakav specifičan incident ili konkretne primjere o tome kako bi svjedočenje bez zaštitnih mjera dalo povoda za objektivnu prijetnju njihovoj bezbjednosti ili dobrobiti.⁶⁵⁴ Prema tome, Pretresno vijeće nije isključilo strah od nanošenja štete imovini prilikom odlučivanja o tome da li da odobri zaštitne mjere, između ostalog, potencijalnom svjedoku odbrane KW299, već je zaključilo da je takav strah neutemeljen. Nakon što je pregledalo informacije koje je predočio Karadžić u svom zahtjevu za zaštitne mjere za potencijalnog svjedoka odbrane KW543, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je zaključilo da te informacije ne idu u prilog zaključku da postoji objektivna prijetnja bezbjednosti ili dobrobiti njega ili njegovih članova porodice.⁶⁵⁵

254. Što se tiče potencijalnog svjedoka odbrane KW402, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije potkrijepio svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće isključilo mogućnost da bi strah od finansijskog gubitka i potencijalnog verbalnog i fizičkog zlostavljanja opravdao dodjelu zaštitnih mjera. Žalbeno vijeće napominje da je, suprotno tome, Pretresno vijeće uzelo u obzir izvještaje u medijima u vezi s ovim predmetom, učestalim odlaskom svjedoka u Sarajevo i velikim izgledima da bi mogao biti prepoznat ili maltretiran, kao i mogućnosti da izgubi većinu mušterija, čime bi "doveo u opasnost opstanak svoje porodice", kada je zaključilo da ti faktori predstavljaju objektivno zasnovan rizik za

---

⁶⁵³ Odluka od 1. novembra 2012., par. 13.

⁶⁵⁴ Odluka od 1. novembra 2012., par. 13.

⁶⁵⁵ V. *Tužilaštvo protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za zaštitne mjere za svjedoka KW-543, 12. oktobar 2012. (javno s povjerljivim Dodatkom), paginacija Sekretarijata 66908.

njegovu bezbjednost ili dobrobit ako bude prepoznat sa slika objavljenih u medijima.⁶⁵⁶ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je svjedoku odobrilo zaštitnu mjeru izobličenja slike.⁶⁵⁷

255. Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u odluci Pretresnog vijeća da odbije zatraženu dodjelu pseudonima ili korištenja izobličenja glasa za potencijalnog svjedoka odbrane KW402.⁶⁵⁸ Žalbeno vijeće podsjeća na to da je Pretresno vijeće imalo diskreciono ovlaštenje da donese odluku o tome koje od zaštitnih mjera predviđenih na osnovu pravila 75(B) Pravilnika MKSJ-a su najprimjerenije za bezbjednost svjedoka s obzirom na konkretne opasnosti kojima je svjedok izložen, kao i praktične zahtjeve predmeta.⁶⁵⁹ Prilikom primjene svog diskrecionog ovlaštenja da odobri neke, ali ne i sve zatražene zaštitne mjere za potencijalnog svjedoka odbrane KW402, Pretresno vijeće je imalo na umu potrebu za uspostavljanjem ravnoteže između prava optuženog na pravično suđenje, zaštitu žrtava i svjedoka i prava javnosti na pristup informacijama.⁶⁶⁰ S obzirom na činjenicu da je Pretresno vijeće zaključilo da postoji objektivno zasnovan rizik za bezbjednost i dobrobit svjedoka, ono je u sklopu svog diskrecionog ovlaštenja moglo nalogom da odredi dodatne zaštitne mjere. Međutim, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo dodatne zaštitne mjere dodjele pseudonima i izobličenja glasa za potencijalnog svjedoka odbrane KW402. Objektivna bojazan koju je Pretresno vijeće utvrdilo – koja nije neposredno uključivala fizičku bezbjednost svjedoka i njegove porodice – nije zahtijevala određivanje svih zaštitnih mjera koje je tražio Karadžić.

256. Što se tiče Karadžićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije uzelo u obzir bojazan potencijalnog svjedoka odbrane KW392 od samoinkrimisanja i povećanih izgleda za krivično gonjenje u domaćem pravosuđu kao legitiman razlog za izdavanje naloga za zaštitne mjere, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće smatralo da su ti razlozi za zabrinutost spekulativni i da nisu u vezi ni sa kakvim objektivno zasnovanim rizikom za bezbjednost i dobrobit svjedoka ako bi svjedočio na otvorenoj sjednici.⁶⁶¹ Osim što navodi da je zaključak Pretresnog vijeća "nerazuman", Karadžić nije potkrijepio svoj argument da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo zatražene zaštitne mjere za potencijalnog svjedoka odbrane KW392.

---

⁶⁵⁶ Odluka od 7. januara 2013., par. 8.

⁶⁵⁷ Odluka od 8. januara 2013., par. 7, 9.

⁶⁵⁸ Odluka od 8. januara 2013., par. 8.

⁶⁵⁹ V. Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 16. novembra 2005., par. 3.

⁶⁶⁰ V. Odluka od 8. januara 2013., par. 4, 5, 7, 8. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 68, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule*, predmet br. IT-94-1-T, Odluka po zahtevu tužioca kojim se traže zaštitne mere za svedoka R, 2. avgust 1996., str. 4.

⁶⁶¹ Odluka od 14. februara 2013., par. 7.

257. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo zaštitne mjere za potencijalne svjedoke odbrane KW299, KW543, KW402 i KW392.

(b) Ograničenja vezana za suđenje na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a

258. Karadžić tvrdi da je odluka da se omogući da svjedok KDZ240 i Pet svjedoka na osnovu pravila 70⁶⁶² (dalje u tekstu, zajedno: Svjedoci na osnovu pravila 70) svjedoče pod određenim uslovima na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a prekršila njegovo pravo na pravično i javno suđenje predviđeno članom 21(2) Statuta MKSJ-a.⁶⁶³ Karadžić ističe mogući učinak svjedočenja na zatvorenoj sjednici i prikrivanja identiteta svjedoka od javnosti na njegovo pravo na pravično suđenje.⁶⁶⁴ S obzirom na te razloge njegove zabrinutosti, Karadžić tvrdi da tijelo u kojem je svjedok KDZ240 bio zaposlen nije pokazalo da je njegovo svjedočenje u cijelosti na zatvorenoj sjednici potrebno da se garantuje bezbjednost osoba koje je ono zapošljavalo i utisak o njegovoj nepristrasnosti.⁶⁶⁵ Što se tiče Pet svjedoka na osnovu pravila 70, Karadžić tvrdi da su razlozi za zabrinutost koju je izrazio njihov poslodavac u vezi s pitanjima bezbjednosti bili neodređeni i nedovoljni da opravdaju neobjelodanjivanje njihovih identiteta.⁶⁶⁶ Radi poređenja, Karadžić ukazuje na to da su pripadnici UN-a i novinari dvije decenije svjedočili pred MKSJ-om "i da pritom nije bila ugrožena njihova nepristrasnost ili bezbjednost", kao i da je 30 pripadnika vojnog osoblja UN-a svjedočilo za tužilaštvo i da nisu tražili da im se dodijeli pseudonim.⁶⁶⁷

259. Karadžić zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije izuzelo dokaze Svjedoka na osnovu pravila 70 i primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na njihova svjedočenja kako bi izvelo nekoliko po njega nepovoljnih zaključaka.⁶⁶⁸ Da bi se te greške ispravile, on traži novo suđenje.⁶⁶⁹

260. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo na javno suđenje ili da je pogriješilo u primjeni pravila 70 Pravilnika MKSJ-a kad je odredilo

---

⁶⁶² U svom žalbenom podnesku, Karadžić upućuje na samo četiri od Pet svjedoka na osnovu pravila 70. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 301.

⁶⁶³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 289-291; Karadžićeva replika, par. 84. Karadžić ističe da član 20(1) Statuta MKSJ-a i pravilo 75(A) Pravilnika MKSJ-a pokazuju da je zaštita žrtava i svjedoka sekundarna u odnosu na pravo optuženog na pravično i javno suđenje. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 292. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 294, 295, 297.

⁶⁶⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 294, 295. Upor. Karadžićeva replika, par. 84.

⁶⁶⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 298, 300. Karadžić takođe tvrdi [REDIGOVANO]. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 299.

⁶⁶⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 302, 303.

⁶⁶⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 300, 301.

⁶⁶⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 304.

⁶⁶⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 305.

određena ograničenja za svjedočenja Svjedoka na osnovu pravila 70.⁶⁷⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić netačno prikazuje sadržaj spisa i zanemaruje činjenicu da je i on tražio i dobio zaštitne mjere na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a u za jednog svjedoka odbrane.⁶⁷¹

261. Karadžić replicira da tužilaštvo nije iznijelo valjane razloge za zaštitne mjere koje su odobrene za Svjedoke na osnovu pravila 70 i tvrdi da se on, suprotno onome što navodi tužilaštvo, prvo usprotivio uslovima koji su na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a određeni njegovom svjedoku dok mu Pretresno vijeće nije jasno dalo do znanja da ne postoji nijedno drugo sredstvo da se pribave dokazi tog svjedoka.⁶⁷²

262. Žalbeno vijeće podsjeća na to da je svrha pravila 70 Pravilnika MKSJ-a da potakne države i druga tijela i osobe da osjetljive informacije stave na uvid stranama i MKSJ-u tako što predviđa određene garancije povjerljivosti informacija koje države i druga tijela nude.⁶⁷³ Davaoci informacija na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a koji pokazuju stvarni interes za zaštitu informacija koje posjeduju mogu se pozvati na ovo pravilo kako bi se osigurala zaštita takvih informacija tako što će tražiti, između ostalog, ograničenja obima svjedočenja svjedoka ili dostupnosti svjedočenja svjedoka.⁶⁷⁴ Međutim, svako takvo ograničenje u izvođenju dokaza na suđenju može se odobriti samo nakon što pretresno vijeće utvrdi da ta ograničenja ne bi ugrozila pravičnost suđenja.⁶⁷⁵ S tim u vezi, pravilo 70(G) Pravilnika MKSJ-a predviđa da pretresno vijeće može izuzeti takve dokaze ako potreba da se osigura pravično suđenje znatno preteže nad njihovom dokaznom vrijednošću.⁶⁷⁶

263. Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićeve argumente da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odobrilo ograničenja vezana za suđenje zato što tijela koja dostavljaju informacije na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a nisu adekvatno opravdala svoju zabrinutost u vezi s pitanjima bezbjednosti ili utiska o nepristrasnosti. S tim u vezi, pravilo 70 Pravilnika MKSJ-a ne obavezuje

---

⁶⁷⁰ Odgovor tužilaštva, par. 169, 170, 172-174.

⁶⁷¹ T. 23. april 2018. str. 168, 169.

⁶⁷² V. Karadžićeva replika, par. 84, 85.

⁶⁷³ *Tužilac protiv Casimira Bizimungua i drugih*, predmet br. ICTR-99-50-AR73.6, Odluka po interlokutornoj žalbi u vezi sa svjedočenjem bivšeg ambasadora Sjedinjenih Američkih Država Roberta Flatena, potpisana 16. jula 2007., zavedena 17. jula 2007. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 17. jula 2007.), par. 17; *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi na drugu odluku kojom se tužilaštvu ne dopušta da doda generala Wesleya Clarka svom spisku svedoka na osnovu pravila 65ter, 20. april 2007., par. 18; *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR108bis & AR73.3, Javna verzija Odluke o tumačenju i primeni pravila 70 Pravilnika, potpisana 23. oktobra 2002., zavedena 29. oktobra 2002., par. 19. V. takođe *Tužilac protiv Casimira Bizimungua i drugih*, predmet br. ICTR-99-50-AR73.6, Nalog o ukidanju povjerljivog statusa Odluke po interlokutornoj žalbi u vezi sa svjedočenjem bivšeg ambasadora Sjedinjenih Američkih Država u Ruandi izdate 16. jula 2007., 19. april 2010.

⁶⁷⁴ V. pravilo 70(C) i (D) Pravilnika MKSJ-a. Upor. Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 17. jula 2007., par. 17.

⁶⁷⁵ Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 17. jula 2007., par. 17. V. takođe član 20(1), 21(2) i 22 Statuta MKSJ-a; pravilo 89(D) Pravilnika MKSJ-a.

davaoće informacija na osnovu ovog pravila da obrazlože razloge svoje zabrinutosti. Naprotiv, pretresno vijeće je to koje mora odvagati dokaznu vrijednost informacija primljenih na povjerljivoj osnovi u odnosu na potrebu da obezbijedi pravično suđenje. Osim toga, Karadžićeva tvrdnja da su drugi svjedoci, koji su bili u sličnoj situaciji kao i Svjedoci na osnovu pravila 70, svjedočili bez ograničenja u javnom objelodanjivanju njihovih dokaza ili identiteta ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni svog diskrecionog ovlaštenja kada je dozvolilo Svjedocima na osnovu pravila 70 da svjedoče uz primjenu određenih ograničenja vezanih za suđenje.

264. Žalbeno vijeće je pregledalo odluke koje je Pretresno vijeće donijelo po zahtjevima za ograničenja vezana za suđenje za svjedočenje Svjedoka na osnovu pravila 70. Iz svake od tih odluka proizlazi da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaznu vrijednost predloženog svjedočenja i to da li će ograničenja vezana za suđenje ugroziti pravičnost suđenja.⁶⁷⁷ Analiza Pretresnog vijeća ukazuje na to da je ono vodilo računa o potrebi, na osnovu člana 20(1) Statuta MKSJ-a, da obezbijedi da se postupak vodi uz puno poštovanje prava optuženog, uključujući i pravo na javno suđenje, ugrađeno u član 21(2) Statuta MKSJ-a.⁶⁷⁸ Osim što je izrazio neslaganje s Pretresnim vijećem i iznio potencijalne rizike svjedočenja na zatvorenoj sjednici,⁶⁷⁹ Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da omogućavanje svjedoku KDZ240 da svjedoči na zatvorenoj sjednici nije bitno nadmašilo njegovo pravo na pravično suđenje.⁶⁸⁰

265. Što se tiče Pet svjedoka na osnovu pravila 70, Pretresno vijeće je zaključilo da bi zatraženi uslov da se svjedočenje svakog svjedoka sasluša na zatvorenoj sjednici doveo do velike nepravčnosti suđenja, koja bi nadmašila dokaznu vrijednost iskaza svjedoka.⁶⁸¹ Pretresno vijeće je umjesto toga dozvolilo tim svjedocima da svjedoče uz uvođenje "manje strogih uslova", između ostalog uz dodjelu pseudonima i uz primjenu izobličjenja glasa i slike.⁶⁸² Odgovarajući na Karadžićev prigovor, Pretresno vijeće je prihvatilo da na javnost suđenja u značajnijoj mjeri utiče

---

⁶⁷⁶ V. takođe pravilo 89(D) Pravilnika MKSJ-a.

⁶⁷⁷ V. Odluka od 15. aprila 2010., par. 11-14; Odluka od 15. decembra 2009., par. 28. V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za postavljanje uslova na osnovu pravila 70 za tri svjedoka, 30. novembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 30. novembra 2009.), par. 17.

⁶⁷⁸ Odluka od 15. aprila 2010., par. 7, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku od 15. decembra 2009., par. 21; Odluka od 30. novembra 2009., par. 10.

⁶⁷⁹ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁶⁸⁰ Odluka od 15. decembra 2009., par. 34. Osim toga, ne stoji Karadžićev argument [REDIGOVANO]. S tim u vezi, Pretresno vijeće je smatralo da su uslovi na osnovu pravila 70 Pravilnika MKSJ-a imali ulogu da zaštite povjerljivost izvora informacija, bezbjednost njegovog osoblja i utisak o njegovoj nepristrasnosti, a ne da omoguće, između ostalog, zaštitu svjedoka. V. Odluka od 28. juna 2011., par. 28-30; Odluka od 15. decembra 2009., par. 33. V. takođe usmenu odluku od 4. jula 2011. Karadžić ne pokazuje nikakvu grešku u ovoj analizi.

⁶⁸¹ Odluka od 15. aprila 2010., par. 3; Odluka od 30. novembra 2009., par. 23.

⁶⁸² Odluka od 15. aprila 2010., par. 3, 11-15; Odluka od 30. novembra 2009., par. 23, 32.

izobličenje glasa i slike korišteno zajedno s pseudonimom i ocijenilo je da li iskaze svjedoka treba izuzeti s obzirom na obavezu da obezbijedi Karadžićevo pravo na pravično suđenje.⁶⁸³ Uzimajući u obzir relevantnost, dokaznu vrijednost, karakter i obim očekivanog svjedočenja, kao i činjenicu da će znatan dio svjedočenja tih svjedoka biti u javnom domenu, Pretresno vijeće je zaključilo da dokaznu vrijednost iskaza svjedoka suštinski ne nadmašuje potreba da se obezbijedi pravično suđenje.⁶⁸⁴ Osim što se ne slaže sa zaključkom Pretresnog vijeća, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je donijelo takvu odluku.

266. Naposljetku, i od najvećeg značaja za to da li je intervencija Žalbenog vijeća opravdana,⁶⁸⁵ Karadžićevi argumenti u žalbenom postupku ni na koji način ne pokazuju da je pretrpio ikakvu štetu zbog ograničenja vezanih za suđenje odobrenih Svjedocima na osnovu pravila 70.⁶⁸⁶

267. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao nikakvu grešku u odlukama na osnovu kojih su Svjedoci na osnovu pravila 70 mogli da svjedoče s ograničenjima vezanim za suđenje.

(c) Zaključak

268. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija osnovu 18 Karadžićeve žalbe.

---

⁶⁸³ Odluka od 15. aprila 2010., par. 10.

⁶⁸⁴ Odluka od 15. aprila 2010., par. 10-12.

⁶⁸⁵ Strana koja u žalbenom postupku izjavi da je prekršeno njeno pravo na pravično suđenje mora da dokaže da joj je tim kršenjem nanесena šteta koja predstavlja grešku u primjeni prava koja obesnažuje prvostepenu presudu. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29 i reference koje se tamo navode.

⁶⁸⁶ Na primjer, Karadžić ne iznosi nikakve informacije o tome kako su ograničenja vezana za suđenje omela istrage, unakrsno ispitivanje ili njegovu mogućnost da izvede dokaze povezane sa svjedočenjem Svjedoka na osnovu pravila 70.

15. Navodne greške zbog odbijanja da se izdaju nalozi subpoena za četiri svjedoka odbrane
(osnova 19)

269. Za vrijeme svog dokaznog postupka, Karadžić je zatražio da se izda nalog *subpoena* Nikoli Tomaševiću i Srđanu Forci, koji su, u relevantnim periodima Optužnice, bili sudije Vojnog suda u Banjaluci.⁶⁸⁷ U svojim zahtjevima Karadžić je naveo da će svaki od potencijalnih svjedoka dati iskaz kojim će se osporiti sljedeći navodi tužilaštva: (i) da je postojala politika i praksa da se krivično ne goni za zločine koje su Srbi izvršili nad nesrbima; i (ii) da su sudske odluke na osnovu kojih su osumnjičeni puštani na slobodu bile dio politike ili udruženog zločinačkog poduhvata države ili Karadžića.⁶⁸⁸ Karadžić je u svojim zahtjevima istakao da su potencijalni svjedoci donijeli dvije odluke na osnovu kojih su osumnjičeni pušteni na slobodu, koje je tužilaštvo navelo kao dokaze te politike.⁶⁸⁹

270. Karadžić je takođe zatražio da se izda nalog *subpoena* Dragošu Milankoviću, bivšem komandantu Oklopnog bataljona Prve sarajevske brigade, i Milošu Tomoviću, komandantu Prvog bataljona u Foči.⁶⁹⁰ U vezi s Milankovićem, Karadžić u svom zahtjevu tvrdi da je, što se tiče incidentata granatiranja na Dobrinji koji se navode kao incidenti 4, 5 i 7 iz Priloga G Optužnici, taj potencijalni svjedok u jedinstvenom položaju da svjedoči o sljedećem: (i) da je njegov bataljon imao naređenje da ne otvara vatru na civile; (ii) da nije otvarao vatru na civile; (iii) da nikad nije imao ulogu u neselektivnom ili nesrazmjernom granatiranju; i (iv) da je bio u mogućnosti da identifikuje legitimne vojne ciljeve u blizini lokacija koje su granatirane u incidentima 4, 5 i 7 iz Priloga G Optužnici.⁶⁹¹ Što se tiče Tomovića, Karadžić je u svom zahtjevu naveo da bi Tomovićev iskaz mogao suštinski pomoći njegovoj odbrani budući da je on bio "jedini svjedok [...] kojeg je

---

⁶⁸⁷ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Srđanu Forci, 6. decembar 2013. (dalje u tekstu: Zahtjev od 6. decembra 2013. u vezi s Forcom), par.1; Zahtjev od 14. novembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 1.

⁶⁸⁸ Zahtjev od 6. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 6, 9, 10; Zahtjev od 14. novembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 6-10. Karadžić dalje tvrdi da bi potencijalni iskazi Force i Tomaševića pobili navode da Karadžić nije kaznio svoje potčinjene za krivična djela koja su počinili. V. Zahtjev od 6. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 10; Zahtjev od 14. novembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 10.

⁶⁸⁹ Zahtjev od 6. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 10; Zahtjev od 14. novembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 10.

⁶⁹⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Milošu Tomoviću, 17. decembar 2012. (dalje u tekstu: Zahtjev od 17. decembra 2012. u vezi s Tomovićem), par.1; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Dragošu Milankoviću, 13. decembar 2012. (dalje u tekstu: Zahtjev od 13. decembra 2012. u vezi s Milankovićem), par. 1.

⁶⁹¹ V. Zahtjev od 13. decembra 2012. u vezi s Milankovićem, par. 5-8. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 308, 325, 326.

Karadžić identifikovao koji može svjedočiti o vojnim događanjima u Foči, a posebno o otvaranju vatre iz [Aladža] džamije."⁶⁹²

271. Pretresno vijeće je odbilo te zahtjeve.⁶⁹³ U vezi s Tomaševićem i Forcom, Pretresno vijeće je istaklo da su njihovi potencijalni iskazi po svojoj prirodi slični svjedočenjima drugih svjedoka odbrane o istragama i krivičnom gonjenju za počinjena krivična djela koja su vodili vojni sudovi⁶⁹⁴ i da oni nisu jedini pojedinci koji mogu svjedočiti o predmetima u kojima su osumnjičeni pušteni na slobodu.⁶⁹⁵ Pretresno vijeće je, konkretno u vezi s Tomaševićem, primijetilo da je njegovo potencijalno svjedočenje o razlozima zbog kojih je odlučio da obustavi istražni postupak u jednom predmetu istovjetno dokazima koji su već u spisu i da ne bi dodalo ništa novo.⁶⁹⁶ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da bi se potencijalne informacije koje bi taj svjedok mogao dati u vezi s puštanjem na slobodu dvije osobe u jednom drugom predmetu mogle pribaviti drugim sredstvima.⁶⁹⁷ Što se tiče Force, Pretresno vijeće je naglasilo da su odluke kojima je Forca oslobodio osumnjičene već uvrštene u spis i zaključilo je da nema naznaka da bi njegovo svjedočenje dodalo nešto novo već prihvaćenom dokaznom materijalu.⁶⁹⁸

272. Prilikom odbijanja Karadžićevih zahtjeva za izdavanje naloga *subpoena* Milankoviću i Tomoviću, Pretresno vijeće je smatralo da se njihovo svjedočenje odnosi na jasno definisana pitanja relevantna za Karadžićevu odbranu i da bi mu bilo od suštinske pomoći.⁶⁹⁹ Međutim, Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžić trebao temeljitije istražiti da li su relevantne informacije možda mogli dati pripadnici Milankovićevog ili Tomovićevog bataljona ili snaga VRS-a.⁷⁰⁰ Pretresno

---

⁶⁹² Zahtjev od 17. decembra 2012. u vezi s Tomovićem, par. 6.

⁶⁹³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Milošu Tomoviću, 28. januar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem), par. 1, 14, 15; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Dragošu Milankoviću, 18. januar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem), par. 1, 15, 16; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Srđanu Forci, 18. decembar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom), par. 1, 13, 14; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Nikoli Tomaševiću, 11. decembar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem), par. 1, 14, 15.

⁶⁹⁴ Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 11; Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 11.

⁶⁹⁵ Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 11, 12; Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 11.

⁶⁹⁶ Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 12.

⁶⁹⁷ Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 13.

⁶⁹⁸ Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 12.

⁶⁹⁹ Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem, par. 13; Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem, par. 13.

⁷⁰⁰ Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem, par. 14; Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem, par. 14.

vijeće je odbilo i jedan i drugi zahtjev na osnovu toga da Karadžić nije pokazao da se zatražene informacije nisu mogle pribaviti drugim sredstvima.⁷⁰¹

273. U žalbenom postupku, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je odbilo da izda nalog *subpoena* četirima predloženim svjedocima, pogriješilo time što je primijenilo isuviše restriktivno tumačenje uslova postojanja forenzičke svrhe relevantnog za izdavanje naloga *subpoena* u predmetima pred MKSJ-om.⁷⁰² Konkretno, Karadžić tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na *obiter dictum* iz Odluke u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004. i Odluke u predmetu *Krstić* od 1. jula 2003., gdje se upozorava na to da se sudske prisilne mjere ne trebaju koristiti za lakše izvođenje rutinskih zadataka u vođenju spora ili naprosto zato da bi se ustanovilo da li osoba raspolaže informacijama koje mogu biti od pomoći odbrani.⁷⁰³ Karadžić tvrdi da je na taj način Pretresno vijeće propustilo da ocijeni "jedinstveni položaj" potencijalnih svjedoka i spriječilo ga da izvede dokaze najveće dokazne snage u prilog svojoj tezi.⁷⁰⁴ Karadžić tvrdi da mu zbog toga Pretresno vijeće nije na odgovarajući način pomoglo da izvede svoje dokaze i da je time prekršeno njegovo pravo da se dovedu svjedoci koji svjedoče u njegovu korist pod istim uslovima kao i svjedoci koji svjedoče protiv njega, u skladu s članom 21(4)(e) Statuta MKSJ-a.⁷⁰⁵ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće izuzelo dokaze koji su bili protivrječni njegovim ključnim zaključcima i da treba naložiti novo suđenje na kojem bi se mogli saslušati ti svjedoci.⁷⁰⁶

274. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo pravo kada je odbilo Karadžićeve zahtjeve za izdavanje naloga *subpoena* četirima potencijalnim svjedocima.⁷⁰⁷ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće valjano razmotrilo da li su se dokazi mogli pribaviti drugim sredstvima i ispravno utvrdilo da su mogli.⁷⁰⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da Karadžić nije pokazao da bi

---

⁷⁰¹ Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem, par. 14, 15; Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem, par. 14, 15.

⁷⁰² Karadžićeva najava žalbe, str. 9; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 315-318, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004., par. 6, 7, 10, 15, Odluka u predmetu *Krstić* od 1. jula 2003., par. 10, 11.

⁷⁰³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 316, 318, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004., par. 10, Odluka u predmetu *Krstić* od 1. jula 2003., par. 11. V. takođe Karadžićeva replika, par. 87, 88.

⁷⁰⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 323-326. V. takođe Karadžićeva replika, par. 86, 89-91, 93. Karadžić dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir vjerodostojnost svjedočenja potencijalnih svjedoka i to da li bi ta svjedočenja mogla potkrijepiti ili pobiti postojeće dokaze. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 319-322.

⁷⁰⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 326-328.

⁷⁰⁶ Karadžićeva najava žalbe, str. 9; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 306, 311, 314, 328. V. takođe Karadžićeva replika, par. 92-94.

⁷⁰⁷ Odgovor tužilaštva, par. 175-177.

⁷⁰⁸ Odgovor tužilaštva, par. 176-181.

svjedočenje četiri predložena svjedoka promijenilo zaključke Pretresnog vijeća ili na drugi način uticalo na presudu.⁷⁰⁹

275. Karadžić replicira da je Pretresno vijeće, zbog toga što je stavilo težište na to da li su relevantne informacije mogle biti pribavljene drugim sredstvima, zanemarilo faktore kao što su neposrednost i vjerodostojnost potencijalnog svjedočenja kao i jedinstvena uloga i položaj predloženih svjedoka, što predstavlja pravnu grešku.⁷¹⁰ On dalje ističe kako potencijalna svjedočenja Tomaševića, Force, Milankovića i Tomovića neposredno protivrječe zaključcima Pretresnog vijeća koji idu u prilog krivici i tvrdi da je zbog toga što nisu svjedočili ovo suđenje nepravično.⁷¹¹

276. Žalbeno vijeće podsjeća na to da se odluke po zahtjevima za izdavanje naloga *subpoena* odnose na opšte vođenje sudskih postupaka i da spadaju u diskreciona ovlaštenja pretresnog vijeća.⁷¹² Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana koja podnosi žalbu mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.⁷¹³

277. Pravilo 54 Pravilnika MKSJ-a predviđa, između ostalog, da pretresna vijeća mogu izdavati naloge *subpoena* koji su "potrebni za vršenje istrage ili pripremu i vođenje suđenja". Prilikom tumačenja ove odredbe, Žalbeno vijeće MKSJ-a je izložilo sljedeće:

Podnosilac zahtjeva za izdavanje naloga *subpoena* mora iznijeti određene dokaze koji ukazuju na potrebu da se izda nalog *subpoena*. On posebno mora pokazati da postoje razumne osnove za vjerovanje da će potencijalni svjedok pružiti informacije koje će suštinski pomoći podnosiocu zahtjeva u pogledu jasno navedenih pitanja na predstojećem suđenju. Da bi se ispunio ovaj uslov, može se ukazati potreba da podnosilac zahtjeva predoči informacije o određenim faktorima kao što su položaj koji je potencijalni svjedok zauzimao u odnosu na događaje o kojima je riječ, odnose koji su eventualno postojali između svjedoka i optuženog a koji su relevantni za optužbe, svaku mogućnost koju je svjedok imao da posmatra ili da sazna za ove događaje, te svaku izjavu koju je svjedok dao optužbi i drugim licima u vezi s njima. Pretresnom vijeću je povjereno diskreciono ovlaštenje da utvrdi da li je podnosilac zahtjeva uspješno iznio tražene dokaze, pri čemu je diskreciona ocjena neophodna kako bi se osiguralo da se ne zloupotrebjava mehanizam naloga *subpoena*. Kako je istaklo Žalbeno vijeće [MKSJ-a], "[o]dluka da se izda nalog *subpoena* ne smije se donijeti olako. Izdavanje *subpoene* za sobom povlači upotrebu prisilnih mjera i može dovesti do nametanja krivičnih sankcija."

⁷⁰⁹ Odgovor tužilaštva, par. 182-184.

⁷¹⁰ Karadžićeva replika, par. 86-89.

⁷¹¹ Karadžićeva replika, par. 90-94. Što se tiče konkretno Tomovića, Karadžić tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da nije bilo naznaka da su džamije korištene u ratne svrhe dodatno pokazuje štetu koju je pretrpio zbog toga što je Pretresno vijeće odbilo njegov zahtjev da se Tomoviću izda nalog *subpoena*. V. Karadžićeva replika, par. 93.

⁷¹² V. npr. Odluka od 29. januara 2013., par. 7; Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 22. maja 2008., par. 8; Odluka u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004., par. 6.

⁷¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramahuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

Prilikom odlučivanja da li je podnositelj zahtjeva ispunio kriterije dokazivanja, Pretresno vijeće može na odgovarajući način uzeti u obzir kako pitanje da li su informacije koje podnositelj zahtjeva nastoji pribaviti koristeći se nalogom *subpoena* neophodne za pripremu njegovih dokaza tako i pitanje da li je do tih informacija moguće doći drugim sredstvima. Načelno pitanje u vezi s oba navedena razloga jeste da li je, kako to nalaže pravilo 54, izdavanje naloga *subpoena* neophodno "za pripremu i vođenje suđenja." Razmatranja pretresnog vijeća se stoga moraju usredsrediti ne samo na korisnost informacija za podnosioca zahtjeva nego i na njihovu sveukupnu neophodnost kako bi se obezbijedilo da se suđenje vodi na upućen i pravičan način.⁷¹⁴

Žalbeno vijeće je usvojilo ovo tumačenje.⁷¹⁵

278. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće ispravno podsjetilo na mjerodavno pravo i postupilo u skladu sa svojim diskrecionim ovlaštenjem kada je razmatralo da li se do relevantnih informacija moglo doći drugim sredstvima.⁷¹⁶ Što se tiče Tomaševića, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo to da je on bio u najboljem položaju da svjedoči o razlozima zbog kojih je odlučio da dotične zatvorenike pusti na slobodu.⁷¹⁷ Međutim, Karadžić zanemaruje faktor koji je Pretresno vijeće uzelo u obzir da su potencijalni dokazi o tome zašto su pojedinci pušteni na slobodu u jednom predmetu već bili sadržani u dokumentaciji uvrštenoj u sudski spis.⁷¹⁸ Karadžić takođe ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća da se do informacija koje su se odnosile na drugi predmet moglo doći drugim sredstvima, u skladu s dokazima koji su već bili uvršteni u spis.⁷¹⁹ Stoga, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo njegov zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Tomaševiću.

279. Što se tiče Force, Karadžić tvrdi da je on mogao neposredno govoriti o tome da li je svoje odluke donio zbog neke Karadžićeve politike koja je Srbima dopuštala da vrše zločine nad nesrbima.⁷²⁰ Kao što je gore napomenuto, Pretresno vijeće je zaključilo da nema naznaka da bi

---

⁷¹⁴ Odluka u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004., par. 6, 7, gdje se upućuje na, između ostalog, Odluku u predmetu *Krstić* od 1. jula 2003., par. 10, 11 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁷¹⁵ V. par. 148 gore.

⁷¹⁶ V. Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem, par. 7-10; Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem, par. 7-10; Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 5-8; Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 5-8. Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir vjerodostojnost svjedočenja potencijalnih svjedoka i to da li bi to svjedočenje potkrijepilo ili pobilo postojeće dokaze nemaju osnova. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 319-322. Žalbeno vijeće primjećuje da su gore navedeni faktori u vezi s dokazima relevantni za izdavanje naloga *subpoena* samo ilustrativni i da nisu iscrpno navedeni. V. par. 148, 277 gore. Mada bi Pretresno vijeće prilikom odlučivanja po Karadžićevim zahtjevima imalo diskreciono ovlaštenje da razmotri vjerodostojnost potencijalnog svjedočenja ili mogućnost da to svjedočenje potkrijepi ili pobije druge dokaze, ono nije bilo dužno da to uradi. To je posebno slučaj u okolnostima o kojima je ovdje riječ, kada Karadžić, u argumentima u prilog svojim zahtjevima za izdavanje naloga *subpoena*, nije detaljnije govorio o vjerodostojnosti svjedočenja potencijalnih svjedoka ili mogućnosti da ona potkrijepi ili pobiju dokaze koji su već u spisu.

⁷¹⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 323.

⁷¹⁸ Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 12.

⁷¹⁹ Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem, par. 13.

⁷²⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 313. Žalbeno vijeće primjećuje da Karadžić tvrdi da je Forca donio ukupno četiri odluke za koje je tužilaštvo navelo da pokazuju postojanje politike prema kojoj počinci zločina protiv nesrba nisu bili krivično gonjeni. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 313. S obzirom na to da Karadžić nije pokazao da je uputio na

njegovo svjedočenje nešto dodalo dokazima uvrštenim u spis koji su već sadržavali, između ostalog, odluke koje je donio Forca.⁷²¹ Karadžić ne navodi argumente koji idu u prilog tome da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do tog zaključka. Stoga, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo njegov zahtjev da se Forci izda nalog *subpoena*.

280. Što se tiče Milankovića, Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo odgovarajuću težinu jedinstvenom položaju koji je on imao kao komandant bataljona kada je iznijelo stav da su druge osobe mogle dati slične dokaze o granatiranju civila na Dobrinji.⁷²² Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u pobijanoj odluci, zaključilo da se nije uvjerilo u to da su relevantne informacije dostupne samo preko Milankovića pošto je sigurno bilo drugih pripadnika bataljona koji su u relevantno vrijeme djelovali u zoni i koji su mogli dati informacije koje je tražio Karadžić.⁷²³ Iz spisa proizlazi da je Karadžić uspio od srpskih vojnih oficira koji su bili na sličnom ili višem položaju od položaja na kojem je bio Milanković pribaviti relevantne dokaze u vezi s događajima na Dobrinji, kao i od pripadnika iste brigade koji su bili nadležni za artiljeriju.⁷²⁴ Karadžić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo njegov zahtjev da se Milankoviću izda nalog *subpoena*.

281. Što se tiče Tomovića, Karadžić u žalbenom postupku ističe da je on, kao komandant Prvog bataljona u Foči, bio u jedinstvenom položaju da svjedoči o razlozima zbog kojih je došlo do spornih događaja u Foči, o kojima, na primjer, pripadnici njegovog bataljona nižeg ranga nisu mogli svjedočiti.⁷²⁵ Žalbeno vijeće napominje da u prilog svom zahtjevu da se Tomoviću izda nalog *subpoena*, Karadžić nije naveo da je Tomovićevo potencijalno svjedočenje jedinstveno zbog njegovog položaja, već da je on "jedini svjedok [...] kojeg je Karadžić identifikovao koji može svjedočiti o vojnim događajima u Foči a posebno o otvaranju vatre iz džamije [Aladža]".⁷²⁶ Pretresno vijeće je, kada je odbilo Karadžićev zahtjev, napomenulo da iz spisa proizlazi da je u sastavu Tomovićevo bataljona bilo oko 520 vojnika i da Karadžić ne objašnjava zašto je Tomović

---

dvije od te četiri odluke kada je na suđenju zatražio da se Forci izda nalog *subpoena*, Žalbeno vijeće neće razmatrati taj aspekt njegovih argumenata iznesenih po prvi put u žalbenom postupku.

⁷²¹ Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom, par. 11, 12.

⁷²² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 325, 326. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 307-309.

⁷²³ Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem, par. 14.

⁷²⁴ V. dokazni predmet D2341, par. 7, 20, 21; dokazni predmet D2412, par. 3, 6, 27; dokazni predmet D2479, par. 26, 27; dokazni predmet D2562, par. 1, 110, 111; dokazni predmet D2633, par. 14, 15, 22, 23-30; dokazni predmet D2774, par. 129-134; T. 22. oktobar 2012. str. 29152-29156; T. 28. januar 2013. str. 32711-32715; T. 18. april 2013. str. 37367-37393, 37441-37443.

⁷²⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 324.

⁷²⁶ Zahtjev od 17. decembra 2012. u vezi s Tomovićem, par. 6. V. takođe Karadžićeva replika, par. 93.

jedini svjedok kojeg je našao s obzirom na veličinu bataljona.⁷²⁷ Nadalje, spis pokazuje da je Karadžić mogao izvesti dokaze o događajima u Foči, uključujući i to da su se bosanski Muslimani borili iz džamija i da su ih koristili za skladištenje oružja i obuku.⁷²⁸ Karadžić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo njegov zahtjev da se Tomoviću izda nalog *subpoena*.

282. S obzirom na to da nije pokazao nikakvu primjetnu grešku u odlukama kojima je Pretresno vijeće odbilo da izda zatražene naloge *subpoena* za četiri potencijalna svjedoka, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Karadžićevu tvrdnju da je tim odlukama prekršeno njegovo pravo da se svjedoci koji svjedoče u njegovu korist dovedu pod istim uslovima kao i svjedoci koji svjedoče protiv njega, u skladu s članom 21(4)(e) Statuta MKSJ-a.⁷²⁹ Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 19 Karadžićeve žalbe.

---

⁷²⁷ Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem, par. 14.

⁷²⁸ V. Prvostepena presuda, par. 927, 932.

⁷²⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 326-328.

16. Navodne greške zbog odbijanja da se Ratko Mladić primora da svjedoči (osnova 20)

283. Kada je Mladić odbio da svjedoči za Karadžića kao svjedok odbrane, Karadžić je od Pretresnog vijeća zatražio da izda nalog *subpoena* kako bi ga primoralo da svjedoči.⁷³⁰ Pretresno vijeće je odobrilo Karadžićev zahtjev budući da je on iznio dovoljno argumenata u prilog tome da postoje dobri izgledi da će Mladić dati informacije koje će suštinski pomoći njegovoj tezi i da konkretni aspekti iskaza koji se očekuje da će Mladić dati ne mogu biti pribavljeni na drugi način.⁷³¹ Konkretno, Pretresno vijeće je smatralo da je Mladić, kao oficir najvišeg ranga u VRS-u, u jedinstvenom položaju da svjedoči u vezi s informacijama o događajima navedenim u Optužnici koje je proslijedio Karadžiću.⁷³² Pretresno vijeće je dodalo da je odluka o tome da li da primora svjedoka da odgovori na određena pitanja u okviru njegovih diskrecionih ovlaštenja i da će, u primjeni tih diskrecionih ovlaštenja, imati na umu činjenicu da je Mladićevo suđenje pred MKSJ-om u toku i pobrinuti se za očuvanje njegovih prava u tom smislu.⁷³³ Pretresno vijeće je kasnije odbilo Mladićev zahtjev za odobrenje da podnese žalbu na tu odluku.⁷³⁴

284. Kada je Mladić pristupio da svjedoči, Pretresno vijeće je odbilo prigovore njegovih branilaca u vezi s njegovim potencijalnim svjedočenjem koje su oni iznijeli zbog zabrinutosti za njegovo zdravstveno stanje i zbog njegovog prava na šutnju s obzirom na to da je optužnica u njegovom predmetu "gotovo identična" optužnici protiv Karadžića.⁷³⁵ Pretresno vijeće je primijetilo da se s oba pitanja dovoljno bavilo dok je razmatralo da li da Mladiću izda nalog *subpoena* i da se kasnije ništa po tom pitanju nije događalo.⁷³⁶ Kada je prije svjedočenja pozvan da dâ svečanu izjavu, Mladić je prvo odbio da to uradi.⁷³⁷ Kada je položio zakletvu, Pretresno vijeće ga je obavijestilo o tome da se, na osnovu pravila 90(E) Pravilnika MKSJ-a, može usprotiviti davanju odgovora na bilo koje pitanje ako smatra da bi ga to moglo inkriminisati.⁷³⁸ Međutim, Pretresno

---

⁷³⁰ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se Ratku Mladiću izda nalog *subpoena*, 11. decembar 2013. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* Ratku Mladiću), par. 1, 2.

⁷³¹ Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* Ratku Mladiću, par. 20, 22, 27.

⁷³² Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* Ratku Mladiću, par. 20, 22.

⁷³³ Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* Ratku Mladiću, par. 23 ("Vršeći ovo diskreciono ovlaštenje, [Pretresno vijeće] će imati u vidu činjenicu da je suđenje Mladiću trenutno u toku i postaraće se da njegova prava budu zaštićena.").

⁷³⁴ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po Mladićevom zahtjevu za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku o izdavanju naloga *subpoena*, 23. decembar 2013., par. 4, 13, 14. Pretresno vijeće je takođe odbilo zahtjeve tužilaštva i Mladića za ponovno razmatranje ove odluke. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po hitnim zahtjevima za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija Mladićev zahtjev za odobrenje ulaganja žalbe na odluku o *subpoeni*, 22. januar 2014., par. 5, 6, 22, 23.

⁷³⁵ T. 28. januar 2014. str. 46041-46044.

⁷³⁶ T. 28. januar 2014. str. 46043, 46044.

⁷³⁷ T. 28. januar 2014. str. 46044-46046.

⁷³⁸ T. 28. januar 2014. str. 46048, 46049.

vijeće je primijetilo da ga ono ipak može primorati da odgovori, u kojem slučaju bi se Međunarodni sud pobrinuo da se svjedočenje dobijeno takvom prinudom ne može upotrijebiti kao dokaz u eventualnom krivičnom postupku protiv njega za bilo koje krivično djelo osim za davanje lažnog iskaza.⁷³⁹ Kasnije, odgovarajući na pitanja koja mu je postavio Karadžić, Mladić je ponovio da ne može svjedočiti zbog svog zdravstvenog stanja i pozvao se na svoje pravo na šutnju.⁷⁴⁰ Pretresno vijeće je odlučilo da ne pokušava primorati Mladića da odgovara na pitanja s obzirom na njegovo pravo da samog sebe ne inkriminiše u svojstvu optuženog čije je suđenje pred MKSJ-om u toku.⁷⁴¹

285. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odlučilo da "blanketno" odbije da primora Mladića da svjedoči na Karadžićevom suđenju.⁷⁴² Po njegovom mišljenju, Mladićevo pravo da samog sebe ne inkriminiše ne bi bilo ugroženo time što bi se Mladić primorao da svjedoči s obzirom na to da njegovi odgovori ne bi mogli biti korišteni protiv njega, bilo direktno ili indirektno.⁷⁴³ Osim toga, Karadžić tvrdi kako bi, da su bile date odgovarajuće garancije da se Mladićevo svjedočenje neće koristiti protiv njega u njegovom vlastitom predmetu, Karadžićeva potreba da dobije Mladićevo "ključno" oslobađajuće svjedočenje preteгла nad Mladićevim interesom da odbije da odgovori.⁷⁴⁴ Konkretno, Karadžić tvrdi da je Mladić mogao govoriti o važnim pitanjima u vezi s Karadžićevom odgovornosti, uključujući i to da li je Karadžić bio obaviješten o ubijanju zarobljenika iz Srebrenice, da li je granatiranje Sarajeva i otvaranje snajperske vatre na grad bilo usmjereno na civile i da li je bilo dio kampanje terora, te da li je postojao sporazum da se protjeraju bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su živjeli na područjima pod srpskom kontrolom.⁷⁴⁵ Karadžić traži od Žalbenog vijeća da naloži novo suđenje na kojem bi se saslušalo Mladićevo svjedočenje.⁷⁴⁶

286. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je odbilo da primora Mladića da odgovori na pitanja koja bi ga mogla inkriminirati.⁷⁴⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je ispravno odvagunulo relevantne suprotstavljene interese, naime konkretnu opasnost po Mladićevo temeljno pravo da samog sebe ne inkriminiše i

---

⁷³⁹ T. 28. januar 2014. str. 46048, 46049.

⁷⁴⁰ T. 28. januar 2014. str. 46050-46054.

⁷⁴¹ V. T. 28. januar 2014. str. 46051-46054.

⁷⁴² Karadžićeva najava žalbe, str. 9; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 330, 344; T. 23. april 2018. str. 113, 114, 116. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 329-345; T. 23. april 2018. str. 113-118; T. 24. april 2018. str. 244, 245.

⁷⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 336, 340.

⁷⁴⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 336, 340, 344; T. 23. april 2018. str. 113-116.

⁷⁴⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 341-345, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3437, 3439, 3440, 3447, 3464, 3465, 4891, 4928, 5805-5814, 5818-5821. V. takođe T. 23. april 2018. str. 116.

⁷⁴⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 345; T. 23. april 2018 str. 118.

⁷⁴⁷ Odgovor tužilaštva, par. 185-201. V. takođe T. 23. april 2018. str. 180-183.

potencijalnu prednost koju bi Mladićevo svjedočenje donijelo Karadžićevoj tezi.⁷⁴⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da bi, čak i da Karadžić uspije od Mladića dobiti negativne odgovore koje traži, to svjedočenje predstavljalo dupliranje dokaza drugih članova relevantnih udruženih zločinačkih poduhvata i visokih funkcionera bosanskih Srba, za koje je, na osnovu obilja dokaza koji pokazuju suprotno, utvrđeno da nisu pouzdani.⁷⁴⁹

287. Karadžić replicira da tužilaštvo preuveličava teškoće u zaštiti Mladićevih prava na njegovom suđenju i ne iznosi razumno opravdanje za odluku Pretresnog vijeća da ne primorava Mladića da svjedoči.⁷⁵⁰ Isto tako, Karadžić tvrdi da tužilaštvo potcjenjuje potencijalni značaj koje bi Mladićevo neposredno svjedočenje imalo za osporavanje zaključaka Pretresnog vijeća: (i) da ga je Mladić obavijestio o događajima u Srebrenici 13. jula 1995.; (ii) da je Mladić na sastanku održanom između 20. i 28. maja 1992. izložio plan za neselektivno granatiranje Sarajeva; i (iii) da je Karadžić, zajedno s Mladićem, izradio plan za protjerivanje bosanskih Muslimana i Hrvata u cilju stvaranja homogene srpske države.⁷⁵¹

288. Žalbeno vijeće podsjeća na to da član 21(4)(g) Statuta MKSJ-a jamči temeljno pravo optuženog da ne bude primoran da svjedoči protiv sebe prilikom rješavanja po optužbama protiv njega. Pravilo 90(E) Pravilnika MKSJ-a predviđa da se svjedok može usprotiviti davanju bilo kakve izjave koja bi ga mogla inkriminisati i da vijeće može primorati svjedoka da odgovori na pitanje, u kojem slučaju se svjedočenje dobijeno takvom prinudom ne može upotrijebiti kao dokaz u kasnijem krivičnom postupku protiv svjedoka za bilo koje krivično djelo osim za davanje lažnog iskaza. Žalbeno vijeće MKSJ-a je konstatovalo da primoravanje optuženog na davanje iskaza u postupku koji se ne odnosi na rješavanje po optužbama protiv njega na osnovu pravila 90(E) Pravilnika MKSJ-a nije samo po sebi u suprotnosti s pravom da sam sebe ne inkriminiše s obzirom na to da je apsolutno zabranjeno neposredno ili posredno koristiti samoinkriminišuće izjave dobijene takvom prinudom u postupku protiv njega.⁷⁵² Primoravanje svjedoka da odgovori na pitanje koje bi ga

---

⁷⁴⁸ Odgovor tužilaštva, par. 185, 188-193. V. takođe T. 23. april 2018. str. 180-183.

⁷⁴⁹ Odgovor tužilaštva, par. 197, 199, 201; T. 23. april 2018. str. 182. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Karadžić, ako je stvarno smatrao da je Mladićevo svjedočenje toliko ključno, mogao tražiti da se ono uvede kao dodatni dokaz u žalbenom postupku, s obzirom na znatno smanjeni rizik od toga da Mladić samog sebe inkriminiše nakon što je završila dokazna faza njegovog postupka i još manji rizik nakon što je Mladiću izrečena osuđujuća presuda. V. T. 23. april 2018. str. 182, 183.

⁷⁵⁰ Karadžićeva replika, par. 96, 100; T. 23. april 2018. str. 115. V. takođe T. 24. april 2018. str. 244.

⁷⁵¹ Karadžićeva replika, par. 97, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3266-3273, 4023, 4721, 5769, 5804. V. takođe T. 24 April 2018 str. 244, 245.

⁷⁵² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.11, Odluka po žalbi na Odluku po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Zdravku Tolimiru, 13. novembar 2013. (dalje u tekstu: Odluka od 13. novembra 2013.), par. 43, 45.

moglo inkriminisati u tim okolnostima u okviru je diskrecionih ovlaštenja pretresnog vijeća.⁷⁵³ Međutim, to diskreciono ovlaštenje mora se primjenjivati u skladu s članovima 20(1) i 21 Statuta MKSJ-a, koji nalažu da pretresna vijeća trebaju osigurati da suđenje bude pravično i da se postupak vodi uz puno poštovanje prava optuženog.⁷⁵⁴

289. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, kada je odlučilo da ne primora Mladića da odgovara na Karadžićeva pitanja, moralo uspostaviti ravnotežu između Karadžićevog prava da se dovedu i ispituju svjedoci koji svjedoče u njegovu korist i Mladićevog prava da samog sebe ne inkriminiše. Oba ta prava zajamčena su Statutom MKSJ-a, ali nijedno od njih nije apsolutno i oba mogu podlijegati ograničenjima.⁷⁵⁵ Karadžić je tražio od Mladića da potvrdi da li ga je Mladić obavijestio o pogubljenju zarobljenika iz Srebrenice, da li su se složili oko toga da će stanovnici Sarajeva biti izloženi terorisanju granatiranjem ili otvaranjem snajperske vatre, koji su razlozi za granatiranje ili snajpersko djelovanje po Sarajevu i da li je između njih dvojice postojao dogovor o protjerivanju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su živjeli na područjima pod srpskom kontrolom.⁷⁵⁶ Odgovori na ta pitanja bili bi neposredno relevantni za optužbe protiv Mladića u postupku protiv njega pred MKSJ-om.⁷⁵⁷ Bez obzira na diskreciono ovlaštenje Pretresnog vijeća da primora Mladića da svjedoči, s obzirom na zaštitne mehanizme predviđene pravilom 90(E) Pravilnika MKSJ-a, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće u toj situaciji nije pogriješilo kada je odbilo da primora Mladića da odgovori na Karadžićeva potencijalno inkriminišuća pitanja.

290. Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće, time što je zaštitilo Mladićevo pravo da samog sebe ne inkriminiše, prekršilo Karadžićevo pravo da se dovedu i ispituju svjedoci koji svjedoče u njegovu korist. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće Karadžiću omogućilo dovođenje i ispitivanje Mladića. Konkretno, Pretresno vijeće je odobrilo Karadžićev zahtjev da se Mladiću izda nalog *subpoena* i, kada je Mladić pristupio sudu, ono je odbacilo njegove prigovore u vezi sa svjedočenjem i naložilo mu da odgovori na Karadžićeva pitanja.⁷⁵⁸ Pretresno vijeće je takođe upozorilo Mladića da uporno odbijanje da postupi

---

⁷⁵³ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 253.

⁷⁵⁴ V. npr. Odluka u predmetu *Mladić* od 22. oktobra 2013., par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 14.

⁷⁵⁵ V. član 21(4) Statuta MKSJ-a; Odluka od 13. novembra 2013., par. 36; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 75.

⁷⁵⁶ T. 28. januar 2014. str. 46051-46054.

⁷⁵⁷ *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-PT, Podnesak tužilaštva s Četvrtom izmijenjenom optužnicom i prilogima s incidentima, 16. decembar 2011.

⁷⁵⁸ T. 28. januar 2014. str. 46044, 46045, 46051.

u skladu s uslovima naloga *subpoena* može predstavljati nepoštovanje suda.⁷⁵⁹ Uprkos tome, Mladić je, na svako Karadžićevo pitanje, opetovano odbijao da svjedoči.⁷⁶⁰

291. Žalbeno vijeće takođe smatra da Karadžićevi spekulativni argument da bi Mladić iznio "ključne" oslobađajuće dokaze ne pokazuje da je napravljena greška. Konkretno, Karadžić je u tri od četiri suštinska pitanja koja je postavio tražio da dobije izjave kojima se generalno poriče postojanje i zločinački cilj udruženog zločinačkog poduhvata za koji se tereti u Optužnici.⁷⁶¹ Međutim, Pretresno vijeće je u svojoj odluci da Mladiću izda nalog *subpoena* primijetilo da bi njegovo svjedočenje predstavljalo dupliranje drugih dokaza u spisu, uključujući i svjedočenja drugih navodnih članova relevantnih udruženih zločinačkih poduhvata, i da samo po sebi ne opravdava izdavanje naloga *subpoena*.⁷⁶² Karadžić je svojim posljednjim suštinskim pitanjem od Mladića htio dobiti izjavu o tome da li ga je obavijestio o sudbini zarobljenika iz Srebrenice.⁷⁶³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće već saslušalo svjedočenja drugih funkcionera i pripadnika vojske bosanskih Srba, uključujući oficire VRS-a visokog ranga, koji su porekli da su te informacije prosljedili Karadžiću.⁷⁶⁴ Uprkos tome, u svojoj presudi Pretresno vijeće je odlučilo da se osloni na veliku količinu dokaza u sudskom spisu koji pokazuju da je Karadžić bio upoznat s pogubljenjima zarobljenika iz Srebrenice i da se složio da se ona izvrše.⁷⁶⁵ S obzirom na to, Mladićevo očekivano svjedočenje o tom pitanju nije se moglo smatrati ključnim.

---

⁷⁵⁹ T. 28. januar 2014. str. 46045, 46046.

⁷⁶⁰ T. 28. januar 2014. str. 46050-46054.

⁷⁶¹ V. T. 28. januar 2014. str. 46052-46054. Žalbeno vijeće napominje da je Karadžić naveo da Mladiću namjerava postaviti samo šest pitanja; prvo se odnosilo na položaje na kojima je Mladić bio tokom svoje vojne karijere koje nije bilo od suštinskog značaja, a jedno pitanje je dobrovoljno povukao kao bespredmetno. V. T. 28. januar 2014. str. 46050, 46053, 46054.

⁷⁶² Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* Ratku Mladiću, par. 21, fusnota 41, gdje se upućuje na svjedočenja svjedoka Milana Martića, Vojislava Šešelja, Vladislava Jovanovića, Milorada Dodika, Momira Bulatovića, Milenka Indića, Ljubomira Borovčanina, Momčila Krajišnika, Johna Zemetice, Vujadina Popovića i Milenka Živanovića.

⁷⁶³ T. 28. januar 2014. str. 46051.

⁷⁶⁴ Pretresno vijeće je saslušalo svjedočenja: (i) svjedoka Petra Salapure koji je izjavio da Karadžića nije nikada obavijestio bilo usmeno bilo pismeno o tome da su zarobljenici iz Srebrenice pogubljeni (T. 24. juni 2013. str. 40305, 40306); (ii) svjedoka Milenka Karišika koji je izjavio da Karadžića nikad nije izvijestio o protivpravnom lišavanju života ili pogubljenjima u Srebrenici nakon pada grada (T. 2. juli 2013. str. 40692); (iii) svjedoka Johna Zemetice koji je izjavio da civilne vlasti i Predsjedništvo bosanskih Srba nisu ništa znali o masakru u Srebrenici nakon što je u njoj okončana vojna operacija (T. 29. oktobar 2013. str. 42483); (iv) svjedoka Tomislava Kovača koji je izjavio da nije imao nikakve informacije o tome da li je Karadžić bio upoznat s pogubljenjima ratnih zarobljenika i da nije vidio nikakav pismeni izvještaj s informacijama o pogubljenjima u Srebrenici upućen Karadžiću (T. 4. novembar 2013. str. 42851); (v) Momčila Krajišnika koji je izjavio da na sastanku održanom 14. jula 1995. s Karadžićem i Miroslavom Deronjićem niko nije pomenuo nikakav negativni aspekt onoga što se odigralo u Srebrenici (T. 12. novembar 2013. str. 43352, 43353); i (vi) svjedoka Zdravka Tolimira koji je negirao da je Karadžića izvijestio o pogubljenjima u Srebrenici (T. 12. decembar 2013. str. 45063, 45064).

⁷⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 5756-5797.

292. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odlučilo da ne primora Mladića da odgovara na njegova pitanja. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija osnovu 20 Karadžićeve žalbe.

17. Navodne greške zbog odbijanja da se dodijeli branilac potencijalnom svjedoku odbrane
(osnova 21)

293. Dana 16. januara 2014., Pretresno vijeće je odbilo zahtjev Predraga Banovića, potencijalnog svjedoka odbrane, za dodjelu branioca u svrhu njegovog svjedočenja u Karadžićevom predmetu.⁷⁶⁶ Pretresno vijeće je smatralo da Banović, koji nije bio osumnjičeni, optuženi ili osoba pritvorena po ovlaštenju MKSJ-a, nema pravo na branioca na osnovu Uputstva MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti.⁷⁶⁷ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da ne postoje nikakve izuzetne okolnosti koje opravdavaju da se Banoviću dodijeli branilac u svrhu njegovog svjedočenja u postupku protiv Karadžića.⁷⁶⁸

294. Karadžić je potom zatražio da se, prihvati Banovićeva izjava na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, navodeći da je svjedok odbio da svjedoči nakon što mu je saopšteno da mu Pretresno vijeće neće dodijeliti branioca da mu pomogne tokom svjedočenja.⁷⁶⁹ Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev, napominjući da je Banović odbio da svjedoči zbog bojazni za svoje pravo u vezi sa samoinkriminacijom, i iznijelo je mišljenje da bi iste bojazni postojale ukoliko bi njegov iskaz bio prihvaćen u pismenom obliku.⁷⁷⁰ Pretresno vijeće se, stoga, nije uvjerilo u to da bi Banović pristao da ovjeri sadržaj svoje izjave i konstatovalo je da Karadžić nije ni pokušao da dokaže suprotno.⁷⁷¹

295. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da Banoviću dodijeli branioca.⁷⁷² On tvrdi da je Banović bio suočen s rizikom da sam sebe inkriminiše u svom svjedočenju, što je moglo biti iskorišteno protiv njega tako što bi se poništio sporazum o

---

⁷⁶⁶ T. 16. januar 2014. str. 45428, 45429.

⁷⁶⁷ T. 16. januar 2014. str. 45428, 45429, gdje se upućuje na Uputstvo MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti, član 5 ("Ne dovodeći u pitanje pravo osumnjičenog ili optuženog da sam vodi svoju odbranu: (i) osumnjičeni kojeg tužilac namjerava ispitivati u sklopu istražnog postupka; (ii) optuženi kojem je lično uručena optužnica; i (iii) svaka osoba pritvorena po ovlaštenju Međunarodnog suda, uključujući i osobe pritvorene u skladu s pravilom 90bis; ima pravo na pomoć branioca.").

⁷⁶⁸ T. 16. januar 2014. str. 45429.

⁷⁶⁹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Predraga Banovića na osnovu pravila 92bis, 11. februar 2014., par. 1, 2; Odluka od 18. marta 2014., par. 67.

⁷⁷⁰ Odluka od 18. marta 2014., par. 68, 69(f).

⁷⁷¹ Odluka od 18. marta 2014., par. 68.

⁷⁷² Karadžićeva najava žalbe, str. 9; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 348, 350; Karadžićeva replika, par. 102.

izjašnjavanju o krivici koji je imao s tužilaštvom ili u postupku pred domaćim sudom.⁷⁷³ Karadžić tvrdi da je rezonovanje Pretresnog vijeća manjkavo budući da se ono, kad je odbilo njegov zahtjev, pozvalo na Uputstvo MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti, čime je prekršilo Principe i smjernice UN-a u vezi s pristupom pravnoj pomoći u sistemima krivičnog pravosuđa.⁷⁷⁴ Karadžić tvrdi da mu je odluka Pretresnog vijeća nanijela štetu jer mu je uskratila Banovićovo svjedočenje i dovela do nepovoljnih zaključaka o pitanjima o kojima je Banović mogao svjedočiti.⁷⁷⁵ On tvrdi da Žalbeno vijeće treba naložiti novo suđenje na kojem bi Banoviću mogao biti dodijeljen branilac i na kojem bi on mogao da svjedoči.⁷⁷⁶

296. Tužilaštvo odgovara da se Karadžić, svojim propustom, odrekao svog prava da uloži žalbu na odluku Pretresnog vijeća da Banoviću ne dodijeli branioca, s obzirom na to da u vezi s tim nije podnio zahtjev niti je iscrpio sva dostupna pravna sredstva kako bi osigurao da Banović pristupi sudu.⁷⁷⁷ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao grešku u toj odluci i da Pretresno vijeće nije bilo obavezno dodijeliti branioca Banoviću.⁷⁷⁸ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao da bi Banovićovo svjedočenje na bilo koji način uticalo na ishod Prvostepene presude.⁷⁷⁹

297. Karadžić replicira da se nije odrekao svog prava da pokrene to pitanje u žalbenom postupku, budući da nije morao ponovo podnijeti Banovićev zahtjev i da nije morao tražiti da se Banoviću izda nalog *subpoena*.⁷⁸⁰

298. Žalbeno vijeće podsjeća da će ono, u odsustvu posebnih okolnosti, ako strana u postupku pred pretresnim vijećem nije uložila prigovor u vezi s nekim pitanjem, a imala je objektivnu mogućnost da to učini, konstatovati da se ta strana odrekla svog prava da to pitanje iznese kao valjanu žalbenu osnovu.⁷⁸¹ Žalbeno vijeće napominje da Karadžić nije uložio prigovor na pobijanu odluku na suđenju i da Pretresnom vijeću nije iznio nijedan od detaljnih činjeničnih ili pravnih argumenata koje iznosi u žalbenom postupku. Osim toga, nije pokazao da postoji ijedna posebna

---

⁷⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 350; Karadžićeva replika, par. 101.

⁷⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 348, gdje se upućuje na Principi i smjernice UN-a u vezi s pristupom pravnoj pomoći u sistemima krivičnog pravosuđa, U.N. Doc A/Res/67/187, 28. mart 2013., smjernica 8, par. 51. V. takođe Karadžićeva replika, par. 102. Karadžić se takođe poziva na praksu MKSJ-a i zakonodavstvo Njemačke i Sjedinjenih Američkih Država. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 349.

⁷⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 350.

⁷⁷⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 351.

⁷⁷⁷ Odgovor tužilaštva, par. 202; T. 23. april 2018. str. 167.

⁷⁷⁸ Odgovor tužilaštva, par. 203.

⁷⁷⁹ Odgovor tužilaštva, par. 205.

⁷⁸⁰ Karadžićeva replika, par. 103, 104.

⁷⁸¹ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 63, 1060, fusnota 157; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 176; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 31. V. takođe Odluka u predmetu *Orić* od 17. februara 2016., par. 14.

okolnost koja bi opravdala razmatranje njegovih argumenata po prvi put u žalbenom postupku. Žalbeno vijeće, stoga, smatra da se Karadžić odrekao svog prava da to pitanje pokrene u žalbenom postupku.

299. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija osnovu 21 Karadžićeve žalbe.

18. Navodne greške zbog propusta da se izuzmu svjedočenja ratnih dopisnika (osnova 23)

300. Dana 20. maja 2009. i 17. maja 2010., Pretresno vijeće je odbilo dva Karadžićeva zahtjeva da se izuzme svjedočenje ratnih dopisnika, zaključivši da ratni dopisnici mogu lično odlučiti o tome da li će povlasticu svjedočenja koju uživaju iskoristiti ili ne.⁷⁸²

301. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbilo njegove zahtjeve da se izuzmu svjedočenja pet penzionisanih ratnih dopisnika.⁷⁸³ On tvrdi da na MKSJ-u postoji pravo na ograničenu povlasticu ratnih dopisnika na osnovu koje ratni dopisnik ne može biti primoran da svjedoči ako strana koja ga poziva ne pokaže da će on pružiti dokaze koji su važni za ključna pitanja u predmetu, a koji ne mogu razumno biti pribavljeni na drugi način.⁷⁸⁴ Karadžić tvrdi da je novinska organizacija, a ne novinar, ta koja ima povlasticu za ratne dopisnike kao organizacija koja raspolaže informacijama i kontroliše njihovo objelodanjivanje.⁷⁸⁵ Karadžić dalje tvrdi da načela službe i zakon o agencijama, kao i jedinstveni privilegovani odnos između advokata i klijenta, govore u prilog argumentu da, kao novinar, ratni dopisnik nije ovlašten da se odrekne povlastice povjerljivosti kada se to odricanje odnosi na novinsku organizaciju.⁷⁸⁶ Karadžić tvrdi da su novinske organizacije, a ne pojedinačni ratni dopisnici, u najboljem položaju da odluče kada da se odreknu povlastice, a da pritom ne ugroze svoj mandat i mogućnost da rade u ratnim zonama, što je, kako on tvrdi, slučaj s Međunarodnim komitetom crvenog krsta (dalje u tekstu: MKCK), čiji zaposleni ne mogu biti primorani da svjedoče bez saglasnosti organizacije.⁷⁸⁷ Karadžić tvrdi da se Pretresno vijeće "u velikoj mjeri" oslonilo na iskaze ratnih dopisnika prilikom donošenja određenih zaključaka u vezi s njegovim učesćem u udruženom zločinačkom poduhvatu⁷⁸⁸ i traži od Žalbenog

---

⁷⁸² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet No. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izuzimanje svjedočenja Aernouta Van Lyndena, 17. maj 2010. (dalje u tekstu: Odluka od 17. maja 2010.), par. 1, 4, 7; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu za izuzimanje svjedočenja ratnih dopisnika, 20. maj 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 20. maja 2009.), par. 3, 4. Žalbeno vijeće napominje da je Karadžić takođe u nekoliko prilika tokom pretresnog postupka uložio prigovore na saslušavanje svjedočenja ratnih dopisnika. V. T. 13. decembar 2010. str. 9749, 9750; T. 13. januar 2011. str. 10067; T. 9. novembar 2011. str. 21033; T. 21. februar 2012. str. 24909, 24910.

⁷⁸³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 384, 393; T. 23. april 2018. str. 118, 119, 133, 134. V. takođe T. 23. april 2018. str. 125-127.

⁷⁸⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 385, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića*, predmet br. IT-99-36-AR73.9, Odluka po interlokutornoj žalbi, 11. decembar 2002. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Brđanin* od 11. decembra 2002.), par. 50. V. takođe Karadžićeva replika, par. 107, 108.

⁷⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 386, 387. V. T. 23. april 2018. str. 118, 119. V. takođe T. 23. april 2018. str. 133, 134.

⁷⁸⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 388, 389. V. takođe Karadžićeva replika, par. 110.

⁷⁸⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 390-392; T. 23. april 2018. str. 118, 119. Karadžić tvrdi da bi ratni dopisnici, kao i zaposlenici MKCK-a, bili u opasnosti ako bi se smatralo da mogu biti primorani da svjedoče protiv osoba s kojima su obavili intervju. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 392. V. takođe Karadžićeva replika, par. 108, 109.

⁷⁸⁸ Konkretno, Karadžić tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze ratnih dopisnika kada je zaključilo da je postojao UZP vezan za Sarajevo i da je on imao namjeru da teroriše stanovnike Sarajeva, kao i to da je u sklopu

vijeća da naloži novo suđenje na kojem bi se njihova svjedočenja mogla izuzeti u slučaju kad ne postoji važeća izjava o odricanju od povlastice.⁷⁸⁹

302. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno odbilo Karadžićevu tvrdnju da povlasticu za ratne dopisnike ima novinska organizacija, a ne novinari, u skladu s Odlukom u predmetu *Brđanin* od 11. decembra 2002., a da Karadžić nije pokazao valjane razloge za odstupanje od te odluke.⁷⁹⁰ Tužilaštvo tvrdi da Karadžić naprosto ponavlja argumente koje je u vezi s tim iznio na suđenju, a da njegovi ostali argumenti, u kojima se oslanja na neprimjerenu sudsku praksu, zanemaruju razloge na kojima se temelji povlastica za ratne dopisnike i inače nisu relevantni.⁷⁹¹ Tužilaštvo tvrdi da, čak i da Pretresno vijeće jeste pogriješilo u svom zaključku u vezi s povlasticom za ratne dopisnike, Karadžić nije pokazao da mu je nanesena ikakva šteta niti je predočio ikakve informacije o tome da su novinske organizacije možda iskoristile tu povlasticu ili da su izrazile bilo kakvu zabrinutost u vezi sa svjedočenjem njihovih novinara pred MKSJ-om.⁷⁹²

303. Karadžić replicira da se u Odluci u predmetu *Brđanin* od 11. decembra 2002. govori samo o pozivanju na povlasticu za ratne dopisnike, a ne o odricanju od prava na nju, i da Žalbeno vijeće nije nikad donijelo odluku o tome da li ratni dopisnici mogu svjedočiti bez saglasnosti svojih novinskih organizacija.⁷⁹³ On dalje tvrdi da je tužilaštvo tokom suđenja imalo priliku da od relevantnih novinskih organizacija traži saglasnost kada se svaki od ratnih dopisnika pojavio pred sudom, ali da to nije uradilo.⁷⁹⁴

304. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća raspolažu znatnim diskrecionim ovlaštenjima u vođenju svojih postupaka, između ostalog i prilikom odlučivanja o pitanjima u vezi s prihvatanjem

---

sveobuhvatnog UZP-a imao namjeru da protjera bosanske Muslimane i bosanske Hrvate. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 394; Karadžićeva replika, par. 112.

⁷⁸⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 394.

⁷⁹⁰ Odgovor tužilaštva, par. 213-216; T. 23. april 2018. str. 168, 183, 184.

⁷⁹¹ Odgovor tužilaštva, par. 215-219. Tužilaštvo tvrdi da Karadžić u svojoj tvrdnji u vezi s povlasticom za zaposlenike MKCK-a ne uvažava to da je Žalbeno vijeće zaključilo da MKCK, kao organizacija, ima apsolutnu povlasticu da svoje zaposlenike zaštiti od toga da budu primorani da svjedoče, ali da ratni dopisnici imaju slobodu da dobrovoljno svjedoče. V. Odgovor tužilaštva, par. 217.

⁷⁹² Odgovor tužilaštva, par. 220. V. takođe T. 23. april 2018. str. 169.

⁷⁹³ V. Karadžićeva replika, par. 106, 107. Karadžić tvrdi da se činjenica da MKCK ima apsolutnu povlasticu nema nikakvog značaja za pitanje odricanja od ograničene povlastice. V. Karadžićeva replika, par. 108.

⁷⁹⁴ Karadžićeva replika, par. 111.

ili izvođenjem dokaza.⁷⁹⁵ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana u postupku mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.⁷⁹⁶

305. Žalbeno vijeće primjećuje da, pod ovom žalbenom osnovom, Karadžić uglavnom ponavlja argumente koje je iznio pred Pretresnim vijećem.⁷⁹⁷ Žalbeno vijeće podsjeća da strana u postupku ne može naprosto ponavljati argumente koji nisu bili uspješni na suđenju, osim ako ne može pokazati da to što je pretresno vijeće odbilo te argumente predstavlja grešku koja zahtijeva intervenciju Žalbenog vijeća.⁷⁹⁸ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće već razmotrilo i odbacilo Karadžićev argument da se od povlastice za svjedočenje koja je odobrena ratnim dopisnicima može odreći samo njihov poslodavac, odnosno novinska organizacija.⁷⁹⁹ Pretresno vijeće je zaključilo da je ustaljena praksa MKSJ-a da se ratnim dopisnicima dozvoljava da se odreknu svoje posljedice ako to žele.⁸⁰⁰ Pretresno vijeće je takođe odbacilo Karadžićevu analogiju u vezi s ratnim dopisnicima i zaposlenicima MKCK-a kao nepotkrijepljenu i suprotnu praksi MKSJ-a da sasluša ratne dopisnike koji su voljni da svjedoče.⁸⁰¹

306. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić u svojim argumentima pred Pretresnim vijećem i u žalbenom postupku zanemaruje činjenicu da nijedna od novinskih organizacija za koje su ti ratni dopisnici radili nije tražila da iskoristi bilo kakvu ograničenu povlasticu i da Karadžić nema pravo da je traži u njihovo ime. U žalbenom postupku, Karadžić ne upućuje ni na jedan obavezujući pravni izvor ili relevantnu sudsku praksu u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da traži da se izuzmu svjedočenja ratnih dopisnika.⁸⁰² Karadžićev argument da je

⁷⁹⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26, 143, 151; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 74, 297; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 27; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 152, 161.

⁷⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

⁷⁹⁷ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet No. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izuzimanje svjedočenja Aernouta Van Lyndena, 14. maj 2010. (dalje u tekstu: Zahtjev od 14. maja 2010.), par. 11-15; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Zahtjev za izuzimanje svjedočenja ratnih dopisnika, 18. maj 2009., par. 2, 4, 9-18.

⁷⁹⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelji*, par. 17, 28; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 128; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 27.

⁷⁹⁹ V. Odluka od 17. maja 2010., par. 2, 4, 5; Zahtjev od 14. maja 2010., par. 11-14. V. takođe Odluka od 20. maja 2009., par. 3.

⁸⁰⁰ Odluka od 17. maja 2010., par. 4, 5; Odluka od 20. maja 2009., par. 3, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Brđanin* od 11. decembra 2002.

⁸⁰¹ Odluka od 17. maja 2010., par. 5.

⁸⁰² Žalbeno vijeće podsjeća da su brojni ratni dopisnici svjedočili pred MKSJ-om. Na primjer, g. Aernout van Lynden, koji je predmet Odluke od 17. maja 2010., svjedočio je u predmetima *Perišić, Martić, Mrkšić i drugi*, *Slobodan Milošević*, i *Galić* pred MKSJ-om. V. *Tužilac protiv Momčila Perišića*, predmet br. IT-04-81-T, T. 3. oktobar 2008. str. 460, 482, T. 6. oktobar 2008. str. 533, 553; *Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-T, T. 2. juni 2006. str.

ograničena povlastica za ratne dopisnike prihvaćena u sudskoj praksi MKSJ-a tako da ratni dopisnik ne može biti primoran da svjedoči ako nije ispunjen određeni test nije relevantan budući da dopisnici o kojima je riječ nisu bili primorani da svjedoče. Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbacilo njegove argumente ili da je napravilo primjetnu grešku.

307. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće odbija osnovu 23 Karadžićeve žalbe.

4990, 4991; *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugi*, predmet br. IT-95-13/1-T, T. 23. januar 2006. str. 3075-3077, 3082, 3118, 3119, T. 24. januar 2006. str. 3160, 3161; *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, T. 15. septembar 2003. str. 26693, 26694; *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-T, T. 23. januar 2002. str. 2085, T. 24. januar 2002., str. 2210, 2213, 2215. Među drugim ratnim dopisnicima koji su svjedočili pred MKSJ-om bili su Morten Hvaal, koji je svjedočio u predmetu *Perišić*, Martin Bell, koji je svjedočio u predmetu *Dragomir Milošević*, Sead Omeragić, koji je svjedočio u predmetu *Slobodan Milošević*, Edward Vulliamy, koji je svjedočio u predmetu *Stakić* i Jeremy Bowen koji je svjedočio u predmetu *Naletilić i Martinović*. V. *Tužilac protiv Momčila Perišića*, predmet br. IT-04-81-T, T. 1. decembar 2008. str. 2227, 2230, 2231; *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-T, T. 26. april 2007. str. 5235; *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, T. 16. oktobar 2003. str. 27678, 27690; *Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet br. IT-97-24-T, T. 16. septembar 2002. str. 7899, 7902; *Tužilac protiv Mladena Naletilića i Vinka Martinovića*, predmet br. IT-98-34-T, T. 15. novembar 2001. str. 5770, 5772.

19. Navodna greška zbog propusta da se uvaži povlastica poslanika (osnova 24)

308. Dana 7. novembra 2013., Pretresno vijeće je odbilo Karadžićev zahtjev da se tužilaštvu onemogućí da ispita Momčila Krajišnika o eventualnim izjavama koje je dao na sjednicama skupštine na osnovu toga što nije pokazao da se imunitet i povlastice koje u nacionalnim zakonodavstvima mogu biti odobrene za izjave poslanika u skupštini primjenjuju na međunarodne krivične postupke.⁸⁰³

309. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se na njegovom suđenju povlastice poslanika u skupštini ne primjenjuju na izjave koje je dao na sjednicama bosanske skupštine i skupštine *Republike Srpske*.⁸⁰⁴ Zbog te greške, Karadžić tvrdi da mu je nanesena šteta budući da se Pretresno vijeće oslonilo na te izjave kako bi izvelo nepovoljne zaključke protiv njega.⁸⁰⁵ Shodno tome, on traži od Žalbenog vijeća da naloži novo suđenje, u kojem se izjave date pred skupštinom ne bi mogle koristiti protiv njega.⁸⁰⁶

310. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Usmena odluka od 7. novembra 2013., u kojoj se govori samo o pitanju da li je Krajišnik mogao biti unakrsno ispitan u vezi s izjavama koje je dao na sjednicama skupštine, na bilo koji način uticala na Prvostepenu presudu.⁸⁰⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Karadžić odrekao svakog prava na imunitet u vezi s izjavama koje je dao u skupštini s obzirom na to da nije uložio žalbu na Usmenu odluku od 7. novembra 2013., niti je ustvrdio da zapisnici i izjave sa sjednica skupštine, uključujući i njegove, ne mogu biti prihvaćeni na suđenju, te da ne postoje posebne okolnosti koje opravdavaju intervenciju žalbenog vijeća, budući da je sve vrijeme suđenja Karadžiću pomagao stručni pravni savjetnik.⁸⁰⁸

311. Karadžić replicira da se nije odrekao argumenta da se poslanička povlastica treba primjenjivati na izjave koje je dao na sjednicama skupštine i da Žalbeno vijeće, u svakom slučaju, treba primijeniti svoje diskreciono ovlaštenje da se to razmotri, posebno s obzirom na to da je na

---

⁸⁰³ V. T. 7. novembar 2013. str. 43150 (dalje u tekstu: Usmena odluka od 7. novembra 2013.).

⁸⁰⁴ Karadžićeva najava žalbe, str. 10; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 395, 402; T. 23. april 2018. str. 120-122; T. 24. april 2018. str. 245, 246. Karadžić navodi da se, prema načelu poslaničke povlastice, izjave koje u skupštini daju poslanici ili osobe koje učestvuju na skupštinskoj sjednici ne mogu koristiti protiv te osobe u građanskim i krivičnim parnicama i tvrdi da postupci koje vodi zakonodavni organ "imaju apsolutnu povlasticu, a riječi izgovorene tokom postupaka u skupštini ne mogu biti osnova za građanski postupak ili krivično gonjenje niti im íći u prilog". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 396, 399.

⁸⁰⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 395, 402, 405. Karadžić tvrdi da te izjave "prožimaju" zaključke Pretresnog vijeća o postojanju sveobuhvatnog UZP-a i njegovoj odgovornosti, kao i zaključak Pretresnog vijeća da je on imao genocidnu namjeru u vezi sa Srebrenicom. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 403, 404.

⁸⁰⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 405.

⁸⁰⁷ Odgovor tužilaštva, par. 221, 222. V. takođe T. 23. april 2018. str. 169.

⁸⁰⁸ Odgovor tužilaštva, par. 221; T. 23. april 2018. str. 167, 168, 184, 185; T. 24. april 2018. str. 279.

suđenju on bio optuženi koji se sam zastupa.⁸⁰⁹ On dalje osporava tvrdnju tužilaštva da se poslanički imunitet ne primjenjuje na njega.⁸¹⁰

312. Žalbeno vijeće podsjeća da se, u načelu, strani u postupku ne treba dozvoliti da ne uloži prigovor na neko pitanje koje je očito postojalo u vrijeme prvostepenog postupka i da to učini tek u slučaju da joj zaključak s tim u vezi ne ide u prilog.⁸¹¹ Osim toga, ustaljena je praksa da će, ako neka strana pred Pretresnim vijećem na neko pitanje ne uloži prigovor, a objektivno je imala mogućnost da to učini, te ako ne postoje posebne okolnosti, Žalbeno vijeće utvrditi da se ta strana odrekla svog prava da to pitanje iznese kao valjanu žalbenu osnovu.⁸¹²

313. Mada Karadžić osporava stav Pretresnog vijeća u vezi s poslaničkim imunitetom, on upućuje samo na Usmenu odluku od 7. novembra 2013., koja se odnosi samo na Krajišnikovo svjedočenje.⁸¹³ Međutim, Karadžić ne upućuje ni na jedan prigovor koji je uložio tokom prvostepenog postupka u vezi s korištenjem izjava koje je on dao na raznim sjednicama skupštine. Taj propust je veoma očigledan, posebno s obzirom na činjenicu da je tužilaštvo, čak i prije suđenja, naznačilo da namjerava da se osloni na izjave koje je Karadžić dao na sjednicama skupštine kako bi dokazalo da je bio učesnik u sveobuhvatnom UZP-u.⁸¹⁴ Štaviše, Karadžić je u svojoj argumentaciji pred Pretresnim vijećem priznao da optuženi možda mora uložiti prigovor na to da se na njegovom suđenju predoče izjave date na sjednicama skupštine.⁸¹⁵

314. Takođe se čini da se argumenti koje je Karadžić iznio u žalbenom postupku kose sa stavom koji je zauzeo u vezi s korištenjem na suđenju izjava datih na sjednicama skupštine. Konkretno, Karadžić je izjavio da "na usvajanje svih zapisnika svih sednica [Skupštine], bile one javne ili tajne, odnosno zatvorene za javnost, svega što su Srbi radili [...] nemamo primedbu".⁸¹⁶ Osim toga, Karadžić se za vrijeme suđenja pozivao na stenograme i zapisnike sa sjednica skupštine i podnosio radi uvrštavanja u spis takve stenograme i zapisnike, od kojih su mnogi sadržavali njegove

---

⁸⁰⁹ Karadžićeva replika, par. 113-116, 119; T. 24. april 2018. str. 240, 245, 246.

⁸¹⁰ Karadžićeva replika, par. 117, 118; T. 24. april 2018. str. 245, 246.

⁸¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 127.

⁸¹² V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 63, 1060, fusnota 157; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 176; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 31. V. takođe Odluka u predmetu *Orić* od 17. februara 2016., par. 14.

⁸¹³ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 395, fusnota 539.

⁸¹⁴ Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 77-87. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 23, 26, 34, 42, 90, 92, 100, 104, 108, 123, 139-141, 151, 167, 187, 268. Žalbeno vijeće primjećuje da se izraz "Skupština" u Pretpretresnom podnesku tužilaštva odnosi na "Skupštinu srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (*kasnije* Narodna skupština *Republike Srpske*)". V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, Dodatak F, str. 2.

⁸¹⁵ V. T. 6. novembar 2013. str. 43095.

⁸¹⁶ V. T. 27. april 2010. str. 1712.

sopstvene izjave date na tim sjednicama.⁸¹⁷ Nadalje, Karadžić se na suđenju oslanjao na te izjave i nastavio se oslanjati na njih u žalbenom postupku.⁸¹⁸

315. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da se Karadžić odrekao svog prava da uloži žalbu u vezi s ovim pitanjem i da nije pokazao da su postojale posebne okolnosti koje bi opravdale da se taj argument po prvi put razmatra u žalbenom postupku.

316. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija osnovu 24 Karadžićeve žalbe.

---

⁸¹⁷ T. 15. april 2010. str. 1245-1247; T. 27. april 2010. str. 1712-1736; T. 10. juni 2010. str. 3661-3665; T. 15. juli 2010. str. 5202-5213; T. 20. avgust 2010. str. 6072; T. 30. juni 2011. str. 15742-15744; T. 24. april 2012. str. 27927-27930. V. takođe dokazni predmeti D27, D82, D83, D84, D85, D86, D87, D88, D89, D90, D92, D115, D304, D456.

⁸¹⁸ Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 67, 83, 85, 89, 269, 280; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 474-476, 501-503, gdje se upućuje na dokazne predmete P961, P1403, D90.

20. Navodna greška zbog izuzimanja dokaza odbrane na osnovu načela *tu quoque* (osnova 25)

317. Dana 28. novembra 2012., Pretresno vijeće je razmotrilo zahtjev tužilaštva da izuzme dijelove predložene izjave Branislava Dukića na osnovu pravila 92ter, koju je ponudio Karadžić, i donijelo odluku da izjavu izuzme u cijelosti.⁸¹⁹ Pretresno vijeće je napomenulo da se Dukićeva izjava gotovo u cijelosti odnosi na zločine počinjene nad Srbima i da nije relevantna za navode iz Optužnice, a da su Dukićevi navodi o položajima i vojnim aktivnostima ABiH i snaga bosanskih Hrvata u Sarajevu i oko njega minimalni i uopšteni, te da zbog toga njeno prihvatanje nije bilo opravdano.⁸²⁰ Dana 30. novembra 2012., Pretresno vijeće je iznijelo mišljenje da dijelovi izjave svjedoka odbrane Gorana Sikiraša koju je ponudio Karadžić u vezi sa zločinima počinjenim nad bosanskim Srbima u Vogošći nisu relevantni za optužbe sadržane u Optužnici i podsjetilo je Karadžića da neće prihvatiti "detaljne *tu quoque* dokaze zbog njihove tobožnje relevantnosti".⁸²¹ Pretresno vijeće je prihvatilo ostatak izjave, napominjući da je on "u određenoj mjeri relevantan za događaje koji su prethodili zauzimanju Vogošće".⁸²² Isto tako, Pretresno vijeće je 24. januara 2013., 12. februara 2013. i 31. maja 2013. konstatovalo da se dijelovi predloženih izjava svjedoka odbrane Milana Mandića, Vidomira Banduke i Nenada Kecmanovića odnose na zločine čije su žrtve bili bosanski Srbi i da oni, kao takvi, nisu relevantni za navode u Optužnici, te su, prema tome, neprihvatljivi.⁸²³ Pretresno vijeće je prihvatilo ostatak tih izjava.⁸²⁴

318. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izuzelo relevantne dokaze na netačnoj osnovi da se on oslanja na dokaze *tu quoque*.⁸²⁵ Konkretno, on tvrdi da su ti dokazi ponuđeni kako bi se dokazalo da su na civilnim područjima postojali legitimni vojni ciljevi, da je svrha bila da se zaštite srpska područja oko Sarajeva, kao i da su zločini počinjeni na lokalnom nivou bili činovi osvete, a ne organizovani zločini počinjeni po nalogu učesnika relevantnog

---

⁸¹⁹ T. 28. novembar 2012. str. 30518, 30519.

⁸²⁰ T. 28. novembar 2012. str. 30518, 30519.

⁸²¹ T. 30. novembar 2012. str. 30687, 30688.

⁸²² T. 30. novembar 2012. str. 30688.

⁸²³ T. 24. januar 2013. str. 32696; T. 12. februar 2013. str. 33424; T. 31. maj 2013. str. 39083, 39084.

⁸²⁴ T. 31. januar 2013. str. 33058, 33059; T. 12. februar 2013. str. 33488; T. 31. maj 2013. str. 39084.

⁸²⁵ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 10, 11; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 406-424; Karadžićeva replika, par. 120-122. Karadžić tvrdi da načelo *tu quoque* nije legitimna odbrana. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 407, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 87 ("prilikom utvrđivanja da li je došlo do napada na neko konkretno civilno stanovništvo, irelevantno je da je druga strana takođe počinila zvjerstva protiv civilnog stanovništva neprijatelja. To što je jedna strana izvršila napad na civilno stanovništvo druge strane ne opravdava napad te druge strane na civilno stanovništvo one prve, a niti ne isključuje zaključak da su snage te druge strane zapravo svoj napad usmjerile upravo na civilno stanovništvo kao takvo. Svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločini protiv čovječnosti.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

udruženog zločinačkog poduhvata.⁸²⁶ On tvrdi da je greška Pretresnog vijeća dovela do niza nepovoljnih zaključaka, uključujući i taj da su bosanski Srbi vršili neselektivne napade na civilne objekte u Sarajevu i da su namjeravali da šire teror među civilnim stanovništvom, kao i do osuđujućih presuda koje su mu izrečene po tačkama 3 do 10 Optužnice.⁸²⁷ On tvrdi da Žalbeno vijeće treba naložiti ponovno suđenje na kojem bi izuzeti dokazi mogli biti razmotreni.⁸²⁸

319. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno odbilo da prihvati predložene dokaze *tu quoque* i da Karadžić nije pokazao da postoji legitimna svrha za njihovo prihvatanje.⁸²⁹ Tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je u cijelosti izuzelo Dukićevu izjavu na osnovu toga što su informacije iz njegovih dokaza koji nisu *tu quoque* bile neodređene i uopštene i da su, stoga, imale malu dokaznu vrijednost.⁸³⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije utvrdio da mu je nanesena šteta budući da nije pokazao kako su navodi o zločinima protiv Srba, opisani u izuzetom materijalu, bili neophodni za izvođenje argumenata u prilog njegovoj odbrani, s obzirom na to da predstavljaju dupliranje drugih dokaza uvrštenih u spis koje je Pretresno vijeće s dužnom pažnjom razmotrilo.⁸³¹

---

⁸²⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 422; Karadžićeva replika, par. 121.

⁸²⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 423; Karadžićeva replika, par. 121. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, nakon što je izuzelo Dukićevu izjavu koja pokazuje da je VRS otvarao vatru na vojne ciljeve, da je zgrade namijenjene u civilne svrhe u Sarajevu ABiH pretvorila u artiljerijska i snajperska uporišta i da je ABiH u Sarajevu raspolagala teškom artiljerijom, konstatovalo da su Srbi neprestano gađali civile u Sarajevu i vršili nesrazmjerna i neselektivna vatrena dejstva, da ABiH nije koristila bolnice u Sarajevu u vojne svrhe, da su položaji ABiH bili daleko od mjesta gdje se desio jedan incident naveden u prilogu Optužnice i da se veći dio arsenala ABiH u Sarajevu sastojao od lakog naoružanja i minobacača i male količine artiljerijskog oružja. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 409-411. On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće, nakon što je izuzelo dijelove Sikirašove izjave u vezi s napadima bosanskih Muslimana u maju 1992. na Srbe u dijelu Sarajeva zvanom Velešići, konstatovalo da je Mladić u maju 1992. naredio neselektivno i nesrazmjerno granatiranje muslimanskih civila u Velešićima zbog toga što tamo nije bilo Srba i da je cilj blokade Sarajeva bio da se izvrši pritisak na muslimanske vlasti i civile. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 412; Karadžićeva replika, par. 121. Karadžić takođe tvrdi da izuzeti dokazi svjedoka Kecmanovića, Mandića i Banduke potkrepljuju druge dokaze koji pokazuju da je jedan od glavnih ciljeva VRS-a u Sarajevu bio da se odbrane i zaštite srpski civili i teritorije od napada ABiH, a ne da se terorise muslimansko stanovništvo u Sarajevu. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 413-416.

⁸²⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 424.

⁸²⁹ V. Odgovor tužilaštva, par. 224-236.

⁸³⁰ Odgovor tužilaštva, par. 226, 229.

⁸³¹ Odgovor tužilaštva, par. 227. Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze u spisu prvostepenog postupka i napomenulo u Prvostepenoj presudi da je ABiH djelovala s civilnih lokacija, uključujući bolnicu i školu o kojoj govori Dukić u svojoj predloženoj izjavi, te da Dukićeve nepotkrijepljene tvrdnje o oružju Armije BiH predstavljaju dupliranje dokaza o kojima se o ovom pitanju upućuje u Prvostepenoj presudi. V. Odgovor tužilaštva, par. 230-232. Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije objasnio kako je tvrdnja svjedoka Sikiraša, koja je bila slična drugim dokazima predloženim Pretresnom vijeću, mogla uticati na način na koji je Pretresno vijeće protumačilo Mladićev komentar tokom incidenta 1 iz priloga G Optužnici, kada je naredio granatiranje Velešića i dodao da "tamo [u Velešićima] nema srpskog življa mnogo". V. Odgovor tužilaštva, par. 234. Što se tiče svjedoka Kecmanovića, Mandića i Banduke, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo druge dokaze koji ukazuju na to da je cilj ABiH u Sarajevu bio da zaštiti i odbrani srpske teritorije oko Sarajeva od napada ABiH, da su Srbi u Sarajevu bili zatočeni i zlostavljani, kao i dokaze koji se odnose na zločine bosanskih Muslimana u Hadžićima, te da Karadžić nije pokazao kako su ti izuzeti dokazi mogli izmijeniti analizu Pretresnog vijeća. V. Odgovor tužilaštva, par. 235, 236.

320. Karadžić replicira da tvrdnja tužilaštva da izuzete izjave dupliraju druge dokaze zanemaruje značaj potkrepljivanja i dovodi u pitanje "glavni argument" tužilaštva s obzirom na to da, prema njegovom mišljenju, prihvatanje sličnih dokaza ukazuje na njihovu relevantnost za suštinska pitanja u ovom postupku.⁸³²

321. Žalbeno vijeće podsjeća da, na osnovu pravila 89(C) Pravilnika MKSJ-a, pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje da prihvati relevantne dokaze koji imaju dokaznu vrijednost.⁸³³ Prihvatljivost dokaza u vezi sa zločinima koje je počinila neprijateljska strana zavisi od svrhe u koju su ti dokazi izvedeni i od toga da li se njima pokušavaju opovrgnuti navodi iz optužnice, a na odbrani je da pretresnom vijeću objasni svrhu u koju je ponudila te dokaze.⁸³⁴ Prilikom utvrđivanja da li su dokazi prihvatljivi, pretresna vijeća imaju znatna diskreciona ovlaštenja i Žalbeno vijeće će uvažiti njihove odluke s tim u vezi.⁸³⁵ Mogućnost Žalbenog vijeća da ispituje prigovore u vezi s odbijanjem pretresnog vijeća da neki materijal uvrsti u spis ograničena je na utvrđivanje da li je pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja time što je napravilo primjetnu grešku.⁸³⁶

322. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće temeljito razmotrilo predložene dokaze i konstatovalo da Karadžić nije pokazao kako su dijelovi koji se odnose na zločine počinjene nad Srbima povezani s nekim pitanjem koje je predmet ovog suđenja.⁸³⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je smatralo da predloženi Dukićevi dokazi sadrže detaljne opise zločina počinjenih nad njim i drugim Srbima, koji nisu relevantni za optužbe navedene u Optužnici.⁸³⁸ Pretresno vijeće je odbacilo Karadžićev argument da izjava svjedoka Sikiraša u vezi sa zločinima počinjenim nad bosanskim Srbima u Vogošći pokazuje da bosanski Srbi nisu tamo izvodili ničim izazvane napade, nego su

---

⁸³² Karadžićeva replika, par. 122.

⁸³³ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 564; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 31.

⁸³⁴ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 88, fusnota 104. Upor. *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevu Praljkove odbrane za prihvatanje dokumentarnih dokaza, 1. april 2010. (prvobitno zavedena na francuskom, prijevod na engleski zaveden 23. aprila 2010.), par. 80; *Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure*, predmet br. IT-01-47-T, Odluka po zahtjevu odbrane da se pojasni usmena odluka od 17. decembra 2003. u vezi s opsegom unakrsnog ispitivanja na osnovu pravila 90(H) Pravilnika, 28. januar 2004. (prvobitno zavedena na francuskom, prijevod na engleski zaveden 4. februara 2004.), str. 4; *Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-T, Odluka po dokazima u potvrdu dobrog karaktera optuženog i o odbrani *tu quoque*, 17. februar 1999., str. 5.

⁸³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 143, 151; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 152, 161.

⁸³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 152, 161, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009., par. 5.

⁸³⁷ T. 28. novembar 2012. str. 30518, 30519; T. 30. novembar 2012. str. 30687, 30688; T. 24. januar 2013. str. 32696; T. 12. februar 2013. str. 33424; T. 31. maj 2013. str. 39083, 39084.

⁸³⁸ T. 28. novembar 2012. str. 30518.

učestvovali u "građanskom ratu u kojem su obje strane napadale jedna drugu".⁸³⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da zločini na koje je Karadžić nastojao da se osloni nisu relevantni za optužbe navedene u Optužnici, ali je prihvatilo dijelove izjave tog svjedoka koji se odnose na "preuzimanje vlasti u Vogošći".⁸⁴⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da se dva odlomka u predloženoj izjavi svjedoka Mandića odnose na zločine čije su žrtve bili bosanski Srbi i, budući da ih je smatralo irelevantnim, zaključilo je da su neprihvatljivi.⁸⁴¹ Isto tako, Pretresno vijeće je konstatovalo da dijelovi predloženih izjava svjedoka Banduke i svjedoka Kecmanovića u kojima je bilo riječi o zatočeničkim objektima koje su osnovale vlasti bosanskih Muslimana i o zlostavljanju Srba nisu relevantni za Optužnicu i da su, kao takvi, neprihvatljivi.⁸⁴² Pošto je pregledalo predložene dokaze, Žalbeno vijeće nije uvjerenost Karadžićevim argumentima da izuzeti dijelovi "dokazuju da su na civilnim područjima postojali legitimni vojni ciljevi", "da je svrha bila da se zaštite srpska područja", ili da su "zločini počinjeni na lokalnom nivou bili činovi osvete".⁸⁴³ S obzirom na to da strana koja predlaže materijal ima obavezu da pokaže da taj materijal ima dovoljno pokazatelja relevantnosti da bi bio prihvatljiv na osnovu pravila 89(C) Pravilnika MKSJ-a,⁸⁴⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je odbilo da ga prihvati.

323. Osim toga, Žalbeno vijeće napominje da, suprotno Karadžićevom argumentu, šturi osvrti na suštinska pitanja sadržani u Dukićevoj izjavi nisu izuzeti na osnovu načela *tu quoque* već zbog njihove male dokazne vrijednosti.⁸⁴⁵ Konkretno, Pretresno vijeće je smatralo da njegovi navodi o položajima i vojnoj aktivnosti ABiH i snaga bosanskih Hrvata u Sarajevu i oko njega nisu bili samo minimalni, nego i uopštene prirode i da su zbog toga sami po sebi i za sebe nedovoljni da bi opravdali njihovo uvrštavanje u spis.⁸⁴⁶ Nakon što je pregledalo dotične navode, te uzelo u obzir da su kriterijumi za prihvatanje dokaza navedeni u pravilu 89(C) Pravilnika kumulativni, da strana koja predlaže dokaze snosi teret pokazivanja da su ti kriterijumi ispunjeni, kao i da se pretresnim vijećima iskazuje uvažavanje u vezi s pitanjima koja se odnose na prihvatljivost dokaza,⁸⁴⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku.

⁸³⁹ T. 30. novembar 2012. str. 30687, 30688. V. takođe T. 30. novembar 2012. str. 30689.

⁸⁴⁰ T. 30. novembar 2012. str. 30687, 30688; dokazni predmet D2540, str. 1-3.

⁸⁴¹ T. 24. januar 2013. str. 32696.

⁸⁴² T. 12. februar 2013. str. 33424; T. 31. maj 2013. str. 39083, 39084.

⁸⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 422.

⁸⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 162, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009., par. 17.

⁸⁴⁵ V. T. 28. novembar 2012. str. 30518, 30519.

⁸⁴⁶ T. 28. novembar 2012. str. 30518, 30519.

⁸⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 143; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 163, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009., par. 17.

Žalbeno vijeće, stoga, konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je zaključilo da predloženi dokazi nisu dovoljno relevantni ili da nemaju dovoljnu dokaznu vrijednost da bi bili uvršteni u spis.

324. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 25 Karadžićeve žalbe.

21. Navodne greške u vezi sa svjedočenjem Radivoja Miletića (osnova 26)

325. Pretresno vijeće je 9. maja 2013. odobrilo Karadžićev zahtjev da se generalu Radivoju Miletiću, bivšem načelniku uprave u VRS, izda nalog *subpoena* radi svjedočenja.⁸⁴⁸ Pretresno vijeće je smatralo da će se pitanja o kojima je Miletić trebao svjedočiti odnositi na Karadžićevu "odgovornost za zločine počinjene u okviru navodnog udruženog zločinačkog poduhvata čiji je cilj bio da se iz Srebrenice bosanski Muslimani eliminišu [...] i na njegov *mens rea* za zločin genocida za koji se tereti u tački 2, kao i za druge zločine u tačkama od 3 do 8 Optužnice" i da će, stoga, "suštinski pomoći [Karadžiću] u vezi s tim jasno identifikovanim pitanjima koja su relevantna za izvođenje njegovih dokaza."⁸⁴⁹ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Miletić, na osnovu svoje nekadašnje funkcije, "u jedinstvenom položaju" da svjedoči o konkretno navedenim pitanjima i da se, s obzirom na obim njegovog očekivanog svjedočenja, njegov iskaz "ne može dobiti na druge načine".⁸⁵⁰ Dana 4. februara 2014., Miletić je zatražio da se njegovo svjedočenje odgodi, izjavivši da ne može svjedočiti zbog svog zdravstvenog stanja,⁸⁵¹ i Pretresno vijeće je, *proprio motu*, poništilo nalog *subpoena* nakon što je uzelo u obzir posljedice eventualnog svjedočenja po Miletićevo zdravlje.⁸⁵²

326. Dana 18. februara 2015., nekoliko mjeseci nakon okončanja završnih riječi, Karadžić je zatražio odobrenje da ponovo otvori dokazni postupak odbrane kako bi pozvao Miletića.⁸⁵³ Dana 3. marta 2015., Pretresno vijeće je odbilo zahtjev iznijevši stav da "Vijeću nije predočeno ništa što bi upućivalo na zaključak da se Miletićevo zdravstveno stanje u tolikoj mjeri popravilo da medicinski problemi koji su predstavljali osnovu za poništenje naloga *subpoena* više ne predstavljaju bojazan".⁸⁵⁴ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da se "odluka o tome da li da se u ovako kasnoj

---

⁸⁴⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se Radivoju Miletiću izda nalog *subpoena*, 9. maj 2013. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Miletiću), par. 1, 2, 17.

⁸⁴⁹ Odluka u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Miletiću, par. 13.

⁸⁵⁰ Odluka u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Miletiću, par. 14.

⁸⁵¹ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev Radivoja Miletića za odgodu njegovog stupanja pred sud, 7. februar 2014. (povjerljivo), par. 3, 7.

⁸⁵² *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu Radivoja Miletića za odgodu datuma svjedočenja, 13. februar 2014. (povjerljivo), par. 11, 13.

⁸⁵³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Šesti zahtjev za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane: svjedočenje generala Miletića, 18. februar 2015. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Zahtjev od 18. februara 2015.), par. 1.

⁸⁵⁴ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šestom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 3. mart 2015. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 3. marta 2015.), par. 13, 15.

fazi postupka ponovo otvara dokazni postupak tiče prilično drugačije ocjene od donošenja prvobitne odluke za izdavanje naloga *subpoena* svjedoku".⁸⁵⁵

327. Kasnije, 14. aprila 2015., Karadžić je ponovo podnio zahtjev, tvrdeći da Miletićevo zdravstveno stanje više nije razlog za zabrinutost⁸⁵⁶ i da dokazna vrijednost njegovog svjedočenja premašuje eventualne posljedice svakog odgađanja.⁸⁵⁷ Pretresno vijeće je odbilo ponovljeni zahtjev, zaključivši da je postupak u podmakloj fazi, da postoji "pomanjkanje detaljnijih obavještenja" u vezi sa sadržajem predloženog Miletićevog svjedočenja i da, u svakom slučaju, u svjetlu drugih dokaza u spisu, nema ničega što sugerise da bi to svjedočenje imalo toliku dokaznu vrijednost.⁸⁵⁸

328. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, time što je odbilo da ponovo otvori dokazni postupak i sasluša Miletićevo svjedočenje, zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje i da je prekršilo njegovo pravo na pravično suđenje, te da treba naložiti novo suđenje na kojem bi se moglo saslušati to svjedočenje.⁸⁵⁹ Konkretno, on tvrdi da je težina koju je Pretresno vijeće pridalo podmakloj "fazi vijećanja" kao osnovi za odbijanje zahtjeva dovela do pogrešne ocjene.⁸⁶⁰ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj procjeni dokazne vrijednosti tog svjedočenja.⁸⁶¹ On tvrdi da je Miletićevo svjedočenje bilo neposredno relevantno za pitanje Karadžićevog navodnog znanja, pristanka i učesća u udruženom zločinačkom poduhvatu da se ubiju muškarci bosanski Muslimani, kao i Karadžićeve namjere da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice.⁸⁶²

---

⁸⁵⁵ Odluka od 3. marta 2015., par. 14.

⁸⁵⁶ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane br. šest *bis*: svjedočenje generala Miletića, 14. april 2015. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Zahtjev od 14. aprila 2015.), par. 1, 18, 21.

⁸⁵⁷ Zahtjev od 14. aprila 2015., par. 20.

⁸⁵⁸ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šestom *bis* zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 7. maj 2015. (dalje u tekstu: Odluka od 7. maja 2015.), par. 15-17.

⁸⁵⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 426, 445, 446; T. 23. april 2018. str. 116-118. V. takođe Karadžićeva najava žalbe, str. 11.

⁸⁶⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 437. U prilog tom argumentu, Karadžić sugerise da je Pretresno vijeće ocijenilo da li bi to bilo nepraktično po samo vijeće, umjesto da je ocijenilo da li će strani u postupku biti nanesena šteta, te tvrdi da bi svako odgađanje do kojeg bi došlo zbog saslušavanja Miletićevog iskaza bilo "*de minimis*". Karadžićev žalbeni podnesak, par. 437. Karadžić dalje tvrdi da pregled predmeta u kojima je dokazni postupak bio ponovo otvoren i koji su doveli do sličnog ili većeg odgađanja postupka od onog koji se očekuje u ovom predmetu ukazuje na to da se odbijanje Pretresnog vijeća da ponovo otvori dokazni postupak odbrane kosi s presedanom i pokazuje zloupotrebu njegovog diskrecionog ovlaštenja. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 439-443.

⁸⁶¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 428, 436.

⁸⁶² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 430-436. V. takođe Karadžićeva replika, par. 124, 126, 128; T. 23. april 2018. str. 116-118. Karadžić sugerise da je Pretresno vijeće napravilo "zaokret" kada je zaključilo da Miletićevo svjedočenje nema dovoljnu dokaznu vrijednost koja bi opravdala ponovno otvaranje postupka, budući da je time protivrječilo svojim ranijim zaključcima o potencijalnom značaju tog svjedočenja, kako je navedeno u Odluci u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Miletiću. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 428, 429, 430, 432. S tim u vezi, Karadžić primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je izdalo nalog *subpoena*, zaključilo da je "Miletić u jedinstvenom položaju da svjedoči o saznanjima optuženog o navodnom pogubljenju zarobljenika iz Srebrenice i/ili njegovoj uključenosti u to", dok je, prilikom odbijanja zahtjeva za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, zaključilo da "nema ničega što bi

329. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće, kada je odbilo Karadžićev zahtjev za ponovno otvaranje njegovog dokaznog postupka, ispravno i razumno primijenilo svoje diskreciono ovlaštenje⁸⁶³ i da Karadžić nije pokazao kako bi Miletićevo svjedočenje uticalo na ishod Prvostepene presude.⁸⁶⁴ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo dokaznu vrijednost Miletićevog svjedočenja u svjetlu drugih dokaza koji su već uvršteni u spis.⁸⁶⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije pokazao kako bi Miletićevo predloženo svjedočenje, za koje je Pretresno vijeće utvrdilo da nema dovoljnu dokaznu vrijednost upravo u vezi s onim pitanjima zbog kojih je Karadžić tražio od Miletića da svjedoči, moglo uticati na ishod Prvostepene presude.⁸⁶⁶ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da Karadžićevim argumentima o potencijalnoj dokaznoj vrijednosti Miletićevog svjedočenja protivrječi Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter, u kojem se sugeriše da je Miletić bio u minimalnom kontaktu s Karadžićem,⁸⁶⁷ kao i da su konkretni aspekti Miletićevog predloženog svjedočenja kumulativni u odnosu na svjedočenja drugih oficira VRS-a koje je Pretresno vijeće odbilo.⁸⁶⁸

330. Žalbeno vijeće podsjeća da pitanja u vezi s vođenjem pretresnog postupka, uključujući i donošenje odluke o ponovnom otvaranju dokaznog postupka neke strane u postupku, spadaju u diskreciona ovlaštenja pretresnih vijeća.⁸⁶⁹ Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana

---

sugerisalo da bi Miletićevo svjedočenje bilo toliko probativno što se tiče pitanja *mens rea* predsjednika Karadžića za genocid i prisilno premještanje da bi opravdalo ponovno otvaranje dokaznog postupka." Karadžićev žalbeni podnesak, par. 429, gdje se upućuje na Odluku u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Miletiću, par. 14; Odluka od 7. maja 2015., par. 16. V. takođe Karadžićeva replika, par. 124, 126, 128.

⁸⁶³ Odgovor tužilaštva, par. 237.

⁸⁶⁴ V. Odgovor tužilaštva, par. 237-244; T. 23.april 2018. str. 185-188. Tužilaštvo tvrdi da činjenica da su druga pretresna vijeća ponovo otvarala postupke u drugačijim okolnostima ne pokazuje da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje, zato što su u drugim predmetima, za razliku od ovog predmeta, pretresna vijeća zaključila da je dokazna vrijednost predloženih dokaza dovoljna da bi opravdala ponovno otvaranje postupka uprkos mogućim odgađanjima. V. Odgovor tužilaštva, par. 240.

⁸⁶⁵ Odgovor tužilaštva, par. 238. Tužilaštvo takođe sugeriše da Karadžić u svom argumentu da je Pretresno vijeće bilo nedosljedno kada je prvo Miletiću izdalo nalog *subpoena*, a zatim odbilo Karadžićev zahtjev za ponovno otvaranje postupka, zanemaruje činjenicu da su te odluke donesene u značajno različitim fazama postupka, odnosno da je Pretresno vijeće donijelo ovu potonju odluku nakon što je saslušalo druge svjedoke odbrane u vezi sa sličnim temama i nakon što je već prihvatilo neke od dokaznih predmeta u vezi s Miletićem. Odgovor tužilaštva, par. 238.

⁸⁶⁶ Odgovor tužilaštva, par. 241. V. takođe T. 23. april 2018. str. 185-188.

⁸⁶⁷ Odgovor tužilaštva, par. 242, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Dopunski rezime na osnovu pravila 65ter i spisak dokaznih predmeta za generala Radivoja Miletića, 18. juni 2013. (dalje u tekstu: Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter), str. 2. V. takođe T. 23. april 2018. str. 185-188.

⁸⁶⁸ Odgovor tužilaštva, par. 243, 244. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Miletić, odgovarajući na Karadžićev zahtjev za izdavanje naloga *subpoena*, umanjio značaj svog znanja i ovlaštenja, tvrdeći: (i) da je bio izvan "uskog komandnog kruga"; (ii) da je ono što je znao o direktivama bilo ograničeno na "tehničke aspekte"; i (iii) da nije imao saznanja iz prve ruke o onome što se u julu 1995. desilo u Srebrenici. Odgovor tužilaštva, par. 241. Tužilaštvo takođe sugeriše da osuđujuća presuda koja je Miletiću izrečena za učešće u prisilnim premještanjima Muslimana iz Srebrenice, kao i zaključak da je on drugima rekao da MKSJ-u uskrate relevantne informacije, ograničavaju vjerodostojnost njegovog predloženog svjedočenja. Odgovor tužilaštva, par. 241.

⁸⁶⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 26, 119; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29; *Tužilac protiv Ante Gotovine i drugih*, predmet br. IT-06-90-AR73.6, Odluka po interlokutornim žalbama Ivana Čermaka i Mladena Markača na odluku Raspravnog vijeća o ponovnom otvaranju dokaznog postupka tužiteljstva, 1.

u postupku mora pokazati da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku koja je toj strani nanijela štetu.⁸⁷⁰

331. U prilog ovoj žalbenoj osnovi, Karadžić ističe zaključke u Prvostepenoj presudi i tvrdi da je Miletićevo svjedočenje "neposredno relevantno" za takve zaključke.⁸⁷¹ Konkretno, Karadžić identifikuje tri konkretna činjenična zaključka u Prvostepenoj presudi kao "ključna" za konačnu odluku Pretresnog vijeća o Karadžićevoj individualnoj krivičnoj odgovornosti za zločine počinjene u Srebrenici.⁸⁷² Kao što se govori dolje u tekstu, bez obzira na to da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da ponovo otvori dokazni postupak odbrane kako bi saslušalo Miletića, Žalbeno vijeće zaključuje da Karadžić nije pokazao da je Miletićevo svjedočenje moglo uticati na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Karadžićevom individualnom krivičnom odgovornošću za zločine u Srebrenici.

332. Karadžić upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da je za plan VRS-a da se ubiju zarobljenici iz Srebrenice saznao u nekom trenutku prije razgovora koji je vodio s Miroslavom Deronjićem 13. jula 1995., tokom kojeg je izrazio svoje slaganje s planom da se zarobljenici ubiju i naredio da se oni prebace u Zvornik.⁸⁷³ Karadžić navodi da je Miletić bio spreman da svjedoči o tome da: (i) "predsjednika Karadžića nije nikad obavijestio, bilo pismeno bilo usmeno, o tome da će zarobljenici iz Srebrenice biti pogubljeni, da je njihovo pogubljenje u toku ili da su pogubljeni";⁸⁷⁴ (ii) "nikad nije vidio ništa što upućuje na ubijanje zarobljenika iz Srebrenice ni u jednom pismenom izvještaju VRS-a";⁸⁷⁵ (iii) "nikad nije bio upoznat ni sa kakvim planom da se ubiju zarobljenici iz Srebrenice";⁸⁷⁶ (iv) [REDIGOVANO];⁸⁷⁷ i (v) "poznavajući predsjednika Karadžića, nije mogao zamisliti da bi on ikad zagovarao ili podržavao pogubljenje zarobljenika".⁸⁷⁸ Ti dokazi, tvrdi

---

juli 2010., par. 5; *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi Vujadina Popovića na odluku po zahtjevu tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka tužilaštva, 24. septembar 2008., par. 3.

⁸⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 68, 138, 185, 295, 431, 2467; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 286.

⁸⁷¹ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 430-436.

⁸⁷² V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 430-436, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5805, 5830, 5799.

⁸⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 430, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5805.

⁸⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 431, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena*: general Radivoje Miletić, 2. april 2013., par. 7.

⁸⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 431, gdje se Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter, str. 2.

⁸⁷⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 431, gdje se upućuje na Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter, str. 2.

⁸⁷⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 431, gdje se upućuje na [REDIGOVANO].

⁸⁷⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 431, gdje se upućuje na Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter, str. 3.

Karadžić, bili su neposredno relevantni za zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Karadžićevim "znanjem i saglasnošću s UZP-om da se ubiju muškarci."⁸⁷⁹

333. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Karadžić "prihvatio i usvojio" plan da se ubiju muškarci i dječaci, bosanski Muslimani, u Srebrenici tokom presretnutog razgovora s Deronjićem u večernjim satima 13. jula 1995., kada je, kako je zaključilo Pretresno vijeće, izdao šifrovano uputstvo da se zatočenici prebace u Zvornik gdje će biti pogubljeni.⁸⁸⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da su taj razgovor, kao i brojni kasniji postupci – uključujući širenje lažnih informacija sredstvima javnog informisanja, javno čestitanje jedinicama uključenim u operaciju ubijanja u Zvorniku i propust da pokrene istrage ili krivično gonjenje direktnih počinitelja zločina počinjenih u Bratuncu i Zvorniku – pokazali da je Karadžić bio saglasan s proširenjem cilja udruženog zločinačkog poduhvata tako da on obuhvati ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana.⁸⁸¹

334. Žalbeno vijeće ima u vidu da Karadžić ne tvrdi da je Miletić mogao svjedočiti o sadržaju relevantnog telefonskog razgovora ili o Karadžićevim kasnijim postupcima na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi izvelo zaključak da se saglasio s tim da se ubiju muškarci, bosanski Muslimani. Premda Karadžić tvrdi [REDIGOVANO], Žalbeno vijeće napominje da Karadžić nije objasnio kako Miletić [REDIGOVANO] moglo uticati na razmatranje od strane Pretresnog vijeća dokaza o presretnutom razgovoru s Deronjićem u večernjim satima 13. jula 1995.

335. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće moglo samo neosporno utvrditi da se Karadžić saglasio s proširenjem cilja udruženog zločinačkog poduhvata tako da on obuhvati ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana, od trenutka razgovora s Deronjićem u večernjim satima 13. jula 1995., ali da je utvrdilo i da je Karadžić morao znati za plan ubijanja prije tog razgovora.⁸⁸² Kada je izvelo zaključak da je Karadžić ne samo bio prethodno upoznat, već i da je "istovremeno" imao saznanja o tome kako se odvijalo ubijanje koje je uslijedilo nakon razgovora s Deronjićem, Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžić relevantne informacije dobijao iz raznovrsnih izvora.⁸⁸³

336. Žalbeno vijeće, stoga, konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Miletićevo predloženo svjedočenje o tome da on sam nije bio upoznat s ubijanjem ili o činjenici da on lično nije o tome obavijestio Karadžića moglo uticati na relevantne zaključke Pretresnog vijeća. Isto tako, s obzirom

---

⁸⁷⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 432.

⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 5805, 5811.

⁸⁸¹ V. Prvostepena presuda, par. 5811-5814.

⁸⁸² Prvostepena presuda, par. 5811.

⁸⁸³ V. Prvostepena presuda, par. 5801-5812, 5830.

na to da je Pretresno vijeće priznalo da mu nisu predloženi dokazi o tome da se u pismenim izvještajima koji su došli do Karadžića pominje ubijanje zatočenika, bosanskih Muslimana,⁸⁸⁴ Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Miletićevo predloženo svjedočenje o tome da u pisanim izvještajima VRS-a nije bilo riječi o ubijanjima moglo uticati na relevantne zaključke. Naposljetku, s obzirom na druge, konkretnije dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja zaključaka o tome da je Karadžić bio upoznat i saglasan s proširenim ciljem udruženog zločinačkog poduhvata, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Miletićevo predloženo svjedočenje o tome da "nije mogao zamisliti da bi [Karadžić] ikad zagovarao ili podržavao pogubljenje zarobljenika" moglo uticati na bilo koji od relevantnih zaključaka.

337. Karadžić takođe upućuje na ono što opisuje kao zaključak Pretresnog vijeća da se "Karadžić protivio otvaranju koridora kako bi se muškarcima iz kolone koji su otišli iz Srebrenice omogućio odlazak na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana, i da to pokazuje da je predsjednik Karadžić dijelio namjeru da uništi grupu".⁸⁸⁵ On tvrdi da je Miletić "bio upoznat s pitanjima koja je 16. jula predsjednik Karadžić upućivao Glavnom štabu VRS-a u vezi s koridorom" i da "nikad nije dobio nikakve informacije niti je stekao utisak da je predsjednik Karadžić želio da se koridor zatvori",⁸⁸⁶ i da je, stoga, njegovo svjedočenje moglo "pobiti ključni element na osnovu kojeg je utvrđeno da je predsjednik Karadžić imao genocidnu namjeru."⁸⁸⁷

338. Žalbena vijeće primjećuje da zatvaranje koridora nije bilo "ključni element" na koji se Pretresno vijeće oslonilo kako bi zaključilo da je Karadžić dijelio "namjeru da svi vojno sposobni srebrenički muškarci, bosanski Muslimani, budu pobijeni".⁸⁸⁸ Pretresno vijeće se oslonilo na niz elemenata, uključujući i to da je Karadžić znao za to da su hiljade muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su činili veoma značajan postotak muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice,

---

⁸⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 5801. Međutim, Pretresno vijeće je napomenulo da se, počev od 12. jula 1995., u dnevnim borbenim izvještajima govorilo o transportu stanovnika, bosanskih Muslimana, postojanju i kretanju kolone prema Tuzli, kao i pokušajima snaga bosanskih Srba da blokiraju napredovanje kolone, a u izvještajima od 13. i 14. jula 1995. govorilo se o zarobljavanju i predaji velikog broja muškaraca iz kolone i daljnjim naporima snaga bosanskih Srba da blokiraju napredovanje kolone. Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu Popovićevo uputstvo Jokiću da ne vodi evidenciju u vezi s ubijanjem. V. Prvostepena presuda, par. 5801.

⁸⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 433, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5830. V. takođe Karadžićeva replika, par. 127.

⁸⁸⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 434, gdje se upućuje na Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter, str. 3 [REDIGOVANO]. V. takođe Karadžićeva replika, par. 128.

⁸⁸⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 434. Žalbena vijeće napominje da Karadžić u replici dodaje sljedeće: "General Miletić je imao značajnu ulogu u nadzoru kolone i koridora. Odbio je zahtjev za otvaranje koridora i kasnije naredio da se provede istraga o otvaranju koridora. Kao takav, general Miletić je bio u jedinstvenom položaju da skine krivicu s Karadžića u vezi s pitanjima koja se odnose na ulogu predsjednika Karadžića u koridoru i na njegovu navodnu namjeru da uništi srebreničke Muslimane, i da je to mogao i uraditi da mu je bilo omogućeno da svjedoči." Karadžićeva replika, par. 128 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁸⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 5830.

srpske snage držale na području Srebrenice, i dalje, da se Karadžić, uprkos tome što je u to vrijeme znao za ubijanje, saglasio s tim ubijanjem kao aspektom plana eliminacije i nije intervenisao da ga zaustavi ili spriječi od 13. do 17. jula 1995.; naprotiv, naredio je da se zatočenici prebace u Zvornik, gdje su ubijeni.⁸⁸⁹ Mada se Pretresno vijeće jeste oslonilo na činjenicu da je Milenko Karišik odmah poslat da provede istragu o odluci koju je donio Vinko Pandurević da se otvori koridor i da je koridor zatvoren u roku od jednog dana,⁸⁹⁰ Pretresno vijeće je u vezi s tim takođe uzelo u obzir Karadžićeve kasnije postupke u vezi s kolonom i koridorom, primijetivši da, "iako je [Karadžić] u obraćanju predstavnicima svjetskih medija na sve strane razglašavao otvaranje koridora, na zatvorenoj sjednici Skupštine bosanskih Srba održanoj nekoliko sedmica kasnije izrazio [je] žaljenje što su muškarci, bosanski Muslimani, uspjeli proći kroz srpske linije."⁸⁹¹ Žalbeno vijeće, stoga, konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Miletićevo predloženo svjedočenje moglo uticati na relevantne zaključke Pretresnog vijeća.

339. Naposljetku, Karadžić upućuje na ono što opisuje kao zaključak Pretresnog vijeća da je "potpisivanjem [Direktive za dalja dejstva br. 7 (dalje u tekstu: Direktiva br. 7)], i smanjivanjem humanitarne pomoći koja je odlazila za Srebrenicu, predsjednik Karadžić [...] pokazao svoju namjeru da se bosanski Muslimani prisilno premjeste iz Srebrenice".⁸⁹² On tvrdi da je "general Miletić bio osoba u Glavnom štabu VRS-a odgovorna za pitanja u vezi s humanitarnom pomoći i koja je sastavila Direktivu br. 7" i, prema njegovim riječima, "nije postojao nikakav plan da se smanji dostava humanitarne pomoći u enklavu koji je bio posljedica Direktive br. 7 ili bilo kakvog drugog naređenja predsjednika Karadžića, i ni predsjednik Karadžić ni Glavni štab VRS-a nikad nisu izdali naređenja da se smanji humanitarna pomoć za Srebrenicu poslije marta 1995".⁸⁹³

340. Žalbeno vijeće primjećuje da se u paragrafu Prvostepene presude na koji Karadžić poziva ne pominje Karadžićeva "namjera da se bosanski Muslimani prisilno premjeste iz Srebrenice" i da on ne sadrži zaključak da je Karadžić pokazao takvu namjeru "potpisivanjem Direktive br. 7, i smanjivanjem humanitarne pomoći koja je odlazila za Srebrenicu".⁸⁹⁴ Naprotiv, u dotičnom paragrafu govori se o radnjama koje je Karadžić preduzeo, koje, po mišljenju Pretresnog vijeća,

---

⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 5829, 5830.

⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 5830.

⁸⁹¹ Prvostepena presuda, par. 5830. Žalbeno vijeće napominje da su Karadžićeve tačne riječi bile da je "konačno opet prošlo nekoliko hiljada boraca" i da "[n]ismo bili u stanju da tog neprijatelja okružimo i uništimo." V. Prvostepena presuda, par. 5474, gdje se upućuje na dokazni predmet P1412, str. 17.

⁸⁹² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 435, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5799.

⁸⁹³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 435, gdje se upućuje na Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter, str. 2; [REDIGOVANO].

⁸⁹⁴ V. Prvostepena presuda, par. 5799.

dokazuju da je on bio taj "faktor koji je upravljao" događajima koji su doveli do zauzimanja Srebrenice.⁸⁹⁵

341. Što se tiče analize i zaključaka u vezi s Direktivom br. 7 i njenim provođenjem, Pretresno vijeće je imalo u vidu da se u Direktivi br. 7 govori o tome da se "stvor[e] uslov[i] totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi"⁸⁹⁶ i, dalje, da je ta formulacija riječi ponovljena u "Zapovesti za odbranu i aktivna borbena dejstva op. br. 7", koja je izdata nekoliko dana nakon što je Direktiva br. 7 poslata raznim korpusima VRS-a 18. marta 1995. ili približno tog datuma.⁸⁹⁷ Pretresno vijeće je razmotrilo i odbacilo svjedočenja nekoliko oficira VRS-a da taj tekst nije nikada "sproveden u praksi," zbog toga što im, između ostalih razloga, protivreče drugi dokazi koji pokazuju da je Direktiva br. 7 bila provedena na terenu.⁸⁹⁸

342. Pretresno vijeće je zatim donijelo niz zaključaka u vezi s ograničenjima humanitarnih konvoja koja su nametnule snage bosanskih Srba i uskraćivanjem pristupa određenim područjima, koje je provedeno u praksi,⁸⁹⁹ i zaključilo je da je ovaj aspekt Direktive br. 7 stvarno proveden u djelo.⁹⁰⁰ Pretresno vijeće je dalje zaključilo da se humanitarna situacija u Srebrenici pogoršala nakon izdavanja Direktive br. 7.⁹⁰¹ Prilikom donošenja tih zaključaka, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze iz više izvora, uključujući humanitarne agencije i njihove predstavnike, kao i na VRS i pojedine oficire VRS-a.⁹⁰² Žalbeno vijeće se, stoga, nije uvjerilo da je Miletićevo svjedočenje moglo uticati na relevantne zaključke Pretresnog vijeća.

343. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je odluka Pretresnog vijeća da odbije njegov zahtjev za ponovno otvaranje postupka kako bi se saslušalo Miletićevo svjedočenje mogla uticati na bilo koji od relevantnih zaključaka Pretresnog vijeća. Stoga, Karadžić nije pokazao da je zbog te odluke Pretresnog vijeća pretrpio štetu.

---

⁸⁹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 5799. U ovom kontekstu, Pretresno vijeće je uputilo na svoj zaključak da je Karadžić proveo Direktivu br. 7 ograničavanjem pristupa Srebrenici i da mu je to ograničavanje omogućilo da održava kontrolu nad robom i ljudstvom koji su ulazili u enklavu u mjesecima i sedmicama koji su prethodili njenom zauzimanju. Prvostepena presuda, par. 5799, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5756-5759.

⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 4980, gdje se upućuje na dokazni predmet P838, str. 10.

⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 4981, gdje se upućuje na dokazni predmet P3040, str. 5, 6.

⁸⁹⁸ Prvostepena presuda par. 4982. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5004-5035. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je Direktiva br. 7 predviđala da nadležni državni i vojni organi, zaduženi za rad s UNPROFOR-om i humanitarnim organizacijama, treba da "planskim i nenametljivim restriktivnim odobravanjem zahteva, smanj[e] i ogranič[e] logističku podršku snaga UNPROFOR-a u enklavama i dotur materijalnih sredstava muslimanskom življu." Prvostepena presuda, par. 4980, gdje se upućuje na dokazni predmet P838, str. 14.

⁸⁹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 4989-4991.

⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 4991.

344. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 26 Karadžićeve žalbe.

---

⁹⁰¹ V. Prvostepena presuda, par. 4989-4992.

⁹⁰² V. npr. Prvostepena presuda, par. 4989, 4991, 4992 i reference koje se tamo navode.

22. Navodno kršenje prava na suđenje pred nepristrasnim sudom (osnova 27)

345. [REDIGOVANO] i njegova pismena izjava je uvrštena u spis.⁹⁰³ [REDIGOVANO] je dao iskaz u vezi s događajima [REDIGOVANO].⁹⁰⁴ Kada je izreklo osuđujuću presudu Karadžiću po tačkama od 3 do 8 Optužnice, Pretresno vijeće se djelimično oslonilo na svjedočenje [REDIGOVANO], kao i na druge dokaze, u vezi sa svojim zaključcima [REDIGOVANO],⁹⁰⁵ [REDIGOVANO]⁹⁰⁶ i [REDIGOVANO]⁹⁰⁷ i [REDIGOVANO],⁹⁰⁸ [REDIGOVANO]⁹⁰⁹ i [REDIGOVANO].⁹¹⁰

346. [REDIGOVANO].⁹¹¹ U to vrijeme, [REDIGOVANO],⁹¹² koji je kasnije postao sudija Pretresnog vijeća u ovom predmetu.⁹¹³ [REDIGOVANO] nije bio prisutan za vrijeme svjedočenja [REDIGOVANO].⁹¹⁴ U Prvostepenoj presudi se ne navodi da li [REDIGOVANO] povukao iz vijećanja o dokazima [REDIGOVANO]. Iako je Karadžić bio upoznat s [REDIGOVANO], on to pitanje nije pokrenuo pred Pretresnim vijećem.⁹¹⁵

347. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što mu nije omogućilo pravično i nepristrasno suđenje i što ga je proglasilo krivim po tačkama 3 do 8 Optužnice na osnovu [REDIGOVANO].⁹¹⁶ Kako navodi Karadžić, [REDIGOVANO].⁹¹⁷

348. Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo pravilo 15(A) Pravilnika MKSJ-a time što je propustilo da izuzme [REDIGOVANO] iz vijećanja [REDIGOVANO].⁹¹⁸ S tim u vezi, Karadžić tvrdi da [REDIGOVANO].⁹¹⁹ Zbog toga, Karadžić tvrdi da bi to kod valjano obaviještenog posmatrača moglo dovesti do objektivne percepcije pristrasnosti i da je, shodno tome,

---

⁹⁰³ [REDIGOVANO].

⁹⁰⁴ [REDIGOVANO].

⁹⁰⁵ [REDIGOVANO].

⁹⁰⁶ [REDIGOVANO].

⁹⁰⁷ [REDIGOVANO].

⁹⁰⁸ [REDIGOVANO].

⁹⁰⁹ [REDIGOVANO].

⁹¹⁰ [REDIGOVANO].

⁹¹¹ [REDIGOVANO].

⁹¹² [REDIGOVANO].

⁹¹³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog u vezi sa sastavom Pretresnog vijeća, 4. septembar 2009., str. 2.

⁹¹⁴ V. [REDIGOVANO].

⁹¹⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, fusnota 633; Karadžićeva replika, par. 133. [REDIGOVANO]

⁹¹⁶ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 11; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 447-460.

⁹¹⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 451, 459.

⁹¹⁸ Karadžićeva najava žalbe, str. 11; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 450, 458.

⁹¹⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 449, 451, 457.

prekršeno njegovo pravo na suđenje pred nepristrasnim sudom.⁹²⁰ U prilog tome, Karadžić upućuje na nacionalno zakonodavstvo o izuzeću sudija i sudsku praksu u vezi s povlačenjem iz postupka kako bi se izbjegla percepcija pristrasnosti.⁹²¹ Karadžić tvrdi da [REDIGOVANO] povući iz vijećanja u vezi sa svjedočenjem [REDIGOVANO] i omogućiti rezervnom sudiji da ga zamijeni.⁹²² Kako navodi Karadžić, [REDIGOVANO] u vijećanju o svjedočenju [REDIGOVANO] prekršeno je njegovo pravo na suđenje pred nepristrasnim sudom.⁹²³

349. Tužilaštvo odgovara da je Karadžić prije suđenja bio obaviješten o [REDIGOVANO] i da bi ta informacija mogla biti relevantna za njegovo pravo da uloži prigovor na sastav vijeća.⁹²⁴ Po prijemu tih informacija, Karadžić je izjavio da razmatra kako da odgovori.⁹²⁵ Tužilaštvo tvrdi da je to što Karadžić nije pokrenuo to pitanje na suđenju bio taktički izbor koji je naglašen činjenicom da je on tražio izuzeće jednog drugog sudije, pa čak i cijelog vijeća, ali da nikad ranije nije pokrenuo pitanje [REDIGOVANO].⁹²⁶ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Karadžić odrekao svog prava da pokrene to pitanje, s obzirom na to da ga nije pokrenuo onda kada je to bilo primjereno, to jest tokom suđenja.⁹²⁷

350. Tužilaštvo takođe tvrdi da [REDIGOVANO] nije takva da bi uticala na njegovu nepristrasnost u smislu pravila 15(A) Pravilnika MKSJ-a.⁹²⁸ Kako navodi tužilaštvo, kod razumnog posmatrača to ne bi dovelo do percepcije pristrasnosti budući da bi takav posmatrač zaključio [REDIGOVANO] bio sposoban da razmotri dokaze na "bez ikakvih predrasuda i na nepristrasan način".⁹²⁹ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da bi razuman posmatrač bio svjestan toga da [REDIGOVANO] okončala mnogo prije početka suđenja i da [REDIGOVANO] nije bilo odraz njegovih ličnih stavova.⁹³⁰

351. U svojoj replici, Karadžić tvrdi da se nije odrekao svog prava da to pitanje pokrene u žalbenom postupku i da je dosadašnja praksa Žalbenog vijeća bila da pitanje pristrasnosti tretira kao

---

⁹²⁰ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 450-452.

⁹²¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 454-456, gdje se upućuje na 28 U.S.C. 455(a), (b)(2), *Williams v. Pennsylvania*, 136 S.Ct. 1899 (2016), *United States v. Ferguson and Joseph*, 550 F. Supp. 1256, 1260 (1982), *Hadler v. Union Bank and Trust Co. of Greensburg*, 765 F. Supp. 976, 979 (1991), *In re Faulkner*, 856 F.2d 716, 721 (5th Cir. 1988), *Fried v. National Australia Bank* [2000] FCA 787.

⁹²² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 458.

⁹²³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 458.

⁹²⁴ Odgovor tužilaštva, par. 245, 246.

⁹²⁵ Odgovor tužilaštva, par. 246.

⁹²⁶ Odgovor tužilaštva, par. 246; T. 23. april 2018. str. 167.

⁹²⁷ Odgovor tužilaštva, par. 246, 247; T. 23. april 2018. str. 167.

⁹²⁸ Odgovor tužilaštva, par. 249.

⁹²⁹ Odgovor tužilaštva, par. 248, 249.

posebnu okolnost koja opravdava razmatranje merituma tog pitanja u žalbenom postupku.⁹³¹ Karadžić tvrdi da [REDIGOVANO] nije razlog da on bude izuzet iz cijelog predmeta, već da nije trebao učestvovati u vijećanju o dokazima [REDIGOVANO].⁹³² Karadžić dalje replicira da ta greška nije bezazlena budući da je ostalo dvoje sudija vijećalo o tim dokazima, a nije poznato do koje mjere [REDIGOVANO] doprinio vijećanju.⁹³³

352. Pravo optuženog da mu se sudi pred nezavisnim i nepristrasnim sudom jeste integralni dio temeljnog prava na pravično suđenje.⁹³⁴ Sudije Međunarodnog suda moraju biti nepristrasne i sudija koji ima ili je imao ikakvu vezu koja bi mogla uticati na njegovu nepristrasnost ne smije učestvovati u tom predmetu.⁹³⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da, shodno opštem pravilu, sudija ne samo da mora biti subjektivno nepristrasan, nego da u datim okolnostima ne smije postojati ništa što bi moglo objektivno stvoriti utisak pristrasnosti.⁹³⁶

353. Pravilo 15 Pravilnika MKSJ-a propisuje konkretnu proceduru za ulaganje prigovora zbog učešća sudije u predmetu na osnovu pristrasnosti. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da se sudijama Međunarodnog suda pripisuje prezumpcija nepristrasnosti koja se ne može lako pobiti.⁹³⁷ Kada se navodi o pristrasnosti iznose u žalbenom postupku, za pobijanje prezumpcije o nepristrasnosti treba preći visok prag i strana koja ulaže žalbu navodeći pristrasnost ima obavezu da iznese potkrijepljene i detaljne argumente kako bi pokazala navodnu pristrasnost.⁹³⁸

354. Žalbeno vijeće primjećuje da je, neposredno pošto je [REDIGOVANO] imenovan u predmet, Pretresno vijeće Karadžiću dostavilo konkretne informacije u pogledu [REDIGOVANO], zbog koje su te informacije bile relevantne za potencijalno ulaganje prigovora na sastav vijeća.⁹³⁹

---

⁹³⁰ Odgovor tužilaštva, par. 249.

⁹³¹ Karadžićeva replika, par. 132, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 182.

⁹³² Karadžićeva replika, par. 133, 134.

⁹³³ Karadžićeva replika, par. 136.

⁹³⁴ *Tužilac protiv Augustina Ngirabatwarea*, predmet br. MICT-12-29-R, Nalog Vladi Republike Turske za puštanje na slobodu sudije Aydina Sefe Akayja, 31. januar 2017., par. 11 i reference koje se tamo navode; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 177.

⁹³⁵ Član 13 Statuta MKSJ-a; pravilo 15(A) Pravilnika MKSJ-a. Obaveza nepristrasnosti takođe je izričito navedena u pravilu 14(A) Pravilnika MKSJ-a, koje predviđa da, prije stupanja na dužnost, sudija daje svečanu izjavu da će svoju dužnost i ovlaštenja vršiti "nepristrano i savjesno".

⁹³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 682.

⁹³⁷ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 42.

⁹³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 23, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Casimira Bizimungua i drugih*, predmet br. ICTR-99-50-AR73.8, Odluka po žalbama u vezi s angažovanjem konsultanta ili pravnog referenta vijeća, 17. decembar 2009., par. 10, Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 254, Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 47-90, Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 135, Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 43, Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 196, 197.

⁹³⁹ [REDIGOVANO].

Pošto je primio te informacije, Karadžić je u podnesku naveo da će na te informacije odgovoriti nakon što Pretresno vijeće donese odluku o obimu predmeta.⁹⁴⁰ Na kraju, Karadžić nije to pitanje pokrenuo na suđenju. Žalbeno vijeće konstatuje da to što je Karadžić na suđenju odlučio da ne pokrene to pitanje uprkos tome što je znao [REDIGOVANO], na koju mu je Pretresno vijeće posebno skrenulo pažnju, pokazuje da se on nije protivio [REDIGOVANO] na suđenju u njegovom predmetu na osnovu navodne percepcije o pristrasnosti i da je to moglo dovesti do toga da bi se u žalbenom postupku morao odreći prava da iznese ovaj argument. Uprkos tome, s obzirom na suštinski značaj nepristrasnog suda, Žalbeno vijeće smatra da ne bi bilo primjereno da se na Karadžićev navod o grešci primijeni doktrina odricanja od prava, te će ono to pitanje razmotriti.⁹⁴¹

355. Žalbeno vijeće smatra da to kod objektivnog posmatrača koji je u dovoljnoj meri upoznat sa konkretnim okolnostima ne bi dovelo do percepcije pristrasnosti. Obaviješteni posmatrač bi znao da je [REDIGOVANO].⁹⁴² [REDIGOVANO]. I što je još važnije, obaviješteni posmatrač bi znao da je MKSJ osnovan da sudi u određenom broju predmeta koji se odnose na isti opšti sukob i da su sudije MKSJ-a suočene s usmenim i materijalnim dokazima koji se odnose na iste činjenice što, budući da se radi o visoko kvalifikovanim profesionalnim sudijama, neće uticati na njihovu nepristrasnost.⁹⁴³ Štaviše, kao sudija pretresnog vijeća, [REDIGOVANO] je imao obavezu da se povuče iz predmeta da je smatrano da je [REDIGOVANO] mogla uticati na njegovu nepristrasnost u ovom predmetu, s obzirom na to da je imao pristup povjerljivim informacijama [REDIGOVANO].⁹⁴⁴ Međutim, [REDIGOVANO] se nije povukao. U nedostatku suprotnih dokaza, pretpostavlja se da će sudije, zahvaljujući svojoj stručnosti i iskustvu, pravično odlučivati o pitanjima koja rješavaju, oslanjajući se isključivo i jedino na dokaze izvedene u konkretnom predmetu.⁹⁴⁵

356. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće podsjeća da strana koja u žalbenom postupku navodi da je došlo do kršenja njenog prava na pravično suđenje mora dokazati da joj je tim kršenjem nanesena šteta koja predstavlja grešku u primjeni prava koja obesnažuje prvostepenu presudu.⁹⁴⁶ Budući da

---

⁹⁴⁰ V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-05/18-PT, Odgovor na drugi podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis, 30. septembar 2009., fusnota 3.

⁹⁴¹ Upor. *Odluka u predmetu Nahimana i drugi* od 5. marta 2007., par. 15, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 200.

⁹⁴² [REDIGOVANO]

⁹⁴³ *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-PT, Odluka po zahtjevu odbrane za izuzeće jednog sudije sa suđenja, 22. januar 2003., par. 15.

⁹⁴⁴ V. pravilo 15(A) Pravilnika MKSJ-a.

⁹⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 378, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 78.

⁹⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29 i reference koje se tamo navode.

Karadžić nije pokazao da postoje okolnosti koje objektivno stvaraju utisak pristrasnosti, Žalbeno vijeće dalje primjećuje da Karadžićevi argumenti izneseni u žalbenom postupku ni na koji način ne pokazuju da mu je nanesena šteta zbog toga što [REDIGOVANO] učestvovao u njegovom postupku. Karadžić ne upućuje ni na jedan dio Prvostepene presude u kojem se govori o ocjeni iskaza [REDIGOVANO] kako bi potkrijepio svoj navod da su na vijećanje Pretresnog vijeća nedopustivo uticale informacije [REDIGOVANO].

357. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da mu je zbog učešća [REDIGOVANO] u ovom predmetu uskraćeno pravo na suđenje pred nepristrasnim sudom. Žalbeno vijeće odbija osnovu 27 Karadžićeve žalbe.

B. Opštine

1. Navodne greške u zaključku o postojanju zajedničkog plana sveobuhvatnog UZP-a (osnova 28)

358. Pretresno vijeće je zaključilo da je u periodu od oktobra 1991. do 30. novembra 1995. postojao sveobuhvatni UZP sa zajedničkim planom da se s teritorije u Bosni i Hercegovini na koju su bosanski Srbi polagali pravo trajno uklone bosanski Muslimani i bosanski Hrvati putem sljedećih krivičnih djela koja predstavljaju zločine protiv čovječnosti: deportacije, nehumanih djela (prisilnog premještanja), progona (prisilnog premještanja i deportacije) i progona putem protivpravnog zatočenja i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera kao djela u osnovi.⁹⁴⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić, po osnovu funkcija i položaja koje je držao i putem uticaja njegovih djela i propusta, značajno doprinio sveobuhvatnom UZP-u.⁹⁴⁸

359. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je 1990. i 1991. politički cilj Karadžića i rukovodstva bosanskih Srba bio očuvanje Jugoslavije i sprečavanje otcjepljenja ili nezavisnosti Bosne i Hercegovine.⁹⁴⁹ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da se, počev od oktobra 1991., kada je postalo jasno da se Bosna i Hercegovina drži puta ka nezavisnosti, težište Karadžića i rukovodstva bosanskih Srba "pomjerilo" na uspostavljanje države bosanskih Srba, sa stvaranjem paralelnih državnih struktura i zatim fizičkim zauzimanjem teritorija.⁹⁵⁰

360. U tom kontekstu, Pretresno vijeće je smatralo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba putem izdavanja Uputstva s varijantom A i B⁹⁵¹ i Strateških ciljeva⁹⁵² zagovarali i planirali

⁹⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 3447, 3462, 3466, 3505, 3524, 3525. Konkretno, u okviru teze tužilaštva ulazile su opštine Bijeljina, Bratunac, Brčko, Foča, Rogatica, Višegrad, Sokolac, Vlasenica, Zvornik, Banja Luka, Bosanski Novi, Ključ, Prijedor, Sanski Most, Hadžići, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Pale i Vogošća u Bosni (dalje u tekstu: Opštine iz sveobuhvatnog UZP-a). V. Prvostepena presuda, par. 592.

⁹⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 3467-3505, 3524.

⁹⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 2651, 3435.

⁹⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 2941-2944, 3435.

⁹⁵¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je u decembru 1991. Glavni odbor SDS-a izdao, a Karadžić distribuirao, Uputstvo s varijantom A i B, čija je navedena svrha bila "sprovođenj[e] plebiscitarne odluke kojom se srpski narod u Bosni i Hercegovini opredijelio da živi u jedinstvenoj državi" i "povećanj[e] mobilnosti i spremnosti za odbranu interesa srpskog naroda". Uputstvo je bilo sredstvo formiranja srpske vlasti i u opštinama Varijante A (u kojima su Srbi bili većina) i u opštinama Varijante B (u kojima su Srbi bili manjina) i u okviru prvog stepena njegovog provođenja tražilo se, između ostalog: (i) da opštinski odbori SDS-a "odmah [...] formira[ju] krizni štab srpskog naroda u opštini"; (ii) da se proglasi skupština srpskog naroda koju bi sačinjavali odbornici iz redova srpskog naroda u skupštini opštine i predsjednici mjesnih odbora SDS-a; i (iii) da se izvrši procjena broja pripadnika aktivnog i rezervnog sastava policije, jedinica Teritorijalne odbrane i jedinica civilne zaštite, da se te jedinice "popun[e]" i da se preduzmu potrebne radnje za njihovo aktiviranje u skladu s razvojem situacije. Drugi stepen provođenja Uputstva s varijantom A i B predviđao je, između ostalog, sazivanje sjednice srpske skupštine opštine, osnivanje izvršnog odbora opštine i opštinskih državnih organa, odnosno organa vlasti, mobilisanje i prepotčinjavanje svih srpskih snaga policije u saradnji s komandama i štabovima JNA i obezbjeđivanje provođenja naređenja za mobilizaciju sastava JNA. V. Prvostepena presuda, par. 2992, 2993, 2995-2999. Pretresno vijeće je konstatovalo da je uputstvo činilo osnovu na kojoj su na nivou opština formirani krizni štabovi bosanskih Srba, skupštine opština bosanskih Srba i druge paralelne političke i vojne strukture. V. Prvostepena presuda, par. 3075, 3077. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su strukture i organi koji su formirani u skladu s Uputstvom s varijantom A i B, pogotovo krizni štabovi, odigrali ključnu ulogu u preuzimanju vlasti u

"teritorijalnu reorganizaciju" koja bi bosanskim Srbima omogućila da uspostave kontrolu nad velikim dijelom bosanske teritorije⁹⁵³ i kojom je stvorena osnova za strukture putem kojih se mogao ostvariti njihov zločinački cilj.⁹⁵⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da su razdvajanje po etničkoj osnovi i stvaranje u velikoj mjeri etnički homogenog teritorijalnog entiteta bili neki od ključnih aspekata Strateških ciljeva i da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba planirali vojno provođenje tih ciljeva putem zauzimanja teritorije i prisilnog preseljavanja nesrpskog stanovništva.⁹⁵⁵

361. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba prisilno raselili bosanske Muslimane i bosanske Hrvate iz njihovih domova na druge lokacije u Bosni i Hercegovini ili u druge zemlje,⁹⁵⁶ što je dovelo do promjene u nacionalnom sastavu Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.⁹⁵⁷ S obzirom na sistematski i organizovan obrazac zločina koji su tokom kratkog perioda počinjeni u svakoj od Opština iz sveobuhvatnog UZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da su ti zločini počinjeni na koordiniran način.⁹⁵⁸

362. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio član udruženog zločinačkog poduhvata, pošto je spis dopuštao i jedan drugi zaključak: da je bio dio "udruženog političkog poduhvata", čiji je cilj bio "politička autonomija, a ne fizičko razdvajanje putem prisilnih raseljavanja".⁹⁵⁹ U prilog toj tvrdnji, Karadžić osporava ocjenu dokaza u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om i tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) zbog selektivnog pristupa koji je primijenilo u ocjeni dokaza; (ii) u svojoj ocjeni njegovih izjava; i (iii) u zaključku da je postojalo sistematsko protjerivanje nesrba iz Republike Srpske.⁹⁶⁰

363. Žalbeno vijeće će razmotriti Karadžićeve navode redom. Prije nego što prijeđe na to, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju široka diskreciona ovlaštenja u odmjeravanju

---

opštinama od strane bosanskih Srba i u održavanju vlasti bosanskih Srba nakon što je preuzimanje vlasti bilo završeno. V. Prvostepena presuda, par. 3437, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3072-3096.

⁹⁵² Pretresno vijeće je podsjetilo da je 12. maja 1992. na 16. sjednici Skupštine bosanskih Srba Karadžić iznio sljedeće Strateške ciljeve, koje je Skupština bosanskih Srba usvojila: (i) razdvajanje od druge dvije nacionalne zajednice i razdvajanje država; (ii) uspostavljanje koridora između Semberije i Krajine; (iii) uspostavljanje koridora u dolini rijeke Drine; (iv) uspostavljanje granice na rijeci Uni i rijeci Neretvi; (v) podjela grada Sarajeva na srpski i muslimanski dio; i (vi) izlaz SrRBiH na more. V. Prvostepena presuda, par. 2857.

⁹⁵³ Prvostepena presuda, par. 3435, 3437-3439, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2839-2856.

⁹⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 3439.

⁹⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 3439, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2895-2903.

⁹⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 3442, 3443.

⁹⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 3442.

⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 3441-3446.

⁹⁵⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 11; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 461-521.

⁹⁶⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 461-521.

težine dokaza⁹⁶¹ i da su u najboljoj poziciji da ocijene vjerodostojnost nekog svjedoka i pouzdanost izvedenih dokaza.⁹⁶² S obzirom na uvažavanje s kojim se treba odnositi prema presuditelju o činjenicama u pogledu ocjene dokaza, pretresno vijeće, u skladu sa svojim diskrecionim ovlaštenjima, može, između ostalog: (i) da ocijeni nedosljednosti u svjedočenju svjedoka ili nepodudarnosti između svjedočenja više svjedoka, da razmotri da li je dato svjedočenje, uzeto u cjelini, pouzdano i vjerodostojno i da prihvati ili odbaci suštinske karakteristike svjedočenja;⁹⁶³ (ii) da odluči, u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja, da li je potkrepa dokaza neophodna ili može da se osloni na nepotkrijepljeno, ali inače vjerodostojno svjedočenje svjedoka;⁹⁶⁴ i (iii) da iskaz nekog svjedoka prihvati bez obzira na to što se ne podudara s njegovim ranijim izjavama, jer je na pretresnom vijeću da utvrdi da li je neka navodna nepodudarnost dovoljna da dovede u sumnju dokaze dobijene od dotičnog svjedoka.⁹⁶⁵

(a) Navodni selektivni pristup u ocjeni dokaza

364. U odjeljku Prvostepene presude koji nosi naslov "Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba", Pretresno vijeće je konstatovalo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba zagovarali i radili na "teritorijalnoj reorganizaciji koja će bosanskim Srbima omogućiti da traže kontrolu i vlasništvo nad velikim dijelom teritorije u [Bosni i Hercegovini]".⁹⁶⁶ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su od novembra 1991. Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba "govorili protiv toga da se bosanskim Muslimanima dopusti da ostanu na teritorijama na koje su bosanski Srbi polagali pravo i naglašavali [...] značaj preuzimanja vlasti i stvaranja zasebnih opština i opštinskih struktura".⁹⁶⁷ Prilikom donošenja tih zaključaka, Pretresno vijeće se oslonilo, između ostalog, na više govora i izjava Karadžića i članova rukovodstva bosanskih Srba koji pokazuju njihovu namjeru da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati odvoje od teritorija na koje su bosanski Srbi polagali pravo.⁹⁶⁸

⁹⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 490.

⁹⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 513; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 464. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 296.

⁹⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1228; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 467; Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*, par. 319.

⁹⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1009; Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 125, 138; Drugostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 215.

⁹⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 234; Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*, par. 190; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 96.

⁹⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 2839. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2851, 2855, 3435.

⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 2840.

⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 2716-2773.

365. Pored toga, u odjeljku Prvostepene presude koji nosi naslov "Istraga i krivično gonjenje u vezi sa zločinima počinjenim nad nesrbima", Pretresno vijeće je zaključilo da su srpske vlasti učinile "sistemski propust" da se provede istraga i pokrene krivično gonjenje za krivična djela počinjena nad nesrbima u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a, pri čemu se oslonilo, između ostalog, na svjedočenja svjedoka tužilaštva Branka Đerića i Milorada Davidovića.⁹⁶⁹ Kako je navelo Pretresno vijeće, neodgovarajući nivo istraga i krivičnog gonjenja u vezi s takvim zločinima bio je u skladu s Karadžićevim stavom da se takve stvari tokom sukoba mogu odgoditi.⁹⁷⁰

366. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da se on zalagao za razdvajanje stanovništva bosanskih Muslimana i bosanskih Srba i za stvaranje države bosanskih Srba primijenilo selektivan pristup u tumačenju relevantnih dokaza, izolujući "formulacije i odlomke i pripisujući im zlokobno značenje".⁹⁷¹ On tvrdi da "sistematsko selektivno oslanjanje na fragmente dokaza" od strane Pretresnog vijeća dovodi u pitanje činjenične zaključke Vijeća i vjerodostojnost njegovog ukupnog zaključka da je postojao zajednički zločinački plan.⁹⁷²

367. S tim u vezi, on tvrdi da, dok se Pretresno vijeće oslonilo na njegovu izjavu sa sjednice Skupštine bosanskih Srba održane u julu 1994. da bi Krajina "izgledala kao crvljiva jabuka" ako bi njihov neprijatelj i dalje bio tu i da je prvi strateški cilj "da se ratosiljamo neprijatelja iz kuće, a to je Hrvata i Muslimana, da ne budemo više zajedno u državi",⁹⁷³ drugi dokazi na koje je Pretresno vijeće uputilo pokazuju da se te izjave "ne mogu razumno shvatiti kao da su usmjerene protiv civila".⁹⁷⁴ Konkretno, Karadžić ukazuje na svoje naređenje iz jula 1994. da opštinske vlasti u Prijedoru moraju obezbijediti zaštitu nesrba.⁹⁷⁵ Po Karadžićevom mišljenju, taj dokaz omogućuje razuman zaključak da je on, kada je govorio o "crvljivim jabukama", mislio na borce, a ne na civile.⁹⁷⁶

368. Karadžić takođe tvrdi da, dok se Pretresno vijeće oslonilo na njegov govor sa sjednice Skupštine bosanskih Srba održane u novembru 1994., gdje je rekao da su "stvorili nove realnosti" što Srbima daje pravo da za sebe traže nove teritorije,⁹⁷⁷ jedan drugi dio tog istog dokaznog predmeta pokazuje da je on takođe izjavio: "Moramo stvarati državu svim sredstvima, prije svega dozvoljenim, i dopuštenim, naravno, poštovanjem i ljudskih prava i poštovanjem međunarodnih

⁹⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 3425. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3411-3424.

⁹⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 3425. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3413.

⁹⁷¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 469-480, 484.

⁹⁷² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 479. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 469, 470.

⁹⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 471, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2765, 2770.

⁹⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 471, 472.

⁹⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 472, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3403, dokazni predmet D4213.

⁹⁷⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 473.

⁹⁷⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 474, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2772, 3070.

konvencija. [...] moramo da poštujemo međunarodno humanitarno pravo, moramo sve konvencije."⁹⁷⁸

369. Karadžić isto tako ističe da se Pretresno vijeće u prilog svom zaključku da je on zagovarao nemogućnost suživota bosanskih Srba i nesrba oslonilo na dokaze koji potiču sa sjednice Vrhovne komande održane 31. marta 1995., gdje je on govorio o tome da "treba gledati kroz prste privatnim agencijama kad je riječ o aranžmanima za odlazak bosanskih Muslimana u zapadnu Evropu jer u tim situacijama 'ne može nas niko optužiti', a ako bi bila uključena državna institucija, bili bi optuženi za 'etničko čišćenje'".⁹⁷⁹ Karadžić sugerije da Pretresno vijeće, kada se oslonilo na taj komentar, nije pridalo dovoljnu težinu jednog drugoj izjavi s iste sjednice, a to je izjava Momčila Krajišnika da je "politika [...] naša ovako kako je rekao predsjednik Karadžić [...] ne da ih etnički čistimo".⁹⁸⁰

370. Karadžić dalje tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na njegove dvije izjave koje su zabilježene u dnevniku Ratka Mladića, i to prva u maju 1992., gdje je rekao "onda da očistimo Posavinu od Hrvata", a druga u junu 1992., gdje je rekao da "[r]ađanje države i stvaranje granica ne ide bez rata".⁹⁸¹ Međutim, prema Karadžićevoj tvrdnji, u Prvostepenoj presudi se ne upućuje na druge izjave s tih istih sastanaka koje su zabilježene u Mladićevom dnevniku u junu 1992., gdje je on rekao da "[n]e smij[u] vršiti pritiske na preseljenje naroda", i na to da je Mladiću rekao da će potpisati sporazum kojim će izbjeglicama biti dozvoljeno da se vrate kućama,⁹⁸² što je kasnije i učinio.⁹⁸³ S obzirom na te faktore, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su izjave zabilježene u Mladićevom dnevniku u maju i junu 1992. u "potpunoj suprotnosti" s njegovim intervjuom od 20. jula 1990., u kom je rekao da će "uvijek [...] Srbi i Muslimani živjeti u zajedničkoj državi, a oni su umjeli [...] da žive zajedno",⁹⁸⁴ budući da te izjave, kada se sagledaju kao cjelina, predstavljaju potkrepljujuće dokaze koji pokazuju da on nikada nije išao za stvaranjem homogenog entiteta.⁹⁸⁵

371. Isto tako, Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je Nikola Koljević, potpredsjednik Republike Srpske, pozivao na protjerivanje bosanskih Muslimana, nije uzelo u obzir

⁹⁷⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 474, gdje se upućuje na dokazni predmet P1403, str. 156, 159.

⁹⁷⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 475, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2773, 2840, 2841, 2851, 2855.

⁹⁸⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 476, gdje se upućuje na dokazni predmet P3149, str. 66.

⁹⁸¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 477, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2733, 2875.

⁹⁸² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 477, gdje se upućuje na dokazni predmet P1478, str. 98, 358, 359.

⁹⁸³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 477, gdje se upućuje na dokazni predmet P1479, str. 17.

⁹⁸⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 478, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2734-2737.

⁹⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 478.

Koljevićevu izjavu sa sastanka Predsjedništva održanog u julu 1992., gdje je on predložio da se izgradi pravna, a ne etnički čista država.⁹⁸⁶

372. Naposljetku, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće sličan parcijalni pristup primijenilo u ocjeni svjedočenja Đerića i Davidovića kako bi zaključilo da je on blokirao napore za preduzimanje krivičnog gonjenja ratnih zločinaca i da nije razmotrilo oslobađajuće dokaze u svjedočenjima tih svjedoka.⁹⁸⁷

373. Tužilaštvo odgovara da Karadžić pogrešno prikazuje ili ignoriše relevantne zaključke i dokaze i da nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su se on i ostatak rukovodstva bosanskih Srba zalagali za razdvajanje stanovništva i stvaranje države bosanskih Srba.⁹⁸⁸

374. Karadžić u replici ostaje pri tvrdnji da je Pretresno vijeće selektivno ocijenilo dokaze i tvrdi da tužilaštvo pogrešno prikazuje relevantne dokaze.⁹⁸⁹

375. Žalbeno vijeće primjećuje da je u odjeljku Prvostepene presude koji nosi naslov "Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba" Pretresno vijeće detaljno razmotrilo veliku količinu dokaza, uključujući govore, izjave i razgovore Karadžića i ostalih članova rukovodstva bosanskih Srba, u kojima se eksplicitno govori o: (i) nemogućnosti zajedničkog života ili koegzistencije bosanskih Srba, s jedne, i bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, s druge strane; (ii) njihovoj namjeri da stvore etnički čista ili homogena područja; i (iii) nužnosti razdvajanja stanovništva.⁹⁹⁰

376. U tom kontekstu, Karadžić osporava ocjenu pet izjava, tvrdeći da se Pretresno vijeće selektivno oslonilo na dokaze iz kojih se može izvesti zaključak o krivici, i ukazuje na druge dokaze, koji, po njegovom mišljenju, nisu u skladu s tim zaključkom.⁹⁹¹ Žalbeno vijeće smatra da Karadžićevo upućivanje na druge dokaze u spisu, koji se, po njegovom mišljenju, kose sa zaključkom Pretresnog vijeća, predstavlja puko neslaganje s ocjenom dokaza koju je dalo Pretresno vijeće, pri čemu se ne pokazuje da je napravljena greška. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da

---

⁹⁸⁶ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 483, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2721, dokazni predmet P1478, str. 313, 314.

⁹⁸⁷ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 480-482.

⁹⁸⁸ Odgovor tužilaštva, par. 261-271. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 255-260.

⁹⁸⁹ Karadžićeva replika, par. 137-145.

⁹⁹⁰ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2716-2729, 2732, 2733, 2739, 2745, 2746, 2749, 2752, 2754-2757, 2770, 2772, 2773.

⁹⁹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 471-477, 483.

se neargumentovana tvrdnja da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu dokazima ili da je dokaze trebalo protumačiti na određeni način može odbaciti bez razmatranja.⁹⁹²

377. Pored toga, s obzirom na to da je Pretresno vijeće izvršilo detaljnu analizu velike količine dokaza koji govore u prilog njegovom zaključku da se Karadžić zalagao za stvaranje države bosanskih Srba i za razdvajanje stanovništva, uključujući dokaze vezane za Karadžićeve izjave u kojima se izričito zagovara takvo razdvajanje,⁹⁹³ Žalbena vijeće ne vidi kako bi Karadžićevi navodi o greškama u vezi s ograničenim brojem njegovih izjava mogli da pokažu da je Pretresno vijeće "sistematski" primjenjivalo selektivan pristup dokazima u cijeloj svojoj analizi vezanoj za zajednički zločinački plan. Karadžić pritom uopšte ne objašnjava kako bi njegove tvrdnje vezane za ocjenu tih pet izjava koju je dalo Pretresno vijeće nužno promijenile ukupni zaključak Pretresnog vijeća da se on zalagao za razdvajanje bosanskih Srba, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.

378. Isto tako, što se tiče Karadžićevog argumenta da se Pretresno vijeće selektivno oslonilo na svjedočenja svjedoka Đerića i Davidovića kada je zaključilo da on nije proveo istragu i pokrenuo krivično gonjenje za krivična djela počinjena nad nesrbima, Žalbena vijeće podsjeća da nije nerazumno da presuditelj o činjenicama prihvati neke dijelove svjedočenja nekog svjedoka, a da druge odbaci.⁹⁹⁴ Pored toga, Karadžić nije pokazao kako bi ti navodi o greškama mogli da utiču na ukupni zaključak Pretresnog vijeća da je učinjen "sistemski propust" da se provede istraga i pokrene krivično gonjenje za krivična djela počinjena nad nesrbima u opštinama tokom sukoba – koji je zasnovan na znatnoj količini potkrepljujućih dokaza⁹⁹⁵ – i na zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa zajedničkim zločinačkim ciljem sveobuhvatnog UZP-a.

379. Shodno tome, Karadžić u okviru ove žalbene osnove nije pokazao da je Pretresno vijeće primijenilo selektivan pristup u ocjeni dokaza.

(b) Ocjena Karadžićevih izjava

380. Prilikom ocjene Karadžićevih izjava u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić, iako je predviđao upotrebu sile i nasilja prilikom preuzimanja vlasti, bio oprezan u vezi s tim kako će se to prikazati na međunarodnom nivou⁹⁹⁶ i primijetilo je da su

---

⁹⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 179.

⁹⁹³ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2716-2720, 2723-2726, 2732, 2733, 2739, 2745, 2746, 2749, 2752, 2754-2757, 2770, 2772, 2773. V. takođe generalno Prvostepena presuda, par. 2716-2773.

⁹⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 234; Drugostepena presuda u predmetu *Hategkimana*, par. 190; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 96.

⁹⁹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 3425. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3411-3424.

⁹⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 2715, 3084.

njegovi govori i izjave bili u međusobnom raskoraku u zavisnosti od publike kojoj se obraćao, kao i da su mnogi takvi govori i izjave bili u raskoraku s realnim stanjem na terenu.⁹⁹⁷

381. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovih izjava i to, konkretno, kada je konstatovalo: (i) da je u njegovim izjavama postojao raskorak; (ii) da su izjave davane na sjednicama Skupštine bosanskih Srba često bile namijenjene javnosti; i (iii) da je on bio dvoličan u odnosu prema međunarodnoj zajednici.⁹⁹⁸ Žalbeno vijeće će razmotriti te navode o grešci redom.

(i) Raskorak unutar Karadžićevih izjava

382. U odjeljku Prvostepene presude koji nosi naslov "Reakcija na traženu nezavisnost [Bosne i Hercegovine]", Pretresno vijeće je konstatovalo da se od oktobra 1991. Karadžićevo težište pomjeralo od protivljenja otcjepljenju Bosne i Hercegovine na stvaranje države bosanskih Srba kao entiteta zasnovanog na etničkoj pripadnosti.⁹⁹⁹ Pretresno vijeće je također konstatovalo da je postojao "raskorak između onoga što je [Karadžić] govorio u privatnim razgovorima ili pred publikom sastavljenom od bosanskih Srba i njegovog tona na međunarodnim pregovorima, gdje je bio pomirljiviji, govorio protiv sukoba i tvrdio da su Srbi žrtve propagande".¹⁰⁰⁰

383. U dijelu Prvostepene presude koji nosi naslov "Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba", Pretresno vijeće je zaključilo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba zagovarali teritorijalnu reorganizaciju koja bi bosanskim Srbima omogućila da traže kontrolu nad velikim dijelom teritorije Bosne i Hercegovine i da su radili na tome.¹⁰⁰¹ U prilog tom zaključku, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić, iako je pred predstavnicima međunarodne zajednice i na konferencijama za štampu govorio u prilog interesa manjina i negirao tvrdnje da će ljudi biti istjerani iz svojih domova, bio obaviješten o raseljavanju nesrba iz opština koje su zauzete i o drastičnim demografskim promjenama zahvaljujući kojima su Srbi postali većina u tim opštinama, te da je priznao da je zbog vojnih akcija muslimansko stanovništvo bilo koncentrisano na malim područjima.¹⁰⁰² Prema riječima Pretresnog vijeća, to pokazuje da je postojala razlika između Karadžićevih izjava za javnost i realnog stanja na terenu, kojeg je on bio potpuno svjestan.¹⁰⁰³ Pretresno vijeće je imalo u vidu i Karadžićeve izjave o pravu izbjeglica na povratak i konstatovalo je da takve izjave pokazuju da je on bio svjestan "da daj[e] izjave za javnost

⁹⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 2715, 2847, 2849, 2852, 2853, 3085, 3094, 3095.

⁹⁹⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485-511.

⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 2711, 2712. V. također Prvostepena presuda, par. 2707-2710, 2713-2715.

¹⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 2715.

¹⁰⁰¹ Prvostepena presuda, par. 2839. V. također Prvostepena presuda, par. 2840-2856.

¹⁰⁰² Prvostepena presuda, par. 2847.

¹⁰⁰³ Prvostepena presuda, par. 2847.

koje su u skladu s međunarodnim očekivanjima i obavezama, ali da one ne odgovaraju realnom stanju na terenu".¹⁰⁰⁴ Pored toga, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je postojao "očigledan raskorak" između Karadžićevih javnih saopštenja davanih predstavnicima međunarodne zajednice i njegovih govora i politike kojima se zagovaralo etničko razdvajanje i stvaranje etnički homogene države.¹⁰⁰⁵

384. U odjeljku Prvostepene presude koji nosi naslov "Uputstvo s varijantom A i B i preuzimanje vlasti", Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić imao vodeću ulogu u distribuiranju i promovisanju tog Uputstva, koje je predstavljalo odraz njegovih ciljeva od decembra 1991. nadalje.¹⁰⁰⁶ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, dok je Karadžić u javnosti davao izjave o zaštiti manjina, u kontekstu provođenja Uputstva s varijantom A i B i dalje vršeno prisilno raseljavanje bosanskih Muslimana.¹⁰⁰⁷ Pretresno vijeće je na osnovu toga zaključilo da je postojala "razlika između izjava koje je [Karadžić] davao u javnosti u tom pogledu i onoga što je govorio privatno".¹⁰⁰⁸ Isto tako, Pretresno vijeće je dalje ponovilo da su Karadžićeve izjave i odluke u vezi sa zaštitom prava manjina "često bil[e] namijenjen[e] međunarodnoj javnosti" i da su bile neiskrene, ako se ima u vidu realno stanje na terenu u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a.¹⁰⁰⁹

385. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je jedan broj njegovih govora, razgovora i izjava bio neiskren zbog toga što je postojao raskorak između izjava koje je davao u javnosti i onoga što je govorio privatno, pošto takav raskorak nema potporu u spisu.¹⁰¹⁰ Prema Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije moglo da ukaže na "obrazac izjava oslobađajućeg karaktera davanih javno i inkriminirajućih izjava davanih privatno" i njegovi "sopstveni zaključci govore protiv postojanja takvog trenda".¹⁰¹¹ U prilog toj tvrdnji, Karadžić iznosi argument da je Pretresno vijeće, s jedne strane, uputilo na njegove izjave iz privatne komunikacije i povjerljivih naređenja koje pokazuju da on nikada nije bio sklon stvaranju homogenog entiteta,¹⁰¹² dok je, s

---

¹⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 2852.

¹⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 2853.

¹⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 3073, 3074. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3072, 3075-3096.

¹⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 3083-3085.

¹⁰⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 3085.

¹⁰⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 3094, 3095.

¹⁰¹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485-511. V. Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2635, 2636, 2638, 2640, 2641, 2646, 2681, 2696, 2700, 2703, 2719, 2723, 2734, 2735, 2737, 2738, 2740, 2741, 2743, 2744, 2749, 2763, 2768, 2774, 2789, 2795, 2796, 3023, 3028, 3031, 3051, 3052, 3054, 3055, 3057, 3062, 3063, 3094, 3345, 3347, 3348, 3351, 3354, 3383, 3387, 3392, 3400, 3402, 3403, 3405, 3409, 3419. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 465-467.

¹⁰¹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 488.

¹⁰¹² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 489, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2743, 2749, 2763, 2774, 3351, 3383, 3387, 3389, 3392, 3395, 3400, 3402, 3403, 3405, 3409, 3418, 3419.

druge strane, "pripisalo kriminalno značenje" raznim izjavama, govorima, intervjuima i obraćanjima na skupštinskim sjednicama koji su pak bili javni.¹⁰¹³

386. Pored toga, Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da se u njegovoj "privatnoj komunikaciji vide isti stavovi kao oni koji su iznošeni javno".¹⁰¹⁴ Po njegovom mišljenju, "Pretresno vijeće nije imalo pravo da donese zaključak da je [on] govorio drugačije u javnosti i privatno" a da nije uzelo u obzir te dokaze.¹⁰¹⁵

387. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo Karadžićeve izjave i da on pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu, ignoriše relevantne zaključke i daje sopstveno tumačenje dokaza, pri čemu ne pokazuje grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća.¹⁰¹⁶ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Karadžić osporava samo jedan aspekt rezonovanja Pretresnog vijeća, budući da je Vijeće na kraju konstatovalo da su njegove izjave bile neiskrene s obzirom na realno stanje na terenu i na to da je on znao za zločine.¹⁰¹⁷

388. Karadžić u replici pojašnjava da on ne tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo njegove izjave oslobađajućeg karaktera, nego da ih je "pogrešno odbacilo zbog raskoraka koji nije postojao".¹⁰¹⁸ Pored toga, on tvrdi da "zaključak o postojanju raskoraka nije bio ograničen na preuzimanje vlasti", nego se ponavljao u cijeloj Prvostepenoj presudi.¹⁰¹⁹

389. Žalbeno vijeće preliminarno primjećuje da Karadžić upućuje na 65 izjava i naređenja koje je Pretresno vijeće ocijenilo i odbacilo u raznim dijelovima Prvostepene presude koji se odnose na sveobuhvatni UZP, konkretno, u odjeljcima pod naslovom "Reakcija na traženu nezavisnost [Bosne i Hercegovine]",¹⁰²⁰ "Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba",¹⁰²¹ "Uputstvo s varijantom A i B i preuzimanje vlasti"¹⁰²² i "Znanje optuženog o zločinima i

---

¹⁰¹³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 489. Karadžić osim toga tvrdi da Pretresno vijeće nije "dalo kvantitativnu analizu, pa čak ni obrazloženje, u prilog svom zaključku da su [njegove] javne izjave bile za pohvalu, dok su njegove privatne izjave bile odraz zajedničkog zločinačkog plana". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 490.

¹⁰¹⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 491-497, gdje se upućuje na dokazne predmete D3149, str. 7, D3162, str. 7, D3571, str. 2-5, D4517, str. 3, 4.

¹⁰¹⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 498.

¹⁰¹⁶ Odgovor tužilaštva, par. 272-276. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 255-260.

¹⁰¹⁷ Odgovor tužilaštva, par. 275, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 3085, 3095.

¹⁰¹⁸ Karadžićeva replika, par. 146.

¹⁰¹⁹ Karadžićeva replika, par. 147. V. takođe Karadžićeva replika, par. 148-152.

¹⁰²⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485; Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2681, 2696, 2700, 2703.

¹⁰²¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485; Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2719, 2723, 2734, 2735, 2737, 2738, 2740, 2741, 2743, 2744, 2749, 2763, 2768, 2774, 2789, 2795, 2796.

¹⁰²² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485; Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3023, 3028, 3031, 3051, 3052, 3054, 3055, 3057, 3062, 3063, 3094.

mjere koje je preduzeo da ih spriječi i da kazni počinioc".¹⁰²³ Karadžićeva tvrdnja izgleda počiva na pretpostavci da je Pretresno vijeće za tih 65 izjava zaključilo da su bile neiskrene na osnovu raskoraka koji je postojao između *svih* njegovih javnih izjava i *svih* njegovih privatnih razgovora.¹⁰²⁴ Međutim, nakon što je pažljivo pregledalo Prvostepenu presudu, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće ocjenu tih izjava ili naređenja dalo na osnovu takvog zaključka.

390. Na primjer, što se tiče izjava koje su razmotrene u odjeljku koji nosi naslov "Reakcija na traženu nezavisnost [Bosne i Hercegovine]", Pretresno vijeće je konstatovalo da je postojao raskorak između izjava koje je Karadžić davao javno na međunarodnim pregovorima, s jedne strane, i onoga što je govorio u privatnim razgovorima i izjavljivao kada se obraćao srpskoj publici, s druge strane.¹⁰²⁵ Prema tome, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije konstatovalo da je postojala jasna razlika između svih njegovih javnih i privatnih izjava kao takvih. U stvari, ono je zaključilo da se raskorak uočava kada se Karadžićeve izjave davane na međunarodnim pregovorima uporede s onima koje je davao pred srpskom publikom, privatno ili javno.

391. Isto tako, u odjeljku koji nosi naslov "Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba", Pretresno vijeće izjave na koje Karadžić upućuje nije odbacilo na osnovu postojanja raskoraka između izjava koje je on davao u javnosti i onoga što je govorio privatno, nego zato: (i) što su one date u drugačijem okružju i u periodu kada je rukovodstvo bosanskih Srba težilo jedinstvu Jugoslavije; (ii) što su bile u suprotnosti s realnim stanjem na terenu, kojeg je on bio potpuno svjestan; i (iii) što su protivrječile drugim javnim govorima i politici kojima se zagovaralo etničko razdvajanje i stvaranje etnički homogene države.¹⁰²⁶

392. Što se tiče odjeljka koji nosi naslov "Uputstvo s varijantom A i B i preuzimanje vlasti", Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće navelo da je postojao raskorak između izjava koje je Karadžić davao u javnosti i onoga što je govorio privatno u vezi sa zaštitom manjina.¹⁰²⁷ Međutim, taj zaključak se tiče prvenstveno jedne Karadžićeve izjave, u kojoj je on rekao da je spreman da "pošalje[...] sve u pičku materinu, pa da [...] id[u] ekspresno", ali je govorio i o taktičnosti koja je nužna za postizanje ciljeva rukovodstva bosanskih Srba, s obzirom na to koliko je

---

¹⁰²³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485; Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3345, 3347, 3348, 3351, 3354, 3383, 3387, 3392, 3400, 3402, 3403 3405, 3409, 3419. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić upućuje na neke izjave pomenute u odjeljku "Jedinstvo srpskog naroda i promovisanje srpskih interesa" koje potiču iz perioda prije nastanka sveobuhvatnog UZP-a. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 485; Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2635, 2636, 2638, 2640, 2641, 2646. U odsustvu bilo kakvog objašnjenja o relevantnosti tih izjava za njegovu odgovornost, Žalbeno vijeće odbija da razmotri Karadžićev navod o grešci vezanoj za ocjenu tih izjava koju je dalo Pretresno vijeće.

¹⁰²⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 486; Karadžićeva replika, par. 147.

¹⁰²⁵ Prvostepena presuda, par. 2715.

¹⁰²⁶ Prvostepena presuda, par. 2736, 2739, 2745, 2752, 2753, 2789, 2847, 2852, 2853.

važno da ih međunarodna zajednica ne doživljava kao agresore.¹⁰²⁸ Prvostepena presuda pokazuje da je za izjave koje je Karadžić davao u prilog manjina konstatovano da su neiskrene zato što su bile u suprotnosti sa situacijom na terenu, gdje su bosanski Muslimani bili protjerivani iz opština u Bosni i Hercegovini koje su zauzeli bosanski Srbi.¹⁰²⁹

393. Što se tiče Karadžićevih naređenja za poboljšanje uslova života nesrpskih civila i za kažnjavanje počinitelja zločina koji su nad njima počinjeni,¹⁰³⁰ Pretresno vijeće je u više navrata konstatovalo da su ta uputstva bila namjerno neefikasna, "bespredmetna" i "minimalna".¹⁰³¹

394. S obzirom na te faktore, Žalbena vijeće konstatuje da je Karadžićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je njegove izjave odbacilo zbog činjenice da je postojao raskorak između svih njegovih javnih i privatnih izjava zasnovana na pogrešnom prikazivanju Prvostepene presude. Naprotiv, pregled Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su te izjave neiskrene na jednoj drugoj osnovi, a to je: (i) da nisu bile u skladu s izjavama davanim pred srpskom publikom ili u privatnim razgovorima;¹⁰³² (ii) da su bile u suprotnosti s realnim stanjem na terenu i zločinima koje su bosanski Srbi počinili nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, a kojih je Karadžić bio potpuno svjestan;¹⁰³³ ili (iii) da su bile namjerno neefikasne, "bespredmetne" i "minimalne".¹⁰³⁴ Shodno tome, Karadžićeva tvrdnja da Pretresno vijeće nije ukazalo na postojanje obrasca "izjava oslobađajućeg karaktera danih javno i inkriminirajućih izjava danih privatno" ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovih izjava.¹⁰³⁵

¹⁰²⁷ Prvostepena presuda, par. 3085.

¹⁰²⁸ Prvostepena presuda, par. 3084, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3023, 3024. Žalbena vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće, u zaključcima koje je donijelo u vezi s Karadžićevim doprinosom sveobuhvatnom UZP-u, pojasnilo osporeni zaključak tako što je postojanje raskoraka ograničilo na javne izjave koje je Karadžić davao *međunarodnim posmatračima* u odnosu na ono što je govorio privatno. V. Prvostepena presuda, par. 3484 (kurziv dodat).

¹⁰²⁹ Prvostepena presuda, par. 3085, 3094, 3095.

¹⁰³⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, Dodatak J, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3345, 3347, 3348, 3351, 3354, 3383, 3387, 3392, 3400, 3402, 3403, 3405, 3409, 3419. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 489.

¹⁰³¹ Prvostepena presuda, par. 3399, 3403, 3410, 3413, 3420-3425, 3494-3496.

¹⁰³² Prvostepena presuda, par. 2715, 2853.

¹⁰³³ Prvostepena presuda, par. 2847, 2853, 3094, 3095.

¹⁰³⁴ Prvostepena presuda, par. 3399, 3403, 3410, 3413, 3420-3425, 3494-3496.

¹⁰³⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 488. U mjeri u kojoj Karadžić tvrdi da su neke od izjava oslobađajućeg karaktera koje je Pretresno vijeće ocijenilo u stvari date u privatnom okruženju (Karadžićev žalbeni podnesak, par. 489, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2743, 2749, 2763), Žalbena vijeće primjećuje da Karadžić zapravo upućuje na izjave date na sjednicama vlade bosanskih Srba i da je Pretresno vijeće konstatovalo da su takve izjave trebale poslužiti tome da popusti politički pritisak koji je međunarodna zajednica vršila u vezi s postupanjem prema nesrbima na teritoriji pod kontrolom bosanskih Srba i da one nisu dovele do poboljšanja situacije. V. Prvostepena presuda, par. 2763, 2850, 2852. Karadžić ukazuje i na razgovor koji je vodio s Nikolom Koljevićem u decembru 1991. – na koji je Pretresno vijeće uputilo u odjeljku pod naslovom "Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba" – u kojem je rekao sljedeće: "[M]i nemamo ciljeva, mi ne želimo da uzmemo tuđe; [...] mi samo želimo da oni ne uzmu naš[e]." V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 489, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2774. Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić pukim upućivanjem na izvod iz tog razgovora nije pokazao da se taj dokaz kosi sa zaključkom Pretresnog vijeća da se on zalagao za fizičko razdvajanje ili da govori u prilog njegovoj tvrdnji da

395. Žalbeno vijeće prelazi na Karadžićevu tvrdnju da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir četiri dokaza iz njegovih privatnih razgovora kako bi pokazalo da se u njegovoj "privatnoj komunikaciji vide isti stavovi kao oni koji su iznošeni javno".¹⁰³⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da su dva od tih dokaza presretnuti razgovori koji potiču iz perioda prije nastanka sveobuhvatnog UZP-a,¹⁰³⁷ odnosno koji se odnose na opštinu koja nije obuhvaćena zajedničkim zločinačkim ciljem.¹⁰³⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da su ti dokazi dovoljno relevantni za zaključak Pretresnog vijeća da su njegove izjave bile neiskrene u kontekstu provođenja sveobuhvatnog UZP-a da bi mogli stvarno uticati na zaključak Pretresnog vijeća u vezi s postojanjem sveobuhvatnog UZP-a ili u vezi s Karadžićevom odgovornošću za relevantna krivična djela.

396. Karadžić se takođe oslanja na izvode iz presretnutog razgovora vođenog 26. oktobra 1991., u kojem je rekao da će prava Muslimana i Srba biti regulisana po principu reciprociteta,¹⁰³⁹ i na izvode iz jednog drugog razgovora, u kojem je rekao da "Muslimani civili mogu da ostanu gdje i jesu ili da idu gdje žele" i da "civili mogu da ostanu i ne treba da bježe".¹⁰⁴⁰ Iako ti dokazi nisu izričito razmotreni u Prvostepenoj presudi, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svjedočenje svakog svjedoka ili na svaki dokaz u sudskom spisu.¹⁰⁴¹ Pretpostavka je da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁰⁴² Naznaka o zanemarivanju dokaza može postojati ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan za zaključke.¹⁰⁴³ Ako pretresno vijeće nije uputilo na neki konkretan dokaz, treba pretpostaviti da

---

nikada nije bio sklon stvaranju homogenog entiteta. V. Prvostepena presuda, par. 2841-2856. Shodno tome, on nije pokazao nikakvu grešku u ocjeni tih dokaza koju je dalo Pretresno vijeće.

¹⁰³⁵ V. Prvostepena presuda, par. 3095.

¹⁰³⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 491-497.

¹⁰³⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 493, gdje se upućuje na dokazni predmet D3149, str. 7. Žalbeno vijeće primjećuje da taj dokazni predmet sadrži presretnuti razgovor vođen 23. jula 1991., u kom je Karadžić rekao da na područjima gdje su Srbi u većini Muslimanima treba reći da se ne boje jer niko nema ništa protiv njih. V. dokazni predmet D3149, str. 1, 7.

¹⁰³⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 494, gdje se upućuje na dokazni predmet D3162, str. 7. Žalbeno vijeće primjećuje da se taj dokaz odnosi na razgovor Karadžića i Božidara Vučurevića o zajednici bosanskih Muslimana u opštini Trebinje. V. dokazni predmet D3162, str. 1, 7.

¹⁰³⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 492, gdje se upućuje na dokazni predmet D4517, str. 3, 4.

¹⁰⁴⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 495, gdje se upućuje na dokazni predmet D3571, str. 2-5.

¹⁰⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3100; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 127.

¹⁰⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3100; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 127.

¹⁰⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3100.

ga ono jeste ocijenilo i odvagnulo, ali je smatralo da ga on ne sprečava da izvede dati zaključak.¹⁰⁴⁴ S obzirom na ukupne dokaze, a posebno u svjetlu velikog broja presretnutih razgovora koje je Pretresno vijeće razmotrilo, a u kojima je Karadžić upozoravao bosanske Muslimane šta će se desiti u slučaju nezavisnosti Bosne i Hercegovine i prijetio im, zagovarao stvaranje srpske države u Bosni i Hercegovini i tvrdio da razni narodi ne mogu da žive zajedno,¹⁰⁴⁵ Žalbena vijeće se nije uvjerilo da Pretresno vijeće nije razmotrilo relevantne dokaze s tim u vezi, već je ono smatralo da ga ti dokazi ne sprečavaju da donese zaključak da su Karadžićeve izjave za javnost bile neiskrene.

397. Na osnovu tih faktora, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao nikakvu grešku u ocjeni njegovih izjava koju je dalo Pretresno vijeće.

(ii) Izjave sa sjednica Skupštine bosanskih Srba

398. U diskusiji o Karadžićevoj ulozi u vezi s provođenjem Uputstva s varijantom A i B, Pretresno vijeće je zaključilo da će prilikom ocjenjivanja izjava koje su date na sjednicama Skupštine bosanskih Srba postupati s oprezom, budući da je "ono što se govorilo na tim sjednicama često bilo za javnost i [...] uključivalo [je] retoriku".¹⁰⁴⁶

399. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo nedosljedne zaključke u vezi s prirodom sjednica Skupštine bosanskih Srba.¹⁰⁴⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće u određenim dijelovima Prvostepene presude konstatovalo da je "Skupština bosanskih Srba bila forum za zvaničnu distribuciju uputstava koja su se u velikoj mjeri slijedila",¹⁰⁴⁸ dok je, kada je bilo suočeno s njegovim izjavama sa sjednica skupštine u kojima se zalagao za mir i ravnopravni tretman Muslimana, Hrvata i građana drugih vjeroispovijesti i nacionalnosti,¹⁰⁴⁹ zaključilo da je ta skupština bila forum gdje su distribuirane izjave namijenjene javnosti.¹⁰⁵⁰ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće zbog toga pogrešno zanemarilo izjave oslobađajućeg karaktera koje je on dao u Skupštini bosanskih Srba.¹⁰⁵¹

¹⁰⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1410.

¹⁰⁴⁵ V. Prvostepena presuda, par. 2677-2680, 2683, 2686, 2693, 2708, 2719, 2730, 2739, 3023.

¹⁰⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 3056. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3095.

¹⁰⁴⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 499-505. V. takođe Karadžićeva replika, par. 153-155.

¹⁰⁴⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 505. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 499, 500, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2944, 2946-2948, 2951.

¹⁰⁴⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 501-503, gdje se upućuje na dokazne predmete D90, str. 45, 46, P961, str. 17, Prvostepenu presudu, par. 2696, 3054, 3055, 3334, 3356.

¹⁰⁵⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 504, 505, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3056.

¹⁰⁵¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 499, 505.

400. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke o prirodi izjava datih pred Skupštinom bosanskih Srba.¹⁰⁵²

401. Žalbeno vijeće preliminarno primjećuje da Karadžić, kada iznosi navod da je Pretresno vijeće zanemarilo njegove izjave oslobađajućeg karaktera, upućuje na izvode iz dokaznih predmeta koje je Pretresno vijeće detaljno razmotrilo.¹⁰⁵³ Žalbeno vijeće stoga smatra da je Pretresno vijeće uzelo u obzir te dokaze i u svojoj analizi će se usredsrediti na pitanje da li je ocjena njegovih izjava koju je dalo Pretresno vijeće bila nerazumna.

402. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić upućuje na odjeljak Prvostepene presude u kom se govori o vlasti koju je on imao nad Skupštinom bosanskih Srba i državnim strukturama i u kom je Pretresno vijeće konstatovalo, između ostalog, da je Skupština bosanskih Srba bila sredstvo putem kojeg su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba sankcionisali i širili svoju ideologiju i ciljeve bosanskih Srba i prenosili instrukcije predstavnicima opština.¹⁰⁵⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da to što je Pretresno vijeće konstatovalo da je taj organ služio za distribuciju uputstava vezanih za stvaranje srpskog entiteta u Bosni i Hercegovini nije nužno u suprotnosti sa zaključkom da su neke od javnih izjava koje su davane u tom kontekstu bile namijenjene javnosti.¹⁰⁵⁵

403. Pored toga, pregled odlomka iz Prvostepene presude na koji Karadžić upućuje u prilog svom argumentu pokazuje da zaključak Pretresnog vijeća da je "ono što se govorilo na tim sjednicama često bilo za javnost i da je uključivalo retoriku" ima potporu u spisu.¹⁰⁵⁶ Konkretno, Pretresno vijeće se prilikom donošenja tog zaključka oslonilo na sljedeću Krajišnikovu izjavu s jedne sjednice Skupštine bosanskih Srba: "Ja sam ovo [stvaranje jedinstvene srpske države] otvoreno diskutovao, iako se ovo snima i ako novinari to zapišu".¹⁰⁵⁷ Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Karadžić Mladiću, kada ga je zamolio da izvijesti Skupštinu bosanskih Srba o vojnoj situaciji i njihovim namjerama, rekao da iznese "ono što se može reći u ovolikoj sali".¹⁰⁵⁸ Na osnovu tih faktora, i podsjećajući da Pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja u ocjenjivanju dokaza u

---

¹⁰⁵² Odgovor tužilaštva, par. 277-283.

¹⁰⁵³ V. Prvostepena presuda, par. 3052 (gdje se upućuje na dokazni predmet P961, str. 16, 17), 3054 (gdje se upućuje na dokazni predmet D90, str. 45, 46). V. takođe Prvostepena presuda, par. 3051, 3060, 3061, gdje se upućuje na dokazne predmete D90, P961.

¹⁰⁵⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 499, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2944.

¹⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 3056, 3095.

¹⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 3056.

¹⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 3056, gdje se upućuje na dokazni predmet P1357, str. 18.

¹⁰⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 3056, gdje se upućuje na dokazni predmet D456, str. 17, 18.

spisu,¹⁰⁵⁹ Žalbena vijeće smatra da je bilo razumno da Pretresno vijeće donese zaključak koji je donijelo.

404. Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je nedosljedan zaključak Pretresnog vijeća da je ono što se govorilo na sjednicama Skupštine bosanskih Srba često bilo za javnost i da je uključivalo retoriku.

405. S obzirom na gore navedeno, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku.

(iii) Dvoličnost u odnosu prema međunarodnoj zajednici

406. U svojoj analizi napora koje je Karadžić ulagao zalažući se za razdvajanje stanovništva i stvaranje države bosanskih Srba, kao i uloge koju je imao u izdavanju i provođenju Uputstva s varijantom A i B, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on davao izjave u prilog interesa manjina, u kojima je negirao da se vrši prisilno raseljavanje i tvrdio da bosanski Srbi ne stvaraju "etnički čistu državu".¹⁰⁶⁰ Međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da su te izjave često bile "namijenjen[e] međunarodnoj javnosti" i da se izjave koje je Karadžić davao u međunarodnom okruženju nisu podudarale s realnim stanjem na terenu.¹⁰⁶¹

407. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio dvoličan u svom odnosu prema međunarodnoj zajednici.¹⁰⁶² Prema Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće se oslonilo na nepotkrijepljeno svjedočenje svjedoka tužilaštva Davida Harlanda, zvaničnika UN-a, koji je u svom svjedočenju izjavio da mu je on rekao da je "njegov cilj da se izvrši redistribucija stanovništva tako da Srbi dobiju kontrolu nad jedinstvenim cjelovitim dijelom teritorije i da je veliki broj Muslimana potrebno ukloniti", iako takva izjava nije zabilježena u izvještajima tog svjedoka o njihovim sastancima.¹⁰⁶³ Isto tako, Karadžić tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na nepotkrijepljeno svjedočenje svjedoka tužilaštva Husseina Alija Abdel-Razeka, zvaničnika UN-a, koji je u svom svjedočenju rekao su on i druge vođe Republike Srpske u januaru 1993. izjavili da je etničko čišćenje nužno, iako takve izjave nema u izvještajima koje je taj svjedok sastavio u predmetnom periodu.¹⁰⁶⁴ Karadžić tvrdi da bi, da je on dao takve izjave i da svjedoci Harland i Abdel-Razek o njima nisu izvijestili, to značilo da oni nisu izvršili svoju dužnost da prijave "te

---

¹⁰⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 490.

¹⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 2743, 2847, 2849, 3094, 3095.

¹⁰⁶¹ Prvostepena presuda, par. 2847, 2849, 3095.

¹⁰⁶² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 506-510.

¹⁰⁶³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 506, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2726.

alarmantne informacije svojim nadređenima u Ujedinjenim nacijama kako bi se odmah preduzele mjere".¹⁰⁶⁵ Kako tvrdi Karadžić, da je on imao namjeru da izvrši etničko čišćenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, malo je vjerovatno da bi to obznanio toj dvojici svjedoka.¹⁰⁶⁶ On dodaje da je, u svakom slučaju, Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke kada je zaključilo da je on bio neiskren sa svojim "sagovorni[cima] iz međunarodne zajednice", a istovremeno je priznao svoje stvarne namjere tim svjedocima.¹⁰⁶⁷

408. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on bio dvoličan u svom odnosu prema međunarodnoj zajednici.¹⁰⁶⁸

409. Karadžić replicira da se tužilaštvo nije osvrnulo na njegovu tvrdnju o grešci koju je napravilo Pretresno vijeće, a to je da se zaključak da je on bio iskren s predstavnicima međunarodne zajednice ne podudara sa zaključkom da je na sastancima s njima kreirao "lažnu verziju događaja".¹⁰⁶⁹

410. Žalbeno vijeće sada prelazi na Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se prilikom donošenja zaključka da je on bio dvoličan u svom odnosu prema međunarodnoj zajednici oslonilo na svjedočenja svjedoka Harlanda i Abdel-Razeka. Žalbeno vijeće preliminarno primjećuje da Karadžić iznosi nejasne tvrdnje da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenja svjedoka Harlanda i svjedoka Abdel-Razeka o razgovorima koje su vodili s njim, iako oni izjave o kojima je riječ nisu pomenuli u svojim izvještajima i prekršili su svoju profesionalnu dužnost kada "te alarmantne informacije" nisu prijavili svojim nadređenima.¹⁰⁷⁰ U mjeri u kojoj Karadžić tvrdi da su s obzirom na te okolnosti svjedočenja svjedoka Harlanda i svjedoka Abdel-Razeka nepouzdana, on ne objašnjava kako to što svjedok Harland i svjedok Abdel-Razek nisu pomenuli njegove izjave u svojim izvještajima pokazuje grešku u ocjeni njihovih svjedočenja koju je dalo Pretresno

---

¹⁰⁶⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 507, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2757.

¹⁰⁶⁵ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 508.

¹⁰⁶⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 509.

¹⁰⁶⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 510.

¹⁰⁶⁸ Odgovor tužilaštva, par. 284-286. Tužilaštvo takođe iznosi argument da Karadžić, kada tvrdi da svjedoci Harland i Abdel-Razek nisu podnijeli izvještaj o razgovorima koje su vodili s njim, ne uvažava činjenicu da su oni već znali da Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba provode kampanju etničkog čišćenja, kao što se vidi iz njihovih više puta uložениh protesta. V. Odgovor tužilaštva, par. 286.

¹⁰⁶⁹ Karadžićeva replika, par. 158. Karadžić takođe tvrdi da argument tužilaštva da svjedoci Harland i Abdel-Razek nisu podnijeli izvještaj o razgovorima koje su vodili s njim zato što su već znali da on provodi kampanju etničkog čišćenja nije razuman i "kosi se s najelementarnijim principima praćenja stanja ljudskih prava i izvještavanja u vezi s tim". V. Karadžićeva replika, par. 157.

¹⁰⁷⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 506-508.

vijeće.¹⁰⁷¹ Karadžić se naprosto ne slaže s načinom na koji je Pretresno vijeće ocijenilo dokaze, pri čemu ne pokazuje da je napravljena greška koja bi zahtijevala intervenciju Žalbenog vijeća.¹⁰⁷²

411. Pored toga, Karadžićev navod da je Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke kada je zaključilo da je on bio neiskren sa svojim "sagovorni[cima] iz međunarodne zajednice", a istovremeno je priznao svoje stvarne namjere svjedoku Harlandu i svjedoku Abdel-Razeku, pokazuje da on pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće, kada je konstatovalo da se izjave koje je Karadžić davao u međunarodnom okruženju nisu podudarale s realnim stanjem na terenu, govorilo o njegovim javnim govorima, izjavama i saopštenjima pred međunarodnom publikom, a ne o njegovim privatnim razgovorima s pripadnicima međunarodne zajednice.¹⁰⁷³ S tim u vezi, svjedočenja svjedoka Harlanda i svjedoka Abdel-Razeka tiču se izjava koje su date u privatnom okruženju ili na sastancima iza zatvorenih vrata.¹⁰⁷⁴ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Pretresno vijeće jeste prihvatilo da je Karadžić u razgovorima s predstavnicima međunarodne zajednice jasno dao do znanja da se zalaže za razdvajanje naroda i da smatra da je suživot s bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima nemoguć, što je u skladu sa svjedočenjima svjedoka Harlanda i Abdel-Razeka.¹⁰⁷⁵ Žalbeno vijeće stoga smatra da se svjedočenja svjedoka Harlanda i Abdel-Razeka o njihovim privatnim razgovorima s Karadžićem ne kose nužno sa zaključkom Pretresnog vijeća da su izjave koje je Karadžić davao u prilog interesa manjina i u kojima je negirao da se vrši prisilno raseljavanje i stvara "etnički čist[a] držav[a]"¹⁰⁷⁶ bile namijenjene međunarodnoj *javnosti*.¹⁰⁷⁷

412. Shodno tome, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku s tim u vezi.

(iv) Zaključak

¹⁰⁷¹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 513; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 464; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 949.

¹⁰⁷² U mjeri u kojoj Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svjedočenja svjedoka Harlanda i Abdel-Razeka zato što su ona nepotkrijepljena, Žalbeno vijeće smatra da je taj argument neutemeljen, budući da pretresno vijeće ima diskreciono pravo da odluči, u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja, da li je potkrepa dokaza neophodna i da se osloni na nepotkrijepljeno, ali inače vjerodostojno svjedočenje svjedoka. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1009; Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 138; Drugostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 215.

¹⁰⁷³ Prvostepena presuda, par. 2847, 2849, 3095.

¹⁰⁷⁴ V. dokazni predmet P1258, str. 6, 7. Valja napomenuti da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Karadžić na privatnim sastancima bio otvoren i "iskre[n] u vezi s [...] [njihovim] teritorijal[n]im ciljev[ima] čak i po cijenu života i raseljavanja hiljada ljudi". V. Prvostepena presuda, par. 2900.

¹⁰⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 2746, 2752, 2757, 2841.

¹⁰⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 2847, 2849, 3094, 3095.

¹⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 2847, 2849, 3095.

413. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićeve navode o grešci u vezi s ocjenom njegovih izjava koju je dalo Pretresno vijeće.

(c) Sistematsko raseljavanje manjina

414. Pretresno vijeće je konstatovalo da je postojao organizovan i sistematski obrazac zločina počinjenih na području Opština iz sveobuhvatnog UZP-a od strane srpskih snaga i političkih i državnih organa bosanskih Srba nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima koji su prisilno raseljeni na druge lokacije ili u treće zemlje.¹⁰⁷⁸ Pretresno vijeće je smatralo neosnovanim Karadžićev argument da su, u većini opština u Republici Srpskoj, nesrbi bili zaštićeni.¹⁰⁷⁹ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su opštine u kojima su počinjeni zločini, "i u vezi s kojima je [Pretresno] [v]ijeće bilo dužno da donese zaključke", bile od strateškog značaja za Karadžića i rukovodstvo bosanskih Srba i da su činile dio teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo.¹⁰⁸⁰

415. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojao zajednički plan s obzirom na sistematski i organizovan način na koji su zločini počinjeni u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a.¹⁰⁸¹ On tvrdi da je do raseljavanja došlo u manjem dijelu opština, što je nespojivo sa zaključkom Pretresnog vijeća da je raseljavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata bilo sistematsko i organizovano.¹⁰⁸² Međutim, on podsjeća da je Pretresno vijeće njegov argument da u većini opština nije bilo nikakvog očiglednog provođenja plana odbacilo na osnovu toga što je "dvadeset opština u kojima su ti zločini počinjeni [...] bilo od strateškog značaja".¹⁰⁸³ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku kada je smatralo da je za njega i rukovodstvo bosanskih Srba svih tih 20 opština bilo od strateškog značaja, pošto je samo za tri od njih konstatovalo da su imale takav značaj.¹⁰⁸⁴ Prema Karadžićevoj tvrdnji, razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da odbaci razuman zaključak da, budući da iz većine opština na cijelom području Bosne i Hercegovine nesrbi nisu bili protjerani, nije postojala politika stvaranja homogenog entiteta iz kog bi se protjerali nesrbi.¹⁰⁸⁵

¹⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 3439-3447.

¹⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 3446, gdje se upućuje na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 966-972, 979.

¹⁰⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 3446. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da, čak i da u drugim opštinama, koje nisu obuhvaćene Optužnicom, nije počinjen nijedan zločin, to ne bi uticalo na njegov zaključak da su zločini u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a počinjeni na sistematski i organizovan način. V. Prvostepena presuda, par. 3446.

¹⁰⁸¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 518.

¹⁰⁸² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 512, 513.

¹⁰⁸³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 514.

¹⁰⁸⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 514-516.

¹⁰⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 512, 518.

416. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da su srpske snage, kao i politički i državni organi bosanskih Srba, uzeli udjela u sistematskom i organizovanom obrascu zločina, što je dovelo do uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.¹⁰⁸⁶ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se zaključak Pretresnog vijeća da su Opštine iz sveobuhvatnog UZP-a bile od strateškog značaja odražava u raznim zaključcima u Prvostepenoj presudi i da ima potporu u dokazima u spisima.¹⁰⁸⁷

417. Karadžić replicira da tužilaštvo nije uputilo na zaključke koji pokazuju da su sve Opštine iz sveobuhvatnog UZP-a bile od strateškog značaja.¹⁰⁸⁸

418. Suprotno Karadžićevoj tvrdnji, pregled Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je većina Opština iz sveobuhvatnog UZP-a bila od strateškog značaja.¹⁰⁸⁹

419. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće konstatuje da činjenica da se zločini možda nisu desili u drugim opštinama, mimo Opština iz sveobuhvatnog UZP-a, ne pokazuje grešku u zaključku koji je Pretresno vijeće donijelo u vezi s načinom na koji su zločini počinjeni u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće svoj zaključak da su relevantni zločini počinjeni na sistematski način zasnovalo na rezonovanju da su na cijelom području Opština iz sveobuhvatnog UZP-a zločini počinjeni na sličan i organizovan način, u kontekstu planiranih i koordiniranih operacija i tokom kratkog perioda, te da su doveli do "drastičnih promjena u nacionalnom sastavu stanovništva gradova".¹⁰⁹⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je primijetilo da je, nakon što su srpske snage izvršile napad ili preuzele vlast, bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima u mnogim slučajevima davano ograničeno vrijeme da napuste svoje domove, a zatim su odvoženi iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a, dok su u drugim slučajevima oni prvo bili protivpravno zatočeni, a kasnije protjerani.¹⁰⁹¹ Pored toga, Pretresno vijeće je smatralo da su srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba, po sličnom obrascu, bili umiješani u sistematsko prisilno iseljavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata

---

¹⁰⁸⁶ Odgovor tužilaštva, par. 287. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 255-260, 288, 289.

¹⁰⁸⁷ Odgovor tužilaštva, par. 289.

¹⁰⁸⁸ Karadžićeva replika, par. 159, 160. V. takođe Karadžićeva replika, par. 161, 162.

¹⁰⁸⁹ S izuzetkom Sokoca, Bosanskog Novog i Novog Sarajeva, Pretresno vijeće je govorilo o strateškoj važnosti Opština iz sveobuhvatnog UZP-a. V. Prvostepena presuda, par. 599, 600 (u vezi s Bijeljinom), 1099 (u vezi s Vlasenicom), 2067 (u vezi s Hadžićima), 2120 (u vezi s Ilidžom), 2169, 2170 (u vezi s Novim Gradom), 2292, 2293, 2295 (u vezi s Palama), 2356, 2357 (u vezi s Vogošćom), 2800, 2802 (u vezi s Brčkom, Fočom, Prijedorom i Sanskim Mostom), 2806 (u vezi s Vlasenicom i Bijeljinom), 2807 (u vezi s Brčkom), 2816 (u vezi s Bratuncem, Rogaticom, Srebrenicom, Višegradom, Vlasenicom i Zvornikom), 2892 (u vezi s Bratuncem, Rogaticom, Prijedorom, Vlasenicom, Ključem i Sanskim Mostom).

¹⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 3441-3445.

¹⁰⁹¹ Prvostepena presuda, par. 3442.

iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a, i to putem stvaranja okruženja straha izazvanog raznim zločinima koji su počinjeni nad nesrbima ili primjenom fizičke sile, prijetnje silom ili prinude.¹⁰⁹²

420. Na osnovu sličnog načina na koji su ti zločini počinjeni i kratkog perioda u kom su počinjeni, Pretresno vijeće je zaključilo da su oni bili rezultat "dobro planiranih i koordiniranih operacija koje su obuhvatale preuzimanje vlasti u Opštinama vojnim putem i protjerivanje nesrba".¹⁰⁹³ S obzirom na te zaključke, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je konstatovalo da je postojao organizovan i sistematski obrazac zločina koje su srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba počinili nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a.

(d) Zaključak

421. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće odbija osnovu 28 Karadžićeve žalbe.

---

¹⁰⁹² Prvostepena presuda, par. 3443.

¹⁰⁹³ Prvostepena presuda, par. 3444, 3445.

2. Navodna greška u vezi s odgovornošću za zločine u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata (osnova 29)

422. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić bio član i učesnik sveobuhvatnog UZP-a, čiji je zajednički cilj bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a na koju su bosanski Srbi polagali pravo, putem počinjenja deportacije, nehumanih djela (prisilnog premještanja) i progona putem prisilnog premještanja, deportacije, protivpravnog zatočenja i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera.¹⁰⁹⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić dijelio namjeru da se počine krivična djela koja su ulazila u okvir zajedničkog plana s drugim članovima sveobuhvatnog UZP-a i da je, putem svog položaja u rukovodstvu bosanskih Srba i "svojim angažmanom na cijelom području Opština", doprinio izvršenju zajedničkog plana u periodu od oktobra 1991. pa barem do 30. novembra 1995. godine.¹⁰⁹⁵ Pretresno vijeće se nije uvjerilo da postoje dovoljni dokazi da se pokaže da su druga djela progona, za koja se tereti u tački 3 Optužnice, ili krivična djela istrebljivanja i ubistva, za koja se tereti u tačkama 4, 5 i 6 Optužnice, koja se odnose na sveobuhvatni UZP bila obuhvaćena zajedničkim planom ili da ih je Karadžić namjeravao.¹⁰⁹⁶

423. Na osnovu prirode zajedničkog plana i načina na koji je on proveden u djelo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić mogao da predvidi da bi srpske snage mogle počinuti "nasilna krivična djela i djela protiv imovine" nad nesrbima tokom preuzimanja vlasti u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a i kampanje prisilnog uklanjanja nesrba i poslije toga.¹⁰⁹⁷ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da dokazi da je Karadžić znao za nasilne kriminalne aktivnosti u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a, uključujući ubijanje nesrpskih civila i prisilno raseljavanje hiljada bosanskih Muslimana putem politike šikaniranja i diskriminacije koju su provodili bosanski Srbi, kao i da je bio upoznat s nasilnim kriminalnim ponašanjem naoružanih grupa, koje je rezultiralo silovanjima, krađama, ubijanjem, pljačkama i nehumanim uslovima u mnogim zatočeničkim centrima, pokazuju da je on bio itekako svjestan prirode okruženja u kojem je vršeno prisilno raseljavanje nesrba i

¹⁰⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 1, 3462-3466, 3512.

¹⁰⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 3452, 3462, 3463, 3465. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić doprinio počinjenju tih krivičnih djela putem promovisanja ideologije etničkog razdvajanja, korištenja retorike koja je pojačala istorijske međunacionalne razmirice i širenja propagande u tu svrhu, osnivanja institucija koje su korištene za ostvarenje cilja zajedničkog plana, te stvaranja atmosfere nekažnjivosti za krivična djela počinjena nad nesrbima. V. Prvostepena presuda, par. 3514.

¹⁰⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 3466. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5. Iako je pokazano da su takva krivična djela bila posljedica kampanje prisilnog uklanjanja nesrpskog stanovništva iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a, Pretresno vijeće je smatralo da dokazi dopuštaju razuman zaključak da Karadžić nije namjeravao da ona budu počinjena, ali da za to nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana. V. Prvostepena presuda, par. 3466.

¹⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 3515.

činjenice da su za realizaciju zajedničkog cilja korištene paravojne, dobrovoljačke i druge neregularne naoružane grupe.¹⁰⁹⁸

424. Pretresno vijeće je smatralo da to što je Karadžić "nastavio da učestvuje" u sveobuhvatnom UZP-u pokazuje da je on u realizaciji zajedničkog plana djelovao "svjestan mogućnosti" da bi mogla biti počinjena druga krivična djela, bilo od strane članova sveobuhvatnog UZP-a bilo od strane srpskih snaga koje su on ili drugi članovi tog UZP-a koristili za izvršenje zajedničkog plana, i da je "voljno preuzeo taj rizik".¹⁰⁹⁹ Ta druga krivična djela sastojala su se od progona putem mučenja, premlaćivanja, fizičkog i psihičkog zlostavljanja, silovanja i drugih djela seksualnog nasilja, stvaranja i održavanja nehumanih uslova života u zatočeničkim objektima kao okrutnog ili nečovječnog postupanja, ubijanja, prisilnog rada na liniji fronta, korištenja nesrba kao živih štitova, oduzimanja ili pljačkanja imovine i bezobzirnog uništavanja privatne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte, te od ubijanja velikih razmjera i istrebljivanja.¹¹⁰⁰ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je Karadžića osudilo za krivična djela navedena u tačkama 3-6 Optužnice po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹⁰¹

425. Karadžić tvrdi da postoje uvjerljivi razlozi za to da Žalbeno vijeće odstupi od kontrolnog standarda *mens rea* na koji se Pretresno vijeće oslonilo kada ga je osudilo za progon, ubistvo i istrebljivanje po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹⁰² Konkretno, on tvrdi da Žalbeno vijeće treba da odstupi od standarda *mens rea* koji podrazumijeva "svijest o mogućnosti da bi [takva] krivična djela mogla biti počinjena", budući da je Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva nedavno poništio analogni standard u predmetu *R v. Jgee; Ruddock v. The Queen* (dalje u tekstu: predmet *Jgee*)¹¹⁰³ i konstatovao da je ispravan standard *mens rea* za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata "znanje o vjerovatnoći ili znatnoj vjerovatnoći" da će krivična djela biti počinjena.¹¹⁰⁴ Karadžić tvrdi da je preispitivanje standarda *mens rea* koji je primjenjivao MKSJ opravdano s obzirom na zaključak Vrhovnog suda Ujedinjenog Kraljevstva da je standard koji se primjenjivao u Engleskoj i Walesu bio pogrešan i da je ispravan standard *mens*

¹⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 3516-3518.

¹⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 3522.

¹¹⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 3521.

¹¹⁰¹ Prvostepena presuda, par. 3522-3524, 6002-6005.

¹¹⁰² Karadžićeva najava žalbe, str. 11; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 522-548.

¹¹⁰³ *R v. Jgee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7.

¹¹⁰⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 523-548. Konkretno, Karadžić tvrdi da se u osuđujućoj presudi koja mu je izrečena po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata predvidljivost pogrešno brka s odobrenjem, a to je ono što je Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva opisao kao "pogrešno skretanje" u sudskoj praksi *common lawa*. On tvrdi da je u predmetu *Jgee* ta greška ispravljena tako što je utvrđeno da je tražena *mens rea* znanje o "vjerovatnoći ili znatnoj vjerovatnoći" da će krivična djela biti počinjena. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 523, 530-532, 534, 535.

rea isti kao onaj koji se primjenjuje kod pomaganja, podržavanja i poticanja.¹¹⁰⁵ On tvrdi da, budući da je englesko pravo o saučesništvu smatrano mjerodavnim u predmetima iz perioda poslije Drugog svjetskog rata i da se Žalbeno vijeće MKSJ-a na njega oslonilo kada je definisalo standard za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u predmetu *Tadić*, taj standard nakon predmeta *Jogee* više nema "uporište" u nacionalnom pravu i Žalbeno vijeće treba od njega odstupiti.¹¹⁰⁶ Pored toga, Karadžić tvrdi da je revizija postojećeg standarda MKSJ-a za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata opravdana jer je to "najkontroverzniji" aspekt pravnog nasljeđa MKSJ-a, koji nisu slijedili ECCC, MKS, SCSL niti STL i koji je bio predmet kritike u izdvojenim i van suda iznesenim mišljenjima sudija MKSJ-a, kao i u akademskoj literaturi.¹¹⁰⁷ Prema njegovoj tvrdnji, osuđujuće presude koje su mu u vezi s Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a izrečene po tačkama 3-6 Optužnice na osnovu odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata stoga treba poništiti.¹¹⁰⁸

426. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije pokazao uvjerljive razloge za odstupanje od ustaljene jurisprudencije Žalbenog vijeća u kojoj je utvrđen i dosljedno potvrđivan standard koji se traži za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹⁰⁹ Ono takođe tvrdi da Karadžić "suštinski pogrešno tumači" relevantnost engleske sudske prakse za razvoj jurisprudencije MKSJ-a u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata i da ignoriše praksu Žalbenog vijeća u kojoj se pravi razlika između odgovornosti na osnovu učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu i "pomaganja i podržavanja".¹¹¹⁰ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da promjena u engleskom pravu do koje je došlo u predmetu *Jogee* – koja niti je obavezujuća za Mehanizam niti predstavlja izvor prava koji djeluje snagom uvjerljivosti – potvrđuje da među glavnim domaćim pravnim sistemima ne postoji dosljednost u pogledu odgovornosti vezane za zajednički cilj, pogotovo s obzirom na to da su druge jurisdikcije *common lawa* odbile da slijede predmet *Jogee*.¹¹¹¹ Ono takođe tvrdi da odluke ECCC-a, SCSL-a i STL-a, akademska mišljenja i razlike u odredbama Statuta MKS-a vezanim za zajednički cilj na koje se Karadžić oslanja nisu obavezujući za Mehanizam i da je konstatovano da ne predstavljaju dovoljno opravdanje za odstupanje od

---

¹¹⁰⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 523, 524, 529, 539.

¹¹⁰⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 524, 527-531, 540-548. Karadžić dalje tvrdi da se u zakonskim verzijama definicije odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata u raznim jurisdikcijama *common lawa*, uključujući Kanadu, Novi Zeland i dijelove Australije, takođe traži znanje da je krivično djelo bilo "vjerovatna posljedica" ostvarivanja zajedničkog cilja. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 547.

¹¹⁰⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 541, 542, 546-548.

¹¹⁰⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, str. 147, par. 548.

¹¹⁰⁹ Odgovor tužilaštva, par. 290, 291, 293-297.

¹¹¹⁰ Odgovor tužilaštva, par. 291, 293, 296-299.

¹¹¹¹ Odgovor tužilaštva, par. 293, 295, gdje se upućuje, između ostalog, na presudu Visokog suda Australije u predmetu *Miller v. The Queen; Smith v. The Queen; Presley v. The Director of Public Prosecutions* [2016] HCA 30 i presudu Hongkonškog žalbenog suda posljednje instance u predmetu *HKSAR v. Chan Kam-Shing* [2016] HKCFA 87.

jurisprudencije MKSJ-a.¹¹¹² Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić traži da se osuđujuće presude koje su mu izrečene ponište, a da pritom ne pokazuje da zaključci doneseni u njegovom predmetu ne bi zadovoljili standard vjerovatnoće ili znatne vjerovatnoće.¹¹¹³ Prema tvrdnji tužilaštva, zaključci Pretresnog vijeća pokazuju ne samo da bi taj viši standard bio zadovoljen, nego i da je Karadžić dijelio namjeru za krivična djela za koja je osuđen po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹¹⁴

427. Karadžić replicira da tužilaštvo ignoriše činjenicu da su principi vezani za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata koje je primjenjivao MKSJ "utemeljeni u engleskom pravu", posebno koncepti zajedničkog poduhvata i realizacije zajedničke zločinačke nakane, te standard predvidljivosti.¹¹¹⁵ Prema Karadžićevoj tvrdnji, Žalbena vijeće MKSJ-a se prilikom definisanja mjerodavnih principa izričito oslonilo na vodeći engleski predmet *R v. Powell*,¹¹¹⁶ čiji zaključci su u predmetu *Jogee* poništeni.¹¹¹⁷ On dalje tvrdi da je oklijevanje drugih međunarodnih sudova da primjenjuju principe vezane za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata dodatan razlog za to da se okvir tog koncepta preispita u svjetlu predmeta *Jogee*.¹¹¹⁸

428. Dana 25. septembra 2017. Žalbena vijeće je prihvatilo opservacije *amicus curiae* o relevantnosti predmeta *Jogee* za mjerodavnu jurisprudenciju vezanu za *mens rea* kod treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹¹⁹ Dana 25. oktobra 2017. tužilaštvo je podnijelo odgovor na opservacije *amicus curiae*.¹¹²⁰ Karadžić nije podnio odgovor.¹¹²¹

429. *Amici* tvrde da predmet *Jogee*, iako nije obavezujući, predstavlja izvor prava koji djeluje snagom uvjerljivosti jer ukazuje na to da je Žalbena vijeće MKSJ-a u predmetu *Tadić* previdjelo mogućnost da predvidljivost treba tretirati kao faktor vezan za dokaze, a ne kao pravni element.¹¹²² Ta razlika je navela Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva na to da ispravi pogrešnu formulaciju prava koja je prožimala *common law* više od trideset godina u smislu da je prilikom ocjenjivanja

---

¹¹¹² Odgovor tužilaštva, par. 298. Tužilaštvo takođe tvrdi da se izdvojena mišljenja dvoje sudija MKSJ-a na koja Karadžić upućuje u svom žalbenom podnesku tiču primjene treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata na dokaze, a ne samog standarda. V. Odgovor tužilaštva, par. 299.

¹¹¹³ Odgovor tužilaštva, par. 292.

¹¹¹⁴ Odgovor tužilaštva, par. 292, gdje se upućuje na Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 21-24.

¹¹¹⁵ Karadžićeva replika, par. 163.

¹¹¹⁶ *R v. Powell and Daniels; R v. English* [1999] 1 AC 1.

¹¹¹⁷ Karadžićeva replika, par. 164, gdje se upućuje na Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena u Drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik*, par. 33.

¹¹¹⁸ Karadžićeva replika, par. 165.

¹¹¹⁹ Odluka po molbi za iznošenje argumenata u svojstvu *amicus curiae*, 25. septembar 2017., str. 2.

¹¹²⁰ Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae* od 24. avgusta 2017., 25. oktobar 2017.

¹¹²¹ V. T. 10. oktobar 2017. str. 10 (gdje se kaže da Karadžić ne želi da podnese odgovor).

¹¹²² Zahtjev za odobrenje za iznošenje argumentacije u svojstvu *amicus curiae*, 24. avgust 2017., Dodatak (dalje u tekstu: Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*), par. 2-5, 15-29, 31-35.

odgovornosti optuženog za proširena krivična djela, počinjena van ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja, predvidljivost tretirana kao dovoljan pravni uslov za *mens rea*.¹¹²³ Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva konstatovao je da predvidljivost, umjesto toga, treba tretirati kao dokaz o namjeri i da engleski *common law* zapravo nikada nije priznao doktrinu "proširenog" zajedničkog cilja.¹¹²⁴ Prema tvrdnji *amici*, činjenica da Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu *Tadić* izgleda nije prepoznalo tu razliku sugerise da je ono formulaciju elemenata *mens rea* dalo *per incuriam* ili pak na osnovu pogrešnog pravnog principa, budući da iz izvora međunarodnog običajnog prava na koje se oslonilo ili iz analize tih izvora koju je dalo nije očigledno – niti u njima ima potkrepe za to – da predvidljivost treba smatrati pravnim elementom.¹¹²⁵ Zbog tog "slučajnog propusta" u predmetu *Tadić* postoje uvjerljivi razlozi za to da se on preispita i utvrdi da li u međunarodnom običajnom pravu predvidljivost postoji kao razlikovni pravni element treće kategorije odgovornosti vezane za zajednički cilj ili, alternativno, da li predvidljivost treba tretirati samo kao činjenični faktor relevantan za dokaz o namjeri, kao što je učinjeno u predmetu *Jogee*.¹¹²⁶ Prema tvrdnji *amici*, iako doktrina zajedničke odgovornosti nije ista u *common lawu* i u međunarodnom običajnom pravu, to ne umanjuje važnost razlike prepoznate u predmetu *Jogee*, koja ukazuje na istorijske i logičke greške relevantne za obje jurisdikcije.¹¹²⁷

430. *Amici* takođe tvrde da je Karadžićeva tvrdnja da su principi vezani za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata utemeljeni na engleskom pravu pretjerana, ali da to ne umanjuje značaj predmeta *Jogee* za pravo *ad hoc* sudova.¹¹²⁸ Relevantnost predmeta *Jogee* leži u njegovoj ocjeni principa u osnovi saučesništva i saučesničke odgovornosti i u činjenici da predmeti koji se u njemu razmatraju imaju slične karakteristike kao izvori međunarodnog običajnog prava na koje se predmet *Tadić* poziva u prilog svojoj formulaciji *mens rea* za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹²⁹ Prema tvrdnji *amici*, upravo je oslanjanje na domaću jurisprudenciju u predmetu *Tadić* kako bi se pokazalo da koncept zajedničkog cilja koji je prihvaćen u međunarodnom krivičnom pravu ima uporište u mnogim nacionalnim sistemima ono što sada daje

¹¹²³ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 8, 12-14, 33.

¹¹²⁴ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 12, 14.

¹¹²⁵ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 34, 35. *Amici* primjećuju da zbog činjenice da u diskusiji o relevantnim pravnim izvorima u predmetu *Tadić* nema potvrde za to da predvidljivost treba tretirati kao pravni element – a ne kao činjenični faktor – pristup usvojen u predmetu *Tadić* predstavlja nepotrebnu sudsku kreativnost i razvoj u pravu koji se nije mogao predvidjeti i koji je, kao takav, u suprotnosti s principom *nullum crimen sine lege*. V. Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 35.

¹¹²⁶ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 3, 8, 38.

¹¹²⁷ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 6. Konkretno, *amici* primjećuju da se izricanjem osuđujuće presude optuženom na osnovu njegove namjere da počini dato krivično djelo koje ulazi u okvir zajedničkog cilja, zajedno s činjenicom da se dato prošireno krivično djelo moglo predvidjeti, stvara niži prag za subjektivni element koji se za to prošireno krivično djelo primjenjuje u slučaju optuženog od onog koji se primjenjuje u slučaju glavnog počinioca proširenog krivičnog djela. V. Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 35.

¹¹²⁸ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 30.

podsticaj za preispitivanje razlike između pravnog elementa i činjeničnog faktora koja je prepoznata u predmetu *Jogee*, a koja je previđena u predmetu *Tadić*.¹¹³⁰ Naposljetku, *amici* dodaju da priklanjanje pristupu usvojenom u predmetu *Jogee* ne bi dovelo do poništavanja osuđujućih presuda, budući da dokazi na osnovu kojih je izveden zaključak o predvidljivosti isto tako mogu biti pokazatelj postojanja tražene namjere.¹¹³¹

431. Tužilaštvo odgovara da Žalbeno vijeće ne treba pridati nikakvu težinu argumentaciji *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee* ili da treba iskoristiti svoje diskreciono pravo i odbiti je.¹¹³² Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se u tom podnesku ne iznose uvjerljivi razlozi za odstupanje od uvriježene jurisprudencije i ne pokazuje da je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić*, u kojoj je po prvi put formulisan relevantni standard *mens rea*, donesena pogrešna odluka, te iznosi argument da su paralele koje se pokušavaju povući između treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata i saučesničke odgovornosti u engleskom pravu neprimjerene jer se ti koncepti odnose na različite oblike odgovornosti, koji imaju različite pravne elemente i funkcionišu u različitim pravnim sistemima.¹¹³³ Tužilaštvo takođe tvrdi da argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee* ne pokazuje da je Žalbeno vijeće MKSJ-a pogrešno protumačilo relevantnost predvidljivosti u predmetima na koje se oslonilo, kao i da diskusija o nekoliko predmeta koji su razmotreni u predmetu *Tadić* – zasnovana samo na izvodima iz tih predmeta prenesenim u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić* – ne pokazuje da je formulacija *mens rea* za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata data *per incuriam* i ne predstavlja uvjerljiv razlog za odstupanje od uvriježene jurisprudencije.¹¹³⁴

432. Kada je ocjenjivalo da li se Karadžić za krivična djela koja ne ulaze u okvir sveobuhvatnog UZP-a može smatrati odgovornim po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno vijeće je napomenulo da mora utvrditi da li je Karadžić mogao razumno predvidjeti da bi bilo koje od tih krivičnih djela "moglo biti počinjeno" ako bude djelovao u cilju realizacije zajedničkog plana i da li je "voljno preuzeo taj rizik".¹¹³⁵ S tim u vezi, Pretresno vijeće je podsjetilo da se ocjena o tome šta je Karadžić mogao razumno predvidjeti mora donijeti na osnovu njegovog individualnog

¹¹²⁹ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 7.

¹¹³⁰ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 31.

¹¹³¹ Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*, par. 37.

¹¹³² Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae* od 24. avgusta 2017., 25. oktobar 2017. (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae*), par. 1, 9-11, gdje se upućuje, između ostalog, na Informacije u vezi s podnošenjem podnesaka *amicus curiae*, dok. br. IT/122/Rev.1, 16. februar 2015., par. 9(b) (gdje se sugerije da je ta odredba MKSJ-a izvor prava na osnovu kog se može tvrditi da Žalbeno vijeće pridržava pravo da "odbije" argumentaciju *amici*).

¹¹³³ Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae*, 25. oktobar 2017., par. 2.

¹¹³⁴ Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae*, 25. oktobar 2017., par. 2, 6.

¹¹³⁵ Prvostepena presuda, par. 3513.

znanja i da se mora dokazati da je "mogućnost da će bilo koje od tih krivičnih djela biti počinjeno bila dovoljno velika da bi je [on] mogao predvidjeti".¹¹³⁶

433. Žalbeno vijeće napominje da je ta formulacija relevantnog mjerodavnog prava u skladu s ustaljenom sudskom praksom Žalbenog vijeća MKSJ-a.¹¹³⁷ Za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata traži se da je optuženi imao namjeru da poćini krivićna djela koja su ćinila dio zajednićkog cilja udruženog zloćinaćkog poduhvata i da ućestvuje u zajednićkom planu koji je imao za cilj da ona budu poćinjena, kao i da je mogao da predvidi da bi neko krivićno djelo koje nije ulazilo u okvir zajednićkog cilja moglo biti poćinjeno od strane bilo kojeg drugog ćlana udruženog zloćinaćkog poduhvata, ili jedne ili više osoba koje su on ili drugi ćlanovi udruženog zloćinaćkog poduhvata koristili za realizaciju zajednićkog cilja, te da je optuženi svojim prikljućivanjem ili daljim ućešćem u poduhvatu voljno preuzeo rizik da bi moglo doći do tog krivićnog djela.¹¹³⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da je Žalbeno vijeće MKSJ-a dosljedno odbijalo da primijeni standard kod kog se za odgovornost po trećoj kategoriji udruženog zloćinaćkog poduhvata traži da se moglo predvidjeti da će krivićno djelo koje ne ulazi u okvir zajednićkog zloćinaćkog cilja "vjerovatno" biti poćinjeno, ali je umjesto toga prihvatilo da mogućnost da će krivićno djelo biti poćinjeno mora biti dovoljno velika.¹¹³⁹ Žalbeno vijeće takoće ponavlja da ono, iako ga odluke Žalbenih vijeća MKSJ-a i MKSR-a ne obavezuju, treba, u interesu pravne izvjesnosti, takve ranije odluke slijediti i od njih odstupiti samo iz uvjerljivih razloga u interesu pravde.¹¹⁴⁰ To bi bio slućaj ako je ranija odluka donesena na osnovu pogrešnog pravnog principa ili ako je donesena *per incuriam*, drugim rijećima, ako je u njoj pogrešno odlućeno, obićno zato što sudije nisu bile dobro informisane o mjerodavnom pravu.¹¹⁴¹

434. Žalbeno vijeće primjećuje da ga ne obavezuju zakljućci drugih sudova – domaćih, mećunarodnih ili hibridnih – ni vansudski tekstovi, izdvojena ili suprotna mišljenja njegovih sudija,

¹¹³⁶ Prvostepena presuda, par. 3513.

¹¹³⁷ V. npr. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR72.4, Odluka po podnesku tužilaštva kojim se ulaže žalba na odluku Pretresnog vijeća o UZP-u III – predvidivost, 25. juni 2009. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Karadžić* u vezi s uslovom predvidljivosti u trećoj kategoriji UZP-a), par. 15, 16, 18.

¹¹³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 958; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 634; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1557; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 467.

¹¹³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3022; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1432; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1272, 1525, 1557, 1558; Odluka u predmetu *Karadžić* u vezi s uslovom predvidljivosti u trećoj kategoriji UZP-a, par. 18. Žalbeno vijeće MKSR-a je zauzelo stav da kod tumaćenja principa vezanih za individualnu krivićnu odgovornost shodno Statutu MKSR-a treba primjenjivati jurisprudenciju MKSJ-a o trećoj kategoriji udruženog zloćinaćkog poduhvata. V. Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 468. V. takoće Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 634.

¹¹⁴⁰ V. par. 13, 119 gore.

¹¹⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 968.

kao ni mišljenja iznesena u akademskoj literaturi.¹¹⁴² Nakon što je pregledalo presudu u predmetu *Jogee*, Žalbeno vijeće ne vidi nijedan uvjerljivi razlog za odstupanje od uvriježene jurisprudencije Žalbenog vijeća. Vrhovni sud Ujedinjenog Kraljevstva i Sudski odbor Državnog savjeta u predmetu *Jogee* su promijenili obilježje *mens rea* – primjenjivo u Engleskoj i Walesu i jurisdikcijama koje obavezuje jurisprudencija Državnog savjeta – za saučesničku odgovornost proisteklu iz učešća u udruženom poduhvatu.¹¹⁴³ Međutim, oblik individualne krivične odgovornosti kod trećeg tipa udruženog zločinačkog poduhvata je "počinjenje", koje povlači odgovornost osobe kao počinioca, a ne kao saučesnika.¹¹⁴⁴ U tom smislu, predmet *Jogee* nije direktno relevantan. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće, kada je razmatralo da li Karadžića za zločine u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a treba proglasiti odgovornim, između ostalog, kao saučesnika, konstatovalo da je, na osnovu dokaza koji su mu predočeni, najpreciznije i najprimjerenije da se njegova odgovornost okarakteriše kao "počinjenje" putem udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹⁴⁵

435. Pored toga, Žalbeno vijeće ne smatra uvjerljivim argumente da pomak do kojeg je u vezi s tim pitanjem došlo u pravu Engleske i Walesa opravdava ponovno razmatranje i moguće poništavanje uvriježene jurisprudencije Žalbenog vijeća MKSJ-a. Iako je koncept odgovornosti na osnovu učešća u udruženom poduhvatu koji postoji u *common lawu* možda uticao na razvoj sudske prakse MKSJ-a, Karadžićev argument da su relevantni principi u jurisprudenciji MKSJ-a izvedeni iz engleskog prava nije tačan. Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu *Tadić* opširno je analiziralo niz predmeta iz perioda poslije Drugog svjetskog rata vezanih za ratne zločine, iz raznih domaćih jurisdikcija, i zaključilo da su relevantni *actus reus* i *mens rea* za odgovornost po tri kategorije

¹¹⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 598, 974, 975; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1437-1443, 1674; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 33, 38, 39, 50-53, 83; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 24.

¹¹⁴³ Taj spojeni predmet ticao se dvojice zasebnih žalilaca koji su osuđeni za ubistvo na osnovu "parazitske saučesničke odgovornosti", nakon što je saokrivljeni ubio žrtvu. *R v. Jogee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7, par. 2, 3. Što se tiče *Jogee*, on je verbalno ohrabrio glavnog počinioca koji je žrtvu kasnije nasmrtno izbo nožem. *R v. Jogee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7, par. 102. Sudija je poroti dao uputstvo da je *Jogee* kriv za ubistvo ako je učestvovao u napadu putem ohrabivanja glavnog počinioca i ako je bio svjestan da postoji mogućnost da bi njegov saokrivljeni mogao upotrijebiti nož s namjerom nanošenja teške povrede. *R v. Jogee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7, par. 2, 3, 104. Što se tiče *Ruddock*, njegova odgovornost je proizlazila iz učešća u pljački tokom koje je glavni počinilac žrtvi prezeo grkljan. *R v. Jogee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7, par. 108, 109. Sudija je poroti dao uputstvo da je tužilaštvo moralo da dokaže da je postojala zajednička namjera da se počinji pljačka, koja je uključivala situaciju u kojoj je *Ruddock* znao da postoji mogućnost da bi glavni počinilac mogao imati namjeru da ubije žrtvu. *R v. Jogee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7, par. 2, 3, 114. Vrhovni sud je jednoglasno poništio osuđujuće presude izrečene žalionicima i ispravio *common law* vezan za "parazitsku saučesničku odgovornost" tako što je zauzeo stav da je ispravni element svijesti za utvrđivanje takve odgovornosti namjera da se pomogne ili ohrabri, a da je predvidljivost naprosto dokaz takve namjere. *R v. Jogee* [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7, par. 79, 83, 87, 89, 90, 98, 99.

¹¹⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1260; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 662; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 79, 80; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102.

¹¹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 3525.

udruženog zločinačkog poduhvata čvrsto utemeljeni u međunarodnom običajnom pravu.¹¹⁴⁶ U vezi sa standardom *mens rea* za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata, ono je konstatovalo da se u međunarodnom običajnom pravu traži: (i) da je optuženi mogao predvidjeti da će neko od pripadnika grupe "počiniti" krivično djelo koje nije dogovoreno zajedničkim planom; i (ii) da je optuženi voljno preuzeo taj rizik.¹¹⁴⁷ Žalbeno vijeće je takođe pojasnilo da je ono što se traži namjera za ostvarivanje zajedničkog plana, kao i "predviđanje da će se vjerovatno počiniti krivična djela van zajedničke zločinačke nakane".¹¹⁴⁸ Prema tome, iako je Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu *Tadić* uzelo u obzir domaću sudsku praksu prilikom utvrđivanja međunarodnog običajnog prava,¹¹⁴⁹ ono je, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, konstatovalo da su relevantni principi izvedeni iz međunarodnog običajnog prava, a ne iz prava Engleske i Walesa.¹¹⁵⁰ Pomak do kojeg je u vezi s tim pitanjem došlo u pravu Engleske i Walesa i u jurisdikcijama koje obavezuje praksa Državnog savjeta stoga sam po sebi ne opravdava poništavanje uvriježene jurisprudencije Žalbenog vijeća.

436. Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu *Tadić* takođe je ocijenilo da li, shodno doktrini opštih pravnih principa koje priznaju glavni pravni sistemi svijeta, domaće zakonodavstvo ili sudska praksa mogu poslužiti kao izvor međunarodnih principa ili pravila.¹¹⁵¹ Žalbeno vijeće je na osnovu svoje analize zaključilo da, iako je doktrina zajedničkog cilja "ukorijenjena [...] u nacionalnom pravu mnogih država", glavne domaće jurisdikcije nisu usvojile zajednički pristup u vezi s trećom kategorijom udruženog zločinačkog poduhvata, zbog čega u tom kontekstu "nacionalno zakonodavstvo i sudska praksa ne mogu [...] poslužiti kao izvor međunarodnih principa i pravila".¹¹⁵² Pomak u pravu do kojeg je došlo u predmetu *Jogee*, a koji druge jurisdikcije *common lawa* nisu slijedile,¹¹⁵³ ne dovodi u pitanje, nego potvrđuje zaključak iz predmeta *Tadić* da različiti pristupi na nivou domaćih sistema pokazuju da se na domaću sudsku praksu, u takvim okolnostima, ne može osloniti kao na izvor međunarodnih principa.¹¹⁵⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da pomak do kojeg je došlo u predmetu *Jogee* ne predstavlja dovoljnu osnovu za preispitivanje predmeta *Tadić* ili relevantnog standarda *mens rea*, kako se on primjenjuje u uvriježenoj sudskoj praksi.

¹¹⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 194-226.

¹¹⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228.

¹¹⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229.

¹¹⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 194-226.

¹¹⁵⁰ V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 225, 226.

¹¹⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 225.

¹¹⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 225.

¹¹⁵³ V. *HKSAR v. Chan Kam-Shing* [2016] HKCFA 87, par. 32, 33, 40, 58, 60, 62, 71, 98; *Miller v. The Queen, Smith v. The Queen, Presley v. The Director of Public Prosecutions* [2016] HCA 30, par. 43.

¹¹⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 225 ("u području o kome raspravljamo [vezanom za treću kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata], nacionalno zakonodavstvo i sudska praksa ne mogu prema doktrini o opštim pravnim principima priznatim od strane nacija svijeta poslužiti kao izvor međunarodnih principa i pravila: da bi se time smjeli poslužiti, bilo bi nužno pokazati da su većina, ako ne i sve, zemlje usvojile isti koncept zajedničke nakane.

437. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da argumentacija koju su iznijeli Karadžić i *amici* ne pokazuje da pomak u pravu do kojeg je došlo u predmetu *Jogee* predstavlja uvjerljivi razlog koji opravdava odstupanje od dosljedne jurisprudencije vezane za obilježje *mens rea* kod treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija osnovu 29 Karadžićeve žalbe.

Konkretno, trebalo bi pokazati da, u svakom slučaju, glavni pravni sistemi svijeta ovom konceptu prilaze na isti način. Gorenavedeni kratki pregled pokazuje da to nije slučaj.").

3. Navodna greška zbog izricanja osuđujuće presude Karadžiću za ponašanje za koje se ne tereti u Optužnici (osnova 30)

438. Pretresno vijeće je Karadžića osudilo po članu 7(1) Statuta MKSJ-a za progon kao zločin protiv čovječnosti počinjen putem prisilnog premještanja, na osnovu prisilnog raseljavanja velikog broja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a iz njihovih domova na druge lokacije, kako unutar državnih granica Bosne i Hercegovine tako i u Srbiju, Hrvatsku i Crnu Goru.¹¹⁵⁵ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da su, u mnogim slučajevima, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili prisiljeni da odu nakon što su srpske snage izvršile napad ili preuzele vlast u njihovim selima ili gradovima i da su, u nekim slučajevima, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili uhapšeni i zatočeni u zatočeničkim objektima, a zatim odvezeni iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.¹¹⁵⁶ Mada je odvođenje nekih zatočenika iz zatočeničkih objekata nazivano "razmj[en]ama", Pretresno vijeće je smatralo da se ono prvenstveno odnosilo na protivpravno zatočene civile i stoga je konstatovalo da je predstavljalo prisilno raseljavanje.¹¹⁵⁷

439. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je osudilo za progon počinjen putem prisilnog premještanja zatočenih osoba koje su bile uključene u razmjene zarobljenika jer se za takvo ponašanje ne tereti u Optužnici, koja mu stavlja na teret samo progon počinjen putem prisilnog premještanja ili deportacije bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz njihovih domova.¹¹⁵⁸ On tvrdi da Žalbeno vijeće treba poništiti osuđujuću presudu za progon izrečenu na osnovu razmjena zarobljenika i u skladu s tim smanjiti mu kaznu.¹¹⁵⁹

440. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije osuđen za krivično djelo koje mu nije stavljeno na teret jer privremeno zatočenje nekih osoba prije njihovog raseljavanja iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a ne potire činjenicu da su one prvobitno bile uklonjene iz svojih domova, kako se tereti u Optužnici, i da je privremeno zatočenje, kao što je pokazano zaključcima Pretresnog vijeća, činilo dio procesa raseljavanja ljudi iz njihovih domova.¹¹⁶⁰

---

¹¹⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 2465-2481, 2519-2521, 6002.

¹¹⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 2470.

¹¹⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 2470.

¹¹⁵⁸ Karadžićeva najava žalbe, str. 12; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 549, 550; Karadžićeva replika, par. 166-168. Karadžić takođe tvrdi da se "[u] [O]ptužnici pravi razlika i da se razdvajaju zločini počinjeni nad osobama u njihovim domovima (Prilog A) i zločini počinjeni nad osobama u zatočeništvu (Prilog B) [i da s]toga paragraf 60(f), sa svojom formulacijom 'iz njihovih domova', ne uključuje osobe u zatočeništvu". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 551; Karadžićeva replika, par. 168.

¹¹⁵⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 552.

¹¹⁶⁰ Odgovor tužilaštva, par. 300-303.

441. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće može osuditi optuženog samo za krivična djela za koja se tereti u optužnici.¹¹⁶¹ Optužbe protiv optuženog i pravno relevantne činjenice na kojima se one temelje moraju se u optužnici navesti dovoljno precizno kako bi optuženi bio o njima obaviješten i mogao da pripremi efikasnu odbranu.¹¹⁶² Optužnica ne mora imati isti stepen konkretnosti kao dokazi na kojima počiva; traženi stepen konkretnosti zavisi od prirode i razmjera navodnog kriminalnog ponašanja, uključujući blisku povezanost optuženog s relevantnim događajima.¹¹⁶³

442. Žalbeno vijeće primjećuje da se Karadžić u Optužnici tereti za "prisilno premještanje ili deportacij[u] bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz njihovih domova u opštinama i iz Srebrenice".¹¹⁶⁴ Iako se u Optužnici ne navodi konkretno da su žrtve prisilnog premještanja ili deportacije obuhvatale osobe koje su bile zatočene i/ili razmijenjene, Optužnica ipak sadrži optužbu za progon kao zločin protiv čovječnosti počinjen nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima tokom perioda od više od tri godine na 21 geografskom području u Bosni i Hercegovini na koje su bosanski Srbi polagali pravo.¹¹⁶⁵ U Optužnici se dalje navodi da su, za vrijeme i poslije napada i preuzimanja vlasti u gradovima i selima u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a i u Srebrenici, srpske snage i politički organi bosanskih Srba vršili djela progona nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, uključujući hapšenja bez naloga i zatočenje i osnivanje i vođenje zatočeničkih objekata u kojima su bili zatočeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati.¹¹⁶⁶ S tim u vezi, u Optužnici se konkretno navodi da su ta djela nagnala neke bosanske Muslimane i bosanske Hrvate da u strahu pobjegnu iz opština, dok su drugi fizički protjerani.¹¹⁶⁷ S obzirom na prirodu te optužbe, same razmjere navodnih zločina i na Karadžićev visok položaj i odgovornost koju je prema navodima imao kao član udruženog zločinačkog poduhvata koji je dijelio namjeru da se počine takva djela progona, Žalbeno vijeće smatra da privremeno zatočenje nekih žrtava prisilnog premještanja prije njihovog protjerivanja iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a nije pravno relevantna činjenica koja se morala navesti u Optužnici.¹¹⁶⁸

---

¹¹⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 116; Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 113.

¹¹⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 171; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 213, 225, 262.

¹¹⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 225, 233; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 65; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 302.

¹¹⁶⁴ Optužnica, par. 60(f).

¹¹⁶⁵ Optužnica, par. 48, 51, 52.

¹¹⁶⁶ Optužnica, par. 52-54.

¹¹⁶⁷ Optužnica, par. 55.

¹¹⁶⁸ Žalbeno vijeće napominje da se, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, u Optužnici ne pravi generalna razlika između zločina počinjenih nad osobama u njihovim domovima i zločina počinjenih nad osobama u zatočeništvu. Ta razlika se

443. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je tužilaštvo Karadžića, znatno prije početka suđenja, obavijestilo o svom navodu da su prisilno uklonjene osobe o kojima se govori u Optužnici obuhvatale osobe koje su bile zatočene u zatočeničkim objektima ili osobe koje su bile "razmijenjene". U Pretpresnom podnesku tužilaštva konkretno se navodi da je vlada bosanskih Srba protjerivanje nesrpskih civila s teritorija na koje su Srbi polagali pravo organizovala na najvišem nivou kako vojnih tako i civilnih struktura, između ostalog, putem osnivanja Centralne komisije za razmjenu koja je služila kao sredstvo za njihovo uklanjanje.¹¹⁶⁹ U spisku svjedoka tužilaštva, koji je uključivao rezime očekivanih svjedočenja, izričito se navodi da će svjedoci tužilaštva svjedočiti da su civili hapšeni i premješteni u zatočeničke centre, da bi kasnije bili "razmijenjeni" ili premješteni van teritorija na koje su Srbi polagali pravo.¹¹⁷⁰

444. Pored toga, tužilaštvo je na početku svog dokaznog postupka izričito navelo sljedeće:

[svjedoci] će opisati [...] kako su srpske snage silom preuzele vlast u njihovim opštinama [...] kako su oni, zajedno s drugim nesrbima, hapšeni ili sakupljeni i slati u logore [...]; kako su premiještani od jednog do drugog logora u mreži zatočeničkih objekata i logora koja se protezala širom opština; kako su na kraju bili razmijenjeni, što je eufemizam za njihovo protjerivanje s teritorija pod kontrolom bosanskih Srba nakon potpisivanja dokumenata kojima su svoju imovinu prepustili državi bosanskih Srba.¹¹⁷¹

Tužilaštvo je takođe napomenulo da je njegova teza da je "uspostavljanjem sistema razmjene [...] okončan i usavršen proces uklanjanja [civila bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata] s teritorija i etničkog čišćenja".¹¹⁷²

445. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što ga je osudilo za ponašanje za koje se ne tereti u Optužnici. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija osnovu 30 Karadžićeve žalbe.

---

pravi samo u vezi s incidentima ubijanja navedenim u Prilogu A i Prilogu B Optužnice. V. Optužnica, paginacija Sekretarijata 26298 ("Prilog A, Ubijanja koja se ne dovode u vezu sa zatočeničkim objektima"), 26294 ("Prilog B, Ubijanja koja se dovode u vezu sa zatočeničkim objektima").

¹¹⁶⁹ Podnesci tužilaštva na osnovu pravila 65ter, Dodatak I, Završni pretpresni podnesak tužilaštva (javno s djelimično povjerljivim dodacima), par. 94-97, 114, 115, 144-147; Prilog podnescima tužilaštva na osnovu pravila 65ter s detaljnim opisom događaja u opštinama (povjerljivo), [REDIGOVANO].

¹¹⁷⁰ Podnesci tužilaštva na osnovu pravila 65ter, Dodatak II, Spisak svjedoka (povjerljivo), [REDIGOVANO].

¹¹⁷¹ T. 27. oktobar 2009. str. 523, 524.

¹¹⁷² T. 27. oktobar 2009. str. 581, 582.

4. Navodne greške u vezi s neprovjerenim dokazima i činjenicama o kojima je presuđeno (osnova 31)

446. Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžić značajno doprinio realizaciji zajedničkog cilja sveobuhvatnog UZP-a i da je dijelio namjeru protjerivanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.¹¹⁷³ U kontekstu njegovog učešća u sveobuhvatnom UZP-u, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić odgovoran za zločine za koje se u Optužnici tereti kao za incidente iz priloga Optužnici,¹¹⁷⁴ vezane za preuzimanje vlasti u 20 opština smještenih u istočnoj Bosni,¹¹⁷⁵ Autonomnoj Regiji Krajini (dalje u tekstu: ARK)¹¹⁷⁶ i na području Sarajeva.¹¹⁷⁷ U skladu s tim zaključcima, Pretresno vijeće je Karadžića proglasilo odgovornim, po članu 7(1) Statuta MKSJ-a, za progon, istrebljivanje, ubistvo, deportaciju i nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹¹⁷⁸

447. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Karadžić značajno doprinio realizaciji zajedničkog cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu i da je dijelio namjeru eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici.¹¹⁷⁹ Pretresno vijeće je Karadžića osudilo, po članu 7(1) Statuta MKSJ-a, za genocid, progon, istrebljivanje i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv

---

¹¹⁷³ Prvostepena presuda, par. 3434-3524, 5996.

¹¹⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 6002-6007.

¹¹⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 596-1365. U vezi s istočnom Bosnom, Pretresno vijeće je analiziralo dokaze vezane za zločine počinjene u opštinama Bijeljina, Bratunac, Brčko, Foča, Rogatica, Sokolac, Višegrad, Vlasenica i Zvornik. V. Prvostepena presuda, par. 617-679 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Bijeljina), 733-791 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Bratunac), 799-833 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Brčko), 862-934 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Foča), 981-1040 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Rogatica), 1055-1074 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Sokolac), 1080-1093 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Višegrad), 1135-1222 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Vlasenica), 1254-1274, 1296-1365 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Zvornik).

¹¹⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 1366-2061. U vezi s ARK-om, Pretresno vijeće je analiziralo dokaze vezane za zločine počinjene u opštinama Banja Luka, Bosanski Novi, Ključ, Prijedor i Sanski Most. V. Prvostepena presuda, par. 1375-1430 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Banja Luka), 1451-1483 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Bosanski Novi), 1513-1568 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Ključ), 1617-1637, 1641-1657, 1664-1715, 1720-1735, 1739-1913 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Prijedor), 1952-1978, 1980-2035 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Sanski Most).

¹¹⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 2062-2438. U vezi s područjem Sarajeva, Pretresno vijeće je analiziralo dokaze vezane za zločine počinjene u opštinama Hadžići, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Pale i Vogošća. V. Prvostepena presuda, par. 2095-2115 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Hadžići), 2136-2165 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Ilidža), 2189-2237 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Novi Grad), 2274-2288 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Novo Sarajevo), 2316-2352 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Pale), 2392-2438 (u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Vogošća).

¹¹⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 3524, 5996, 6002-6007, 6022-6024, fusnota 20574.

¹¹⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 5998, 6001-6007.

čovječnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja u vezi sa zločinima koje su snage bosanskih Srba počinile u sklopu provođenja UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹¹⁸⁰

448. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada ga je proglasilo odgovornim za krivična djela vezana za 36 incidenata iz priloga Optužnici koji su se, prema navodima, dogodili u kontekstu sveobuhvatnog UZP-a i UZP-a vezanog za Srebrenicu, prekršilo njegovo pravo, zagarantovano članom 21(4) Statuta MKSJ-a, da ispita dokaze koji ga terete ili da se oni ispituju u njegovo ime.¹¹⁸¹ Konkretno, on tvrdi da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključaka u prilog tim osuđujućim presudama nedopušteno oslonilo, isključivo ili u odlučujućoj mjeri, na neprovjerene dokaze u vidu činjenica o kojima je presuđeno i/ili svjedočenja koja su prihvaćena na osnovu pravila 92*bis* i *quater* Pravilnika MKSJ-a (dalje u tekstu: svjedočenja na osnovu pravila 92*bis* i *quater* ili, zasebno, svjedočenja na osnovu pravila 92*bis* i svjedočenja na osnovu pravila 92*quater*).¹¹⁸² Žalbena vijeće će razmotriti te tvrdnje redom.

449. Žalbena vijeće podsjeća da, u skladu sa članom 21(4)(e) Statuta MKSJ-a, optuženi ima pravo da ispita svjedoke koji ga terete ili da se oni ispituju u njegovo ime. U vezi s prigovorima na oslanjanje pretresnog vijeća na svjedočenja prihvaćena na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a kada okrivljeni nisu imali priliku da unakrsno ispituju svjedoka, Žalbena vijeće MKSJ-a je izjavilo sljedeće:

[O]sudujuća presuda [se] ne smije zasnivati isključivo, ili u odlučujućoj mjeri, na iskazima svjedoka koga optuženi nije imao mogućnost ispitati ili koji nije ispitan u njegovo ime, bilo tokom istrage bilo tokom suđenja. Taj princip važi za "bilo koju činjenicu koja je nužna za osuđujuću presudu", odnosno "zaključ[ke] koje instanca koja presuđuje po činjenicama mora donijeti van razumne sumnje". Smatra se da bi bilo "suprotno principima pravičnosti [...] [d]opustiti izricanje osuđujuće presude na osnovu dokaza ove vrste u odsustvu dovoljne potvrde".¹¹⁸³

Žalbena vijeće usvaja tu pravnu tvrdnju.

¹¹⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 5998, 6002-6005. Iako je Pretresno vijeće konstatovalo da bi Karadžić mogao biti osuđen za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, ono je primijetilo da bi osuđujuće presude za to krivično djelo i za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti bile nedopušteno kumulativne i izreklo je samo osuđujuće presude za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti. V. Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 6022-6024, fusnota 20574. Pretresno vijeće Karadžića nije proglasilo odgovornim po članu 7(1) Statuta MKSJ-a za ubijanje i povezana djela progona u okviru UZP-a vezanog za Srebrenicu do kojih je došlo prije nego što se on s njima saglasio 13. jula 1995. Umjesto toga, Pretresno vijeće je u vezi s tim događajima izreklo osuđujuću presudu po članu 7(3) Statuta MKSJ-a za progon i istrebljivanje kao zločine protiv čovječnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja. V. Prvostepena presuda, par. 5831, 5833, 5848, 5850, 5998, 6002-6005.

¹¹⁸¹ Karadžićeva najava žalbe, str. 12; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 553-569; T. 23. april 2018. str. 112, 113.

¹¹⁸² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 553-569; T. 23. april 2018. str. 112, 113.

¹¹⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 96 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 192, fusnota 486.

(a) Navodne greške u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno

450. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je u vezi s incidentima 5.4, 12.4 iz Priloga A Optužnici, incidentom 15.3 iz Priloga B Optužnici i incidentima 10.4, 10.5 i 10.7 iz Priloga C Optužnici osudilo oslanjajući se isključivo ili u odlučujućoj mjeri na činjenice o kojima je presuđeno i kada ga je u vezi s incidentima 7.1, 7.2, 10.5, 10.7, 10.8, 12.1, 12.2 iz Priloga A Optužnici, incidentom 15.1 iz Priloga B Optužnici, incidentima 15.1, 20.6, 22.3, 23.1, 27.4 iz Priloga C Optužnici, incidentom 20 iz Priloga D Optužnici i incidentom 1.1 iz Priloga E Optužnici osudilo oslanjajući se isključivo ili u odlučujućoj mjeri na kombinaciju činjenica o kojima je presuđeno i neprovjerenih svjedočenja na osnovu pravila *92bis* i *quater*.¹¹⁸⁴ Po njegovom mišljenju, činjenice o kojima je presuđeno, kao i svjedočenja na osnovu pravila *92bis* i *quater*, predstavljaju neprovjerene dokaze i na njih se prilikom izricanja osuđujuće presude ne može osloniti isključivo ili u odlučujućoj mjeri.¹¹⁸⁵ Isto tako, Karadžić tvrdi da se i zaključak zasnovan na kombinaciji činjenica o kojima je presuđeno i svjedočenja na osnovu pravila *92bis* i *quater* mora smatrati zaključkom zasnovanim na neprovjerenim dokazima i da stoga mora biti potkrijepljen.¹¹⁸⁶

451. Tužilaštvo osporava Karadžićev argument da su činjenice o kojima je presuđeno neprovjereni dokazi i da moraju biti potkrijepljene da bi se na njih moglo osloniti u prilog osuđujućoj presudi.¹¹⁸⁷ Ono dalje tvrdi da je Karadžićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno u kombinaciji sa svjedočenjima na osnovu pravila *92bis* i *quater* isto tako neutemeljena i da je treba odbaciti.¹¹⁸⁸

452. Žalbeno vijeće smatra neutemeljenom Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je u vezi s incidentima 5.4, 12.4 iz Priloga A Optužnici, incidentom 15.3 iz Priloga B Optužnici i incidentima 10.4, 10.5 i 10.7 iz Priloga C Optužnici osudilo oslanjajući se isključivo ili u odlučujućoj mjeri na činjenice o kojima je presuđeno. Karadžić ne iznosi nijedan argument koji ukazuje na to da je Pretresno vijeće prekršilo uvriježeni princip da se činjenice o kojima je presuđeno ne smiju prihvatiti i, po analogiji, da se na njih ne smije osloniti ako se odnose na djela, ponašanje ili stanje svijesti optuženog. Osim toga, Karadžić ne uvažava činjenicu da su činjenice o

¹¹⁸⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 555, 556; T. 24. april 2018. str. 247.

¹¹⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 557, 558; Karadžićeva replika, par. 169, 170. Da bi pokazao da činjenice o kojima je presuđeno treba da podliježu istim ograničenjima kao neprovjereni dokazi, Karadžić ističe da se one, kao i svjedočenja na osnovu pravila *92bis*, ne mogu odnositi na djela i ponašanje optuženog i da je mehanizam za osporavanje činjenica o kojima je presuđeno i neprovjerenih dokaza isti. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 557; Karadžićeva replika, par. 169, 170. S obzirom na to, Karadžić tvrdi da su činjenice o kojima je presuđeno ekvivalent neprovjerenim dokazima i da stoga zahtijevaju dovoljnu potkrepu da bi se na njih moglo osloniti kao na potporu zaključaka u prilog osuđujućoj presudi. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 557, 558; Karadžićeva replika, par. 169, 170.

¹¹⁸⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 559, 560.

¹¹⁸⁷ Odgovor tužilaštva, par. 305, 306. V. takođe T. 23. april 2018. str. 188.

kojima je presuđeno, u smislu pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a, pretpostavke i da nisu ekvivalent neprovjerenim dokazima koji zahtijevaju dovoljnu potkrepu da bi se na njih moglo osloniti u prilog osuđujućoj presudi.¹¹⁸⁹ Konkretno, Žalbeno vijeće podsjeća na jurisprudenciju Žalbenog vijeća MKSJ-a da "formalnim primanjem na znanje činjenica, [pretresno] [v]ijeće dokazuje čvrsto utemeljenu pretpostavku o tačnosti te činjenice, koju stoga nije potrebno ponovo dokazivati na suđenju, ali koju se, ako se na nju primijeni ta pretpostavka, može pobijati na tom suđenju".¹¹⁹⁰ Zahtijevanjem potkrepe za činjenice o kojima je presuđeno nakon njihovog prihvatanja dovela bi se u pitanje svrha sudske ekonomičnosti kojoj formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno služi,¹¹⁹¹ budući da formalno primanje na znanje u skladu s pravilom 94(B) Pravilnika MKSJ-a oslobađa tužilaštvo prvobitnog tereta izvođenja dokaza o takvim činjenicama.¹¹⁹² Pored toga, činjenice o kojima je presuđeno mogu se odnositi na postojanje udruženog zločinačkog poduhvata, ponašanje njegovih drugih članova, a ne optuženog, i na činjenice vezane za ponašanje fizičkih počinitelja zločina za koje je optuženi, prema navodima, odgovoran.¹¹⁹³ U tom kontekstu, pretresno vijeće se, nakon što je pregledalo spis kao cjelinu, može osloniti na činjenice o kojima je presuđeno kako bi utvrdilo bazu zločina prilikom donošenja zaključaka u prilog osuđujućim presudama.¹¹⁹⁴

453. S obzirom na te faktore, Karadžićev uopšteni argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u vezi s incidentima 5.4, 12.4 iz Priloga A Optužnici, incidentom 15.3 iz Priloga B Optužnici i incidentima 10.4, 10.5 i 10.7 iz Priloga C Optužnici oslonilo isključivo ili u odlučujućoj

¹¹⁸⁸ Odgovor tužilaštva, par. 306.

¹¹⁸⁹ S tim u vezi, Karadžićeve tvrdnje da se činjenice o kojima je presuđeno mogu izjednačiti s neprovjerenim dokazima, kao što su oni prihvaćeni na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a, budući da se ni jedni ni drugi ne mogu odnositi na djela, propuste i stanje svijesti optuženog i da je mehanizam za njihovo osporavanje isti, nisu uvjerljive. Činjenice o kojima je presuđeno iz pravila 94(B) Pravilnika MKSJ-a su osporive pretpostavke koje mogu biti prihvaćene samo u slučaju da su, između ostalog, provjerene i utvrđene na nekom drugom suđenju, dok su uslovi u vezi s pouzdanošću i vjerodostojnošću koji se primjenjuju kod prihvatanja neprovjerenih dokaza u skladu s pravilima 89(C) i 92bis Pravilnika MKSJ-a daleko blaži. Uporedi, *mutatis mutandis*, Odluku u predmetu *Bagosora i drugi* od 29. oktobra 2010., par. 11, s Odlukom u predmetu *Nizeyimana* od 8. marta 2011., par. 7.

¹¹⁹⁰ *Momir Nikolić protiv tužioca*, predmet br. IT-02-60/1-A, Odluka po molbi žalioaca za formalno primanje na znanje činjenica, 1. april 2005., par. 11, gdje se citira *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi optužbe na odluku Pretresnog veća po predlogu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno od 10. aprila 2003., 28. oktobar 2003., str. 4. Upor. Odluka u predmetu *Bagosora i drugi* od 29. oktobra 2010., par. 7; Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 261.

¹¹⁹¹ V., *mutatis mutandis*, Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 39 ("Formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno u skladu s pravilom 94(B) [Pravilnika MKSR-a] je metoda postizanja sudske ekonomičnosti i harmonizacije presuda Međunarodnog suda, uz poštovanje prava optuženog na pravično, javno i ekspeditivno suđenje."). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 200.

¹¹⁹² V., *mutatis mutandis*, Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006., par. 42.

¹¹⁹³ V. Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013., par. 85.

¹¹⁹⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da u prilog tome govori praksa pretresnih vijeća, koja su se u više predmeta oslonila na činjenice o kojima je presuđeno kao na jedinu osnovu za donošenje zaključaka o incidentima vezanim za bazu zločina. V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 663, 664, 690; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 632-636; Prvostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 468-472.

mjeri na činjenice o kojima je presuđeno ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo grešku. Žalbeno vijeće isto tako ne nalazi grešku u vezi s Karadžićevim površnim argumentom da se Pretresno vijeće u vezi s incidentima 7.1, 7.2, 10.5, 10.7, 10.8, 12.1, 12.2 iz Priloga A Optužnici, incidentom 15.1 iz Priloga B Optužnici, incidentima 15.1, 20.6, 22.3, 23.1, 27.4 iz Priloga C Optužnici, incidentom 20 iz Priloga D Optužnici i incidentom 1.1 iz Priloga E Optužnici nedopušteno oslonilo na kombinaciju činjenica o kojima je presuđeno i svjedočenja na osnovu pravila 92bis i quater.

(b) Navodne greške u vezi sa svjedočenjima na osnovu pravila 92bis

454. Karadžić tvrdi da se Pretresno vijeće nedopušteno oslonilo, isključivo ili u odlučujućoj mjeri, na neprovjerena svjedočenja na osnovu pravila 92bis kada je izreklo osuđujuće presude u vezi s incidentima 10.2, 10.3, 10.4, 10.6, 14.2 iz Priloga A Optužnici, incidentima 1.1, 13.1, 13.3, 20.4 iz Priloga B Optužnici, incidentima 20.5, 20.7, 22.5, 27.3, 27.5 iz Priloga C Optužnici i incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici.¹¹⁹⁵ U prilog toj tvrdnji, Karadžić se oslanja na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević* koja, po njegovom mišljenju, pokazuje da nijedan činjenični zaključak koji se koristi u prilog osuđujućoj presudi ne može isključivo ili u odlučujućoj mjeri počivati na neprovjerenim dokazima.¹¹⁹⁶ Pored toga, on tvrdi da je Žalbeno vijeće MKSJ-a pogrešno odstupilo od tog principa kada je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Popović i drugi* zaključilo da se pretresno vijeće u vezi s nekim pojedinačnim incidentom može isključivo ili u odlučujućoj mjeri osloniti na neprovjerene dokaze ako se osuđujuća presuda izrečena po relevantnoj tački Optužnice ne zasniva samo na tom incidentu.¹¹⁹⁷

455. Tužilaštvo odgovara da Karadžić pogrešno tvrdi da su zaključci u vezi s incidentima iz priloga Optužnici koje je on identifikovao zasnovani isključivo ili u odlučujućoj mjeri na svjedočenjima na osnovu pravila 92bis, budući da oni imaju potporu u činjenicama o kojima je presuđeno, da su potkrijepljeni drugim dokazima i zaključcima koji pokazuju potkrepljujući obrazac ponašanja i/ili da su potkrijepljeni drugim svjedočenjima, koja nisu prihvaćena na osnovu pravila 92bis.¹¹⁹⁸ Oslanjajući se na Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, tužilaštvo pored toga tvrdi da bi tačke Optužnice po kojima je Karadžić osuđen stajale čak i da su zaključci u

¹¹⁹⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 554; T. 24. april 2018. str. 247. V. takođe Karadžićeva replika, par. 171.

¹¹⁹⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 562.

¹¹⁹⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 563, 564, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 103, 104, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 201, 202. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 565-568.

¹¹⁹⁸ Odgovor tužilaštva, par. 304, 309-311. V. takođe T. 23. april 2018. str. 189 (gdje se incident 14.2 iz Priloga A Optužnici navodi kao primjer gdje se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključaka u prilog osuđujućoj presudi oslonilo na razne dokaze radi potkrepe relevantnih svjedočenja na osnovu pravila 92bis), T. 24. april 2018. str. 280 (gdje se tvrdi da odbrana "napuhuje" broj zaključaka koji se navodno zasnivaju isključivo na neprovjerenim dokazima).

vezi s identifikovanim incidentima iz priloga Optužnici poništeni i, u tom kontekstu, odbacuje tvrdnju da je bilo koja od osuđujućih presuda koje su mu izrečene zasnovana isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerenim dokazima.¹¹⁹⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžićevo neslaganje s Drugostepenom presudom u predmetu *Popović i drugi* ne pokazuje da postoje uvjerljivi razlozi za odstupanje od principa koji su u njoj utvrđeni.¹²⁰⁰

456. Karadžić replicira da Pretresno vijeće nije uputilo na potkrepljujuće dokaze na koje tužilaštvo ukazuje i da je zaključke, prema tome, donijelo na osnovu neprovjerenih dokaza.¹²⁰¹ On dalje tvrdi da se potkrepljujući dokazi na koje se tužilaštvo oslanja odnose na opšti obrazac ponašanja i da ne pružaju dovoljnu potkrepu u vezi s pitanjem da li se neki konkretan incident iz priloga Optužnici dogodio, odnosno pitanjem ko su bili počinioci i da li postoji bilo kakva veza s optuženim.¹²⁰²

457. Žalbeno vijeće primjećuje da Karadžić i tužilaštvo izgleda tumače Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi* kao da ona sugerise da se zaključci u prilog osuđujućoj presudi mogu zasnivati isključivo ili odlučujućoj mjeri na neprovjerenim svjedočenjima na osnovu pravila 92bis, pod uslovom da to nisu jedini zaključci koji idu u prilog nekoj tački ili tačkama Optužnice po kojima je okrivljeni osuđen. Međutim, kada iznose takvo tumačenje, obje strane u postupku ignorišu činjenicu da Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, u skladu s pristupom primijenjenim u Drugostepenoj presudi u predmetu *Dorđević*, pokazuje da dokazi o postojanju dosljednog obrasca ponašanja mogu da pruže dovoljnu potkrepu u prilog osuđujućim presudama zasnovanim na dokazima koji su prihvaćeni na osnovu pravila 92bis ili 92quater Pravilnika MKSJ-a.¹²⁰³ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Karadžićevu tvrdnju da Drugostepena presuda u

¹¹⁹⁹ Odgovor tužilaštva, par. 304, 307, 308; T. 23. april 2018. str. 189. V. takođe T. 23. april 2018. str. 189, 190 (gdje se tvrdi da je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Dorđević* zauzet stav da se, ako su neprovjereni dokazi potkrijepljeni zaključcima koji pokazuju sličan obrazac ponašanja, za zaključke koje je relevantno vijeće donijelo u vezi s datim incidentom ne može reći da počivaju isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerenim dokazima).

¹²⁰⁰ Odgovor tužilaštva, par. 307, fusnota 1172.

¹²⁰¹ Karadžićeva replika, par. 171.

¹²⁰² Karadžićeva replika, par. 171; T. 24. april 2018. str. 247. V. takođe T. 24. april 2018. str. 247, 248 (gdje se ističe da se, kad je riječ o incidentu 14.2 iz Priloga A Optužnici, svih 55 referenci u tom odjeljku Prvostepene presude odnosi na relevantna svjedočenja na osnovu pravila 92bis, dok se u samo četiri fusnote poziva na "razne druge dokaze").

¹²⁰³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 104 ("Žalbeno vijeće zaključuje da Popović nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izvelo zaključak da su ubijanja u supermarketu u Kravici analogna drugim slučajevima 'situaciono uslovljenog' ubijanja. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da se dokazi o dosljednom načinu ponašanja mogu koristiti kao potkrepljujući dokazi. Žalbeno vijeće podsjeća da se podloga za takvo stanovište može naći u pravilu 93(A) Pravilnika, koje dopušta da se u interesu pravde prihvate dokazi o dosljednom načinu ponašanja, relevantni za kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da Popović i Beara nisu pokazali nijednu grešku koju je Pretresno vijeće napravilo u vezi s prihvaćenim svjedočenjem svjedoka PW-116."); Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 807 ("Žalbeno veće smatra da Morinin iskaz [koji je prihvaćen na osnovu pravila 92quater Pravilnika MKSJ-a] – da su srpske snage zapalile unutrašnjost džamije u Landovici i eksplozivnom napravom u znatnoj meri oštetile njenu strukturu i minaret – predstavlja ključni element teze tužilaštva i presudnu kariku u nastojanju da se pokaže da je Đorđević odgovoran za uništenje džamije koje su izvršile srpske

predmetu *Popović i drugi* odstupa od ranije jurisprudencije MKSJ-a u vezi sa zabranom korištenja neprovjerenih dokaza kao isključive ili odlučujuće osnove u prilog nekoj osuđujućoj presudi.

458. Žalbeno vijeće prelazi na Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće nekoliko zaključaka u prilog osuđujućim presudama koje mu je izreklo nedopušteno donijelo isključivo ili u odlučujućoj mjeri na osnovu neprovjerenih dokaza. Žalbeno vijeće podsjeća da princip da nijedna osuđujuća presuda ne može isključivo ili u odlučujućoj mjeri počivati na neprovjerenim dokazima bez dovoljne potkrepe proističe iz fundamentalnog prava optuženog da ispita svjedoke koji ga terete ili da se oni ispituju u njegovo ime, koje je zagantovano članom 21(4)(e) Statuta MKSJ-a.¹²⁰⁴ Budući da Karadžić iznosi navod o kršenju njegovih prava na pravično suđenje, on mora da pokaže da je do takvog kršenja došlo i da je ono prouzrokovalo štetu koja predstavlja grešku u primjeni prava koja obesnažuje prvostepenu presudu.¹²⁰⁵

459. Prelazeći na pitanje da li je Pretresno vijeće prekršilo Karadžićevo pravo iz člana 21(4)(e) Statuta MKSJ-a kada je donijelo zaključke u vezi s incidentima 10.2, 10.3, 10.4, 10.6, 14.2 iz Priloga A Optužnici, incidentima 1.1, 13.3 iz Priloga B Optužnici i incidentima 20.5, 20.7 i 27.3 iz Priloga C Optužnici, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće u procesu zaključivanja, kada je donijelo prve zaključke u vezi s tim incidentima iz priloga Optužnici, izričito uzelo u obzir činjenice o kojima je presuđeno i/ili dokaze koji nisu prihvaćeni na osnovu pravila 92*bis* i *quater*.¹²⁰⁶ Karadžićev opšti argument ne pokazuje da relevantni zaključci nemaju nezavisnu

---

snage.), 808 ("Žalbeno veće, međutim, napominje da je Pretresno veće konstatovalo da je, počevši od 24. marta 1999, postojao dosledan obrazac napada srpskih snaga koje bi pešice ulazile u gradove i sela, palile kuće i pljačkale dragocenosti. Konkretno, ono je zaključilo da je '[i]sti obrazac primenjivan [...] i narednih dana, 26. marta 1999. godine u Landovici.' Žalbeno veće, uz suprotno mišljenje sudije Tuzmukhamedova, zaključuje da takav obrazac napada od strane srpskih snaga potkrepljuje Morinin opis iz prihvaćene izjave i transkripta, prema kojem su srpske snage zapalile unutrašnjost džamije u Landovici. Žalbeno veće, shodno tome, smatra, uz suprotno mišljenje sudije Tuzmukhamedova, da zaključak Pretresnog veća nije isključivo ili na presudan način zasnovan na Morininom svedočenju na osnovu pravila 92*quater*, jer i drugi dokazi idu u prilog osuđujućoj presudi koja je Đorđeviću izrečena za krivično delo progona putem uništavanja džamije u Landovici.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹²⁰⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 807; Odluka u predmetu *Prlić i drugi* od 23. novembra 2007., par. 59.

¹²⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 346.

¹²⁰⁶ Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da se u vezi s incidentom 10.2 iz Priloga A Optužnici, koji se odnosi na ubijanje najmanje šest bosanskih Muslimana na području Hambarina i Ljubije u periodu od 23. maja do 1. jula 1992. (Prvostepena presuda, par. 1664-1677), Pretresno vijeće takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno i sudskomedicinske dokaze. V. Prvostepena presuda, par. 1666 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1034, 1036, 1060, 1061, 1286), 1667 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1035, 1038, 1062, 1294), 1668 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1034, 1061), 1669 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1036, 1281, 1294), 1670 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1061, dokazne predmete P4853, P646 (povjerljivo)), 1675 (gdje se upućuje na dokazni predmet P646 (povjerljivo)), 1676 (gdje se upućuje na dokazne predmete P4853, P4892, P646 (povjerljivo)). U vezi s incidentom 10.3 iz Priloga A Optužnici, gdje je Pretresno vijeće konstatovalo da su srpske snage 26. maja 1992. ili približno tog datuma ubile najmanje devet muškaraca i žena bosanskih Muslimana u selu Kamičani (Prvostepena presuda, par. 1641-1649), ono se takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno, [REDIGOVANO] i svjedočenja koja su bila predmet unakrsnog ispitivanja. V. Prvostepena presuda, par. 1643, 1644 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1034, 1063, 1288, [REDIGOVANO],

potporu u činjenicama o kojima je presuđeno i/ili da nisu dovoljno potkrijepljeni dokazima koji nisu prihvaćeni na osnovu pravila 92bis ili *quater*. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićevu tvrdnju s tim u vezi.

460. Što se tiče incidenta 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidenta 20.4, 13.1 iz Priloga B Optužnici, incidenta 22.5 iz Priloga C Optužnici i incidenta 11.1 iz Priloga E Optužnici, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da su relevantni zaključci zasnovani isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerenim svjedočenjima na osnovu pravila 92bis ili *quater*. U vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici, Pretresno vijeće je konstatovalo da su, počev od kraja maja 1992., srpske snage prijetile bosanskim Muslimanima zatočenim u

---

1646 ([REDIGOVANO]), 1647 ([REDIGOVANO]), 1648 ([REDIGOVANO]). U vezi s incidentom 10.4 iz Priloga A Optužnici, koji se odnosi na ubijanje najmanje osam muškaraca bosanskih Muslimana od strane srpskih snaga u selu Jaskići 14. juna 1992. ili približno tog datuma (Prvostepena presuda, par. 1650-1657), Pretresno vijeće se takođe oslonilo na jednu činjenicu o kojoj je presuđeno i sudskomedicinske dokaze. V. Prvostepena presuda, par. 1656 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1064, dokazne predmete P4853, P646 (povjerljivo)). U vezi s incidentom 10.6 iz Priloga A Optužnici, koji se odnosi na ubijanje najmanje 300 nesrba, uključujući civile, od strane srpskih snaga u selu Biščani i okolnim zaseocima Hegići, Mrkalji, Ravine, Duratovići, Kadići, Lagići i Čemernica 20. jula 1992. ili približno tog datuma (Prvostepena presuda, par. 1693-1715), Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno, sudskomedicinske dokaze i svjedočenja koja su bila predmet unakrsnog ispitivanja. V. Prvostepena presuda, par. 1694 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1073), 1696 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1074, dokazni predmet P646 (povjerljivo)), 1698 (gdje se upućuje na dokazni predmet P4853), 1701 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1075), 1703 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1076, 1077), 1705 (gdje se upućuje na dokazni predmet P646 (povjerljivo)), 1706 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1289), 1712 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1071), 1713 (gdje se upućuje na [REDIGOVANO]), 1714 (gdje se upućuje na dokazne predmete P4853, P4892, P6689, P6690). U vezi s incidentom 14.2 iz Priloga A Optužnici, koji se odnosi na ubijanje približno 45 civila bosanskih Muslimana od strane srpskih snaga kod Paklenika, u opštini Sokolac, 15. juna 1992. (Prvostepena presuda, par. 1080-1093), Pretresno vijeće se takođe oslonilo na pismene izjave svjedoka odbrane i sudskomedicinske dokaze. V. Prvostepena presuda, par. 1084 (gdje se upućuje na dokazni predmet P5508), 1087 (gdje se upućuje na dokazne predmete P4902, P3291), 1088 (gdje se upućuje na dokazne predmete D3206, D3175), 1090-1092 (gdje se upućuje na dokazne predmete P4106, P4853, P4902). U vezi s incidentom 1.1 iz Priloga B Optužnici, koji se odnosi na ubijanje šest muškaraca bosanskih Muslimana na Manjači (Prvostepena presuda, par. 1411-1415), Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno i druge dokaze, uključujući sudskomedicinske dokaze. V. Prvostepena presuda, par. 1412 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 583), 1413 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 584, dokazne predmete P6556, P3519, P3520), 1414 (gdje se upućuje na dokazni predmet P4853). U vezi s incidentom 13.3 iz Priloga B Optužnici, koji se odnosi na ubijanje tri zatočenika na prisilnom radu u zatvoru Kula u periodu od 23. jula do 24. novembra 1992. (Prvostepena presuda, par. 2156-2158), Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće takođe oslonilo na jednu činjenicu o kojoj je presuđeno i druge dokaze, uključujući sudskomedicinske dokaze. V. Prvostepena presuda, par. 2157 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2640, dokazne predmete P4853, P4886). U vezi s incidentom 20.5 iz Priloga C Optužnici, koji se odnosi na zatočenje i zlostavljanje bosanskih Muslimana, od strane srpskih snaga, u Domu Miska Glava, smještenom u selu Miska Glava u opštini Prijedor, u periodu od približno 21. jula do 25. jula 1992. (Prvostepena presuda, par. 1853-1861), Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno. V. Prvostepena presuda, par. 1854 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1102, 1257, 1258), 1855 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 1259), 1858 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1258, 1259, 1260). U vezi s incidentom 20.7 iz Priloga C Optužnici, koji se odnosi na zatočenje i zlostavljanje nesrpskih civila, od strane srpskih snaga, u kasarni u Prijedoru u junu 1992. (Prvostepena presuda, par. 1878-1885), Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno i na svjedočenja koja su bila predmet unakrsnog ispitivanja. V. Prvostepena presuda, par. 1879 (gdje se upućuje na činjenice o kojima je presuđeno 1102, 1264, [REDIGOVANO]), 1882 ([REDIGOVANO]). U vezi s incidentom 27.3 iz Priloga C Optužnici, koji se odnosi na zatočenje i zlostavljanje bosanskih Muslimana u fabrici "Alhos" u aprilu 1992. (Prvostepena presuda, par. 1316-1320), Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno. V. Prvostepena presuda, par. 1317 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2757), 1319 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2758).

Domu kulture u Drinjači, u opštini Zvornik, surovo ih tukle i bole ih noževima.¹²⁰⁷ Pretresno vijeće je u vezi s tim incidentom Karadžića proglasilo odgovornim za progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3 Optužnice) po članu 7(1) Statuta MKSJ-a.¹²⁰⁸ Žalbena vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, primjećuje da su zaključci Pretresnog vijeća o zlostavljanju zatočenih bosanskih Muslimana u cijelosti zasnovani na transkriptu iskaza svjedoka KDZ072 u predmetu *Šešelj*,¹²⁰⁹ koji je Pretresno vijeće prihvatilo na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a bez unakrsnog ispitivanja.¹²¹⁰

461. Tužilaštvo tvrdi da je to svjedočenje dodatno potkrijepljeno svjedočenjima drugih svjedoka i sudskomedicinskim dokazima i da relevantni zaključci imaju potporu i u jednoj činjenici o kojoj je presuđeno.¹²¹¹ Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da tužilaštvo upućuje na dokaze i činjenicu o kojoj je presuđeno na koje se Pretresno vijeće oslonilo u vezi s incidentom 20.1 iz Priloga B Optužnici, koji se odnosi na ubijanje približno 88 zatočenika u Domu kulture u Drinjači, izvršeno nakon njihovog zlostavljanja.¹²¹² Premda je ubijanje zatočenika u Domu kulture u Drinjači, po svemu sudeći, izvršeno nedugo nakon događaja koji je opisan u incidentu 27.5 iz Priloga C Optužnici, nijedan dokaz niti činjenica o kojoj je presuđeno na koje upućuje tužilaštvo ne pružaju direktnu potkrepu neprovjerenom svjedočenju svjedoka KDZ072 da su srpske snage prijetile zatočenicima, surovo ih tukle i bole ih noževima.¹²¹³

462. Upućujući na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s drugim incidentima iz priloga Optužnici i na pravne zaključke, tužilaštvo takođe tvrdi da je ovaj incident iz priloga Optužnici potkrijepljen

---

¹²⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 1329-1333. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je 30. maja 1992. približno 300 muškaraca, žena i djece Muslimana zatočeno u Domu kulture u Drinjači. V. Prvostepena presuda, par. 1330. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su te zatočenike čuvali vojnici bosanskih Srba i da su, između ostalog, žene i djeca kasnije odvojeni od muškaraca. V. Prvostepena presuda, par. 1331. Pretresno vijeće je dalje zaključilo da je 25-30 zatočenika u Domu kulture u Drinjači jedna grupa ljudi u maskirnim uniformama tukla, zlostavljala i vrijeđala. V. Prvostepena presuda, par. 1332.

¹²⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 2486, 2493, 2498, 2512-2518, 2522, 2529, 2530, 3505, 3512-3520, 6022.

¹²⁰⁹ V. Prvostepena presuda, par. 1332, fusnote 4611-4614, gdje se upućuje na dokazni predmet P425. S izuzetkom fotografije koja prikazuje Dom kulture u Drinjači spolja, sadržane u dokaznom predmetu P99, zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa zatočenjem bosanskih Muslimana, njihovim brojem i odvajanjem muškaraca od žena i djece zasnovani su prvenstveno na dokaznom predmetu P425. V. Prvostepena presuda, par. 1330-1332.

¹²¹⁰ Odluka od 10. novembra 2009., par. 47(b).

¹²¹¹ V. Odgovor tužilaštva, par. 310, fusnote 1196 ([REDIGOVANO], P6405, str. 6, 7), 1197 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2762).

¹²¹² Prvostepena presuda, par. 1336, 1337, fusnote 4622, 4623, [REDIGOVANO], P6405 (Razgovor vođen s Marinkom Vasilićem, 21. oktobar 2002.), činjenicu o kojoj je presuđeno 2762.

¹²¹³ Konkretno, Žalbena vijeće primjećuje da se relevantni izvodi [REDIGOVANO] i dokaznog predmeta P6405 tiču samo pogubljenja i sakupljanja leševa zatočenika u Domu kulture u Drinjači. V. [REDIGOVANO]; dokazni predmet P6405, str. 6, 7. Isto tako, činjenica o kojoj je presuđeno 2762 odnosi se na ubijanje deset zatočenika u Domu kulture u Drinjači koje su izvršili Beli orlovi. V. Prvostepena presuda, par. 1336. V. Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje, par. 98; Dodatak A, paginacija Sekretarijata 36244, broj 2761.

"obrascem sličnog ponašanja".¹²¹⁴ Pošto je razmotrilo incidente iz priloga Optužnici na koje upućuje tužilaštvo, Žalbeno vijeće smatra da u analizi tih incidenata koju je dalo Pretresno vijeće nema ničega što ukazuje na to da se ono oslonilo na te dokaze ili na te zaključke kao na potkrepljujući obrazac ponašanja u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici.¹²¹⁵ Što se tiče pravnih zaključaka, Žalbeno vijeće primjećuje da se u pravnim zaključcima o progonu kao zločinu protiv čovječnosti¹²¹⁶ na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici upućuje kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici kada se opisuju uslovi zlostavljanja zatočenika u zatočeničkim centrima u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a.¹²¹⁷ Po mišljenju Žalbenog vijeća, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, to, međutim, ne pokazuje da se Pretresno vijeće oslonilo na te incidente, zajedno s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici, kao na potkrepljujući obrazac ponašanja kako bi donijelo zaključke van razumne sumnje u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici. Zapravo, raniji zaključci vezani za razne incidente iz priloga Optužnici se u odjeljku s pravnim zaključcima ponavljaju zato da bi se utvrdilo da li ti incidenti ispunjavaju uslove za pomenuto krivično djelo.¹²¹⁸ Žalbeno vijeće smatra, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da Prvostepena presuda, u očiglednoj suprotnosti s predmetima *Popović i drugi* i *Dorđević*,¹²¹⁹ ne sadrži nijednu naznaku da se Pretresno vijeće oslonilo na zaključke ili na dokaze u osnovi tih zaključaka kao na obrazac sličnog ponašanja radi potkrepe zaključaka u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici, koji su zasnovani na neprovjerenim dokazima.¹²²⁰ Žalbeno vijeće stoga konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u prilog osuđujućoj presudi koja je Karadžiću izrečena na osnovu incidenta 27.5

¹²¹⁴ V. Odgovor tužilaštva, par. 309, 310, fusnote 1199 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1295-1353), 1200 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2485, 2522, 2523, 3443-3445).

¹²¹⁵ Prvostepena presuda, par. 1329-1333. V. takođe Prvostepena presuda, par. 1295, 1301 (incident 20.2 iz Priloga B Optužnici, incident 27.1 iz Priloga C Optužnici), 1302-1307 (incident 27.2 iz Priloga C Optužnici), 1308-1311 (incident 20.3 iz Priloga B Optužnici), 1312-1315 (incident 16.3 iz Priloga A Optužnici), 1316-1320 (incident 27.3 iz Priloga C Optužnici), 1321-1328 (incident 27.4 iz Priloga C Optužnici), 1347-1349 (incident 20.4 iz Priloga B Optužnici), 1350-1353 (incident 27.7 iz Priloga C Optužnici).

¹²¹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 2482-2570.

¹²¹⁷ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2486, 2491.

¹²¹⁸ Reference na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici u odjeljku Prvostepene presude u kom se iznose pravni zaključci pokazuju da je Pretresno vijeće podsjetilo na zaključke koje je već donijelo u vezi sa svakim od incidenata iz priloga Optužnici i u njima nema naznaka da se ono oslonilo na potkrepljujući obrazac ponašanja prilikom donošenja zaključaka u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici. V. Prvostepena presuda, par. 2485, 2486.

¹²¹⁹ U Prvostepenoj presudi u predmetu *Popović i drugi* i u Prvostepenoj presudi u predmetu *Dorđević* jasno je naznačeno da su zaključci koji su doneseni na osnovu neprovjerenih dokaza potkrijepljeni posrednim dokazima koji pokazuju obrazac ponašanja. V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 448 ("Međutim, treba napomenuti da su okolnosti koje opisuje svjedok PW-116 analogne onima na drugim lokacijama na kojima je utvrđeno da je vršeno 'situaciono uslovljeno' ubijanje."); Prvostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 2027.

¹²²⁰ Prvostepena presuda, par. 1329-1333.

iz Priloga C Optužnici oslonilo isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjereno svjedočenje na osnovu pravila 92*bis*.¹²²¹

463. Što se tiče incidenta 20.4 iz Priloga B Optužnici, Pretresno vijeće je konstatovalo da su srpske snage u maju 1992. ubile najmanje dva muškarca na poljoprivrednom dobru Ekonomija i Karadžića je u vezi s tim incidentom proglasilo odgovornim, po članu 7(1) Statuta MKSJ-a, za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 5 Optužnice), ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 6 Optužnice) i progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3 Optužnice).¹²²² Žalbena vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, primjećuje da zaključci Pretresnog vijeća u vezi s tim incidentom iz priloga Optužnici počivaju u cijelosti na izjavi svjedoka Jusufa Avdispahića,¹²²³ koja je prihvaćena na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika MKSJ-a bez unakrsnog ispitivanja.¹²²⁴ Tužilaštvo tvrdi da osuđujuća presuda izrečena na osnovu incidenta 20.4 iz Priloga B Optužnici počiva i na jednoj činjenici o kojoj je presuđeno, te na "obrascu sličnog ponašanja".¹²²⁵ Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da tužilaštvo upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno na koju je Pretresno vijeće uputilo u svojim zaključcima vezanim za incident 27.6 iz Priloga C Optužnici, koji se odnosi da jedno drugo kriminalno ponašanje na poljoprivrednom dobru Ekonomija, koje je Pretresno vijeće razlikovalo od onog iz incidenta 20.4 iz Priloga B Optužnici.¹²²⁶

464. Isto tako, tužilaštvo upućivanjem na zaključke vezane za druge incidente iz priloga Optužnici i na pravne zaključke, u prilog svojoj sugestiji da je taj događaj potkrijepljen "obrascom sličnog ponašanja", nije pokazalo da se Pretresno vijeće na njih oslonilo kao na dokaz o obrascu ponašanja koji pruža potkrepu u vezi s incidentom 20.4 iz Priloga B Optužnici. Ništa u vezi s incidentima iz priloga Optužnici na koje upućuje tužilaštvo ne ukazuje na to da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze ili zaključke vezane za njih kao na potkrepljujući obrazac ponašanja u vezi s

---

¹²²¹ Tužilaštvo takođe ističe da je Karadžić u svom završnom pretresnom podnesku priznao da su se ti zločini dogodili. V. Odgovor tužilaštva, par. 310, fusnota 1195, [REDIGOVANO]. Žalbena vijeće ne smatra da tvrdnje koje je Karadžić iznio u svom završnom pretresnom podnesku predstavljaju potkrepu neprovjerenih dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo.

¹²²² Prvostepena presuda, par. 1347-1349, 2451, 2455, 2456, 2482-2484, 3505, 3512-3520, 6022.

¹²²³ Prvostepena presuda, par. 1347-1349, gdje se upućuje na dokazni predmet P70, str. 16, 17.

¹²²⁴ Odluka od 10. novembra 2009., par. 47(d). Svjedočenje Jusufa Avdispahića prvobitno je prihvaćeno pod njegovim pseudonimom, KDZ533, ali je kasnije postalo javno. Odluka od 9. februara 2010., par. 5, 44(3).

¹²²⁵ Odgovor tužilaštva, par. 309, 310, fusnote 1202 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2765, Prvostepenu presudu, par. 1341), 1203 (gdje se upućuje na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 1456, Prvostepenu presudu, fusnota 4637), 1204 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1296-1301, 1308-1311, 1334-1338, 1347-1349), 1205 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2447, 2522, 2523, 3443-3445).

¹²²⁶ V. Prvostepena presuda, par. 1339-1346, fusnota 4658.

incidentom 20.4 iz Priloga B Optužnici.¹²²⁷ Žalbena vijeće primjećuje da se u pravnim zaključcima o ubistvu kao kršenju zakona ili običaja ratovanja i kao zločinu protiv čovječnosti¹²²⁸ na incident 20.4 iz Priloga B Optužnici upućuje kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici u okviru analize namjere počinilaca¹²²⁹ i statusa žrtava.¹²³⁰ Međutim, iz razloga navedenih gore, Žalbena vijeće se nije uvjerilo, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da taj kumulativni pregled zaključaka vezanih za razne incidente iz priloga Optužnici pokazuje da se Pretresno vijeće oslonilo na sličan obrazac ponašanja kao na potkrepu zaključaka koje je donijelo van razumne sumnje u vezi s incidentom 20.4 iz Priloga B Optužnici.¹²³¹ U skladu s tim, Žalbena vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u prilog osuđujućim presudama koje su Karadžiću izrečene na osnovu incidenta 20.4 iz Priloga B Optužnici oslonilo isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjereno svjedočenje na osnovu pravila 92bis.¹²³²

465. Što se tiče incidenta 13.1 iz Priloga B Optužnici, Pretresno vijeće je konstatovalo da su srpske snage 7. maja 1992. ili približno tog datuma nasmrtno pretukle Zlatana Salčinovića i jednog drugog zatočenika u zatvoru Kula i zaključilo da je Karadžić u vezi s tim incidentom odgovoran, po članu 7(1) Statuta MKSJ-a, za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 5 Optužnice), ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 6 Optužnice) i progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3 Optužnice).¹²³³ Žalbena vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka oslonilo prvenstveno na izjavu svjedoka Mirsada Smajša,¹²³⁴ koja je prihvaćena na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a bez unakrsnog ispitivanja.¹²³⁵ Žalbena vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, dalje primjećuje da se, iako sudskomedicinski dokazi

¹²²⁷ Prvostepena presuda, par. 1347-1349. V. takođe Prvostepena presuda, par. 1296-1301 (incident 20.2 iz Priloga B Optužnici, incident 27.1 iz Priloga C Optužnici), 1308-1311 (incident 20.3 iz Priloga B Optužnici), 1334-1338 (incident 20.1 iz Priloga B Optužnici), 1347-1349 (incident 20.4 iz Priloga B Optužnici).

¹²²⁸ V. Prvostepena presuda, par. 2446-2456.

¹²²⁹ Prvostepena presuda, par. 2451, gdje se upućuje na incidente 2.1, 4.1, 5.1, 10.1, 12.1, 15.1, 15.4, 15.5, 16.2, 18.1, 18.3, 20.1, 20.2, 20.3, 20.4 iz Priloga B Optužnici ("Pretresno] [v]ijeće je zaključilo da su žrtve (i) ubijene od strane srpskih snaga tokom zatočenja").

¹²³⁰ Prvostepena presuda, par. 2454, gdje se upućuje na incidente 2.1, 4.1, 5.1, 8.1, 10.1, 12.1, 12.2, 15.1-15.6 iz Priloga B Optužnici, incident 10.8 iz Priloga A Optužnici, incidente 16.1, 16.2, 18.1-18.3, 20.1, 20.4, 1.1-1.4, 13.1 iz Priloga B Optužnici ("neki su ubijeni nakon što su ih srpske snage zatočile u zatočeničkim objektima koji se navode u prilogima Optužnici").

¹²³¹ Reference na incident 20.4 iz Priloga B Optužnici u odjeljku Prvostepene presude u kom se iznose pravni zaključci pokazuju da je Pretresno vijeće podsjetilo na zaključke koje je već donijelo u vezi sa svakim od incidenata iz priloga Optužnici i u njima nema naznaka da se ono oslonilo na potkrepljujući obrazac ponašanja prilikom donošenja zaključaka u vezi s incidentom 20.4 iz Priloga B Optužnici. V. Prvostepena presuda, par. 2448, 2451.

¹²³² Pored toga, iako tužilaštvo sugeriše da je Karadžić u svom završnom pretresnom podnesku priznao činjenice u osnovi tog incidenta, Žalbena vijeće primjećuje da je to priznanje bilo ograničeno na zločine vezane za incident 27.6 iz Priloga C Optužnici, a ne incident 20.4 iz Priloga B Optužnici. V. Prvostepena presuda, fusnote 4637, 4658, 4659.

¹²³³ Prvostepena presuda, par. 2153-2155, 2447, 2451, 2455, 2456, 2482-2484, 3505, 3512-3524, 6022-6024.

¹²³⁴ Prvostepena presuda, par. 2153-2155, gdje se upućuje na dokazni predmet P43, str. 2, 3.

¹²³⁵ Odluka od 15. oktobra 2009., par. 32(a).

potkrepljuju izjavu svjedoka Mirsada Smajša u vezi s ubijanjem Zlatana Salčinovića,¹²³⁶ zaključci o ubijanju drugog zatočenika zasnivaju isključivo na neprovjerenim dokazima.¹²³⁷

466. Tužilaštvo tvrdi da zaključci vezani za incident 13.1 iz Priloga B Optužnici imaju potporu u drugim dokazima i u jednoj činjenici o kojoj je presuđeno.¹²³⁸ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo upućuje na dokaze koji se odnose na opšte uslove zatočenja i postupanje prema zatočenicima u zatvoru Kula,¹²³⁹ koji su korišteni kao potpora zasebnim zaključcima vezanim za incident 18.2 iz Priloga C Optužnici i tiču se jednog drugog kriminalnog ponašanja u zatvoru Kula.¹²⁴⁰ Pored toga, iako tužilaštvo upućuje i na sudskomedicinske dokaze koji potkrepljuju činjenicu smrti Zlatana Salčinovića,¹²⁴¹ Žalbeno vijeće smatra, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da ti dokazi ne potkrepljuju izjavu svjedoka Mirsada Smajša u vezi s ubijanjem drugog zatočenika.

467. Prelazeći na argumente tužilaštva da zaključci Pretresnog vijeća vezani za incidente iz priloga Optužnici i njegovi pravni zaključci pokazuju postojanje "obrasca sličnog ponašanja",¹²⁴² Žalbeno vijeće konstatuje da nijedan od incidenata iz priloga Optužnici na koje upućuje tužilaštvo ne ukazuje na to da se Pretresno vijeće na njega oslonilo kao na dokaz o obrascu ponašanja koji pruža potkrepu u vezi s incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici.¹²⁴³ Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće, u diskusiji o svojim pravnim zaključcima vezanim za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja i kao zločin protiv čovječnosti,¹²⁴⁴ na incident 13.1 iz Priloga B Optužnici upućuje kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici, kada kaže da je "zaključilo da su žrtve [...] umrle od posljedica teškog premlaćivanja od strane srpskih snaga tokom zatočenja".¹²⁴⁵

¹²³⁶ Prvostepena presuda, par. 2154, gdje se upućuje na dokazni predmet P4853, str. 89.

¹²³⁷ Prvostepena presuda, par. 2153-2155.

¹²³⁸ Odgovor tužilaštva, par. 309, 310, fusnote 1252 (gdje se upućuje na: svjedok Hajrudin Karić, T. 23. juni 2011. str. 15307, svjedok KDZ239, T. 15. septembar 2011. str. 18922, Prvostepena presuda, par. 2148, fusnote 7328, 7329), 1253 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2146), 1254 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2636, Prvostepenu presudu, par. 2147), 1255 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2141, 2147-2149).

¹²³⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da se u iskazima svjedoka Hajrudina Karića i KDZ239, koji su unakrsno ispitani, navodi samo da su zatočnici korišteni za prisilni rad, uključujući pokopavanje leševa, i da je nekoliko zarobljenika koji su poslani na rad ubijeno. V. T. 23. juni 2011. str. 15307, T. 15. septembar 2011. str. 18922, T. 16. septembar 2011. str. 19004. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da se relevantni izvodi iz dokaznog predmeta P1126 tiču neadekvatnih uslova u pogledu smještaja, prehrane, higijene i zdravlja zatočenika. V. dokazni predmet P1126, str. 1, 2. Činjenica o kojoj je presuđeno 2636 odnosi se na to da su u zatvoru Kula zatočnike redovno tukli. V. Prvostepena presuda, par. 2147; Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje, Dodatak A, paginacija Sekretarijata 36259.

¹²⁴⁰ Uporodi Prvostepenu presudu, par. 2153-2155, s Prvostepenom presudom, par. 2136-2152.

¹²⁴¹ V. Odgovor tužilaštva, par. 310, fusnota 1256, gdje se upućuje na dokazni predmet P4853.

¹²⁴² V. Odgovor tužilaštva, par. 309, 310, fusnote 1257 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2153-2158), 1258 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2447, 2522, 2523, 3443-3445).

¹²⁴³ Prvostepena presuda, par. 2153-2155 (incident 13.1 iz Priloga B Optužnici), 2156-2158 (incident 13.3 iz Priloga B Optužnici).

¹²⁴⁴ V. Prvostepena presuda, par. 2446-2456.

¹²⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 2451.

Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, ponavlja da taj odlomak iz Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće uputilo na svoje ranije činjenične zaključke, donesene van razumne sumnje u kontekstu svakog od incidenata iz priloga Optužnici, i da ne ukazuje na to da se ono oslonilo na sličan obrazac ponašanja kao na potkrepu dokaza na kojima se zasnivaju zaključci u vezi s incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici.¹²⁴⁶ U skladu s tim, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u prilog osuđujućim presudama koje su Karadžiću izrečene na osnovu ubijanja drugog zatočenika u vezi s incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici oslonilo isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerene dokaze.

468. Što se tiče incidenta 22.5 iz Priloga C Optužnici, Pretresno vijeće je konstatovalo da su 27. maja 1992. ili približno tog datuma Faik Bišćević i još dvojica Muslimana zatočenih u vojnom objektu u Magaricama bili premlaćeni i izloženi maltretiranju od strane srpskih snaga.¹²⁴⁷ U vezi s tim incidentom, Pretresno vijeće je Karadžića proglasilo odgovornim za progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3 Optužnice) po članu 7(1) Statuta MKSJ-a.¹²⁴⁸ Prilikom donošenja tih zaključaka, Pretresno vijeće se oslonilo na transkripte iskaza Faika Bišćevića iz predmeta *Brđanin* i predmeta *Krajišnik*,¹²⁴⁹ koje je Pretresno vijeće prihvatilo bez unakrsnog ispitivanja na osnovu pravila 92*quater* Pravilnika MKSJ-a.¹²⁵⁰

469. Prema tvrdnji tužilaštva, neprovjereno svjedočenje Faika Bišćevića dodatno je potkrijepljeno činjenicom o kojoj je presuđeno 2546 i svjedočenjima koja su bila predmet unakrsnog ispitivanja.¹²⁵¹ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da se činjenica o kojoj je presuđeno i svjedočenja na koje upućuje tužilaštvo tiču samo zatočenja i maltretiranja Faika Bišćevića.¹²⁵² Ne postoje dokazi koji potkrepljuju zaključke Pretresnog vijeća u mjeri u kojoj se oni odnose na maltretiranje druge dvojice Muslimana.¹²⁵³

---

¹²⁴⁶ Reference na incident 13.1 iz Priloga B Optužnici u odjeljku Prvostepene presude u kom se iznose pravni zaključci pokazuju da je Pretresno vijeće podsjetilo na zaključke koje je već donijelo u vezi sa svakim od incidenata iz priloga Optužnici i u njima nema naznaka da se ono oslonilo na potkrepljujući obrazac ponašanja prilikom donošenja zaključaka u vezi s incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici. V. Prvostepena presuda, par. 2447, 2451.

¹²⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 2019-2024.

¹²⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 2485, 2491, 2498, 2507, 2512-2518, 2522, 2529, 2530, 2542, 3505, 3512-3524, 6022.

¹²⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 2020 (gdje se upućuje na dokazne predmete P135, P122), 2021 (gdje se upućuje na dokazni predmet P135), 2022, 2023 (gdje se upućuje na dokazne predmete P135, P122).

¹²⁵⁰ V. takođe *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja šesnaest svjedoka i s njima povezanih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92*quater*, 30. novembar 2009., par. 90(ii).

¹²⁵¹ Odgovor tužilaštva, par. 310, fusnote 1247 (gdje se upućuje na činjenicu o kojoj je presuđeno 2546, Prvostepenu presudu, par. 2022), 1248 (gdje se upućuje na dokazni predmet P3395 (pod pečatom), Prvostepenu presudu, par. 2021).

¹²⁵² Prvostepena presuda, par. 2021, 2022. V. takođe dokazni predmet P3395 (pod pečatom); Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje, Dodatak A, paginacija Sekretarijata 36268.

¹²⁵³ Prvostepena presuda, par. 2022.

470. Upućujući na zaključke vezane za druge incidente iz priloga Optužnici i na pravne zaključke Pretresnog vijeća, tužilaštvo takođe sugerije da pomenuti zaključak ima potporu u potkrepljujućem "obracu sličnog ponašanja".¹²⁵⁴ Žalbeno vijeće smatra da nijedan od incidenata iz priloga Optužnici na koje upućuje tužilaštvo ne ukazuje na to da se Pretresno vijeće na njih oslonilo kao na dokaz o obrascu ponašanja koji pruža potkrepu u vezi s incidentom 22.5 iz Priloga C Optužnici.¹²⁵⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u diskusiji o svojim pravnim zaključcima vezanim za progon kao zločin protiv čovječnosti,¹²⁵⁶ na incident 22.5 iz Priloga C Optužnici uputilo kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici kada je opisivalo uslove zlostavljanja zatočenika u zatočeničkim centrima u okviru sveobuhvatnog UZP-a.¹²⁵⁷ Međutim, iz razloga navedenih gore, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, ponavlja da se u tim odlomcima naprosto upućuje na ranije činjenične zaključke, donesene van razumne sumnje u kontekstu svakog od incidenata iz priloga Optužnici, i da oni ne ukazuju na to da se Pretresno vijeće oslonilo na sličan obrazac ponašanja kao na potkrepu dokaza na kojima se zasnivaju zaključci u vezi s incidentom 22.5 iz Priloga C Optužnici.¹²⁵⁸ U skladu s tim, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da se Pretresno vijeće u prilog osuđujućoj presudi koja je Karadžiću izrečena na osnovu incidenta 22.5 iz Priloga C Optužnici nedopušteno oslonilo, isključivo i u odlučujućoj mjeri, na neprovjerene dokaze.

471. Što se tiče incidenta 11.1 iz Priloga E Optužnici, Pretresno vijeće je konstatovalo da su, nakon pada Srebrenice, pripadnici snaga bosanskih Srba ubili dvojicu Muslimana kod mjesta Snagova.¹²⁵⁹ Pretresno vijeće je Karadžića u vezi s tim incidentom osudilo, djelimično, za genocid (tačka 2 Optužnice), istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 4 Optužnice) i ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 6 Optužnice), po članu 7(1) Statuta MKSJ-a.¹²⁶⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka oslonilo na transkripte

---

¹²⁵⁴ Odgovor tužilaštva, par. 309, 310, fusnote 1249 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1979-2024), 1250, (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2485, 2522, 2523, 3443-3445).

¹²⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 1979-1991 (incident 22.1 iz Priloga C Optužnici), 1992-1998 (incident 22.2 iz Priloga C Optužnici), 1999-2018 (incident 17.1 iz Priloga B Optužnici), 2019-2024 (incident 22.5 iz Priloga C Optužnici).

¹²⁵⁶ V. Prvostepena presuda, par. 2482-2570.

¹²⁵⁷ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2491, 2507, 2522, 2542.

¹²⁵⁸ Reference na incident 22.5 iz Priloga C Optužnici u odjeljku Prvostepene presude u kom se iznose pravni zaključci pokazuju da je Pretresno vijeće podsjetilo na zaključke koje je već donijelo u vezi sa svakim od incidenata iz priloga Optužnici i u njima nema naznaka da se ono oslonilo na potkrepljujući obrazac ponašanja prilikom donošenja zaključaka u vezi s incidentom 22.5 iz Priloga C Optužnici. V. Prvostepena presuda, par. 2507, 2522.

¹²⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 5477-5481.

¹²⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 5655-5673, 5744, 5831, 6022-6024, fusnota 20574. Pretresno vijeće na osnovu tog događaja Karadžića nije osudilo za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, jer bi to bilo nedopušteno kumulativno u odnosu na osuđujuću presudu koja mu je po istoj osnovi izrečena za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti. Prvostepena presuda, par. 6024, fusnota 20574.

iskaza svjedoka KDZ365 u predmetu *Popović i drugi*,¹²⁶¹ koje je prihvatilo na osnovu pravila 92bis Pravidnika MKSJ-a bez unakrsnog ispitivanja.¹²⁶²

472. Tužilaštvo tvrdi da je to svjedočenje dodatno potkrijepljeno drugim dokumentarnim dokazima i "obrascem sličnog ponašanja".¹²⁶³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da dokazi na koje tužilaštvo upućuje pružaju potporu neprovjerenim dokazima samo u mjeri u kojoj se oni odnose na predaju grupe muškaraca Muslimana i na priključivanje jedne grupe policajaca snagama bosanskih Srba; međutim, ti dokazi ne potkrepljuju svjedočenje svjedoka KDZ365 u vezi s kasnijim ubijanjem dvojice bosanskih Muslimana.¹²⁶⁴

473. Što se tiče tvrdnje tužilaštva da zaključci vezani za druge incidente iz priloga Optužnici i oni iz pravnih zaključaka pokazuju "obrazac sličnog ponašanja" koji potkrepljuje incident 11.1 iz Priloga E Optužnici,¹²⁶⁵ Žalbeno vijeće smatra da nijedan od incidenata iz priloga Optužnici na koje upućuje tužilaštvo ne ukazuje na to da se Pretresno vijeće na njega oslonilo kao na dokaz o obrascu ponašanja koji pruža potkrepu u vezi s incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici. Što se tiče relevantnih pravnih zaključaka, Žalbeno vijeće primjećuje da se u zaključcima o ubistvu i istrebljivanju kao zločinima protiv čovječnosti i ubistvu kao kršenju zakona ili običaja ratovanja¹²⁶⁶ na incident 11.1 iz Priloga E Optužnici upućuje kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici kada se opisuju okolnosti ubijanja muškaraca bosanskih Muslimana.¹²⁶⁷ Međutim, iz razloga objašnjenih gore, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, ne smatra da upućivanje na ranije činjenične zaključke pokazuje da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze ili zaključke o sličnom obrascu ponašanja kao na potkrepu dokaza na kojima se zasnivaju zaključci u vezi s incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici.¹²⁶⁸ U skladu s tim, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u prilog osuđujućim presudama koje su Karadžiću izrečene na osnovu incidenta 11.1 iz Priloga E Optužnici oslonilo isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerene dokaze.

¹²⁶¹ Prvostepena presuda, par. 5478-5480, gdje se upućuje na dokazne predmete P325 (pod pečatom), P326 (pod pečatom).

¹²⁶² Odluka od 21. decembra 2009. u vezi s odgođenim objelodanjivanjem, par. 32(a).

¹²⁶³ V. Odgovor tužilaštva, par. 309, 310, fusnote 1268 (gdje se upućuje na dokazni predmet P4949), 1269 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5744).

¹²⁶⁴ V. dokazni predmet P4949. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5480, fusnota 18724.

¹²⁶⁵ V. Odgovor tužilaštva, par. 310, fusnota 1269, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5744.

¹²⁶⁶ V. Prvostepena presuda, par. 5607-5612.

¹²⁶⁷ V. npr. Prvostepena presuda, par. 5609, 5610, 5615. Paragraf 5744 Prvostepene presude na koji tužilaštvo upućuje ne pokazuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir razne zaključke kako bi utvrdilo postojanje potkrepljujućeg obrasca ponašanja u vezi s incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici, budući da se u tom paragrafu naprosto ponavljaju raniji zaključci doneseni van razumne sumnje.

¹²⁶⁸ Reference na incident 11.1 iz Priloga E Optužnici u odjeljku Prvostepene presude u kom se iznose pravni zaključci pokazuju da je Pretresno vijeće podsjetilo na zaključke koje je već donijelo u vezi sa svakim od incidenata iz priloga

474. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, da je Karadžić pokazao da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo fundamentalno pravo iz člana 21(4)(e) Statuta MKSJ-a da ispita svjedoke koji ga terete ili da se oni ispituju u njegovo ime kada mu je izreklo osuđujuće presude nakon što se nedopušteno, isključivo ili u odlučujućoj mjeri, oslonilo na neprovjerene dokaze prilikom donošenja zaključaka vezanih za incident 27.5 iz Priloga C Optužnici, incident 20.4 iz Priloga B Optužnici i incident 11.1 iz Priloga E Optužnici, kao i za incident 13.1 iz Priloga B Optužnici, u vezi s ubijanjem jednog zatočenika u zatvoru Kula, te za incident 22.5 iz Priloga C Optužnici, u vezi s maltretiranjem dvojice Muslimana u vojnom objektu u Magaricama. Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić zbog takvih kršenja nije imao mogućnost da provjeri dokaze vezane za te konkretne događaje na koje se Pretresno vijeće oslonilo kada ga je osudilo. Time je prouzrokovana stvarna šteta koja obesnažuje presudu u mjeri u kojoj su osuđujuće presude koje su mu izrečene zasnovane na tim zaključcima. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, smatra da je jedina primjerena mjera ta da se osuđujuće presude izrečene Karadžiću djelimično ponište, u mjeri u kojoj se oslanjaju na te zaključke. Eventualni uticaj takvih grešaka na Karadžićevu kaznu biće ocijenjen dolje u tekstu.

(c) Zaključak

475. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudija Joensena i De Prade, odobrava osnovu 31 Karadžićeve žalbe, djelimično, i poništava osuđujuće presude koje su mu izrečene, u mjeri u kojoj se one oslanjaju na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici, incident 20.4 iz Priloga B Optužnici, incident 13.1 iz Priloga B Optužnici, djelimično, incident 22.5 iz Priloga C Optužnici, djelimično, i incident 11.1 iz Priloga E Optužnici. Žalbeno vijeće će eventualni uticaj ovog zaključka na Karadžićevu kaznu razmotriti dolje u tekstu.¹²⁶⁹ Žalbeno vijeće odbija preostali dio osnove 31 Karadžićeve žalbe.

Optužnici i u njima nema naznaka da se ono oslonilo na potkrepljujući obrazac ponašanja prilikom donošenja zaključaka u vezi s incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici. V. Prvostepena presuda, par. 5607, 5609.

¹²⁶⁹ V. odjeljak V.D dolje.

C. Sarajevo

1. Navodne greške u vezi sa zaključcima o neselektivnom i nesrazmjernom granatiranju Sarajeva (osnova 33)

476. Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP vezan za Sarajevo, čiji je glavni cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom Sarajeva putem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja koju je provodio Sarajevsko-romanijski korpus (dalje u tekstu: SRK), nastao krajem maja 1992. i da je njegovo provođenje trajalo sve do oktobra 1995. godine.¹²⁷⁰ Pretresno vijeće je utvrdilo da je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo, da je imao namjeru širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva i da je značajno doprinio provođenju zajedničkog plana.¹²⁷¹ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Karadžić, zajedno s drugim članovima UZP-a vezanog za Sarajevo, imao namjeru da poćini ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile.¹²⁷² Pretresno vijeće je Karadžića osudilo, po ćlanu 7(1) Statuta MKSJ-a, za ubistvo kao zloćin protiv ćovjećnosti (taćka 5 Optućznice), kao i za ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile kao kršenja zakona ili obićaja ratovanja (taćke 6, 9, odnosno 10 Optućznice).¹²⁷³

477. Kada je Karadžića osudilo za krivićna djela proizićla iz granatiranja Sarajeva, Pretresno vijeće se oslonilo, djelimićno, na svoje zaključke da je granatiranje izvrćeno 28. i 29. maja 1992. – koje je u Optućznici opisano kao incident 1 iz Priloga G – i granatiranje izvrćeno u periodu od 5. do 8. juna 1992. – koje je u Optućznici opisano kao incident 2 iz Priloga G – bilo "neselektivno" i "nesrazmjerno".¹²⁷⁴ Pretresno vijeće je utvrdilo da su se incidenti 1 i 2 iz Priloga G Optućznici desili "u ćisto urbanom okrućenju, u kojem su velike koncentracije civila i civilnih objekata bile blisko pomijećane s nekoliko vojnih ciljeva" i da su u granatiranju koje je izvrćio SRK "gaćdana ćitava civilna naselja u Sarajevu, pri ćemu nije pravljena nikakva razlika izmeću civilnih i vojnih ciljeva".¹²⁷⁵ Pored toga, Pretresno vijeće je zaključilo da je, "ćak i da [je] prvobitno [...] bil[o] pokrenut[o] kao odgovor na napade bosanskih Muslimana koji su izvrćeni s konkrećnih lokacija u

---

¹²⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 4649, 4676.

¹²⁷¹ Prvostepena presuda, par. 4891.

¹²⁷² Prvostepena presuda, par. 4928.

¹²⁷³ Prvostepena presuda, par. 4937-4939.

¹²⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 4053-4055.

¹²⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 4053.

Sarajevu, [...] granatiranje koje je SRK izveo [u incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici] bilo izvršeno na nesrazmjeran način".¹²⁷⁶

478. Na osnovu tih zaključaka, Pretresno vijeće je izvelo zaključak da su incidenti 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, zajedno s kasnijim incidentima granatiranja iz priloga Optužnici za koje je konstatovalo da su bili neselektivni i/ili nesrazmjerni, bili napadi "usmjereni protiv civila".¹²⁷⁷ S obzirom na taj zaključak, Pretresno vijeće je dalje zaključilo da incidenti 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, zajedno s drugim incidentima granatiranja i snajperskog djelovanja iz priloga Optužnici, predstavljaju krivično djelo protivpravnih napada na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja i krivično djelo terorisanja.¹²⁷⁸ Pored toga, Pretresno vijeće je utvrdilo da incident 2 iz Priloga G Optužnici, zajedno s drugim incidentima granatiranja i snajperskog djelovanja iz priloga Optužnici, predstavlja ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹²⁷⁹

479. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, posebno u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, pogriješilo u primjeni načela prava oružanih sukoba kada je zaključilo da je granatiranje u Sarajevu bilo "neselektivno" i "nesrazmjerno".¹²⁸⁰ Žalbeno vijeće će razmotriti Karadžićeve argumente redom.

(a) Načelo razlikovanja

480. Kao što je Žalbeno vijeće gore podsjetilo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je granatiranje o kom je riječ u incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bilo neselektivno.¹²⁸¹ Pretresno vijeće se oslonilo na taj zaključak, djelimično, zajedno s kasnijim incidentima granatiranja iz priloga Optužnici za koje je konstatovalo da su bili neselektivni i/ili nesrazmjerni, kako bi izvelo zaključak da su ti napadi bili "usmjereni protiv civila"¹²⁸² i na toj osnovi je Karadžića osudilo po tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice za njegovo učešće u UZP-u vezanom za Sarajevo.¹²⁸³

¹²⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 4053.

¹²⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 4623.

¹²⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 4628, 4635.

¹²⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 4612, 4618, fusnota 15512.

¹²⁸⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 570, 571, 574, 575, 583-585, 588, 589, 592, 595, 597, 598. V. takođe Karadžićeva najava žalbe, str. 2, 12. Karadžić takođe tvrdi da su greške Pretresnog vijeća dovele do pogrešnog zaključka da je postojala kampanja terorisanja civila u Sarajevu i da je on dijelio namjeru za tu kampanju. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 575, 598. Shodno tome, on tvrdi da Žalbeno vijeće treba poništiti osuđujuće presude koje su mu u vezi sa zločinima u Sarajevu izrečene po tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 600.

¹²⁸¹ Prvostepena presuda, par. 4053-4055.

¹²⁸² Prvostepena presuda, par. 4623.

¹²⁸³ Prvostepena presuda, par. 4612, 4616, 4628, 4632, 4635, 4937-4939, fusnota 15512.

481. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u načinu na koji je primijenilo načelo razlikovanja u svojoj analizi napada o kojima je riječ u incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici.¹²⁸⁴ On tvrdi da je, s obzirom na univerzalnu praksu država i "samu prirodu *jus in bello*", Pretresno vijeće bilo dužno da ocijeni postojanje legitimnih vojnih ciljeva iz perspektive razumnog vojnog komandanta koji se sprema da izvrši napad.¹²⁸⁵ Umjesto toga, kako tvrdi, Pretresno vijeće se, kada je konstatovalo da je granatiranje bilo neselektivno, pogrešno oslonilo na utiske "posmatrača i žrtava".¹²⁸⁶

482. Karadžić takođe tvrdi da je, da bi Pretresno vijeće moglo da konstataje da je granatiranje bilo neselektivno, tužilaštvo bilo dužno da pobije argument da granate koje su pale daleko od nepokretnih vojnih ciljeva nisu bile ispaljene na neplanirane pokretne ciljeve.¹²⁸⁷ S obzirom na dokaze odbrane o izviđanju koje je SRK vršio u Sarajevu, dokaze da su snage ABiH koristile mobilne minobacače i da su se kretale po cijelom Sarajevu i dokaze da je SRK gađao mobilnu artiljeriju ABiH, Karadžić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da isključi mogućnost da je SRK uočio pokretne vojne ciljeve i gađao ih.¹²⁸⁸ Što se tiče konkretno incidenata 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, on skreće pažnju na dokaze da su snage ABiH u relevantnim periodima

---

¹²⁸⁴ Iako Karadžić takođe iznosi navod da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je "cjelokupna kampanja granatiranja bila neselektivna", Žalbeno vijeće primjećuje da on nastoji da potkrijepi samo svoje argumente o pogrešnoj primjeni načela razlikovanja u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 570, 575, 578, 581, fusnote 804, 815. Valja napomenuti da je Pretresno vijeće i za incidente 4 i 10-15 iz priloga G Optužnici konstatovalo da su predstavljali neselektivne napade. V. Prvostepena presuda, par. 4616, 4626, fusnota 15527. Prilikom donošenja zaključka da su oni bili neselektivni, Pretresno vijeće se oslonilo, djelimično, na činjenicu da je oružje korišteno u tim napadima – modifikovane avio-bombe – "suštinski nepreciz[no]" i da "ni[je] bil[o] podesn[o] za gađanje konkretnih meta", te da je stoga po samoj svojoj prirodi "neselektivno". Prvostepena presuda, par. 4379, 4616, fusnota 15527. Takva vrsta napada izričito je zabranjena zakonima ili običajima ratovanja. Konkretno, ona predstavlja vrstu napada koja je u članu 51(4)(b) Dopunskog protokola I navedena kao primjer neselektivnog napada, a to je napad u kojem se "upotrebljavaju metodi ili sredstva vođenja borbe koji se ne mogu usmjeriti na određeni vojni cilj". Karadžić ne iznosi navod o grešci u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća da su modifikovane avio-bombe suštinski "neselektivno" oružje. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je za incident 4 iz Priloga G Optužnici konstatovano da predstavlja primjer neselektivnog otvaranja vatre. V. Prvostepena presuda, par. 4087, fusnota 15527. Jedini Karadžićev argument koji se tiče tog incidenta jeste da postoje dokazi o prisustvu mobilnih minobacača ABiH, na koje on upućuje u prilog svom širem argumentu da tužilaštvo nije pobilo tvrdnju da oni nisu bili legitimni vojni ciljevi koji su gađani u predmetno vrijeme. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 580, 582, fusnota 822. Međutim, taj šturi argument ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je napad iz incidenta 4 iz Priloga G Optužnici bio neselektivan, koji je zasnovan, djelimično, na rezonovanju da je, "čak i da su jedinice SRK-a unaprijed znale da će vojnici ABiH biti prisutni i u kojem broju, onima koji su pokrenuli napad moralo [...] biti [...] očigledno da će se na utakmici neminovno okupiti veliki broj civila s obzirom na (i) činjenicu da se radilo o fudbalskoj utakmici, kao čisto civilnoj aktivnosti; (ii) vrijeme kad se utakmica igrala, odnosno da je to bilo danju i za vrijeme prekida vatre; i (iii) mjesto gdje se utakmica igrala, odnosno usred stambene zone, okruženo stambenim zgradama" i na konstataciji Pretresnog vijeća da "odluka SRK-a da na takav događaj ispali dvije minobacačke granate čija je namjena neutralisanje aktivnosti na širokom području pokazuje, sa svoje strane, da te jedinice SRK-a nisu preduzele mjere opreza u skladu s ratnim pravom". Prvostepena presuda, par. 4087.

¹²⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 571-573, 575.

¹²⁸⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 571, 575. S tim u vezi, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svjedočenja Johna Wilsona, Pyersa Tuckera, Martina Bella i žrtava kako bi dokazalo da su se napadi desili u isključivo stambenim četvrtima i daleko od vojnih ciljeva, kao što su kasarne, policijske stanice ili fabrike. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 574.

¹²⁸⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 576, 577, 582.

izvodile borbena dejstva širom Sarajeva i tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da su napadi bili neselektivni.¹²⁸⁹

483. Tužilaštvo odgovara, u vezi s navodnim greškama u primjeni načela razlikovanja, da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je odbacilo Karadžićeve tvrdnje da je SRK gađao samo vojne ciljeve.¹²⁹⁰ Ono tvrdi da Karadžić brka prizmu kroz koju pretresno vijeće mora da ocijeni postojanje nekog vojnog cilja i vrstu dokaza na koje ono s pravom može da se osloni prilikom donošenja te ocjene.¹²⁹¹ Tužilaštvo tvrdi da Karadžić nije pokazao grešku u analizi "vojnih ciljeva" koju je Pretresno vijeće izvršilo u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici.¹²⁹² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da su u kampanji granatiranja koju je provodio SRK gađani civili i civilna područja, a ne mobilni minobacači ABiH.¹²⁹³ S tim u vezi, tužilaštvo sugerše da Karadžić ignoriše zaključke Pretresnog vijeća da su snage SRK-a granatirale neke druge dijelove Sarajeva, a ne one u kojima je ABiH djelovala u vrijeme incidenata 1 i 2 iz Priloga G Optužnici.¹²⁹⁴

484. Karadžić replicira da žrtve i posmatrači na čija se svjedočenja Pretresno vijeće oslonilo nisu bili u poziciji da znaju za očekivanu vojnu prednost koju daju ti napadi.¹²⁹⁵ On dalje tvrdi da tužilaštvo nije pokazalo da ne postoji mogućnost da su mobilni minobacači korišteni na nekim drugim područjima, mimo onih za koja se znalo da ABiH tamo djeluje u vrijeme incidenata 1 i 2 iz Priloga G Optužnici.¹²⁹⁶

---

¹²⁸⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 579, 580.

¹²⁸⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 575, 581. Karadžić takođe sugerše da su okolnosti ovog predmeta slične onima u predmetu *Gotovina*, u kom je Žalbeno vijeće MKSJ-a konstatovalo da je relevantno pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije adekvatno objasnilo kako je moglo da isključi mogućnost "neplaniranih ciljeva". Karadžićev žalbeni podnesak, par. 577, 578, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 63. V. takođe T. 23. april 2018. str. 161 (gdje se tvrdi da su snage ABiH zloupotreblyavale civilne lokacije kao što su "civilni komšiluci", "Ujedinjene nacije, bolnice, škole" tako što su odatle pucale).

¹²⁹⁰ Odgovor tužilaštva, par. 315, 317. V. takođe T. 23. april 2018. str. 221 (gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze da su snage ABiH isprovocirale odgovore SRK-a i da je, s obzirom na neselektivan ili nesrazmjern karakter napada, razumno izvelo zaključak da je on bio usmjeren protiv civilnog stanovništva).

¹²⁹¹ Odgovor tužilaštva, par. 315.

¹²⁹² Odgovor tužilaštva, par. 316, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 4053.

¹²⁹³ Odgovor tužilaštva, par. 320, 321. Tužilaštvo dodaje da je Karadžićevo oslanjanje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač* neprimjereno. V. Odgovor tužilaštva, par. 321.

¹²⁹⁴ Odgovor tužilaštva, par. 320. Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije uputio ni na kakve dokaze o tome da je granatiranje bilo usmjereno samo na mobilne minobacače ABiH, da su mobilni minobacači bili uočeni ili da je SRK naredio da se gađaju neplanirani pokreni ciljevi. V. Odgovor tužilaštva, par. 320.

¹²⁹⁵ Karadžićeva replika, par. 173. Karadžić ističe da su i posmatrači i svjedoci u svojim svjedočenjima priznali da nisu znali za vojne položaje ABiH i/ili za to da je ABiH koristila civilne objekte u vojne svrhe. V. Karadžićeva replika, par. 174, 175.

¹²⁹⁶ Karadžićeva replika, par. 177. Karadžić ističe da je "zaključak iz [Drugostepene presude u predmetu *Gotovina i Markač* da su], [a]ko tužilaštvo ne dokaže da 'projektilima koji su promašili cilj' i pali 'daleko od vojnih ciljeva' nisu bili gađani mobilni minobacači za koje se znalo da ih neprijatelj koristi, dokazi tužilaštva nedovoljni". V. Karadžićeva replika, par. 177.

485. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, napomenulo da vojna akcija koja se pokrene kao odgovor na vojne napade suprotstavljene strane treba da bude "usmjerena protiv vojnih ciljeva".¹²⁹⁷ Međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da su u granatiranju koje je vršio SRK "gađana čitava civilna naselja u Sarajevu, pri čemu nije pravljena nikakva razlika između civilnih i vojnih ciljeva".¹²⁹⁸ Shodno tome, Pretresno vijeće je utvrdilo da je granatiranje bilo "neselektivno".¹²⁹⁹

486. Žalbeno vijeće podsjeća da je MKSJ bio dužan da primjenjuje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja van svake sumnje čine dio međunarodnog običajnog prava.¹³⁰⁰ Žalbeno vijeće dalje podsjeća da u međunarodnom običajnom pravu postoji apsolutna zabrana gađanja civila.¹³⁰¹ Međutim, iako je Žalbeno vijeće MKSJ-a zauzelo stav da se neselektivni napad može okvalifikovati kao napad usmjeren protiv civila ili uputiti na zaključak da je dati napad bio usmjeren protiv civila,¹³⁰² Žalbena vijeća MKSJ-a ili MKSR-a nisu formulisala pravni test vezan za načelo razlikovanja kako se ono primjenjuje u pravu oružanih sukoba.¹³⁰³

487. Žalbeno vijeće primjećuje da je načelo razlikovanja sadržano u Dopunskom protokolu I i da ključne odredbe Dopunskog protokola I, uključujući članove 51 i 52, predstavljaju odraz međunarodnog običajnog prava.¹³⁰⁴ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da su odredbe Statuta MKSJ-a tumačene uz oslanjanje na Dopunski protokol I.¹³⁰⁵ Žalbeno vijeće stoga smatra da, u ovom slučaju, načelo razlikovanja treba tumačiti i primjenjivati u skladu s relevantnim odredbama Dopunskog protokola I.

¹²⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 4053.

¹²⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 4053.

¹²⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 4053-4055.

¹³⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 44; *Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule*, predmet br. IT-94-1-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995., par. 143, gdje se upućuje na Izvještaj generalnog sekretara u skladu s paragrafom 2 Rezolucije 808 Savjeta bezbjednosti, U.N. Doc. S/25704, 3. maj 1993., par. 34.

¹³⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 109.

¹³⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 66; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 275.

¹³⁰³ Žalbeno vijeće primjećuje da je Žalbeno vijeće MKSJ-a nedavno utvrdilo da je relevantno pretresno vijeće pogriješilo kada je za jedan napad konstatovalo da je bio neselektivan, ali da se u njegovoj analizi samo usput navodi pravni okvir mjerodavan za neselektivne napade i to samo u onoj mjeri u kojoj se tiče napada koji su neselektivni s obzirom na vrstu upotrijebljenog naoružanja. V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 434.

¹³⁰⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 87, gdje se upućuje na: *Tužilac protiv Pavla Strugara i drugih*, predmet br. IT-01-42-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi, 22. novembar 2002., par. 9; *Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure*, predmet br. IT-01-47-AR73.3, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po prijedlozima za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis, 11. mart 2005., par. 28. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 59, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 157.

¹³⁰⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 47, 48, 50, 53, 54, 58, 59, 62-65; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 69, 110, 111, 113, 145, 147, 151, 157, 632, 639, 652.

488. Žalbeno vijeće primjećuje da član 51(4) Dopunskog protokola I zabranjuje neselektivne napade, drugim riječima, napade koji su takve prirode da bez razlikovanja pogađaju vojne ciljeve i civile ili civilne objekte.¹³⁰⁶ Prema tome, u skladu s fundamentalnim načelima razlikovanja i zaštite civilnog stanovništva, zakonito se mogu napadati samo vojni ciljevi.¹³⁰⁷ Opšte prihvaćena definicija "vojnih ciljeva" data je u članu 52(2) Dopunskog protokola I, gdje su oni opisani kao "oni objekti koji po svojoj prirodi, smještaju, namjeni ili upotrebi efektivno doprinose vojnoj akciji i čije potpuno ili djelimično uništenje, zauzimanje ili neutralizacija donosi u datim okolnostima očitu vojnu prednost".¹³⁰⁸

489. Žalbeno vijeće smatra da pitanje da li se nekim napadom mogla ostvariti "vojna prednost" zahtijeva ocjenu u vezi s tim da li je bilo razumno smatrati, u okolnostima u kojima se nalazila osoba koja se spremala da izvrši napad, uključujući informacije koje su joj bile dostupne, da se dati objekt koristi tako da efektivno doprinosi vojnoj akciji.¹³⁰⁹ Relevantno pitanje glasi da li je napadač mogao razumno smatrati da dati cilj predstavlja legitimni vojni cilj, a koristan kriterijum za ocjenu razumnosti takvog uvjerenja je kriterijum "razumnog komandanta" na mjestu napadača.¹³¹⁰

490. Imajući u vidu mjerodavno pravo, Žalbeno vijeće će sada razmotriti da li je bilo razumno da Pretresno vijeće van razumne sumnje zaključi da je granatiranje o kom je riječ u incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bilo neselektivno.

491. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je rezimiralo relevantne dokaze vezane za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, podsjetilo na prijetnje koje je Mladić uputio u maju 1992., sugerišući da će, ako snage ABiH napadnu položaje SRK-a u Sarajevu, Sarajevo biti izloženo napadu neselektivnog karaktera.¹³¹¹ S tim u vezi, Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje [REDIGOVANO].¹³¹² [REDIGOVANO].¹³¹³

¹³⁰⁶ U članovima 51(4) i (5) Dopunskog protokola I navode se primjeri vrsta napada koje treba smatrati neselektivnim.

¹³⁰⁷ V. član 52(2) Dopunskog protokola I. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 51.

¹³⁰⁸ V. član 52(2) Dopunskog protokola I. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 330.

¹³⁰⁹ Upor. Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 51. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 356; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 295. Žalbeno vijeće primjećuje da se u komentaru MKCK-a u vezi sa članom 52 Dopunskog protokola I ističe da nisu ponudene precizne definicije i sugeriše da se tekst "u velikoj mjeri oslanja na prosuđivanje vojnika koji će morati da primjenjuju te odredbe". Komentar MKCK-a uz Dopunski protokol I, par. 2037.

¹³¹⁰ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 60.

¹³¹¹ Prvostepena presuda, par. 4022 ("Dana 19. maja 1992., potpukovnik Janković iz JNA izvjestio je Mladića da je ABiH prijetila kasarni i ljudstvu JNA koje se u njoj nalazilo; Mladić je odgovorio da će Jovan Divjak, general ABiH koji je bio srpske nacionalnosti, ako napadne kasarnu 'Maršal Tito', 'presud[iti] smrtnu kaznu prvom sebi, pa celom Sarajevu."), 4023 (gdje se kaže da je na jednom sastanku održanom negdje između 20. i 28. maja 1992. "Mladić predložio da se 'granatira celo Sarajevo iz svih raspoloživih sredstava i oružja") 4024 ("Dana 25. maja 1992., Mladić je jednom neidentifikovanom oficiru JNA rekao: 'Prvi metak koji se opali [...] na kasarnu 'Jusuf Džonlić' ili na kasarnu 'Maršal Tito' i bude prvi vojnik naš ranjen ili prema frontu ili prema ovim kasarnama, ja ću izvršiti odmazdu prema gradu'. Potom je izjavio: 'Potres u Sarajevu će biti i više će na njega u jednoj sekundi pasti granata nego za sve vreme

492. Pretresno vijeće je dalje podsjetilo na dokaze o Mladićevim naređenjima izdatim u vezi s napadima za koje se tereti u incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, iz kojih se, po mišljenju Žalbenog vijeća, vidi jasna namjera da se granate ispaljuju bez obaziranja na načela razlikovanja i zaštite civilnih objekata i civilnog stanovništva.¹³¹⁴ Na primjer, u vezi s incidentom 1 iz Priloga G Optužnici, Mladić je jednom artiljerijskom oficiru SRK-a naredio da gađa željezničku stanicu i rekao mu da "rastjera[...] to oko sebe".¹³¹⁵

493. U vezi s incidentom 1 iz Priloga G Optužnici, Pretresno vijeće je imalo u vidu svjedočenje generala Johna Wilsona, tadašnjeg šefa vojnih posmatrača Zaštitnih snaga UN-a (dalje u tekstu: UNPROFOR), da je granatiranje izvršeno 28. maja 1992. bilo rasprostranjeno i raštrkano po gradu, ali da je istovremeno bilo usredsređeno na centar grada i da nije bilo povezano ni sa kakvim borbama na liniji sukoba, te da je predstavljalo primjer "neselektivne [vatre] usmjeren[e]" ka gradu, pri čemu odabrani ciljevi nisu imali nikakvu vojnu vrijednost.¹³¹⁶ Isto tako, Pretresno vijeće je, u vezi s incidentom 2 iz Priloga G Optužnici, prihvatilo opservacije [REDIGOVANO] da je zbog prirode naoružanja koje je SRK koristio i zbijene urbane sarajevske sredine "'sve [...] gađano', uključujući stambene objekte i zgrade za stanovanje".¹³¹⁷

494. U vezi s oba incidenta iz priloga Optužnici, Pretresno vijeće je podsjetilo na dokaze o tome da su granate pogađale civilne objekte, kao što su kuće i državna bolnica, kao i pojedinačne civile, što je prouzrokovalo štetu na civilnoj imovini, kao i ranjavanje i smrt.¹³¹⁸ U nekoliko slučajeva, Pretresno vijeće je napomenulo da relevantne lokacije nisu bile u blizini vojnih objekata ABiH, linija sukoba i/ili snaga ABiH.¹³¹⁹

495. Pretresno vijeće je takođe podsjetilo na dokaze o protivljenju napadima vezanim za incident 1 iz Priloga G Optužnici koje su razni srpski zvaničnici izrazili u kontekstu pregovora o prekidu vatre.¹³²⁰ Ti dokazi uključuju svjedočenje Johna Wilsona da su komandanti JNA nastojali da se

---

od kad se vode borbe do sad. [...] I vi možete više izdržati neg' oni. Ja neću da ubijam narod ni da rušim grad niti da nevinu ljude stradaju. [...] neka izvuku civile i ako 'oće tuču, tući ćemo se. Bolje da se tučemo negde po brdima nego po gradu.'"). V. takođe Prvostepena presuda, par. 4000, fusnote 13253, 13264.

¹³¹² [REDIGOVANO].

¹³¹³ [REDIGOVANO].

¹³¹⁴ Za naređenja izdata u vezi s incidentom 1 iz Priloga G Optužnici, v. Prvostepena presuda, par. 4028, 4034, 4035. Za naređenja koja je Mladić izdao u vezi s incidentom 2 iz Priloga G Optužnici, v. Prvostepena presuda, par. 4041.

¹³¹⁵ Prvostepena presuda, par. 4035, gdje se upućuje na dokazni predmet P1511.

¹³¹⁶ Prvostepena presuda, par. 4029.

¹³¹⁷ Prvostepena presuda, par. 4048.

¹³¹⁸ Za štetu pričinjenu na civilnoj imovini i ranjavanje civila koji su prouzrokovani granatiranjem vezanim za incident 1 iz Priloga G Optužnici, v. Prvostepena presuda, par. 4029-4033. Za štetu pričinjenu na civilnoj imovini i ranjavanje i pogibiju civila koji su prouzrokovani granatiranjem vezanim za incident 2 iz Priloga G Optužnici, v. Prvostepena presuda, par. 4040, 4042-4046, 4049.

¹³¹⁹ Prvostepena presuda, par. 4029-4032, 4042-4046.

¹³²⁰ Prvostepena presuda, par. 4034, 4036, 4037.

distanciraju od granatiranja i da su izražavali neslaganje s tim, te da su objasnili da Mladić postupa nezavisno od JNA.¹³²¹ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je Slobodan Milošević predstavnicima UNPROFOR-a, u odgovor na apel generalnog sekretara UN-a da se granatiranje vezano za incident 1 iz Priloga G Optužnici okonča, rekao da se on ne slaže s Mladićevim postupcima i da je pokušavao da stupi u vezu s Karadžićem kako bi on upotrijebio svoj uticaj u cilju zaustavljanja tog "krvavog, zločinačkog" bombardovanja.¹³²² Pretresno vijeće je isto tako imalo u vidu dokaze o Karadžićevom dogovoru s predstavnicima UNPROFOR-a da će se on lično sastati s Mladićem kako bi se bombardovanje obustavilo.¹³²³

496. Kao što je gore pokazano, Pretresno vijeće se, suprotno Karadžićevoj sugestiji, nije ograničilo na svjedočenja vojnih posmatrača i žrtava. Pretresno vijeće se zapravo prilikom donošenja zaključka da je granatiranje bilo neselektivno oslonilo na svjedočenja [REDIGOVANO], uključujući, konkretno, i [REDIGOVANO]. U svakom slučaju, mjerodavni pravni test koji se koristi da bi se utvrdilo da li je neki napad bio primjereno usmjeren na vojni cilj ne čini svjedočenja vojnih posmatrača i žrtava irelevantnim. Pretresno vijeće je imalo pravo da se osloni na takve dokaze kako bi utvrdilo da li je napadač mogao razumno smatrati da relevantni ciljevi predstavljaju legitimne vojne ciljeve. Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da su zaključci Pretresnog vijeća o neselektivnom karakteru napada vezanih za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici pogrešni.

497. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je tužilaštvo bilo dužno da pobije argument da granate koje su pale daleko od nepokretnih vojnih ciljeva nisu bile ispaljene na pokretne ciljeve ABiH, Žalbeno vijeće napominje da su dokazi o dejstvima ABiH iz mobilnih minobacača na koje se Karadžić poziva pretežno opšteg karaktera, a ne u vremenskom i geografskom smislu konkretno povezani s okvirom incidenata 1 i 2 iz Priloga G Optužnici.¹³²⁴ Pored toga, dokazi na koje Karadžić upućuje koji pokazuju da je ABiH izvodila borbena dejstva u toku napada vezanih za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici uglavnom su opšteg karaktera, a ne odnose se konkretno na upotrebu mobilnih minobacača od strane ABiH.¹³²⁵ Ti dokazi k tome samo pokazuju da su se neki, a ne svi

---

¹³²¹ Prvostepena presuda, par. 4034.

¹³²² Prvostepena presuda, par. 4036.

¹³²³ Prvostepena presuda, par. 4037. Prema riječima svjedoka Wilsona, Karadžić je takođe izjavio da su srpske snage neiskusne i samoorganizovane i stoga sklone "pretjeranim reakcijama" na napade od strane "Zelenih beretki". V. Prvostepena presuda, par. 4037.

¹³²⁴ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 580, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3986, 4067, 4501, 4535. Žalbeno vijeće takođe napominje da, bez obzira na konkretne dokaze tužilaštva o više slučajeva vatrenog djelovanja po navodno civilnim objektima, kao što su kuće i stambene zgrade, koje je dovelo i do civilnih žrtava i do razaranja civilnih objekata, Karadžić u svom završnom pretresnom podnesku u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici nije iznio argument da su namjeravani cilj napada bili mobilni minobacači. On nije iznio ni uopšteniji argument da su ti objekti bili po nekoj drugoj osnovi legitimni vojni ciljevi ili da su se nalazili u blizini legitimnih vojnih ciljeva, osim putem vrlo uopštenih tvrdnji. V. Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 1980-2001.

¹³²⁵ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 581, gdje se upućuje na dokazne predmete D232, P998, D577, P2239.

oni razni dijelovi Sarajeva, uključujući civilna naselja, za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su neselektivno granatirani, s posljedičnom štetom na civilnim objektima i civilnim žrtvama, preklapali s područjima na kojima je ABiH izvodila borbena dejstva.¹³²⁶

498. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće, u svojoj diskusiji o opštem karakteru kampanje granatiranja, eksplicitno razmotrilo činjenicu da je ABiH koristila mobilne minobacače na civilnim područjima i smatralo je da je takva praksa "protivprav[n]a".¹³²⁷ Bez obzira na to, ono je uzelo u obzir svjedočenje Davida Fräsera iz UNPROFOR-a da bi bilo nemoguće da SRK locira relevantni mobilni minobacač ABiH¹³²⁸ i utvrdilo da je postojala "mal[a] vjerovatnoć[a] da će [SRK] prilikom uzvratanja vatre zaista pogoditi i uništiti dati mobilni minobacač".¹³²⁹ Pretresno vijeće je stoga zaključilo da su se jedinice SRK-a trebale uzdržati od protivpaljbe ukoliko se mobilni minobacač nalazio među civilima.¹³³⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da priroda odgovora SRK-a na navodna dejstva ABiH iz mobilnih minobacača ukazuje na to da je "cilj bio vršenje odmazde, a ne neutralisanje datog mobilnog minobacača".¹³³¹

499. Pored toga, Pretresno vijeće je imalo u vidu svjedočenje Francisa Roya Thomasa, koji je rekao da minobacači ABiH koji su se nalazili "preduboko unutar grada" zbog svog ograničenog dometa nisu mogli da dosegnu položaje SRK-a, i stoga je smatralo da ni u jednom vatrenom djelovanju SRK-a po ciljevima duboko unutar grada nisu mogli biti gađani mobilni minobacači.¹³³² Pretresno vijeće je takođe, i to konkretno u vezi s incidentom 1 iz Priloga G Optužnici, odbacilo svjedočenje jednog svjedoka odbrane da su snage ABiH u maju 1992. otvarale minobacačku vatru s položaja u Državnoj bolnici ili u blizini bolnice, koja je granatirana u tom napadu.¹³³³

500. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća da su napadi vezani za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bili

¹³²⁶ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 580, 581, gdje se upućuje na T. 12. novembar 2012. str. 30056, dokazne predmete D232, P998, D577, P2239. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4054, 4055. Upor. Prvostepena presuda, par. 4028-4033, 4035, 4040-4046, 4049, 4053-4055.

¹³²⁷ V. npr. Prvostepena presuda, par. 4501.

¹³²⁸ Prvostepena presuda, par. 3990.

¹³²⁹ Prvostepena presuda, par. 4501.

¹³³⁰ Prvostepena presuda, par. 4501 ("Kad je riječ o tome da je ABiH koristila mobilne minobacače na civilnim područjima, [Pretresno] [v]ijeće prihvata da je takva praksa zadavala poteškoće jedinicama SRK-a i da je to bilo protivpravno. Međutim, pitanje legalnosti prakse ABiH u otvaranju paljbe relevantno je isključivo za onu argumentaciju u ovom predmetu koja se odnosi na neki od glavnih navoda u ovom postupku, kao što je taj da je SRK poštovao načelo razlikovanja tokom sukoba u Sarajevu. S tim u vezi, [Pretresno] [v]ijeće se slaže s Fraserom da su se jedinice SRK-a, s obzirom na malu vjerovatnoću da će prilikom uzvratanja vatre zaista pogoditi i uništiti dati mobilni minobacač, trebale suzdržavati od protivpaljbe, ukoliko se mobilni minobacač nalazio među civilima.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹³³¹ Prvostepena presuda, par. 4501.

¹³³² Prvostepena presuda, fusnota 13180.

¹³³³ Prvostepena presuda, fusnota 13403.

neselektivni pogrešan zbog navodnog propusta da se isključi razumna mogućnost da su ti napadi bili usmjereni na mobilne minobacače iz kojih je djelovalo.¹³³⁴ Upravo suprotno, zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da su, uprkos tome što je postojala mogućnost da se pokretni položaji ABiH nalaze usred civilnih dijelova Sarajeva, u granatiranju koje je vršio SRK bez razlikovanja građani vojni ciljevi i civilni objekti i civilno stanovništvo.¹³³⁵ Argumenti koje je Karadžić iznio u žalbenom postupku ne dovode u pitanje razumnost tog zaključka.

501. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku u zaključcima Pretresnog vijeća da su incidenti 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bili neselektivni napadi.

(b) Načelo proporcionalnosti

502. Kao što je Žalbeno vijeće gore podsjetilo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je granatiranje vezano za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bilo nesrazmjerno.¹³³⁶ Pretresno vijeće se oslonilo na taj zaključak, djelimično, zajedno s kasnijim incidentima granatiranja iz priloga Optužnici za koje je konstatovalo da su bili neselektivni i/ili nesrazmjerni, kako bi izvelo zaključak da su to bili napadi "usmjereni protiv civila"¹³³⁷ i na toj osnovi je izreklo osuđujuće presude po tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice za Karadžićevo učešće u UZP-u vezanom za Sarajevo.¹³³⁸

503. Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da su napadi iz incidenata 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bili nesrazmjerni¹³³⁹ nije razmotrilo pitanje da li su vojni komandanti te napade izvršili sa "znanjem" da će oni prouzrokovati "prekomjernu" kolateralnu štetu.¹³⁴⁰ Pored toga, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno ocjenjivalo da li su slučajna pogibija i

¹³³⁴ Žalbeno vijeće smatra da se okolnosti ovog predmeta razlikuju od onih iz predmeta *Gotovina*, u kom je Žalbeno vijeće MKSJ-a konstatovalo da je pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije adekvatno objasnilo kako je moglo da isključi mogućnost "neplaniranih ciljeva". V. Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 63. Upor. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 577, 578, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 63. U predmetu *Gotovina*, Žalbeno vijeće je istaklo da postoje dokazi da su se neplanirani ciljevi kretali po cijelom gradu Kninu i, pored toga, da je artiljerija Hrvatske vojske uspješno pogodila jedan takav cilj. Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 63. U ovom predmetu, kao što je gore prikazano, nije bilo dokaza koji su upućivali na to da su mobilni minobacači bili aktivni na svim područjima koja su bila izložena artiljerijskoj vatri u incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, a pritom je bilo brojnih dokaza da mobilne minobacače ABiH unutar Sarajeva nije bilo moguće gađati uz pravljenje razlike između njih i civilnih objekata i civila među kojima su se nalazili.

¹³³⁵ Prvostepena presuda, par. 4053.

¹³³⁶ Prvostepena presuda, par. 4053-4055.

¹³³⁷ Prvostepena presuda, par. 4623.

¹³³⁸ Prvostepena presuda, par. 4612, 4616, 4628, 4632, 4937-4939, fusnota 15512.

¹³³⁹ Slično kao i kod argumentacije koju je iznio u vezi s načelom razlikovanja, Karadžić generalno tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo načelo proporcionalnosti, ali tu svoju tvrdnju nastoji da potkrijepi samo upućivanjem na ocjenu Pretresnog vijeća u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 587, 588, 591, 596.

¹³⁴⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 592, 595, 597. Karadžić ističe da Komentar MKCK-a uz Dopunske protokole, domaća jurisprudencija, praksa država i akademski komentari pokazuju da je "element znanja" pitanje "zdravog razuma i dobre vjere", pri čemu se vojnim komandantima ostavlja "prilično širok prostor za prosuđivanje". Karadžićev žalbeni podnesak, par. 593.

ranjavanje civila i šteta na civilnim objektima bili "veliki", umjesto da je primijenilo primjereni test za odvagivanje i ocijenilo da li su takve povrede i/ili šteta bili "očigledno prekomjerni u odnosu na stvarnu i neposrednu ukupnu vojnu prednost".¹³⁴¹ Konkretno, on tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir važnost zaštite vojnika JNA koji su bili napadnuti u svojim kasarnama, važnost odbrane položaja bosanskih Srba u Hadžićima, na sarajevskom aerodromu i na Jevrejskom groblju, te važnost sprečavanja snaga ABiH da deblokiraju Sarajevo iz pravca sjevera i zapada.¹³⁴² On dalje tvrdi da se Pretresno vijeće, kada je konstatovalo da su ti napadi bili nesrazmjerni, pogrešno oslonilo na nadmoć SRK-a u naoružanju i na Mladićevu izjavu da će "potres u Sarajevu [...] biti i više će na njega u jednoj sekundi pasti granata nego za sve vreme od kad se vode borbe", budući da su napadi vezani za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici zapravo doveli do ograničenog broja žrtava.¹³⁴³

504. Tužilaštvo odgovara da Karadžić pogrešno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća i tvrdi da Pretresno vijeće svoje zaključke o proporcionalnosti nije zasnovalo isključivo na razmjerama štete¹³⁴⁴ ili na nadmoći SRK-a u pogledu teškog naoružanja.¹³⁴⁵ Ono isto tako osporava tvrdnju da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir taktičke probleme s kojima je SRK bio suočen.¹³⁴⁶ Tužilaštvo takođe sugerije da je nesrazmjernost određenih napada bila naprosto jedan od faktora na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi zaključilo da je granatiranje koje je vršio SRK bilo "usmjereno protiv civila".¹³⁴⁷ Ono dalje tvrdi da se "u zaključcima [Pretresnog] vijeća podrazumijeva" da su počinioci, ukoliko su uopšte imali na umu vojne ciljeve, "znali da će civilima njihovim napadom biti nanesene prekomjerne povrede".¹³⁴⁸ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Karadžićevi prigovori u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o proporcionalnosti ne bi imali uticaja na osuđujuće presude koje su mu izrečene, pošto je za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici takođe razumno konstатовano da su bili neselektivni napadi, što je dovoljna osnova za izvođenje zaključka da su ti napadi bili usmjereni protiv civila.¹³⁴⁹

---

¹³⁴¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 570, 583-587, 594, gdje se upućuje, između ostalog, na član 8(2)(b)(iv) Rimskog statuta, član 51(5)(b) Dopunskog protokola I. Karadžić ističe da povrede nanesene civilima mogu biti "izuzetno velike a da ne budu prekomjerne, naprosto zato što je očekivana vojna prednost od najveće važnosti". Karadžićev žalbeni podnesak, par. 586.

¹³⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 588.

¹³⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 589-591. Karadžić poredi dokazani broj žrtava u vezi s incidentima 1 i 2 iz Priloga G Optužnici s većim brojem žrtava u NATO-ovom bombardovanju Beograda, za koje je Tužilaštvo MKSJ-a utvrdilo da je bilo srazmjerno. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 591.

¹³⁴⁴ Odgovor tužilaštva, par. 326.

¹³⁴⁵ Odgovor tužilaštva, par. 326, 327.

¹³⁴⁶ Odgovor tužilaštva, par. 328.

¹³⁴⁷ Odgovor tužilaštva, par. 325.

¹³⁴⁸ Odgovor tužilaštva, par. 324.

¹³⁴⁹ Odgovor tužilaštva, par. 329, 330.

505. Karadžić replicira da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan test za ocjenu proporcionalnosti i tvrdi da nadmoć SRK-a u naoružanju i činjenica da je na civilnim objektima pričinjena "velika" šteta nisu od odlučujućeg značaja, već da je relevantno pitanje da li je kolateralna šteta bila prekomjerna u odnosu na očekivanu vojnu prednost.¹³⁵⁰

506. Kao što je gore rečeno, Pretresno vijeće je izvelo zaključak da su incidenti 1 i 2 iz Priloga G Optužnici, zajedno sa svim drugim incidentima neselektivnog i nesrazmjernog granatiranja i snajperskog djelovanja, predstavljali napade "usmjeren[e] protiv civila".¹³⁵¹ Pretresno vijeće se oslonilo na taj zaključak kako bi utvrdilo relevantne uslove *mens rea* i/ili *actus reus* za krivična djela ubistva, protivpravnih napada na civile i terorisanja.¹³⁵² Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da "neselektivnost napada može da ukazuje na činjenicu da je napad zaista bio usmeren protiv civilnog stanovništva".¹³⁵³ Budući da je Žalbeno vijeće potvrdilo zaključke Pretresnog vijeća da je granatiranje vezano za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bilo neselektivno, nije potreban dodatni zaključak da su napadi bili nesrazmjerni da bi se održao zaključak Pretresnog vijeća da su oni bili "usmjereni protiv civila".

507. Pored toga, eventualna greška koja obesnažuje zaključke da su napadi vezani za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bili nesrazmjerni ne bi imala uticaja na zaključke Pretresnog vijeća da je UZP vezan za Sarajevo uključivao kampanju terorisanja civila i na zaključke o Karadžićevom učešću u UZP-u vezanom za Sarajevo. Zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da su "nesrazmjerni" napadi bili naprosto jedna od nekoliko vrsta nezakonitih napada i njegovi zaključci o namjeri terorisanja civilnog stanovništva koja je postojala u UZP-u vezanom za Sarajevo održali bi se na osnovu svih onih incidenata granatiranja za koje je konstatovano da su bili neselektivni, kao i na osnovu granatiranja i snajperskih napada za koje je konstatovano da su bili namjerni napadi na civile.¹³⁵⁴ Kada je zaključilo da je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo, da je

---

¹³⁵⁰ Karadžićeva replika, par. 178.

¹³⁵¹ Prvostepena presuda, par. 4623.

¹³⁵² Kad je riječ o krivičnim djelima protivpravnih napada na civile i terorisanja kao kršenjima zakona ili običaja ratovanja, zaključci da su napadi bili usmjereni protiv civila korišteni su za utvrđivanje *actusa reusa* za svako od tih krivičnih djela. V. Prvostepena presuda, par. 450, 459, 460, 4628, 4632. Kad je riječ o ubistvu kao zločinu protiv čovječnosti i kao kršenju zakona ili običaja ratovanja, Pretresno vijeće je primijetilo da incidenti iz priloga Optužnici, uzeti zajedno, pokazuju da su civili ili namjerno gađani ili su bili meta neselektivnog i/ili nesrazmjernog napada i da je, s obzirom na okolnosti i način na koji su žrtve ubijene, jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su počinioci imali namjeru da ubiju. Prvostepena presuda, par. 4616. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4612, 4614, fusnota 15512.

¹³⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 66; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 275.

¹³⁵⁴ V. Prvostepena presuda, par. 4497 ("tokom cijelog sukoba jedinice SRK-a [su] vršile hotimično, nesrazmjerno i neselektivno granatiranje"), 4600 ("SRK [je] provodio kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja grada, kao i njegovog civilnog stanovništva, s namjerom da, između ostalog, teroriše civilno stanovništvo Sarajeva"). Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je utvrdilo da je kampanja granatiranja i snajperskog djelovanja provedena s namjerom terorisanja civilnog stanovništva, stavilo naglasak na: (i) činjenicu da je SRK koristio

imao namjeru širenja terora i da je značajno doprinio udruženom zločinačkom poduhvatu Pretresno vijeće se oslonilo na faktore koji su potpuno nezavisni od "nesrazmjernog" karaktera bilo kojeg konkretnog napada.¹³⁵⁵ Zaključak da su napadi vezani za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bili nesrazmjerni nije potreban da bi se ti zaključci održali.

508. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće smatra da ne mora donositi ocjenu o tome da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je granatiranje vezano za incidente 1 i 2 iz Priloga G Optužnici bilo nesrazmjerno, budući da eventualna greška s tim u vezi ne bi imala uticaja na presudu i ne bi dovela do neostvarenja pravde.

(c) Zaključak

509. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće odbija osnovu 33 Karadžićeve žalbe.

2. Navodne greške u zaključku da je VRS granatirao pijacu Markale 5. februara 1994. (osnova 34)

510. Većina Pretresnog vijeća, uz suprotno mišljenje sudije Bairda, konstatovala je da je SRK ispalio minobacačku granatu kalibra 120 milimetara koja je 5. februara 1994. pogodila "Markale", pijacu na otvorenom na koju su dolazili civili u Sarajevu, pri čemu je poginulo najmanje 67, a ranjeno više od 140 ljudi.¹³⁵⁶ Zaključak Pretresnog vijeća o mjestu otvaranja vatre bio je zasnovan na sljedećim konstatacijama: (i) granata je doletjela iznad razine tla, ispaljena je iz pravca sjever-sjeveroistok i imala je azimut od 18 stepeni, plus ili minus pet stepeni;¹³⁵⁷ (ii) upadni ugao granate bio je u rasponu od 55 do 65 stepeni;¹³⁵⁸ (iii) granata je ispaljena s punjenjem većim od drugog punjenja;¹³⁵⁹ (iv) upadni ugao izmjeren na licu mjesta nije odgovarao većem upadnom uglu koji bi snage ABiH morale koristiti da pogode pijacu i ispaljenje pod takvim oštrijim uglom izložilo bi poslugu minobacača velikom riziku;¹³⁶⁰ i (v) granata je ispaljena sa strane linije sukoba koja je bila pod kontrolom SRK-a, s područja Mrkovića, smještenih sjeverno-sjeveroistočno od Markala,

---

modifikovane avio-bombe, za koje je utvrđeno da su "neselektivne" po samoj svojoj prirodi; i (ii) incidente snajperskog djelovanja, za koje je utvrđeno da, "po samoj svojoj prirodi, nisu bili ništa drugo do namjerni napadi na civile". Prvostepena presuda, par. 4597, 4600.

¹³⁵⁵ V. Prvostepena presuda, par. 4891. Faktori na koje se oslonilo bili su sljedeći: (i) Karadžićeva kontinuirana podrška Mladiću, koji je imao ključnu ulogu u provođenju UZP-a vezanog za Sarajevo; (ii) Karadžićeva uloga u vojnim pitanjima, kako u sferi planiranja tako i na operativnom planu; (iii) Karadžićevo znanje o napadima na civile u Sarajevu i o neselektivnoj ili nesrazmjernoj vatri SRK-a; (iv) Karadžićev propust da spriječi granatiranje i snajpersko djelovanje ili da kazni odgovorne; (v) Karadžićeva podrška i unapređivanje komandanata SRK-a koji su učestvovali u granatiranju i snajperskom djelovanju; i (vi) Karadžićevo podešavanje te kampanje u zavisnosti od političkih ciljeva. V. Prvostepena presuda, par. 4891.

¹³⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 4243, 4253.

¹³⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 4245.

¹³⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 4247.

¹³⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 4248.

¹³⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 4248.

gdje je SRK imao minobacače kalibra 120 milimetara.¹³⁶¹ Pretresno vijeće je prihvatilo i dokaze o sljedećem: (i) ABiH nije imala minobacače na području koje je bilo pod njenom kontrolom na utvrđenom pravcu vatre, s tim da je Pretresno vijeće zaključilo da bi bilo gotovo nemoguće otvoriti vatru na pijacu iz mobilnih minobacača a da to ne bude primijećeno;¹³⁶² (ii) SRK je neposredno prije granatiranja pijace 5. februara 1994. gađao druge urbane dijelove Sarajeva iz minobacača;¹³⁶³ i (iii) otprilike u vrijeme incidenta gornji ešaloni rukovodstva bosanskih Srba pokušavali su da obezbijede kontrolu nad snagama SRK-a, koje su nedisciplinovano otvarale vatru na Sarajevo.¹³⁶⁴

511. Zaključak Pretresnog vijeća o upadnom uglu granate oslanjao se na proračune svjedoka tužilaštva Berka Zečevića i Johna Hamilla, koji su proveli istragu na licu mjesta i čije su se procjene "u velikoj mjeri preklapa[le]" i bile "u skladu" s uglom koji je odredila Zorica Subotić, svjedok odbrane.¹³⁶⁵

512. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je upadni ugao granate izračunalo na osnovu mjerenja koja su izvršena nakon što je prvobitno stanje kratera remećeno i da je pritom nerazumno zanemarilo "obilje dokaza" da su ta mjerenja nepouzdana.¹³⁶⁶ Po njegovom mišljenju, Pretresno vijeće je nerazumno zanemarilo zaključke UN-ovog stručnog istražnog tima, uključujući svjedočenje svjedoka Sahasaira Khana, koji je bio član tima, kao i svjedočenje svjedoka tužilaštva Richarda Higgisa, te svjedočenja svjedoka odbrane Dereka Allsopa i Johna Russella koji su zaključili da je nemoguće utvrditi koja je strana ispalila minobacačku granatu.¹³⁶⁷ Karadžić takođe tvrdi da se Pretresno vijeće nerazumno oslonilo na svjedočenje svjedoka Zečevića koji je ranije radio za ABiH pa je "za pretpostaviti" da je išao za tim da dokaže da su za granatiranje odgovorni bosanski Srbi, koji je priznao da nije koristio "standardiziranu" metodu mjerenja i za koga je Pretresno vijeće konstatovalo da je pogriješio u vezi s jednim drugim pitanjem, vezanim za aerosolne bombe za koje je ekspert.¹³⁶⁸ Karadžić tvrdi da je, s obzirom na grešku u izračunavanju

¹³⁶¹ Prvostepena presuda, par. 4249.

¹³⁶² Prvostepena presuda, par. 4249.

¹³⁶³ Prvostepena presuda, par. 4249, 4250.

¹³⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 4250.

¹³⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 4181, 4188, 4190, 4247, 4248.

¹³⁶⁶ Karadžićeva najava žalbe, str. 12; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 601, 602, 606, 608-611, 621; Karadžićeva replika, par. 180-184; T. 24. april 2018. str. 264.

¹³⁶⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 602, 605, 609, 615, 619, 620; T. 23. april 2018. str. 161.

¹³⁶⁸ Karadžićeva najava žalbe, str. 12; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 606, 607, 615, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 4413, 4437, 4452, 4473, 4491; T. 23. april 2018. str. 161, T. 24. april 2018. str. 264. V. takođe T. 23. april 2018. str. 155.

upadnog ugla koji se nije mogao izračunati, zaključak Pretresnog vijeća da su granatu koja je pala na pijacu Markale ispalili bosanski Srbi nedovoljno utemeljen i da se mora poništiti.¹³⁶⁹

513. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je SRK ispalio granatu koja je pogodila pijacu Markale i da zaključci Pretresnog vijeća imaju potporu u sveobuhvatnoj analizi tehničkih dokaza.¹³⁷⁰ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada se oslonilo na svjedočenja eksperata za analizu kratera koji su se složili da se raspon upadnog ugla mogao utvrditi i čiji su se zaključci, do kojih su došli nezavisno jedni od drugih, u velikoj mjeri preklapali, te iznosi argument da Karadžić pogrešno tumači relevantne dokaze.¹³⁷¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada se oslonilo na svjedočenje svjedoka Zečevića, s obzirom na njegova stručna znanja i metodologiju, te na činjenicu da su njegovi proračuni potkrijepljeni drugim dokazima.¹³⁷² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je odbacilo dokaze o suprotnom.¹³⁷³

514. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je upadni ugao granate izračunalo na osnovu mjerenja koja su izvršena nakon remećenja prvobitnog stanja kratera. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze koji su ukazivali na to da su mjerenja i procjene upadnog ugla nepouzdana zbog toga što je prvobitno stanje kratera remećeno i da je podrobno objasnilo svoju odluku da se bez obzira na to osloni na svjedočenja svjedoka Zečevića i Hamilla, čije su se procjene, po mišljenju Pretresnog vijeća, u velikoj mjeri preklapale i potkrijepljene su svjedočenjem svjedokinje Zorice Subotić.¹³⁷⁴ Pretresno vijeće se konkretno oslonilo na svjedočenje svjedoka Hamilla, koji je izjavio da je brazda upaljača na Markalama bila očuvana u dovoljnoj mjeri da bi se moglo izvršiti mjerenje i dati procjena upadnog ugla.¹³⁷⁵ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu pojašnjenje svjedoka Hamilla da

---

¹³⁶⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 618-622; Karadžićeva replika, par. 180-184; T. 24. april 2018. str. 264. V. takođe T. 24. april 2018. str. 264, 265 (gdje se tvrdi da su 5. februara 1994. tezge na pijaci Markale bile prazne i da izvještaji ne pokazuju da je poginuo ijedan prodavac, zbog čega se postavlja pitanje zašto je tamo bilo 500 ljudi).

¹³⁷⁰ Odgovor tužilaštva, par. 331, 332, 340; T. 23. april 2018. str. 228. V. takođe T. 23. april 2018. str. 234, 235 (gdje se tvrdi da zaključci u vezi s tim incidentom imaju dodatnu potporu u posrednim dokazima na koje se Pretresno vijeće oslonilo).

¹³⁷¹ Odgovor tužilaštva, par. 332, 335-340; T. 23. april 2018. str. 232-234.

¹³⁷² Odgovor tužilaštva, par. 331, 335, 338-340; T. 23. april 2018. str. 228-234.

¹³⁷³ Odgovor tužilaštva, par. 341-343; T. 23. april 2018. str. 220, 233, 235. Tužilaštvo takođe tvrdi da se u suprotnom mišljenju sudije Bairda u vezi s ovim pitanjem pogrešno prikazuju relevantni zaključci istražitelja UN-a, koji nisu mogli da dokažu koja je strana ispalila granatu zato što nisu mogli da utvrde broj korištenih punjenja, a ne zato što je, kao što Karadžić tvrdi, bilo nemoguće izračunati upadni ugao. V. Odgovor tužilaštva, par. 344, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, Suprotno mišljenje sudije Bairda, par. 6081-6119.

¹³⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 4247.

¹³⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 4194, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P1994, str. 137 ("bio sam mišljenja [...] nakon što sam pregledao brazdu upaljača, da je ona suštinski – bila je prilično dobro očuvana. Nije bila potpuno netaknuta, ali je bila očuvana u dovoljnoj mjeri da sam mogao da procijenim da je upadni ugao bio između 950

je tim UN-a koristio razne metode za utvrđivanje pravca vatre i da su njihovi zaključci bili veoma konsistentni uprkos činjenici da su istražitelji radili nezavisno jedni od drugih i koristili različite metode.¹³⁷⁶ Pretresno vijeće je smatralo značajnim to što se sve procjene raspona upadnog ugla u sudskom spisu, osim jedne, preklapaju i što izuzetak čini nešto veći ugao koji je izračunao svjedok Russell, koji je imao ograničeno iskustvo u analizi kratera, procjenu je izvršio brzo na dan incidenta i prilikom svjedočenja se nije mogao sjetiti da je izvršio bilo kakva mjerenja.¹³⁷⁷

515. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić sugerise da je svjedok Hamill zaključio da je zbog remećenja kratera tokom vremena koje je proteklo između udara i analize bilo nemoguće utvrditi odakle je ispaljena minobacačka granata.¹³⁷⁸ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da se Karadžićeva tvrdnja zasniva na selektivnom čitanju svjedočenja svjedoka Hamilla. Kada je Karadžić sugerisao svjedoku da je zbog vremena proteklog između udara i istrage bilo nemoguće utvrditi odakle je ispaljena minobacačka granata, svjedok Hamill je kategorički ustvrdio da je, naprotiv, kao što je rekao u svom izvještaju, bilo "itekako" moguće potpuno nedvosmisleno utvrditi "konkretan" pravac iz kog je ispaljena granata.¹³⁷⁹ Karadžić pogrešno prikazuje i svjedočenje jednog drugog člana UN-ovog istražnog tima, svjedoka Khana, koji je priznao da je zbog remećenja na licu mjesta od strane raznih istražitelja bilo teško tačno izračunati upadni ugao, ali je izjavio da je, bez obzira na to, "prilično tačno" izračunao na kom pravcu se nalazio vatreni položaj, jer je približni upadni ugao izračunat na osnovu približne lokacije stabilizatora granate pronađenog u krateru.¹³⁸⁰ Žalbeno vijeće

---

i 1.100 hiljaditih. Znači, unutar manje od 10 stepeni. Moj kolega [...] procijenio je da je on bio između 1.000 i 1.100 hiljaditih. Rekao bih da je brazda upaljača bila prilično očuvana.").

¹³⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 4194.

¹³⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 4247, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedočenje svjedoka Russella. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće, kada je razmatralo svjedočenje svjedoka Russella, a posebno njegov zaključak da "nije moguće utvrditi koja strana je ispalila projektil jer je raspon minimalne/maksimalne daljine prelazio preko linije sukoba", napomenulo da je on, kada mu je iznijeta tvrdnja da tablice gađanja za granate kalibra 120 mm pokazuju da upadni ugao ostaje isti bez obzira na udaljenost s koje je granata ispaljena s različitim punjenjima, prihvatio da bi, da je to znao, vjerovatno došao do drugačijeg zaključka u pogledu udaljenosti s koje je granata ispaljena. V. Prvostepena presuda, par. 4186, gdje se upućuje na T. 30. oktobar 2012. str. 29397-29400.

¹³⁷⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 609.

¹³⁷⁹ T. 13. decembar 2010. str. 9693. Kao što je svjedok Hamill pojasnio u svom izvještaju, "[n]ije [bilo] moguće reći odakle je ispaljena granata, jer je mogla biti ispaljena s bilo kojim od više različitih punjenja, čime bi se dobio drugačiji raspon. Stoga definitivni zaključak o mjestu otvaranja vatre nije bilo moguće donijeti ne zbog toga što je bilo teško dati tačniju procjenu upadnog ugla, nego zbog nepostojanja informacije o punjenju koje je korišteno za ispaljivanje minobacačke granate, a to je ključni element za izračunavanje udaljenosti koju je granata prevalila prije nego što je udarila o tlo na mjestu incidenta". V. dokazni predmet P1441, str. 25; Prvostepena presuda, par. 4194, gdje se upućuje na dokazni predmet P1994, str. 132-133 ("[z]bog činjenice da je nemoguće utvrditi, apsolutno nemoguće utvrditi, broj dodatnih punjenja uz osnovno punjenje, nije moguće iole valjano reći odakle je ispaljena granata. Međutim, ako postoji dobra brazda upaljača i ako se izmjeri upadni ugao, uz pomoć tablica gađanja može se odrediti šest područja, kod granate kao što je ova koja je imala šest mogućih različitih punjenja. Da je kod minobacačke granate bilo sedam mogućnosti, recimo, da je imala sedam punjenja, postojalo bi sedam područja s kojih je mogla biti ispaljena, koja bi sva ležala na istom pravcu i sva zapravo činila jedno ovalno područje duž te linije"); T. 13. decembar 2010. str. 9694 ("naprosto nije moguće utvrditi udaljenost s koje je granata ispaljena").

¹³⁸⁰ Uporedi dokazni predmet P1441, str. 23, s Karadžićevim žalbenim podneskom, par. 609, i Karadžićevom replikom, par. 182.

primjećuje da Karadžićeva tvrdnja da jedan drugi UN-ov ekspert, Verdy, "nije pokušao da izmjeri upadni ugao zbog remećenja kratera od strane prethodnog tima"¹³⁸¹ navodi na pogrešan trag jer je taj ekspert dao procjenu upadnog ugla.¹³⁸² U svakom slučaju, Pretresno vijeće se nije oslonilo na Verdyjeve proračune jer je smatralo da je njegova metoda manjkava.¹³⁸³

516. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je svjedok Higgs zaključio da je nemoguće valjano utvrditi mjesto otvaranja vatre,¹³⁸⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da Karadžić pogrešno tumači njegovo svjedočenje. Svjedok Higgs je u svom svjedočenju rekao da je njegov tim odredio upadni ugao na osnovu minimalnog ugla potrebnog da bi minobacačka granata preletjela okolne zgrade i pala na pijacu, te da je zatim na osnovu šest punjenja koja su mogla biti korištena utvrdio šest potencijalnih lokacija s kojih je granata mogla biti ispaljena.¹³⁸⁵ Nakon što je obišao tih šest lokacija, svjedok Higgs je zaključio da je minobacačka granata morala biti ispaljena s dva veća punjenja, s mjesta dalje iza linije sukoba, u selu Mrkovići, u prilog čemu je govorila činjenica da se stabilizator minobacačke granate zabio u krater na Markalama, kao i svjedočenje jednog prolaznika.¹³⁸⁶ Žalbeno vijeće stoga napominje da je, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, svjedok Higgs zaključio da je minobacačka granata "možda bila ispaljena" s područja Mrkovića, koje je bilo pod kontrolom SRK-a.¹³⁸⁷ Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, iako je smatralo da je svjedok Higgs pouzdan i vjerodostojan, ipak bilo mišljenja da je vrijednost dokaza koje je on iznio ograničena, budući da je većina njegovog svjedočenja bila zasnovana na tumačenju izvještaja koje su sastavili istražni timovi i ocjeni njihove metodologije i zaključaka.¹³⁸⁸ Shodno tome, Pretresno vijeće se prilikom donošenja zaključka da je vatra otvorena iz Mrkovića na svjedočenje svjedoka Higgasa oslonilo samo kada je bilo potkrijepljeno svjedočenjima drugih svjedoka.¹³⁸⁹

517. Što se tiče Karadžićevih tvrdnji vezanih za svjedoka Allsopa, koji je u svom svjedočenju rekao da informacije dostupne na licu mjesta nisu omogućavale tačno izračunavanje udaljenosti s koje je ispaljena minobacačka granata,¹³⁹⁰ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće primjereno uzelo u obzir njegovo svjedočenje i primijetilo da, s obzirom na njegove opservacije, ne

¹³⁸¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 604.

¹³⁸² Dokazni predmet P1441, str. 16.

¹³⁸³ Prvostepena presuda, par. 4246.

¹³⁸⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 613 ("[o]n je zaključio da je, budući da nije zabilježen tačni upadni ugao, nemoguće valjano utvrditi koja je strana ispalila minobacačku granatu"), gdje se upućuje na T. 19. avgust 2010. str. 5983.

¹³⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 4212, fusnota 14105, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 19. avgust 2010. str. 5983, 6027.

¹³⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 4212, fusnota 14101, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 19. avgust 2010. str. 6027, dokazni predmet P1437, str. 11.

¹³⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 4212, fusnota 14102, gdje se upućuje na T. 19. avgust 2010. str. 6026–6028.

¹³⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 4012.

¹³⁸⁹ V. Prvostepena presuda, par. 4012, 4248.

može biti sigurno da je brzina granate koju je utvrdio svjedok Zečević apsolutno tačna.¹³⁹¹ Međutim, Pretresno Vijeće se uvjerilo da su širokom marginom greške koju je dozvolio svjedok Zečević u obzir uzeti svi faktori za koje je svjedok Allsop naveo da mogu značajno uticati na tačnost relevantne procjene.¹³⁹²

518. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće donijelo nerazumne zaključke prilikom ocjene relevantnih dokaza ili da je pogriješilo kada je prihvatilo svjedočenja vještaka koja ukazuju na to da je bilo moguće dati pouzdanu procjenu upadnog ugla bez obzira na remećenje kratera na mjestu incidenta.

519. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da se Pretresno vijeće nerazumno oslonilo na svjedočenje svjedoka Zečevića o upadnom uglu, Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće na njegovo svjedočenje oslonilo jer je smatralo da je on vjerodostojan i da posjeduje značajnu tehničku ekspertizu, kao i zato što je to svjedočenje potkrijepljeno svjedočenjima druga dva vještaka.¹³⁹³ Konkretno, Pretresno vijeće je primijetilo da su procjene svjedoka Zečevića potkrijepljene procjenama svjedoka Hamilla i da se one, imajući u vidu njihove margine greške, preklapaju u velikoj mjeri, kao i da su potkrijepljene procjenama svjedokinje Zorice Subotić, koje su date na osnovu tragova fragmenata na licu mjesta.¹³⁹⁴ Pretresno vijeće je značajnom smatralo i činjenicu da procjena svjedoka Zečevića "sadrži najveću marginu greške" u poređenju s drugim istražiteljima.¹³⁹⁵

520. Žalbena vijeće smatra neutemeljenom Karadžićevu površnu tvrdnju da je svjedočenje svjedoka Zečevića negativno obilježeno njegovim motivom da pokaže da je minobacačka granata ispaljena s teritorije pod kontrolom bosanskih Srba.¹³⁹⁶ Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je svjedok Zečević "priznao" da nije koristio uobičajenu metodu mjerenja upadnog ugla,¹³⁹⁷ Žalbena vijeće napominje da je svjedok Zečević, da bi izračunao upadni ugao, izmjerio dubinu do koje je

¹³⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 4219.

¹³⁹¹ Prvostepena presuda, par. 4248.

¹³⁹² Prvostepena presuda, par. 4248.

¹³⁹³ Prvostepena presuda, par. 4247. Pretresno vijeće je napomenulo da je "Zečević [...] mašinski inženjer s više godina iskustva u industriji oružja, uključujući testiranje oružja". V. Prvostepena presuda, par. 4247, fusnota 14231.

¹³⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 4247. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4216 ("[Svjedokinja Zorica Subotić je] koristeći drugu metodu, odnosno metodu određivanja gustine bočnog snopa parčadi ili tragova na asfaltu, [...] izračunala da je upadni ugao bio između 64,6 i 70,32 stepeni, što je još uvijek unutar raspona koji je odredio Zečević.").

¹³⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 4247.

¹³⁹⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 606, gdje se upućuje na T. 22. februar 2011. str. 12158. Žalbena vijeće napominje da, na stranici transkripta na koju Karadžić želi da se osloni, svjedok kaže samo sljedeće: "Dobrovoljno sam se javio, jer sam smatrao da izjave koje su davane prethodnog dana da je nemoguće odrediti iz kog pravca je doletio projektil da su, po mom mišljenju, bile netačne i da bih mogao ja, sa svojim kolegama, da pokušam da dam neke nove informacije. Istražni sudija, koji je bio tu prisutan, me je ovlastio – mene i moje kolege – da, kao komisija, po njegovom ovlaštenju pristupimo izradi te analize."

¹³⁹⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 607, gdje se upućuje na T. 24. februar 2011. str. 12340.

stabilizator granate prodru u tlo tako što je vratio stabilizator na lice mjesta i stavio ga u krater.¹³⁹⁸ Suprotno Karadžićevoj tvrdnji, svjedok je u svom svjedočenju rekao da je, poslije istrage, ta metoda "počela da se standardizuje" i da sada ima široku primjenu kod ocjene operacija u urbanim zonama.¹³⁹⁹ Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje svjedoka odbrane Stevena Joudryja, obučenog artiljerijskog oficira i instruktora za artiljeriju i tehnike analize kratera na terenu, koji je izjavio da je ponovno stavljanje stabilizatora u krater za potrebe analize kratera "prihvatljivo" i da je to "razuman način da se dođe do procjene".¹⁴⁰⁰ Naposljetku, kad je riječ o Karadžićevom argumentu da je konstatovano da je svjedok Zečević pogriješio u vezi s jednim drugim pitanjem, vezanim za aerosolne bombe za koje je ekspert,¹⁴⁰¹ Žalbeno vijeće napominje da činjenica da se Pretresno vijeće za potrebe jednog drugog incidenta radije oslonilo na svjedočenja drugih balističara ne pokazuje da je pogriješilo u oslanjanju na stručna znanja svjedoka Zečevića u oblasti balistike ili u svojoj ocjeni dokazne vrijednosti njegovog svjedočenja o upadnom uglu za potrebe incidenta na Markalama. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je oslanjanje Pretresnog vijeća na proračun upadnog ugla koji je dao svjedok Zečević bilo nerazumno.

521. Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku u ocjeni dokaza i u zaključku da su snage SRK-a ispalile granatu koja je 5. februara 1994. pala na pijacu Markale. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 34 Karadžićeve žalbe.

3. Navodne greške u zaključku da je Karadžić dijelio zajednički cilj terorisanja civilnog stanovništva Sarajeva (osnove 36 i 37)

522. Kao što je Žalbeno vijeće gore podsjetilo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP vezan za Sarajevo, čiji je glavni cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom Sarajeva putem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja koju je provodio SRK, nastao krajem maja 1992. i da je njegovo provođenje trajalo sve do oktobra 1995. godine.¹⁴⁰² Pretresno vijeće je utvrdilo da je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo, da je imao namjeru širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva i da je značajno doprinio provođenju zajedničkog plana.¹⁴⁰³ Pretresno vijeće je Karadžića osudilo, po članu 7(1) Statuta MKSJ-a, za ubistvo kao zločin protiv

¹³⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 4181.

¹³⁹⁹ T. 24. februar 2011. str. 12339, 12340.

¹⁴⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 4196; T. 30. oktobar 2012. str. 29344, 29345.

¹⁴⁰¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 615, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 4413, 4437, 4452, 4473, 4491.

¹⁴⁰² Prvostepena presuda, par. 4649, 4676.

¹⁴⁰³ Prvostepena presuda, par. 4891.

čovječnosti, kao i za ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.¹⁴⁰⁴

523. Prilikom donošenja zaključka da je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo i da mu je značajno doprinio, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze i zaključke o: (i) njegovoj kontinuiranoj podršci Mladiću, koji je imao ključnu ulogu u provođenju UZP-a vezanog za Sarajevo; (ii) njegovoj direktnoj ulozi u vojnim pitanjima u Sarajevu i oko Sarajeva, kako u sferi planiranja tako i na operativnom planu; (iii) njegovom znanju o napadima na civile u Sarajevu i neselektivnoj ili nesrazmjernoj vatri SRK-a, kao i njegovom upornom negiranju i izbjegavanju svake odgovornosti SRK-a; (iv) njegovom propustu da spriječi granatiranje i snajpersko djelovanje po civilima i kazni odgovorne, uprkos tome što je imao čelnu poziciju u rukovođenju VRS-om i SRK-om; (v) njegovoj podršci i unapređivanju komandanata i jedinica SRK-a, premda je znao da oni učestvuju u kampanji snajperskog djelovanja po civilima i granatiranja civila; i (vi) njegovom podešavanju te kampanje u zavisnosti od političkih ciljeva koje je želio postići.¹⁴⁰⁵

524. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da je on dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo pogriješilo: (i) kada se oslonilo na jedan sastanak koji nikada nije održan; (ii) kada je zanemarilo dokaze o njegovim naređenjima o zabrani gađanja civila; i (iii) u ocjeni njegovog znanja o napadima na civile.¹⁴⁰⁶ Žalbena vijeće će razmotriti te tvrdnje redom.

(a) Navodne greške u vezi sa sastankom od kraja maja 1992.

525. U svojoj diskusiji o granatiranju grada Sarajeva koje je izvršeno 28. i 29. maja 1992., kako se navodi u incidentu 1 iz Priloga G Optužnici, Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje [REDIGOVANO] i konstatovalo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba prisustvovali sastanku koji je održan negdje u periodu od 20. do 28. maja 1992., "najvjerovatnije tokom posljednje sedmice u maju", na kojem je Mladić izložio svoje planove da se "granatira celo Sarajevo iz svih raspoloživih sredstava i oružja".¹⁴⁰⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da se, [REDIGOVANO], Karadžić i drugi članovi rukovodstva bosanskih Srba nisu oglasili.¹⁴⁰⁸ Pretresno

---

¹⁴⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 4937-4939.

¹⁴⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 4891.

¹⁴⁰⁶ Karadžićeva najava žalbe, str. 13; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 623-659.

¹⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 4023, 4721.

¹⁴⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 4023, 4721.

vijeće se oslonilo na taj sastanak, djelimično, kada je zaključilo da je Karadžić podržavao Mladića i SRK u provođenju UZP-a vezanog za Sarajevo.¹⁴⁰⁹

526. Karadžić tvrdi da taj sastanak nikada nije održan i [REDIGOVANO].¹⁴¹⁰ Karadžić dalje tvrdi da se zaključci Pretresnog vijeća o datumu tog sastanka kose s dokazima i s činjenicom da je Pretresno vijeće prihvatilo da se on nalazio u Lisabonu u vrijeme kada je sastanak, kako je utvrđeno, održan.¹⁴¹¹ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo relevantne dokaze utoliko što taj sastanak nije zabilježen u Mladićevom dnevniku, koji sadrži "pedantne bilješke o sastancima", i da taj propust izaziva dodatnu razumnu sumnju u pogledu toga da li je sastanak održan.¹⁴¹² Ukratko, Karadžić tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s tim sastankom "očigledno nedovoljno utemeljeni" i da utiču na zaključak Vijeća da se zajednički plan UZP-a vezanog za Sarajevo počeo ostvarivati krajem maja 1992. godine.¹⁴¹³

527. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo dokaze i, konkretno, tvrdi da dokazi i zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je sastanak mogao biti održan 20. maja 1992. godine.¹⁴¹⁴ Ono tvrdi da taj sastanak nije predstavljao srž UZP-a vezanog za Sarajevo niti je označio trenutak početka provođenja zajedničkog plana jer se zajednički plan počeo ostvarivati s događajima iz incidenta 1 iz Priloga G Optužnici, a činjenica da je Karadžić bio saglasan s tim vidi se iz njegovog ponašanja prije i poslije sastanka, kako je opisano u relevantnim zaključcima Pretresnog vijeća koji nisu osporeni.¹⁴¹⁵

528. Karadžić replicira da se sugestija tužilaštva da je sastanak mogao biti održan 20. maja 1992. kosi sa stavom koji je ono zauzelo na suđenju i da nema potporu u dokazima.¹⁴¹⁶ On dalje tvrdi da

---

¹⁴⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 4721, 4736. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4718-4739.

¹⁴¹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 623-627, 631. S tim u vezi, Karadžić dalje tvrdi da propust Pretresnog vijeća [REDIGOVANO] dodatno dovodi u pitanje oslanjanje Pretresnog vijeća [REDIGOVANO]. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 627.

¹⁴¹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 628, 629.

¹⁴¹² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 630.

¹⁴¹³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 631.

¹⁴¹⁴ Odgovor tužilaštva, par. 365-367, 369. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Karadžić u Lisabon mogao otputovati i nakon 20. maja 1992., budući da je još uvijek bio na tom području 20. maja 1992. uveče, kada je potpisao odluku o opštoj mobilizaciji i da se u dokazima na koje se oslonilo Pretresno vijeće kaže samo da je toga dana u Lisabon otišao Colm Doyle, a ne Karadžić. Tužilaštvo tvrdi da nije bilo moguće uložiti žalbu u vezi s bilo kojom činjeničnom greškom u pogledu datuma Karadžićevog odlaska jer ona nije dovela do neostvarenja pravde. V. Odgovor tužilaštva, par. 368; T. 23. april 2018. str. 223.

¹⁴¹⁵ Odgovor tužilaštva, par. 363, 364, 370; T. 23. april 2018. str. 223-225.

¹⁴¹⁶ Karadžićeva replika, par. 185, 186. Konkretno, Karadžić ukazuje na dokaze iz Mladićevog dnevnika, u koji je Mladić unio bilješke o sastancima [REDIGOVANO], ali nije zabilježio ništa u vezi sa sastankom održanim 20. maja 1992., i tvrdi da se u tom dnevniku dalje za Biljanu Plavšić, za koju je Pretresno vijeće konstatovalo da je prisustvovala sastanku, kaže da je 20. maja 1992. treba "izvući iz Sarajeva" i da ona stoga toga dana nije mogla biti na sastanku. V. Karadžićeva replika, par. 186, [REDIGOVANO]. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 628. Karadžić je na žalbenom pretresu iznio tvrdnju da je 19. maja 1992. "morao putovati kolima do Beograda", zatim 20. maja 1992.

zaključci Pretresnog vijeća u vezi s tim sastankom utiču ne samo na zaključak o incidentu 1 iz Priloga G Optužnici, nego i na zaključak o njegovom doprinosu UZP-u vezanom za Sarajevo i njegovom podržavanju Mladića i SRK-a.¹⁴¹⁷

529. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije primijenilo dovoljan oprez kada se oslonilo na [REDIGOVANO], Karadžić upućuje na izjavu koju je svjedok dobrovoljno dao tužilaštvu, a koja pokazuje da ga je jedan predstavnik tužilaštva upozorio da bi on, prema informacijama kojima tužilaštvo raspolaže, mogao biti [REDIGOVANO].¹⁴¹⁸ Međutim, Žalbeno vijeće ne smatra da to opšte upozorenje, dato iz predostrožnosti, pokazuje da [REDIGOVANO] bio svjedok-saučesnik koji je imao motiv da inkriminiše Karadžića.¹⁴¹⁹ Valja napomenuti da ni Karadžićevo unakrsno ispitivanje svjedoka ni njegova završna argumentacija ne pokazuju da je Pretresno vijeće svjedočenju tog svjedoka trebalo pristupiti s oprezom zbog njegove eventualne motivacije da inkriminiše Karadžića koja bi proizlazila iz bilo kojeg postojećeg ili potencijalnog krivičnog postupka protiv tog svjedoka u vezi s događajima o kojima je svjedočio.¹⁴²⁰

530. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju široka diskreciona ovlaštenja u odmjeravanju težine dokaza,¹⁴²¹ da su u najboljoj poziciji da ocijene vjerodostojnost nekog svjedoka i pouzdanost dokaza¹⁴²² i da mogu da odluče, u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja, da li je potkrepa dokaza neophodna ili mogu da se oslone na nepotkrijepljeno, ali inače vjerodostojno svjedočenje svjedoka.¹⁴²³ Pretresno vijeće je navelo da je, kada se oslanjalo na svjedočenje nekog svjedoka tužilaštva koji je jedini svjedočio o nekoj pravno relevantnoj činjenici, svjedočenje tog svjedoka ispitivalo s krajnjim oprezom prije nego što ga je prihvatilo kao dovoljnu osnovu za

"Ileteti u Lisabon i ostati do [27. maja 1992.]" i onda "u Beogradu ostati do [30. maja 1992.]" T. 24. april 2018. str. 267, 268.

¹⁴¹⁷ Karadžićeva replika, par. 187; T. 24. april 2018 str. 267, 268.

¹⁴¹⁸ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 626, [REDIGOVANO].

¹⁴¹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*, par. 93 ("Žalbeno vijeće je navelo da pojam 'saučesnika' u svom uobičajenom značenju označava 'udruživanje u krivici, partnera u zločinu'. Op rez u vezi sa svjedočenjem saučesnika najprimjereniji je kada se dotični svjedok 'tereti za ista krivična djela kao i optuženi'") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹⁴²⁰ V. npr. Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 1642, 1688, 1703, 1853-1855, 1919, 1952, 1955, 1968, 1974, 1976, 1992, 1997, 2311; T. 8. septembar 2010. str. 6339-6432 (zatvorena sjednica); T. 10. septembar 2010. str. 6435-6548 (zatvorena sjednica); T. 13. septembar 2010. str. 6551-6620, 6667-6670 (zatvorena sjednica). V. takođe Karadžićeva završna riječ, T. 2. oktobar 2014. str. 47954, 47995-47997 (djelimično zatvorena sjednica).

¹⁴²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 490.

¹⁴²² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 200, 708; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 654; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1830; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 513; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 464.

¹⁴²³ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 201; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 874, 949, 1340; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1009; Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 125, 138; Drugostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 21.

zaključak o krivici.¹⁴²⁴ Karadžić s tim u vezi, osim što se ne slaže s ocjenom [REDIGOVANO] koju je dalo Pretresno vijeće, nije pokazao da ono nije vjerodostojno ili da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se na njega oslonilo.¹⁴²⁵

531. U vezi s datumom sastanka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je [REDIGOVANO].¹⁴²⁶ Pretresno vijeće je uprkos tome konstatovalo da je sastanak održan "negdje u periodu od 20. do 28. maja 1992., najvjerovatnije tokom posljednje sedmice u maju", i to na osnovu sljedećeg: (i) [REDIGOVANO].¹⁴²⁷

532. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće takođe konstatovalo da je "20. maja 1992. [Karadžić] [...] otputovao u Lisabon na oko sedmicu dana kako bi prisustvovao mirovnim pregovorima koji su tamo vođeni".¹⁴²⁸ Zaključci Pretresnog vijeća takođe pokazuju da se Karadžić nalazio u Lisabonu 27. maja 1992. godine.¹⁴²⁹ Žalbeno vijeće smatra da bi se ti zaključci, na prvi pogled, mogli protivrječiti zaključku da je Karadžić prisustvovao sastanku koji je održan u periodu od 20. do 28. maja 1992., "najvjerovatnije tokom posljednje sedmice u maju".¹⁴³⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić otputovao u Lisabon 20. maja 1992. nema potporu u dokazima na koje se ono oslonilo kako bi ga donijelo.¹⁴³¹ Upravo suprotno, Žalbeno vijeće napominje da drugi zaključci Pretresnog vijeća i dokazi na koje se ono oslonilo prilikom njihovog donošenja pokazuju da je Karadžić 20. maja 1992. bio na području Sarajeva.¹⁴³² Pored toga, i suprotno Karadžićevoj sugestiji, dokazi da je Mladić 20. maja 1992. u svom dnevniku zabilježio da Biljanu Plavšić i njenu porodicu treba izvući iz Sarajeva¹⁴³³ nisu u suprotnosti sa zaključkom Pretresnog vijeća da je do tog sastanka došlo, jer je on mogao biti održan 20. maja 1992. dok se Karadžić nalazio na području Sarajeva. U tom pogledu, zaključci Pretresnog vijeća nisu protivrječni i spis pokazuje da je bilo razumno zaključiti da je Karadžić učestvovao u tom

---

¹⁴²⁴ Prvostepena presuda, par. 12.

¹⁴²⁵ Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da Karadžić nije pokazao da je pretrpio štetu zbog propusta Pretresnog vijeća da prihvati jednu izjavu koju je dao [REDIGOVANO]. V. odjeljak III.A.4(b). Karadžić nije pokazao kako to dovodi u pitanje razumnost oslanjanja Pretresnog vijeća na [REDIGOVANO].

¹⁴²⁶ Prvostepena presuda, par. 4023, fusnota 13366, gdje se upućuje, između ostalog, [REDIGOVANO].

¹⁴²⁷ Prvostepena presuda, par. 4023, fusnota 13366. V. takođe Prvostepena presuda, fusnota 13478 [REDIGOVANO].

¹⁴²⁸ Prvostepena presuda, par. 4026, fusnota 13380.

¹⁴²⁹ Prvostepena presuda, par. 4026.

¹⁴³⁰ Prvostepena presuda, par. 4023.

¹⁴³¹ Prvostepena presuda, par. 4026, fusnota 13380, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P918, str. 25299, 25300 (iskaz Colma Doylea, koji pokazuje da je on otputovao u Lisabon 20. maja 1992., ali se u njemu ne navodi da je Karadžić otputovao u Lisabon toga dana).

¹⁴³² V. npr. Prvostepena presuda, par. 3145, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P3919 (u vezi s odlukom Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine, s Karadžićevim potpisom od 20. maja 1992. i pečatom "Sarajevo"), 3162, 4765, gdje se upućuje na dokazni predmet P2645 (u vezi s naređenjem od 20. maja 1992., s Karadžićevim potpisom i pečatom "Sarajevo"). V. takođe Prvostepena presuda, par. 253, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P2617, str. 1 (u vezi s odlukama Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine donesenim 20. maja 1992.).

sastanku, koji je održan "negdje u periodu od 20. do 28. maja 1992., najvjerovatnije tokom posljednje sedmice u maju".¹⁴³⁴

533. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo relevantan dokaz da taj sastanak nije zabilježen u Mladićevom dnevniku, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svaki dokaz u spisu prvostepenog postupka osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁴³⁵ Naznaka o zanemarivanju dokaza može postojati ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan za zaključke.¹⁴³⁶ Ako pretresno vijeće nije uputilo na neki konkretan dokaz, treba pretpostaviti da ga ono jeste ocijenilo i odvagnulo, ali je smatralo da ga on ne sprečava da izvede dati zaključak.¹⁴³⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće detaljno razmotrilo sadržaj Mladićevog dnevnika¹⁴³⁸ i nije se uvjerilo da je Pretresno vijeće ignorisalo taj dokaz kada je donosilo ocjenu o tome da li je taj sastanak održan.¹⁴³⁹ Pored toga, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je nepostojanje bilo kakve bilješke u vezi s tim sastankom u suprotnosti sa zaključcima Pretresnog vijeća da je on održan ili da dovodi u pitanje razumnost tih zaključaka.

534. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku kada se oslonilo na [REDIGOVANO] i konstatovalo da su on i rukovodstvo bosanskih Srba prisustvovali sastanku koji je održan u periodu od 20. do 28. maja 1992., "najvjerovatnije tokom posljednje sedmice u maju".

535. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće iz sljedećih razloga smatra neuvjerljivom Karadžićevu sugestiju da bi eventualna greška, u mjeri u kojoj se odnosi na sastanak od kraja maja 1992., obesnažila presudu u mjeri u kojoj se ona odnosi na UZP vezan za Sarajevo.¹⁴⁴⁰ Pretresno vijeće je

¹⁴³³ [REDIGOVANO].

¹⁴³⁴ Prvostepena presuda, par. 4023.

¹⁴³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308, 3100; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁴³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3100; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 864; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁴³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308, 1410; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁴³⁸ V. npr. Prvostepena presuda, par. 4021, 4026, 4027, 4034, 4035. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4041, 4506, 4548, 4568, 4661, 4665, 4666, 4670, 4673, 4683, 4724, 4727-4730, 4764, 4776, 4780-4784, 4791, 4794-4796, 4800-4804, 4813, 4819, 4823, 4827, 4837, 4871, 4873, 4876, 4906, 4907, 4909, 4910, 4912, 4923, 4927, 4936.

¹⁴³⁹ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da bilješke iz Mladićevog dnevnika u dijelu u kom se on odnosi na [REDIGOVANO]. nužno idu u prilog zaključku da nepostojanje bilo kakve bilješke o sastanku s Karadžićem 20. maja 1992. pokazuje da taj sastanak nije ni održan. [REDIGOVANO].

¹⁴⁴⁰ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 631. Karadžić tvrdi da je taj sastanak predstavljao "srž" UZP-a vezanog za Sarajevo i da bez njega ne bi mogao nastati zajednički plan. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 631. Karadžić u replici dalje tvrdi da se Pretresno vijeće na sastanak od kraja maja 1992. oslonilo i u prilog zaključcima o njegovom doprinosu

konstatovalo da se plan snajperskog djelovanja i granatiranja grada počeo ostvarivati krajem maja 1992. s incidentom 1 iz Priloga G Optužnici¹⁴⁴¹ i taj zaključak ne zavisi od Karadžićevog učešća u sastanku održanom krajem maja 1992. godine.¹⁴⁴² Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić, prije sastanka od kraja maja 1992., podržao Mladića i njegov plan granatiranja i snajperskog djelovanja po Sarajevu, kada je 12. maja 1992. na 16. sjednici Skupštine bosanskih Srba glasao za to da on bude postavljen za komandanta VRS-a, nakon što je Mladić njemu i rukovodstvu bosanskih Srba izložio svoju strategiju za Sarajevo, koja je uključivala opsadu i gađanje grada iz brojnog teškog naoružanja.¹⁴⁴³ K tome, Pretresno vijeće se oslonilo na druge faktore koji su bili ključni za zaključak o Karadžićevoj saglasnosti s UZP-om vezanim za Sarajevo i njegovim doprinosima tom UZP-u i taj bi zaključak ostao nepromijenjen bez obzira na zaključke Pretresnog vijeća o njegovom učešću u sastanku od kraja maja 1992. godine.¹⁴⁴⁴

(b) Navodne greške u zanemarivanju dokaza o zabrani gađanja civila

536. Prilikom donošenja zaključka da je Karadžić imao namjeru da počini ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile u Sarajevu, Pretresno vijeće se oslonilo, djelimično, na Karadžićeve izjave, naređenja, razgovore i postupke.¹⁴⁴⁵ Pretresno vijeće je prihvatilo da je Karadžić povremeno izdavao naređenja da snage bosanskih Srba prekinu s granatiranjem i snajperskim djelovanjem po gradu i da poštuju zakone ratovanja.¹⁴⁴⁶ Međutim, ono je konstatovalo da Karadžić nije "iskreno" nastojao da zaštiti civile od napada i da je naređenja izdavao samo kada je bio izložen pritisku međunarodne zajednice, suočen s prijetnjama NATO-a ili u svrhu "postizanja [svoji]h političkih

---

UZP-u vezanom za Sarajevo i njegovom podržavanju Mladića i SRK-a. Karadžićeva replika, par. 187, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 4023, 4721.

¹⁴⁴¹ Prvostepena presuda, par. 4649, 4892.

¹⁴⁴² V. Prvostepena presuda, par. 4018, 4027-4035.

¹⁴⁴³ Prvostepena presuda, par. 4735. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3984, 4661, 4719.

¹⁴⁴⁴ Na primjer, Pretresno vijeće se oslonilo na brojne događaje koji pokazuju da je Karadžić podržavao Mladića u provođenju UZP-a vezanog za Sarajevo nakon sastanka održanog krajem maja 1992. godine. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić indirektno priznao da se kampanja protiv Sarajeva intenzivirala kada je branio Mladićeve postupke na sastanku s Morillonom, Mackenziejem i Koljevićem održanom 30. maja 1992. godine. Prvostepena presuda, par. 4037, 4723, 4736. Pored toga, Pretresno vijeće se oslonilo i na činjenicu da je Karadžić prihvatio vojne direktive koje je potpisao Mladić, kao i na više sastanaka na kojima su on i Mladić razgovarali o njihovim planovima za Sarajevo, te na činjenicu da je Karadžić 28. juna 1994. Mladića unaprijedio u čin general-pukovnika uprkos tome što međunarodna zajednica nije odobravalala postupke Mladića i SRK-a u Sarajevu. Prvostepena presuda, par. 4724, 4727-4729, 4731, 4736. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić, osim za Mladića, izrazio podršku i za druge oficire SRK-a koji su bili članovi UZP-a vezanog za Sarajevo, kao što su Stanislav Galić i Dragomir Milošević, tako što ih je unaprijedio, a oslonilo se i na zaključke u vezi s ovlaštenjima koja je Karadžić vršio nad SRK-om od maja 1992. godine. Prvostepena presuda, par. 4707, 4708, 4711, 4718, 4719, 4732, 4733, 4738, 4752, 4891. Zaključci Pretresnog vijeće vezani za zajednički plan i za Karadžićeve doprinose tom planu dalje pokazuju da odgovornost koju Karadžić snosi na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Sarajevo zavisi od brojnih djela i propusta počinjenih tokom godina. V. Prvostepena presuda, par. 4676, 4891.

¹⁴⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 4928.

¹⁴⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 4934. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4927, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, odjeljci IV.B.3.c.ii.D, IV.B.3.c.iv.

ciljeva".¹⁴⁴⁷ Pretresno vijeće je smatralo da su, s obzirom na to koliko su trajale opsada Sarajeva i kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja koju je provodio SRK, takva naređenja "bila [...] malobrojna i rijetka" i da nisu imala nikakav konkretan efekat na situaciju na terenu jer nikada nisu bila popraćena adekvatnom istragom i/ili kažnjavanjem onih koji ih se nisu pridržavali.¹⁴⁴⁸ Prema riječima Pretresnog vijeća, to što Karadžić nije redovitije i rigoroznije koristio svoj dalekosežni uticaj pokazuje da prekid napada na civile nije bio u njegovom interesu.¹⁴⁴⁹ Pretresno vijeće je zaključilo da ta naređenja ne dovode u pitanje njegov zaključak da je Karadžić posjedovao traženu namjeru da poćini ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile.¹⁴⁵⁰

537. Karadžić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o ćinjenicama nije mogao da konstatuje da je on posjedovao namjeru da poćini ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile u Sarajevu, s obzirom na brojna naređenja koja je izdao koja pokazuju njegovu riješenost da zaštiti civile.¹⁴⁵¹ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće njegova naređenja o zaštiti civila smatralo vjerodostojnim kada je donosilo po njega nepovoljne zaključke u vezi sa stepenom kontrole koji je imao, njegovim znanjem o zloćinima i mogućnošću da podešava granatiranje.¹⁴⁵² Međutim, on tvrdi da ih je Pretresno vijeće pogrešno zanemarilo prilikom ocjenjivanja njegove namjere i da je pogriješilo kada je za njegova naređenja konstatovalo: (i) da nisu bila "iskrena"; (ii) da su bila motivisana "politićkim ciljevima"; i (iii) da su bila "malobrojna i rijetka", te da on svoj uticaj nije koristio "redovitije i rigoroznije".¹⁴⁵³ On tvrdi da su ti zaključci nespojivi s konstataćijama samog Pretresnog vijeća, kao i sa spisom, i da pokazuju da je ocjena njegove namjere koju je dalo Pretresno vijeće nerazumna.¹⁴⁵⁴

---

¹⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 4927, 4934. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4866.

¹⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 4934.

¹⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 4934.

¹⁴⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 4934.

¹⁴⁵¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 633, 634, 640.

¹⁴⁵² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 636.

¹⁴⁵³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 635, 636, 638, 639.

¹⁴⁵⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 635-640. Karadžić tvrdi da iskrenost njegovih naređenja da se ne gađaju civili potkrepljuju privatni razgovori uvršćeni u spis, u kojima se ponavljaju takva uputstva, kao i ćinjenica da ne postoje nikakvi privatni razgovori u kojima se kaće suprotno. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 635, 639. On tvrdi da je bilo neprimjereno da Pretresno vijeće uzme u obzir njegove navodne "politićke ciljeve", jer oni ne pokazuju da je on htio da se gađaju civili. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 638. Što se tiće pitanja da li su njegova naređenja bila "malobrojna i rijetka" ili zaključka da on svoj uticaj nije koristio "redovitije i rigoroznije", Karadžić tvrdi da, s obzirom na rezonovanje Pretresnog vijeća da je lanac komandovanja između njega i SRK-a funkcionisao kako treba i da je sistem rukovoćanja u okviru SRK-a i Glavnog štaba, pa sve do njega, dobro funkcionisao, nije bilo potrebe da se naređenja ponovo izdaju ili ponavljaju kako bi dobila drugu "tećzinu ili snagu". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 637.

538. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da Karadžićeva naređenja da se zaštite civili nisu bila iskrena, te da su bila politički motivisana i suviše malobrojna i rijetka.¹⁴⁵⁵

539. Karadžić replicira da tužilaštvo nije predočilo dokaze da je on naredio, odobrio ili zagovarao neselektivno granatiranje ili gađanje civila.¹⁴⁵⁶

540. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće, prilikom utvrđivanja Karadžićeve namjere za krivična djela ubistva, terorisanja i protivpravnih napada na civile u vezi s UZP-om vezanim za Sarajevo, ocijenilo brojne izjave i naređenja Karadžića i drugih, uključujući one u kojima se srpskim snagama u Sarajevu nalaže da ne gađaju civile ili da poštuju zakone ratovanja.¹⁴⁵⁷ Pretresno vijeće je imalo u vidu gotovo sva naređenja na koja Karadžić upućuje i detaljno ih je razmotrilo.¹⁴⁵⁸ Pretresno vijeće je takođe za jedno od tih naređenja konstatovalo da ima malu dokaznu vrijednost,¹⁴⁵⁹ a druga naređenja na koja on upućuje je izričito uzelo u obzir kada je govorilo o kontekstu prekida vatre ili incidenata iz priloga Optužnici vezanih za snajpersko djelovanje i granatiranje u Sarajevu.¹⁴⁶⁰ Karadžić stoga nije pokazao da Pretresno vijeće nije ocijenilo te dokaze.

541. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito ocijenilo uputstvo sadržano u dokaznom predmetu D4618 na koji Karadžić upućuje u žalbi. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svaki dokaz u spisu prvostepenog postupka i da se pretpostavlja da je ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁴⁶¹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je naređenje iz tog dokaznog predmeta, kojim se svim jedinicama SRK-a nalaže da obustave vatru i

---

¹⁴⁵⁵ Odgovor tužilaštva, par. 357-362; T. 23. april 2018. str. 225-227. V. takođe T. 23. april 2018. str. 226 (gdje se ističe da je, budući da je kampanja gađanja civila u Sarajevu trajala više od tri godine, Karadžić, kao vrhovni komandant VRS-a, namjeravao da ona traje i da su opšta uputstva o zaštiti civila u većini slučajeva bila "tek prazne riječi").

¹⁴⁵⁶ Karadžićeva replika, par. 191. On takođe tvrdi da je jedno od tih naređenja izdato prije nego što je međunarodna zajednica izvršila pritisak u vezi s granatiranjem. V. Karadžićeva replika, par. 192, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D232.

¹⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 4927, 4928, 4934, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, odjeljci IV.B.3.c.ii.D, IV.B.3.c.iv. V. generalno Prvostepena presuda, par. 4764-4798, 4869-4884.

¹⁴⁵⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 633-636, Dodatak N.

¹⁴⁵⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da dokazni predmet D314 ima malu dokaznu vrijednost jer je bez datuma i pečata. V. Prvostepena presuda, par. 4779, fusnota 16064. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4927, fusnota 16619.

¹⁴⁶⁰ V. Prvostepena presuda, par. 338 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D4564), 4834 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D700), 4873 (gdje se upućuje na dokazni predmet P2661). Karadžić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokazni predmet D4836, koji on greškom opisuje kao "naređenje SRK-a o realizaciji Sporazuma o potpunom prekidu neprijateljstava s bosanskim Muslimanima" od 3. januara 1995. godine. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 633, Dodatak N, paginacija Sekretarijata 1673. Ukoliko Karadžić zapravo upućuje na dokazni predmet D2786 (naređenje Glavnog štaba Vojske Republike Srpske o "realizacij[i] sporazuma o potpunom prekidu neprijateljstava sa muslimanskom stranom" od 1. januara 1995.), Pretresno vijeće je taj dokaz isto tako uzelo u obzir u kontekstu sporazuma o prekidu vatre. V. Prvostepena presuda, par. 410.

traže dozvolu za otvaranje vatre, izdato u okviru primjene sporazuma između Karadžića i UNICEF-a i da je stoga kumulativno u odnosu na druge dokaze koje je Pretresno vijeće razmotrilo a koji su se ticali naređenja izdatih u kontekstu Karadžićevih pregovora sa stranim diplomatima ili sklapanja sporazuma o prekidu vatre.¹⁴⁶² S obzirom na gore navedeno, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je zanemarilo naređenja na koja on upućuje u žalbi.

542. Što se tiče Karadžićevih tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da njegova naređenja "nisu bila iskrena", da su bila "politički motivisana" i "malobrojna i rijetka", te da on nije koristio svoj uticaj "rigoroznije i redovitije", Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće prilikom donošenja tih zaključaka uzelo u obzir Karadžićeve izjave i naređenja, uključujući privatne razgovore o tome da treba obustaviti otvaranje vatre po Sarajevu na koje on upućuje u žalbi.¹⁴⁶³ Pretresno vijeće je na kraju zaključilo da takve izjave i naređenja ne pokazuju da Karadžić nije odobravao snajpersko djelovanje i granatiranje Sarajeva, već da su te izjave i naređenja nastali u trenutku kada mu takvo ponašanje nije odgovaralo.¹⁴⁶⁴ Konkretno, u vezi s njegovim privatnim razgovorima o tome da treba obustaviti otvaranje vatre po Sarajevu, Pretresno vijeće je zaključilo da su takve izjave date kada je međunarodna zajednica na njega vršila pritisak ili mu prijetila vazдушnim napadima.¹⁴⁶⁵ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir dodatne dokaze o privatnim razgovorima i na osnovu njih utvrdilo da je Karadžić u vezi s napadima na Sarajevo "[bio] dvoilič[an] u odnosu prema međunarodnoj zajednici".¹⁴⁶⁶ Žalbeno vijeće smatra da Karadžić naprosto nudi alternativno tumačenje spisa i Prvostepene presude, pri čemu ne pokazuje da je zaključak Pretresnog vijeća da su njegova naređenja bila "neiskrena" nerazuman.

---

¹⁴⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187, 2937, 3039; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁴⁶² V. Prvostepena presuda, fusnota 16620. V. takođe Prvostepena presuda, par. 410, 3606, 4783, 4859, 4872. Karadžić dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je vojna direktiva od 6. juna 1992., sadržana u dokaznom predmetu D232, koja je uključivala upozorenje da se "[n]ajstrožije zabranjuje[...] maltretiranje civilnog nenaoružanog stanovništva, a sa zarobljenicima [treba] postupati u duhu Ženevske konvencije", izdata prije nego što je međunarodna zajednica izvršila pritisak u vezi s granatiranjem i da nije objasnilo zašto, u tom kontekstu, takva direktiva nije bila iskrena. V. Karadžićeva replika, par. 192. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić na taj dokazni predmet po prvi put ukazuje u svojoj replici i tu argumentaciju bi moglo da odbaci na toj osnovi. U svakom slučaju, njegovoj tvrdnji da je to uputstvo izdato prije početka opsade Sarajeva i prije nego što je međunarodna zajednica na njega izvršila pritisak protivrječi spis na koji se Pretresno vijeće oslonilo, a koji pokazuje da su razgovori s akterima iz međunarodne zajednice o prekidu opsade Sarajeva započeli još 30. maja 1992. godine. V. npr. Prvostepena presuda, par. 4036, 4037. Shodno tome, taj argument se odbacuje.

¹⁴⁶³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 635, 638, 639, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 4785, 4792, 4874, 4927, dokazne predmete D4510, P4802; Prvostepena presuda, par. 4927, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, odjeljci IV.B.3.c.ii.D, IV.B.3.c.iv. fusnote 16220, 16221.

¹⁴⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 4927.

¹⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 4927, fusnota 16621 gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete D4510, P4802.

¹⁴⁶⁶ V. npr. Prvostepena presuda, par. 4905, 4931 (gdje se upućuje na dokaze da je Karadžić, nakon što je obezbijedio da granatiranje prestane, izdao privatna naređenja da se nastavi s otvaranjem vatre na Sarajevo).

543. Isto tako, Žalbena vijeće smatra neutemeljenom Karadžićevu tvrdnju da njegova politička motivacija nije relevantna za ocjenjivanje njegove namjere. Kontekst u kom je Karadžić izdavao naređenja o zabrani gađanja civila u Sarajevu direktno je relevantan za to da li su njegovi postupci odražavali iskrenu brigu za njihovu bezbjednost. Pretresno vijeće je u tom pogledu razumno konstatovalo da je Karadžić takva naređenja izdavao kada je vodio pregovore sa stranim diplomatima ili kada je sklopio sporazum o prekidu vatre¹⁴⁶⁷ ili pak kada je međunarodna zajednica na njega vršila pritisak ili mu prijetila vazдушnim napadima, kao što je to bio slučaj nakon što je SRK 1993. zauzeo Igman i nakon prvog incidenta na Markalama u februaru 1994. godine.¹⁴⁶⁸ Isto tako, Pretresno vijeće je razumno zaključilo da naređenja o zabrani gađanja civila ne pokazuju da Karadžić nije odobravao granatiranje i snajpersko djelovanje po Sarajevu, već da su oni vršeni u trenutku kada mu to nije odgovaralo.¹⁴⁶⁹ U tom kontekstu, bilo je razumno utvrditi da su relevantna naređenja bila "politički motivisana" i uzeti u obzir taj zaključak prilikom ocjenjivanja Karadžićeve namjere u vezi sa zločinima koji su počinjeni putem UZP-a vezanog za Sarajevo.

544. Naposljetku, Žalbena vijeće ne smatra da su zaključci Pretresnog vijeća da su Karadžićeva naređenja bila "malobrojna i rijetka" i da on svoj uticaj nije koristio "redovitije i rigoroznije" nespojivi s drugim konstatacijama, kao što je konstatacija da je lanac komandovanja između Karadžića i SRK-a funkcionisao kako treba i da je sistem rukovođenja u okviru SRK-a i Glavnog štaba, pa sve do Karadžića, dobro funkcionisao.¹⁴⁷⁰ Karadžić, na primjer, nije pokazao da je nerazuman zaključak Pretresnog vijeća u vezi s trajanjem opsade Sarajeva ili zaključak u vezi s činjenicom da njegova naređenja da se prekine sa snajperskim djelovanjem i granatiranjem u Sarajevu i da se poštuju zakoni ratovanja nisu imala nikakav konkretan efekat na situaciju na terenu jer nikada nisu bila popraćena adekvatnom istragom i/ili kažnjavanjem onih koji ih se nisu pridržavali.¹⁴⁷¹

545. S obzirom na gore navedeno, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće nerazumno ocijenilo njegova naređenja prilikom utvrđivanja njegove namjere da počini ubistvo, mučenje i protivpravne napade na civile u vezi s UZP-om vezanim za Sarajevo.

---

¹⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 4927, fusnota 16620, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete D4512, P836, D4507, D4508, D4610.

¹⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 4927, fusnota 16621, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P1483, P4802, P4804, P846, D4510, D3521.

¹⁴⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 4927.

¹⁴⁷⁰ V. Prvostepena presuda, par. 4764, 4862.

¹⁴⁷¹ Prvostepena presuda, par. 4934.

(c) Navodne greške u ocjeni Karadžićevog znanja o napadima na civile

546. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić znao ili je imao razloga da zna da je SRK granatirao i otvarao snajpersku vatru na civilno stanovništvo ili izvodio neselektivne i/ili nesrazmjerne napade na Sarajevo.¹⁴⁷² Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenja predstavnika međunarodne zajednice i nekih svjedoka odbrane da je Karadžić tokom cijelog sukoba redovno primao informacije o incidentima snajperskog djelovanja i granatiranja.¹⁴⁷³ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić bio u potpunosti svjestan konstatacija međunarodne zajednice u vezi sa situacijom u Sarajevu, patnjom civila i kršenjima međunarodnog humanitarnog prava, budući da je prisustvovao sastancima na kojima se raspravljalo o rezolucijama Savjeta bezbjednosti.¹⁴⁷⁴ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Karadžić znao za mnogobrojne medijske izvještaje o situaciji u gradu i da je razgovarao s novinarima koji su mu stalno iznova skretali pažnju na slučajevne granatiranja i snajperskog djelovanja po civilima.¹⁴⁷⁵

547. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom ocjenjivanja njegovog znanja tako što se usredsredilo na informacije koje je on primao, umjesto na informacije kojima je "razumno vjerovao".¹⁴⁷⁶ Prema Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće se "u velikoj mjeri" oslonilo na novinske izvještaje i informacije potekle iz međunarodne zajednice, koju je on u relevantno vrijeme smatrao pristrasnom na štetu rukovodstva bosanskih Srba, i nije pridalo odgovarajuću težinu dokazima da su snage bosanskih Srba postupale zakonito, poteklim iz vojnih izvora unutar VRS-a i SRK-a, kojima je on "vjerovao daleko više nego međunarodnim posmatračima".¹⁴⁷⁷ Karadžić tvrdi da je, čak i da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da su svjedoci iz VRS-a koji su "bili spremni da putuju u Haag 20 godina kasnije, daju svečanu izjavu i svjedoče da su gađali samo [...] vojne ciljeve" lagali, bilo razumno zaključiti da je to bila informacija koju su oni njemu dali.¹⁴⁷⁸ Karadžić dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije adekvatno razmotrilo informacije koje je on dobio iz sopstvenih izvora u vezi s incidentima 4, 7 i 8 iz Priloga G Optužnici i incidentom 11 iz Priloga F Optužnici, a koje pokazuju da je ponašanje VRS-a bilo zakonito.¹⁴⁷⁹

¹⁴⁷² Prvostepena presuda, par. 4861, 4863, 4865, 4866.

¹⁴⁷³ Prvostepena presuda, par. 4861, 4863, 4864. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4813-4847.

¹⁴⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 4861.

¹⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 4861. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4848-4850.

¹⁴⁷⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 641-659.

¹⁴⁷⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 642-650.

¹⁴⁷⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 650.

¹⁴⁷⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 654-659, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete D1515, D340, P867, T. 5. mart 2012. str. 25735, 25736, T. 28. januar 2013. str. 32711, 32712.

548. Tužilaštvo odgovara da je, s obzirom na informacije koje je Karadžić primao i dokaze koji pokazuju njegovo znanje, uključujući dokumente nastale unutar SRK-a/VRS-a, Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je on znao da SRK granatira civile i na njih otvara snajpersku vatru.¹⁴⁸⁰

549. Karadžić u replici tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir ukupne informacije koje je on primao.¹⁴⁸¹ On tvrdi da su, iako su ga neki izvori unutar struktura bosanskih Srba povremeno obavještavali o gađanju civila, to bili izolovani incidenti i da dokazi ne pokazuju nužno da su civili gađani namjerno.¹⁴⁸² On dalje tvrdi da on izričito nije odobravao napade za koje je smatrao da su nesrazmjerni.¹⁴⁸³

550. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće prilikom izvođenja zaključaka u vezi s Karadžićevim znanjem o granatiranju i otvaranju snajperske vatre na civilno stanovništvo ili izvođenju neselektivnih i/ili nesrazmjernih napada na Sarajevo oslonilo na dokaze tužilaštva i odbrane i da se nije oslonilo samo na svjedočenja predstavnika međunarodne zajednice i medijske izvještaje.¹⁴⁸⁴ Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze iz izvora unutar civilnih i vojnih struktura Srbije i civilnih i vojnih struktura bosanskih Srba, uključujući dokumente iz tog vremena, koji pokazuju Karadžićevo znanje o prirodi napada na Sarajevo, uključujući napade na civilno stanovništvo.¹⁴⁸⁵ Pretresno vijeće je smatralo da njegov zaključak da je Karadžić znao za praksu

---

¹⁴⁸⁰ Odgovor tužilaštva, par. 350-356. V. takođe T. 23. april 2018. str. 221, 222 (gdje se ističu zaključci Pretresnog vijeća u prilog tome da Karadžićevo ponašanje "jasno pokazuje da je on dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo i da je imao namjeru širenja terora među civilnim stanovništvom putem kampanje granatiranja i snajperskog djelovanja").

¹⁴⁸¹ Karadžićeva replika, par. 188, 190.

¹⁴⁸² Karadžićeva replika, par. 189.

¹⁴⁸³ Karadžićeva replika, par. 189.

¹⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 4861. V. npr. Prvostepena presuda, par. 4813, 4817, 4820, 4821, 4823, 4825, 4827, 4846.

¹⁴⁸⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 4051 ("[N]akon detaljne diskusije koja je vođena na sjednici Predsjedništva bosanskih Srba kojoj su prisustvovali optuženi, Biljana Plavšić, Krajišnik, Koljević, Đerić i Mladić, donesen je zaključak 'da se obustave dejstva teškom artiljerijom po gradu.'"), 4817 (gdje se kaže da je John Zamećica, Karadžićev savjetnik za međunarodne odnose, u svom svjedočenju izjavio da mu je Karadžić rekao da su snajpersko djelovanje i granatiranje koje vrše bosanski Srbi "glup[i]", bespotrebni i da Srbi od toga nemaju nikakve vojne koristi i navodi da je Vladislav Jovanović, tadašnji ministar inostranih poslova Srbije, nekoliko puta pitao Karadžića zašto se Sarajevo drži pod opsadom tako dugo i izlaže "svim tim snajperima i nesrećama", te da je Jovanović izjavio da je Karadžić negirao da bosanski Srbi imaju politiku granatiranja Sarajeva i odgovorio da su ti incidenti sporadični i da su djelo "šačice frustriranih osoba" ili da su "odgovorni bosanski Muslimani koji žele usmjeriti pažnju međunarodne javnosti"), 4820, 4823 ("Dana 8. septembra 1992., na sastanku kojem su prisustvovali, između ostalih, optuženi, Mladić i general Simonović, Simonović je naveo da je blokada Sarajeva opravdana, ali da je masovna upotreba artiljerije protiv gradova štetna i preporučio je bosanskim Srbima da spriječe da se gradovi bombarduju."), 4825 ("Dana 9. decembra 1992., članovi VSO-a, među kojima su, pored ostalih, bili Slobodan Milošević, [Momir] Bulatović i Dobrica Ćosić, sastali su se da bi razgovarali o ratu u BiH. Na tom sastanku Ćosić je napomenuo da je srpsko rukovodstvo mnogo puta ukazalo optuženom na štetnost granatiranja Sarajeva po političku poziciju bosanskih Srba. Bulatović je izjavio da optuženi, premda se svaki put u potpunosti složio s njima, nije bio u stanju da problem riješi."), 4827 ("Galić je u svom svjedočenju izjavio da se tokom 1993. godine optuženi sastao s komandom SRK-a i da je bio zabrinut zbog nesrazmjerne upotrebe artiljerije. Prema Galićevim riječima, na tim sastancima na visokom nivou kojima je prisustvovao optuženi, uvijek se razgovaralo o temi nesrazmjernosti. Galić je napomenuo da nije bilo potrebno da ga optuženi obavijesti da nesrazmjerna upotreba artiljerije od strane SRK-a dovodi do civilnih žrtava, jer 'to su svi vidjeli, [...] da je rat i da se deštuje s jedne i sa druge strane.'"), 4837 ("Dana 15. marta 1994, na sastanku kojem su, u

otvaranja vatre na Sarajevo od strane SRK-a potvrđuje činjenica da je on i sam povremeno izražavao zabrinutost zbog nesrazmjernih napada na grad i pokušavao ih ograničiti.¹⁴⁸⁶ Pretresno vijeće je dalje razmotrilo, i odbacilo, Karadžićeve argumente da su neki predstavnici međunarodne zajednice bili pristrasni i da su njihova svjedočenja nepouzdana.¹⁴⁸⁷ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo, i prihvatilo, Karadžićev argument da sredstva javnog informisanja "donekle nisu bila naklonjena" bosanskim Srbima kada su izvještavala o situaciji u Sarajevu.¹⁴⁸⁸ Prema tome, pregled Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće temeljito razmotrilo Karadžićevu tvrdnju da on nije vjerovao informacijama koje je dobijao od predstavnika međunarodne zajednice i iz sredstava javnog informisanja.

551. S obzirom na ukupne dokaze koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir, Žalbena vijeće smatra neuvjerljivim Karadžićev argument da je Pretresno vijeće napravilo grešku tako što se usredsredilo na informacije koje je on primao, umjesto na informacije kojima je "razumno vjerovao".

552. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije adekvatno razmotrilo informacije koje je on dobio iz sopstvenih izvora u vezi s konkretnim incidentima iz priloga Optužnici, Žalbena vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće, u okviru diskusije o incidentima iz priloga Optužnici, razmotrilo i odbacilo sljedeće dokaze: (i) u vezi s incidentom 7 iz Priloga G Optužnici, da je u borbenom izvještaju SRK-a od 4. februara 1994. i u istrazi koju je pukovnik Kosovac proveo u ime Komande SRK-a zaključeno da SRK nije otvarao vatru na Dobrinju;¹⁴⁸⁹ (ii) u vezi s incidentom 4 iz Priloga G Optužnici, da se u borbenom izvještaju za 1. juni 1993. navodi da SRK nije otvarao vatru toga dana;¹⁴⁹⁰ (iii) u vezi s incidentom 8 iz Priloga G Optužnici, da je zaključak interne istrage SRK-a bio da eksploziju na pijaci Markale nije uzrokovala granata nego eksplozivna naprava koja

---

Beogradu, pored ostalih, prisustvovali optuženi, Mladić i Slobodan Milošević, optuženi se požalio riječima "[n]aše budale pucaju po Sarajevu", a za vojsku rekao da se ponaša kao 'razmažena primadona.').", 4841 ("Početkom novembra 1994., na 46. sjednici Skupštine bosanskih Srba, optuženi je rekao da je 'imao [...] veliku muku' kad je 'bilo ono bezveze granatiranje Sarajeva, bez potrebe' i objasnio da su mu ljudi govorili da nekad pripiti vojnici znaju da ispale više granata po Sarajevu, čemu 'nema nikakvog cilja, nema svrhe'."), 4842 (gdje se upućuje na borbeni izvještaj SRK-a od 7. aprila 1995., kojim je Karadžić obaviješten o napadu na "Famos" i o tome da je "[n]a dejstva neprijatelja adekvatno [...] odgovoreno pri čemu je lansirana jedna [avio-bomba] po centru Hrasnice"), 4846 ("[...] optuženi, Mladić, Biljana Plavšić, Krajišnik, Tolimir i Gvero, pored ostalih, sastali su se sa Slobodanom Miloševićem, Bulatovićem i Perišićem radi razgovora o predstojećoj mirovnoj konferenciji. Na tom sastanku, Milošević je podstakao rukovodstvo bosanskih Srba da 'mnogo oštrije osude' granatiranje i ubijanje nedužnih civila u Sarajevu").), 4861.

¹⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 4861. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4827, 4837, 4841.

¹⁴⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 4887-4890.

¹⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 4564.

¹⁴⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 4156, 4157, 4164, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D1515, T. 28. januar 2013. str. 32711, 32712. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4799, fusnota 16164.

¹⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 4078, 4085, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D340.

je eksplodirala na tlu;¹⁴⁹¹ i (iv) u vezi s incidentom 11 iz Priloga F Optužnici, da je Mladić tvrdio da je taj incident inscenirala "muslimanska strana".¹⁴⁹²

553. Iako Pretresno vijeće o tim dokazima nije eksplicitno govorilo prilikom donošenja relevantnih pravnih zaključaka, ono je o njima detaljno govorilo u dijelovima Prvostepene presude koji se tiču konkretnih incidenata iz priloga Optužnici.¹⁴⁹³ Žalbeno vijeće se stoga nije uvjerilo da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir relevantne dokaze s tim u vezi. Osim toga, budući da Karadžić samo generalno tvrdi da Pretresno vijeće te dokaze nije "adekvatno" ocijenilo,¹⁴⁹⁴ on nije pokazao da je ocjena koju je dalo Pretresno vijeće bila nerazumna.¹⁴⁹⁵

554. Shodno tome, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku prilikom utvrđivanja njegovog znanja o napadima na civile.

(d) Zaključak

555. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnove 36 i 37 Karadžićeve žalbe.

---

¹⁴⁹¹ Prvostepena presuda, par. 4206, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 5. mart 2012. str. 25735, 25736. V. također Prvostepena presuda, par. 4592, 4598, 4602, 4605.

¹⁴⁹² Prvostepena presuda, par. 3690, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P867. V. također Prvostepena presuda, par. 4686.

¹⁴⁹³ V. Prvostepena presuda, par. 3690, 4078, 4156, 4157, 4206.

¹⁴⁹⁴ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 654, 655, 657, 658.

¹⁴⁹⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 490.

D. Srebrenica

1. Navodne greške u zaključku da je Karadžić dijelio zajednički cilj prisilnog uklanjanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice (osnove 38 i 39)

556. Kao što je Žalbeno vijeće gore podsjetilo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP vezan za Srebrenicu nastao s padom Srebrenice 11. jula 1995. i da mu je zajednički plan bio da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu – prvo putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca bosanskih Muslimana, a kasnije putem ubijanja muškaraca i dječaka.¹⁴⁹⁶ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu, da je značajno doprinio provođenju zajedničkog plana i da je imao namjeru da poćini zloćine koje su srpske snage izvršile nakon pada Srebrenice.¹⁴⁹⁷ Pretresno vijeće je Karadžića osudilo po ćlanu 7(1) Statuta MKSJ-a za genocid, progon, istrebljivanje i nehumana djela (prisilno premještanje) kao zloćine protiv ćovjećnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili obićajaja ratovanja.¹⁴⁹⁸

557. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo zaključak da je on dijelio zajednićki cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici putem prisilnog uklanjanja, koji je zasnovalo na sljedećem: (i) Direktivi br. 7 koju je on izdao 8. marta 1995.; (ii) ogranićavanju humanitarne pomoći; (iii) tri narećdenja koja je izdao 11. jula 1995.; i (iv) ćinjenicama koje pokazuju da je poćinjeno prisilno premještanje.¹⁴⁹⁹ Žalbeno vijeće će razmotriti te tvrdnje redom.

(a) Izdavanje Direktive br. 7

558. Pretresno vijeće je konstatovalo da je 8. marta 1995. Karadžić izdao Direktivu br. 7,¹⁵⁰⁰ strogo povjerljivu direktivu koja je sadržala dio u kom je Drinskom korpusu narećdeno da "stvor[i] uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i ćivota

---

¹⁴⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 5726, 5755, 5849.

¹⁴⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 5814, 5821, 5822.

¹⁴⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 5849. Pretresno vijeće Karadžića nije proglasilo odgovornim po ćlanu 7(1) Statuta MKSJ-a za ubijanje i povezana djela progona u okviru UZP-a vezanog za Srebrenicu do kojih je došlo prije nego što se on s njima saglasio 13. jula 1995. godine. Umjesto toga, Pretresno vijeće je u vezi s tim dogaćajima izreklo osućujuću presudu po ćlanu 7(3) Statuta MKSJ-a za progon i istrebljivanje kao zloćine protiv ćovjećnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili obićajaja ratovanja. V. Prvostepena presuda, par. 5831, 5833, 5848, 5850, 5998, 6002-6005. Iako je konstatovalo da bi Karadžić mogao biti osućden za ubistvo kao zloćin protiv ćovjećnosti, Pretresno vijeće je primijetilo da bi osućjuće presude za to krivićno djelo i za istrebljivanje kao zloćin protiv ćovjećnosti bile nedopušteno kumulativne i u vezi s incidentima koji se odnose na UZP vezan za Srebrenicu izreklo je osućjuće presude samo za istrebljivanje kao zloćin protiv ćovjećnosti. V. Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 6022-6024, fusnota 20574.

¹⁴⁹⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 13, 14; Karadžićev ćalbeni podnesak, par. 660-686. V. takode T. 23. april 2018. str. 116, 117.

¹⁵⁰⁰ U Direktivi br. 7 dat je prikaz vojno-politićke situacije nakon potpisivanja Sporazuma o potpunom prekidu neprijateljstava i, nakon opisa oćekivanih ćiljeva snaga bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, dodijeljeni su zadaci raznim korpusima VRS-a, s tim da je Drinski korpus dobio zadatak da treba "što pre izvršiti potpuno fizićko odvajanje

mješтана u Srebrenici i Žepi".¹⁵⁰¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da taj dio ukazuje na namjeru da se bosanski Muslimani prisile da napuste Srebrenicu i Žepu.¹⁵⁰² Ono je dalje konstatovalo da su najkasnije u vrijeme izdavanja Direktive br. 7 Karadžić i Mladić već izradili dugoročnu strategiju s ciljem da se bosanski Muslimani na kraju prisilno uklone iz Srebrenice putem namjernog ograničavanja humanitarne pomoći, kao i putem otvaranja vatre na enklavu od strane snaga bosanskih Srba.¹⁵⁰³

559. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on imao namjeru da ukloni stanovnike Srebrenice bosanske Muslimane tako što nije uzelo u obzir njegovu tvrdnju – i dokaze koji je potkrepljuju – da je Direktivu br. 7 potpisao a da je nije pročitao ili znao za gore citirani dio.¹⁵⁰⁴ Karadžić tvrdi da ne postoje dokazi da je on znao za taj odlomak i da je tokom suđenja predočio dokaze koji pokazuju da je Direktivu br. 7 pripremio i pečatom ovjerio VRS, a ne njegovo osoblje, i da je on dokumente često potpisivao bez čitanja.¹⁵⁰⁵ On tvrdi da Pretresno vijeće, propustivši da uputi na njegovu tvrdnju da nije znao za taj dio direktive, nije uzelo u obzir direktno relevantne dokaze i nije dalo obrazloženje.¹⁵⁰⁶

560. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Karadžić dijelio zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici putem prisilnog uklanjanja i da Direktiva br. 7 predstavlja odraz njegove namjere.¹⁵⁰⁷ Tužilaštvo tvrdi da Karadžić, osim što je ponudio alternativno tumačenje izolovanih dokaza, nije pokazao nikakvu grešku.¹⁵⁰⁸

561. Karadžić replicira da se tužilaštvo nije osvrnulo na njegove argumente u vezi s greškom koju je napravilo Pretresno vijeće i tvrdi da uputstvo da se stanovnicima Srebrenice život učini nepodnošljivim nije bilo jedna od "glavnih komponenata" Direktive br. 7.¹⁵⁰⁹

Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava". V. Prvostepena presuda, par. 4979-4981.

¹⁵⁰¹ Prvostepena presuda, par. 4980, gdje se upućuje na dokazni predmet P838, str. 10.

¹⁵⁰² Prvostepena presuda, par. 5681.

¹⁵⁰³ Prvostepena presuda, par. 5684.

¹⁵⁰⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 662, 663, 666, 667.

¹⁵⁰⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 662, gdje se upućuje na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3310, T. 4. juli 2011. str. 16042, 16043, T. 6. juli 2011. str. 16203 (zatvorena sjednica), T. 8. februar 2012. str. 24338, dokazne predmete D3682, D3695.

¹⁵⁰⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 663, 666. Karadžić dalje tvrdi da je pretresno vijeće u predmetu *Popović i drugi* smatralo da je jedan izvještaj koji je potpisao Pandurević nedovoljan za izvođenje zaključka da je on "imao traženu zločinačku namjeru da zajednički cilj provede u djelo". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 665, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 2003.

¹⁵⁰⁷ Odgovor tužilaštva, par. 371-378. V. takođe T. 23. april 2018. str. 186, 187.

¹⁵⁰⁸ Odgovor tužilaštva, par. 372. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 371, 373-378.

¹⁵⁰⁹ Karadžićeva replika, par. 197-199.

562. Žalbeno vijeće podsjeća da Pretresno vijeće, iako nije eksplicitno razmotrilo Karadžićevu tvrdnju da je Direktivu br. 7 potpisao ne pročitavši dio u kom je Drinskom korpusu naređeno da "stvor[i] uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi", nije bilo dužno da obrazloži svoje zaključke u vezi sa svakom tvrdnjom iznesenom tokom suđenja ili da uputi na svjedočenje svakog svjedoka ili na svaki dokaz u sudskom spisu osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁵¹⁰ Naznaka o zanemarivanju dokaza može postojati ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan za zaključke.¹⁵¹¹ Ako pretresno vijeće nije uputilo na neki konkretan dokaz, treba pretpostaviti da ga ono jeste ocijenilo i odvagulo, ali je smatralo da ga on ne sprečava da izvede dati zaključak.¹⁵¹²

563. Žalbeno vijeće napominje da se neki od dokaza na koje Karadžić upućuje tiču njegovog potpisivanja dokumenata, ali da se u njima se ne pominje Direktiva br. 7.¹⁵¹³ Što se tiče svjedočenja svjedoka Bogdana Subotića i Gordana Milinića, Žalbeno vijeće napominje da je svjedok Subotić izjavio da "[Karadžić] nikada ne bi svesno stavio svoj potpis na sporni tekst u toj direktivi 7"¹⁵¹⁴ i da je svjedok Milinić izjavio da Direktiva br. 7 nije prošla kroz proceduru i arhivu predsjednika, da ni Karadžić ni njegov vojni kabinet nisu učestvovali u njenoj izradi, da taj dokument ne sadrži protokolarne brojeve predsjednika, te da je moguće da je on Karadžiću podmetnut na potpis.¹⁵¹⁵ Iako Pretresno vijeće nije konkretno govorilo o tim dokazima prilikom ocjenjivanja implikacija Direktive br. 7 i Karadžićeve uloge u njenom izdavanju, ono je svjedočenja tih svjedoka uzelo u obzir u drugim dijelovima Prvostepene presude.¹⁵¹⁶ Podsjećajući da pretresno vijeće nije dužno da

¹⁵¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187, 329; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308, 3100; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

¹⁵¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3100.

¹⁵¹² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308, 1410.

¹⁵¹³ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 662, gdje se upućuje na T. 4. juli 2011. str. 16042, 16043 (zatvorena sjednica) ([REDIGOVANO]), [REDIGOVANO], T. 8. februar 2012. str. 24338 (gdje je svjedokinja Mira Mihajlović potvrdila da je Karadžić "kraće" dokumente često potpisivao bez čitanja), dokazni predmet D3682, par. 22 (u vezi sa svjedokom Gordanom Milinićem, koji je izjavio da bi Karadžić potpisivao dokumente bez čitanja).

¹⁵¹⁴ Dokazni predmet D3695, par. 233.

¹⁵¹⁵ Dokazni predmet D3682, par. 21, 22.

¹⁵¹⁶ U vezi s T. 4. juli 2011. (zatvorena sjednica), v. Prvostepena presuda, fusnote 4333, 4687, 10794, 10799, 16717, 16727, 16728, 16732. U vezi s T. 6. juli 2011. (zatvorena sjednica), v. Prvostepena presuda, fusnote 4704, 15317, 16222, 16252. U vezi s T. 8. februar 2012., v. Prvostepena presuda, fusnote 16325, 19618. U vezi s dokaznim predmetom D3682, v. Prvostepena presuda, fusnote 703, 10056, 10086, 10151, 10873, 14085, 14086, 16374, 20656. U vezi s dokaznim predmetom D3695, v. Prvostepena presuda, fusnote 624, 746, 954, 1049, 4467, 4468, 8847, 9330, 9371, 9841, 9842, 9844, 9869, 9878, 9921, 9925, 9966, 10035, 10042, 10043, 10053, 10054, 10058, 10106, 10112, 10128, 10132, 10133, 10134, 10145, 10224, 10225, 10238, 10244, 10247, 10250, 10367, 10368, 10430, 10607, 10684, 10730, 10731, 10812, 10827, 10900, 10931, 10937, 15292, 15302, 15323, 15326, 15929, 15991, 16016, 16607, 16608, 19616. Pretresno vijeće je smatralo da je svjedočenje Gordana Milinića u određenom pogledu nepouzđano jer ga "karakterišu protivrječnosti, pristrasnost i pokazatelji neiskrenosti". V. Prvostepena presuda, fusnote 10056, 10873, gdje

objasni svaki korak svog rezonovanja, da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina i da se polazi od pretpostavke da je pretresno vijeće ocijenilo sve relevantne dokaze, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz,¹⁵¹⁷ Žalbena vijeće se nije uvjerilo da ti dokazi nisu uzeti u obzir. Pored toga, Pretresno vijeće je opširno govorilo o procedurama i metodama izrade sedam glavnih vojnih direktiva VRS-a koje su izdate u periodu od juna 1992. do marta 1995. u svrhu ostvarenja Strateških ciljeva, uključujući Direktivu br. 7, kao i o ulozi koju je Karadžić imao u tome.¹⁵¹⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da su direktive predstavljale "najviši nivo vojno-političkog upravljanja" za vođenje rata, da su bile "akt[i] komandovanja koje koriste najviši nivoi komandovanja" i da su njima regulisane akcije vojske tako što su određivale zadatke i davale smjernice koje su određivale podjelu zaduženja između vojske, policije i civilne zaštite.¹⁵¹⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da bi Karadžić prije potpisivanja direktiva, nakon što bi primio prijedlog teksta od Glavnog štaba, davao smjernice i da bi se na osnovu njegovih uputstava u njih unosile izmjene.¹⁵²⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić pregledao i odobrio svih sedam direktiva i uzelo je u obzir, konkretno, dokaze da je on Skupštini bosanskih Srba u oktobru 1995. rekao da je "pregledao" i "odobrio" sve direktive.¹⁵²¹ Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze da je Karadžić izjavio da su napadi u Srebrenici i Žepi izvedeni na osnovu "njegovog Naređenja br. 7" i da su te operacije imale za cilj "da se temperatura podigne do tačke usijanja".¹⁵²²

564. S obzirom na dokaze koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir i koji su razmotreni gore u tekstu, posebno na dokaze o značaju Direktive br. 7 kao "najviš[eg] nivo[a] vojno-političkog upravljanja", Karadžićevoj ulozi u procesu izrade sedam direktiva, uključujući Direktivu br. 7, činjenici da je on tu direktivu sam nazivao svojom, te o njegovom priznanju da ju je pregledao i odobrio, Žalbena vijeće smatra da Pretresno vijeće nije napravilo grešku tako što nije uzelo u obzir relevantne dokaze ili dalo obrazloženje.¹⁵²³ Karadžić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće

---

se upućuje na dokazni predmet D3682. U vezi sa svjedočenjem Bogdana Subotića, Pretresno vijeće je isto tako konstatovalo da je ono u određenom pogledu nepouzdanost jer ga "karakterišu evazivnost, protivrječnosti i pokazatelj neobjektivnosti i pristrasnosti". V. Prvostepena presuda, fusnote 9869, 9878, 9921, 10607, 10827, gdje se upućuje na dokazni predmet D3695. V. takođe Prvostepena presuda, fusnote 10244, 10931, 19616.

¹⁵¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138.

¹⁵¹⁸ V. Prvostepena presuda, par. 3152-3156.

¹⁵¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 3153.

¹⁵²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 3155, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 29. februar 2012. str. 25495 (u vezi s izradom Direktive br. 7), dokazne predmete P4444, str. 11992 (u vezi s metodologijom izrade direktiva), P1415, str. 84, P3149, str. 24 (gdje je na 14. sjednici Vrhovne komande Oružanih snaga Republike Srpske, održanoj 31. marta 1995., Karadžić izjavio "Ja mislim da svaki akt GŠ mora da bude verifikovan od vrhovnog komandanta", na što je Mladić odgovorio "[...] svaka direktiva je prošla ovdje na razmatranje, svaku analizu smo u vašem prisustvu").

¹⁵²¹ Prvostepena presuda, par. 3155, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P1415, str. 84.

¹⁵²² Prvostepena presuda, fusnota 19623, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 7. mart 2012. str. 25938, 25939, dokazni predmet P4515, paginacija Sekretarijata 1075398.

¹⁵²³ Žalbena vijeće smatra neuvjerljivim Karadžićevo oslanjanje na zaključak iz predmeta *Popović i drugi* da je jedan izvještaj koji je potpisao Pandurević nedovoljan za utvrđivanje tražene zločinačke namjere. Karadžić nije pokazao kako

pogriješilo kada se prilikom utvrđivanja njegove namjere da bosanske Muslimane prisili da napuste Srebrenicu i Žepu oslonilo na dio iz Direktive br. 7 u kom je Drinskom korpusu naređeno da "stvor[i] uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi".

(b) Ograničavanje humanitarne pomoći

565. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, da bi se ostvarili ciljevi fizičkog odvajanja Srebrenice od Žepe i "stvorili[li] uslov[i] totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života [njihovih] mještana", u Direktivi br. 7 "nadležni[m] državni[m] i vojni[m] organ[ima] zaduženi[m] za rad sa UNPROFOR-om i humanitarnim organizacijama" naređeno sljedeće:

[P]lanskim i nenametljivim restriktivnim odobravanjem zahteva, smanjiti i ograničiti logističku podršku snaga UNPROFOR-a u enklavama i dotur materijalnih sredstava muslimanskom življu, i učiniti ih ovisnim od naše dobre volje, a istovremeno izbeći osudu međunarodne zajednice i svetskog javnog mnjenja.¹⁵²⁴

Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić to naređenje proveo putem ograničavanja pristupa Srebrenici i ograničavanja količine humanitarne pomoći i broja konvoja za snabdjevanje UNPROFOR-a koji su stizali do enklave.¹⁵²⁵ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je, šest dana nakon izdavanja Direktive br. 7, Karadžić donio odluku o obrazovanju Državnog komiteta za saradnju sa Ujedinjenim nacijama i međunarodnim humanitarnim organizacijama (dalje u tekstu: Državni komitet), koji bi bio zadužen za odobravanje konvoja s humanitarnom pomoći, uz prethodnu konsultaciju s njim.¹⁵²⁶ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je nakon izdavanja Direktive br. 7 došlo do znatnog pada isporuke humanitarne pomoći, da su se uslovi u Srebrenici pogoršali do "katastrofalnih razmjera", te da su do kraja juna 1995. neki mještani umrli od gladi.¹⁵²⁷ Kako je navelo Pretresno vijeće, ograničavanje pristupa Srebrenici, koje je provodio Mladić, omogućilo je Karadžiću da održava kontrolu nad robom i ljudstvom koji su ulazili u Srebrenicu u periodu koji je prethodio njenom zauzimanju.¹⁵²⁸ Pretresno vijeće je zaključilo, djelimično na osnovu tih faktora, da su, do vremena izdavanja Direktive br. 7, Karadžić i Mladić izradili

---

je taj zaključak, donesen na osnovu jednog drugog spisa i drugačijih okolnosti, relevantan ili na koji način pokazuje grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća.

¹⁵²⁴ Prvostepena presuda, par. 4980, 5681, gdje se upućuje na dokazni predmet P838, str. 14.

¹⁵²⁵ Prvostepena presuda, par. 4989, 4991, 5756, 5799, 5817.

¹⁵²⁶ Prvostepena presuda, par. 5756, 5757, 5799, gdje se upućuje na dokazni predmet P4543. Pretresno vijeće je napomenulo da je Državni komitet bio odgovoran za odobravanje prolaska konvoja s humanitarnom pomoći, a da je VRS bio odgovoran za konvoje za snabdjevanje UNPROFOR-a, te da je Karadžić kontrolisao politiku ograničavanja koju je provodio Mladić. V. Prvostepena presuda, par. 5757.

¹⁵²⁷ Prvostepena presuda, par. 4989-4992, 5758.

¹⁵²⁸ Prvostepena presuda, par. 5756-5758, 5799, 5817.

dugoročnu strategiju s ciljem da se bosanski Muslimani na kraju prisilno uklone iz Srebrenice, između ostalog, putem namjernog ograničavanja humanitarne pomoći¹⁵²⁹ i da je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu i značajno mu doprinio.¹⁵³⁰

566. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da mu je formiranje Državnog komiteta dalo kontrolu nad konvojima koji su išli za Srebrenicu i da je on tu kontrolu koristio za ograničavanje dostave humanitarne pomoći u enklavu.¹⁵³¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je Državni komitet formiran kako bi se ublažila ograničenja i tako odgovorilo na pritužbe međunarodne zajednice.¹⁵³² Karadžić dalje tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je nakon izdavanja Direktive br. 7 u martu 1995. postojala politika smanjivanja dotura humanitarne pomoći nema potporu u dokazima.¹⁵³³ On tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on ograničavao dostavu humanitarne pomoći u Srebrenicu nije jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti na osnovu dokaza i predlaže drugi mogući zaključak, a to je da su kretanje konvoja ometali vojnici nižeg ranga, bez njegovog znanja ili bez znanja Državnog komiteta.¹⁵³⁴

567. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Karadžić kontrolisao provođenje Direktive br. 7 putem ograničavanja isporuke humanitarne pomoći u Srebrenicu.¹⁵³⁵

568. Karadžić replicira da su argumenti tužilaštva nepotkrijepljeni, zasnovani na netačnim statistikama i na druge načine neuvjerljivi.¹⁵³⁶

569. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je Državni komitet formiran kako bi se "ublažila ograničenja" u vezi s isporukom humanitarne pomoći, Žalbeno vijeće primjećuje da dva dokazna predmeta na koje Karadžić upućuje u prilog tome ne

---

¹⁵²⁹ Prvostepena presuda, par. 5684, 5800.

¹⁵³⁰ Prvostepena presuda, par. 5814, 5821. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5756-5758, 5799, 5817.

¹⁵³¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 668-676. V. takođe T. 24. april 2018. str. 272.

¹⁵³² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 669, gdje se upućuje na dokazne predmete P2244, P2245. Karadžić tvrdi da su ti dokazi u skladu s njegovom politikom omogućavanja nesmetanog prolaza konvoja s humanitarnom pomoći i da su dodatno potkrijepljeni: (i) činjenicom da je Državni komitet formiran s ciljem unapređenja saradnje s UN-om i međunarodnim humanitarnim organizacijama; (ii) činjenicom da su osobe imenovane u komitet bile civili s iskustvom u humanitarnom radu; i (iii) njegovim pismom Mladiću u vezi s neizvršenjem naređenja Državnog komiteta za omogućavanje nesmetanog prolaza jednom konvoju UNHCR-a, u kom se naređuje da se ono izvrši odmah i da se dostavi izvještaj o razlozima za kašnjenje. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 669-671, gdje se upućuje na dokazne predmete P4543, D3876.

¹⁵³³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 673. Karadžić tvrdi da je nakon izdavanja Direktive br. 7 broj konvoja s humanitarnom pomoći za Srebrenicu, naprotiv, porastao, da je 93 posto humanitarne pomoći isporučeno u Srebrenicu i da je UN u aprilu 1995. izvijestio da konvoji imaju nesmetan pristup Srebrenici, te da je humanitarna situacija u enklavi zadovoljavajuća. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 673. Karadžić dodaje da se, budući da je zadatak Državnog komiteta bio da odobrava konvoje, zaključak Pretresnog vijeća da nisu svi odobreni konvoji stigli u Srebrenicu kosi sa zaključkom da je on kontrolu koju je imao nad Državnim komitetom koristio za ograničavanje dostave humanitarne pomoći. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 674.

¹⁵³⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 675, 676.

¹⁵³⁵ Odgovor tužilaštva, par. 371, 379-383.

pokazuju da ta tvrdnja stoji.¹⁵³⁷ Oni zapravo sadrže prepisku s početka marta 1995. između Karadžića i UNPROFOR-ovog specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN-a, Yasushija Akashija, u kojoj se, između ostalog, Akashi žali na to što se konvojima sa sanitetskim materijalom onemogućava ulazak u enklave, a Karadžić odgovora da Akashi "suviše preuveličav[a]" teškoće vezane za to pitanje i da će "tamo gde problemi zaista postoje" oni "nastoja[ti] da ih eliminiš[u]".¹⁵³⁸ U tim dokaznim predmetima se nigdje ne pominje Državni komitet.

570. U svakom slučaju, Žalbno vijeće napominje da Pretresno vijeće u Prvostepenoj presudi jeste uzelo u obzir te dokazne predmete,¹⁵³⁹ kao i druge dokaze na koje Karadžić upućuje, a to su njegova odluka o formiranju Državnog komiteta¹⁵⁴⁰ i pismo koje je uputio Mladiću u vezi s neizvršenjem naređenja Državnog komiteta za omogućavanje nesmetanog prolaza jednom konvoju UNHCR-a.¹⁵⁴¹ S obzirom na te faktore, Žalbno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze.

571. Žalbno vijeće sada prelazi na Karadžićevu tvrdnju da zaključak Pretresnog vijeća da je nakon izdavanja Direktive br. 7 u martu 1995. postojala politika smanjivanja dotura humanitarne pomoći nema potporu u dokazima. Žalbno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da je nakon izdavanja Direktive br. 7 došlo do znatnog smanjenja isporuke humanitarne pomoći, da su se uslovi u Srebrenici pogoršali do "katastrofalnih razmjera", te da su do kraja juna 1995. neki mještani umrli od gladi.¹⁵⁴² Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir Karadžićevu tvrdnju da nije bilo primjetne razlike između količine humanitarne pomoći koja je isporučivana prije i poslije izdavanja Direktive br. 7, kao i većinu dokaza za koje Karadžić tvrdi da pokazuju da je nakon izdavanja Direktive br. 7 broj konvoja koji

---

¹⁵³⁶ Karadžićeva replika, par. 200.

¹⁵³⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 669, gdje se upućuje na dokazne predmete P2244, P2245.

¹⁵³⁸ V. dokazni predmet P2245, str. 1. V. takođe dokazni predmet P2244.

¹⁵³⁹ Prvostepena presuda, fusnote 16811, 16847, 16848, 16492, 16574, 16575, 16811.

¹⁵⁴⁰ V. Prvostepena presuda, par. 5757, gdje se upućuje na dokazni predmet P4543. V. takođe Prvostepena presuda, par. 173, 3256.

¹⁵⁴¹ Prvostepena presuda, par. 3117, fusnota 10077, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D3876. Karadžićeva tvrdnja da su "osobe imenovane u komitet bile civili s iskustvom u humanitarnom radu" je nepotkrijepljena i stoga se odbacuje bez daljeg razmatranja. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 670, gdje se upućuje na dokazni predmet P4543, str. 3 (radi se o odluci o obrazovanju Državnog komiteta, objavljenoj u *Službenom glasniku Republike Srpske*, u kojoj se naprosto navode imena osoba imenovanih za članove tog komiteta).

¹⁵⁴² Prvostepena presuda, par. 4989-4992, 5758 i reference koje se tamo navode. Pretresno vijeće je napomenulo da je nakon izdavanja Direktive br. 7 goriva, struje i vode u Srebrenici bilo u ograničenim količinama ili ih nije ni bilo, da je situacija u pogledu higijene bila izuzetno loša, a medicinska pomoć nedovoljna, te da je početkom juna 1995. jedina hrana u enklavi bila ona koju su njeni stanovnici mogli uzgojiti sami, jer je isporuka humanitarne pomoći pala na 29,7% ciljanog nivoa. V. Prvostepena presuda, par. 4989, 4991, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P2443, str. 6. V. takođe dokazni predmet P2443, str. 2 (gdje je UNPROFOR 6. jula 1995. izvijestio da je, iako su konvoji UNHCR-a do juna 1995. imali nesmetani pristup Srebrenici, pristup enklavi nakon toga postao "sporadičan", uslijed čega je "situacija u vezi s hranom sve teža" tako da je za mjesec juna 1995. u Srebrenicu isporučeno samo oko 30% ciljane količine hrane).

su išli za Srebrenicu porastao.¹⁵⁴³ S obzirom na svjedočenje svjedoka Momira Nikolića, koji je izjavio da je često dobijao zahtjeve da se količina robe u konvojima UNHCR-a "prepolov[i]",¹⁵⁴⁴ i uzimajući u obzir veliku količinu dokumentarnih dokaza i svjedočenja svjedoka koji potvrđuju da je u enklavi u to vrijeme vladala vidna oskudica, Pretresno vijeće je konstatovalo da, čak i ako su takvi konvoji bili naizgled odobreni na papiru, to ne znači da su oni na kraju zaista i stigli u Srebrenicu.¹⁵⁴⁵ Na osnovu toga, podsjećajući da se formulacijama iz Direktive br. 7 "politički i državni organi bosanskih Srba i snage bosanskih Srba konkretno pozivaju da 'nenametljiv[o] [...] smanj[e] i ogranič[e] [...] dotur materijalnih sredstava muslimanskom življu'", Pretresno vijeće je konstatovalo da je Direktiva br. 7 provedena u djelo.¹⁵⁴⁶ S obzirom na dokaze koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir prilikom donošenja zaključka da je Direktiva br. 7 provedena putem smanjenja količine humanitarne pomoći koja je stizala do Srebrenice, Karadžić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća nepotkrijepljen ili na drugi način nerazuman.¹⁵⁴⁷

572. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo da isključi mogućnost da su kretanje konvoja ometali vojnici nižeg ranga, bez njegovog znanja ili bez znanja Državnog komiteta, on predlaže alternativni zaključak, pri čemu ne potkrepljuje svoj argument niti ukazuje na bilo kakvu osnovu za taj zaključak u spisu prvostepenog postupka.

573. Iz gore navedenih razloga, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on proveo Direktivu br. 7 putem ograničavanja pristupa humanitarnoj pomoći u Srebrenici.

(c) Naređenja od 11. jula 1995.

574. Prilikom donošenja zaključka da je Karadžić dijelio zajednički cilj da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu putem prisilnog uklanjanja i da je značajno doprinio provođenju tog zajedničkog plana, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, tri naređenja vezana za situaciju u Srebrenici koja je Karadžić izdao odmah nakon pada enklave 11. jula 1995. godine.

---

¹⁵⁴³ Prvostepena presuda, par. 4991, fusnota 16836, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete D2067, D2068, D2069, D2070, D2072, D2073, D2075, D2076, D2077, D2116, D2117, D2119, D2120, D3932, D3957, P4452. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da se nakon izdavanja Direktive br. 7 humanitarna situacija pogoršala uzelo u obzir dokazne predmete P4190 i P831. V. Prvostepena presuda, par. 4989, fusnote 16825, 16826.

¹⁵⁴⁴ Pretresno vijeće je navelo da je Momir Nikolić u periodu od novembra 1992. do kraja sukoba bio načelnik Organa za obavještajno-bezbjednosne poslove, da je odgovarao Organu za obavještajno-bezbjednosne poslove Drinskog korpusa i da je 1995. bio oficir za vezu s vojnim posmatračima UN-a, UNPROFOR-om i drugim međunarodnim organizacijama na području Srebrenice. V. Prvostepena presuda, par. 197.

¹⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 4991.

¹⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 4991, gdje se upućuje na dokazni predmet P838, str. 14.

Riječ je o sljedećem: (i) naređenju kojim se Deronjić imenuje za civilnog komesara za Srebrenicu (dalje u tekstu: Naređenje o imenovanju Deronjića za civilnog komesara), sa zadatkom da uspostavi "funkcije imenovanih opštinskih organa vlasti i star[a] se o obezbeđenju uslova za njihovo efikasno funkcionisanje" i da uspostavi funkcionisanje Stanice javne bezbjednosti bosanskih Srba (dalje u tekstu: SJB);¹⁵⁴⁸ (ii) naređenju Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske da formira SJB "Srpska Srebrenica" (dalje u tekstu: Naređenje za formiranje SJB-a u Srebrenici);¹⁵⁴⁹ i (iii) naređenju u kom se kaže da će odobrenje za prolaz humanitarnih konvoja ubuduće davati isključivo Državni komitet, uz prethodnu konsultaciju s Karadžićem (dalje u tekstu: Naređenje u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći).¹⁵⁵⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da formiranje struktura bosanskih Srba u Srebrenici, putem Naređenja o imenovanju Deronjića za civilnog komesara i Naređenja za formiranje SJB-a u Srebrenici, upućuje na to da je postojala namjera da uklanjanje stanovnika enklave bosanskih Muslimana bude trajno.¹⁵⁵¹ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Naređenje u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći omogućilo veći nadzor i kontrolu nad konvojima s humanitarnom pomoći i ograničavanje njihovog prolaza i da je za praktičnu posljedicu imalo to da je međunarodnoj zajednici ograničen pristup enklavi.¹⁵⁵²

575. Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće, kada je konstatovalo da ta naređenja pokazuju njegovu namjeru da se bosanski Muslimani trajno uklone iz Srebrenice, "nije usvojilo razuman zaključak o nevinosti".¹⁵⁵³ On tvrdi da je Naređenje o imenovanju Deronjića za civilnog komesara predviđalo da će bosanski Muslimani ostati u Srebrenici, pošto je njime Deronjiću dato uputstvo da obezbijedi da se svi građani koji su učestvovali u borbi protiv VRS-a tretiraju kao ratni zarobljenici, a da se civilnom stanovništvu obezbijedi slobodan izbor mjesta življenja.¹⁵⁵⁴ Što se tiče Naređenja za formiranje SJB-a u Srebrenici, Karadžić tvrdi da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje kada je konstatovalo da ono upućuje na postojanje namjere da uklanjanje bosanskih Muslimana bude trajno.¹⁵⁵⁵ On dalje tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je Naređenje u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći imalo za posljedicu to da je međunarodnoj zajednici ograničen

---

¹⁵⁴⁷ Žalbeno vijeće pored toga, s obzirom na te faktore, odbacuje Karadžićevu površnu tvrdnju da se zaključak da nisu svi konvoji stigli u Srebrenicu kosi sa zaključkom da je on imao kontrolu nad Državnim komitetom, budući da je ona neutemeljena i da se u njoj ne navodi nikakva greška.

¹⁵⁴⁸ V. Prvostepena presuda, par. 5693, gdje se upućuje na dokazni predmet D2055. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5761, 5817.

¹⁵⁴⁹ V. Prvostepena presuda, par. 226, 5693, 5761, gdje se upućuje na dokazni predmet P2994. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5817.

¹⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 5761, 5817, gdje se upućuje na dokazni predmet P5183.

¹⁵⁵¹ Prvostepena presuda, par. 5694. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5761, 5800, 5810, 5817.

¹⁵⁵² Prvostepena presuda, par. 5817.

¹⁵⁵³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 677-686. V. takođe Karadžićeva replika, par. 201.

¹⁵⁵⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 678, 679.

¹⁵⁵⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 680.

pristup Srebrenici nije jedini zaključak koji se mogao izvesti na osnovu dokaza, jer bi drugi mogući zaključak bio da je svrha tog naređenja bila poboljšanje prolaza konvoja.¹⁵⁵⁶

576. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada se oslonilo na ta naređenja u prilog svom zaključku da je Karadžić dijelio namjeru da se iz Srebrenice trajno uklone njeni stanovnici bosanski Muslimani i da Karadžić predlaže alternativna tumačenja pojedinačnih dokaznih predmeta, pri čemu ne pokazuje nikakvu grešku.¹⁵⁵⁷

577. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da su strukture bosanskih Srba u Srebrenici formirane s namjerom trajnog uklanjanja njenih stanovnika bosanskih Muslimana nije oslonilo samo na Naređenje o imenovanju Deronjića za civilnog komesara i na Naređenje za formiranje SJB-a.¹⁵⁵⁸ Naime, Pretresno vijeće je svoj zaključak zasnovalo na ukupnim dokazima, imajući posebno u vidu retoriku kojom su se bosanski Srbi zalagali za podjelu stanovništva po nacionalnoj osnovi i tvrdili da je suživot nemoguć.¹⁵⁵⁹ Osim što nudi alternativno tumačenje ta dva naređenja, Karadžić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća bio nerazuman.

578. Žalbeno vijeće prelazi na Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Naređenje u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći imalo za posljedicu to da je međunarodnoj zajednici ograničen pristup Srebrenici, jer bi drugi mogući zaključak bio da je svrha tog naređenja bila poboljšanje prolaza konvoja. Žalbeno vijeće podsjeća da je potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić proveo Direktivu br. 7 putem ograničavanja pristupa konvojima s humanitarnom pomoći Srebrenici u periodu koji je prethodio njenom zauzimanju, između ostalog, tako što je osnovao Državni komitet, i da je odbacilo argumente koje je Karadžić iznio u žalbenom postupku da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir činjenicu da je Državni komitet formiran kako bi se "ublažila ograničenja" u vezi s isporukom humanitarne pomoći.¹⁵⁶⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Naređenje u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći "izvršen[o] [...] kako je [...] nalož[eno]" i da MKCK tokom tog perioda nije mogao ući u Srebrenicu.¹⁵⁶¹ Žalbeno vijeće smatra da Karadžić, osim što ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju¹⁵⁶² i ne slaže se sa

¹⁵⁵⁶ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 681-686.

¹⁵⁵⁷ Odgovor tužilaštva, par. 384-387.

¹⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 5693, 5694.

¹⁵⁵⁹ V. Prvostepena presuda, par. 5693, 5694, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, odjeljak IV.A.3.i.

¹⁵⁶⁰ V. par. 565-573 gore.

¹⁵⁶¹ Prvostepena presuda, par. 5787, 5817.

¹⁵⁶² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 683, gdje se upućuje na T. 2. oktobar 2014. str. 47941.

zaključkom Pretresnog vijeća, nije pokazao da je ocjena Naređenja u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći koju je dalo Pretresno vijeće bila nerazumna.

579. Karadžić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se prilikom donošenja zaključka da je on dijelio zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici putem prisilnog uklanjanja oslonilo na tri naređenja koja je izdao 11. jula 1995. godine.

(d) Činjenice koje pokazuju prisilno premještanje

580. Kada je ocjenjivalo krivična djela deportacije i nehumanih djela (prisilnog premještanja) kao zločine protiv čovječnosti, Pretresno vijeće je, na osnovu ukupnih dokaza, konstatovalo da su okolnosti proistekle iz ograničavanja humanitarne pomoći u skladu s Direktivom br. 7, napad na Srebrenicu, kao i atmosfera u Potočarima, što je sve bilo posljedica djela snaga bosanskih Srba, stvorili atmosferu prinude u kojoj bosanski Muslimani nisu imali realnu alternativu osim da napuste enklavu da bi ostali živi.¹⁵⁶³ Pored toga, kada je konstatovalo da su srpske snage namjeravale prisilno uklanjanje, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, da je Mladić u jednom telefonskom razgovoru izjavio "evakuisaćemo sve, ko hoće i ko neće".¹⁵⁶⁴

581. Karadžić tvrdi da on nije znao ni za koji od "pokazatelja na koje se Pretresno vijeće oslonilo" kada je konstatovalo da je premještanje bosanskih Muslimana bilo prisilno.¹⁵⁶⁵ Prema njegovoj tvrdnji, on nije primio nikakve izvještaje o "neprimjerenom" ograničavanju humanitarne pomoći, granatiranju civila u Srebrenici ili atmosferi prinude u Potočarima.¹⁵⁶⁶ On dalje tvrdi da nije znao za razgovor u kom je Mladić dao gore pomenutu izjavu.¹⁵⁶⁷ Karadžić dodaje da je on u intervjuu koji je 13. jula 1995. dao za list *El País* izjavio da "Muslimani mogu da ostanu ili da odu".¹⁵⁶⁸

582. Tužilaštvo odgovara da Karadžić pogrešno shvata pravo, da je Pretresno vijeće svoj zaključak da je on dijelio namjeru za prisilno uklanjanje ispravno zasnovalo na ukupnim dokazima i da Karadžićovo znanje nije zavisilo od Mladićeve gore pomenute izjave.¹⁵⁶⁹ Pored toga, tužilaštvo

---

¹⁵⁶³ Prvostepena presuda, par. 5633.

¹⁵⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 5637-5640.

¹⁵⁶⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 688.

¹⁵⁶⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 687, 688.

¹⁵⁶⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 687, 688.

¹⁵⁶⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 688.

¹⁵⁶⁹ Odgovor tužilaštva, par. 390. Tužilaštvo tvrdi da je, u svakom slučaju, Karadžić igrao vodeću ulogu u stvaranju uslova prinude i da je stalno dobijao izvještaje o situaciji na terenu. V. Odgovor tužilaštva, par. 390.

tvrdi da Karadžićev intervju za *El País* ne dovodi u pitanje njegovo znanje o uslovima koji su doveli do prisilnog uklanjanja, nego govori u prilog tome da je on za to znao.¹⁵⁷⁰

583. Karadžić replicira da su reference tužilaštva na njegov intervju za *El País* selektivne i izvađene iz konteksta.¹⁵⁷¹

584. Žalbeno vijeće podsjeća da se *mens rea* koja se traži za odgovornost po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata sastoji u tome da optuženi s drugim učesnicima poduhvata dijeli namjeru za izvršenje krivičnih djela koja čine dio zajedničkog cilja.¹⁵⁷² Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo, na osnovu dokaza vezanih za Karadžićevo ponašanje, uključujući njegov intervju za *El País*,¹⁵⁷³ da je on znao za konkretan plan da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu putem prisilnog uklanjanja, da je dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu, da je značajno doprinio provođenju zajedničkog plana i da je imao namjeru da počini zločine koje su srpske snage izvršile nakon pada Srebrenice.¹⁵⁷⁴ Karadžićevo alternativno tumačenje dokaza i selektivno oslanjanje na dokaze ne pokazuju da je zaključak Pretresnog vijeća bio nerazuman.

585. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da, iako je bilo nužno da Pretresno vijeće konstatuje da je Karadžić dijelio namjeru da prisilno raseli stanovništvo, ono nije moralo utvrditi da je on namjeravao konkretna djela prinude koja su dovela do prisilnog uklanjanja bosanskih Muslimana.¹⁵⁷⁵ Karadžićeva tvrdnja da on nije znao za okolnosti za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su stvorile "atmosfera prinude u kojoj bosanski Muslimani nisu imali drugu realnu alternativu osim da napuste enklavu da bi ostali živi" stoga ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo grešku.

586. Na osnovu tih faktora, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on dijelio namjeru da se bosanski Muslimani prisilno premjeste iz Srebrenice.

---

¹⁵⁷⁰ Odgovor tužilaštva, par. 391.

¹⁵⁷¹ Karadžićeva replika, par. 202.

¹⁵⁷² V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1755; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 915; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468; Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*, par. 160; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365.

¹⁵⁷³ V. Prvostepena presuda, par. 5774. Konkretno, Pretresno vijeće je napomenulo da je Karadžić u tom intervjuu izjavio da "veoma mali broj Muslimana može danas ostati u Srebrenici zato što sada počinju shvatati da Srebrenica pripada srpskoj državi", ali da, svi koji to žele, mogu ostati u Srebrenici, te da enklave trebaju nestati i da je on spreman okončati rat "političkim ili vojnim metodama". V. Prvostepena presuda, par. 5774, gdje se upućuje na dokazni predmet P2564, str. 1-4.

¹⁵⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 5810, 5814, 5821-5831. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5756-5813.

¹⁵⁷⁵ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 917.

(e) Zaključak

587. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnove 38 i 39 Karadžićeve žalbe.

2. Navodne greške u zaključku da je Karadžić dijelio zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice (osnova 40)

588. Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP vezan za Srebrenicu imao zajednički plan da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu, prvo putem prisilnog uklanjanja bosanskih Muslimana, a kasnije putem ubijanja muškaraca i dječaka bosanskih Muslimana.¹⁵⁷⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić dijelio zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici s drugim članovima udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući prošireni zajednički cilj tog poduhvata da se muškarci i dječaci bosanski Muslimani pobiju.¹⁵⁷⁷ Ono se pritom oslonilo na činjenicu da je Karadžić od 11. jula 1995. uveče znao za plan da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca i da je učestvovao u tom planu, da se potom 13. jula 1995. saglasio s tim da se plan proširi tako da obuhvati ubijanje vojno sposobnih muškaraca i dječaka, te na njegove postupke poslije pogubljenja.¹⁵⁷⁸ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Karadžić značajno doprinio udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁵⁷⁹ Pretresno vijeće je Karadžića osudilo po članu 7(1) Statuta MKSJ-a za genocid, progon, istrebljivanje i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja u vezi sa zločinima koje su snage bosanskih Srba izvršile u sklopu provođenja UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹⁵⁸⁰

589. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on dijelio prošireni zajednički cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu da se vojno sposobni muškarci i dječaci bosanski Muslimani pobiju.¹⁵⁸¹ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada je izvelo zaključak da je on naredio da se zarobljenici prebace u Zvornik, gdje su kasnije ubijeni, s obzirom da druge razumne zaključke;¹⁵⁸² (ii) kada je izvelo zaključak da je on za ubijanje u Srebrenici znao u vrijeme događaja, s obzirom na to da ne postoje nikakvi neposredni dokazi koji

¹⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 5849, 5998.

¹⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 5814, 5998.

¹⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 5814.

¹⁵⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 5821, 5998.

¹⁵⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 5833, 5837, 5848, 5850, 5998, 6002-6005. Iako je konstatovalo da bi Karadžić mogao biti osuđen za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće je primijetilo da bi osuđujuće presude za to krivično djelo i za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti bile nedopušteno kumulativne i u vezi s incidentima koji se odnose na UZP vezan za Srebrenicu izreklo je samo osuđujuće presude za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti. V. Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 6022-6024, fusnota 20574. Pored toga, budući da je Pretresno vijeće moglo utvrditi samo da se Karadžić s proširenim zajedničkim ciljem saglasio u trenutku svog razgovora s Deronjićem 13. jula 1995. uveče, ono je konstatovalo da ga na osnovu njegovog učešća u udruženom poduhvatu ne može proglasiti odgovornim za zločine koji su počinjeni prije tog vremena. V. Prvostepena presuda, par. 5831. Umjesto toga, ono ga je za takve zločine proglasilo odgovornim kao nadređenog po članu 7(3) Statuta MKSJ-a. V. Prvostepena presuda, par. 5847, 5848, 5850, 5998.

¹⁵⁸¹ Karadžićeva najava žalbe, str. 14; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 690-745; Replika, par. 203-220; T. 23. april 2018. str. 127-131, 134-139, T. 24. april 2018. str. 249-261.

¹⁵⁸² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 693-727.

potkrepljuju taj zaključak i s obzirom na dokaze koji mu protivrječe,¹⁵⁸³ i (iii) kada se oslonilo na njegove postupke poslije pogubljenja u Srebrenici kao na osnovu za utvrđivanje njegove namjere.¹⁵⁸⁴ Karadžić tvrdi da je s obzirom na greške Pretresnog vijeća opravdano da se osuđujuće presude koje su mu, na osnovu učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, izrečene za genocid, kao i za ubistvo i istrebljivanje kao zločine protiv čovječnosti, ponište.¹⁵⁸⁵ Žalbeno vijeće će razmotriti te argumente redom.

(a) Zaključci o naređenju da se zatočenici prebace u Zvornik, gdje su pogubljeni

590. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić "prihvatio i usvojio" proširenje cilja udruženog zločinačkog poduhvata tako da on obuhvati ubijanje srebreničkih muškaraca i dječaka bosanskih Muslimana, i to, djelimično, na osnovu presretnutog razgovora koji je on 13. jula 1995. uveče vodio s Miroslavom Deronjićem, a u kojem ga je Deronjić obavijestio da snage bosanskih Srba imaju "oko dvije hiljade" zatočenih muškaraca bosanskih Muslimana i da se očekuje da će se taj broj tokom noći povećati.¹⁵⁸⁶ Pretresno vijeće je Karadžićevo izražavanje o zatočenicima kao o "robi" koja mora biti smještena "u magacine prije dvanaest sutra" i njegovu dalju instrukciju "ne u magacine tu, nego negdje drugdje" protumačilo kao šifrovano uputstvo da se zatočenici prebace u Zvornik, gdje su pogubljeni.¹⁵⁸⁷ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da činjenica da su Karadžić i Deronjić razgovarali u šiframa pokazuje "zl[u] namjer[u]" i da taj presretnuti razgovor, zajedno s Karadžićevim "kasniji[m] postup[cima]", dokazuje van svake razumne sumnje da se on saglasio s tim da se zajednički cilj proširi tako da obuhvati ubijanje muškaraca bosanskih Muslimana.¹⁵⁸⁸

591. Prilikom donošenja zaključka da Karadžićev razgovor s Deronjićem pokazuje da je on naredio da se zatočenici prebace u Zvornik, gdje su pogubljeni,¹⁵⁸⁹ Pretresno vijeće se oslonilo na sljedeće dokaze: (i) presretnuti telefonski razgovor koji su Karadžić i Deronjić vodili 13. jula 1995. preko posrednika;¹⁵⁹⁰ (ii) svjedočenje svjedoka KDZ126, koji je snimio taj razgovor;¹⁵⁹¹ (iii) činjenicu da je Karadžić, u svom završnom pretresnom podnesku, priznao da je vodio taj telefonski

¹⁵⁸³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 728-740; T. 24. april 2018. str. 251-257.

¹⁵⁸⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 728, 741-744; T. 23. april 2018. str. 136-138. V. takođe T. 24. april 2018. str. 255-257.

¹⁵⁸⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 745; T. 23. april 2018. str. 139; T. 24. april 2018. str. 259.

¹⁵⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 5772, 5805, 5811, 5814, 5829, 5830. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, iako je sa sigurnošću moglo utvrditi samo da se Karadžić s proširenim ciljem saglasio u trenutku svog razgovora s Deronjićem 13. jula 1995. uveče, utvrdilo da je on za plan ubijanja morao znati prije tog razgovora. V. Prvostepena presuda, par. 5801-5809.

¹⁵⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 5710, 5772, 5805, 5811, 5818, 5830.

¹⁵⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 5805, 5814.

¹⁵⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 5311, 5312, 5710, 5712, 5772, 5773, 5805, 5818, 5830.

¹⁵⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 5772, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P6692, str. 1. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5311.

razgovor i da ga je Deronjić obavijestio o velikom broju zatočenika u Bratuncu,¹⁵⁹² te da nije osporio da se izraz "roba" odnosi na te zatočenike;¹⁵⁹³ (iv) svjedočenje svjedoka Momira Nikolića, koji je rekao da je kasnije tog dana čuo Deronjića kako govori Beari da je od Karadžića dobio instrukcije da zatočenike prebaci u Zvornik i da je, u toj fazi, već bilo dogovoreno da će zatočenici tamo biti pogubljeni;¹⁵⁹⁴ (v) svjedočenje svjedoka Srbislava Davidovića, koji je tražio od Deronjića da "svojim tim linijama" sredi s Karadžićem da autobusi sa zatočenicima budu premješteni iz Bratunca;¹⁵⁹⁵ (vi) svjedočenje svjedoka Milenka Katanića, koji je izjavio da misli da je Karadžić pomogao Deronjiću da ubijedi Bearu da zarobljenike pošalje na neku lokaciju van Bratunca;¹⁵⁹⁶ (vii) svjedočenje svjedoka Borovčanina da se Deronjić, prije svog razgovora s Karadžićem, požalio Beari na prisustvo zatočenika u Bratuncu;¹⁵⁹⁷ i (viii) svjedočenje svjedoka KDZ320 da je Beara sutradan na sastanku s oficirima VRS-a i predstavnicima opštinskih vlasti izjavio da VRS mora da se "riješ[i]" zatočenika koje drži na raznim lokacijama u opštini Zvornik i da očekuje pomoć od opštine, te da je rekao da je to naređenje poteklo od "dvojice predsjednika".¹⁵⁹⁸

592. Karadžić tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on dijelio zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici putem pogubljenja vojno sposobnih muškaraca i dječaka nedovoljno utemeljen.¹⁵⁹⁹ S tim u vezi, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada se prilikom donošenja zaključka da je on naredio da se zarobljenici prebace u Zvornik i da je dijelio namjeru da se oni ubiju oslonilo na "nepotkrijepljeno svjedočenje iz druge ruke" svjedoka tužilaštva Momira Nikolića, "saučelnika koji je sklopio sporazum o izjašnjavanju o krivici";¹⁶⁰⁰ (ii) kada je izvelo zaključak da je on naredio da se zarobljenici prebace u Zvornik kako bi bili ubijeni, što nije jedini razuman zaključak do kojeg se moglo doći na osnovu dokaza, i kada je ignorisalo "obilje"

¹⁵⁹¹ Prvostepena presuda, par. 5772, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 15. mart 2012. str. 26400-26403. V. također Prvostepena presuda, par. 5311.

¹⁵⁹² Prvostepena presuda, fusnote 18019, 19396, gdje se upućuje, između ostalog, na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3025, 3026.

¹⁵⁹³ Prvostepena presuda, fusnota 19399, gdje se upućuje na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3025-3027.

¹⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 5312, 5805, fusnota 18024.

¹⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 5709, 5710, 5773, fusnota 18024, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 9. februar 2012. str. 24415, 24416, 24452, 24453.

¹⁵⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 5312, fusnota 18024, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 10. februar 2012. str. 24496, dokazni predmet P4374, par. 91-93. V. također Prvostepena presuda, fusnota 19398.

¹⁵⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 5710, 5773, fusnota 19393, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D3659.

¹⁵⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 5715, 5818, fusnota 19740.

¹⁵⁹⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 14; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 690-745; Karadžićeva replika, par. 203-220; T. 23. april 2018. str. 127-131, 134-139; T. 24. april 2018. str. 249-261. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić u svojoj najavi žalbe upućuje, između ostalog, na paragrafe 5818-5821, 5823 i 5824 Prvostepene presude. V. Karadžićeva najava žalbe, fusnota 46. Ti paragrafi sadrže zaključke koji se odnose, između ostalog, na Karadžićev doprinos UZP-u vezanom za Srebrenicu (v. Prvostepena presuda, par. 5818-5821) i njegovu namjeru za krivična djela nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona (v. Prvostepena presuda, par. 5823, 5824). Budući da Karadžić u svom žalbenom podnesku ne iznosi niti razrađuje ikakve prigovore u vezi s tim zaključcima, Žalbeno vijeće neće dalje razmatrati to pitanje.

dokaza koji ukazuju na to da je on namjeravao da zatočenicima budu prebačeni u logor Batković,¹⁶⁰¹ i (iii) kada je izvelo zaključak da upotreba šifrovanih naziva u njegovom razgovoru s Deronjićem pokazuje zlu namjeru, što nije jedini razuman zaključak do kojeg se moglo doći na osnovu dokaza.¹⁶⁰²

593. Tužilaštvo odgovara da zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić u presretnom razgovoru s Deronjićem naredio da se zarobljenici prebace u Zvornik ima potporu u: (i) ukupnim dokazima; (ii) izrazima korištenim u tom razgovoru; (iii) činjenici da su zarobljenike u Zvornik premjestili Karadžićevi podređeni, koji su potvrdili da su postupali po njegovim naređenjima; (iv) činjenici da je Karadžić stalno dobijao informacije o operaciji ubijanja i vršio aktivan nadzor nad njom; i (v) svjedočenju svjedoka Momira Nikolića, za koje tužilaštvo tvrdi da je u znatnoj mjeri potkrijepljeno.¹⁶⁰³ Tužilaštvo takođe tvrdi da alternativna verzija događaja koju nudi Karadžić počiva na sugestiji da su njegovi podređeni učestvovali u pomno razrađenoj zavjeri velikih razmjera kako bi spriječili da on sazna sudbinu zarobljenika, što je neuvjerljivo i kosi se s obimnim dokazima.¹⁶⁰⁴

594. Karadžić replicira da tužilaštvo nije pokazalo da je bilo nerazumno izvesti zaključak da je on namjeravao da zarobljenike prebaci u Batković¹⁶⁰⁵ i da su šifrovani nazivi korišteni zato da bi se na nezaštićenim linijama moglo razgovarati o lokaciji zarobljenika.¹⁶⁰⁶

595. Žalbeno vijeće smatra da, suprotno Karadžićevoj sugestiji da se Pretresno vijeće "oslonilo na nepotkrijepljeno svjedočenje [svjedoka] Momira Nikolića kada je donijelo ključni zaključak da je [on] dijelio namjeru ubijanja",¹⁶⁰⁷ osporeni zaključak ne počiva isključivo na nepotkrijepljenom svjedočenju svjedoka Momira Nikolića.

---

¹⁶⁰⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 697-703, 712-719, 724-725; Karadžićeva replika, par. 207-209, 211; T. 23. april 2018. str. 129-131, 134-136, 138, 139; T. 24. april 2018. str. 258, 259.

¹⁶⁰¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 695-696, 704-711, 719, 720; Karadžićeva replika, par. 204, 212, 213; T. 23. april 2018. str. 129-131. Konkretno, Karadžić skreće pažnju na akademske radove u kojima se sugerše da Pretresno vijeće nije primijenilo traženi standard dokazivanja kada je zaključke o njegovoj namjeri donijelo na osnovu razgovora koji je vodio s Deronjićem 13. jula 1995. godine. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 733, 734, 771; T. 24. april 2018. str. 249, 250.

¹⁶⁰² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 721-724; Karadžićeva replika, par. 206; T. 23. april 2018. str. 135.

¹⁶⁰³ Odgovor tužilaštva, par. 392-410; T. 23. april 2018. str. 206-218.

¹⁶⁰⁴ Odgovor tužilaštva, par. 397; T. 23. april 2018. str. 217, 218. V. takođe Odgovor tužilaštva, par. 412-419.

¹⁶⁰⁵ Karadžićeva replika, par. 212.

¹⁶⁰⁶ Karadžićeva replika, par. 206. [REDIGOVANO]. V. Karadžićeva replika, par. 210. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 703. Žalbeno vijeće napominje da Vasićevo svjedočenje iz predmeta *Perišić* nije prihvaćeno na suđenju i podsjeća da Karadžić nije ispunio uslove za to da se ono prihvati kao dodatni dokaz u žalbenom postupku. V. Odluka po zahtjevu za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 2. mart 2018., par. 6, 17, 19. Uz to, [REDIGOVANO].

¹⁶⁰⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 713. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 698, 719, 725, 726; T. 23. april 2018. str. 129-131, 134-136.

596. Međutim, zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić naredio da se zatočenici prebace u Zvornik u znatnoj se mjeri oslanja na svjedočenje svjedoka Momira Nikolića.¹⁶⁰⁸ Svjedok Momir Nikolić je u svom svjedočenju rekao da je, nakon što je dovezao Bearu u Bratunac na sastanak s Deronjićem i Vasićem 13. jula 1995., čekao u prijemnoj kancelariji pored Deronjićeve kancelarije, odakle je mogao pratiti cijeli sastanak na kom je otvoreno dogovoreno da će zatočenici biti pogubljeni i na kom su se Beara i Deronjić prepirali oko toga gdje zatočenike treba ubiti.¹⁶⁰⁹ Svjedok Momir Nikolić je takođe čuo kako je Deronjić izjavio da je od Karadžića dobio instrukcije da se svi muškarci bosanski Muslimani zatočeni u Bratuncu prebace u Zvornik¹⁶¹⁰ i da su Beara i Deronjić na kraju dogovorili da se zatočenici prebace u zonu odgovornosti Zvorničke brigade.¹⁶¹¹ Pretresno vijeće je napomenulo da je Karadžić osporio svjedočenje svjedoka Momira Nikolića o tom sastanku, tvrdeći da je ono nepouzdanost i da se ne može prihvatiti bez potkrepe.¹⁶¹² Međutim, nakon što je ocijenilo svjedočenje svjedoka Momira Nikolića, Pretresno vijeće se uvjerilo u "istinitost i pouzdanost njegovog opisa sastanka".¹⁶¹³

597. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće napomenulo da je svjedočenju svjedoka Momira Nikolića pristupilo "krajnje oprezno", budući da je on i sam osuđen za krivična djela proistekla iz događaja za koje se tereti u Optužnici, i da je imalo na umu da bi on mogao imati motiv da inkriminiše Karadžića.¹⁶¹⁴ Pretresno vijeće je podsjetilo da je svjedok Momir Nikolić svjedočio pred Vijećem, što mu je pružilo priliku da posmatra njegovo držanje tokom direktnog i unakrsnog ispitivanja, te da je njegovo svjedočenje odmjerilo u odnosu na ukupne dokaze.¹⁶¹⁵ Ono je imalo u vidu moguće motive svjedoka Momira Nikolića da laže i temeljito je razmotrilo jedan

---

¹⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 5312, 5712, 5808, fusnota 18022. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo i na svjedočenja svjedoka Katanića i Srbislava Davidovića u dijelu u kom se ona odnose na sastanak Deronjića i Beare u ranim jutarnjim satima 14. jula 1995.; međutim, pošto je razmotrilo izvode na koje se Pretresno vijeće oslonilo, Žalbeno vijeće konstatuje da nijedan od njih ne pokazuje da su oni imali direktna saznanja o tom sastanku ili sadržaju razgovora koji je tamo vođen. V. Prvostepena presuda, fusnote 18022, 18024, gdje se upućuje, između ostalog, na T. 9. februar 2012. str. 24415, 24416, 24452, 24453, T. 10. februar 2012. str. 24496, dokazni predmet P4374, par. 91-93.

¹⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 5312, fusnota 18022.

¹⁶¹⁰ Prvostepena presuda, par. 5312. V. takođe T. 14. februar 2012. str. 24679 ("[Deronjić] [je rekao]: 'Ja imam instrukciju od predsjednika Karadžića da zarobljenici koji se nalaze u Bratuncu trebaju da budu prebačeni u Zvornik.' I Deronjić je onda dalje rekao da on ne želi da se [...] ubijanje dogodi u Bratuncu i da je njemu problema dosta i da on to ne želi. To je ono što sam ja čuo [...]").

¹⁶¹¹ Prvostepena presuda, par. 5312.

¹⁶¹² Prvostepena presuda, fusnota 18022.

¹⁶¹³ Prvostepena presuda, fusnota 18022.

¹⁶¹⁴ Prvostepena presuda, par. 16, 17, 5056. S tim u vezi, Pretresno vijeće je podsjetilo da svjedočenje saučesnika nije samo po sebi nepouzdanost, pogotovo ako se može podvrgnuti temeljitom unakrsnom ispitivanju, i da oslanjanje na takvo svjedočenje stoga ne predstavlja pravnu grešku. V. Prvostepena presuda, par. 16, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 146. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je ono dužno da pažljivo razmotri ukupne okolnosti u kojima je takvo svjedočenje predloženo i da objasni zašto je prihvatilo svjedočenje nekog svjedoka koji bi mogao imati motive ili pobude da inkriminiše optuženog. V. Prvostepena presuda, par. 16, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 146.

¹⁶¹⁵ Prvostepena presuda, par. 17.

raniji slučaj kada je svjedok tužilaštvu u jednom od razgovora rekao "laž koju je [...] priznao".¹⁶¹⁶ S tim u vezi, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je svjedok prvom prilikom priznao da nije govorio istinu i, nakon što je proučilo njegovo objašnjenje, uvjerilo se da to, ma koliko nepoželjno, nije bilo posljedica nekog indirektnog motiva da navede na pogrešan zaključak, nego njegove želje da obezbijedi uspješno sklapanje sporazuma s tužilaštvom o izjašnjavaњу o krivici.¹⁶¹⁷ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir činjenicu da je svjedok sebe lažno identifikovao na jednoj fotografiji koja mu je pokazana.¹⁶¹⁸ Uprkos tome, ono je smatralo da ti incidenti ne utiču na vjerodostojnost svjedoka Momira Nikolića niti opravdavaju odbacivanje njegovog svjedočenja.¹⁶¹⁹ Pretresno vijeće je s tim u vezi napomenulo da je svjedok inače ostao dosljedan kroz sve svoje razne izjave i iskaze.¹⁶²⁰

598. Žalbena vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo i odbacilo Karadžićev prigovor u vezi s vjerodostojnošću svjedoka Momira Nikolića.¹⁶²¹ S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća da strana u postupku ne može naprosto ponavljati argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju, osim ako ne može pokazati da je odbacivanje tih argumenata dovelo do greške koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća.¹⁶²² Karadžić nije pokazao da je u ocjeni vjerodostojnosti svjedoka Momira Nikolića napravljena takva greška. Žalbena vijeće takođe napominje da je Karadžić imao dovoljno mogućnosti da temeljito unakrsno ispita svjedoka Momira Nikolića.¹⁶²³ Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da svjedočenje svjedoka Momira Nikolića treba odbaciti jer se radi o nepotkrijepljenim dokazima iz druge ruke, Žalbena vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju diskreciono pravo da se oslone na dokaze iz druge ruke.¹⁶²⁴ S obzirom na te okolnosti, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na svjedočenje svjedoka Momira Nikolića.

599. Žalbena vijeće sada prelazi na Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izvelo zaključak da je on naredio da se zatočenicu prebace u Zvornik, a ne u logor Batković, gdje

---

¹⁶¹⁶ Prvostepena presuda, par. 5057, 5058.

¹⁶¹⁷ Prvostepena presuda, par. 5058.

¹⁶¹⁸ Prvostepena presuda, par. 5059.

¹⁶¹⁹ Prvostepena presuda, par. 5060.

¹⁶²⁰ Prvostepena presuda, par. 5060.

¹⁶²¹ Prvostepena presuda, fusnota 18022, gdje se upućuje na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3039, 3040.

¹⁶²² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 25, 772, 1601; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 12.

¹⁶²³ Prvostepena presuda, par. 17. V. takođe T. 14. februar 2012. str. 24695-24727; T. 15. februar 2012. str. 24728-24813; T. 16. februar 2017. str. 24816-24896.

¹⁶²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1601; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1307, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kalimanžira*, par. 96, Drugostepenu presudu u predmetu *Karera*, par. 39. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*, par. 77.

bi, kako on tvrdi, bili zatočeni.¹⁶²⁵ Žalbno vijeće podsjeća da, ako je neka činjenica na kojoj počiva osuđujuća presuda utvrđena zaključivanjem, takav zaključak mora biti jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.¹⁶²⁶

600. Žalbno vijeće je razmotrilo faktore i dokaze na koje se Karadžić oslonio u prilog alternativnom zaključku koji nudi – da je on naložio da se zatočenici prebace u Batković¹⁶²⁷ – ali primjećuje da on u biti ponovo izražava neslaganje s načinom na koji je Pretresno vijeće ocijenilo relevantne dokaze, ne pokazujući pritom grešku u zaključku Vijeća da je jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti na osnovu dokaza taj da je njegovo naređenje bilo da se zatočenici prebace u Zvornik. S obzirom na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Karadžićevim aktivnim nadzorom nad operacijom ubijanja,¹⁶²⁸ provođenjem plana od strane njegovih podređenih,¹⁶²⁹ ulogom koju su njegovi najbliži saradnici imali na terenu,¹⁶³⁰ činjenicom da je on s njima održavao redovan kontakt sve vrijeme provođenja operacije ubijanja,¹⁶³¹ te činjenicom da su zatočenici prebačeni u Zvornik, gdje su pogubljeni,¹⁶³² Žalbno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije napravilo nikakvu grešku kada je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz ukupnih dokaza taj da je Karadžić naredio da se zatočenici prebace u Zvornik.

601. Žalbno vijeće sada prelazi na Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je iz upotrebe šifrovanih naziva u njegovom razgovoru s Deronjićem izvelo zaključak o postojanju "zl[e] namjer[e]".¹⁶³³ Žalbno vijeće napominje da, suprotno Karadžićevoj sugestiji, Pretresno vijeće zaključak o postojanju zle namjere nije izvelo samo na osnovu upotrebe šifrovanih naziva, nego je smatralo da "upotreba šifrovanih naziva za zatočenike, kao i uputstvo da se oni prebace

¹⁶²⁵ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 695, 696, 704-711, 719, 720; Karadžićeva replika, par. 204, 212, 213; T. 23. april 2018. str. 129.

¹⁶²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1709; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 650, 1509; Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 136; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 49.

¹⁶²⁷ Karadžić je s tim u vezi iznio sljedeće tvrdnje: (i) da je Batković bio uobičajeno mjesto za odvođenje zatočenika i da bi Deronjić njegove riječi "negdje drugo" protumačio kao Batković (v. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 696, 711); (ii) da su planovi i pripreme za prebacivanje zatočenika u Batković postojali prije 13. jula 1995. (v. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 705, 707, gdje se upućuje na dokazne predmete D2197, D4124); (iii) da je Mladić obavijestio zatočenike da će dobiti hranu i vodu i da će se nakon toga odlučiti da li će ih poslati u Krajinu, Fikretu Abdiću, ili u logor Batković (v. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 706); (iv) da je nekoliko svjedoka u svojim svjedočenjima reklo da su očekivali da će zatočenici biti prebačeni u Batković (v. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 700, 708, 709); i (v) da je svjedok odbrane Radovan Radinović zaključio da je Karadžić u svom razgovoru s Deronjićem govorio o Batkoviću, jer se dobro znalo da će zarobljenici biti tamo odvedeni (v. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 710).

¹⁶²⁸ Prvostepena presuda, par. 5760-5762, 5766, 5767, 5772, 5773, 5777, 5779, 5780, 5783, 5801-5804, 5806-5812, 5820.

¹⁶²⁹ Prvostepena presuda, par. 5736, 5737, 5743, 5801-5805, 5809, 5820.

¹⁶³⁰ Prvostepena presuda, par. 5736, 5737, 5743, 5801-5805, 5809, 5820.

¹⁶³¹ Prvostepena presuda, par. 5780, 5781-5783, 5820.

¹⁶³² Prvostepena presuda, par. 5805, 5818.

¹⁶³³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 721-724; T. 23. april 2018. str. 135.

prema Zvorniku, pokazuje da je iza tog razgovora stajala zla namjera".¹⁶³⁴ Žalbeno vijeće je već konstatovalo da Karadžić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on naredio da se zatočenici prebace u Zvornik. Žalbeno vijeće takođe napominje da alternativni zaključak koji Karadžić nudi, a to je da je "upotreba šifrovanih naziva za razgovor o lokaciji zarobljenika na nezaštićenim linijama [...] služila tome da neprijatelj ne zna gdje su oni zatočeni i ne pokrene akciju spašavanja",¹⁶³⁵ ne objašnjava zašto bi se o odredištu zatočenika govorilo u šiframa ako je opšte očekivanje, kao što Karadžić tvrdi,¹⁶³⁶ bilo da će oni biti prebačeni u Batković. Naprotiv, upotreba šifrovanih naziva u skladu je sa zaključkom Pretresnog vijeća o uputstvu VRS-a da se ubijanje kao aspekt plana prikrije tako što se o aktivnostima koje uključuju ubijanje neće voditi evidencija niti govoriti preko radio-veze, što potvrđuje razumnost zaključka o postojanju zle namjere koji je izvelo Pretresno vijeće.¹⁶³⁷ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku s tim u vezi.

(b) Znanje o ubijanju u vrijeme događaja

602. Pretresno vijeće je smatralo da činjenicu da je Karadžić dijelio namjeru za ostvarivanje proširenog zajedničkog cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu dodatno potvrđuje to što je on, od trenutka kada je Deronjiću naložio da zatočenike prebaci u Zvornik, "aktivno [...] učestv[ao] u nadgledanju provođenja plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka".¹⁶³⁸ Ono je konstatovalo da je Karadžić, nakon svog razgovora s Deronjićem, nastavio da traži, i da je dobijao, informacije o događajima na terenu iz raznih izvora.¹⁶³⁹

603. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izvelo zaključak da je on za ubijanje u Srebrenici znao u vrijeme događaja.¹⁶⁴⁰ Konkretno, on tvrdi da se Pretresno vijeće, za svaku od konstatacija da je on bio obaviješten o ubijanju, oslonilo "isključivo" na niz posrednih zaključaka i da je ignorisalo dokaze koji pokazuju da on za ubijanje nije znao i da su počinioci to od njega skrivali.¹⁶⁴¹ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće, u odsustvu bilo kakvih neposrednih dokaza ili

¹⁶³⁴ Prvostepena presuda, par. 5805.

¹⁶³⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 721.

¹⁶³⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 696, 700, 703-711.

¹⁶³⁷ Prvostepena presuda, par. 5734, 5801, fusnota 19426. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5184.

¹⁶³⁸ Prvostepena presuda, par. 5811.

¹⁶³⁹ Prvostepena presuda, par. 5806-5809.

¹⁶⁴⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 729, 740; T. 24. april 2018. str. 250, 251, 254, 255.

¹⁶⁴¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 729-732, 735-741; T. 24. april 2018. str. 250-257. V. takođe Karadžićev žalbeni podnesak, par. 731, 732, 739, 740, gdje Karadžić upućuje na: (i) svoju izjavu, koja nije data pod zakletvom, u kojoj negira da je imao saznanja o ubijanju nakon pada Srebrenice (T. 16. oktobar 2012. str. 28878); (ii) nepostojanje bilo kakvih neposrednih dokaza o tome da ga je Deronjić obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici tokom njihovog sastanka 14. jula 1995. i svjedočenja svjedoka Katanića i Krajišnika, koji su izjavili da tokom njihovog sastanka s Karadžićem, održanog neposredno nakon njegovog sastanka s Deronjićem, nije pominjano ubijanje muškaraca iz Srebrenice (dokazni predmet D3561, par. 8; T. 12. novembar 2013. str. 43352); (iii) svjedočenja 28 svjedoka,

ignorišući dokaze koji ukazuju na suprotno, izvelo pogrešan zaključak da ga je Deronjić obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici kada su se sastali na Palama 14. jula 1995. popodne¹⁶⁴² i da je izvelo pogrešan zaključak da su ga Kovač i Bajagić obavijestili o ubijanju u Srebrenici, jer njihova svjedočenja pokazuju suprotno.¹⁶⁴³

604. Tužilaštvo odgovara da postoje znatni dokazi koji pokazuju da je Karadžić za operaciju ubijanja koja je bila u toku znao u vrijeme događaja¹⁶⁴⁴ i da on nije pokazao nikakvu grešku u ocjeni i zaključcima Pretresnog vijeća s tim u vezi.¹⁶⁴⁵

605. Karadžić replicira da dokazi koji pokazuju da je on "*post factum*" možda saznao za incident u skladištu u Kravici ne govore u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je u vrijeme događaja dijelio prošireni zajednički cilj da se muškarci i dječaci bosanski Muslimani pobiju.¹⁶⁴⁶ On u svojoj replici dalje tvrdi da tužilaštvo nije identifikovalo nijedan pismeni izvještaj koji je on primio u kojem se pominje ubijanje.¹⁶⁴⁷

606. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Karadžić tokom 14. i 15. jula 1995. preko više kanala tražio, i dobijao, informacije o tome kako napreduje plan ubijanja¹⁶⁴⁸ i da je "[...] imao saznanja" o operaciji ubijanja u vrijeme kad je ona bila u toku.¹⁶⁴⁹ Ono je konkretno konstatovalo: (i) da su Karadžić i Deronjić, kada su se sastali 14. jula 1995. ujutro, razgovarali o ubijanju u skladištu u Kravici i o izvršenju Karadžićevog naređenja da se zatočenici prevezu iz Bratunca u Zvornik;¹⁶⁵⁰ (ii) da je Kovač Karadžiću prenio svoja saznanja i zapažanja o operacijama ubijanja izvršenim 13. i 14. jula 1995. kada se s njim sastao 14. jula 1995. uveče;¹⁶⁵¹ i

---

uključujući njegovo osoblje i visokopozicionirane funkcionere iz vojske, policije, službe bezbjednosti i skupštine, koji su izjavili da on nije bio obaviješten o pogubljenjima u Srebrenici (T. 2. oktobar 2014. str. 47949; Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3016-3149); i (iv) presretnuti razgovor od 1. avgusta 1995., u kom Beara aludira na činjenicu da bi Karadžić mogao dogovoriti inspekciju razmjene zarobljenika i izražava zabrinutost zbog toga što oni nemaju nikoga za razmjenu (dokazni predmeti [REDIGOVANO], P6696).

¹⁶⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 730; T. 24. april 2018. str. 252-255.

¹⁶⁴³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 735, 736, gdje se upućuje na dokazne predmete D3960, par. 129, D3853, par. 36D; Karadžićeva replika, par. 216; T. 24. april 2018. str. 252 (gdje se upućuje i na svjedočenje svjedoka Karišika, koji je negirao da je na sastanku održanom 16. jula 1995. znao za pogubljenja ili da je o tome obavijestio Karadžića).

¹⁶⁴⁴ Odgovor tužilaštva, par. 425-436; T. 23. april 2018. str. 204-208, 213, 214, 216.

¹⁶⁴⁵ Odgovor tužilaštva, par. 425. Tužilaštvo takođe tvrdi da su posredni zaključci tipični kod namjere i znanja, čiji su pokazatelji rijetko neprikriveni. V. Odgovor tužilaštva, par. 425, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5825.

¹⁶⁴⁶ Karadžićeva replika, par. 214; T. 23. april 2018. str. 138.

¹⁶⁴⁷ Karadžićeva replika, par. 216; T. 24. april 2018. str. 251. V. takođe T. 23. april 2018. str. 139.

¹⁶⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 5806-5809, 5820.

¹⁶⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 5812, 5820, 5823, 5829, 5830.

¹⁶⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 5807, 5808.

¹⁶⁵¹ Prvostepena presuda, par. 5781, 5806.

(iii) da je Bajagić izvijestio Karadžića o događajima koji su se desili u Srebrenici 13. i 14. jula 1995. kada su se sastali 15. jula 1995. rano ujutro.¹⁶⁵²

607. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je, iako mu nisu predloženi dokazi koji pokazuju da se u pismenim izvještajima koji su stigli do Karadžića pominje ubijanje zatočenih bosanskih Muslimana, "nezamislivo" da bi Karadžićevi podređeni od njega skrivali relevantne informacije.¹⁶⁵³ Ono se s tim u vezi oslonilo na svoje sljedeće zaključke: (i) dok se u dnevnim borbenim izvještajima od 12. jula 1995. govori o transportu stanovnika bosanskih Muslimana i o zarobljavanju i predaji velikog broja muškaraca bosanskih Muslimanima, zatočenici se u kasnijim izvještajima ne pominju; (ii) Popović je izdao uputstvo da se o aktivnostima povezanim s ubijanjem kao aspektom plana ne vodi evidencija;¹⁶⁵⁴ (iii) Karadžić je pokazivao interesovanje za razvoj događaja u Srebrenici; i (iv) sredstva veze između Karadžića i VRS-a, MUP-a i DB-a funkcionisala su primjereno.¹⁶⁵⁵

608. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da mu nisu predloženi nikakvi neposredni dokazi o sastanku Karadžića i Deronjića održanom 14. jula 1995. godine.¹⁶⁵⁶ Uprkos tome, ono je konstatovalo da su na tom sastanku Karadžić i Deronjić razgovarali o ubijanju u skladištu u Kravici i o izvršenju Karadžićevog naređenja da se zatočenici prebace u Zvornik, i to na osnovu sljedećeg: (i) Deronjić je znao za ubijanje u skladištu u Kravici od 13. jula 1995. uveče i učestvovao je u naporima da se pokopaju tijela ubijenih;¹⁶⁵⁷ (ii) Karadžić i Deronjić su razgovarali 13. jula 1995. uveče i Karadžić je naredio da se zatočenici prebace u Zvornik;¹⁶⁵⁸ (iii) Karadžić i Deronjić su tokom operacije u Srebrenici bili u čestom kontaktu, ili telefonom ili lično;¹⁶⁵⁹ (iv) Deronjiću je, kao civilnom komesaru u Srebrenici, dužnost nalagala da Karadžića izvijesti o ubijanju u skladištu u Kravici;¹⁶⁶⁰ i (v) Deronjić je svjedoku Ljubislavu Simiću rekao da je Karadžića obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici dan nakon tog incidenta.¹⁶⁶¹

---

¹⁶⁵² Prvostepena presuda, par. 5783, 5809.

¹⁶⁵³ Prvostepena presuda, par. 5801, 5802.

¹⁶⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 5801.

¹⁶⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 5802.

¹⁶⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 5808.

¹⁶⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 5808, fusnota 19748, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5240 ("Borovčanin je [...] razgovarao s Miroslavom Deronjićem o incidentu u skladištu u Kravici, uključujući činjenicu da je tamo ubijen veći broj zatočenika"), i svjedočenja svjedoka Milenka Katanića, Jovana Nikolića i Ljubislava Simića.

¹⁶⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 5808, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5772.

¹⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 5808, gdje se upućuje na svjedočenja svjedoka Katanića i Ristića.

¹⁶⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 5808, gdje se upućuje na svjedočenja svjedoka Katanića i Simića.

¹⁶⁶¹ Prvostepena presuda, par. 5808, gdje se upućuje na svjedočenje svjedoka Simića. Žalbeno vijeće napominje da Karadžić tvrdi da svjedok Simić nije znao da li je Deronjić njega izvijestio o incidentu u skladištu u Kravici niti šta mu je Deronjić o tome rekao. V. Karadžićeva replika, par. 237. Pošto je razmotrilo svjedočenje svjedoka Simića, Žalbeno vijeće napominje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku kada se s tim u vezi oslonilo na svjedočenje svjedoka Simića, posebno s obzirom na to da je svjedok Simić izjavio da je "saznao da je [Deronjić]

609. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da je Deronjić Karadžića na njihovom sastanku 14. jula 1995. obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici, posebno s obzirom na njegov zaključak da je Deronjića postavio Karadžić i da je on odgovarao direktno Karadžiću, te na zaključak da je svjedok Simić iznio konkretne dokaze o tome da mu je Deronjić rekao da je obavijestio Karadžića o ubijanju u skladištu u Kravici dan nakon što se ono desilo.¹⁶⁶² Žalbeno vijeće stoga ne vidi nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da su Karadžić i Deronjić 14. jula 1995. razgovarali o ubijanju u skladištu u Kravici i o izvršenju Karadžićevog naređenja od 13. jula 1995. godine.

610. U vezi s Karadžićevim sastankom sa svjedokom Kovačem 14. jula 1995., Pretresno vijeće je napomenulo da je svjedok Kovač negirao da je Karadžiću referisao o Srebrenici, ali je smatralo da to svjedočenje nije vjerodostojno.¹⁶⁶³ Pretresno vijeće je zaključilo da je "jedini zaključak koji se može izvesti" taj da je Kovač "[Karadžiću] prenio svoja saznanja i zapažanja koja je prikupio tokom tog puta" kad su se sastali 14. jula 1995. godine.¹⁶⁶⁴ Ono se s tim u vezi oslonilo na: (i) izvještaje koji su Kovaču poslani 12. i 13. jula 1995. u vezi s operacijom u Srebrenici; (ii) činjenicu da su se Kovač i Karadžić sastali 13. jula 1995.; (iii) Kovačevo prisustvo na području Bratunca i Zvornika, kao i u Srebrenici, 13. i 14. jula 1995.; i (iv) njegove susrete s Mladićem, Vasićem i Borovčaninom.¹⁶⁶⁵

611. Isto tako, Pretresno vijeće je napomenulo da je svjedok Bajagić negirao da je imao bilo kakva saznanja o događajima u Srebrenici i da je 15. jula 1995. o njima obavijestio Karadžića, ali je konstatovalo da je njegovo svjedočenje "puno nepodudarnosti i protivrječnosti" i smatralo da ono jasno pokazuje da je on posjedovao "veliko znanje" o događajima u Srebrenici prije svog sastanka s

---

obavijestio [Karadžića] o tome šta se desilo" (v. T. 16. april 2013. str. 37293), da je on od Deronjića čuo da je ovaj obavijestio Karadžića o incidentu u skladištu u Kravici, pa "vjeruje [...]" da ga Deronjić o tome jeste obavijestio (v. T. 16. april 2013. str. 37307), te da je potvrdio da je "[...] pretpostavljao sa dosta ubjeđenja da je Miroslav čuo za to što se desilo u Kravici i da mu je bila dužnost da [...] obavijesti [Karadžića]. [...] Međutim, kada [je on] sa [Deronjićem] o tome razgovarao, [...] ne mo[že] [se] [...] sjetiti koji je to trenutak, [pitao ga je] 'je si li ti obavještavao?' [Deronjić] je [rekao]: 'Obavještavao sam.'" (v. T. 16. april 2013. str. 37308).

¹⁶⁶² V. Prvostepena presuda, par. 5808.

¹⁶⁶³ Prvostepena presuda, par. 5781, 5782. Pretresno vijeće je imalo u vidu i "brojne nepodudarnosti" unutar iskaza svjedoka Kovača, kao i nepodudarnosti u odnosu na njegove ranije izjave date pod zakletvom, te "evazivnost, pa čak i ratobornost koju je [...] na mahove ispoljavao tokom svog svjedočenja", i zaključilo je da je to proizašlo iz njegovih napora da minimizira svoje učešće u događajima u Srebrenici. V. Prvostepena presuda, par. 5766. Pored toga, Pretresno vijeće je smatralo da tvrdnja samog svjedoka Kovača da je izdao naređenje policiji da prekine komunikaciju s organom bezbjednosti VRS-a kako ne bi bila umiješana ni u koju od njihovih aktivnosti predstavlja "dokaz" o suprotnom, kao i da činjenicu da je on znao za plan ubijanja potkrepljuje njegovo upozorenje Borovčaninu da jedinice MUP-a na terenu "treba da se distancira[ju] od svega drugog osim borbenih zadataka". V. Prvostepena presuda, par. 5782.

¹⁶⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 5781.

¹⁶⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 5781.

Karadžićem.¹⁶⁶⁶ Pretresno vijeće je, konkretno, konstatovalo da je on vidio zatočenike koji su držani na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi i da je bio spriječen u pokušaju da ih fotografiše, te da je bio obaviješten o ubijanju u skladištu u Kravici nakon što je ono izvršeno.¹⁶⁶⁷ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu činjenicu da je Karadžić "pozvao Bajagića da dođe na Pale", kao i da je "njihov sastanak održan u sitne sate", te je zaključilo da je "jedini razuman zaključak koji se može izvesti" taj da je Bajagić izvijestio Karadžića o događajima u Srebrenici čiji je svjedok bio 13. i 14. jula 1995. godine.¹⁶⁶⁸

612. U vezi s posrednim zaključcima da su Kovač i Bajagić obavijestili Karadžića o događajima u Srebrenici, Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u ocjeni vjerodostojnosti tih svjedoka koju je dalo Pretresno vijeće i u odbijanju dijela njihovih svjedočenja u kojem su negirali da su obavijestili Karadžića.¹⁶⁶⁹ Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su oni Karadžića obavijestili.

613. Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on za ubijanje i događaje na terenu u Srebrenici znao u vrijeme kada su se oni dešavali.

(c) "Kasniji postupci"

614. Kada je zaključilo da je Karadžić dijelio prošireni zajednički cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu da se muškarci i dječaci bosanski Muslimani pobiju, Pretresno vijeće je imalo u vidu da je Karadžić preduzeo akciju širenja lažnih informacija o sudbini muškaraca bosanskih Muslimana, zajedno s Mladićem, i da je međunarodnim organizacijama uskratio pristup Srebrenici i području Bratunca i Zvornika.¹⁶⁷⁰ S obzirom na Karadžićeva saznanja o operaciji ubijanja koja je bila u toku, Pretresno vijeće je konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on namjeravao da prave postupke snaga bosanskih Srba sakrije od pažnje i intervencije međunarodne zajednice.¹⁶⁷¹ Pretresno vijeće je takođe primijetilo da Karadžić, od trenutka kada je naredio da se zatočenici prebace u Zvornik pa do proljeća 1996., nije preduzeo nikakve mjere za pokretanje istrage ili krivičnog gonjenja direktnih počinitelja zločina izvršenih nakon pada Srebrenice i da je,

---

¹⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 5783. Pretresno vijeće je podsjetilo da je svjedok Bajagić priznao da je 13. jula 1995. vidio zarobljene muškarce bosanske Muslimane kako sjede na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi, da je spriječen u pokušaju da ih fotografiše i da se istog dana sastao s Mladićem, Salapurom i Kovačem. V. Prvostepena presuda, par. 5783, fusnota 19647. Ono je takođe podsjetilo da je svjedok Bajagić priznao da je čuo za ubijanje u skladištu u Kravici dok je 14. jula 1995. bio u Komandi Drinskog korpusa. V. Prvostepena presuda, par. 5783.

¹⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 5783.

¹⁶⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 5783.

¹⁶⁶⁹ V. Prvostepena presuda, par. 5766, 5781-5783.

¹⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 5812.

¹⁶⁷¹ Prvostepena presuda, par. 5812.

naprotiv, pohvalio jedinice snaga bosanskih Srba koje su učestvovala u operaciji ubijanja u Zvorniku, a Mladića čak nazvao "legendom".¹⁶⁷²

615. Karadžić tvrdi da su u zaključcima Pretresnog vijeća o njegovim kasnijim postupcima, odnosno, o širenju lažnih informacija, uskraćivanju pristupa međunarodnim organizacijama i nepokretanju krivičnog gonjenja, napravljene pravne i činjenične greške.¹⁶⁷³ Konkretno, on tvrdi da je, bez zaključka da je on naložio prebacivanje zatočenika u Zvornik, zaključak o njegovim kasnijim postupcima, to jest, o širenju "lažnih informacija", uskraćivanju pristupa tom području međunarodnim organizacijama i nepokretanju krivičnog gonjenja odgovornih, neutemeljen i da ne može biti potpora za zaključak da je on dijelio namjeru za prošireni UZP vezan za Srebrenicu.¹⁶⁷⁴

616. Tužilaštvo odgovara da Karadžić nije argumentima osporio zaključak da njegov propust da pokrene istragu ili krivično gonjenje u vezi sa zločinima pokazuje namjeru, da zanemaruje relevantne zaključke koji pokazuju da je učestvovao u provođenju operacije ubijanja i širio laži kako bi međunarodnu zajednicu naveo na pogrešan trag, te da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da njegova nastojanja da međunarodnim organizacijama uskrati pristup "nestalim" zarobljenicima potkrepljuju zaključke Vijeća o njegovoj namjeri.¹⁶⁷⁵

617. Karadžić replicira da su njegovi kasniji postupci u skladu s njegovim stavom da on nije naredio ubijanje zarobljenika.¹⁶⁷⁶

618. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su Karadžić i Mladić "preduze[li] akciju širenja lažnih informacija o sudbini muškaraca, bosanskih Muslimana, kao i o uslovima pod kojima su ostali stanovnici, bosanski Muslimani, prebačeni u Potočare".¹⁶⁷⁷ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić 17. jula 1995. u intervjuu koji je dao Davidu Frostu tvrdio da su civili u Srebrenici sami htjeli da odu i da je kao dokaz ponudio izjavu koju su sastavili predstavnici bosanskih Srba, a potpisali su je Nesib Mandžić, bosanski Musliman koji je prihvatio da bude glasnogovornik bosanskih Muslimana, i Robert Franken, oficir Nizozemskog bataljona.¹⁶⁷⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da se ne može smatrati da izjava od 17. jula 1995.

¹⁶⁷² Prvostepena presuda, par. 5813.

¹⁶⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 726-729, 741-744; T. 23. april 2018. str. 136-138.

¹⁶⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 726-729, 741, 742; T. 23. april 2018. str. 137, 138.

¹⁶⁷⁵ Odgovor tužilaštva, par. 437-443.

¹⁶⁷⁶ Karadžićeva replika, par. 217. Karadžić takođe tvrdi da tužilaštvo nije objasnilo zašto bi on sebi htio javno pripisati zasluge za operaciju u Srebrenici ako je bio svjestan činjenice da su zarobljenici pogubljeni i da bi, da je znao da su zarobljenici pogubljeni, bilo "glupo i protivno zdravom razumu" u intervjuu s Davidom Frostom od 17. jula 1995. tvrditi da će ljudi za koje je znao da su mrtvi uskoro stići na "muslimansku teritoriju". V. Karadžićeva replika, par. 217, 218; T. 24. april 2018. str. 256, 257.

¹⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 5812, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5786, 5787.

¹⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 5042, 5043, 5128, 5129, 5786.

pokazuje da je stanovništvo zaista izabralo da napusti enklavu, s obzirom na opštu situaciju u Potočarima i na svjedočenje svjedoka Frankena da je ta izjava bila "besmislica", "lažn[a]", i da ju je potpisao samo zato da bi obezbijedio evakuaciju Nizozemskog bataljona.¹⁶⁷⁹ Pretresno vijeće je zaključilo da je, s obzirom na to da je Karadžić "gotovo istovremeno imao saznanja o operaciji ubijanja koja je tada bila u toku, jedini razumni zaključak koji se može izvesti [...] taj da je [on], širenjem lažnih informacija, namjeravao da prave postupke snaga bosanskih Srba sakrije od pažnje i intervencije međunarodne zajednice".¹⁶⁸⁰

619. Žalbeno vijeće podsjeća da je već konstatovalo da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on naredio da se zarobljenici prebace u Zvornik i da je za ubijanje i događaje na terenu u Srebrenici znao u vrijeme kada su se oni dešavali. Žalbeno vijeće smatra da Karadžićeva površna i nerazrađena tvrdnja da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što je on "rekao ono u šta je stvarno vjerovao"¹⁶⁸¹ ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je Karadžić širenjem lažnih informacija namjeravao da prave postupke snaga bosanskih Srba sakrije od pažnje i intervencije međunarodne zajednice.

620. Kada je riječ o Karadžićevom prigovoru u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on međunarodnim organizacijama uskratio pristup Srebrenici i području Bratunca i Zvornika,¹⁶⁸² Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Karadžić zaprimio, ali da nije odgovorio, na zahtjev da se osoblju UN-a dozvoli pristup područjima pod njegovom kontrolom, koji je njemu lično 24. jula 1995. uputio specijalni izvjestilac Komisije za ljudska prava.¹⁶⁸³ U prilog svom zaključku, Pretresno vijeće se oslonilo na pismo specijalnog izvjestioca,¹⁶⁸⁴ izvještaj generalnog sekretara UN-a od 30. avgusta 1995. u kojem se pominje to pismo i činjenica da na njega nije odgovoreno¹⁶⁸⁵ i na presretnuti razgovor koji je Karadžić 25. jula 1995. vodio s Danijelom Sremac, iz kog se vidi da je ona s njim 24. jula 1995. razgovarala o "napad[ima]" koje je specijalni izvjestilac iznio u medijima u vezi humanitarnom situacijom u Srebrenici.¹⁶⁸⁶ Žalbeno vijeće smatra razumnim zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić znao za zahtjev specijalnog izvjestioca i da međunarodnim organizacijama u relevantno vrijeme nije dozvolio pristup tom području. Zaključak Pretresnog vijeća o tome ima potporu u njegovom ranijem zaključku da se Karadžić živo zanimao za izvještavanje svjetskih medija o događajima u Srebrenici i da ga je

¹⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 5631.

¹⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 5812.

¹⁶⁸¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 741.

¹⁶⁸² Prvostepena presuda, par. 5812, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5788.

¹⁶⁸³ Prvostepena presuda, par. 5812, 5788.

¹⁶⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 5788, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P6396.

¹⁶⁸⁵ Dokazni predmet P5177, par. 38.

¹⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, fusnota 19670, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet D4509, str. 3.

aktivno pratio, te u zaključku da je nezamislivo da mu njegovi podređeni ne bi prenijeli relevantne informacije koje je primao njegov kabinet.¹⁶⁸⁷ Karadžićeva tvrdnja da je zaključak Pretresnog vijeća "neistinit" jer je međunarodnim organizacijama krajem jula 1995. dozvoljen pristup¹⁶⁸⁸ ne pokazuje da je napravljena greška. U svakom slučaju, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir činjenicu da je MKCK-u krajem jula 1995. dozvoljen pristup logoru Batković, pri čemu je napomenulo da je MKCK u tom trenutku uspio da locira samo 164 zatočenika iz Srebrenice.¹⁶⁸⁹

621. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Karadžićev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da on nije preduzeo nikakve mjere za pokretanje istrage ili krivičnog gonjenja direktnih počinitelja zločina izvršenih nakon pada Srebrenice i da je, naprotiv, čestitao jedinicama snaga bosanskih Srba koje su učestvovala u operaciji ubijanja.¹⁶⁹⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je utvrdilo da ni Karadžićevo naređenje od 23. marta 1996. ni njegovo naređenje od 1. aprila 1996. – kojima je navodno pokrenuta zvanična istraga o događajima u Srebrenici i s njima povezanim kršenjima prava¹⁶⁹¹ – nisu zaista i dovela do *bona fide* istraga ili krivičnog gonjenja.¹⁶⁹² Ono je takođe uputilo na saopštenje za javnost Karadžićevog biroa za pres-kontakte od 20. jula 1995. u kojem se Glavnom štabu VRS-a, Komandi Drinskog korpusa i "štabu policijskog dela oružanih snaga" čestita na "briljantn[im] pobeđ[ama] u Srebrenici i Žepi", kao i na činjenicu da je Karadžić pohvalio Mladića nazvavši ga "legendom".¹⁶⁹³ Žalbeno vijeće napominje da Karadžić nije ukazao ni na kakvu navodnu grešku koju je Pretresno vijeće napravilo s tim u vezi i, shodno tome, odbacuje ovaj prigovor.

622. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća o njegovim "kasnijim postupcima" niti u tome što se Pretresno vijeće na te postupke oslonilo kao na potporu svom zaključku da je on dijelio prošireni zločinački cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu.

(d) Zaključak

623. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da se on saglasio s tim da se zajednički cilj proširi tako da obuhvati

---

¹⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 5801, 5802, 5812.

¹⁶⁸⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 743, 744; T. 23. april 2018. str. 136, 137.

¹⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 5788.

¹⁶⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 5813.

¹⁶⁹¹ Prvostepena presuda, par. 5794, 5795.

¹⁶⁹² Prvostepena presuda, par. 5813.

¹⁶⁹³ Prvostepena presuda, par. 5789, 5813.

ubijanje muškaraca i dječaka bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnovu 40 Karadžićeve žalbe.

3. Navodne greške u zaključku o postojanju *mens rea* za genocid (osnova 41)

624. Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP vezan za Srebrenicu imao zajednički plan da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu, prvo putem prisilnog uklanjanja, a kasnije putem ubijanja muškaraca i dječaka.¹⁶⁹⁴ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Karadžić značajno doprinio tom planu i da je s drugim članovima UZP-a vezanog za Srebrenicu dijelio namjeru za krivična djela koja su ulazila u njegov okvir, uključujući genocid.¹⁶⁹⁵ Pretresno vijeće je svoju konstataciju u vezi s Karadžićevom namjerom zasnovalo na svom zaključku da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je on s Mladićem, Bearom i Popovićem dijelio namjeru da se svi vojno sposobni srebrenički muškarci bosanski Muslimani pobiju, što predstavlja namjeru da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište.¹⁶⁹⁶

625. Prilikom donošenja zaključaka o Karadžićevoj genocidnoj namjeri u vezi s UZP-om vezanim za Srebrenicu, Pretresno vijeće se oslonilo, djelimično, na svoje sljedeće konstatacije: (i) Karadžića je Deronjić obavijestio da snage bosanskih Srba imaju "oko dvije hiljade" zatočenih muškaraca bosanskih Muslimana i da se očekuje da će se taj broj povećati;¹⁶⁹⁷ (ii) Karadžić je od Kovača morao saznati – ili tokom njihovog razgovora 13. jula 1995. ili tokom njihovog kasnijeg sastanka 14. jula 1995. – da većina vojno sposobnih muškaraca bosanskih Muslimana nije s porodicama otišla u bazu UN-a, već je pobjegla kroz šumu;¹⁶⁹⁸ (iii) Karadžić je od Glavnog štaba dobijao dnevne borbene izvještaje u kojima se, nakon što je javljeno da je u periodu od 12. do 14. jula 1995. veliki broj muškaraca bosanskih Muslimana koji su pobjegli u koloni zarobljen ili se predao, zatočenici više nisu pominjali;¹⁶⁹⁹ (iv) Karadžić je znao da hiljade zatočenih muškaraca bosanskih Muslimana koje snage bosanskih Srba drže na području Srebrenice predstavljaju veoma značajan procenat srebreničkih muškaraca bosanskih Muslimana;¹⁷⁰⁰ (v) Karadžić se saglasio s ubijanjem kao aspektom plana eliminacije zatočenika i u periodu od 13. do 17. jula 1995. nije intervenisao da ga zaustavi ili spriječi, već je naredio da se zatočenici prebace u Zvornik, gdje su ubijeni;¹⁷⁰¹ (vi) kada je Karadžić obaviješten da je otvoren koridor kako bi se ljudima iz kolone koji još nisu bili zarobljeni ili se još nisu predali omogućilo da prođu, odmah je poslat Karišik da provede istragu i koridor je zatvoren u roku od jednog dana;¹⁷⁰² i (vii) kada je nekoliko sedmica

¹⁶⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 5849.

¹⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 5830, 5831, 5849, 5851.

¹⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 5830.

¹⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 5829.

¹⁶⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 5829.

¹⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 5829.

¹⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 5829.

¹⁷⁰¹ Prvostepena presuda, par. 5830.

¹⁷⁰² Prvostepena presuda, par. 5830.

kasnije govorio na zatvorenoj sjednici Skupštine bosanskih Srba, Karadžić je izrazio žaljenje zbog toga što su muškarci bosanski Muslimani uspjeli proći kroz linije bosanskih Srba.¹⁷⁰³ Pretresno vijeće je konstatovalo da činjenica da se Karadžić saglasio s tim da se lokalnom osoblju UNPROFOR-a, među kojim je bilo i muškaraca bosanskih Muslimana, dozvoli da napusti bazu UN-a ne dovodi ni u kakvu sumnju njegovu namjeru da se pobiju svi muškarci bosanski Muslimani koje su bosanski Srbi držali zatočene.¹⁷⁰⁴

626. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku kada je izvelo zaključak da je on imao genocidnu namjeru i to zbog svoje "pogrešn[e]" ocjene dokaza i zbog pogrešnih zaključaka koji nisu bili jedini razumni zaključci koji su se mogli izvesti na osnovu dokaza.¹⁷⁰⁵ Konkretno, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zanemarilo njegovo naređenje da se lokalnim bosanskim Muslimanima koji su radili za UN dozvoli da odu s osobljem UN-a, koje pokazuje da on nije namjeravao da se svi vojno sposobni muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice pobiju.¹⁷⁰⁶ Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on poslao Karišika da provede istragu i zatvori koridor kod Zvornika koji je otvoren 16. jula 1995. kako bi se bosanskim Muslimanima omogućilo da slobodno prođu na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁷⁰⁷ On tvrdi da relevantni dokazi upućuju na to da je koridor trebao biti otvoren 24 sata i da je VRS nakon Karišikove posjete taj rok produžio za još dva sata, što dovodi u pitanje zaključak da je Karišik poslat zato da zatvori koridor.¹⁷⁰⁸ Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u tumačenju i oslanjanju na njegove komentare u Skupštini bosanskih Srba, gdje je 6. avgusta 1995. izjavio: "[K]onačno je opet prošlo nekoliko hiljada boraca [...]. Nismo bili u stanju da tog neprijatelja okružimo i uništimo."¹⁷⁰⁹ On tvrdi da su ti komentari izneseni u kontekstu kritike na račun vojske zbog ponašanja nakon pada Srebrenice, konkretno, zbog toga što je vojska preusmjerila resurse u Žepu i nije bila u stanju da kolonu porazi vojnim putem.¹⁷¹⁰ Naposljetku, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izjednačilo znanje o pogubljenjima u Srebrenici i nepreduzimanje mjera da se ona spriječe sa zaključkom da je on posjedovao genocidnu

¹⁷⁰³ Prvostepena presuda, par. 5830.

¹⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, fusnota 19811.

¹⁷⁰⁵ Karadžićeva najava žalbe, str. 41, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5829, 5830, 5849, 6001; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 746-749, 765, 766, 772; T. 23. april 2018. str. 139.

¹⁷⁰⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 750-752; T. 24. april 2018. str. 257.

¹⁷⁰⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 753-757, 764. V. takođe T. 23. april 2018. str. 117.

¹⁷⁰⁸ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 754-757.

¹⁷⁰⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 758-765.

¹⁷¹⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 761, 762. Karadžić tvrdi da bi, čak i ako se pretpostavi da se on protivio otvaranju koridora, [REDIGOVANO], to bila vojna odluka, a ne dokaz namjere da se unište bosanski Muslimani kao takvi i ukazuje na činjenicu da ni za Miletića ni za Krstića nije konstatovano da su imali genocidnu namjeru. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 763, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 134.

namjeru, te iznosi argument da se osuđujuća presuda koja mu je izrečena za genocid mora poništiti.¹⁷¹¹

627. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Karadžić nije pokazao da njegovo naređenje od 17. jula 1995. da se lokalno osoblje UNPROFOR-a poštedi dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on imao genocidnu namjeru.¹⁷¹² Ono takođe tvrdi da je, suprotno Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće razumno zaključilo da on nije naredio da koridor ostane otvoren kada ga je Karišik obavijestio da Muslimani kroz njega odlaze i da se razumno oslonilo na žaljenje koje je izrazio pred Skupštinom bosanskih Srba u avgustu 1995. zbog činjenice da su neki Muslimani pobjegli.¹⁷¹³ Tužilaštvo dalje tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić imao namjeru da uništi srebreničke Muslimane zasnovan na potkrijepljenim dokazima.¹⁷¹⁴ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je za razne doprinose koje je Karadžić dao provođenju plana eliminisanja srebreničkih Muslimana u svojstvu predsjednika i vrhovnog komandanta snaga koje su počinile genocid bilo razumno konstatovati da su bili značajni i da je on bio jedina osoba u čijoj moći je bilo da spriječi snage bosanskih Srba da premjeste muškarce bosanske Muslimane u Zvornik kako bi bili ubijeni.¹⁷¹⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je Karadžić dijelio genocidnu namjeru nije bio zasnovan samo na činjenici da je on znao za operaciju eliminisanja srebreničkih Muslimana, nego i na činjenici da je dijelio namjeru za to da se udruženi zločinački poduhvat proširi tako da obuhvati operaciju ubijanja, te na njegovom doprinosu zločinima, uključujući njegovo naređenje da se zarobljenici prebace u Zvornik.¹⁷¹⁶

628. Karadžić replicira da je Pretresno vijeće grešku koju je napravilo u vezi s njegovim naređenjem o prebacivanju zarobljenika u Zvornik dodatno uvećalo zanemarivanjem njegovih postupaka zahvaljujući kojima je lokalno osoblje UN-a u Srebrenici spašeno od pogubljenja i donošenjem zaključka da je on imao genocidnu namjeru na osnovu posrednog zaključka da je

---

¹⁷¹¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 746, 767-772, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 104, 111, 121, 129, Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 1414, Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 503; T. 23. april 2018. str. 138, 139; T. 24. april 2018. str. 254, 255. Prilikom iznošenja argumenta da je spis nedovoljan za utvrđivanje genocidne namjere, Karadžić dalje tvrdi da spis ne govori u prilog zaključku o pomaganju i podržavanju genocida. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 772-781.

¹⁷¹² Odgovor tužilaštva, par. 451; T. 23. april 2018. str. 211.

¹⁷¹³ Odgovor tužilaštva, par. 452, 453. V. takođe T. 23. april 2018. str. 208, 209. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Karadžićev argument da Karišikova istraga i zatvaranje koridora nisu bili povezani manjkav jer je Pretresno vijeće razumno uzelo u obzir da je Karadžića Karišik obavijestio o otvaranju koridora, kao što se vidi iz jednog presretnutog razgovora i jednog izvještaja, i da je Karadžić izrazio žaljenje zbog toga što su Muslimani pobjegli kroz koridor, koji je nedugo zatim zatvoren. V. Odgovor tužilaštva, par. 453, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 5472. Tužilaštvo takođe tvrdi da Karadžić nije objasnio kako bi neki hipotetički vojni motiv za "protivljenje otvaranju koridora" mogao dovesti u pitanje zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj genocidnoj namjeri. V. Odgovor tužilaštva, par. 454.

¹⁷¹⁴ Odgovor tužilaštva, par. 446, 448, 449, 454. V. takođe T. 23. april 2018. str. 211, 218.

¹⁷¹⁵ Odgovor tužilaštva, par. 447, 457, 462. V. takođe T. 23. april 2018. str. 203, 204, 211.

¹⁷¹⁶ Odgovor tužilaštva, par. 450, 459. V. takođe T. 23. april 2018. str. 212-217.

naredio zatvaranje koridora za slobodan prolaz ili bio za to da se on zatvori.¹⁷¹⁷ Karadžić takođe tvrdi da tužilaštvo nije pobilo njegov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegove komentare sa sjednice Skupštine bosanskih Srba održane 6. avgusta 1995., budući da je on govorio o vojnim taktikama VRS-a, a ne o ubijanju civila, što se jasno vidi kada se njegovi komentari pročitaju u cijelosti.¹⁷¹⁸

629. Žalbena vijeće napominje da Karadžić svojom prvom tvrdnjom osporava zaključak Pretresnog vijeća da činjenica da se on saglasio s tim da se lokalnom osoblju UNPROFOR-a, među kojim je bilo i muškaraca bosanskih Muslimana, dozvoli da napusti bazu UN-a ne dovodi ni u kakvu sumnju njegovu namjeru da se pobiju svi muškarci bosanski Muslimani koje su bosanski Srbi držali zatočene.¹⁷¹⁹ Pretresno vijeće je s tim u vezi napomenulo da se razlog koji su snage bosanskih Srba iznijele za odvajanje i zatočenje muškaraca bosanskih Muslimana u Potočarima, a to je da se mora izvršiti njihova trijaža kako bi se ispitalo da li su učestvovali u činjenju ratnih zločina, ne bi odnosio na lokalno osoblje UNPROFOR-a.¹⁷²⁰ Karadžić tvrdi da njegova odluka da se takvom lokalnom osoblju dozvoli da ode pokazuje da on nije namjeravao da se svi vojno sposobni muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice pobiju.¹⁷²¹ S tim u vezi, Žalbena vijeće ponavlja da dokazi o ograničenoj ili selektivnoj pomoći malom broju osoba ne sprečavaju presuditelja o činjenicama da razumno zaključi da je postojala tražena namjera da se počini genocid.¹⁷²² Pored toga, Žalbena vijeće smatra razumnim mišljenje Pretresnog vijeća da se izlika o vršenju trijaže radi pronalaženja ratnih zločinaca ne bi odnosila na osoblje UNPROFOR-a. Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da činjenica da je lokalnom osoblju UNPROFOR-a dozvoljeno da napusti bazu UN-a ne dovodi u sumnju njegovu namjeru da se pobiju svi muškarci bosanski Muslimani koje su bosanski Srbi držali zatočene.

630. Prelazeći na Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on htio da zatvori koridor kod Zvornika koji je 16. jula 1995. otvoren kako bi se bosanskim Muslimanima omogućilo da slobodno prođu na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana, Žalbena vijeće napominje da Karadžić pogrešno prikazuje ocjenu i zaključke Pretresnog vijeća.

¹⁷¹⁷ Karadžićeva replika, par. 221, 222, 232. Karadžić takođe tvrdi da tužilaštvo pogrešno prikazuje njegov stav, jer on nikada nije negirao da je znao za otvaranje koridora, već je negirao da se protivio otvaranju koridora i da je bio za to da se on zatvori ili da je naredio njegovo zatvaranje. V. Karadžićeva replika, par. 223, 224.

¹⁷¹⁸ Karadžićeva replika, par. 225.

¹⁷¹⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 750-752, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, fusnota 19811; Karadžićeva replika, par. 222.

¹⁷²⁰ Prvostepena presuda, fusnota 19811.

¹⁷²¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 750-752; Karadžićeva replika, par. 222.

¹⁷²² Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 32. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 537.

Suprotno Karadžićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće zaključak da je on htio da se koridor zatvori nije izvelo iz činjenice da je bio u kontaktu s Karišikom u vezi s koridorom.¹⁷²³ Pretresno vijeće je, kao jedan od elemenata svog zaključka da je Karadžić dijelio namjeru da se svi vojno sposobni muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice pobiju, imalo u vidu činjenicu da je, kada je Pandurević otvorio koridor kako bi ljudima iz kolone koji još nisu bili zarobljeni ili se još nisu predali omogućio da prođu, "odmah [...] poslat Karišik" da provede istragu i da je koridor zatvoren u roku od jednog dana.¹⁷²⁴ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, nedugo nakon što je Pandurević obavijestio Komandu Drinskog korpusa da je otvoren koridor kako bi se omogućio prolazak civila, jedan oficir iz Glavnog štaba, koji je izjavio da zove od "glavnog šefa [...] glavnog šefa države", rekao dežurnom oficiru Zvorničke brigade da se pobrine da Pandurević odmah obavijesti Glavni štab šta je urađeno.¹⁷²⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je istog dana Karišik upućen u Zvornik i da je obavijestio Karadžića da je Pandurević organizovao otvaranje koridora, te da su iste večeri i sljedećeg dana na to područje poslata pojačanja i da je Glavni štab poslao tri pukovnika da provedu istragu o Pandurevićevoj odluci da otvori koridor.¹⁷²⁶ Pošto je razmotrilo zaključke Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni dokaza ili da je izvelo nerazumne zaključke koji opravdavaju intervenciju Žalbenog vijeća.

631. Što se tiče Karadžićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo komentare koje je on iznio pred Skupštinom bosanskih Srba 6. avgusta 1995., Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće potporu za svoj zaključak da je Karadžić dijelio namjeru da se svi muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice pobiju pronašlo u žaljenju koje je on izrazio zbog činjenice da su neki muškarci bosanski Muslimani uspjeli da prođu kroz linije bosanskih Srba.¹⁷²⁷ Žalbeno vijeće smatra da Karadžić naprosto daje alternativno tumačenje dokaza, ali ne pokazuje da je Pretresno vijeće na nerazuman način protumačilo tu njegovu izjavu ili da je postupilo nerazumno kada se na nju oslonilo prilikom utvrđivanja njegove namjere.

632. Naposljetku, Pretresno vijeće se prilikom donošenja zaključka da je Karadžić imao genocidnu namjeru, suprotno njegovoj tvrdnji, nije oslonilo samo na činjenicu da je on znao za pogubljenja i da nije preduzeo ništa da ih spriječi. Zaključak Pretresnog vijeća o Karadžićevoj genocidnoj namjeri počiva na njegovom znanju o pogubljenjima, kao i na činjenici da se on saglasio s provođenjem plana. To se vidi iz njegovog naređenja za premještanje zatočenika u

---

¹⁷²³ V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 754-756.

¹⁷²⁴ Prvostepena presuda, par. 5830, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5470-5472, 5784.

¹⁷²⁵ Prvostepena presuda, par. 5784.

¹⁷²⁶ Prvostepena presuda, par. 5784.

Zvornik, gdje su ubijeni, i iz njegovog propusta da u periodu od 13. jula uveče do 17. jula 1995. interveniše kako bi zaustavio ili spriječio ubijanje.¹⁷²⁸

633. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovom *mens rea* za genocid.¹⁷²⁹ Žalbeno vijeće odbija osnovu 41 Karadžićeve žalbe.

---

¹⁷²⁷ Prvostepena presuda, par. 5830.

¹⁷²⁸ Prvostepena presuda, par. 5829, 5830.

¹⁷²⁹ Budući da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on posjedovao genocidnu namjeru u vezi s UZP-om vezanim za Srebrenicu, Žalbeno vijeće neće razmatrati njegovu argumentaciju u vezi s njegovom mogućom odgovornošću za "pomaganje i podržavanje" tog krivičnog djela.

4. Navodne greške u proglašavanju Karadžića odgovornim kao nadređenog za određene incidente ubijanja (osnove 42 i 43)

634. Pretresno vijeće je Karadžića osudilo po članu 7(3) Statuta MKSJ-a za propust da preduzme nužne i razumne mjere da kazni svoje podređene za krivična djela progona i istrebljivanja kao zločine protiv čovječnosti, kao i za krivično djelo ubistva kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, koja su počinjena u periodu nakon pada srebreničke enklave.¹⁷³⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da su ta krivična djela, koja su počinjena prije nego što se Karadžić saglasio s proširenjem sredstava za eliminaciju bosanskih Muslimana iz Srebrenice, uključivala: (i) ubijanje deset muškaraca bosanskih Muslimana u Potočarima 13. jula 1995.,¹⁷³¹ (ii) ubijanje 15 muškaraca bosanskih Muslimana na obali rijeke Jadar 13. jula 1995.,¹⁷³² (iii) ubijanje 10-15 muškaraca bosanskih Muslimana na livadi u Sandićima 13. jula 1995.,¹⁷³³ (iv) ubijanje 755-1.016 muškaraca bosanskih Muslimana u skladištu u Kravici 13. i 14. jula 1995.,¹⁷³⁴ te (v) ubijanje najmanje 50 muškaraca bosanskih Muslimana u gradu Bratuncu između 12. i 14. jula 1995. i ubijanje jednog muškarca ispred škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu 13. jula 1995. godine.¹⁷³⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da su to ubijanje počinile snage podređene VRS-u koje su djelovale pod komandom Krstića, koji je bio direktno podređen komandantu VRS-a, Mladiću, koji je pak bio direktno podređen Karadžiću.¹⁷³⁶ Ono je takođe konstatovalo da je Karadžić u julu 1995. imao *de jure* vlast nad VRS-om, koju je i vršio *de facto*, te da je takođe imao stvarnu mogućnost da kazni počinioce ubijanja koje se dogodilo prije 13. jula 1995., kada se saglasio s ubijanjem kao aspektom UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹⁷³⁷

635. Pretresno vijeće se uvjerilo da je Karadžić znao za ubijanje širokih razmjera u skladištu u Kravici dan nakon što je ono počinjeno i da je stoga bio obaviješten da su pripadnici snaga

¹⁷³⁰ Prvostepena presuda, par. 5830, 5833, 5837, 5839-5848, 5850, 6002-6005. Iako je Pretresno vijeće konstatovalo da bi Karadžić mogao snositi odgovornost po članu 7(3) Statuta MKSJ-a u vezi s genocidom koji su počinili njegovi podređeni, ono ga nije osudilo po toj osnovi jer ga je već osudilo za genocid po članu 7(1) Statuta MKSJ-a na osnovu njegovog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu. V. Prvostepena presuda, par. 5850, 6001. Pored toga, Pretresno vijeće je odbilo da osudi Karadžića za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti po članu 7(3) Statuta MKSJ-a, pošto je utvrdilo da bi takva osuđujuća presuda bila nedopušteno kumulativna, budući da je on po istoj osnovi osuđen i za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti. V. Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 5851, 6022-6024, fusnota 20574.

¹⁷³¹ Prvostepena presuda, par. 5837, gdje se upućuje na odjeljke IV.C.1.d.v.A, IV.C.1.d.v.B. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5120.

¹⁷³² Prvostepena presuda, par. 5837, gdje se upućuje na odjeljak IV.C.1.e.iv.A.

¹⁷³³ Prvostepena presuda, par. 5837, gdje se upućuje na odjeljak IV.C.1.e.iv.D.

¹⁷³⁴ Prvostepena presuda, par. 5286, 5837, gdje se upućuje na odjeljak IV.C.1.e.iv.C, par. 5233.

¹⁷³⁵ Prvostepena presuda, par. 5837. V. takođe Prvostepena presuda, odjeljak IV.C.1.e.v.B.

¹⁷³⁶ Prvostepena presuda, par. 5839, 5840. Žalbeno vijeće napominje da je Krstiću u prvostepenom postupku suđeno po navodima da su pripadnici Drinskog korpusa, koji su mu bili podređeni, izvršili pogubljenja bosanskih Muslimana u Potočarima, na rijeci Jadar i u skladištu u Kravici i da ti navodi nisu dokazani van razumne sumnje. V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 155, 200, 215, 623. Pored toga, Žalbeno vijeće MKSJ-a poništilo je zaključke da su pripadnici Bratunačke brigade Drinskog korpusa pogubili zatočenike na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici 16. jula 1995. godine. Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 70. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 77.

bosanskih Srba ubili stotine bosanskih Muslimana koje su držali zatočene nakon pada srebreničke enklave.¹⁷³⁸ Pretresno vijeće je, na osnovu toga, konstatovalo da je Karadžić posjedovao informacije koje su bile dovoljno alarmantne da opravdaju daljnju istragu o tome da li su počinjena i druga protivpravna djela.¹⁷³⁹ Ono je stoga konstatovalo da je Karadžić znao da su u periodu nakon pada Srebrenice počinjeni zločini i da je bilo razloga da zna da su počinjeni i drugi zločini.¹⁷⁴⁰

636. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da, nakon što je saznao za ubijanje širokih razmjera koje se upravo dogodilo, Karadžić ne samo da nije preduzeo korake da počinioce udalji iz službe, već se priključio tom aspektu plana eliminacije.¹⁷⁴¹ Ono je stoga zaključilo da, s obzirom na ukupne dokaze, Karadžić nije kaznio svoje podređene za ubijanje koje se dogodilo prije momenta kada se on, u večernjim satima 13. jula 1995., priključio UZP-u vezanom za Srebrenicu.¹⁷⁴²

637. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on znao za ubijanje koje se dogodilo 13. jula 1995. i kada ga je u vezi s tim ubijanjem osudilo kao nadređenog.¹⁷⁴³ Konkretno, on tvrdi da njega ni Deronjić ni svjedok Kovač nisu obavijestili o ubijanju u skladištu u Kravici, njegovim razmjerama i kriminalnom karakteru, kao ni o tome da u vezi tim neće biti provedena istraga, te da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženo mišljenje o karakteru informacija koje mu je Deronjić prenio i da je pogriješilo kada je isključilo razuman zaključak da ni Deronjić ni Kovač relevantni incident nisu opisali na način koji bi mogao povlačiti njegovu obavezu da kazni počinioce.¹⁷⁴⁴ On takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo nikakav zaključak o tome da su on ili Deronjić znali za druge incidente ubijanja i da se on stoga ne može smatrati odgovornim za propust da kazni počinioce zločina za koje nije znao.¹⁷⁴⁵ Karadžić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izvelo zaključak da je on, s obzirom na svoj položaj predsjednika, znao ili je bilo razloga da zna za zločine koje su njegovi podređeni počinili 13. jula

¹⁷³⁷ Prvostepena presuda, par. 5841, 5842.

¹⁷³⁸ Prvostepena presuda, par. 5843.

¹⁷³⁹ Prvostepena presuda, par. 5843.

¹⁷⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 5848.

¹⁷⁴¹ Prvostepena presuda, par. 5845.

¹⁷⁴² Prvostepena presuda, par. 5847.

¹⁷⁴³ Karadžićeva najava žalbe, str. 14; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 782-798.

¹⁷⁴⁴ Karadžićeva najava žalbe, str. 14; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 786, 789-794; Karadžićeva replika, par. 236. V. takođe T. 24. april 2018. str. 252, 253. U prilog svojoj tvrdnji da su mu informacije mogle biti predočene na način koji nije bio dovoljno alarmantan, Karadžić se oslanja na dokaze koji, po njegovom mišljenju, ukazuju na to: (i) da svjedok Ljubisav Simić nije znao šta mu je Deronjić rekao o tom incidentu, pa čak ni da li je Deronjić s njim razgovarao na Palama (gdje se upućuje na T. 16. april 2013. str. 37310); (ii) da svjedok Kovač nije vidio nikakve leševe kada je prolazio pored skladišta u Kravici (gdje se upućuje na T. 1. novembar 2013. str. 42778, 42779); i (iii) da je incident u skladištu u Kravici u to vrijeme smatran spontanom odgovorom na pokušaj zarobljenika da pobjegnu (gdje se upućuje na T. 9. februar 2012. str. 24413, T. 10. februar 2012. str. 24506, dokazne predmete D3115, par. 40, D3126, par. 59, D3398, par. 79). V. Karadžićeva replika, par. 237.

¹⁷⁴⁵ Karadžićeva najava žalbe, str. 14; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 795; Karadžićeva replika, par. 233-235, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Bizimungu*, par. 146, 252; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindilyimana i drugi*, par. 396; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 59-60.

1995., budući da je zbog njegovog položaja zapravo bilo manje vjerovatno da bi dobio informacije o tim zločinima.¹⁷⁴⁶

638. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće Karadžića ispravno osudilo po članu 7(3) Statuta MKSJ-a u vezi s ubijanjem koje je počinjeno prije nego što je on usvojio prošireni plan ubijanja muškaraca bosanskih Muslimana i da je zaključak da je Karadžić u relevantno vrijeme bio u dovoljnoj mjeri obaviješten o ubijanju adekvatno objašnjen, da ima potporu u dokaznom spisu i da je razuman, s obzirom na njegovo učešće u široj operaciji ubijanja i događajima u Srebrenici.¹⁷⁴⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo standard *mens rea* za odgovornost po članu 7(3) Statuta MKSJ-a, s obzirom na svoj zaključak da su Karadžićeva saznanja o ubijanju stotina bosanskih Muslimana u skladištu u Kravici koje su počinili njegovi podređeni bila dovoljno alarmantna da opravdaju istragu o tome da li su počinjeni i drugi zločini.¹⁷⁴⁸

639. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije izvelo pretpostavku o Karadžićevom znanju iz njegovog položaja predsjednika, nego je utvrdilo da je on imao dovoljno znanje na osnovu informacija koje je dobio u vezi s operacijom ubijanja.¹⁷⁴⁹ Po mišljenju tužilaštva, Karadžić svojom sugestijom da u slučaju položaja predsjednika treba primjenjivati posebna pravila ignoriše uslove za *mens rea* po članu 7(3) Statuta MKSJ-a, koji se primjenjuju bez obzira na položaj optuženog.¹⁷⁵⁰

640. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on znao za ubijanje koje se dogodilo 13. jula 1995.,¹⁷⁵¹ Žalbeno vijeće napominje da Karadžić pogrešno prikazuje osporeni zaključak. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić znao za ubijanje u skladištu u Kravici i da je bilo razloga da zna da je počinjeno i drugo ubijanje.¹⁷⁵² Suprotno Karadžićevoj tvrdnji,¹⁷⁵³ Pretresno vijeće nije bilo dužno da zaključi da je on znao za druge incidente ubijanja koji su se dogodili 13. jula 1995. godine. Zaključak Pretresnog vijeća da je on posjedovao informacije na osnovu kojih je bio obaviješten o mogućnosti da su njegovi podređeni

---

¹⁷⁴⁶ Karadžićeva najava žalbe, str. 14; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 787, 788, 797, gdje se upućuje na *The United States of America v. Wilhelm von Leeb et al.*, Vojni sud SAD-a, Nürnberg, Prvostepena presuda, 27. oktobar 1948. (dalje u tekstu: predmet *Visoka komanda*). Konkretno, Karadžić tvrdi da prilikom primjene principa vezanih za odgovornost nadređenog na predsjednika treba postupati posebno oprezno i, oslanjajući se na predmet *Visoka komanda*, iznosi argument da "[v]isoki komandant ne može biti u potpunosti obaviješten o pojedinostima vojnih operacija svojih podređenih", "[o]n ima pravo da pretpostavi da će pojedinosti koje je povjerio odgovornim podređenima biti obavljene u skladu sa zakonom", te da se "mora raditi o ličnom nemaru koji se može izjednačiti s bezobzirnim, nemoralnim neobaziranjem na postupke svojih podređenih, što se svodi na pristajanje na te postupke". V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 787.

¹⁷⁴⁷ Odgovor tužilaštva, par. 463-465, 468-474. V. takođe T. 23. april 2018. str. 203-218.

¹⁷⁴⁸ Odgovor tužilaštva, par. 466, 467, 469.

¹⁷⁴⁹ Odgovor tužilaštva, par. 467.

¹⁷⁵⁰ Odgovor tužilaštva, par. 467.

¹⁷⁵¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 782, 783, 785, 795. V. takođe Karadžićeva replika, par. 233.

¹⁷⁵² Prvostepena presuda, par. 5843, 5848.

¹⁷⁵³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 795.

počinili i drugo ubijanje bio je dovoljan da se pokaže da je bilo razloga da on za to ubijanje zna, kao i za zaključak da je za njega odgovoran kao nadređeni.¹⁷⁵⁴

641. Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžić znao za ubijanje širokih razmjera u skladištu u Kravici dan nakon što je ono počinjeno oslanjajući se na svoj zaključak da je on u nekom trenutku prije 13. jula 1995. uveče saznao da je plan eliminacije proširen tako da obuhvati ubijanje srebreničkih muškaraca i dječaka bosanskih Muslimana i da ga je Deronjić, najkasnije kada su se sastali 14. jula 1995., konkretno obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici.¹⁷⁵⁵ Žalbena vijeće je već odbacilo Karadžićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da ga je Deronjić obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici kada su se sastali 14. jula 1995. godine.¹⁷⁵⁶ Žalbena vijeće je takođe odbacilo njegovu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da ga je svjedok Kovač obavijestio o relevantnim događajima u Srebrenici.¹⁷⁵⁷ Kada tvrdi da nije bio obaviješten o razmjerama ili kriminalnom karakteru ubijanja i da nije bilo razloga da za to ubijanje zna, Karadžić se naprosto ne slaže sa zaključcima Pretresnog vijeća i s njegovom ocjenom relevantnih dokaza, a pritom ne pokazuje grešku.

642. Žalbena vijeće takođe odbacuje Karadžićevu sugestiju da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje u vezi s tim zaključcima. Pretresno vijeće je opisalo polazne činjenične zaključke i dokaze u spisu na koje se oslonilo kako bi zaključilo da je Karadžić s Deronjićem razgovarao o ubijanju u skladištu u Kravici.¹⁷⁵⁸ Pored toga, Karadžićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir mogući zaključak da njemu taj incident nije opisan na način koji bi povlačio njegovu obavezu da provede istragu i kazni počinioce nije ni uvjerljiva ni razumna na osnovu spisa. Konkretno, ta njegova sugestija se ne može pomiriti sa zaključkom Pretresnog vijeća da je, s obzirom na dokaze o njegovom interesovanju za razvoj događaja u Srebrenici, kao i na dokaze o primjerenom funkcionisanju sredstava veze između raznih snaga pod njegovom kontrolom, "nezamislivo" da bi članovi njegovog osoblja od njega sakrivali informacije o ubijanju kao aspektu plana.¹⁷⁵⁹ Karadžić takođe nije uputio ni na kakve pouzdane dokaze koji govore u prilog scenariju

---

¹⁷⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 5843. V. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 238 ("[d]a bi se dokazalo da je 'bilo razloga da zna', dovoljno je pokazati da je nadređeni posjedovao informacije opšteg karaktera koje su ga mogle upozoriti na eventualna protivpravna djela njegovih podređenih"), 241 ("nadređeni će po principima odgovornosti nadređenoga biti krivično odgovoran samo ako je imao informacije koje su ga mogle upozoriti na djela počinjena od strane podređenih"). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3174; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 62; Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 42.

¹⁷⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 5843, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5808, 5811.

¹⁷⁵⁶ V. par. 602-609 gore.

¹⁷⁵⁷ V. par. 610, 612 gore.

¹⁷⁵⁸ V. Prvostepena presuda, par. 5808 i reference koje se tamo navode.

¹⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 5802.

da su njegovi podređeni propustili da ga izvijeste o širokim razmjerama ubijanja u tom skladištu.¹⁷⁶⁰ Kao što je gore rečeno, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće ispravno utvrdilo da je primitak informacije o ubijanju 755-1.016 muškaraca bosanskih Muslimana koje su snage pod njegovom kontrolom zatočile u skladištu u Kravici bio dovoljan da bi povlačio njegovu obavezu da o tom i drugim s tim povezanim zločinima u Srebrenici provede istragu i da kazni počinioce.

643. Karadžićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće pretpostavilo da je on znao za zločine samo zato što je bio "predsjednik" takođe je neuvjerljiva.¹⁷⁶¹ Pretresno vijeće je ocijenilo konkretne okolnosti i, kao što je gore rečeno, konstatovalo da je Karadžić znao za ubijanje širokih razmjera koje se dogodilo u skladištu u Kravici, te razumno utvrdilo da je bilo razloga da zna za druge incidente ubijanja koje su počinili njegovi podređeni.¹⁷⁶² Karadžić nije pokazao nikakvu grešku s tim u vezi.

644. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Karadžić nije pokazao nikakvu grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće ocijenilo njegovu *mens rea* kada ga je proglasilo odgovornim kao nadređenog u vezi s ubijanjem koje se dogodilo prije nego što se on 13. jula 1995. saglasio s proširenjem sredstava za eliminaciju bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija osnove 42 i 43 Karadžićeve žalbe.

---

¹⁷⁶⁰ Karadžićevo oslanjanje na činjenicu da je svjedok Kovač negirao da ga je obavijestio o ubijanju (v. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 792, 793; T. 24. april 2018. str. 252) je neuvjerljivo, s obzirom na zaključke Pretresnog vijeća o vjerodostojnosti tog svjedoka. V. par. 610, 612 gore.

¹⁷⁶¹ Žalbeno vijeće smatra da je Karadžićevo oslanjanje na predmet *Visoka komanda* – kako bi sugerisao da je manje vjerovatno da bi on bio obaviješten o zločinima koje su počinili njegovi podređeni – neprimjereno s obzirom na spis na koji se Pretresno vijeće oslonilo kako bi utvrdilo da je on zapravo znao za ubijanje u skladištu u Kravici.

¹⁷⁶² Prvostepena presuda, par. 5801, 5802, 5804-5808, 5843. V. takođe Prvostepena presuda, par. 585, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 156, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 239.

E. Uzimanje talaca

1. Navodne greške zbog izricanja osuđujuće presude Karadžiću za uzimanje talaca (osnove 44 i 45)

645. Pretresno vijeće je konstatovalo da je u periodu od 25. maja do 18. juna 1995. postojao UZP vezan za taoce čiji je zajednički cilj bio da se pripadnici UNPROFOR-a i UNMO-a (dalje u tekstu: Pripadnici UN-a) uzmu za taoce kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od izvođenja vazdušnih udara po ciljevima bosanskih Srba.¹⁷⁶³ Ono je konstatovalo da su članovi UZP-a vezanog za taoce, koji su uključivali Karadžića, Mladića, Krajišnika i Manojla Milovanovića, zajednički cilj provodili lično ili tako što su koristili pripadnike snaga bosanskih Srba iz VRS-a i MUP-a da djeluju u cilju realizacije zajedničkog cilja.¹⁷⁶⁴ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su 25. i 26. maja 1995., nakon što je NATO izveo vazdušne udare po vojnim ciljevima bosanskih Srba, snage bosanskih Srba zatočile više od 200 Pripadnika UN-a, odvele ih na razne lokacije, uključujući lokacije od vojnog značaja, i prijetile da će im nauditi, ubiti ih ili ih i dalje držati u zatočenju ukoliko NATO ne obustavi vazdušne udare.¹⁷⁶⁵ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su te prijetnje bile upućene zatočenim Pripadnici UN-a, kao i štabovima UNPROFOR-a i UNMO-a.¹⁷⁶⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžić značajno doprinio UZP-u vezanom za taoce kao "pokretačka snaga" i "aktivn[i] [...] učes[nik]" u svakom aspektu tih događaja i da je dijelio zajednički cilj i namjeru za krivično djelo uzimanja talaca s drugim članovima UZP-a vezanog za taoce.¹⁷⁶⁷ Pretresno vijeće je Karadžića, na osnovu njegovog učešća u UZP-u vezanom za taoce, osudilo po tački 11 Optužnice za krivično djelo uzimanja talaca kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹⁷⁶⁸

646. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on dijelio zajednički cilj i namjeru da počini krivično djelo uzimanja talaca, s obzirom na sljedeće: (i) da nisu postojali dokazi da je on upućivao ili odobravao prijetnje da će Pripadnici UN-a biti ubijeni ili povrijeđeni; i (ii) da je zatočenje Pripadnika UN-a bilo zakonito.¹⁷⁶⁹ Žalbeno vijeće će razmotriti te tvrdnje redom.

---

¹⁷⁶³ Prvostepena presuda, par. 5937, 5962.

¹⁷⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 5962.

¹⁷⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 5937, 5941, 5944, 5945, 5951.

¹⁷⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 5937, 5944, 5946, 5961, 5970.

¹⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 5973, 5992.

¹⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 5951, 5993, 6010.

¹⁷⁶⁹ Karadžićeva najava žalbe, str. 15; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 805-826.

(a) Prijetnje da će Pripadnici UN-a biti ubijeni ili povrijeđeni

647. Kada je donosilo ocjenu o tome da li je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za taoce, Pretresno vijeće je konstatovalo da izjave, djela i ponašanje samog Karadžića predstavljaju prijetnje da će Pripadnici UN-a biti povrijeđeni, ubijeni ili i dalje držani u zatočenju i da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je on namjeravao da zatoči Pripadnike UN-a i da tokom njihovog zatočenja upućuje prijetnje kako bi se spriječili dalji vazdušni udari NATO-a.¹⁷⁷⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Karadžić znao za prijetnje koje su upućivali Mladić, Jovan Zametica i drugi i da ih je odobravao.¹⁷⁷¹

648. Karadžić tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on namjeravao da upućuje prijetnje da će Pripadnici UN-a biti povrijeđeni ili ubijeni nema potporu u dokazima.¹⁷⁷² On tvrdi da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje niti je pridalo dovoljnu težinu dokazima da je on VRS-u naredio da obezbijedi "vojnički odnos" prema Pripadnicima UN-a.¹⁷⁷³ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće njegova djela, izjave i naređenja pogrešno okarakterisalo kao "prijetnje", uprkos tome što u njima nema "izražavanja namjere da se naudi".¹⁷⁷⁴ Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na osnovu njegove izjave da bi "svaki pokušaj da se [Pripadnici UN-a] oslobode bio pokolj" konstatovalo da je on namjeravao da upućuje prijetnje, pri čemu je ignorisalo razuman zaključak da se ta izjava odnosi na "gubitke koje bi pretrpjele snage koje bi mogle biti poslate da njih oslobode".¹⁷⁷⁵ On takođe tvrdi da ne postoje dokazi da je on znao za prijetnje koje su upućivali Mladić ili drugi pripadnici VRS-a ili da ih je odobravao.¹⁷⁷⁶

649. Tužilaštvo odgovara da se u Karadžićevoj argumentaciji ignorišu relevantni dokazi, zaključci i pravni izvori i da ona ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on prijetio da će Pripadnici UN-a biti povrijeđeni i ubijeni.¹⁷⁷⁷

---

¹⁷⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 5969-5973. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5964-5968.

¹⁷⁷¹ Prvostepena presuda, par. 5961, 5970-5972.

¹⁷⁷² Karadžićeva najava žalbe, str. 15; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 805-813. V. takođe Karadžićeva replika, par. 242-249, 253.

¹⁷⁷³ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 806, 807.

¹⁷⁷⁴ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 808-811, gdje se upućuje na: The Oxford English Dictionary, J. A. Simpson, E. S. C. Weiner (Oxford University Press, 1989.), Black's Law Dictionary 1480 (6. izdanje 1990.), State of California, Penal Code, član 422, Criminal Code of Canada (R.S.C. 1985, c. C-46 as Amended), član 264(1), Indian Evidence Act, 1872., (Act No. 1 of 1872), glava II, član 24. Konkretno, Karadžić tvrdi da naređenje da se Pripadnici UN-a razmjesti na potencijalne ciljeve NATO-a ne predstavlja prijetnju. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 808, 811. V. takođe Karadžićeva replika, par. 244, 245.

¹⁷⁷⁵ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 812. Karadžić tvrdi da ga je Pretresno vijeće pogrešno citiralo, jer je on izjavio: "[S]vaki pokušaj da se oni oslobode silom dovešće do katastrofe. To bi bio pokolj." V. Karadžićeva replika, par. 246-248.

¹⁷⁷⁶ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 813. V. takođe Karadžićeva replika, par. 249.

¹⁷⁷⁷ Odgovor tužilaštva, par. 480-486.

650. Karadžić replicira da se njemu ne mogu pripisati nikakve eksplicitne ili implicitne prijetnje smrću ili nanošenjem povreda.¹⁷⁷⁸

651. Žalbena vijeće podsjeća da se Pretresno vijeće prilikom utvrđivanja da li je ostvaren *actus reus* krivičnog djela uzimanja talaca nije oslonilo na prijetnje koje je upućivao Karadžić.¹⁷⁷⁹ Međutim, kada je donosilo ocjenu o tome da li je Karadžić dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za taoce, Pretresno vijeće je zaključilo da je on upućivao i namjeravao da upućuje prijetnje Pripadnicima UN-a, između ostalog, na osnovu toga što je: (i) u jednom televizijskom intervjuu izjavio da će svaki pokušaj da se Pripadnici UN-a oslobode "dovesti do katastrofe" i "pokolja";¹⁷⁸⁰ (ii) u istom intervjuu zaprijetio da će pooštriti odgovor bosanskih Srba ako UN naredi da NATO izvede dalje vazdušne udare;¹⁷⁸¹ (iii) upozorio UNPROFOR da će, ako NATO izvede vazdušne udare, vojnike UN-a tretirati "kao neprijatelje";¹⁷⁸² (iv) naredio Milovanoviću da aktivira odluku kojom je VRS-u naređeno da "hapsi sve strano što se nalazi na teritoriji RS" i da vojna lica tretira kao ratne zarobljenike i "drž[i] ih kao taoce";¹⁷⁸³ i (v) odobrio Milovanovićevo naređenje da se zatočeni Pripadnici UN-a razmjestе na strateške lokacije koje su potencijalni cilj vazdušnih udara.¹⁷⁸⁴ U okviru diskusije o tom posljednjem pitanju, Pretresno vijeće je uputilo na svoju detaljnu diskusiju o sadržaju tog naređenja, pri čemu je eksplicitno citiralo uputstvo da treba obezbijediti vojnički odnos prema zatočenicima.¹⁷⁸⁵ Uprkos dokazima da je Karadžić odobrio naređenje koje je sadržalo to uputstvo, Žalbena vijeće, s obzirom na druge faktore koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir, smatra da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je prilikom donošenja ocjene o tome da li je on dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za taoce zaključilo da je on upućivao i namjeravao da upućuje prijetnje da će Pripadnici UN-a biti povrijeđeni, ubijeni ili i dalje držani u zatočenju. Konkretno, Karadžić nije pokazao da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu dokazima da je on odobrio naređenje o razmještanju zatočenih Pripadnika UN-a na strateške lokacije koje su potencijalni cilj vazdušnih udara a koje je sadržalo uputstvo da se "obezbed[i] korektan i vojnički odnos" prema njima ili da nije dalo obrazloženje.

652. Žalbena vijeće takođe smatra neuvjerljivim Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on namjeravao ne samo da zatoči Pripadnike UN-a, nego i da prijeti da će oni biti povrijeđeni ili ubijeni, budući da mu nisu predloženi nikakvi dokazi o takvim

¹⁷⁷⁸ Karadžićeva replika, par. 242-250, 253.

¹⁷⁷⁹ V. par. 62 gore.

¹⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 5967.

¹⁷⁸¹ Prvostepena presuda, par. 5967.

¹⁷⁸² Prvostepena presuda, par. 5964, 5965.

¹⁷⁸³ Prvostepena presuda, par. 5965.

¹⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 5966.

¹⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 5966, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5860, dokazni predmet P2137.

prijetnjama ili o bilo kakvom "izražavanju namjere da se naudi". Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće zaključilo da su snage bosanskih Srba zatočile Pripadnike UN-a nakon što je NATO izveo vazdušne udare i da se oslonilo na činjenicu da je Karadžić odobrio naređenje da se Pripadnici UN-a razmjestе na potencijalne ciljeve, njegove izjave da ih treba držati kao taoce i da bi svaki pokušaj njihovog oslobađanja "bio pokolj", kao i na njegove prijetnje da će, ako UN naredi da NATO izvede dalje vazdušne udare, pooštriti odgovor bosanskih Srba i tretirati Pripadnike UN-a kao neprijatelje.¹⁷⁸⁶ Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su njegova djela, izjave i naređenja dovoljni da se pokaže da je on dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za taoce.

653. Žalbeno vijeće prelazi na Karadžićevu tvrdnju da nisu postojali dokazi u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on znao za prijetnje koje je su upućivali Mladić ili drugi pripadnici VRS-a ili da ih je odobravao.¹⁷⁸⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da su Mladić, Zametica i Krajišnik, koji su bili Karadžićevi "bliski saradnici", upućivali prijetnje, davali javne izjave i prikazivali video-snimke Pripadnika UN-a kojima se upućuju prijetnje, koji su vezani lisicama i zatočeni na lokacijama koje su potencijalni ciljevi vazdušnih udara NATO-a.¹⁷⁸⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je, s obzirom na njihov odnos, jedini razuman zaključak taj da je Karadžić znao za te prijetnje i da ih je odobravao.¹⁷⁸⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo: (i) da je Karadžić imao ovlaštenje da kontroliše Mladića kao komandanta VRS-a, da su Karadžić i Mladić imali "odnos nadređeni-podređeni u lancu komandovanja" i da je Karadžić imao *de jure* kontrolu nad Mladićem koju je "efektivno" vršio tokom cijelog sukoba;¹⁷⁹⁰ (ii) da je Krajišnik smatran Karadžićevim "najbliž[im] saradnik[om]", da je s Karadžićem dijelio rukovodeći položaj u "Predsjedništvu" Srpske Republike Bosne i Hercegovine, te da je često komunicirao s Karadžićem, koji je tokom pregovora često tražio njegov savjet;¹⁷⁹¹ i (iii) da je Zametica bio Karadžićev politički i lični savjetnik koji je bio upoznat sa "svim što je bilo važno" u Predsjedništvu i koji je u Karadžićevo ime komunicirao s međunarodnom zajednicom.¹⁷⁹² S obzirom na te zaključke, Žalbeno vijeće zaključuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, na osnovu njegovog odnosa s Mladićem, Zamicom i Krajišnikom, konstatovalo da je jedini razuman

¹⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 5937, 5941, 5944, 5945, 5951, 5964-5967.

¹⁷⁸⁷ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 813.

¹⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 5961, 5970, 5972.

¹⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 5972.

¹⁷⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 3116, 3130, 3141, 3266-3268. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5957, 5972, 5976, 5986, 5991.

¹⁷⁹¹ Prvostepena presuda, par. 3240-3245. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5984, 5985.

¹⁷⁹² Prvostepena presuda, par. 4817, 4924, 5911, 5971.

zaključak taj da je on znao za te prijetnje i da ih je odobravao. Taj zaključak ima dalju potporu u konstataciji Pretresnog vijeća da su te prijetnje upućivane javno.¹⁷⁹³

654. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on dijelio zajednički cilj UZP-a vezanog za taoce i namjeravao da se Pripadnicima UN-a prijeti kako bi se spriječili dalji vazdušni udari NATO-a.

(b) Zatočenje Pripadnika UN-a

655. Pretresno vijeće je odbacilo Karadžićev argument da Pripadnici UN-a nisu bili zaštićeni po zajedničkom članu 3 zato što su bili osobe koje aktivno učestvuju u neprijateljstvima.¹⁷⁹⁴ Ono je konstatovalo da Pripadnici UN-a nisu bili osobe koje aktivno učestvuju u neprijateljstvima, budući da UN i njegove mirovne snage nisu bili strana u sukobu, i da učešće NATO-a u sukobu nije promijenilo njihov status.¹⁷⁹⁵ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su, čak i da Pripadnici UN-a jesu bili borci prije zatočenja, oni stavljeni van borbenog stroja time što su zatočeni.¹⁷⁹⁶ Shodno tome, ono je zaključilo da su Pripadnici UN-a imali pravo na zaštitu po zajedničkom članu 3, koja uključuje zabranu uzimanja talaca.¹⁷⁹⁷

656. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada nije konstatovalo da je protivpravno zatočenje element krivičnog djela uzimanja talaca.¹⁷⁹⁸ On tvrdi da krivično djelo uzimanja talaca, kada uključuje prijetnju daljim zatočenjem, pretpostavlja da je to zatočenje protivpravno¹⁷⁹⁹ i da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je na toj osnovi osudilo za uzimanje talaca, budući da su Pripadnici UN-a bili zakonito zatočeni kao ratni zarobljenici.¹⁸⁰⁰ On tvrdi da je njihovo zatočenje bilo zakonito zato što pripadnici mirovnih snaga UN-a nisu sve vrijeme van

---

¹⁷⁹³ Prvostepena presuda, par. 5961, 5970.

¹⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 5942, 5943.

¹⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 5943.

¹⁷⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 5943.

¹⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 5943.

¹⁷⁹⁸ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 15; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 820-825.

¹⁷⁹⁹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 820-825, gdje se upućuje, između ostalog, na: Odluka od 28. aprila 2009., par. 65, Međunarodni komitet Crvenog krsta, Komentar uz član 147 Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata (Ženevska konvencija IV), 12. avgust 1949., 75 UNTS 287 (1958), *The 1949 Geneva Conventions: A Commentary* (Andrew Clapham, Paola Gaeta i Marco Sassoli, ur., Oxford University Press, 2015.), str. 309-311, član 191(1) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, 2003., *Službene novine Bosne i Hercegovine* br. 3/03, s izmjenama i dopunama Zakona objavljenim u *Službenim novinama BiH* br. 32/03, 37/03 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15.

¹⁸⁰⁰ Karadžićeva najava žalbe, str. 15; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 805, 814, 820, 822, 825. V. takođe Karadžićeva replika, par. 250-253.

borbenog stroja i da su, kada je NATO izveo vazdušne udare, Pripadnici UN-a postali borci ili na drugi način osobe koje neposredno učestvuju u neprijateljstvima.¹⁸⁰¹

657. Tužilaštvo odgovara da su Pripadnici UN-a bili protivpravno zatočeni i da, u svakom slučaju, protivpravno zatočenje nije element krivičnog djela uzimanja talaca.¹⁸⁰² Tužilaštvo tvrdi da je, bez obzira na status Pripadnika UN-a, njihovo zatočenje bilo protivpravno s obzirom na njegovu svrhu ili na postupanje prema njima tokom zatočenja.¹⁸⁰³ Ono tvrdi da Karadžić ignoriše ili pogrešno tumači relevantne pravne izvore i da nije pokazao nikakvu grešku.¹⁸⁰⁴

658. Karadžić replicira da se tužilaštvo u biti slaže da protivpravna mora biti prijetnja daljim zatočenjem, a ne samo zatočenje.¹⁸⁰⁵ Pored toga, on se protivi tvrdnji da zakonitost zatočenja zavisi od postupanja prema zatočenicima.¹⁸⁰⁶

659. Žalbeno vijeće podsjeća da postoji apsolutna zabrana uzimanja za taoca bilo koje osobe koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima, kao i zatočenih osoba, nezavisno od njihovog statusa prije zatočenja.¹⁸⁰⁷ S tim u vezi, Žalbeno vijeće MKSJ-a je ranije odbacilo Karadžićevu tvrdnju da Pripadnici UN-a nisu imali pravo na zaštitu po zajedničkom članu 3.¹⁸⁰⁸ U Odluci od 11. decembra 2012., Žalbeno vijeće MKSJ-a je objasnilo da "[č]injenica da se pritvorenici smatraju *hors de combat* ne čini njihovo pritvaranje nezakonitim samo po sebi. Ustvari, njihov status *hors de combat* pokreće zaštitne mehanizme Zajedničkog člana 3, uključujući zabranu njihovog korištenja kao talaca".¹⁸⁰⁹ Prema tome, pitanje da li je zatočenje Pripadnika UN-a bilo zakonito ili nije ne utiče na

¹⁸⁰¹ Karadžićeva najava žalbe, str. 15; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 815-820.

¹⁸⁰² Odgovor tužilaštva, par. 487-490.

¹⁸⁰³ Odgovor tužilaštva, par. 489, 490. Tužilaštvo upućuje na zaključke Pretresnog vijeća da su Pripadnici UN-a korišteni kao živi štit, da im je prijećeno smrću, da su fizički zlostavljani i držani u lošim uslovima. V. Odgovor tužilaštva, par. 489, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 5857, 5860, 5872, 5874-5877, 5880, 5881, 5890, 5893-5896, 5899, 5905, 5909, 5910, 5914-5921, 5961, 5971, 5979, 5981.

¹⁸⁰⁴ Odgovor tužilaštva, par. 487.

¹⁸⁰⁵ Karadžićeva replika, par. 251.

¹⁸⁰⁶ Karadžićeva replika, par. 252.

¹⁸⁰⁷ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.9, Odluka po žalbi zbog uskraćivanja oslobođajuće presude u vezi s navodima o uzimanju talaca, 11. decembar 2012. (dalje u tekstu: Odluka od 11. decembra 2012.), par. 16, 21; Odluka od 9. jula 2009., par. 22.

¹⁸⁰⁸ V. Odluka od 11. decembra 2012., par. 9, 10, 16, 20, 21. Zajednički član 3, u relevantnim dijelovima, predviđa sljedeće:

(1) Prema osobama koje ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i one koji su van borbenog stroja uslijed bolesti, ranjavanja, lišenja slobode ili iz kojeg bilo drugog razloga, postupaće se u svakoj prilici čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjedenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kom drugom sličnom mjerilu.

U tom cilju, zabranjeni su i zabranjuju se, u svako doba i na svakom mjestu, sljedeći postupci prema gore navedenim osobama:

(a) [...]

(b) uzimanje talaca; [...]

¹⁸⁰⁹ Odluka od 11. decembra 2012., par. 20.

primjenjivost zabrane uzimanja talaca iz zajedničkog člana 3. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Karadžićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije smatralo da je protivpravno zatočenje element krivičnog djela uzimanja talaca. S obzirom na te faktore, Žalbeno vijeće smatra da nije potrebno da razmatra preostale Karadžićeve tvrdnje.

660. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je zabrana uzimanja talaca primjenjiva na Pripadnike UN-a u ovom predmetu.

661. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija osnove 44 i 45 Karadžićeve žalbe.

IV. ŽALBA TUŽILAŠTVA

A. Navodne greške u definisanju okvira zajedničkog cilja sveobuhvatnog UZP-a (osnova 1)

662. Pretresno vijeće je konstatovalo da su, u periodu od oktobra 1991. do 30. novembra 1995., Karadžić i drugi članovi rukovodstva bosanskih Srba učestvovali u sveobuhvatnom UZP-u, čiji je cilj bio da se s teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo trajno uklone bosanski Muslimani i bosanski Hrvati i da se stvori etnički čista i povezana država bosanskih Srba, putem krivičnih djela deportacije, nehumanih djela (prisilnog premještanja) i progona putem prisilnog premještanja, deportacije, protivpravnog zatočenja i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera kao djela u osnovi.¹⁸¹⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su Karadžić i drugi članovi sveobuhvatnog UZP-a dijelili namjeru za svako od tih krivičnih djela.¹⁸¹¹ Shodno tome, Pretresno vijeće je Karadžića osudilo po članu 7(1) Statuta MKSJ-a za svako od tih krivičnih djela na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁸¹²

663. U vezi s drugim dokazanim djelima progona, za koja se tereti u tački 3 Optužnice,¹⁸¹³ kao i u vezi s krivičnim djelima ubistva i istrebljivanja, za koja se tereti u tačkama 4, 5 i 6 Optužnice, Pretresno vijeće je smatralo da su dokazi nedovoljni da pokažu da je jedini razuman zaključak taj da su ta krivična djela bila obuhvaćena zajedničkim planom ili da ih je Karadžić namjeravao (dalje u tekstu: Isključena krivična djela).¹⁸¹⁴ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je drugi razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da Karadžić, iako nije namjeravao da ta druga krivična djela budu počinjena, nije za to mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana da se prisilno ukloni nesrpsko stanovništvo iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.¹⁸¹⁵ Međutim, s obzirom na "prirod[u] zajedničkog plana i način[...] na koji je on bio proveden u djelo", kao i na informacije koje su bile dostupne Karadžiću prije i za vrijeme izvršenja zajedničkog plana, Pretresno vijeće je zaključilo da je on mogao da predvidi da bi srpske snage mogle počiniti ta krivična djela tokom preuzimanja vlasti u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a i tokom kampanje prisilnog uklanjanja nesrba i poslije toga.¹⁸¹⁶ Ono je utvrdilo da činjenica da je Karadžić nastavio da učestvuje u sveobuhvatnom UZP-u do 1995. pokazuje da je on djelovao u

¹⁸¹⁰ Prvostepena presuda, par. 3447, 3452, 3462-3466.

¹⁸¹¹ Prvostepena presuda, par. 3447, 3452, 3462-3466.

¹⁸¹² Prvostepena presuda, par. 3524.

¹⁸¹³ Ona uključuju progon putem ubijanja, okrutnog i/ili nečovječnog postupanja (putem mučenja, premlaćivanja, fizičkog i psihičkog zlostavljanja, silovanja i drugih djela seksualnog nasilja, te stvaranja i održavanja nehumanih uslova života u zatočeničkim objektima), prisilnog rada na liniji fronta, korištenja nesrba kao živih štitova, oduzimanja ili pljačkanja imovine, te bezobzirnog uništavanja privatne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte. Prvostepena presuda, par. 3512, 3521.

¹⁸¹⁴ Prvostepena presuda, par. 3466, 3512, 3521.

¹⁸¹⁵ Prvostepena presuda, par. 3466.

cilju realizacije zajedničkog plana svjestan mogućnosti da bi Isključena krivična djela mogla biti počinjena, bilo od strane drugih članova udruženog zločinačkog poduhvata bilo od strane srpskih snaga koje su on ili drugi članovi poduhvata koristili, i da je voljno preuzeo taj rizik.¹⁸¹⁷ Shodno tome, ono je Karadžića osudilo po članu 7(1) Statuta MKSJ-a za svako od Isključenih krivičnih djela na osnovu odgovornosti po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁸¹⁸

664. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da Isključena krivična djela nisu bila dio zajedničkog zločinačkog cilja sveobuhvatnog UZP-a, zbog čega je Karadžića za Isključena krivična djela pogrešno proglasilo odgovornim na osnovu treće, a ne na osnovu prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, što je potom dovelo do "manjkave analize genocidne namjere".¹⁸¹⁹ Tužilaštvo traži da se Isključena krivična djela reklasifikuju kao krivična djela počinjena na osnovu prve kategorije udruženog zločinačkog poduhvata, da se u tom svjetlu ponovo ocijeni genocidna namjera koja se Karadžiću stavlja na teret u tački 1 Optužnice i da se s tim u vezi izrekne osuđujuća presuda, te da se njegova kazna poveća kako bi odražavala i reklasifikaciju njegove osuđujuće presude u presudu po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, i osuđujuću presudu izrečenu po tački 1 Optužnice.¹⁸²⁰

665. Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće: (i) pogriješilo u primjeni prava kada je zaključilo da drugi razuman zaključak isključuje mogućnost da je Karadžić dijelio namjeru za Isključena krivična djela;¹⁸²¹ ili (ii) pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja, budući da je jedini razuman zaključak koji proizlazi iz konstatacija Pretresnog vijeća o politici, ciljevima, znanju i ponašanju Karadžića i drugih članova udruženog zločinačkog poduhvata, kao i o ostvarivanju zajedničkog cilja, taj da su Isključena krivična djela činila dio zajedničkog cilja i da je Karadžić dijelio namjeru da se ona počine.¹⁸²² Žalbena vijeće će razmotriti te tvrdnje redom.

1. Navodna greška u primjeni prava

666. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je drugi razuman zaključak koji se može izvesti, pored zaključka da je Karadžić namjeravao Isključena krivična djela, taj da on "za to nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana da se prisilno

¹⁸¹⁶ Prvostepena presuda, par. 3515, 3520, 3522.

¹⁸¹⁷ Prvostepena presuda, par. 3522.

¹⁸¹⁸ Prvostepena presuda, par. 3521, 3524.

¹⁸¹⁹ Najava žalbe tužilaštva, par. 3, 4; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 4, 14, 47. V. takođe T. 24. april 2018. str. 281-286.

¹⁸²⁰ Najava žalbe tužilaštva, par. 8; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 45, 46, 48. V. takođe Replika tužilaštva, par. 16.

¹⁸²¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 12, 16.

¹⁸²² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 13, 19, 20.

ukloni nesrpsko stanovništvo iz Opština".¹⁸²³ Kako tvrdi tužilaštvo, Pretresno vijeće je taj zaključak usvojilo uprkos tome što je napomenulo da je uzelo u obzir da je Karadžić tokom cijelog sukoba dobijao informacije o tome da srpske snage čine Isključena krivična djela i da je nastavio da djeluje u cilju realizacije zajedničkog plana.¹⁸²⁴ Tužilaštvo tvrdi da taj alternativni zaključak upućuje na postojanje zajedničke namjere i da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da on isključuje mogućnost da je Karadžić dijelio namjeru za Isključena krivična djela.¹⁸²⁵ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije ocijenilo da li Karadžićeva spremnost za ostvarivanje zajedničkog cilja sa znanjem da to podrazumijeva činjenje Isključenih krivičnih djela pokazuje njegovu zajedničku namjeru.¹⁸²⁶

667. Karadžić odgovara da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće napravilo pravnu grešku kada je navelo drugi razuman zaključak.¹⁸²⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo ispravan pravni standard i da nije isključilo mogućnost postojanja zajedničke namjere za Isključena krivična djela, nego da je razmotrilo da li je on namjeravao Isključena krivična djela i zaključilo da, s obzirom na ukupne dokaze, zaključak o namjeri nije jedini razuman zaključak do kojeg se može doći.¹⁸²⁸ Karadžić dodaje da zaključak Pretresnog vijeća da on "za to nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana" nije ekvivalent "spremnosti za ostvarivanje zajedničkog cilja", budući da ambivalentnost ili pasivni pristanak nisu isto što i spremnost.¹⁸²⁹ On takođe iznosi argument da tvrdnja tužilaštva da se predvidljivost i nedjelovanje mogu izjednačiti s namjerom dovodi u pitanje uslov namjere koji se postavlja za odgovornost po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata i da bi to značilo da se zaključak o postojanju namjere može izvesti za svako predvidljivo krivično djelo.¹⁸³⁰

668. Tužilaštvo replicira da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Karadžić bio "ambivalentan" u odnosu na Isključena krivična djela ili da je na njih pasivno pristao, nego da nije dovoljno mario za njih.¹⁸³¹ Ono tvrdi da Karadžić ignoriše zaključke Pretresnog vijeća o njegovim aktivnim i

---

¹⁸²³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 12, 15-17; T. 24. april 2018. str. 284, 285.

¹⁸²⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 15; T. 24. april 2018. str. 284.

¹⁸²⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 12, 16; T. 24. april 2018. str. 284, 285.

¹⁸²⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17; Replika tužilaštva, par. 7.

¹⁸²⁷ Karadžićev odgovor, par. 15-28. V. takođe T. 24. april 2018. str. 296-298.

¹⁸²⁸ Karadžićev odgovor, par. 16, 17, 26, 27, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3466. V. takođe Karadžićev odgovor, par. 23-25; T. 24. april 2018. str. 297.

¹⁸²⁹ Karadžićev odgovor, par. 18-21, 28. Karadžić dalje tvrdi da Pretresno vijeće jeste izvršilo ocjenu za koju tužilaštvo tvrdi da nije i da je zaključilo da dokazi pokazuju ambivalentnost, a ne namjeru u odnosu na sredstva za ostvarivanje dogovorenih planova. V. Karadžićev odgovor, par. 24, 25.

¹⁸³⁰ Karadžićev odgovor, par. 22.

¹⁸³¹ Replika tužilaštva, par. 5, 6, 13; T. 24. april 2018. str. 284, 285.

stalnim doprinosima udruženom zločinačkom poduhvatu koji pokazuju njegovu "volju" u vezi s tim krivičnim djelima.¹⁸³²

669. Pretresno vijeće je primijetilo da je ono, kada se tužilaštvo oslanjalo na dokazivanje određene činjenice – kao što je stanje svijesti optuženog – zaključivanjem, razmotrilo da li je taj zaključak jedini razuman zaključak koji se mogao donijeti na osnovu dokaza i da je, ako to nije bio jedini razuman zaključak, konstatovalo da tužilaštvo nije dokazalo svoju tezu.¹⁸³³ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće ispravno navelo mjerodavno pravo.¹⁸³⁴

670. U vezi s Isključenim krivičnim djelima, Pretresno vijeće je navelo ono što, po njegovom mišljenju, predstavlja drugi razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.¹⁸³⁵ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je napomenulo da je uzelo u obzir ne samo dokaze o Karadžićevoj namjeri za krivična djela za koja je osuđen na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, nego i dokaze koji pokazuju da je on tokom cijelog sukoba dobijao informacije o zločinima koje su srpske snage činile nad nesrbima, uključujući određena Isključena krivična djela, i da je nastavio da djeluje u cilju realizacije zajedničkog plana. Na primjer, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da su srpske snage ubile približno 45 nesrpskih civila u Bijeljini u aprilu 1992. i približno 200 zatočenih nesrba na Korićanskim stijenama u avgustu 1992. godine.¹⁸³⁶ Po mišljenju Pretresnog vijeća, te konstatacije su upućivale na zaključak da "[Karadžić] nije namjeravao da ti zločini budu počinjeni, ali da za to nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana da se prisilno ukloni nesrpsko stanovništvo iz Opština".¹⁸³⁷ Shodno tome, ono je zaključilo da, iako su Isključena krivična djela bila rezultat kampanje prisilnog uklanjanja nesrpskog stanovništva iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a, ta krivična djela nisu bila namjeravana kao dio zajedničkog plana.¹⁸³⁸

671. Prema tome, Pretresno vijeće, suprotno tvrdnji tužilaštva, jeste ispitalo da li je Karadžić namjeravao Isključena krivična djela s obzirom na njegovo znanje o njima i činjenicu da je nastavio da učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu, ali je konstatovalo da zaključci koje je donijelo i dokazi na kojima se oni zasnivaju upućuju na postojanje namjere po trećoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, to jest, na spremnost za ostvarivanje zajedničkog cilja sa sviješću da bi

¹⁸³² Replika tužilaštva, par. 6, 7, 13, 14. V. takođe T. 24. april 2018. str. 281-285.

¹⁸³³ Prvostepena presuda, par. 10, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

¹⁸³⁴ V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 235.

¹⁸³⁵ Prvostepena presuda, par. 3466.

¹⁸³⁶ Prvostepena presuda, par. 3466.

¹⁸³⁷ Prvostepena presuda, par. 3466.

¹⁸³⁸ Prvostepena presuda, par. 3466.

Isključena krivična djela mogla biti počinjena tokom preuzimanja vlasti u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a i tokom kampanje prisilnog uklanjanja nesrba i poslije toga.¹⁸³⁹ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da su Isključena krivična djela "bil[a] rezultat kampanje prisilnog uklanjanja nesrpskog stanovništva iz Opština", ali da nisu bila "namjeravani dio zajedničkog plana".¹⁸⁴⁰ Umjesto toga, "[n]a osnovu prirode zajedničkog plana i načina na koji je on bio proveden u djelo" "[Karadžić] [je] mogao da predvidi da bi srpske snage mogle počiniti nasilna krivična djela i djela protiv imovine nad nesrbima tokom preuzimanja vlasti u Opštinama i tokom kampanje prisilnog uklanjanja nesrba".¹⁸⁴¹ Sagledan u tom kontekstu, Žalbeno vijeće nije uvjerio argument tužilaštva da Pretresno vijeće nije razmotrilo da li je Karadžić mogao posjedovati *mens rea* za Isključena krivična djela s obzirom na njegovo znanje o njima i činjenicu da je nastavio da učestvuje u sveobuhvatnom UZP-u. Naprotiv, Pretresno vijeće se, na osnovu ukupnih dokaza, nije uvjerilo da te okolnosti pokazuju da je njegova namjera za Isključena krivična djela jedini razuman zaključak do kojeg se može doći.¹⁸⁴²

672. Žalbeno vijeće podsjeća da, iako znanje optuženog o određenim krivičnim djelima, zajedno s njegovim daljim učešćem u provođenju zajedničkog plana čija su ta krivična djela posljedica, može biti osnova za izvođenje zaključka da je on dijelio namjeru koja se traži za data krivična djela, takav zaključak iz toga ne proizlazi nužno.¹⁸⁴³ Pitanje da li se može izvesti zaključak o postojanju namjere zavisi od svih okolnosti predmeta.¹⁸⁴⁴ Osim toga, ako se zaključak o postojanju namjere izvodi iz posrednih dokaza, to mora biti jedini razuman zaključak do kojeg se na osnovu dokaza može doći.¹⁸⁴⁵

¹⁸³⁹ Prvostepena presuda, par. 3466, 3515.

¹⁸⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 3466.

¹⁸⁴¹ Prvostepena presuda, par. 3515.

¹⁸⁴² Da bi pokazalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da Karadžić nije posjedovao namjeru za Isključena krivična djela, tužilaštvo u replici sugerise da Pretresno vijeće nije razmotrilo očigledno relevantne faktore, uključujući činjenicu da je Karadžić bio najviši funkcioner u Republici Srpskoj, da je niz godina imao vodeću ulogu u udruženom zločinačkom poduhvatu, te da je dobijao informacije o činjenju Isključenih krivičnih djela i istovremeno aktivno omogućavao njihovo činjenje. Replika tužilaštva, par. 7. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da objasni svaki korak svoje analize ili da nepotrebno ponavlja faktore pomenute na drugim mjestima u prvostepenoj presudi. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 47.

¹⁸⁴³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 632; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 272, 273. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 697; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 243.

¹⁸⁴⁴ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 243. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 697; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 272, 273.

¹⁸⁴⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 995; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 235; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 237; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

673. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće napravilo pravnu grešku prilikom donošenja ocjene o tome da li je Karadžić posjedovao traženu namjeru za Isključena krivična djela.

2. Navodna greška u utvrđivanju činjeničnog stanja

674. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da su Isključena krivična djela bila "samo" predvidljive posljedice provođenja zajedničkog plana i da je, s obzirom na konstatacije Pretresnog vijeća o politici, ciljevima, znanju i ponašanju Karadžića i drugih članova udruženog zločinačkog poduhvata, kao i o ostvarivanju zajedničkog cilja, jedini razuman zaključak taj da su Isključena krivična djela činila dio zajedničkog cilja i da je Karadžić dijelio namjeru da se ona počine.¹⁸⁴⁶ Tužilaštvo se konkretno oslanja na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (i) prije izbijanja sukoba Karadžić je bosanskim Muslimanima prijetio "krvoprolićem" i masovnim uništenjem, koje su njegove snage kasnije i izvršile putem masovnog i sistematskog činjenja Isključenih krivičnih djela;¹⁸⁴⁷ (ii) Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba bili su spremni primijeniti silu i nasilje protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kako bi postigli njihovo trajno uklanjanje i znali su da će nasilje biti nužno da se to postigne;¹⁸⁴⁸ (iii) Karadžić je imao najvažniju ulogu u pripremanju struktura koje su korištene za nasilno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo;¹⁸⁴⁹ (iv) srpske snage su protjerale ogroman broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata putem sistematskog i organizovanog obrasca zločina, uključujući, između ostalog, Isključena krivična djela ubistva, okrutnog postupanja, seksualnog nasilja i bezobzirnog razaranja;¹⁸⁵⁰ (v) Isključena krivična djela činila su dio *actus reusa* prisilnog premještanja i deportacije i za raseljavanje nesrba je od početka korišteno ekstremno nasilje;¹⁸⁵¹ (vi) Karadžić je bio obaviješten o zločinima koje su snage bosanskih Srba počinile prilikom ostvarivanja zajedničkog cilja, ali nije koristio svoja ovlaštenja da tome stane u kraj, već je primjenjivao politiku nekažnjavanja i nagrađivanja počinilaca;¹⁸⁵² i (vii) Karadžić je nastavio da ostvaruje zajednički cilj tokom više od tri godine ne mijenjajući svoju politiku.¹⁸⁵³

¹⁸⁴⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 13, 18-46; T. 24. april 2018. str. 281, 306.

¹⁸⁴⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 21-24, 46; T. 24. april 2018. str. 282, 306.

¹⁸⁴⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 21-24, 44, 45; T. 24. april 2018. str. 282, 283, 285. V. takođe Replika tužilaštva, par. 10.

¹⁸⁴⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 25, 26; T. 24. april 2018. str. 282.

¹⁸⁵⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 27-32, 45, 46; T. 24. april 2018., str. 281, 283.

¹⁸⁵¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 30-32, 45. V. takođe Replika tužilaštva, par. 12.

¹⁸⁵² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 33-42, 45. Tužilaštvo dodaje da je Karadžićevo negiranje i prebacivanje krivice u vezi s izvještajima o Isključenim krivičnim djelima i njegovo neiskreno prikazivanje realnog stanja na terenu

675. Karadžić odgovara da argumentacija tužilaštva počiva na netačnoj pretpostavci da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on znao da su Isključena krivična djela nužna ili sastavna komponenta udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁸⁵⁴ Karadžić takođe tvrdi da konstatacije da su članovi udruženog zločinačkog poduhvata bili "spremni primijeniti silu i nasilje" kako bi postigli svoj cilj ili da su znali da bi "potencijalni sukob doveo do ekstremnog nasilja" nisu isto što i konstatacija da je on znao da su Isključena krivična djela nužna za postizanje zajedničkog cilja ili da je posjedovao namjeru za ta krivična djela.¹⁸⁵⁵ Pored toga, Karadžić tvrdi da činjenica da su Isključena krivična djela bila sistematska, organizovana, pa čak i da su činila "srž" prisilnog premještanja i deportacije ne znači da su ih članovi udruženog zločinačkog poduhvata namjeravali,¹⁸⁵⁶ te da je Pretresno vijeće vrlo dobro znalo za postojanje Isključenih krivičnih djela, njihov obim i način na koji su izvršena, kao i za njegovu reakciju na informacije u vezi s njima, ali da se nije uvjerilo da je jedini razuman zaključak do kojeg se može doći taj da su ona bila uključena u zajednički plan.¹⁸⁵⁷

676. Tužilaštvo replicira da su Isključena krivična djela bila dio udruženog zločinačkog poduhvata od njegovog nastanka i oslanja se na konstatacije Pretresnog vijeća koje se odnose na period i prije i poslije početka zločinačke kampanje kako bi pokazalo da je u oktobru 1991. zajednička namjera već postojala.¹⁸⁵⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Isključena krivična djela nisu naprosto dešavala uporedo sa zajedničkim ciljem, već su bila njegov sastavni dio i da su, zapravo, prouzrokovala raseljavanje.¹⁸⁵⁹ Ono tvrdi da je "protiv svake logike" zaključiti da je Karadžić namjeravao da prisilno raseli nesrbe, ali da nije namjeravao da budu počinjena djela koja predstavljaju "silu" ključnu za njihovo raseljavanje.¹⁸⁶⁰ Tužilaštvo iznosi i argument da se ono ne oslanja na neku konkretnu konstataciju Pretresnog vijeća da je Karadžić znao da su Isključena krivična djela nužna za postizanje zajedničkog cilja, nego na činjenicu da takav zaključak proizlazi

---

"podstaklo" činjenje Isključenih krivičnih djela. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 38-42; Replika tužilaštva, par. 13; T. 24. april 2018. str. 283, 284, 306-308, 310.

¹⁸⁵³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 43. V. takođe Replika tužilaštva, par. 14; T. 24. april 2018. str. 283, 284, 306.

¹⁸⁵⁴ Karadžićev odgovor, par. 33; T. 24. april 2018. str. 296, 297.

¹⁸⁵⁵ Karadžićev odgovor, par. 35, 38, 40-42. Karadžić dodaje da tužilaštvo, da bi dokazalo odgovornost po prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, mora da pokaže da je u oktobru 1991. svaki od članova udruženog zločinačkog poduhvata namjeravao da počinu svako od Isključenih krivičnih djela, a da konstatacije Pretresnog vijeća ne govore u prilog takvom zaključku. Karadžićev odgovor, par. 40-43; T. 24. april 2018. str. 296-299.

¹⁸⁵⁶ Karadžićev odgovor, par. 44-46.

¹⁸⁵⁷ Karadžićev odgovor, par. 47-49. Pored toga, Karadžić tvrdi da čak ni postojana i dugoročna predanost zajedničkom planu nije dokaz postojanja namjere za krivična djela koja ne ulaze u okvir tog plana i da tužilaštvo nije uputilo na neki zaključak o dogovoru članova udruženog zločinačkog poduhvata da se plan proširi na način na koji ono sugerše. Karadžićev odgovor, par. 50, 51; T. 24. april 2018. str. 297, 298. Karadžić takođe tvrdi da greške koje je tužilaštvo navelo nemaju uticaja na analizu Pretresnog vijeća u vezi s njegovom genocidnom namjerom. Karadžićev odgovor, par. 59, 60.

¹⁸⁵⁸ Replika tužilaštva, par. 4.

¹⁸⁵⁹ Replika tužilaštva, par. 12.

¹⁸⁶⁰ Replika tužilaštva, par. 12.

iz kombinacije nekoliko konstatacija koje govore o njegovim prijetnjama nasiljem protiv nesrpskih civila, njegovoj centralnoj ulozi u stvaranju etnički homogene države, njegovom znanju da "bi zaista" ostvarivanje tog cilja dovelo do nasilja i njegovoj spremnosti da primijeni silu i nasilje protiv nesrba kako bi taj cilj postigao.¹⁸⁶¹

677. Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo ne iznosi navod o grešci u bilo kojem od činjeničnih zaključaka Pretresnog vijeća na kojima počiva njegov konačni zaključak, a to je da su dokazi nedovoljni da pokažu da su Isključena krivična djela bila obuhvaćena zajedničkim ciljem udruženog zločinačkog poduhvata i da je Karadžić ta krivična djela namjeravao. Isto tako, tužilaštvo ne iznosi navod ni o kakvom propustu da se uzmu u obzir relevantni dokazi niti sugerije da određenim dokazima vezanim i za jednu od tih konstatacija ili za konačni zaključak Pretresnog vijeća nije pridana dovoljna težina. Tužilaštvo u stvari navodi da je iz relevantnih polaznih konstatacija nužno proizlazio zaključak da su Isključena krivična djela bila dio zajedničkog cilja i da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata ta krivična djela namjeravali i tvrdi da Pretresno vijeće iz svojih činjeničnih zaključaka nije izvelo jedini zaključak do kojeg se razumno moglo doći.¹⁸⁶²

678. Žalbeno vijeće podsjeća da će smatrati da je napravljena greška u utvrđivanju činjeničnog stanja samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka.¹⁸⁶³ Pored toga, tužilaštvo mora da pokaže da je, kada se uzmu u obzir greške pretresnog vijeća u utvrđivanju činjeničnog stanja, uklonjena svaka razumna sumnja u pogledu krivice.¹⁸⁶⁴ Žalbeno vijeće će stoga razmotriti da li činjenični zaključci Pretresnog vijeća na koje upućuje tužilaštvo pokazuju grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su za Karadžića i druge članove udruženog zločinačkog poduhvata Isključena krivična djela bila samo "predvidljiva" i da li je, s obzirom na tu navodnu grešku, jedini razuman zaključak taj da su Isključena krivična djela bila dio zajedničkog cilja i da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata ta krivična djela namjeravali.

---

¹⁸⁶¹ Replika tužilaštva, par. 10. V. takođe T. 24. april 2018. str. 281-286.

¹⁸⁶² V. npr. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 13, 19, 20, 32, 45; Replika tužilaštva, par. 8, 10-13.

¹⁸⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 103, 118; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 10. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32.

¹⁸⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 16. V. takođe npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 21.

(a) Prijetnje nasiljem i uništenjem, svijest da cilj iziskuje nasilje i dalje ostvarivanje cilja, te centralna uloga u pripremanju struktura za nasilno uklanjanje

679. Žalbeno vijeće prelazi na konstatacije Pretresnog vijeća vezane za razne huškačke govore koje su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata održali u periodu koji je prethodio sukobu i za vrijeme sukoba, a za koje tužilaštvo tvrdi da pokazuju da je zajednička namjera za Isključena krivična djela postojala "još i prije izbijanja sukoba".¹⁸⁶⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u kontekstu donošenja ocjene o tome da li se prijetnje i upozorenja koje su upućivali Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata mogu protumačiti kao dokaz o namjeri da se unište bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati, uputilo na govore i izjave u kojima su oni govorili o "nestajanju", "uništenju", "nestanku", "eliminaciji" i "izumiranju" bosanskih Muslimana, što je učinilo "n[e] [...] u izolaciji, nego je uzelo u obzir sveukupni kontekst u kojem su on[i] dat[i]".¹⁸⁶⁶ U vezi s "prvi[m] govori[ma]", Pretresno vijeće je konstatovalo da su oni "držani uglavnom kao upozorenje bosanskim Muslimanima da ne idu putem traženja nezavisnosti, što je bilo protivno interesima bosanskih Srba, i kao prijetnja da će, ako to učine, izbiti rat koji će dovesti do velikog krvoprolića".¹⁸⁶⁷ Ono je takođe konstatovalo da su neke od Karadžićevih izjava "odražavale njegovu ljutnju zbog predloženih koraka ka nezavisnosti [Bosne i Hercegovine], koji bi doveli do nasilja ako zahtjevi bosanskih Srba ne bi bili zadovoljeni".¹⁸⁶⁸ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba, kada su upućivali prijetnje, "predviđali da će svaki pokušaj da se zaobiđu interesi bosanskih Srba završiti u haosu i ekstremnom nasilju" i zaključilo je da spis pokazuje da su bosanski Srbi "bili spremni primijeniti silu i nasilje protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kako bi postigli svoje ciljeve".¹⁸⁶⁹ U okviru analize da li se te prijetnje mogu protumačiti kao dokaz o namjeri da se unište bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati, Pretresno vijeće je, međutim, zaključilo da, s obzirom na ukupne dokaze, to nije jedini razuman zaključak do kojeg se može doći.¹⁸⁷⁰

680. Žalbeno vijeće smatra da se iz te analize vidi da je Pretresno vijeće pažljivo razmotrilo izjave relevantne za stav tužilaštva da konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata posjedovali namjeru da počine Isključena krivična djela. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće ignorisalo značaj tih ili drugih izjava

¹⁸⁶⁵ V. npr. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 21-23, 44. V. takođe T. 24. april 2018. str. 282, 306.

¹⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 2599. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2600-2605.

¹⁸⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 2599.

¹⁸⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 2599.

¹⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 2599.

¹⁸⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 2599-2605.

koje je istaklo tužilaštvo¹⁸⁷¹ prilikom donošenja ocjene o tome da li je Karadžić posjedovao namjeru koja se traži za Isključena krivična djela,¹⁸⁷² niti da iz konstatacija Pretresnog vijeća o tim izjavama nužno proizlazi zaključak da su Isključena krivična djela činila dio zajedničkog cilja, te zaključak da su Karadžić i drugi članovi dijelili namjeru za ta krivična djela.

681. Žalbena vijeće isto tako smatra da konstatacije Pretresnog vijeća – da je Karadžić znao da bi "potencijalni" sukob bio nasilan, da su bosanski Srbi bili "spremni" da primijene "silu" i "nasilje" i da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba bili svjesni da bi cilj doveo do "nasilja" – nisu dovoljne za ono što se traži da bi se moralo zaključiti da su, u trenutku nastanka udruženog zločinačkog poduhvata, njegovi članovi prihvatili zajednički cilj da se cilj postigne putem određenih oblika protivpravnog nasilja, uključujući konkretna krivična djela, kao što su ubistvo, istrebljivanje, mučenje, okrutno ili nečovječno postupanje, te bezobzirno razaranje i pljačka, ili da su dijelili namjeru za svako od tih krivičnih djela.

682. Pored toga, konstatacije na koje tužilaštvo upućuje u vezi s Karadžićevom "važnom" ulogom u polaganju temelja za udruženi zločinački poduhvat i njegovim daljim ostvarivanjem cilja tog poduhvata – iz kog su Isključena krivična djela isključena –¹⁸⁷³ ne navode na neizbježan zaključak da su konkretna Isključena krivična djela činila dio tog zajedničkog cilja i da su članovi udruženog zločinačkog poduhvata dijelili namjeru za ta krivična djela. Tužilaštvo naime u prilog tom argumentu ističe konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s Karadžićevom ulogom u formulisanju, distribuisanju i aktiviranju Uputstva s varijantom A i B i Strateških ciljeva, ali ignoriše zaključak analize Pretresnog vijeća da Uputstvo s varijantom A i B ili Strateški ciljevi ne sadrže ništa što "samo po sebi poziva na činjenje zločina".¹⁸⁷⁴ U tom kontekstu, tužilaštvo nije pokazalo da je, s obzirom na ulogu koju je Karadžić na taj način odigrao u polaganju temelja za udruženi zločinački poduhvat, Pretresno vijeće moralo da izvede zaključak, kao jedini razumni, da su on i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata posjedovali namjeru za Isključena krivična djela koja su na kraju počinjena. Žalbena vijeće stoga konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće napravilo grešku u svojoj analizi ovog pitanja.

---

¹⁸⁷¹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2670-2672, 2675, 2677-2680, 2692, 2700, 2707, 2719, 2823, 2846, 3475, 3485, 3486. V. također Prvostepena presuda, par. 2663, 2664, 2706, 2728, 2766, 2789, 2798, 2870, 3272, 3273.

¹⁸⁷² Žalbena vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da objasni svaki korak svoje analize i da nepotrebno ponavlja faktore pomenute na drugim mjestima u prvostepenoj presudi. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 47.

¹⁸⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 25, 26; T. 24. april 2018. str. 282.

¹⁸⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 3439.

(b) Konstatacije u vezi sa sistematskim činjenjem Isključenih krivičnih djela i *actusom reusom* deportacije i prisilnog premještanja

683. Žalbeno vijeće će sada razmotriti oslanjanje tužilaštva na konstataciju Pretresnog vijeća da su Isključena krivična djela činila dio *actusa reusa* prisilnog premještanja i deportacije¹⁸⁷⁵ i tvrdnju tužilaštva da je "protiv svake logike" zaključiti da je Karadžić namjeravao da prisilno raseli nesrbe, ali da nije namjeravao činjenje djela koja predstavljaju "silu" ključnu za njihovo raseljavanje.¹⁸⁷⁶ Konkretno, tužilaštvo ističe konstatacije da su mnogi nesrbi pobjegli iz straha koji je bio posljedica "nasilja koje se vršilo i raznih zločina počinjenih nad nesrbima, uključujući, između ostalog, ubijanje, okrutno i nečovječno postupanje, protivpravno zatočenje, silovanje i druga djela seksualnog nasilja, diskriminatorne mjere i bezobzirno uništavanje sela, kuća i spomenika kulture" i da su mnogi pobjegli nakon napada srpskih snaga na njihova sela i domove.¹⁸⁷⁷ Međutim, Žalbeno vijeće s tim u vezi napominje da konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je prisilno raseljavanje nesrba u osnovi *actusa reusa* krivičnih djela prisilnog premještanja i deportacije izvršeno putem krivičnih djela *unutar* okvira zajedničkog cilja, tj. putem protivpravnog zatočenja i diskriminatornih mjera.¹⁸⁷⁸ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su, u nekim slučajevima, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati prvo bili uhapšeni i zatočeni u zatočeničkim objektima, a zatim odvezeni iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a i da su takozvane "razmjene" zarobljenika predstavljale prisilno raseljavanje.¹⁸⁷⁹ Ono je dalje konstatovalo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba "dijelili namjeru za protivpravno zatočenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao jedno od sredstava putem kojih su mogli da ostvare svoj cilj etničkog razdvajanja".¹⁸⁸⁰

684. Žalbeno vijeće ne prihvata tvrdnju tužilaštva o inherentnom odsustvu logike u konstatacijama Pretresnog vijeća, kao ni tvrdnju da su Isključena krivična djela nužno bila obuhvaćena zajedničkim ciljem udruženog zločinačkog poduhvata i da su Karadžić i drugi članovi poduhvata dijelili namjeru za ta krivična djela. Kao što je tužilaštvo priznalo, krivična djela koja čine dio *actusa reusa* deportacije i prisilnog premještanja ne moraju i sama sva ulaziti u okvir zajedničkog cilja koji obuhvata ta krivična djela.¹⁸⁸¹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da se ne traži da članovi udruženog zločinačkog poduhvata budu saglasni u pogledu konkretnog oblika u kom će se izvršiti prisilno raseljavanje ili da namjeravaju konkretna djela prinude koja će

---

¹⁸⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 30-32, 45. V. takođe Replika tužilaštva, par. 12.

¹⁸⁷⁶ Replika tužilaštva, par. 12.

¹⁸⁷⁷ V. Prvostepena presuda, par. 2468, 2470, 2475.

¹⁸⁷⁸ V. Prvostepena presuda, par. 3465.

¹⁸⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 2470.

¹⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 3465.

¹⁸⁸¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 75.

prouzrokovati takvo raseljavanje, pod uslovom da je utvrđeno da su namjeravali da prisilno rasele žrtve.¹⁸⁸²

685. Što se tiče upućivanja tužilaštva na konstatacije da su srpske snage protjerale ogroman broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata putem sistematskog i organizovanog obrasca zločina, uključujući ubistvo, okrutno postupanje, seksualno nasilje i bezobzirno razaranje, i tvrdnje da su ti zločini činili srž operacija protjerivanja,¹⁸⁸³ Žalbeno vijeće primjećuje da se relevantne konstatacije Pretresnog vijeća odnose na zločine koji su počinjeni tokom operacija preuzimanja vlasti u periodu od aprila do oktobra 1992. i kasnije. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je ono prilikom ocjenjivanja zajedničkog plana udruženog zločinačkog poduhvata i njegovog okvira izričito uzelo u obzir nasilno ponašanje.¹⁸⁸⁴ Ono je takođe uzelo u obzir Karadžićevo znanje o takvom nasilju i njegovo dalje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁸⁸⁵ Po mišljenju Žalbenog vijeća, činjenica da su Isključena krivična djela činjena sistematski tokom dobro planiranih operacija i da su, zajedno s namjeravanim krivičnim djelima i generalnim "stalnim nasiljem", stvorila atmosferu straha u kojoj su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili prisiljeni da pobjegnu, može govoriti u prilog zaključku da su takva krivična djela činila dio zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata i da su članovi tog poduhvata dijelili namjeru za svako od tih krivičnih djela. Međutim, kao što je gore rečeno, Pretresno vijeće je razmotrilo tu mogućnost i Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je ono postupilo nerazumno kada je utvrdilo da iz takvih konstatacija ne proizlazi nužno zaključak da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata dijelili namjeru konkretno za Isključena krivična djela.

686. Žalbeno vijeće stoga smatra, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće napravilo grešku s tim u vezi.

(c) Konstatacije u vezi sa znanjem o Isključenim krivičnim djelima i daljim ostvarivanjem zajedničkog cilja

687. Žalbeno vijeće prelazi na konstatacije Pretresnog vijeća na koje upućuje tužilaštvo da je Karadžić bio obaviješten o zločinima koje su počinile snage bosanskih Srba, ali nije koristio svoja ovlaštenja da tome stane u kraj, već je niz godina nastavio da ostvaruje zajednički cilj i primjenjivao je politiku nekažnjavanja i nagrađivanja počinitelja.¹⁸⁸⁶ Pošto je razmotrilo konstatacije iz Prvostepene presude na koje upućuje tužilaštvo, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno

¹⁸⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 917.

¹⁸⁸³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 27-32, 45, 46; T. 24. april 2018. str. 281, 283.

¹⁸⁸⁴ V. npr. Prvostepena presuda, par. 3443, 3466.

¹⁸⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 3466, 3515.

vijeće ignorisalo te konstatacije kada je ocjenjivalo Karadžićevu namjeru u vezi s Isključenim krivičnim djelima. Pretresno vijeće je eksplicitno uzelo u obzir činjenicu da je Karadžić dobijao informacije o zločinima, uključujući Isključena krivična djela, koji su činjeni nad nesrbima tokom operacija preuzimanja vlasti, ali je nastavio da djeluje na ostvarivanju zajedničkog cilja, i zaključilo je da je razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da "[Karadžić] nije namjeravao da ti zločini budu počinjeni, ali da za to nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana".¹⁸⁸⁷ Pretresno vijeće je dalje zaključilo da je učinjen sistemski propust da se provede istraga u vezi s krivičnim djelima počinjenim nad nesrbima u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a tokom sukoba, iz čega se vidi da je Karadžićev stav bio da se takve stvari tokom sukoba mogu odgoditi.¹⁸⁸⁸ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Karadžić nagrađivao i unapređivao svoje potčinjene za koje je znao da su počinili zločine i da to pokazuje da "nije mario za to da li su [počinioci] učestvovali u kriminalnim aktivnostima usmjerenim protiv nesrba, sve dok su bili ispunjavani ključni ciljevi bosanskih Srba".¹⁸⁸⁹

688. Tužilaštvo tvrdi da je Karadžić nagrađivanjem i unapređivanjem počinitelja izražavao podršku za postizanje ciljeva u okviru zajedničkog cilja putem Isključenih krivičnih djela, a ne indiferentnost prema tome.¹⁸⁹⁰ Iako to može biti slučaj, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao doći do zaključka da bi Karadžićeva djela i propusti umjesto toga – kao što je zaključilo Pretresno vijeće – mogli biti pokazatelj njegove opredijeljenosti za krivična djela koja su ulazila u zajednički cilj i njegove indiferentnosti u odnosu na Isključena krivična djela. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da znanje o zločinima, zajedno s propustom da se interveniše kako bi se oni spriječili, može biti osnova za izvođenje zaključka o postojanju namjere, ali da takav zaključak iz toga ne proizlazi nužno.¹⁸⁹¹

689. Što se tiče tvrdnje tužilaštva da su Karadžićev propust da adekvatno spriječi ili kazni zločine i njegovo neiskreno prikazivanje realnog stanja na terenu "podstakli" činjenje Isključenih krivičnih djela,¹⁸⁹² tužilaštvo priznaje da se relevantna konstatacija vezana za Karadžićev propust da spriječi zločine ili kazni njihove počinioce, na koju se ono oslanja u prilog toj tvrdnji, odnosi na krivična

---

¹⁸⁸⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 19, 33-43, 45; Replika tužilaštva, par. 13, 14; T. 24. april 2018. str. 283.

¹⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 3466.

¹⁸⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 3425.

¹⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 3433.

¹⁸⁹⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 40, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 3433.

¹⁸⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1385; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 272, 273.

¹⁸⁹² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 38-42; T. 24. april 2018. str. 283, 284.

djela za koja je konstatovano da su ulazila u okvir udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁸⁹³ Tužilaštvo tvrdi da su "polazne konstatacije o Karadžićevim lažnim demantijima i neiskrenim izjavama podjednako primjenjive i na [Isključena] krivična djela".¹⁸⁹⁴ Međutim, čak i da je to tako, po mišljenju Žalbenog vijeća, nedjelovanje ili djelovanje utvrđeno od strane Pretresnog vijeća koje je moglo podstaći ili omogućiti krivična djela nije neminovno isto što i namjera za ta krivična djela, niti iz toga nužno proizlazi zaključak o postojanju namjere. Osim toga, iz toga nužno ne proizlazi ni zaključak da su drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata dijelili tu namjeru. Žalbeno vijeće stoga smatra, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće s tim u vezi napravilo bilo kakvu grešku.

(d) Kumulativni efekat

690. Pošto je, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, zaključilo da nijedna od pojedinačnih kategorija konstatacija na koje se tužilaštvo oslonilo ne navodi na zaključak da je jedini razuman zaključak bio taj da su Isključena krivična djela činila dio zajedničkog cilja i da su članovi udruženog zločinačkog poduhvata dijelili namjeru za ta krivična djela, Žalbeno vijeće će sada razmotriti da li te konstatacije navode na takav zaključak kumulativno.

691. Žalbeno vijeće smatra da činjenični zaključci Pretresnog vijeća pokazuju sljedeće: (i) da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata u periodu koji je prethodio sukobu i za vrijeme sukoba upućivali razne prijetnje nasiljem i uništenjem, od kojih su neke sadržale krajnje huškačku retoriku; (ii) da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata bili svjesni da bi "potencijalni" sukob bio nasilan, da su bili "spremni" da primijene "silu" i "nasilje" kako bi postigli cilj etničkog razdvajanja i da su znali da bi postizanje cilja dovelo do nasilja; (iii) da su i krivična djela koja su bila u okviru zajedničkog cilja i Isključena krivična djela činjena sistematski tokom dobro planiranih i koordiniranih operacija, te da su Isključena krivična djela doprinijela deportaciji i prisilnom premještanju i činila dio *actus reus* tih krivičnih djela; (iv) da je Karadžić, zajedno s nekoliko drugih članova udruženog zločinačkog poduhvata, od aprila 1992. nadalje bio obaviješten o činjenju Isključenih krivičnih djela i da je neiskreno prikazivao šta se stvarno događa ili izdavao lažne demantije, kao i da nije preduzimao mjere da spriječi zločine ili kazni njihove počiniocce i da je počiniocce, u nekim slučajevima, nagrađivao i unapređivao, te da je, putem svojih djela i propusta s tim u vezi, podstakao i/ili omogućio činjenje tih krivičnih djela; i (v) da je

---

¹⁸⁹³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 41. V. Prvostepena presuda, par. 3501 ("[Karadžićev] propust da preduzme odgovarajuće korake kako bi spriječio i kaznio kriminalne aktivnosti usmjerene protiv nesrba u Opštinama za posljedicu je imao podsticanje i omogućavanje krivičnih djela u okviru prve kategorije UZP-a.").

¹⁸⁹⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 41, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 3504.

Karadžić, uprkos tome što je znao za činjenje Isključenih krivičnih djela, nastavio da djeluje na realizaciji cilja.¹⁸⁹⁵

692. Razuman presuditelj o činjenicama mogao bi zaključiti da ti činjenični zaključci, uzeti kumulativno, govore u prilog zaključku da su neka ili sva Isključena krivična djela činila dio zajedničkog cilja i da su Karadžić i neki ili svi članovi udruženog zločinačkog poduhvata dijelili namjeru da se ta krivična djela počine. Međutim, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je konstatovalo da iz tih činjeničnih zaključaka to ne proizlazi nužno kao jedini razuman zaključak.

3. Zaključak

693. S obzirom na zaključak Žalbenog vijeća, donesen uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da Pretresno vijeće nije napravilo nikakvu grešku kada je konstatovalo da Isključena krivična djela nisu bila dio zajedničkog zločinačkog cilja sveobuhvatnog UZP-a, Žalbeno vijeće smatra da nije potrebno da razmatra argument tužilaštva da je pogrešan zaključak o okviru zajedničkog cilja doveo do manjkave analize genocidne namjere. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, odbija osnovu 1 žalbe tužilaštva.

---

¹⁸⁹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2468-2470, 2599-2605, 2708, 2846, 3333-3336, 3341-3345, 3363, 3367, 3368, 3375, 3410, 3428-3432, 3443-3446, 3466, 3504, 3516-3518.

B. Navodne greške zbog propusta da se konstatuje da su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili podvrgnuti destruktivnim životnim uslovima u smislu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a (osnova 2)

694. Pretresno vijeće je ocijenilo *actus reus* genocida u smislu članova 4(2)(a)-4(2)(c) Statuta MKSJ-a u vezi s opštinama koje su navedene u tački 1 Optužnice (dalje u tekstu: Opštine iz tačke 1 Optužnice).¹⁸⁹⁶ Pretresno vijeće je podsjetilo da je ono, kada se za ista djela tereti po članu 4(2)(b) i po članu 4(2)(c) Statuta MKSJ-a, ograničeno na to da uslove sračunate da dovedu do fizičkog uništenja u smislu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a razmatra samo ako nije konstatovalo da takvo ponašanje predstavlja "nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede" u smislu člana 4(2)(b) Statuta MKSJ-a.¹⁸⁹⁷ Shodno tome, Pretresno vijeće je navelo da će "ograničiti svoju ocjenu" na djela koja uključuju "nametanje nehumanih uslova života, prisilni rad i neobezbjedivanje odgovarajućeg smještaja, zaklona, hrane, vode, medicinske pomoći ili higijensko-sanitarnih uslova" koja nije razmatralo u vezi sa članom 4(2)(b) Statuta MKSJ-a.¹⁸⁹⁸

695. Pretresno vijeće je zatim konstatovalo da su, u svim Opštinama iz tačke 1 Optužnice, zatočeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati držani u užasnim uslovima, koji su uključivali krajnju pretrpanost objekata, paklenu vrućinu zajedno s nedostatkom vazduha, neadekvatnu ili nepostojeću medicinsku pomoć, nedovoljne količine hrane i vode i loše higijenske uslove.¹⁸⁹⁹ Neki zatočeni su prisiljavani na rad u opasnim uslovima.¹⁹⁰⁰ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su ti uslovi zatočenja doveli do smrti određenog broja zatočenika i da su kod nekih ostavili trajne fizičke i psihičke posljedice.¹⁹⁰¹ Uprkos tome, Pretresno vijeće je zaključilo da, "[m]ada su uslovi zatočenja u zatočeničkim objektima u opštinama iz tačke 1 Optužnice bili strašni i imali su teške posljedice po zatočenike", dokazi ne pokazuju da je njihov "krajnji cilj bio fizičko uništenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata".¹⁹⁰²

696. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada prilikom donošenja zaključka da elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a nisu dokazani nije dalo obrazloženje i/ili kada je neprimjereno segmentiralo svoju analizu dokaza.¹⁹⁰³ Alternativno, ono tvrdi da je Pretresno

¹⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 2578-2587. Opštine iz tačke 1 Optužnice su Bratunac, Foča, Ključ, Prijedor, Sanski Most, Vlasenica i Zvornik. V. Optužnica, par. 38; Prvostepena presuda, par. 2571.

¹⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 546, 2583, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 905.

¹⁸⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 2583, gdje se upućuje na Optužnicu, par. 40(c).

¹⁸⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 2584 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 2585 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁰¹ Prvostepena presuda, par. 2580, 2584 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁰² Prvostepena presuda, par. 2587.

¹⁹⁰³ Najava žalbe tužilaštva, par. 9, 12, 13; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51-69. V. takođe Replika tužilaštva, par. 17.

vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je nerazumno zaključilo da elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a nisu zadovoljeni u odnosu na određene zatočeničke objekte u Opštinama iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁰⁴ Tužilaštvo traži da Žalbeno vijeće ispravi te greške tako što će izvršiti sopstvenu analizu na osnovu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a i konstatovati da su u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice i *actus reus* i *mens rea* tog oblika genocida ostvareni.¹⁹⁰⁵ Žalbeno vijeće će razmotriti te argumente redom.

1. Nepostojanje obrazloženja i/ili greška zbog segmentiranja analize

697. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada nije navelo činjeničnu ili pravnu osnovu za svoj zaključak da dokazi ne pokazuju da je uslovima zatočenja u Opštinama iz tačke 1 Optužnice krajnji cilj bio fizičko uništenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.¹⁹⁰⁶ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji direktno podupiru takav zaključak i da nije razmotrilo ilustrativne faktore koji pokazuju da postoji objektivna vjerovatnoća da su ti uslovi, smišljeno, imali za cilj uništenje tih etničkih grupa.¹⁹⁰⁷ Tužilaštvo zaključuje da te greške predstavljaju propust da se da obrazloženje.¹⁹⁰⁸

698. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je segmentiralo svoju ocjenu vezanu za pitanje da li su uslovi zatočenja imali za cilj uništenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u smislu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a tako što je iz razmatranja isključilo djela ubijanja ili djela kojima se nanosi teška tjelesna ili duševna povreda, u smislu člana 4(2)(a), odnosno člana 4(2)(b) Statuta MKSJ-a, kao i druge relevantne dokaze.¹⁹⁰⁹ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće zbog toga nije uzelo u obzir relevantan kontekst, uključujući to: (i) da su uslovi zatočenja bili još destruktivniji zbog posebne ranjivosti zatočenika i njihove izloženosti činjenju drugih genocidnih

---

¹⁹⁰⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 9, 14; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, 70-76. V. takođe Replika tužilaštva, par. 20, 22, 24-27.

¹⁹⁰⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 57. Tužilaštvo dalje tvrdi da se, zbog toga što nije konstatovano da su elementi iz člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a dokazani, iz kasnije analize Pretresnog vijeća vezane za *mens rea* ne vidi destruktivni učinak koji je masovno zatvaranje u užasnim uslovima imalo na ciljane zajednice u Opštinama iz tačke 1 Optužnice. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 50. Ono tvrdi da, s obzirom na greške navedene u okviru ove žalbene osnove, Žalbeno vijeće treba u skladu s tim ponovo ocijeniti genocidnu namjeru u vezi s tačkom 1 Optužnice. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 77; Replika tužilaštva, par. 27.

¹⁹⁰⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51-53. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 50.

¹⁹⁰⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 54-56.

¹⁹⁰⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 57.

¹⁹⁰⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 58. Tužilaštvo tvrdi da je segmentirana ocjena koju je Pretresno vijeće dalo u vezi sa članom 4(2)(c) Statuta MKSJ-a suprotna cjelovitoj ocjeni dokaza koju zahtijeva praksa MKSJ-a. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 58, fusnota 220, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tolimir*, par. 206, 210, 211, Drugostepenu presudu u predmetu *Halilović*, par. 128.

djela;¹⁹¹⁰ i (ii) da takvo sistematsko, pogubno nasilje pokazuje da su nehumani uslovi kojima su bili izloženi svi zatočenici imali za cilj da u konačnici dovedu do njihovog fizičkog uništenja.¹⁹¹¹

699. Karadžić se u odgovoru slaže da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje kada je konstatovalo da dokazi ne pokazuju da je uslovima zatočenja krajnji cilj bio fizičko uništenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u smislu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a.¹⁹¹² On takođe kaže da se ubistvo i ponašanje kojim se nanosi teška duševna i tjelesna povreda mogu, kao što tvrdi tužilaštvo, uzeti u obzir kao kontekst kada se na osnovu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a utvrđuje da li dokazi pokazuju "da [...] su životni uslovi bili sračunati da dovedu do uništenja grupe".¹⁹¹³ Međutim, on osporava stav tužilaštva da spis pokazuje van razumne sumnje da su elementi iz člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a zadovoljeni.¹⁹¹⁴

700. Žalbeno vijeće podsjeća da je, u skladu s članom 23(2) Statuta MKSJ-a i pravilom 98ter(C) Pravilnika MKSJ-a, pretresno vijeće dužno da iznese obrazloženje.¹⁹¹⁵ Shodno tome, pretresno vijeće mora da jasno i artikulirano navede činjenične i pravne zaključke na osnovu kojih je odlučilo da osudi ili oslobodi optuženog.¹⁹¹⁶ Konkretno, pretresno vijeće je dužno da donese jasne, obrazložene činjenične zaključke u vezi sa svakim obilježjem krivičnog djela za koje se optuženi tereti.¹⁹¹⁷

701. Žalbeno vijeće smatra neutemeljenim stav strana u postupku da Pretresno vijeće nije ispunilo svoju obavezu da iznese obrazloženje kada je zaključilo da spis ne pokazuje da su ostvarena obilježja genocida po članu 4(2)(c) Statuta MKSJ-a. Pretresno vijeće je navelo mjerodavno pravo u vezi s tim oblikom genocida i razmotrilo, konkretno, da li relevantno ponašanje ispunjava uslove za *actus reus* kako bi ocijenilo Karadžićevu odgovornost u vezi s tim.¹⁹¹⁸ Pored toga, Pretresno vijeće je, nakon što je dalo sveobuhvatni prikaz relevantnih dokaza, konstatovalo da *mens rea* nije dokazana ni za jedan oblik genocida u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice.¹⁹¹⁹ Ta

¹⁹¹⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 60-66.

¹⁹¹¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 61, 65-68.

¹⁹¹² Karadžićev odgovor, par. 61, 63.

¹⁹¹³ Karadžićev odgovor, par. 64.

¹⁹¹⁴ Karadžićev odgovor, par. 62, 78-95.

¹⁹¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187, 990, 1778, 3099; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13. V., *mutatis mutandis*, Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 729, 1954; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293 i reference koje se tamo navode.

¹⁹¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3099, fusnota 423; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383.

¹⁹¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293 i reference koje se tamo navode. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1778.

¹⁹¹⁸ V. Prvostepena presuda, par. 546-555, 2583-2587.

¹⁹¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 2588-2625. V. takođe odjeljak IV.C.1 dolje.

sveobuhvatna analiza bitno odudara od nekoliko slučajeva gdje su Žalbena vijeća MKSJ-a i MKSR-a konstatovala da prilikom donošenja pravnih zaključaka o krivici ili nevinosti nije dato obrazloženje.¹⁹²⁰

702. Žalbena vijeća podsjećaju da strana u postupku, kada iznosi tvrdnju o grešci u primjeni prava zbog nedostatka obrazloženog mišljenja, mora identifikovati konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente koje je pretresno vijeće propustilo razmotriti i objasniti zbog čega taj propust obesnažuje odluku.¹⁹²¹ S tim u vezi, Žalbena vijeća primjećuju da tužilaštvo ne ukazuje na relevantne dokaze koje Pretresno vijeće nije razmotrilo u Prvostepenoj presudi. Tužilaštvo svojim argumentom zapravo sugerira da je čitava analiza Pretresnog vijeća vezana za pitanje da li su elementi iz člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a dokazani izložena u paragrafima 2583-2587 Prvostepene presude. Takvo čitanje Prvostepene presude odstupa od uvriježenih principa da pretresno vijeće nije dužno da objasni svaki korak svog rezonovanja, da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina i da se polazi od pretpostavke da je pretresno vijeće ocijenilo sve relevantne dokaze, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁹²² Naznaka o zanemarivanju dokaza može postojati ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan za zaključke.¹⁹²³ Sagledane u tom svjetlu, brojne reference u žalbenom podnesku tužilaštva na zaključke donesene i dokaze na koje se upućuje na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi dovode u pitanje njegov stav da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze ili zaključke kada je zaključilo da u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice nisu dokazani elementi koji se traže za primjenu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a.¹⁹²⁴ Shodno tome, ta tvrdnja se odbacuje.

¹⁹²⁰ Žalbena vijeća MKSJ-a i MKSR-a su konstatovala da nije dato obrazloženje u slučajevima kada, na primjer, Pretresno vijeće: (i) nije donijelo pravne zaključke u vezi s relevantnim krivičnim djelima za koja je okrivljeni osuđen (v. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1778, 1779, 1789, 2019, 2020; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 17-32); (ii) nije donijelo zaključke o *mens rea* i/ili *actus reus* u vezi s vidovima odgovornosti po kojima su okrivljeni osuđeni ili oslobođeni (v. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 291-293, 316; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 139, 140; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 79, 80); i (iii) nije donijelo eksplicitne činjenične zaključke na osnovu kojih su izrečene osuđujuće presude (v. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3113, 3114; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 384, 385).

¹⁹²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 49; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 8.

¹⁹²² Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 62, 101, 126; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187, 329, 453, 628, 771; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 105, 1308.

¹⁹²³ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187, 2937, 3039; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1308.

¹⁹²⁴ Žalbena vijeća primjećuju da tužilaštvo Pretresnom vijeću prvenstveno zamjera kratkoću analize i oslanjanje na ograničeno upućivanje na druge odjeljke Prvostepene presude, bez detaljnijeg osvrtnja na ranije dokaze ili zaključke sadržane u Prvostepenoj presudi koji su, prema tvrdnji tužilaštva, ključni za donošenje ocjene o tome da li su uslovi imali za cilj fizičko uništenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 54, 55. Iz razloga navedenih gore, Žalbena vijeća ne smatra taj argument uvjerljivim.

703. Isto tako, Žalbeno vijeće smatra da tužilaštvo pogrešno tumači Prvostepenu presudu kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo segmentirajući svoju analizu u vezi s članom 4(2)(c) Statuta MKSJ-a. Tužilaštvo iznosi prigovor u vezi s izjavom iz paragrafa 2583 Prvostepene presude da će Pretresno vijeće "ograničiti svoju ocjenu" na djela koja nisu dokazana po članu 4(2)(b) Statuta MKSJ-a. Međutim, očigledno tumačenje te izjave jeste da Pretresno vijeće neće uključiti ponašanje koje ulazi u djelokrug člana 4(2)(b) Statuta MKSJ-a i kao osnovu za osuđujuću presudu po članu 4(2)(c) Statuta MKSJ-a.¹⁹²⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da "identifikuje 'sve pravne implikacije predloženih dokaza'",¹⁹²⁶ no pristup koji je primijenilo Pretresno vijeće je u skladu s obavezujućom praksom u vezi s tim pitanjem.¹⁹²⁷

704. Tužilaštvo takođe nije pokazalo da Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir posebnu ranjivost zatočenika i činjenicu da je ubijanjem i/ili ponašanjem kojim se nanosi teška tjelesna i duševna povreda pogoršana situacija u kojoj su se nalazili preostali zatočenici, što uklanja svaku sumnju u to da su njihovi životni uslovi bili smišljeno sračunati da dovedu do uništenja. Valja napomenuti da pristup koji je Pretresno vijeće primijenilo prilikom ocjenjivanja dokaza koji bi mogli govoriti u prilog postojanju elemenata genocida za koji se tereti u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice pokazuje da je pristup spisu bio cjelovit.¹⁹²⁸ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze ili zaključke na koje ukazuje tužilaštvo i smatra da je ono primjereno analiziralo okolnosti u kojima su se nalazi zatočenici, kao i uslove i ponašanje koje ne ulazi u djelokrug članova 4(2)(a) i 4(2)(b) Statuta MKSJ-a¹⁹²⁹ i utvrdilo da se nije uvjerilo da je takvo ponašanje bilo smišljeno nametnuto kako bi dovelo do uništenja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.¹⁹³⁰

705. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje ili da je pogriješilo segmentirajući svoju analizu kada je ocjenjivalo elemente člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a.

---

¹⁹²⁵ V. Prvostepena presuda, par. 2583, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 905.

¹⁹²⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 58.

¹⁹²⁷ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 228 ("Vrijedi primijetiti da se ubijanje, koje se izričito pominje kao zasebno genocidno djelo na osnovu člana 4(2)(a) Statuta [MKSJ-a], ne može na osnovu člana 4(2)(c) Statuta [MKSJ-a] smatrati metodom nametanja zaštićenoj grupi životnih uslova sračunatih da dovedu do njenog uništenja."). Doista, Žalbeno vijeće primjećuje da su, ako se na osnovu nekog skupa činjenica može utvrditi krivično djelo smišljenog nametanja životnih uslova sračunatih da dovedu do uništenja grupe iz člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a, ali taj isti skup činjenica dovodi i do ubijanja ili teške tjelesne ili duševne povrede koji se traže za primjenu članova 4(2)(a) i 4(2)(b) Statuta MKSJ-a, primjerena osnova za odgovornost posljednja dva člana. Upor. Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, fusnota 2255.

¹⁹²⁸ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2592, 2616-2622, 2626. V. takođe npr. Prvostepena presuda, par. 2482, 2483, 2486-2518, 2522-2538 (gdje se podsjeća na činjenične zaključke u vezi s progonom kao zločinom protiv čovječnosti donesene na osnovu kriminalnog ponašanja u zatočeničkim objektima i daje ocjena u vezi s tim).

¹⁹²⁹ Prvostepena presuda, par. 2584, 2585.

¹⁹³⁰ Prvostepena presuda, par. 2587.

2. Greška u zaključku da elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a nisu dokazani

706. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je utvrdilo da elementi koji se traže za primjenu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a nisu dokazani u vezi s određenim zatočeničkim objektima u Opštinama iz tačke 1 Optužnice.¹⁹³¹ Tužilaštvo ističe da se genocid po članu 4(2)(c) Statuta MKSJ-a može dokazati na osnovu smišljenog nametanja uslova za koje postoji objektivna vjerovatnoća da će dovesti do uništenja grupe, kao što su:

izgladnjivanje grupe ishranom jedva dovoljnom za preživljavanje, uskraćivanje odgovarajuće medicinske pomoći, sistematsko istjerivanje pripadnika grupe iz njihovih domova i generalno stvaranje uslova koji postepeno mogu dovesti do smrti, kao što su nedostatak odgovarajuće hrane, vode, zaklona, odjeće, sanitarnih uslova, ili nametanje prekomjernog rada pripadnicima grupe ili njihovo fizičko iznurivanje.¹⁹³²

Tužilaštvo tvrdi da ukupni dokazi i zaključci u vezi sa zatočeničkim objektima 20.2, 10.1 i 25.3 iz Priloga C Optužnici nude tipičan primjer genocidnih uslova i da iz njih nužno proizlazi zaključak da su elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a dokazani.¹⁹³³ Tužilaštvo takođe ukazuje na druge dokaze i zaključke kako bi pokazalo da u određenim zatočeničkim objektima nije bilo odgovarajuće hrane i vode, da su sanitarni uslovi bili nedovoljni, da su objekti bili krajnje pretrpani, da nije bilo odgovarajućeg zaklona, kao ni medicinske pomoći i sanitetskog materijala, te da je postojao prisilni rad, iz čega, kako tvrdi tužilaštvo, takođe nužno proizlazi isti zaključak.¹⁹³⁴

707. Karadžić pak, usredsređujući se na relativno visoku stopu preživljavanja zatočenika i tvrdeći da je smrt većine zatočenika koji su umrli u zatočeničkim objektima bila posljedica ubijanja ili premlaćivanja, a ne uslova zatočenja,¹⁹³⁵ osporava tvrdnju da dokazi i zaključci pokazuju da je jedini razuman zaključak taj da su uslovi sračunati da dovedu do fizičkog uništenja relevantnih grupa bili smišljeno nametnuti u vezi s relevantnim zatočeničkim objektima u Opštinama iz tačke 1 Optužnice.¹⁹³⁶

---

¹⁹³¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, 70, fusnota 196.

¹⁹³² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 73, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 225. Tužilaštvo ističe da se u članu 4(2)(c) Statuta MKSJ-a ne traži neposredno fizičko uništenje i da uslov dostatnosti može biti ispunjen ako je ponašanje usmjereno protiv skupa "pripadnika grupe". Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 71, 72. V. takođe Replika tužilaštva, par. 17-19.

¹⁹³³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 74, 76 i reference koje se tamo navode.

¹⁹³⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 75, 76 i reference koje se tamo navode.

¹⁹³⁵ Karadžićev odgovor, par. 78, 80, 82, 84, 86, 94.

¹⁹³⁶ Karadžićev odgovor, par. 77-94. Karadžić dalje tvrdi da elementi iz člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a ne mogu biti zadovoljeni ciljanjem pripadnika grupe, nego samo grupe kao cjeline. V. Karadžićev odgovor, par. 66-76.

708. Tužilaštvo replicira da Karadžić ignoriše zaključke i dokaze koji pokazuju težinu uslova zatočenja i da netačno umanjuje broj žrtava koje su im bile podvrgnute.¹⁹³⁷ Ono takođe tvrdi da činjenica da je smrt mnogih zatočenika bila posljedica premlaćivanja i ubijanja ne protivrječi zaključku da su uslovi zatočenja imali za cilj njihovo uništenje, nego mu ide u prilog.¹⁹³⁸

709. Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo ne osporava način na koji je Pretresno vijeće navelo relevantne pravne principe niti sugerije da u Prvostepenoj presudi, kada se čita kao cjelina, nisu razmotreni relevantni dokazi. Tužilaštvo zapravo nudi alternativno tumačenje prema kojem spis uklanja svaku sumnju u to da je jedini razuman zaključak taj da su u vezi s određenim zatočeničkim objektima u Opštinama iz tačke 1 Optužnice elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a zadovoljeni. Žalbeno vijeće se s tim ne slaže. Prvostepena presuda pokazuje da je Pretresno vijeće detaljno ocijenilo i diskriminatorne i destruktivne uslove u kojima su funkcionisali relevantni zatočenički objekti.¹⁹³⁹ Iako tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo te faktore, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da ti uslovi pokazuju diskriminatornu namjeru i da su dovoljni da se utvrdi progon, djelimično na osnovu okrutnog i nečovječnog postupanja.¹⁹⁴⁰ Međutim, Pretresno vijeće na osnovu teškog zlostavljanja kojim je ostvaren progon, a koje se vidi iz dokaza i odražava u zaključcima Pretresnog vijeća, nije moralo da izvede zaključak, kao jedini razumni, da je postojalo smišljeno nametanje životnih uslova sračunatih da dovedu do fizičkog uništenja grupa bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao takvih. S tim u vezi, i o čemu će biti više riječi u nastavku, Pretresno vijeće je, kada je razmatralo *mens rea* za genocid u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice, razumno uzelo u obzir broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su preživjeli i konstatovalo da se nije uvjerilo da je tužilaštvo dokazalo traženu genocidnu namjeru u vezi s drugim ponašanjem koje ulazi u okvir članova 4(2)(a) i 4(2)(b) Statuta MKSJ-a.¹⁹⁴¹ Takav zaključak važio bi u istoj mjeri i za ponašanje koje ulazi u okvir člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a i tužilaštvo nije pokazalo da je to pogrešno.

¹⁹³⁷ Replika tužilaštva, par. 17, 20, 22, 24-27. Tužilaštvo u replici takođe tvrdi da Karadžić pogrešno tumači član 4(2)(c) Statuta MKSJ-a kada sugerije da se u njemu traži nametanje destruktivnih uslova grupi kao cjelini, a ne pripadnicima grupe. V. Replika tužilaštva, par. 17-19.

¹⁹³⁸ Replika tužilaštva, par. 22.

¹⁹³⁹ Kao što je ranije rečeno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir, između ostalog, sljedeće: (i) krajnju pretrpanost objekata; (ii) paklenu vrućinu zajedno s nedostatkom vazduha; (iii) neadekvatnu ili nepostojeću medicinsku pomoć; (iv) nedovoljne količine hrane i vode; (v) loše higijenske uslove; (vi) prisilni rad u opasnim uslovima; i (vii) trajne fizičke i psihičke posljedice kod zatočenika. V. npr. Prvostepena presuda, par. 2584, 2585 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁴⁰ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2507-2514, 2518.

¹⁹⁴¹ V. odjeljak IV.C.1(b) dolje.

710. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće napravilo grešku u svojoj ocjeni spisa kada nije konstatovalo da su elementi člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a dokazani van razumne sumnje.

3. Zaključak

711. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, odbija osnovu 2 žalbe tužilaštva.

C. Navodne greške zbog propusta da se konstatuje da je postojala genocidna namjera

(osnova 3)

712. Pretresno vijeće se nije bilo van razumne sumnje uvjerilo da su djela iz člana 4(2) Statuta MKSJ-a u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om počinjena s genocidnom namjerom.¹⁹⁴² Konkretno, ono se nije bilo uvjerilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da su imenovani članovi sveobuhvatnog UZP-a, uključujući Karadžića, drugi bosanski Srbi koji nisu imenovani kao navodni članovi UZP-a, ili fizički počinioci, "posjedovali takvu namjeru da unište grupe bosanskih Muslimana ili bosanskih Hrvata u opštinama iz tačke 1 Optužnice".¹⁹⁴³ Utvrđeno je da Karadžić nije kriv za genocid u vezi s tačkom 1 Optužnice.¹⁹⁴⁴

713. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada nije konstatovalo da su Karadžić i drugi članovi sveobuhvatnog UZP-a posjedovali genocidnu namjeru, kako se za to tereti u tački 1 Optužnice.¹⁹⁴⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni obrasca zločina,¹⁹⁴⁶ kao i konkretnih izjava i ponašanja Karadžića i drugih članova sveobuhvatnog UZP-a.¹⁹⁴⁷ Tužilaštvo traži da Žalbeno vijeće konstatuje da su Karadžić i drugi članovi sveobuhvatnog UZP-a posjedovali genocidnu namjeru i da Karadžića osudi za genocid po tački 1 Optužnice.¹⁹⁴⁸

1. Navodne greške u vezi s obrascem zločina

714. Pretresno vijeće je razmotrilo obrazac zločina koji su počinjeni u svakoj od Opština iz tačke 1 Optužnice i konstatovalo da dokazi ne pokazuju da je jedini razuman zaključak taj da je postojala namjera da se unište grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u tim opštinama.¹⁹⁴⁹ Naime, ono je smatralo da je drugi razuman zaključak taj da je namjera bila da se "obezbijedi uklanjanje" ciljanih grupa iz Opština iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁵⁰

715. Konkretno, u paragrafu 2624 Prvostepene presude, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće:

Ukupan broj raseljenih bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata – naročito kada se analizira u svjetlu dijela grupa bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su, prema navodima, ciljani za uništenje u opštinama iz tačke 1 Optužnice putem počinjenja djela iz člana 4(2) Statuta [MKSJ-a], identifikovanih gore u tekstu, kao i činjenice da su srpske snage vršile kontrolu nad tim

¹⁹⁴² Prvostepena presuda, par. 2626. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2588-2625.

¹⁹⁴³ Prvostepena presuda, par. 2626. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2571, 2588-2625.

¹⁹⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 2626, 6071.

¹⁹⁴⁵ Najava žalbe tužilaštva, par. 16-23; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 78-147; T. 24. april 2018. str. 281, 286.

¹⁹⁴⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 78-83, 85, 87-139; T. 24. april 2018. str. 281, 286.

¹⁹⁴⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 84, 85, 126, 140-146.

¹⁹⁴⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 82, 83, 86, 88, 94, 102, 103, 114, 124-126, 139, 146, 147.

¹⁹⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 2624-2626. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2589, 2614-2623.

¹⁹⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 2624.

teritorijama – nije uvjerio Vijeće da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je postojala namjera da se unište grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u opštinama iz tačke 1 Optužnice, kao takve. Naprotiv, Vijeće smatra da je razuman zaključak koji se može izvesti iz gore opisanog obrasca taj da je namjera iza tih zločina bila da se obezbijedi uklanjanje pripadnika grupa bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opština iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁵¹

716. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo pravne i činjenične greške u svojoj ocjeni obrasca zločina. Konkretno, ono tvrdi da je Pretresno vijeće: (i) pogrešno zaključilo da cilj trajnog uklanjanja isključuje mogućnost donošenja zaključka o postojanju genocidne namjere;¹⁹⁵² (ii) primijenilo pogrešan pravni standard za genocidnu namjeru;¹⁹⁵³ i (iii) pogriješilo kada nije ocijenilo genocidnu namjeru konkretno u vezi s opštinom Prijedor.¹⁹⁵⁴ Žalbeno vijeće će razmotriti te argumente redom.

(a) Cilj trajnog uklanjanja i genocidna namjera

717. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je konstatovalo da je "namjera iza" zločina koji su počinjeni nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima u Opštinama iz tačke 1 Optužnice bila njihovo trajno uklanjanje, pogrešno pretpostavilo da se takav zaključak ne podudara sa zaključkom o postojanju genocidne namjere.¹⁹⁵⁵ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da se cilj trajnog uklanjanja može postići putem genocida i da zbog toga nije u dovoljnoj mjeri ocijenilo da li su Karadžić i članovi sveobuhvatnog UZP-a posjedovali genocidnu namjeru i koristili djela genocida kako bi postigli trajno uklanjanje kao cilj udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁹⁵⁶ Tužilaštvo dalje tvrdi da se iz analize Pretresnog vijeća i formulacije "namjera iza" zločina upotrijebljene u paragrafu 2624 Prvostepene presude, kada se oni čitaju u kontekstu, vidi da je uklanjanje kao cilj sveobuhvatnog UZP-a pobrkano s namjerom za djela u osnovi genocida koja su korištena za provođenje operacije uklanjanja.¹⁹⁵⁷

718. Karadžić odgovara: (i) da Pretresno vijeće nikada nije konstatovalo da cilj trajnog uklanjanja isključuje mogućnost postojanja genocidne namjere i da je prihvatilo da je genocidna namjera u Optužnici navedena kao sredstvo za postizanje trajnog uklanjanja; (ii) da nije pobrkalo trajno uklanjanje kao cilj sveobuhvatnog UZP-a s genocidnom namjerom; i (iii) da je ispravno

¹⁹⁵¹ Prvostepena presuda, par. 2624.

¹⁹⁵² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 78-81, 85, 94-102.

¹⁹⁵³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 80, 82, 83, 85, 103-125. V. takođe T. 24. april 2018. str. 286-290.

¹⁹⁵⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85, 87-93, 127-139. V. takođe T. 24. april 2018. str. 290-293.

¹⁹⁵⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 78, 81, 85, 94, 95, 98-102; T. 24. april 2018. str. 293, 294.

¹⁹⁵⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85, 94, 102. Tužilaštvo tvrdi da je pred Pretresnim vijećem u više navrata iznosilo tvrdnju da je trajno uklanjanje kao cilj sveobuhvatnog UZP-a postignuto putem djela genocida. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 95, 97. Ono takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno napravilo teoretsku razliku između "redistribucije" i "fizičkog uništenja" ciljanog stanovništva. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100; Replika tužilaštva, par. 37. V. takođe T. 24. april 2018. str. 293.

konstatovalo da predočenim dokazima nije dokazana genocidna namjera u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁵⁸

719. Prelazeći na tvrdnju da je Pretresno vijeće pretpostavilo da namjera za trajno uklanjanje nije podudarna s genocidnom namjerom, Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo ne navodi nikakvu referencu kako bi potkrijepilo tu tvrdnju, a Žalbeno vijeće ne nalazi potkrepu za to u Prvostepenoj presudi. Iz Prvostepene presude se naime vidi da, iako je na osnovu spisa bila van razumne sumnje dokazana zajednička namjera za uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Opština iz tačke 1 Optužnice,¹⁹⁵⁹ spis nije davao potporu za zaključak, kao jedini razuman, o postojanju genocidne namjere u vezi sa zločinima počinjenim u Opštinama iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁶⁰

720. Isto tako, neutemeljena je i tvrdnja da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da se cilj trajnog uklanjanja može postići putem djela genocida, zbog čega nije u dovoljnoj mjeri razmotrilo postojanje genocidne namjere. Pretresno vijeće je izričito napomenulo da je stav tužilaštva da je genocid bio jedno od "sredst[ava]" koja su korištena za trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Opština iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁶¹ Ono je takođe podsjetilo na tvrdnju tužilaštva da je "kampanja progona uključivala ili je dosegla takve razmjere da je uključivala ponašanje na osnovu kojeg se vidjela namjera da se djelimično unište nacionalne, etničke i/ili vjerske grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata, kao takve".¹⁹⁶² Pored toga, Pretresno vijeće je analiziralo ponašanje Karadžića, članova sveobuhvatnog UZP-a i osoba koje nisu bile članovi UZP-a, kao i fizičkih počinitelja, kako bi utvrdilo da li se u vezi sa zločinima počinjenim u Opštinama iz tačke 1 Optužnice može izvesti zaključak o postojanju genocidne namjere.¹⁹⁶³ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir razne zločine koji pokazuju da je postojao "jasan obrazac rasprostranjenog zastrašivanja, nasilja [i] ubijanja [...] bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata".¹⁹⁶⁴ Ono je izričito prihvatilo da su određeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati ciljani putem počinjenja djela koja bi spadala pod član 4(2) Statuta MKSJ-a.¹⁹⁶⁵

721. Iako Pretresno vijeće u svojoj analizi u paragrafu 2624 Prvostepene presude, na koji tužilaštvo upućuje u svojoj tvrdnji, ne ponavlja izričito svaki od tih faktora, Žalbeno vijeće podsjeća

¹⁹⁵⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 94, 96, 98, 99, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2623-2625, 3447, 3463. V. takođe Replika tužilaštva, par. 35-37, 39; T. 24. april 2018. str. 293, 294.

¹⁹⁵⁸ Karadžićev odgovor, par. 116-133, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 592, 2596, 2605, 2624, 2625.

¹⁹⁵⁹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2625, 2898.

¹⁹⁶⁰ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2624-2626.

¹⁹⁶¹ Prvostepena presuda, par. 592.

¹⁹⁶² Prvostepena presuda, par. 2571, gdje se upućuje na Optužnicu, par. 36, 38, Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 570.

¹⁹⁶³ Prvostepena presuda, par. 2595-2613.

¹⁹⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 2623. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2614-2622.

da pretresno vijeće nije dužno da objasni svaki korak svoje analize ili da nepotrebno ponavlja faktore pomenute na drugim mjestima u prvostepenoj presudi.¹⁹⁶⁶ Sagledana u tom kontekstu, tvrdnja tužilaštva ignoriše činjenicu da Pretresno vijeće jeste dalo opsežnu ocjenu dokaza za koju tužilaštvo tvrdi da bi ukazala na to da se cilj trajnog uklanjanja može postići putem djela genocida.

722. Argument tužilaštva da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je pobrkalo trajno uklanjanje kao cilj sveobuhvatnog UZP-a sa svojom ocjenom genocidne namjere takođe je neuvjerljiv. U toj tvrdnji tužilaštva ne uzima se u dovoljnoj mjeri u obzir da je Pretresno vijeće primijetilo da se *mens rea* za genocid razlikuje od motiva i da postojanje motiva ne isključuje posjedovanje genocidne namjere.¹⁹⁶⁷ Pored toga, u argumentu tužilaštva da se u formulaciji "namjera iza" koju je upotrijebilo Pretresno vijeće¹⁹⁶⁸ brkaju pojmovi "motiva" i "namjere"¹⁹⁶⁹ zanemaruje se obično značenje te formulacije, kao i kontekst i svrha za koju je ona upotrijebljena, a to je da se izrazi da nije dokazana *mens rea* za genocid.¹⁹⁷⁰ Isto tako, Žalbeno vijeće nije uvjerio argument tužilaštva da paralele u formulacijama koje je Pretresno vijeće upotrijebilo prilikom ocjenjivanja *mens rea* za genocid i cilja sveobuhvatnog UZP-a pokazuju da je ono pobrkalo ta dva koncepta.¹⁹⁷¹ Zaključci u Prvostepenoj presudi pokazuju da je Pretresno vijeće napravilo razliku između svoje analize vezane za *mens rea* za genocid i "ciljeva" rukovodstva bosanskih Srba.¹⁹⁷²

723. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da cilj trajnog uklanjanja isključuje mogućnost donošenja zaključka o postojanju genocidne namjere.

(b) Navodno pogrešan pravni standard za genocidnu namjeru

724. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je primijenilo "usku" definiciju genocidne namjere, budući da se usredsredilo samo na dokaze o ponašanju koje ima za posljedicu neposredno fizičko uništenje, a ignorisalo je ponašanje kojim se cilja dugoročno postojanje grupa i koje govori u prilog zaključku o postojanju genocidne namjere.¹⁹⁷³ Konkretno, ono osporava poređenje koje je Pretresno vijeće napravilo između većeg broja bosanskih Muslimana i bosanskih

¹⁹⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 2624.

¹⁹⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 47.

¹⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 554.

¹⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 2624.

¹⁹⁶⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 99.

¹⁹⁷⁰ V. Prvostepena presuda, par. 2624.

¹⁹⁷¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 99, gdje se Prvostepena presuda, par. 2624, 2625, poredi s Prvostepenom presudom, par. 3447, 3463.

¹⁹⁷² Prvostepena presuda, par. 2625, fusnote 8802, 8803, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, odjeljak IV.A.3.a.i, par. 2898.

Hrvata koji su raseljeni iz Opština iz tačke 1 Optužnice i manjeg broja genocidnih djela koja su nad njima počinjena.¹⁹⁷⁴ Prema tvrdnji tužilaštva, Pretresno vijeće je zbog takvog pristupa ignorisalo činjenicu da raseljavanja velikih razmjera počinjena uporedo s relativno manjim brojem djela genocida: (i) govore u prilog zaključku o postojanju genocidne namjere (a ne protiv njega); i (ii) pojačavaju destruktivni učinak djela u osnovi genocida.¹⁹⁷⁵

725. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće zbog svog "pojednostavljenog numeričkog" pristupa ignorisalo nekoliko drugih faktora koji pokazuju postojanje genocidne namjere, uključujući: (i) nasilne i traumatične okolnosti u kojima su izvršena raseljavanja; (ii) protivpravne i destruktivne uslove zatočenja u kojima su držana raseljena lica; i (iii) uništavanje kulturnih i vjerskih objekata koje je pratilo napade.¹⁹⁷⁶ Ono takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir destruktivni učinak koji su raseljavanja imala na dugoročnu sposobnost ciljanih grupa bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata da opstanu kao "zasebni i odvojeni" entiteti.¹⁹⁷⁷

726. Karadžić odgovara da Pretresno vijeće nije stavilo težište samo na neposredno fizičko uništenje i tvrdi da je ono prilikom donošenja zaključka da spis ne govori u prilog zaključku o postojanju genocidne namjere uzelo u obzir i druga kažnjiva djela, kao što su prisilno raseljavanje, uslovi zatočenja, uništavanje vjerskih i kulturnih objekata, seksualno nasilje i ciljanje vođa.¹⁹⁷⁸

727. Žalbeno vijeće primjećuje da se argumentima tužilaštva prvenstveno osporava ocjena iz paragrafa 2624 Prvostepene presude, koji je citiran gore u tekstu. Žalbeno vijeće podsjeća da je namjera da se uništi grupa kao takva ograničena "područje[m] aktivnosti i kontrole počinitelaca" i

---

¹⁹⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 80, 82, 83, 85, 103, 114-125. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 104-113; Replika tužilaštva, par. 41; T. 24. april 2018. str. 286, 287, 290.

¹⁹⁷⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 115, 116, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2624, 2625. V. takođe Replika tužilaštva, par. 45-48; T. 24. april 2018. str. 286, 287.

¹⁹⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 115, 117, 118.

¹⁹⁷⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 117-121. V. takođe Replika tužilaštva, par. 54. Tužilaštvo tvrdi da su razmjere ubijanja ili genocidnih djela relevantan faktor za izvođenje zaključka o postojanju genocidne namjere, međutim, da "uska" usredsređenost na taj faktor, uz isključivanje drugih, predstavlja grešku. T. 24. april 2018. str. 287.

¹⁹⁷⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 80, 85, 114, 117, 122-124; Replika tužilaštva, par. 46, 48, 49. Tužilaštvo ističe da se za namjeru fizičkog i biološkog uništenja ciljane grupe ne traži namjera da se uništi svaki pripadnik te grupe ili dio grupe, već namjera da se uništi dalje fizičko postojanje pripadnika grupe kao zajednice. U tom smislu, ponašanje kojim se pripadnicima grupe ne nanosi tjelesna povreda može doprinijeti fizičkom uništenju zajednice ako preživjeli pripadnici grupe više ne mogu funkcionisati kao članovi zajednice ili se obnoviti kao zajednica. V. Replika tužilaštva, par. 41; T. 24. april 2018. str. 286-290. Tužilaštvo tvrdi da način na koji su srpske snage izvele masovno protjerivanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Opština iz tačke 1 Optužnice ilustruje da je protjerivanje korišteno kao sredstvo da se obezbijedi fizičko uništenje zajednice i stoga pokazuje da je postojala genocidna namjera. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 128. V. takođe T. 24. april 2014. str. 290-293. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće, međutim, žrtve podijelilo u dvije kategorije – direktne žrtve genocidnih djela i žrtve prisilnog raseljavanja – i da se usredsredilo samo na neposredne žrtve koje su, na primjer, ubijene ili bile izložene seksualnom nasilju. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 122, 123. Tužilaštvo tvrdi da je taj neprimjereni pristup genocidnoj namjeri uticao na način na koji je Pretresno vijeće ocijenilo izjave i ponašanje Karadžića i drugih članova udruženog zločinačkog poduhvata. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125. Ta tvrdnja se ocjenjuje u nastavku. V. odjeljak IV.C.2 dolje.

¹⁹⁷⁸ Karadžićev odgovor, par. 134, 135, 151-160.

"doseg[om] [počinilaca]".¹⁹⁷⁹ U odsustvu neposrednih dokaza o genocidnoj namjeri, "razmjere počinjenih zločina" su jedan od nekoliko faktora relevantnih za utvrđivanje postojanja genocidne namjere,¹⁹⁸⁰ a činjenica da je više pripadnika ciljane grupe moglo biti, na primjer, ubijeno, ali nije, može upućivati na to da ne postoji *dolus specialis* koji se traži za dokazivanje takve namjere.¹⁹⁸¹

728. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće stavilo neprimjereni naglasak na dokaze o neposrednom fizičkom uništenju kada je ocjenjivalo genocidnu namjeru u vezi s obrascem zločina u Opštinama iz tačke 1 Optužnice. Pretresno vijeće je podsjetilo da se ponašanje koje ne predstavlja djela genocida može uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja genocidne namjere.¹⁹⁸² Pored toga, kada je ocjenjivalo *mens rea* za genocid, Pretresno vijeće je dalo opširan prikaz kriminalnog ponašanja počinjenog nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima koje je dovelo do neposrednog fizičkog uništenja, kao i ostalog ponašanja za koje tužilaštvo tvrdi da bi uticalo na dugoročni opstanak ciljanih grupa.¹⁹⁸³ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće postupilo u okviru prava i svojih diskrecionih ovlaštenja kada je prilikom donošenja ocjene o tome da li je genocidna namjera dokazana izvelo kontrast između broja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su raseljeni i onih koji su bili žrtve ponašanja koje ulazi u okvir člana 4(2) Statuta MKSJ-a.¹⁹⁸⁴

729. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da se iz paragrafa koji prethode zaključku u paragrafu 2624 Prvostepene presude vidi da je Pretresno vijeće opširno razmotrilo nasilne okolnosti u kojima su izvršena raseljavanja, protivpravne i destruktivne uslove zatočenja u kojima su držana raseljena lica i uništavanje kulturnih i vjerskih objekata koje je pratilo napade koji su doveli do raseljavanja.¹⁹⁸⁵ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir djela seksualnog nasilja, ciljano ubijanje i drugo ponašanje koje je moglo imati uticaja na dugoročni opstanak bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao takvih.¹⁹⁸⁶ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće smatra da tužilaštvo naprosto nudi alternativno tumačenje spisa, pri čemu ne pokazuje da je Pretresno vijeće, u datim okolnostima, moralo da izvede zaključak, kao jedini razuman, da je postojala genocidna namjera.

¹⁹⁷⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 13.

¹⁹⁸⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 246; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Presuda, 11. juli 2013., par. 80.

¹⁹⁸¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 42.

¹⁹⁸² V. Prvostepena presuda, par. 553 ("Konvencija o genocidu i međunarodno običajno pravo zabranjuju samo fizičko i biološko uništenje ljudske grupe, ali ne i napade na kulturne i vjerske objekte ili simbole te grupe. Međutim, iako ti napadi možda ne predstavljaju djela u osnovi genocida, oni se ipak mogu smatrati dokazom namjere da se fizički uništi grupa. Samo prisilno premještanje nije dovoljno da pokaže namjeru da se 'uništi' neka grupa, ali predstavlja relevantan faktor prilikom ukupnog ocjenjivanja činjenica od strane Vijeća.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹⁹⁸³ V. Prvostepena presuda, par. 2614-2622. Žalbeno vijeće smatra neuvjerljivim argumente tužilaštva da Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir zaključke koji su doneseni ranije u Prvostepenoj presudi.

¹⁹⁸⁴ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 41, 42.

730. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, odbacuje argumente tužilaštva da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešnu definiciju genocidne namjere i da je pogriješilo kada je zaključilo da na osnovu zločina počinjenih u Opštinama iz tačke 1 Optužnice nije dokazano postojanje genocidne namjere.

(c) Navodne greške vezane za genocidnu namjeru u vezi s opštinom Prijedor

731. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće, nakon što je u vezi sa svim Opštinama iz tačke 1 Optužnice na kumulativnoj osnovi konstatovalo da nije dokazana genocidna namjera, pogriješilo kada, s obzirom na argumente koje je tužilaštvo iznosilo tokom cijelog postupka, nije, pojedinačno, utvrdilo da li je genocidna namjera dokazana u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Prijedor.¹⁹⁸⁷ Alternativno, tužilaštvo tvrdi da je, ako se Prvostepena presuda čita kao da "sadrži implicitni negativni zaključak u vezi s genocidnom namjerom u pojedinačnim Opštinama iz tačke 1 Optužnice", Pretresno vijeće pogriješilo jer nije dalo obrazloženje.¹⁹⁸⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da genocidna namjera nije dokazana pogriješilo u analizi relevantnih dokaza i konstatacija.¹⁹⁸⁹

732. Karadžić odgovara da je teza tužilaštva na suđenju bila da zločini počinjeni u svim Opštinama iz tačke 1 Optužnice uzeti kumulativno – a ne u opštini Prijedor pojedinačno – predstavljaju genocid.¹⁹⁹⁰ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće u potpunosti razmotrilo dokaze relevantne za ocjenu genocidne namjere u vezi s opštinom Prijedor i da ishod ne bi bio drugačiji da

¹⁹⁸⁵ V. Prvostepena presuda, par. 2616-2622 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 2616-2622 i reference koje se tamo navode.

¹⁹⁸⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85, 87-92, 129-139. V. takođe Replika tužilaštva, par. 28, 33.

¹⁹⁸⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85, 93. V. takođe Replika tužilaštva, par. 31. Tužilaštvo uzgred tvrdi da Pretresno vijeće svoju obavezu da iznese obrazloženje takođe nije ispunilo kada nije donijelo zaključke o postojanju genocidne namjere i za svaku od ostalih Opština iz tačke 1 Optužnice kao ni za Prijedor. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 93; Replika tužilaštva, par. 31.

¹⁹⁸⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 129-139. V. takođe Replika tužilaštva, par. 58. Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo takođe tvrdi da ponašanje u drugim Opštinama iz tačke 1 Optužnice daje dalju potporu za zaključak o postojanju genocidne namjere. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 129, fusnote 474, 476, 485, 492, 493, 503, 505, 508, 509, 512, 513, 515, 518-520, 526, 527. Međutim, tužilaštvo tvrdi da događaji u opštini Prijedor predstavljaju najjasniji primjer genocidne namjere, posebno s obzirom na tri jedinstvena faktora: (i) ogromne razmjere genocidnih djela vezanih za zatočenje više od 30.000 Muslimana i Hrvata u logorima Omarska, Keraterm i Trnopolje; (ii) silovanje, zlostavljanje, maltretiranje i užasne uslove zatočenja kojima su bili izloženi žene, djeca i stariji u Trnopolju i koji su izazivali strašan strah i psihičku traumu; i (iii) uzimanje na metu uglednih pripadnika grupe iz prijedorske muslimanske zajednice koji su izdvajani za pogubljenja, mučenje i zlostavljanje. T. 24. april 2018. str. 290-293, 295, 296, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1587, 1596, 1740, 1744, 1749, 1753, 1766, 1793, 1830, 1831, 1851.

¹⁹⁹⁰ Karadžićev odgovor, par. 98-101, 104, 106, 111. S tim u vezi, Karadžić sugerije da je Pretresno vijeće podsjetilo na tvrdnje tužilaštva – i da ih je ocijenilo – onako kako su one iznesene u vezi s opštinom Prijedor. Karadžićev odgovor, par. 98, 99. Karadžić dalje tvrdi da ne postoji pravni izvor za tvrdnju da su pretresna vijeća dužna izolovati sve razne opštine u optužnici i donositi "ocjenu o genocidu optužnicu po optužnicu". T. 24. april 2018. str. 301.

je spis bio ocijenjen u vezi s tom opštinom pojedinačno.¹⁹⁹¹ Karadžić zaključuje da Pretresno vijeće nije propustilo da iznese obrazloženje.¹⁹⁹²

733. Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u tome što je Pretresno vijeće genocidnu namjeru ocijenilo na osnovu svih Opština iz tačke 1 Optužnice ne iznoseći zaseban zaključak za opštinu Prijedor.¹⁹⁹³ S obzirom na formulacije upotrijebljene u Optužnici,¹⁹⁹⁴ kao i u pretpretresnom¹⁹⁹⁵ i završnom podnesku tužilaštva,¹⁹⁹⁶ Pretresno vijeće nije bilo dužno da navede zaseban zaključak u vezi s *mens rea* za opštinu Prijedor. Pretresno vijeće je događaje u opštini Prijedor ocijenilo na isti način na koji je tužilaštvo istaklo njihovu važnost – kao "ključni primjer" genocidnog karaktera zločina koji su počinjeni širom Opština iz tačke 1 Optužnice.¹⁹⁹⁷ Kao što je gore rečeno, Pretresno vijeće je zaključilo da u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice nije dokazana genocidna namjera. Shodno tome, odbacuju se argumenti tužilaštva vezani za propust da se u vezi s tim presudi i iznese obrazloženje.¹⁹⁹⁸

734. Prelazeći na tvrdnju tužilaštva da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni genocidne namjere u vezi s opštinom Prijedor,¹⁹⁹⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir,

¹⁹⁹¹ Karadžićev odgovor, par. 98, 100-102, 107-115.

¹⁹⁹² Karadžićev odgovor, par. 114.

¹⁹⁹³ Upućivanje tužilaštva na Drugostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Simatović* kao na osnovu za tvrdnju da je Pretresno vijeće moralo donijeti zaključke o *mens rea* u vezi s genocidom konkretno za opštinu Prijedor je neuvjerljivo. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Stanišić i Simatović*, Žalbeno vijeće MKSJ-a je smatralo da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije donijelo tražene zaključke o elementima odgovornosti u vezi s relevantnim udruženim zločinačkim poduhvatom, koji su bili ključni za ocjenu *mens rea* okrivljenih u vezi s tim vidom odgovornosti. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 86-88. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je donijelo zaključke o svim elementima odgovornosti u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om i nije propustilo da razmotri relevantne elemente genocida. V. npr. Prvostepena presuda, par. 2571-2626 (genocid), 2627-3525 (sveobuhvatni UZP).

¹⁹⁹⁴ V. Optužnica, par. 36-40.

¹⁹⁹⁵ V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 27.

¹⁹⁹⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 573, 587, 588.

¹⁹⁹⁷ Uporedi Prvostepenu presudu, par. 2589 ("Prema tvrdnjama tužilaštva, obrazac zločina u opštinama iz tačke 1 Optužnice, pri čemu tužilaštvo kao ključni primjer uzima Prijedor, pokazuje namjeru da se uništi samo postojanje zajednica bosanskih Hrvata i bosanskih Muslimana u opštinama iz tačke 1 Optužnice i da se spriječi mogućnost da se one rekonstituišu.") (oznake za fusnote unutar citata izostavljene) sa Završnim pretresnim podneskom tužilaštva, par. 583 ("Iako se isti opšti obrazac zločina desio u svim opštinama navedenim u tački 1 Optužnice, korisno je usredsrediti se na jednu opštinu kako bi se ilustrovalo koliko je to bilo daleko od 'pukog' prisilnog premještanja i koliko jasno krivična djela u osnovi pokazuju Karadžićevu namjeru da djelimično uništi grupu. U Prijedoru [...]."), 591 ("Ako se faktori znatnosti primijene na samo jednu od opština navedenih u tački 1 Optužnice, vidi se da je muslimansko stanovništvo Prijedora 1991. bilo gotovo 25 posto veće od muslimanskog stanovništva Srebrenice u vrijeme genocida 1995. godine [...]."); T. 29. septembar 2014. str. 47567 (g. Tieger: "Ovdje iznosim priču nekih od mnogobrojnih žrtava sveobuhvatnog UZP-a, posebno dr. Sadikovića, ali žrtve su bile i čitave zajednice, posebni i odvojeni dijelovi zajednica bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata; na primjer, Prijedor"), 47579 (g. Tieger: "Samo da se vratim na Prijedor i da se, ilustracije radi, na to usredsredim [...].").

¹⁹⁹⁸ Iz razloga navedenih gore, Žalbeno vijeće odbacuje i tvrdnju tužilaštva da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje kada nije donijelo konkretne zaključke o postojanju genocidne namjere i za svaku od ostalih Opština iz tačke 1 Optužnice kao ni za Prijedor.

¹⁹⁹⁹ Žalbeno vijeće je svjesno činjenice da su argumenti tužilaštva izneseni u okviru podosnove 3(D) njegovog žalbenog podneska, gdje tužilaštvo, na osnovu obrasca počinjenih zločina i s obzirom na izjave i ponašanje članova udruženog zločinačkog poduhvata, tvrdi da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata posjedovali genocidnu

između ostalog, sljedeće: (i) uspostavljanje srpskih institucija 1991. i 1992.; (ii) uvriježenost propagande protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata; (iii) preuzimanje vlasti od strane srpskih snaga 30. aprila 1992. i događaje usmjerene protiv nesrba koji su uslijedili neposredno nakon toga; (iv) napad na pretežno muslimanska sela i njihovo uništavanje; (v) ubijanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata i njihovo zatočenje, tokom kojeg su zatočenici bili izloženi čestom i teškom premlaćivanju, silovanju i seksualnom nasilju ili su ubijani; (vi) uništavanje džamija i katoličkih crkava od strane srpskih snaga; (vii) protjerivanje nesrba iz opština; i (viii) činjenicu da je 1995. stanovništvo opštine Prijedor činilo približno 92 posto bosanskih Srba, pet posto bosanskih Muslimana i jedan posto bosanskih Hrvata.²⁰⁰⁰ Pretresno vijeće je te zaključke ocijenilo zajedno sa sličnim obrascem zločina u raznim drugim Opštinama iz tačke 1 Optužnice i zaključilo da se nije uvjerilo da je postojala genocidna namjera da se unište dijelovi grupa bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u tim opštinama.²⁰⁰¹

735. Žalbeno vijeće napominje da se većina tvrdnji koje tužilaštvo iznosi u okviru ove žalbene osnove oslanja na činjenične zaključke Pretresnog vijeća vezane za zvjerstva počinjena nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima u opštini Prijedor. Tužilaštvo ne osporava način na koji je Pretresno vijeće ocijenilo dokaze na kojima počivaju ti činjenični zaključci, već daje alternativno tumačenje spisa. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće ignorisalo relevantne dokaze ili učinak svojih konstatacija ili pak da je moralo izvesti zaključak, kao jedini razuman, da je u vezi s krivičnim djelima u osnovi počinjenim u opštini Prijedor postojala genocidna namjera.²⁰⁰²

736. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, odbacuje tvrdnju tužilaštva da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni genocidne namjere u vezi s opštinom Prijedor.

---

namjeru. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 126-146. Bez obzira na organizaciju svoje analize, Žalbeno vijeće je te argumente razmotrilo cjelovito.

²⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 2620, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1578-1582, 1592, 1593, 1596-1603, 1618, 1619, 1621, 1628, 1631, 1637, 1638, 1647, 1657, 1666, 1669, 1677, 1681, 1682, 1684, 1692, 1700-1703, 1715, 1717, 1735, 1738, 1747, 1774, 1778, 1781, 1803, 1815, 1832, 1847, 1861, 1871, 1877, 1885, 1896, 1897, 1902, 1913. Na jednom drugom mjestu u Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće je napomenulo da su 1991. godine 43,9 posto stanovnika Prijedora činili bosanski Muslimani, 42,3 posto bosanski Srbi, a 5,6 posto bosanski Hrvati. V. Prvostepena presuda, par. 1574.

²⁰⁰¹ Prvostepena presuda, par. 2624, 2625.

²⁰⁰² Ova analiza se u istoj mjeri odnosi na tvrdnje tužilaštva da ponašanje u drugim Opštinama iz tačke 1 Optužnice pokazuje da je postojala genocidna namjera, s obzirom na cjelovito razmatranje okolnosti koje su prevladavale u drugim opštinama mimo Prijedora. V. npr. Prvostepena presuda, par. 2616-2619, 2621, 2622.

(d) Zaključak

737. Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku u ocjeni obrasca zločina u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice.

2. Navodne greške u ocjenjivanju ponašanja i izjava

738. Pretresno vijeće je ocijenilo izjave i ponašanje Karadžića i drugih članova sveobuhvatnog UZP-a i utvrdilo da se nije uvjerilo da mu ti dokazi, čak ni kada se sagledaju u kontekstu obrasca zločina, omogućuju da zaključi da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su te osobe imale namjeru da unište grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u Opštinama iz tačke 1 Optužnice kao takve.²⁰⁰³

739. Tužilaštvo tvrdi da je "uski" koncept genocidne namjere koji je primijenilo Pretresno vijeće uticao na njegovu ocjenu izjava koje su davali Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata.²⁰⁰⁴ Tužilaštvo takođe osporava ocjenu koju je Pretresno vijeće dalo u vezi s: (i) Karadžićevim "staln[im] upućivanje[m]" na nepravde nanesene Srbima kroz istoriju i genocid koji je nad njima počinjen u Drugom svjetskom ratu²⁰⁰⁵ i njegovim izjavama u kojima se "stalno nagovještavalo" uništenje grupa bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata,²⁰⁰⁶ (ii) izjavama koje su davali članovi sveobuhvatnog UZP-a kao što su Mladić, Šešelj i Biljana Plavšić u kojima su iznošeni stavovi slični Karadžićevim i iz kojih se vidjela zajednička genocidna namjera;²⁰⁰⁷ i (iii) izjavama koje su Mladić i Biljana Plavšić dali u Prijedoru, te s Karadžićevim unapređenjem Sime Drljače, koji je vršio nadzor nad logorima i pod čijom komandom su bili ljudi koji su odgovorni za genocidna djela počinjena u toj opštini.²⁰⁰⁸ Prema tvrdnji tužilaštva, Pretresno vijeće nije ocijenilo

²⁰⁰³ Prvostepena presuda, par. 2605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 2595-2604, 2634-2903.

²⁰⁰⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće te dokaze razmotrilo u kontekstu obrasca zločina i konstatovalo da izjave o nestajanju, eliminaciji, uništenju ili "mogućem izumiranju" bosanskih Muslimana "ne omogućavaju da se zaključi" da su članovi udruženog zločinačkog poduhvata imali namjeru da "fizički uništ[e]" te grupe. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 2599, 2601, 2605. Tužilaštvo, međutim, tvrdi da "cjelovito razmatranje" izjava i ponašanja članova udruženog zločinačkog poduhvata odgovornih za obrazac zločina, sagledanih u ispravnom pravnom okviru, navodi na jedini razuman zaključak da su Karadžić i drugi članovi udruženog zločinačkog poduhvata imali i dijelili genocidnu namjeru. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125, 126, 140-146.

²⁰⁰⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 141.

²⁰⁰⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 142. V. takođe Replika tužilaštva, par. 66.

²⁰⁰⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 143.

²⁰⁰⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 144. V. takođe Replika tužilaštva, par. 68.

"stvarni destruktivni učinak" tih izjava, koji potvrđuje zaključak da su članovi sveobuhvatnog UZP-a dijelili genocidnu namjeru.²⁰⁰⁹

740. Karadžić odgovara da je Pretresno vijeće ispravno razmotrilo ponašanje i izjave njega i drugih članova sveobuhvatnog UZP-a i da je postupilo potpuno u skladu sa svojim diskrecionim ovlaštenjima kada je konstatovalo da genocidna namjera nije dokazana.²⁰¹⁰ On u odgovoru dalje tvrdi da su te izjave bile ocijenjene u drugim predmetima pred MKSJ-om i da je u svima njima konstatovano da u vezi sa zločinima počinjenim u Opštinama iz tačke 1 Optužnice nije postojala genocidna namjera.²⁰¹¹

741. Žalbeno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, odbacilo tvrdnju tužilaštva da je Pretresno vijeće u svojoj ocjeni obrasca zločina primijenilo "uski" koncept genocidne namjere.²⁰¹² U skladu s tim, ono odbacuje i tvrdnju da je Pretresno vijeće, na osnovu toga, primijenilo pogrešno tumačenje prava prilikom ocjenjivanja izjava i ponašanja Karadžića i drugih članova sveobuhvatnog UZP-a.

742. Prelazeći na konkretne prigovore, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće eksplicitno uzelo u obzir izjave i ponašanje o kojima se govori u tvrdnjama tužilaštva. S tim u vezi, Pretresno vijeće je napomenulo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba stalno omalovažavali bosanske Muslimane i bosanske Hrvate i prikazivali ih kao svoje istorijske neprijatelje, te da je sve to dovelo do pogoršanja etničkih napetosti u Bosni i Hercegovini.²⁰¹³ Pretresno vijeće je bilo mišljenja da su te izjave imale efekt "ostvarivanja cilja etničke podjele", ali da one ne pokazuju da je postojala namjera da se "fizički uništi" dio grupa bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata.²⁰¹⁴ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir Karadžićeve krajnje huškačke javne govore u kojima se zagovaralo "nestajanj[e]", "uništenj[e]", "nestan[ak]", "eliminacij[a]" i "izumiranje[e]" bosanskih Muslimana.²⁰¹⁵ Nakon što je te izjave ocijenilo "n[e] [...] u izolaciji, nego je uzelo u obzir

---

²⁰⁰⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 145, 146; T. 24. april 2018. str. 308-310. Tužilaštvo tvrdi da je, pored tih izjava, Karadžić koristio svoju "jedinstvenu" moć i vlast nad počiniocima za ohrabivanje činjenja zločina putem odvratanja pažnje od onog što se stvarno dešavalo, daljeg raspirivanja mržnje na nacionalnoj osnovi, namjernog propusta da suzbije rasprostranjeni kriminalitet dok međunarodna zajednica za njega nije saznala, kao i nagrađivanjem i unapređivanjem policajaca u Prijedoru za koje je znao da su učestvovali u zločinima. V. T. 24. april 2018. str. 309, 310.

²⁰¹⁰ Karadžićev odgovor, par. 190-200.

²⁰¹¹ Karadžićev odgovor, par. 192-194. V. takođe T. 24. april 2018. str. 301-305.

²⁰¹² V. odjeljak IV.C.1(b) gore.

²⁰¹³ Prvostepena presuda, par. 2596.

²⁰¹⁴ Prvostepena presuda, par. 2598.

²⁰¹⁵ Prvostepena presuda, par. 2599. Izjave koje je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir uključivale su govore koje je Karadžić održao u oktobru 1991. u Skupštini Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i u julu 1992. u Skupštini bosanskih Srba. V. Prvostepena presuda, par. 2600, 2601, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2675 (gdje se navodi da je Karadžić govorio o "autostrad[i] pakla" i prijetio ratom ako interesi bosanskih Srba budu ignorisani i ako bosanski Muslimani budu tražili nezavisnost Bosne i Hercegovine), dokazni predmet D92, str. 86 (gdje je Karadžić izjavio da je sukob bio podjaren da bi nestali bosanski Muslimani i u nastavku rekao: "[Mi moramo] da srpski narod

sveukupni kontekst u kojem su one date",²⁰¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da su one davane "uglavnom kao upozorenje bosanskim Muslimanima da ne idu putem traženja nezavisnosti" i "da će, ako to učine, izbiti rat koji će dovesti do velikog krvoprolića".²⁰¹⁷ Pretresno vijeće je navelo da se nije uvjerilo da te izjave pokazuju da je Karadžić namjeravao da fizički uništi dio grupa bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata kao takvih.²⁰¹⁸

743. Pretresno vijeće je isto tako ocijenilo izjave koje su davali Šešelj, Mladić i Biljana Plavšić, uključujući one na koje se poziva tužilaštvo.²⁰¹⁹ Ono je smatralo da, uprkos krajnje huškačkim formulacijama koje te izjave sadrže, s obzirom na kontekst u kom su date, iz dokaza ne proizlazi da je jedini razuman zaključak taj da je namjera bila da se bosanski Muslimani i/ili bosanski Hrvati fizički unište, nego da se odvoje i presele s teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo.²⁰²⁰

744. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, prilikom ocjenjivanja genocidne namjere, nije govorilo o izjavama koje su Mladić i Biljana Plavšić dali u Prijedoru.²⁰²¹ Međutim, podsjećajući da se polazi od pretpostavke da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi,²⁰²² i čitajući Prvostepenu presudu kao cjelinu,²⁰²³ Žalbeno vijeće primjećuje da su ti dokazi razmotreni na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi.²⁰²⁴ Naposlijetku, kad je riječ o unapređenju Drljače, koji je osnovao logor Omarska u Prijedoru, Pretresno vijeće u svojoj ocjeni genocidne namjere nije govorilo ni o tim dokazima. Međutim, ti dokazi su razmotreni na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi, gdje je Pretresno vijeće konstatovalo da je Karadžić svjesno nagrađivao ili unapređivao svoje potčinjene koji su počinili zločine, što pokazuje da nije mario za kriminalne aktivnosti usmjerene protiv nesrba tokom sukoba "sve dok su bili ispunjavani ključni

---

spasimo na njegovim etničkim, pa onda i istorijskim prostorima [...] Mi [bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima] u toj državi koju gradimo moramo obezbijediti sva prava koja mi imamo, pod uslovom da nisu neprijateljski raspoloženi i prema nama i da ostave oružje.").

²⁰¹⁶ Prvostepena presuda, par. 2599, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 2675, 2766, 2789, 2810, 2864, 2870, 3272, 3273.

²⁰¹⁷ Prvostepena presuda, par. 2599.

²⁰¹⁸ Prvostepena presuda, par. 2599-2601. Žalbeno vijeće ima u vidu tvrdnje tužilaštva da je Karadžić u privatnim telefonskim razgovorima vođenim krajem 1991. upozorio da će bosanski Muslimani, između ostalog, "nesta[ti] sa lica zemlje", "potpuno nestat[i]", ako i dalje budu tražili nezavisnost. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 142, fusnote 546-549. Iako se u ocjeni genocidne namjere koju je Pretresno vijeće dalo u paragrafima 2599 i 2600 Prvostepene presude ne govori izričito o tim dokazima, Prvostepena presuda pokazuje da ih je Pretresno vijeće uzelo u obzir prilikom donošenja zaključaka o genocidnoj namjeri. V. Prvostepena presuda, par. 2595, 2677, 2678, 2680.

²⁰¹⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 143, fusnote 550-557, i Prvostepena presuda, par. 2602-2604, 2657, 2662-2664, 2669, 2706, 2727, 2771, 2798, 2832, 3329.

²⁰²⁰ Prvostepena presuda, par. 2602, 2603.

²⁰²¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 144, gdje se upućuje na dokazni predmet P1360.

²⁰²² V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 163; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 215; Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 20; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 75; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

²⁰²³ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 62; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 329, 453. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 643, 1523, 1927, 2106, 2901.

ciljevi bosanskih Srba".²⁰²⁵ Žalbno vijeće se stoga nije uvjerilo da je Pretresno vijeće ignorisalo te dokaze ili da je moralo zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu ponašanja Karadžića i drugih članova sveobuhvatnog UZP-a, kao i na osnovu obrasca zločina počinjenih u opštini Prijedor, onaj o postojanju genocidne namjere.

745. Osim što tvrdi da izjave i ponašanje pokazuju "stvarni destruktivni učinak obrasca zločina na ciljane zajednice" i potvrđuju Karadžićevu genocidnu namjeru,²⁰²⁶ tužilaštvo ne pokazuje na koji način je ocjena Pretresnog vijeća bila pogrešna ili nerazumna. Dokazi o etničkoj pristrasnosti, koliko god ona bila vrijedna osude, ne dokazuju nužno postojanje genocidne namjere.²⁰²⁷ Izjave kojima se ne poziva izričito na fizičko uništenje grupe mogu predstavljati dokaz genocidne namjere, ali izjave počinilaca moraju se tumačiti i ocjenjivati u odgovarajućem kontekstu.²⁰²⁸ Prvostepena presuda pokazuje da je Pretresno vijeće slijedilo taj pristup. S obzirom na gore navedeno, Žalbno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, ne može zaključiti da je, na osnovu izjava i ponašanja na koje upućuje tužilaštvo, razuman presuditelj o činjenicama morao izvesti zaključak, kao jedini razuman, da ponašanje i izjave Karadžića i drugih članova sveobuhvatnog UZP-a pokazuju da je postojala namjera da se u Opštinama iz tačke 1 Optužnice unište grupe bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao takve.

3. Zaključak

746. Na osnovu gore navedenog, Žalbno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, odbija osnovu 3 žalbe tužilaštva.

---

²⁰²⁴ V. Prvostepena presuda, fusnote 200, 9024, 9334.

²⁰²⁵ Prvostepena presuda, par. 3432, 3433.

²⁰²⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125, 140, 145.

²⁰²⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 52.

²⁰²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 52.

V. ŽALBE NA KAZNU

A. Uvod

747. Pretresno vijeće je Karadžiću izreklo jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 40 godina po osuđujućim presudama za genocid, progon, istrebljivanje, ubistvo, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo, terorisanje, protivpravne napade na civile i uzimanje talaca kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.²⁰²⁹ Prilikom odmjeravanja kazne, Pretresno vijeće je uzelo u obzir težinu Karadžićevih krivičnih djela, otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, kazne izrečene u povezanim predmetima pred MKSJ-om, opštu praksu izricanja zatvorskih kazni u bivšoj Jugoslaviji, kao i vrijeme koje je Karadžić već proveo u pritvoru.²⁰³⁰

748. Na osnovu člana 24 Statuta MKSJ-a i pravila 101(B) Pravilnika MKSJ-a, pretresna vijeća prilikom odmjeravanja kazne moraju uzeti u obzir sljedeće faktore: (1) težinu krivičnog djela ili ukupnost kažnjivog ponašanja; (2) lične prilike osuđene osobe; (3) opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji; i (4) otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.²⁰³¹

749. Žalbeno vijeće podsjeća da su postupci po žalbi na kaznu, kao i postupci po žalbi na prvostepenu presudu, žalbeni postupci *stricto sensu*; oni su korektivne prirode, a ne suđenje *de novo*.²⁰³² Prilikom odmjeravanja primjerene kazne, pretresna vijeća imaju široka diskreciona ovlaštenja koja proizlaze iz njihove obaveze da individualiziraju kaznu kako bi odgovarala ličnim prilikama optuženog i težini zločina.²⁰³³ U pravilu, Žalbeno vijeće će kaznu preinačiti samo ako je pretresno vijeće napravilo "primjetnu grešku" u primjeni svojih diskrecionih ovlaštenja ili ako nije postupilo u skladu s mjerodavnim pravom.²⁰³⁴ Strana koja osporava kaznu je ta koja mora da pokaže kako je pretresno vijeće prilikom izricanja kazne prekoračilo svoja diskreciona

---

²⁰²⁹ Prvostepena presuda, par. 6070-6072.

²⁰³⁰ V. Prvostepena presuda, par. 6045-6070.

²⁰³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3203; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1099; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1960. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 179.

²⁰³² Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3204; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1100; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 408.

²⁰³³ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3204; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1100; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 255.

²⁰³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3204; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1100; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3349; Drugostepena presuda u predmetu

ovlaštenja.²⁰³⁵ Da bi pokazao da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku u primjeni svojih diskrecionih ovlaštenja, žalilac mora pokazati da je pretresno vijeće pridalo težinu vanjskim ili irelevantnim faktorima, propustilo da prida težinu ili dovoljnu težinu relevantnim faktorima, napravilo očiglednu grešku u vezi s činjenicama na koje je primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja ili donijelo odluku koja je toliko nerazumna ili očigledno nepravedna da Žalbeno vijeće može zaključiti da pretresno vijeće nije ispravno primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja.²⁰³⁶

750. I Karadžić²⁰³⁷ i tužilaštvo²⁰³⁸ su uložili žalbe na kaznu zatvora u trajanju od 40 godina koju je izreklo Pretresno vijeće. Žalbeno vijeće će razmotriti njihove žalbe, kao i to kako će zaključci Žalbenog vijeća uticati na Karadžićevu kaznu.

B. Karadžićeva žalba na presudu o kazni (osnove 47-50)

751. Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da konstatuje nekoliko olakšavajućih okolnosti.²⁰³⁹ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da njegov motiv za sklapanje sporazuma s američkim zvaničnikom, Richardom Holbrookeom (dalje u tekstu: Sporazum s Holbrookeom), nije relevantan i, stoga, nije smatralo da njegovo krivično gonjenje pred MKSJ-om predstavlja kršenje tog sporazuma, a time i njegovih prava.²⁰⁴⁰ Karadžić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva ne predstavljaju olakšavajuću okolnost i da mu ta kršenja nisu nanijela štetu, posebno s obzirom na to da je zbog tih kršenja Pretresno vijeće bilo primorano da naloži obustavljanje suđenja na 14 sedmica, što je dovelo do nepotrebnog odgađanja njegovog postupka.²⁰⁴¹ Napokon, Karadžić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da zaključi da njegova

---

Tolimir, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 255.

²⁰³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3204; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1100; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1961.

²⁰³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1100; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 627; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1962; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 255.

²⁰³⁷ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 15, 16; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 846-856; Karadžićeva replika, par. 256, 257.

²⁰³⁸ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 24, 25; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 148-180; Replika tužilaštva, par. 69-75.

²⁰³⁹ V. Karadžićeva najava žalbe, str. 15, 16; Karadžićev žalbeni podnesak, par. 846-856; Karadžićeva replika, par. 256, 257.

²⁰⁴⁰ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 846, 848. U svojoj replici, Karadžić upućuje na nacionalnu sudsku praksu kako bi potkrijepio svoj argument da je kršenjem sporazuma o nepokretanju krivičnog gonjenja prekršeno konkretno pravo. Karadžićeva replika, par. 257, fusnota 507, gdje se upućuje na *Santobello v. New York*, 404 U.S. 257, 262 (1971).

²⁰⁴¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 849, 850. U replici, Karadžić tvrdi da on ne snosi nikakvu odgovornost za odgađanje postupka, do kojeg je došlo zbog toga što je tužilaštvo prekršilo obavezu objelodanjivanja. Karadžićeva replika, par. 257. Mada priznaje da je odgađanje postupka trajalo relativno kratko, on tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da tu okolnost uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost. Karadžićeva replika, par. 257.

nepripremljenost za rat, teškoće s kojima se suočavao u vršenju komandovanja i dobro ponašanje tokom rata predstavljaju olakšavajuće okolnosti.²⁰⁴²

752. Tužilaštvo odgovara da Karadžićeva odluka da se povuče iz javnog života, koja je motivisana sopstvenim interesima, nipošto nije primjerena kao olakšavajući faktor i da on nije pokazao da je time što je, kako on tvrdi, prekršen navodni element nepokretanja krivičnog postupka iz Sporazuma s Holbrookeom prekršeno bilo koje pravo.²⁰⁴³ Tužilaštvo dalje tvrdi da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće na bilo koji način zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je odbacilo argumente da je Karadžić pretrpio štetu zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva ili da je postupak bio nepotrebno odgađan.²⁰⁴⁴ Što se tiče Karadžićevih argumenata o njegovoj nepripremljenosti za rat, teškoćama s kojima se suočavao u vršenju komandovanja i dobrom ponašanju tokom rata, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razmotrilo relevantne dokaze koji govore tome u prilog i da je ispravno zaključilo da ti faktori nisu olakšavajući, s obzirom na izuzetnu težinu Karadžićevih krivičnih djela, ključnu ulogu koju je odigrao u njihovom činjenju i njegovu vlast nad snagama bosanskih Srba i političkim i državnim organima bosanskih Srba.²⁰⁴⁵

753. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće prilikom odmjeravanja primjerene kazne mora razmotriti sve olakšavajuće okolnosti, ali da ima znatna diskreciona ovlaštenja prilikom utvrđivanja šta predstavlja olakšavajuću okolnost i koju težinu eventualno treba pridati faktorima koje je identifikovalo kao olakšavajuće.²⁰⁴⁶ Postojanje olakšavajućih faktora ne podrazumijeva automatski smanjenje kazne niti sprečava izricanje neke konkretne kazne.²⁰⁴⁷

754. Što se tiče Karadžićevih argumenata u vezi s navodnim kršenjem sporazuma o nepokretanju krivičnog gonjenja, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo Sporazum s Holbrookeom²⁰⁴⁸ i to što se Karadžić iz dva razloga poziva na njega: (i) da bi dokazao svoj dobar karakter i ponašanje poslije sukoba; i (ii) da bi zatražio pravno sredstvo zbog kršenja njegovih prava

---

²⁰⁴² Karadžićev žalbeni podnesak, par. 851, 853-855. V. takođe Karadžićeva replika, par. 256. Karadžić navodi da su ti faktori bili uvažavani kao olakšavajuće okolnosti u drugim predmetima. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 855, fusnote 1168, 1169.

²⁰⁴³ Odgovor tužilaštva, par. 494.

²⁰⁴⁴ Odgovor tužilaštva, par. 495, 496. Tužilaštvo dalje tvrdi da mjere da se ispravi navodna šteta koja je nastala zbog kršenja obaveze objelodanjivanja ne bi automatski trebale dovesti do smanjenja kazne, posebno zbog izuzetne težine Karadžićevih krivičnih djela i ličnih okolnosti. Odgovor tužilaštva, par. 497.

²⁰⁴⁵ Odgovor tužilaštva, par. 498.

²⁰⁴⁶ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1130; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3394; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 265.

²⁰⁴⁷ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3394; Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, par. 265 i reference koje se tamo navode.

²⁰⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 6053-6057.

koje je posljedica njegovog krivičnog gonjenja pred MKSJ-om, što predstavlja navodno kršenje tog sporazuma.²⁰⁴⁹ Pretresno vijeće je zaključilo da je Karadžićeva odluka da podnese ostavku na javne funkcije u julu 1996. imala "pozitivan uticaj na uspostavljanje mira i stabilnosti" u Bosni i Hercegovini i regionu i utvrdilo je da to predstavlja olakšavajuću okolnost.²⁰⁵⁰ Pretresno vijeće je takođe ispitalo dokaze o tome da je Karadžić pristao na to da podnese ostavku na javne funkcije kako ne bi bio krivično gonjen pred MKSJ-om,²⁰⁵¹ ali je smatralo da razlozi za njegovu odluku da podnese ostavku nisu relevantni za utvrđivanje olakšavajućih okolnosti prilikom odmjeravanja kazne.²⁰⁵²

755. Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u ovom pristupu. Žalbeno vijeće podsjeća da je Žalbeno vijeće MKSJ-a 12. oktobra 2009. donijelo odluku u kojoj je zaključilo da, čak i da je Sporazum s Holbrookeom predviđao da Karadžić neće biti krivično gonjen pred MKSJ-om, "njime ne bi bila ograničena nadležnost [MKSJ-a], on ne bi ni na koji drugi način bio obavezujući za [MKSJ] i ne bi pokrenuo primjenu doktrine povrede postupka".²⁰⁵³ Žalbeno vijeće MKSJ-a uzelo je u obzir da je jedna od temeljnih svrha međunarodnih sudova da okončaju nekažnjivost i obezbijede da teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava budu krivično gonjena i kažnjena.²⁰⁵⁴ Shodno tome, ono je zaključilo da osobe optužene za takve zločine "ne mogu legitimno očekivati da bi imale imunitet od krivičnog gonjenja" i da Karadžićeva "očekivanj[a] u pogledu nekažnjivosti ne predstavljaju izuzetak od ovog pravila".²⁰⁵⁵ Prema tome, Pretresno vijeće je ispravno postupilo kad nije uzelo u obzir navodni sporazum o nepokretanju krivičnog gonjenja prilikom ocjenjivanja olakšavajućih okolnosti. Žalbeno vijeće nalazi da u odnosu na ovo pitanje Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku.

756. Što se tiče Karadžićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir kao olakšavajući faktor to što je tužilaštvo kršilo obavezu objelodanjivanja, Pretresno vijeće je zaključilo da broj takvih kršenja ne predstavlja olakšavajuću okolnost i da praksa objelodanjivanja od strane tužilaštva nema nikakvog uticaja na primjerenu kaznu.²⁰⁵⁶ Pretresno vijeće je takođe

---

²⁰⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 6053, fusnota 20648, gdje se upućuje na Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3379-3406. V. Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3400-3406.

²⁰⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 6057.

²⁰⁵¹ V. Prvostepena presuda, par. 6056.

²⁰⁵² Prvostepena presuda, par. 6057.

²⁰⁵³ *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.4, Odluka po Karadžićevoj žalbi na odluku Pretresnog vijeća u vezi s navodnim sporazumom s Holbrookeom, 12. oktobar 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 12. oktobra 2009.), par. 54.

²⁰⁵⁴ Odluka od 12. oktobra 2009., par. 52.

²⁰⁵⁵ Odluka od 12. oktobra 2009., par. 52.

²⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 6063.

podsjetilo da zbog kršenja obaveze objelodanjivanja Karadžiću nije nanesena šteta i da je ono preduzelo mjere kako bi zaštitilo pravo optuženog na pravično suđenje.²⁰⁵⁷

757. Žalbeno vijeće podsjeća da je ranije odbacilo Karadžićevu žalbu koja se odnosila na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s kršenjima obaveze objelodanjivanja i nanesenom štetom, uključujući i navodno nepotrebno odgađanje postupka zbog prakse tužilaštva u vezi s objelodanjivanjem.²⁰⁵⁸ Konkretno, Žalbeno vijeće je zaključilo da nalozi Pretresnog vijeća da se postupak prekine zbog prakse tužilaštva u vezi s objelodanjivanjem nisu doveli do nepotrebnog odgađanja postupka, budući da je svrha tih prekida isključivo bila da se uspostavi ravnoteža između Karadžićevog prava na suđenje bez nepotrebnog odgađanja i na odgovarajuće vrijeme i uslove za pripremu odbrane.²⁰⁵⁹ S obzirom na gore navedeno i imajući na umu široka diskreciona ovlaštenja koje pretresna vijeća imaju prilikom utvrđivanja šta predstavlja olakšavajuću okolnost, Žalbeno vijeće smatra da Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo da kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva smatra olakšavajućim faktorima.

758. Što se tiče navodnog propusta Pretresnog vijeća da uzme u obzir Karadžićevu nepripremljenost za rat i nedostatak kontrole tokom rata, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito primilo na znanje njegove argumente, ali je zaključilo da to što on navodno nije bio obučen i pripremljen za rat ne predstavlja olakšavajući faktor, s obzirom na zaključke do kojih je došlo o njegovoj vlasti nad snagama bosanskih Srba i relevantnim političkim i državnim organima.²⁰⁶⁰ Karadžić svojom tvrdnjom da je on bio "psihijatar i pjesnik, bez ikakve vojne obuke"²⁰⁶¹ zanemaruje opširne zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj vlasti nad snagama bosanskih Srba²⁰⁶² i njegovoj centralnoj ulozi u četiri udružena zločinačka poduhvata.²⁰⁶³ S obzirom na široka diskreciona ovlaštenja koja pretresna vijeća imaju u utvrđivanju toga šta predstavlja olakšavajuću

²⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 6063.

²⁰⁵⁸ V. odjeljak III.A.4(b) gore. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da se Karadžić poziva na praksu MKSR-a kako bi iznio argument da sva kršenja, bez obzira na stepen štete, zahtijevaju odgovarajuće pravno sredstvo. V. Karadžićev žalbeni podnesak, par. 849, fusnota 1156, gdje se upućuje na Odluku u predmetu *Rwamakuba* od 13. septembra 2007., par. 24, *Laurent Semanza protiv tužioca*, predmet br. ICTR-97-20-A, Odluka, 31. maj 2000. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 6. jula 2001.), par. 125. Žalbeno vijeće smatra da Karadžić pogrešno tumači sudsku praksu. Karakter i oblik uspješnog pravnog sredstva trebaju biti srazmjerni težini pretrpljene štete. Nadalje, u situacijama u kojima kršenje nije uzrokovalo suštinsku štetu optuženom, uvažavanje da je kršenje izvršeno može se smatrati djelotvornim pravnim sredstvom. V. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 42. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je nastupila šteta zbog toga što je tužilaštvo kršilo obavezu objelodanjivanja i, s obzirom na mjere koje je Pretresno vijeće odredilo kako bi spriječilo nastanak svake takve štete, okolnosti predmeta na koje Karadžić upućuje razlikuju se od okolnosti njegovog predmeta.

²⁰⁵⁹ V. odjeljak III.A.4(b) gore.

²⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 6053, 6064.

²⁰⁶¹ Karadžićev žalbeni podnesak, par. 855; Karadžićev završni pretresni podnesak, par. 3417.

²⁰⁶² V. npr. Prvostepena presuda, par. 3157, 3160, 3167, 3168, 3177, 4891, 5848, 5850.

²⁰⁶³ V. npr. Prvostepena presuda, par. 3505, 3524, 4891, 4937-4939, 5831, 5849, 5992, 5993, 5996-6010, 6046-6050.

okolnost, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada prilikom razmatranja olakšavajućih faktora nije pridalo težinu njegovim argumentima da je bio nepripremljen za rat i da nije imao kontrolu tokom rata.

759. Što se tiče Karadžićevih argumenata u vezi s njegovim dobrim ponašanjem tokom rata, Žalbeno vijeće podsjeća da to može biti relevantan faktor kod odmjeravanja kazne,²⁰⁶⁴ ali da dobar karakter ili ponašanje osuđene osobe često imaju malu težinu prilikom određivanja kazne.²⁰⁶⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Karadžićev argument s tim u vezi, podsjetilo na relevantnu sudsku praksu i zaključilo da, s obzirom na težinu njegovih krivičnih djela i njegovu centralnu ulogu u njima, ne "smatra da njegovo ponašanje tokom rata na bilo koji način predstavlja olakšavajući faktor".²⁰⁶⁶ Žalbeno vijeće takođe podsjeća na zaključke Pretresnog vijeća da je Karadžićevo učešće bilo ključno za krivična djela počinjena u realizaciji četiri udružena zločinačka poduhvata, kao i na zaključak, u jednom slučaju, da je njegov "doprinos bio u tolikoj mjeri bitan da bez njegove podrške, u stvari, ne bi ni moglo doći do napada SRK-a na civile".²⁰⁶⁷ S obzirom na gore navedeno, Karadžić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada prilikom razmatranja olakšavajućih faktora nije pridalo težinu njegovom argumentu o dobrom ponašanju tokom rata.

760. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija u cijelosti osnove 47 do 50 Karadžićeve žalbe.

C. Žalba tužilaštva na kaznu (osnova 4)

761. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće zloupotrijebio svoje diskreciono ovlaštenje kada je izreklo kaznu zatvora u trajanju od 40 godina i traži da se Karadžićeva kazna poveća na kaznu doživotnog zatvora.²⁰⁶⁸ Tužilaštvo tvrdi da kazna u trajanju od 40 godina ne odražava zaključke samog Pretresnog vijeća ni njegovu analizu težine Karadžićevih zločina i odgovornosti za najveći i najteži skup zločina koji su ikad pripisani jednoj osobi pred MKSJ-om.²⁰⁶⁹ Tužilaštvo, između

²⁰⁶⁴ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1821; Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 296; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816.

²⁰⁶⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 296 i reference koje se tamo navode.

²⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 6036, 6053, 6064.

²⁰⁶⁷ V. Prvostepena presuda, par. 4891. V. takođe npr. Prvostepena presuda, par. 3505, 3524, 4937-4939, 5831, 5849, 5992, 5993, 5996-6010, 6046-6050.

²⁰⁶⁸ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 24, 25; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 148-180; Replika tužilaštva, par. 69-75. V. takođe T. 24. april 2018. str. 295.

²⁰⁶⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 148-151, 153, 155-172. V. takođe T. 24. april 2018. str. 295. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu svojim sopstvenim zaključcima u vezi s izuzetnom težinom Karadžićevih krivičnih djela i njegovom "ključnom" ili "odlučujućom" ulogom u jednom od tri glavna udružena

ostalog, tvrdi da Pretresno vijeće nije uvažilo preporuku tužilaštva da mu se izrekne doživotna kazna²⁰⁷⁰ i da praksa odmjeravanja kazne u uporedivim i "povezanim predmetima" pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kada je izreklo kaznu zatvora u trajanju od 40 godina.²⁰⁷¹ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni otežavajućih²⁰⁷² i olakšavajućih faktora.²⁰⁷³

762. Karadžić odgovara da Pretresno vijeće nije bilo primorano da izrekne obaveznu kaznu doživotnog zatvora²⁰⁷⁴ i da je poređenje kazni iz drugih predmeta od ograničene koristi.²⁰⁷⁵ Karadžić dalje tvrdi da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni otežavajućih i olakšavajućih faktora.²⁰⁷⁶

763. Nakon što je izložilo sudsku praksu u vezi s odmjeravanjem kazne²⁰⁷⁷ i uzelo u obzir faktore relevantne za odmjeravanje kazne,²⁰⁷⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je kazna zatvora u trajanju od 40 godina opravdana, "posebno kad se u obzir uzmu obim i razmjere teških zločina za koje je [Karadžić] proglašen odgovornim i njegovu centralnu ulogu u činjenju tih zločina".²⁰⁷⁹

764. Prilikom ocjene težine Karadžićevih krivičnih djela, Pretresno vijeće je konstatovalo da ona "spadaju među najstrašnije zločine u međunarodnom krivičnom pravu i obuhvataju istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti i genocid".²⁰⁸⁰ Pretresno vijeće je podsjetilo na svoje zaključke da je Karadžić, u periodu od oktobra 1991. do 30. novembra 1995., učestvovao u sveobuhvatnom UZP-u da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s teritorije na koju su bosanski Srbi

---

zločinačka poduhvata, u kojima je, kako je utvrđeno, bio učesnik. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 149, 155, 158, 159, 168. V. takođe T. 24. april 2018. str. 295.

²⁰⁷⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 169, 171.

²⁰⁷¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 149, 164-166, 172; Replika tužilaštva, par. 71.

²⁰⁷² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 152, 173-175.

²⁰⁷³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 152, 159, 176-179. V. takođe T. 24. april 2018. str. 310, 311. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Karadžićevu odluku iz 1996. da podnese ostavku na svoje javne funkcije priznalo kao olakšavajuću okolnost i kada nije u obzir uzelo njegove razloge za to. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 178. V. takođe T. 24. april 2018. str. 310, 311. S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da to što je Karadžić, motivisan sopstvenim interesima, pokušao da dobije imunitet od krivičnog gonjenja ne pokazuje dobar karakter ili namjeru da se iskupi za svoje protivpravno ponašanje. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 178, 179. V. takođe Replika tužilaštva, par. 75.

²⁰⁷⁴ Karadžićev odgovor, par. 210.

²⁰⁷⁵ Karadžićev odgovor, par. 215, 216. V. takođe Karadžićev odgovor, par. 217, 218.

²⁰⁷⁶ V. Karadžićev odgovor, par. 221-229. Što se tiče olakšavajućih faktora, Karadžić odgovara da se ne može osporiti zaključak Pretresnog vijeća da je njegova ostavka 1996. imala pozitivan uticaj na uspostavljanje mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini i regionu. Prema njegovom mišljenju, trebalo bi podsticati uspostavljanje mira i bezbjednosti, kao jedan od širih ciljeva međunarodnog krivičnog pravosuđa, i Pretresno vijeće je ispravno pridalo težinu njegovoj ostavci i uzelo je u obzir kao olakšavajući faktor. V. Karadžićev odgovor, par. 227-229; T. 24. april 2018. str. 300.

²⁰⁷⁷ V. Prvostepena presuda, par. 6025-6044.

²⁰⁷⁸ V. Prvostepena presuda, par. 6045-6069.

²⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 6070.

²⁰⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 6046-6050.

polagali pravo u opštinama širom Bosne i Hercegovine.²⁰⁸¹ Za zločine počinjene u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om, Pretresno vijeće je Karadžiću izreklo osuđujuće presude za progon, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti (prema prvom obliku udruženog zločinačkog poduhvata), kao i za progon, istrebljivanje i ubistvo kao zločine protiv čovječnosti i ubistvo kao kršenja zakona ili običaja ratovanja (prema trećem obliku udruženog zločinačkog poduhvata).²⁰⁸² Pretresno vijeće je takođe podsjetilo da je Karadžić, u periodu od aprila 1992. do oktobra 1995., učestvovao u UZP-u vezanom za Sarajevo s ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva provođenjem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja.²⁰⁸³ U vezi s ovim udruženim zločinačkim poduhvatom, Karadžiću su izrečene osuđujuće presude za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, kao i za ubistvo, terorisanje i protivpravne napade na civile kao kršenja zakona ili običaja ratovanja (prema prvom obliku udruženog zločinačkog poduhvata).²⁰⁸⁴ Nadalje, Pretresno vijeće je podsjetilo da je Karadžić 1995. učestvovao u UZP-u vezanom za Srebrenicu da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice²⁰⁸⁵ i da su mu izrečene osuđujuće presude za genocid, progon, istrebljivanje i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (prema prvom obliku udruženog zločinačkog poduhvata).²⁰⁸⁶ U vezi s tim udruženim zločinačkim poduhvatom, Pretresno vijeće je Karadžiću kao nadređenom takođe izreklo osuđujuće presude za progon i istrebljivanje kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.²⁰⁸⁷ Naposljetku, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoj zaključak

---

²⁰⁸¹ Prvostepena presuda, par. 6047. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3447, 3462, 3463, 3464, 3505, 3511, 3512, 3524, 5996, 6002-6007.

²⁰⁸² Prvostepena presuda, par. 3521, 3524, 5996, 6002-6007, 6022, 6047. Pretresno vijeće je primijetilo da za krivična djela istrebljivanja i ubistva kao zločina protiv čovječnosti nije dopušteno izreći kumulativne osuđujuće presude i stoga je izreklo osuđujuće presude samo za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti za konkretne incidente u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om "koji se preklapaju". V. Prvostepena presuda, par. 6023, 6024, fusnota 20574. Žalbeno vijeće podsjeća da je djelimično odobrilo, uz suprotno mišljenje sudije Joensena, osnovu 31 Karadžićeve žalbe, u vezi s određenim krivičnim djelima počinjenim u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om. V. par. 474, 475 gore. Žalbeno vijeće će u odjeljku niže u tekstu razmotriti uticaj te odluke. V. odjeljak V.D dolje.

²⁰⁸³ Prvostepena presuda, par. 6048. V. takođe Prvostepena presuda, par. 4644, 4647-4649, 4676, 4678, 4707, 4708, 4891, 4892, 4932, 4936-4939, 5997.

²⁰⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 4939, 5997, 6004, 6005, 6008, 6009.

²⁰⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 6049. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5724, 5731, 5736, 5737, 5739-5745, 5810, 5811, 5814, 5821, 5822, 5831, 5849, 5998.

²⁰⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 6049. V. Prvostepena presuda, par. 5849, 5998, 6001-6005, 6007. Što se tiče UZP-a vezanog za Srebrenicu, Pretresno vijeće je napomenulo da su ubistvo i istrebljivanje kao zločini protiv čovječnosti "nedopustivo kumulativni" i nije izreklo osuđujuće presude za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, budući da su ti incidenti bili "obuhvaćen[i]" istrebljivanjem kao zločinom protiv čovječnosti. V. Prvostepena presuda, par. 6023, 6024, fusnota 20574. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5607-5621. Žalbeno vijeće podsjeća da je djelimično odobrilo, uz suprotno mišljenje sudije Joensena, osnovu 31 Karadžićeve žalbe, u vezi s određenim krivičnim djelima počinjenim u vezi sa UZP-om vezanim za Srebrenicu. V. par. 474, 475 gore.

²⁰⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 5837, 5848, 5850, 5998, 6002-6005. Što se tiče UZP-a vezanog za Srebrenicu, Pretresno vijeće je napomenulo da su ubistvo i istrebljivanje kao zločini protiv čovječnosti nedopustivo kumulativni i nije izreklo osuđujuće presude za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, budući da su ti incidenti bili obuhvaćeni istrebljivanjem kao zločinom protiv čovječnosti. V. Prvostepena presuda, par. 5607-5621, 6022-6024, fusnota 20574.

da je Karadžić, u periodu od 25. maja do juna 1995., učestvovao u UZP-u vezanom za taoce sa svrhom uzimanja Pripadnika UN-a za taoce kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od vazdušnih napada na vojne ciljeve bosanskih Srba.²⁰⁸⁸ U vezi s ovim udruženim zločinačkim poduhvatom, Pretresno vijeće je Karadžiću izreklo osuđujuću presudu za krivično djelo uzimanja talaca kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (prema prvom obliku udruženog zločinačkog poduhvata).²⁰⁸⁹

765. Prilikom procjene stepena i oblika Karadžićevog učešća, Pretresno vijeće je izričito istaklo Karadžićevu "centralnu ulogu" i doprinos udruženim zločinačkim poduhvatima, i konkretno konstatovalo sljedeće: (i) u sveobuhvatnom UZP-u, kao predsjednik *Republike Srpske* i vrhovni komandant njene vojske, Karadžić je bio "na najvišem položaju vlasti i da je u tom poduhvatu odigrao ključnu ulogu" tako što je promovisao ideologiju razdvajanja na nacionalnoj osnovi i mržnju, osnivao institucije koje su korištene u ostvarenju cilja tog zajedničkog plana i stvorio klimu nekažnjivosti; (ii) u UZP-u vezanom za Sarajevo, Karadžićev doprinos je bio "u tolikoj mjeri bitan da bez njegove podrške, u stvari, ne bi ni moglo doći do napada SRK-a na civile"; i (iii) u UZP-u vezanom za Srebrenicu, kao "jedina osoba" u *Republici Srpskoj* koja je imala moć da spriječi snage bosanskih Srba da premjeste muškarce, bosanske Muslimane, u Zvornik da bi ih tamo ubile, Karadžić je naredio njihovo prebacivanje i na taj način "pristao na provođenje jedne sistematske, organizovane operacije ubistva širokih razmjera i omogućio tu operaciju".²⁰⁹⁰

766. Žalbeno vijeće shvata da tužilaštvo ne osporava činjenične zaključke Pretresnog vijeća u vezi s težinom krivičnih djela, već da, zapravo, tvrdi da je kazna izrečena Karadžiću "očigledno neadekvatna" i nerazumna s obzirom na "težinu njegovih zločina koja je bez presedana".²⁰⁹¹ Uzimajući u obzir zaključke Pretresnog vijeća koji bacaju svjetlo na razmjere Karadžićevih zločina, Žalbeno vijeće se slaže s ovim stavom tužilaštva. Mada je potpuno svjesno diskrecionog ovlaštenja Pretresnog vijeća prilikom odmjeravanja kazne, Žalbeno vijeće smatra da kazna zatvora u trajanju od 40 godina nije adekvatan odraz izuzetne težine Karadžićevih zločina, kao ni njegovog centralnog i ključnog učešća u četiri udružena zločinačka poduhvata, koji su se odvijali u periodu od preko četiri godine i pokrili veliki broj opština u Bosni i Hercegovini.

767. Nepodudaranje između težine Karadžićevih zločina i njegove kazne zatvora u trajanju od 40 godina očigledno je kad se Karadžićevi zločini i kazna uporede s kaznama doživotnog zatvora izrečenim Tolimiru, Beari, Popoviću i Galiću za njihovu odgovornost za samo neznatan broj

---

²⁰⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 6050. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5962, 5973, 5992, 5993, 5999.

²⁰⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 5993, 6010.

²⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 6046-6049.

krivičnih djela koja je počinio Karadžić. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije izričito uzelo u obzir te predmete prilikom odmjeravanja Karadžićeve kazne.²⁰⁹² Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća nemaju obavezu da izričito porede predmet jednog optuženog s predmetom drugog.²⁰⁹³ Štaviše, ustaljena je praksa da svaki pojedini predmet sadrži mnoštvo varijabli, počev od broja i vrste počinjenih zločina do ličnih prilika pojedinca.²⁰⁹⁴ Međutim, "razlika između kazni izrečenih u sličnim predmetima može da se smatra 'hirovitom ili preteranom' i da, shodno tome, opravdava intervenciju Žalbenog veća, samo 'ukoliko prevazilazi *razumne* omjere kazni izrečenih u sličnim okolnostima za ista krivična djela".²⁰⁹⁵

768. Žalbeno vijeće napominje da je Tolimir, pomoćnik komandanta i načelnik Sektora za bezbjednosno-obavještajne poslove Glavnog štaba VRS koji je bio neposredno podređen Mladiću, osuđen za genocid, udruživanje radi vršenja genocida, istrebljivanje, progon i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja za svoje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu 1995. da se prisilno presele i ubiju bosanski Muslimani iz Srebrenice i Žepe.²⁰⁹⁶ Pretresno vijeće MKSJ-a izreklo je Tolimiru kaznu doživotnog zatvora.²⁰⁹⁷ U žalbenom postupku, uprkos tome što je djelimično poništilo njegove osuđujuće presude, Žalbeno vijeće MKSJ-a je potvrdilo ostale osuđujuće presude, uključujući genocid, i potvrdilo Tolimirovu kaznu doživotnog zatvora.²⁰⁹⁸

769. Tolimirov potčinjeni,²⁰⁹⁹ Beara, načelnik Uprave za bezbjednost Glavnog štaba VRS, osuđen je za genocid, istrebljivanje i progon kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao

²⁰⁹¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, 148-172, 180; Replika tužilaštva, par. 69-72. V. takođe T. 24. april 2018. str. 295.

²⁰⁹² Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir samo kazne izrečene Biljani Plavšić (11 godina) i Momčilu Krajišniku (20 godina) koje je odbrana kao svoje argumente iznijela na suđenju. V. Prvostepena presuda, par. 6066, 6067.

²⁰⁹³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3340; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 443.

²⁰⁹⁴ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3341; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3400; Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 298. Glavna odgovornost pretresnog vijeća je da kaznu prilagodi ličnim okolnostima optuženog. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3341; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3400, 3453, 3512; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093; Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 298.

²⁰⁹⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3340; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 949 i reference koje se tamo navode.

²⁰⁹⁶ V. Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 1, 2, 82, 83, 1040, 1071, 1093-1095, 1128, 1129, 1144, 1154, 1216, 1224, 1225, 1227, 1239. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 2, 5, 649.

²⁰⁹⁷ V. Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 1242.

²⁰⁹⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 634, 648, 649. Prema mišljenju Žalbenog vijeća MKSJ-a, "u svjetlu samih tih osuđujućih presuda za genocid, Žalbeno vijeće smatra da Tolimirova odgovornost ne opravdava preinaku njegove kazne". Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 648.

²⁰⁹⁹ V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1090, 1202. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 648; Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 1127.

kršenje zakona ili običaja ratovanja za svoje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu ubistva vojno sposobnih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice u julu 1995.²¹⁰⁰ Pretresno vijeće MKSJ-a smatralo je da je Beara bio "pokretačka sila poduhvata ubistva i centralna ličnost u organizovanju i provođenju genocida" u Srebrenici, i zaključilo da je "u njegovom slučaju primjerena jedino doživotna kazna zatvora".²¹⁰¹ U žalbenom postupku, uprkos tome što je djelimično ukinulo njegove osuđujuće presude u odnosu na ubistvo šest bosanskih Muslimana u blizini Trnova, Žalbeno vijeće MKSJ-a potvrdilo je ostatak Bearinih osuđujućih presuda, uključujući onu za genocid, i potvrdilo njegovu kaznu doživotnog zatvora.²¹⁰²

770. Bearin potčinjeni,²¹⁰³ Popović, načelnik za bezbjednost Drinskog korpusa VRS-a, takođe je osuđen za genocid, istrebljivanje i progon kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja za svoje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu ubijanja vojno sposobnih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice u julu 1995.²¹⁰⁴ Pretresno vijeće MKSJ-a je, uzimajući u obzir da je Popović imao ključnu ulogu u organizaciji i provođenju genocida u Srebrenici i da je "zdušno učestvovao u gotovo svim fazama operacije ubijanja", zaključilo da je "primjerena jedino" kazna doživotnog zatvora.²¹⁰⁵ Žalbeno vijeće MKSJ-a djelimično je poništilo Popovićeve osuđujuće presude u vezi s ubijanjem šest bosanskih Muslimana u blizini Trnova, ali je potvrdilo ostale osuđujuće presude, uključujući onu za genocid, i potvrdilo njegovu kaznu doživotnog zatvora.²¹⁰⁶

771. Galić, *de jure* komandant SRK-a, čiji su pretpostavljeni bili Mladić i Karadžić, proglašen je krivim za djela nasilja, kojima je osnovni cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, kao i za ubistvo i druga nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti zbog toga što je "direktno učestvovao" u počinjenju zločina time što je naredio

---

²¹⁰⁰ V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1072, 1202-1206, 1302, 2105, str. 833. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 3, 4, 2117.

²¹⁰¹ V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1314, 2164, str. 833; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1967, 1972. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2148-2152 (gdje se govori o težini zločina počinjenih u Srebrenici u julu 1995.).

²¹⁰² V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2111, 2117. Žalbeno vijeće MKSJ-a takođe je odobrilo žalbu tužilaštva i izreklo osuđujuću presudu za udruživanje radi vršenja genocida, koju Pretresno vijeće MKSJ-a prethodno nije izreklo na osnovu načela u vezi s kumulativnim osudama. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 555, 557, 2111, 2117; Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, str. 833.

²¹⁰³ V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1090, 1205.

²¹⁰⁴ V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1072, 1090, 1168, str. 832. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 3, 4.

²¹⁰⁵ V. Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2157, str. 832.

²¹⁰⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2110, 2117. Žalbeno vijeće MKSJ-a takođe je odobrilo žalbu tužilaštva i izreklo osuđujuću presudu za udruživanje radi vršenja genocida, koju Pretresno vijeće MKSJ-a prethodno nije izreklo na osnovu načela u vezi s kumulativnim osudama. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 546, 557, 2110, 2117. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, str. 832.

provođenje kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja civila u Sarajevu u periodu od 10. septembra 1992. do 10. avgusta 1994.²¹⁰⁷ Pretresno vijeće MKSJ-a izreklo je Galiću kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.²¹⁰⁸ Žalbeno vijeće MKSJ-a potvrdilo je sve Galićeve osuđujuće presude, ali je poništilo njegovu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina i izreklo mu kaznu doživotnog zatvora.²¹⁰⁹ Time je Žalbeno vijeće MKSJ-a iznijelo stav da je Pretresno vijeće MKSJ-a zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje, budući da kazna zatvora u trajanju od 20 godina izlazi iz okvira raspoloživih kazni i da je njome "potcijenjena težina Galićevog kriminalnog ponašanja".²¹¹⁰

772. U ovom predmetu, Žalbeno vijeće primjećuje da su zaključci Pretresnog vijeća da je Galić bio imenovani učesnik UZP-a vezanog za Sarajevo,²¹¹¹ a da su Tolimir,²¹¹² Beara,²¹¹³ i Popović²¹¹⁴ podržavali UZP vezan za Srebrenicu ili su bili njegovi imenovani učesnici. Osim toga, kako je konstatovano gore u tekstu, ti ljudi su bili visoki oficiri VRS-a ili SRK-a, koji su bili pod "vlašću" Karadžića kao predsjednika *Republike Srpske* i vrhovnog komandanta njenih snaga.²¹¹⁵ Činjenica da je Tolimiru, Beari, Popoviću i Galiću izrečena kazna doživotnog zatvora za učešće u samo jednom od četiri udružena zločinačka poduhvata o kojima je riječ u ovom predmetu, kao i činjenica da su oni bili potčinjeni Karadžiću, dodatno pokazuju da je kazna zatvora u trajanju od 40 godina koja je izrečena Karadžiću neadekvatna.

773. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da se kaznom zatvora u trajanju od 40 godina koju je Pretresno vijeće izreklo Karadžiću potcjenjuje izuzetna težina Karadžićeve odgovornosti i njegova ključna uloga u "najstrašnij[im] zločin[ima]" koji su počinjeni tokom cijelog perioda sukoba u Bosni i Hercegovini i koji su se isticali po svojoj "sam[oj] razmjer[i]" i

---

²¹⁰⁷ V. Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 3, 606, 750-752, 769. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 2-4, 454.

²¹⁰⁸ V. Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 769.

²¹⁰⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, str. 185.

²¹¹⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 454-456.

²¹¹¹ V. Prvostepena presuda, par. 4680, 4707, 4708, 4892, 4932, 5997.

²¹¹² Prilikom donošenja zaključka da je zajednički plan da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice razrađen i proveden u uslovima smišljenim da obezbijede što je moguće veću tajnost tog plana, Pretresno vijeće je uzelo u obzir "Tolimirov prijedlog da se zatočenici uklone s lokacija na kojima bi mogli biti viđeni". V. Prvostepena presuda, par. 5734. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir to da je Karadžić bio stalno obavještavan o razvoju situacije na terenu, što je ostvarivano posebno putem referisanja visokih oficira, uključujući i Tolimira, koji je već bio na terenu blizu Srebrenice. V. Prvostepena presuda, par. 5801.

²¹¹³ Pretresno vijeće je zaključilo da je Beara bio učesnik UZP-a vezanog za Srebrenicu. V. Prvostepena presuda, par. 5737, 5830, 5998.

²¹¹⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je Popović bio učesnik UZP-a vezanog za Srebrenicu. V. Prvostepena presuda, par. 5733, 5737, 5830, 5998.

²¹¹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 4885, 4891, 4938, 5821, 6047, 6052.

"sistematsk[oj] okrutnost[i]".²¹¹⁶ U okolnostima ovog predmeta, kazna koju je izreklo Pretresno vijeće toliko je nerazumna i očigledno nepravedna da Žalbeno vijeće može samo zaključiti da Pretresno vijeće nije valjano primijenilo svoje diskreciono ovlaštenje.

774. Žalbeno vijeće konstatuje, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku i zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kad je izreklo kaznu zatvora u trajanju od 40 godina. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, stoga odobrava osnovu 4 žalbe tužilaštva.²¹¹⁷ O učinku ovog zaključka biće riječi dolje u tekstu.

D. Učinak zaključaka Žalbenog vijeća na kaznu

775. Žalbeno vijeće podsjeća da je djelimično odobrilo, uz suprotno mišljenje sudije Joensena i sudije De Prade, osnovu 31 Karadžićeve žalbe i da je, shodno tome, poništilo njegove osuđujuće presude u vezi sa sveobuhvatnim UZP-om u onoj mjeri u kojoj su one bile zasnovane na incidentu 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidentu 20.4 i djelimično incidentu 13.1 iz Priloga B Optužnici, djelimično incidentu 22.5 iz Priloga C Optužnici i incidentu 11.1 iz Priloga E Optužnici.²¹¹⁸ Uprkos tome, Žalbeno vijeće je odbacilo sve druge aspekte Karadžićeve žalbe i potvrdilo njegove ostale osuđujuće presude za genocid, progon, istrebljivanje, ubistvo, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo, terorisanje, protivpravne napade na civile i uzimanje talaca kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, u vezi s njegovim učesćem u sveobuhvatnom UZP-u, UZP-u vezanom za Sarajevo, UZP-u vezanom za Srebrenicu i UZP-u vezanom za taoce.²¹¹⁹ Žalbeno vijeće dalje podsjeća da je odobrilo, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, osnovu 4 žalbe tužilaštva.²¹²⁰

776. Žalbeno vijeće smatra da su poništene osuđujuće presude, koje se odnose na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici, incident 20.4 i djelimično incident 13.1 iz Priloga B Optužnici, djelimično incident 22.5 iz Priloga C Optužnici i incident 11.1 iz Priloga E Optužnici, *de minimis* po karakteru u poređenju s izuzetnom težinom krivičnih djela za koja Karadžić ostaje osuđen. S obzirom na Karadžićev najviši položaj vlasti u *Republici Srpskoj* i vojsci, njegovu ključnu i suštinsku ulogu u četiri udružena zločinačka poduhvata, razmjere i sistematsku okrutnost počinjenih krivičnih djela,

²¹¹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 6046.

²¹¹⁷ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da nije potrebno da se bavi ostalim argumentima tužilaštva u vezi s odmjeravanjem kazne.

²¹¹⁸ V. par. 460, 462, 464, 467, 470, 473-475 gore.

²¹¹⁹ V. par. 30, 42, 64, 108, 133, 153, 166, 186, 192, 202, 214, 224, 241, 268, 282, 292, 299, 307, 316, 324, 344, 357, 421, 437, 445, 475, 509, 521, 555, 587, 623, 633, 644, 661 gore.

²¹²⁰ V. par. 774 gore.

veliki broj žrtava, trajne posljedice koje zbog tih zločina trpe preživjele žrtve, kao i relevantne olakšavajuće i otežavajuće faktore, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, zaključuje da je jedina primjerena kazna u okolnostima ovog predmeta kazna zatvora do kraja Karadžićevog života.

VI. DISPOZITIV

777. Iz gore navedenih razloga, **ŽALBENO VIJEĆE**,

NA OSNOVU člana 23 Statuta i pravila 144 Pravilnika;

IMAJUĆI U VIDU pismene podneske strana u postupku i njihove usmene argumente izložene na žalbenom pretresu održanom 23. i 24. aprila 2018.;

ZASJEDAJUĆI na otvorenoj sjednici;

Djelimično **ODOBRAVA**, uz suprotno mišljenje sudije Joensena i sudije De Prade, Karadžićevu trideset i prvu žalbenu osnovu i **PONIŠTAVA**, uz suprotno mišljenje sudije Joensena i sudije De Prade, Karadžićeve osuđujuće presude u onoj mjeri u kojoj se odnose na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici, incident 20.4 i djelimično incident 13.1 iz Priloga B Optužnici, djelimično incident 22.5 iz Priloga C Optužnici i incident 11.1 iz Priloga E Optužnici;

ODBIJA Karadžićevu žalbu u svim drugim aspektima;

POTVRĐUJE ostale Karadžićeve osuđujuće presude, na osnovu člana 1 Statuta i članova 7(1) i 7(3) Statuta MKSJ-a, za genocid, progon, istrebljivanje, ubistvo, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti, kao i za ubistvo, terorisanje, protivpravne napade na civile i uzimanje talaca kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, u vezi s njegovim učešćem u sveobuhvatnom UZP-u, UZP-u vezanom za Sarajevo, UZP-u vezanom za Srebrenicu i UZP-u vezanom za taoce;

ODOBRAVA, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, četvrtu žalbenu osnovu tužilaštva;

ODBIJA, uz suprotno mišljenje sudije De Prade, žalbu tužilaštva u svim drugim aspektima;

PONIŠTAVA, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, kaznu zatvora u trajanju od 40 godina i **IZRIČE**, uz suprotno mišljenje sudije De Prade i sudije Rose, kaznu doživotnog zatvora, pri čemu se, na osnovu pravila 125(C) i 131 Pravilnika, uračunava vrijeme koje je Karadžić već proveo u pritvoru od hapšenja 21. jula 2008.;

ODLUČUJE da ova Presuda stupa na snagu odmah, na osnovu pravila 145(A) Pravilnika;

NALAŽE da Karadžić, u skladu s pravilima 127(C) i 131 Pravilnika, ostane u pritvoru Mehanizma dok se ne obave pripreme za njegovo prebacivanje u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavna engleska verzija.

_____
/potpis na originalu

sudija Vagn Joensen, predsjedavajući

_____
/potpis na originalu

sudija William H. Sekule

_____
/potpis na originalu

sudija José Ricardo de Prada Solaesa

_____
/potpis na originalu

sudija Graciela Susana Gatti Santana

_____
/potpis na originalu

sudija Ivo Nelson de Caires Batista Rosa

Sudija Vagn Joensen prilaže djelimično suprotno mišljenje i izdvojeno saglasno mišljenje.

Sudija José Ricardo de Prada Solaesa prilaže djelimično suprotno mišljenje.

Dana 20. marta 2019. u Haagu, Nizozemska.

[pečat Mehanizma]

VII. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE I IZDVOJENO SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE JOENSENA

778. Uz dužno poštovanje, izražavam svoje neslaganje sa zaključkom Većine u vezi s osnovom 31 Karadžićeve žalbe. Nadalje, ovoj Presudi prilažem izdvojeno mišljenje u kojem iznosim svoj stav u vezi sa zaključkom koji se odnosi na jedan od dokaznih elemenata u osnovi 40 Karadžićeve žalbe.

A. Djelimično suprotno mišljenje u vezi s osnovom 31

779. U ovoj Presudi, Većina smatra da se Pretresno vijeće nedopustivo oslonilo isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerene dokaze na osnovu pravila 92*bis* ili *quater* prilikom izricanja osuđujućih presuda u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidentima 20.4 i 3.1 iz Priloga B Optužnici, incidentom 22.5 iz Priloga C Optužnici i incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici.²¹²¹ Većina je, stoga, djelimično odobrila osnovu 31 Karadžićeve žalbe i poništila njegove osuđujuće presude u onoj mjeri u kojoj su se one odnosile na te incidente iz priloga Optužnici.²¹²² Mada se slažem s Većinom da postoji znatna količina neprovjerenih dokaza u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidentima 20.4 i 13.1 iz Priloga B Optužnici, incidentom 22.5 iz Priloga C Optužnici i incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici,²¹²³ iz niže navedenih razloga, uz dužno poštovanje ne slažem se sa zaključkom Većine u vezi s osnovom 31 Karadžićeve žalbe.

780. Prije svega, podsjećam da pretresno vijeće nije dužno da objasni svaku fazu svoje analize ili da nepotrebno ponavlja faktore koji se pominju na drugim mjestima u prvostepenoj presudi, te da se svaka prvostepena presuda, prilikom ocjenjivanja zaključaka koji su u njoj navedeni, mora čitati kao cjelina.²¹²⁴ Žalbeno vijeće se i samo u Drugostepenoj presudi izričito oslanjalo na to načelo u vezi s drugim žalbenim osnovama.²¹²⁵ Žalbeno vijeće je takođe potvrdilo pretpostavku da je pretresno vijeće ocijenilo sve relevantne dokaze, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz, i da je, u određenim slučajevima, to uradilo u kontekstu u kojem neke dokaze "nije izričito razmotrilo u Prvostepenoj presudi".²¹²⁶ Konkretno, kada je iznijelo

---

²¹²¹ V. Drugostepena presuda, par. 460-462, 464, 467, 470, 473-475.

²¹²² V. Drugostepena presuda, par. 475, 775, 777.

²¹²³ V. Drugostepena presuda, par. 460-473.

²¹²⁴ V. Drugostepena presuda, par. 563, 702, 721, 744, fusnote 1842, 1872, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Šešelj*, par. 62; Drugostepenu presudu u predmetu *Prlić i drugi*, par. 329, 453; Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 47.

²¹²⁵ V. Drugostepena presuda, par. 363, 563, 702.

²¹²⁶ V. Drugostepena presuda, par. 396, 533, 541, 562, 563, 702, 744, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Šešelj*, par. 101; Drugostepenu presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 187;

analizu osnove 2 i 3 žalbe tužilaštva, Žalbeno vijeće je ispravno ocijenilo da je ona dovoljna ako su dokazi razmotreni u drugim dijelovima Prvostepene presude, oslanjajući se na gore navedeno načelo da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina.²¹²⁷ Uz dužno poštovanje, tvrdim da nema razloga za odstupanje od tih načela u odnosu na osnovu 31 Karadžićeve žalbe.

781. S obzirom na gore navedeno, smatram da, mada Pretresno vijeće nije u svojoj pojedinačnoj analizi relevantnih incidenata navedenih u prilogima Optužnici izričito navelo da se oslonilo na druge dokaze ili zaključke koji potkrepljuju neprovjerene dokaze, taj pristup ne znači nužno da je Pretresno vijeće dokaze u vezi s konkretnim incidentima navedenim u prilogima Optužnici razmatralo u izolaciji. Konkretnije rečeno, kad se Prvostepena presuda čita kao cjelina, očito je da se Pretresno vijeće nije isključivo ili u odlučujućoj mjeri oslonilo na neprovjerene dokaze prilikom izricanja osuđujuće presude Karadžiću na osnovu dotičnih incidenata navedenih u prilogima Optužnici. Naprotiv, Pretresno vijeće je uputilo na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidente 20.4 i 13.1 iz Priloga B Optužnici, incident 22.5 iz Priloga C Optužnici i incident 11.1 iz Priloga E Optužnici kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici prilikom razmatranja da li su dokazani elementi relevantnih krivičnih djela.²¹²⁸ Na primjer, u vezi s Karadžićevom osuđujućom presudom za progon kao zločin protiv čovječnosti, Pretresno vijeće se oslonilo na incidente 27.5 i 22.5 iz Priloga C Optužnici kumulativno s drugim incidentima iz priloga Optužnici kada je opisalo zločine i uslove zatočenja kojima su bili izloženi zatočeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati.²¹²⁹

Drugostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138; Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 163, 1308; Drugostepenu presudu u predmetu *Karempera i Ngirumpatse*, par. 215; Drugostepenu presudu u predmetu *Karera*, par. 20; Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindabahizi*, par. 75; Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

²¹²⁷ V. Drugostepena presuda, par. 702 ("Takvo čitanje Prvostepene presude odstupa od uvriježenih principa da pretresno vijeće nije dužno da objasni svaki korak svog rezonovanja, da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina i da se polazi od pretpostavke da je pretresno vijeće ocijenilo sve relevantne dokaze, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz. Naznaka o zanemarivanju dokaza može postojati ako pretresno vijeće u svom obrazloženju propusti da razmotri neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan za zaključke. Sagledane u tom svjetlu, brojne reference u žalbenom podnesku tužilaštva na zaključke donesene i dokaze na koje se upućuje na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi dovode u pitanje njegov stav da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze ili zaključke kada je zaključilo da u vezi s Opštinama iz tačke 1 Optužnice nisu dokazani elementi koji se traže za primjenu člana 4(2)(c) Statuta MKSJ-a. Shodno tome, ta tvrdnja se odbacuje."), 744 ("Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, prilikom ocjenjivanja genocidne namjere, nije govorilo o izjavama koje su Mladić i Biljana Plavšić dali u Prijedoru. Međutim, podsjećajući da se polazi od pretpostavke da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni, i čitajući Prvostepenu presudu kao cjelinu, Žalbeno vijeće primjećuje da su ti dokazi razmotreni na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi. [...] Žalbeno vijeće se stoga nije uvjerilo da je Pretresno vijeće ignorisalo te dokaze."). U Drugostepenoj presudi se dalje navode slučajevi u kojima je Žalbeno vijeće izvelo zaključke uzimajući u obzir "ukupne dokaze". V. Drugostepena presuda, par. 396, 551, 577.

²¹²⁸ Prvostepena presuda, par. 2448, 2451, 2454, 2486, 2491, 2493, 2507, 2514, 2522, 2542, 5609, 5610, 5615.

²¹²⁹ Pretresno vijeće je uputilo na incident 27.5 iz Priloga C Optužnici zajedno s drugim incidentima iz priloga Optužnici u prilog svojim zaključcima da su neke zatočenike sjekli i boli noževima. V. Prvostepena presuda, par. 2486, gdje se upućuje na incidente 1.2, 6.1, 6.2, 10.1, 20.2, 20.4, 21.2, 25.1, 27.1, 27.4, 27.5 iz Priloga C Optužnici. Pretresno vijeće se oslonilo na incidente 27.5 i 22.5 iz Priloga C Optužnici kada je zaključilo sljedeće: (i) zatočenike su udarali šakama i nogama, i često teško premlaćivali svim mogućim predmetima koje bi pronašli, uključujući lance, pendreke, palice, motke, kundake pušaka, mitraljeze, teške drvene štapove, željezne cijevi, čelične šipke, letve, drvene motke,

Što se tiče Karadžićevih osuđujućih presuda za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, Pretresno vijeće se oslonilo na incidente 20.4 i 13.1 iz Priloga B Optužnici zajedno s drugim incidentima iz priloga Optužnici u vezi sa svojim zaključcima o namjeri počinilaca²¹³⁰ i statusu žrtava.²¹³¹ Nadalje, Pretresno vijeće je uputilo na incident 11.1 iz Priloga E Optužnici zajedno s drugim sličnim događajima u svojim pravnim zaključcima u vezi s ubistvom i istrebljivanjem kao zločinima protiv čovječnosti i ubistvom kao kršenjem zakona ili običaja ratovanja, kada je opisalo okolnosti ubijanja muškaraca, bosanskih Muslimana.²¹³²

782. Sagledano u ovom kontekstu, jasno je da ocjenjivanje dokaza od strane Pretresnog vijeća i njegovi pravni zaključci nisu bili rezultat izolovane analize dokaza na kojima su zasnovani zaključci u vezi s incidentom 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidentima 20.4 i 13.1 iz Priloga B Optužnici, incidentom 22.5 iz Priloga C Optužnici i incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici. Po mom mišljenju, posmatrajući Prvostepenu presudu kao cjelinu, kao što je Žalbeno vijeće učinilo u vezi s drugim žalbenim osnovama, spis pruža dovoljnu potkrepu u vezi s tim događajima, na osnovu obrasca sličnog ponašanja.²¹³³ Osim toga, uz dužno poštovanje, smatram da je Većina

---

debele plastične cijevi, kablove, gumena crijeva, štapove, noge od stolica i mesingane boksera (Prvostepena presuda, par. 2491, *gdje se upućuje na* incidente 2.1, 6.1, 6.2, 7.2, 10.1, 11.2, 15.1, 15.2, 20.2, 20.3, 21.3, 25.1-25.3, 26.1, 26.3, 27.2, 27.4-27.7 iz Priloga C Optužnici); i (ii) zatočenici su takođe podvrgavani verbalnom i psihološkom nasilju i zastrašivanju, uključujući prijetnje da će biti ubijeni (Prvostepena presuda, par. 2493, *gdje se upućuje na* incidente 4.1, 6.1, 6.2, 7.2, 10.1, 10.2, 10.5-15.2, 15.3, 19.2, 20.1, 20.2, 20.4, 21.1, 21.3, 25.2, 25.3, 26.3, 27.1, 27.4-27.6 iz Priloga C Optužnici). Pretresno vijeće je uputilo na incident 22.5 iz Priloga C Optužnici, zajedno s drugim incidentima iz priloga Optužnici, u prilog svojim sljedećim zaključcima: (i) uslove zatočenja karakterisala je nedovoljna ili ograničena dostupnost vode (Prvostepena presuda, par. 2507, *gdje se upućuje na* incidente 1.2, 4.1, 11.1, 17.1, 18.1, 20.2, 20.4, 20.5, 22.1, 22.2, 22.5, 21.3, 25.3 iz Priloga C Optužnici); (ii) srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba zatočili su veliki broj civila bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u zatočeničke objekte u Sanskom Mostu (Prvostepena presuda, par. 2522, *gdje se upućuje na* incidente 22.1-22.5 iz Priloga C Optužnici); i (iii) bosanskim Muslimanima je oduziman novac, lične isprave, nakit i dragocjenosti po dolasku u zatočeničke objekte (Prvostepena presuda, par. 2542, *gdje se upućuje na* incidente 1.2, 6.1, 7.2, 10.1, 15.2, 15.3, 20.2, 20.5, 21.1, 22.5, 25.2, 25.3, 26.3, 27.2, 27.6 iz Priloga C Optužnici).

²¹³⁰ Pretresno vijeće je uputilo na incident 20.4 iz Priloga B Optužnici kad je zaključilo da su žrtve ubijene od strane srpskih snaga tokom zatočenja. V. Prvostepena presuda, par. 2451, *gdje se upućuje na* incidente 2.1, 4.1, 5.1, 10.1, 12.1, 15.1, 15.4, 15.5, 16.2, 18.1, 18.3, 20.1, 20.2, 20.3, 20.4 iz Priloga B Optužnici. Pretresno vijeće je uputilo na incident 13.1 iz Priloga B Optužnici kad je zaključilo da su žrtve umrle od posljedica teškog premlaćivanja od strane srpskih snaga tokom zatočenja. V. Prvostepena presuda, par. 2451, *gdje se upućuje na* incidente 1.4, 2.1, 4.1, 8.1, 12.1, 12.1, 13.1, 15.2, 15.5, 18.1 iz Priloga B Optužnici.

²¹³¹ Pretresno vijeće je uputilo na incidente 13.1 20.4 iz Priloga B Optužnici kada je zaključilo da su žrtve "ubijene nakon što su ih srpske snage zatočile u zatočeničkim objektima koji se navode u prilogima Optužnici". Prvostepena presuda, par. 2454, *gdje se upućuje na* incident 10.8 iz Priloga A Optužnici, incidente 1.1-1.4, 2.1, 4.1, 5.1, 8.1, 10.1, 12.1, 12.2, 13.1, 15.1-15.6, 16.1, 16.2, 18.1-18.3, 20.1-20.4 iz Priloga B Optužnici.

²¹³² V. Prvostepena presuda, par. 5609 (*gdje se upućuje na* incidente 1.1, 3.1, 4.1, 5.1, 6.1, 6.2, 7.1, 7.2, 8.1, 8.2, 9.1, 9.2, 10.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.1, 14.2, 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici), 5610 (*gdje se upućuje na* incidente 4.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.1, 14.2, 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici), 5615 (*gdje se upućuje na* incidente 1.1, 3.1, 4.1, 5.1, 6.1, 6.2, 7.1, 7.2, 8.1, 8.2, 9.1, 9.2, 10.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.1, 14.2, 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici).

²¹³³ Na primjer, Pretresno vijeće je u incidentima 27.5 i 22.5 iz Priloga C Optužnici konstatovalo da su snage bosanskih Srba zlostavljale bosanske Muslimane i bosanske Hrvate zatočene u zatočeničkim objektima, prijetile im, surovo ih tukle i bole ih noževima. Prvostepena presuda, par. 1329-1333, 2019-2024. Zaključci Pretresnog vijeća u vezi s drugim incidentima iz priloga Optužnici otkrivaju da su, u sličnim okolnostima, snage bosanskih Srba na sličan način zlostavljale i izlagale teškim uslovima bosanske Muslimane i bosanske Hrvate zatočene u zatočeničkim centrima u svim

selektivno protumačila relevantne dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo i ne mogu se složiti s tim da iskaz svjedoka o tome da su ubijene dvije osobe nije potkrijepljen forenzičkim dokazima koji potvrđuju smrt jedne od te dvije osobe.²¹³⁴

783. Iz gore navedenih razloga, ne slažem se sa zaključkom Većine da je pokazano da se Karadžićeve osuđujuće presude na osnovu incidenta 27.5 iz Priloga C Optužnici, incidenta 20.4 i 13.1 iz Priloga B Optužnici, incidenta 22.5 iz Priloga C Optužnici i incidenta 11.1 iz Priloga E Optužnici ili bilo kojeg drugog incidenta iz priloga Optužnici, navedenog u ovoj žalbenoj osnovi, oslanjaju isključivo ili u odlučujućoj mjeri na neprovjerene dokaze.

B. Izdvojeno saglasno mišljenje o osnovi 40

784. Na osnovu temeljite analize velikog broja dokaznih elemenata, u Prvostepenoj presudi je van razumne sumnje utvrđeno da je Karadžić pristao na proširenje cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu tako da ona obuhvati ubijanje vojno sposobnih dječaka i muškaraca Muslimana iz Srebrenice, i da je svojim činjenjem i nečinjenjem značajno doprinio tom proširenom cilju.²¹³⁵ Žalbeno vijeće nije našlo nikakve greške u ovim zaključcima.²¹³⁶

Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a, tako što su ih bole noževima ili tukle. V. Prvostepena presuda, par. 2486-2492, 3443-3445. V. takođe Prvostepena presuda, par. 769-780 (incident 6.2 iz Priloga C Optužnici), 889-903 (incident 10.1 iz Priloga C Optužnici), 998-1001 (incident 21.2 iz Priloga C Optužnici), 1009-1021 (incident 21.3 iz Priloga C Optužnici), 1160-1167 (incident 25.1 iz Priloga C Optužnici). Štaviše, u vezi s incidentima 20.4 i B.13.1 iz Priloga B Optužnici, Pretresno vijeće je konstatovalo da su zatočenici u zatočeničkim centrima bili ustrijeljeni od strane srpskih snaga ili su umrli od posljedica teškog premlaćivanja od strane srpskih snaga tokom zatočenja. V. Prvostepena presuda, par. 1347-1349, 2153-2155. Ti zaključci potkrijepljeni su dokazima na kojima su zasnovani zaključci o drugim incidentima iz priloga Optužnici koji se odnose na Opštine iz sveobuhvatnog UZP-a, u kojima je utvrđeno da su srpske snage iz vatrenog oružja ubile zatočenike u drugim zatočeničkim centrima, uključujući civile i borce van borbenog stroja, ili da su zatočenici umrli od posljedica premlaćivanja. V. Prvostepena presuda, par. 2446-2448, 2451, 3443-3445. V. takođe Prvostepena presuda, par. 658-661 (incident 2.1 iz Priloga B Optužnici), 769-780 (incident 4.1 iz Priloga B Optužnici), 812-823 (incident 5.1 iz Priloga B Optužnici), 1168-1170 (incident 18.3 iz Priloga B Optužnici), 1202-1207 (incident 18.1 iz Priloga B Optužnici), 1523-1529 (incident 10.1 iz Priloga B Optužnici), 1757-1768 (incident 15.2 iz Priloga B Optužnici), 1779-1781 (incident 15.4 iz Priloga B Optužnici), 1806-1815 (incident 15.1 iz Priloga B Optužnici), 1824-1829 (incident 15.5 iz Priloga B Optužnici). U vezi s incidentom 11.1 iz Priloga E Optužnici, Pretresno vijeće je zaključilo da su 14. jula 1995., poslije pada Srebrenice, pripadnici snaga bosanskih Srba hicima iz vatrenog oružja ubili dva muškarca, bosanska Muslimana, u blizini mjesta Snagovo. Prvostepena presuda, par. 5477-5481. Zaključci Pretresnog vijeća o drugim incidentima iz priloga Optužnici pokazuju da su, u sličnim okolnostima, snage bosanskih Srba iz vatrenog oružja ubile muškarce Muslimane na području oko Srebrenice tokom istog perioda. V. Prvostepena presuda, par. 5609, 5610, 5615, 5744. V. takođe Prvostepena presuda, par. 5146-5154 (incident 5.1 iz Priloga E Optužnici), 5223-5239 (incident 3.1 iz Priloga E Optužnici), 5287-5291 (incident 4.1 iz Priloga E Optužnici), 5482-5490 (incident 12.1 iz Priloga E Optužnici).

²¹³⁴ Pretresno vijeće je svoje zaključke u vezi s incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici zasnovalo na izjavi svjedoka Mirsada Smajša (Prvostepena presuda, par. 2153-2155, gdje se upućuje na dokazni predmet P43, str. 2, 3). Budući da forenzički dokazi u vezi s incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici potvrđuju smrt Zlatana Salčinovića (Prvostepena presuda, par. 2154, gdje se upućuje na dokazni predmet P4853, str. 89), potkrijepljena je izjava svjedoka Mirsada Smajša, u kojoj se opisuje jedan pojedinačan i konzistentan proces, a ne dva različita incidenta.

²¹³⁵ Prvostepena presuda, par. 5814, 5830, 5831, 5849, 5850, 5851, 5998.

²¹³⁶ Drugostepena presuda, par. 573, 586, 587, 598, 600, 601, 609, 612, 613, 619-623.

785. Žalbeno vijeće je utvrdilo da Pretresno vijeće nije napravilo grešku kada je konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz ukupnih dokaza taj da je Karadžić naredio da se zatočenici prebace u Zvornik.²¹³⁷ Mada se inače slažem s analizom u vezi s ovim pitanjem, želio bih iznijeti svoje mišljenje o zaključku u vezi s jednim od njegovih dokaznih elemenata, naime, presretnutom telefonskom razgovoru koji su Karadžić i Deronjić vodili 13. jula 1995. oko 20:10 sati.²¹³⁸

786. Transkript tog presretnutog telefonskog razgovora pokazuje da je Karadžić, koristeći šifrovane nazive za zatočenike i Bratunac, uputio Deronjića da zatočenike koji su bili držani u Bratuncu prebaci "negdje drugo".²¹³⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Karadžić, tokom presretnutog razgovora, "prenio Deronjiću uputstvo da zatočenike treba prebaciti u Zvornik".²¹⁴⁰ Pretresno vijeće je taj zaključak zasnovalo na iskazu svjedoka tužilaštva Momira Nikolića da je čuo Deronjića kako kasnije, na sastanku s Bearom i drugima, kaže da mu je Karadžić naložio da se svi zatočenici prebace u Zvornik.²¹⁴¹

787. Smatram da razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao da isključi da je na osnovu tih dokaza moguć alternativni razumni zaključak, da se Deronjić na sastanku s Bearom pozvao na Karadžićev autoritet kako bi promovisao svoj lični izbor Zvornika kao najpogodnijeg mjesta za pogubljenja, a da je Karadžić kasnije, na primjer, tokom sastanka s Deronjićem sljedećeg jutra, odobrio taj transfer zatočenika.²¹⁴²

788. Ovaj alternativni zaključak je u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da se "Vijeće stoga uvjerilo da je naređenje optuženog da se muškarci, bosanski Muslimani, odvedu iz Srebrenice omogućilo njihov transfer u Zvornik, gdje su na kraju pobijeni".²¹⁴³

789. Smatram da navedena izmjena ne utiče na zaključak Žalbenog vijeća da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je Karadžić pristao na UZP vezan za Srebrenicu i da mu je u značajnoj mjeri doprinio.

---

²¹³⁷ Drugostepena presuda, par. 600.

²¹³⁸ Prvostepena presuda, par. 5710, 5772, 5805, 5811, 5814, 5829, 5830. V. također Drugostepena presuda, par. 600.

²¹³⁹ Prvostepena presuda, par. 5772, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P6692.

²¹⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 5773.

²¹⁴¹ Prvostepena presuda, par. 5712.

²¹⁴² Prvostepena presuda, par. 5807, 5808.

²¹⁴³ Prvostepena presuda, par. 5818.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavna verzija na engleskom.

Dana 20. marta 2019.,
U Haagu,
Nizozemska

/potpis na originalu/
sudija Vagn Joensen

[pečat Mehanizma]

VIII. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE DE PRADE

790. Uz dužno poštovanje, izražavam svoje neslaganje sa zaključkom Većine u vezi s osnovama 1, 2, 3 i 4 žalbe tužilaštva. Nadalje, ovoj Presudi prilažem izdvojeno suprotno mišljenje u kojem iznosim svoj stav s tim u vezi. Smatram da je Žalbeno vijeće trebalo odobriti osnovu 1, 2 i 3 i odbaciti osnovu 4 žalbe tužilaštva.

A. Suprotno mišljenje o osnovama 1, 2 i 3 žalbe tužilaštva

1. Zajednički aspekti o opštim načelima u vezi s dokazima

791. Što se tiče "Opštih načela u vezi s dokazima", sadržanih u paragrafima 8 do 10 Prvostepene presude i, konkretno, ocjene dokaza i mjerodavnog standarda dokazivanja, htio bih da iznesem sljedeća pitanja.

792. Prije svega, ako krenemo od pretpostavke da je utvrđivanje istine o zločinu ili zločinima jedna od glavnih funkcija i osnovnih načela svakog krivičnog postupka, i to uvijek u okviru strogih proceduralnih zaštitnih mehanizama, od izuzetne je važnosti ispitati različite mehanizme na osnovu kojih se utvrđuju pravila o postupku i dokazima koja bi bila primjerena za utvrđivanje "sudske istine" kao prioritetnog cilja krivičnog pravosuđa.²¹⁴⁴ Među njima nalazimo sljedeće: pravila o prihvatanju ili izuzimanju dokaza, standard dokazivanja, oslobađanje u nedostatku dokaza, prezumpciju nevinosti, teret dokazivanja, itd.

793. Što se tiče standarda dokazivanja za presuditelja o činjenicama, mora se reći da ne postoji jedinstven opšti standard dokazivanja koji je zajednički svim pravnim sistemima i jurisdikcijama. Razlika se tipično pravi između standarda koji se primjenjuje u sistemu anglosaksonskog prava i standarda koji se primjenjuje u sistemu kontinentalnog prava. U prvom slučaju, tradicionalno postoji standard dokazivanja "van razumne sumnje" (dalje u tekstu: standard van razumne sumnje), koji pod različitim imenima (*npr. in dubio pro reo*) i nijansama prožima veliki dio sistema kontinentalnog prava, u njihovim stremljenjima ka najobjektivnijem standardu dokazivanja koji će zamijeniti subjektivizam prirodan moralnoj izvjesnosti.

---

²¹⁴⁴ Trebali bismo uzeti u obzir da istina ima posebnu važnost u krivičnim postupcima koji se odnose na tranzicione kontekste, kao što je ovdje slučaj, u kojima prevladavaju prava žrtava na istinu, zadovoljenje pravde i sprečavanje ponavljanja.

794. Bez obzira na to, standard van razumne sumnje ne ispunjava sva željena očekivanja u pogledu jasnoće, određenosti i objektivnosti. On dovodi do mnogih nedoumica u pogledu tumačenja čak i osnovnih pojmova koji čine srž opisne definicije dotičnog koncepta.²¹⁴⁵

795. S tim u vezi, od presudne je važnosti da se obazrivo napravi razlika između načina na koji standard van razumne sumnje primjenjuju porote i načina na koji to čine profesionalne sudije, od kojih se očekuje da posjeduju pravno znanje i profesionalnu praksu i koji bi implicitno trebali da imaju, barem u teoriji, bolje, profinjenije, sistematskije i kompletnije vještine analize dokaza.²¹⁴⁶

796. Pravna obaveza profesionalnih sudija da daju obrazloženje služi u tome kao dodatna garancija. Ona takođe podrazumijeva, pored javnog iznošenja opšteg načina rezonovanja sudija, mogućnost vertikalne kontrole njihovih mišljenja (zaključci o dokazima) u žalbenom postupku.

797. Ni u Statutu MKSJ-a, ni u Statutu Mehanizma, niti u Pravilniku o postupku i dokazima oba međunarodna suda nije jasno utvrđen standard dokazivanja koji se primjenjuje na presuditelja o činjenicama, već su se oni ograničili na utvrđivanje opštih načela koji bi svim sudijama trebali služiti kao smjernice. Za razliku od Statuta MKS-a,²¹⁴⁷ jedino mjesto u Statutu MKSJ-a gdje se to pominje su članovi 19 i 21(3), koji predviđaju da se "optuženi smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica u skladu s odredbama ovog Statuta". Pravilo 89(B) Pravilnika MKSJ-a i pravilo 105(B) Pravilnika Mehanizma predviđaju da "vijeće primjenjuje pravila o dokazima koja najviše idu u prilog pravičnom odlučivanju o stvari koja se nalazi pred vijećem i koja su u duhu Statuta i opštih pravnih načela". Samo se u pravilu 87(A) Pravilnika MKSJ-a i pravilu 104(A) Pravilnika Mehanizma pominje standard dokazivanja van razumne sumnje: "Optuženi se može proglasiti krivim samo kad se većina pretresnog vijeća uvjerila da je krivica dokazana van svake razumne sumnje."

798. Uprkos tome, relevantnost standarda dokazivanja van razumne sumnje kao standarda dokazivanja koji se primjenjuje na presuditelja o činjenicama ustaljena je i u praksi MKSR-a i u praksi MKSJ-a.

---

²¹⁴⁵ V. T. Mulrine, *Reasonable Doubt: How in the World Is It Defined?*, American University International Law Review (1997), na 12(1); L. Laudan, *Truth, Error, and Criminal Law: An Essay in Legal Epistemology* (Cambridge University Press, 2006); L. Laudan, *Por qué un estándar de prueba subjetivo y ambiguo no es un estándar*, DOXA, Cuadernos de Filosofía del Derecho 28 (2005); J. Igartua Salaverría, *Prolongaciones a partir de Laudan*, DOXA, Cuadernos de Filosofía del Derecho 28 (2005); M. Taruffo, *Tres observaciones sobre "Por qué un estándar de prueba subjetivo y ambiguo no es un estándar"*, de Larry Laudan, DOXA, Cuadernos de Filosofía del Derecho 28 (2005).

²¹⁴⁶ Michelle Taruffo, *La rueba de los Hechos* (Editorial Trotta, 2002).

²¹⁴⁷ Statut MKS-a, član 66 (Pretpostavka nevinosti) ("1. Svako se smatra nevinim tako dugo dok mu se pred Sudom, u skladu s mjerodavnim pravom, ne dokaže krivnja. 2. Teret dokazivanja optuženikove krivnje ima tužilac. 3. Da bi osudio optuženika, Sud mora biti uvjeren da je njegova krivnja izvan razumne sumnje.").

799. Od posebnog značaja su osobine i visoki profesionalni kriterijumi koje, prema Statutima MKSJ-a, MKSR-a i Mehanizma, sudije moraju posjedovati i ispunjavati i koji se uzimaju u obzir prilikom određivanja sastava pretresnih i žalbenih vijeća.²¹⁴⁸

800. Osim toga, član 23(2) Statuta MKSJ-a i član 21(2) Statuta Mehanizma nameću sudijama obavezu da pismeno obrazlože svoje presude.²¹⁴⁹ Isto to zahtijevaju pravila 98ter(C)(5) i 117(B) Pravilnika MKSJ-a i pravila 122(C) i 144(B) Pravilnika Mehanizma.

801. To podrazumijeva pravnu obavezu pretresnih i žalbenih vijeća da u pismenoj formi iznesu pravne osnove i činjenične argumente, a posebno one koji se odnose na ocjenu dokaza na kojoj su zasnovali svoje presude.

802. Smatram da iz tog razloga nema nikakve sumnje u pogledu koncepcije garancija za optužene sadržanih u oba Statuta: optuženi uživaju pogodnost prezumpcije nevinosti sve vrijeme postupka, teret dokazivanja snosi tužilaštvo, prihvatljivi su samo pravno valjani dokazi, a standard van razumne sumnje je standard dokazivanja koji se primjenjuje na presuditelja o činjenicama.

803. Međutim, ovaj model karakteriše činjenica da standard van razumne sumnje moraju primjenjivati profesionalne sudije i, mada to ne mijenja njegovo opšte značenje, sudije se moraju pridržavati visokog stepena specijalizacije i profinjenosti prilikom ocjenjivanja dokaza, kao i pružiti obrazloženje svoje odluke u Presudi.

804. Osim tih opštih faktora, u praksi se, u vezi s dokazima, pojavljuje nekoliko važnih pitanja vezanih za primjenu standarda van razumne sumnje na konkretne predmete.

805. Standard van razumne sumnje nije sasvim istovjetan nepostojanju alternativnog zaključka koji bi se mogao prihvatiti kao razuman, već znači da ishod do kojeg se došlo analizom dokaza jeste van razumne sumnje.

---

²¹⁴⁸ Član 9 (Kvalifikacije sudija) Statuta Mehanizma predviđa:

1. Sudije moraju biti nepristrasne i osobe od integriteta i visokih moralnih kvaliteta koje posjeduju kvalifikacije potrebne za izbor na najviše funkcije u zemlji iz koje dolaze. Posebno se uzima u obzir sudačko iskustvo na MKSJ-u ili MKSR-u.

2. Prilikom određivanja sastava Pretresnog i Žalbenog vijeća, dužna pažnja posvećuje se iskustvu sudija u krivičnom i međunarodnom pravu, uključujući međunarodno humanitarno pravo i ljudska prava.

²¹⁴⁹ P.A. Ibañez, *Sobre prueba y motivación*, Revista de la Asociación de Ciencias Penales, 25 (2008), na str. 20-40.

806. To podrazumijeva da se mišljenje profesionalnog sudije ne može ograničiti na puku fragmentiranu, površnu ili ograničenu ocjenu dokaza; niti se sudija može, kako bi dokazao svoj kriterijum, jednostavno prilagoditi tako što će samo primijetiti da postoji neki puki zaključak ili alternativna hipoteza koji bi u apstraktnom smislu mogli biti razumni. Po mom mišljenju, njegova analiza bi trebala da obuhvati, a to bi trebalo navesti i u obrazloženju, da li taj mogući (i razumni) alternativni zaključak ima istinsku snagu da kod sudije pobudi razumnu sumnju, i to na takav način da on u svom obrazloženju ne bi mogao s uvjerenjem da izrazi neku presudu.

807. Stoga se, po mom mišljenju, čini da test ocjene dokaza koji je primijenilo Pretresno vijeće i koji je naveden u paragrafu 10 Prvostepene presude²¹⁵⁰ nije od koristi:

U slučajevima kada se tužilaštvo oslanjalo na dokaz o određenoj činjenici, kao što je, na primjer, stanje svijesti optuženog posrednim zaključivanjem, Vijeće je uzimalo u obzir da li je taj posredni zaključak bio jedini razuman zaključak koji se mogao donijeti na osnovu tog dokaza. Kada taj posredni zaključak nije bio jedini razuman zaključak, Vijeće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo svoju tezu.

808. Smatram da to predstavlja previše pojednostavljenu analizu dokaza koja ne ispunjava standard razumnosti kakav bi odgovarao profesionalnim sudijama, koje imaju obavezu da opravdaju zbog čega neki konkretni mogući alternativni zaključak može izazvati razumnu sumnju. Sudska odluka je opravdana samo onda kada se alternativni zaključak uvaži kao istinska razumna sumnja, to jest kada je on: dobro obrazložen, kada odgovara standardu očite razumnosti i kada dopušta da se na njega primijene mehanizmi kontrole. S druge strane, kontrola (proceduralna i vanproceduralna) je moguća samo ako se obrazloženje objavi, što znači da je nemoguće izvršiti kontrolu bilo kakvog obrazloženja koje nije u pisanoj formi (koje sudija zadržava u svojoj glavi).

809. Kriteriji utvrđeni u paragrafu 10 Prvostepene presude su standard dokazivanja koji su primijenili Pretresno i Žalbeno vijeće u vezi s Karadžićevim stanjem svijesti. Stoga, smatram da su i Pretresno i Žalbeno vijeće pogriješili kada su zaključili da su dokazi nedovoljni da bi pokazali, u odnosu na druga dokazana krivična djela progona za koja se tereti u tački 3 Optužnice, kao i na krivična djela ubistva i istrebljivanja za koja se tereti u tačkama 4, 5 i 6 Optužnice ili "Isključena krivična djela", da su ta djela bila obuhvaćena zajedničkim planom ili da ih je Karadžić namjeravao.

2. Osnova 1 žalbe tužilaštva

810. U ovoj Presudi Većina je zaključila da Pretresno vijeće nije napravilo grešku kada je konstatovalo da Isključena krivična djela nisu bila dio zajedničkog zločinačkog cilja sveobuhvatnog UZP-a. Većina je takođe zaključila da nije potrebno razmatrati argument tužilaštva da je pogrešan

zaključak o obimu zajedničke svrhe doveo do manjkave analize genocidne namjere i odbila je osnovu 1 žalbe tužilaštva.

811. Smatram da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da su dokazi nedovoljni da bi se pokazalo da su Isključena krivična djela bila obuhvaćena zajedničkim planom ili da ih je Karadžić namjeravao.²¹⁵¹

812. Pretresno vijeće je zaključilo da su dokazi nedovoljni da bi se pokazalo da je to jedini razuman zaključak i da je drugi razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza taj da Karadžić, mada nije namjeravao da ti drugi zločini budu počinjeni, nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana da se prisilno ukloni nesrpsko stanovništvo iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.²¹⁵²

813. Smatram da je ovakva argumentacija o ocjeni dokaza očito nedovoljna budući da ne ispunjava traženi standard razumnosti. U paragrafima 3466, 3512 i 3521 Prvostepene presude, na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo svoje obrazloženje i koje Većina²¹⁵³ usvaja u ovoj Presudi, nisu navedena nikakva objašnjenja koja opravdavaju postojanje stvarne razumne sumnje. Po svemu sudeći, Većina nije učinila ništa drugo do potvrdila da postoji alternativni zaključak, što nije isto što i postojanje razumne sumnje, ali, po mom mišljenju, nije u dovoljnoj mjeri analizirala da li je taj alternativni zaključak stvarno protivrječan ili nespojiv²¹⁵⁴ sa zaključkom za koji se čini da je najvjerojatniji – osnovna hipoteza ili zaključak – koji proističe iz holističke analize dokaza, ili da li ga mogu potkopati drugi alternativni zaključci koji su istovremeno izvedeni i koji potkrepljuju glavni zaključak. Alternativni zaključak može ili pobuditi stvarnu razumnu sumnju ili ne, zavisno od okolnosti i snage glavnog zaključka, s obzirom na težinu svih postojećih relevantnih dokaza.

814. Mogućnost da se uz manji trud u analizi dokaza izvede alternativni zaključak koji bi omogućio da se utvrdi krivična odgovornost prema trećem obliku udruženog zločinačkog poduhvata (dalje u tekstu: treća kategorija UZP-a) ne omogućava nam da opovrgnemo ni da potvrdimo da li bismo jednom iscrpnom i pažljivom analizom dokaza mogli da izvedemo glavni zaključak, na osnovu kojeg bi se mogla utvrditi i odgovornost prema prvom obliku udruženog

---

²¹⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 10, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

²¹⁵¹ U vezi s nepreciznim značenjem koncepta namjere kao elementa *mens rea* i postojanjem zajedničkog početnog plana i njegovog razvoja i kasnije adaptacije kao najprihvatljivijeg logičnog prijedloga, v. par. 835, 836 dolje.

²¹⁵² Prvostepena presuda, par. 3466.

²¹⁵³ Drugostepena presuda, par. 669. V. fusnota 2147 gore.

²¹⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da je ovaj alternativni zaključak u skladu sa zajedničkom namjerom i da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da on isključuje mogućnost da je Karadžić dijelio namjeru da se počine Isključena krivična djela.

zločinačkog poduhvata (dalje u tekstu: prva kategorija UZP-a) i koji bi bio otporan na svaku razumnu sumnju. Tačno utvrđivanje krivične odgovornosti od kritičnog je značaja za standard iznošenja obrazloženja. Ono omogućava da se upotpuni neophodna pravna analiza kako bi se utvrdilo da li su ispunjeni elementi predmetnih zločina i uslovi koji se na njih odnose. U ovom predmetu, u vezi s dva zasebna elementa svijesti kod zločina genocida (tačka 1 Optužnice), Isključena krivična djela dobijaju jedinstven značaj.

815. Slijedeći pravne kategorije koje su nakon izricanja Drugostepene presude u predmetu *Tadić* utvrđene u sudskoj praksi u vezi s tumačenjem člana 7(1) Statuta MKSJ-a, srž tog pitanja jeste da li se radi o prvom scenariju, koji obuhvata zavjeru u kojoj su svi učesnici – među kojima i Karadžić – nosioci namjere da se počini zločin, mada krivično postupanje vrši samo jedan ili više učesnika zavjere; ili se, pak, radi o drugom scenariju, prema kojem je učesnik – Karadžić – predan ciljevima udruženog zločinačkog poduhvata i postaje odgovoran za predvidljiva krivična djela drugih učesnika, čak i ako dotična krivična djela nisu bila dio dogovora.

816. Ovaj problem se javlja upravo u posebno složenim situacijama u kojima je teško utvrditi uslove, povrh teškoća koje proizlaze iz analize dokaza. Ovdje, osim zajedničkog cilja, koji je jasan i lako odrediv, upućujem na njegove druge, manje javne propratne aspekte, u vezi s kojima takođe postoji dogovor. Među tim ciljevima možemo da razlikujemo one koji su savršeno predvidljivi, s obzirom da su oni nužna posljedica korištenih sredstava, kao i one koji su čisto predvidljivi. S druge strane, mora se uzeti u obzir da početni zajednički cilj može biti promijenjen i da može doći do eskalacije u primjeni nasilja, a time i do promjene posljedica tog cilja, što dovodi do obnavljanja dogovora tako da se u njega uključi novonastalo stanje nasilja.²¹⁵⁵ Takođe je veoma važno utvrditi razliku među počiniocima najvišeg, srednjeg i nižeg ranga, kao i razliku između glavnog i sporednog oblika učešća.

817. Budući da ovo nije mjesto za iznošenje rješenja za sve moguće situacije do kojih može doći, ograničiću svoju argumentaciju na činjenična i pravna objašnjenja razloga iz kojih smatram da je bilo pogrešno isključiti ta krivična djela iz zajedničkog cilja, ili u najmanju ruku ne smatrati ih

---

²¹⁵⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1118 ("Vijeće nalazi da su u ranim fazama kampanje bosanskih Srba zajednički cilj UZP-a činili diskriminatorna deportacija i prisilno premještanje, ali da je učesnicima UZP-a, među kojima je bio i optuženi, uskoro postalo jasno da ostvarenje zajedničkog cilja, zapravo, obuhvata činjenje jednog šireg niza zločina. Ti zločini su već tokom perioda na koji se odnosi Optužnica na nov način definisali kažnjiva sredstva ostvarenja zajedničkog cilja UZP-a. U skladu s logikom koja je izložena ranije u ovom dijelu Presude, prihvatanje tog proširenog niza kažnjivih sredstava, zajedno s njihovom ustrajnom primjenom, signalizira namjeru da se zajednički cilj ostvari pomoću tih novih sredstava. Budući da je to pitanje koje zavisi od dokaza, zaključak Vijeća ne isključuje mogućnost da 'prvobitni' zločini iz okvira zajedničkog cilja nisu bili ograničeni samo na deportaciju i prisilno premještanje. Formulacija o proširenju kažnjivih sredstava znači samo to da dokazi potvrđuju da su u određenom trenutku na koji se dokazi odnose prihvaćena sredstva bila ona koja su navedena.").

dijelom odgovornosti prema prvoj kategoriji UZP-a. U prvom redu, želio bih istaći neke zaključke Pretresnog vijeća koje smatram posebno relevantnim u analizi situacije:

(i) Karadžićev položaj na vrhu civilnih i vojnih struktura bosanskih Srba. Karadžić je shodno svom položaju sve vrijeme sukoba imao ključnu ulogu u četiri međusobno povezana udružena zločinačka poduhvata koji su obuhvatali zločine počinjene na cijelom području Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: BiH) čitavim tokom sukoba.²¹⁵⁶

(ii) U drugoj polovini 1991., prije izbijanja sukoba, Karadžić je, u nekoliko razgovora i javnih govora, prijetio Muslimanima upravo onom vrstom zločina koje je Pretresno vijeće isključilo iz zajedničkog cilja.²¹⁵⁷

(iii) Cilj Karadžića i rukovodstva bosanskih Srba bio je da se stvori etnički čista država bosanskih Srba, kao i međusobno povezana srpska područja, i oni su bili spremni da primijene silu i nasilje protiv nesrba kako bi postigli svoj cilj njihovog trajnog uklanjanja i znali su da je nasilje bilo neophodno za ostvarenje tog cilja.²¹⁵⁸ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba bili svjesni toga da će cilj etničkog razdvajanja dovesti do nasilja, s obzirom na to u kojoj mjeri je stanovništvo BiH bilo izmiješano, i da su o tome bili obaviješteni, a ipak su nastavili da ostvaruju taj cilj.²¹⁵⁹

(iv) Karadžić je, postupajući u skladu sa svojim prijetnjama, formulisao i promovisao politiku etničkog razdvajanja²¹⁶⁰ i "nije samo formulisao i promovisao tu politiku, već je,

---

²¹⁵⁶ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2, 3447, 3462-3464, 3493 ("Vijeće je konstatovalo da je tokom perioda na koji se odnosi Optužnica optuženi bio najviša vlast u komandnom lancu VRS-a. Prije osnivanja VRS-a, optuženi je imao *de jure* vlast nad [Teritorijalnom odbranom] i preuzeo korake ka stvaranju hijerarhijske strukture rukovođenja i komandovanja, koja je obuhvatala neke opštinske krizne štabove nad kojima je imao vlast. Prema odredbama Ustava i Zakona o vojsci bosanskih Srba, optuženi je, kao vrhovni komandant, imao ovlasti da, pored ostalog: (i) postavlja, unapređuje i razrješava dužnosti oficire VRS-a u skladu sa zakonom; (ii) postavlja i razrješava dužnosti predsjednike, sudije i sudije porotnike vojnih sudova i vojne tužioce; (iii) donosi pravila kojima se regulišu unutrašnji red i odnosi u vršenju vojne službe; i (iv) donosi propise o obuci vojske i vojnoj disciplini. Vijeće je takođe konstatovalo da je optuženi imao *de jure* vlast nad MUP-om, koju je *de facto* i vršio. Vijeće nalazi da je optuženi, u svjetlu njegovog nadređenog položaja nad VRS-om, [Teritorijalnom odbranom], kriznim štabovima i MUP-om [...]."), 3505, 3511, 3512, 3524, 3840, 4809, 4891, 4937-4939, 5849, 5850, 5992, 5993, 5996-5999, 6001-6010, 6022, 6046, 6071, 6502.

²¹⁵⁷ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2675- 2680, 2707, 2708, 2710-2712, 2716.

²¹⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 2599 ("Spis pokazuje da su bosanski Srbi bili spremni primijeniti silu i nasilje protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kako bi postigli svoje ciljeve i ostvarili svoje istorijske teritorijalne pretenzije."), 2846 ("Vijeće takođe konstatuje da su optuženi i rukovodstvo bosanskih Srba bili svjesni i da su bili upoznati s tim da će cilj etničkog razdvajanja dovesti do nasilja s obzirom na to u kojoj mjeri je stanovništvo u BiH bilo izmiješano, a ipak su nastavili da ostvaruju taj cilj.").

²¹⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 2846.

²¹⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 2841, 3476.

[konstatuje] Pretresno vijeće, bio riješen da ne dozvoli da bilo šta zaustavi bosanske Srbe u ostvarivanju njihovih ciljeva".²¹⁶¹

(v) Karadžić je razvio ideologiju "koja je bila nabijena srpskim nacionalizmom" i "značaj[em] stvaranja etnički homogene srpske države",²¹⁶² "promov[isanja] ideje da bosanski Srbi ne mogu živjeti zajedno s bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, te [...] postal[a] temelj podjele ta tri naroda i stvaranje etnički homogene srpske države",²¹⁶³ stvarajući retoriku koja je pojačala istorijske razmirice srpskog naroda,²¹⁶⁴ izazivanje "straha i mržnje prema bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima", i "jačanj[e] nacionalnih podjela i napetosti u BiH".²¹⁶⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da su ti govori i izjave prevazišli puku retoriku i da su činili ključni element u politici i planovima koje su razradili Karadžić i rukovodstvo bosanskih Srba.²¹⁶⁶ U jednom drugom paragrafu Pretresno vijeće je istaklo: "Optuženi je u javnosti tvrdio da on nema uticaja na ishod rata, ali bilo je jasno da je on predvidio da će u ratu doći do krvoprolića i da će zajednice bježati na svoja 'potpuno homogena' područja. Optuženi je u svojim izjavama u javnosti nagovještavao ono što bi se moglo dogoditi, [...] optuženi nije naprosto nagovještavao ono što je on mislio da bi se moglo dogoditi; on je prikazao obrazac koji se kasnije i ostvario."²¹⁶⁷

(vi) U ostvarivanju zajedničkog cilja, srpske snage su protjerale veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sistematskim i organizovanim obrascem zločina, među kojima su bila Isključena krivična djela ubistva, okrutnog postupanja, seksualnog nasilja i bezobzirnog uništavanja,²¹⁶⁸ na cijelom području Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.²¹⁶⁹ Cilj nije bio samo trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata radi stvaranja etnički čiste države bosanskih Srba. Utvrđeni su i drugi ciljevi, kao na primjer,

---

²¹⁶¹ Prvostepena presuda, par. 3467.

²¹⁶² Prvostepena presuda, par. 3475.

²¹⁶³ Prvostepena presuda, par. 3485.

²¹⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 2596, 2598, 2599.

²¹⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 2590, 2660, 2661.

²¹⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 3487.

²¹⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 2846.

²¹⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 622, 624, 1250-1258, 1269, 1298-1301, 1307, 1311, 1315, 1318-1320, 1324-1328, 1332-1333, 1335-1338, 1341-1346, 1349, 1351-1353.

²¹⁶⁹ V. Prvostepena presuda, par. 670-672, 728-732, 738-749, 784, 785, 1039, 1128-1151, 1219, 1456-1462, 1464-1466, 1912, 2039, 2469, 2470, 2478, fusnote 2166, 8335, 8339.

diskriminacija nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima na osnovu njihovog identiteta.²¹⁷⁰

(vii) Karadžić je "odigrao najvažniju ulogu" u pripremi strukture koja je korištena za provođenje zajedničkog cilja.²¹⁷¹

(viii) Ista Isključena krivična djela činila su dio *actusa reusa* krivičnog djela prisilnog premještanja i deportacije u okviru prve kategorije UZP-a.²¹⁷² Pretresno vijeće je utvrdilo da su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a bili prisilno premješteni. U tu svrhu, Pretresno vijeće je imalo u vidu okolnosti u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a "i konstatovalo je da je raseljavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata bilo posljedica fizičke sile, prijetnje silom ili prinude. Drugi su pobjegli iz straha. Taj strah je bio posljedica nasilja koje se vršilo i raznih zločina počinjenih nad nesrbima, uključujući, između ostalog, ubijanje, okrutno i nečovječno postupanje, protivpravno zatočenje, silovanje i druga djela seksualnog nasilja, diskriminatorne mjere i bezobzirno uništavanje sela, kuća i spomenika kulture."²¹⁷³ Isključena krivična djela nisu bila nasumična, neplanirana ili izolovana. Naprotiv, činila su "sistematski i organizovan obrazac zločina" počinjenih u Opštinama iz sveobuhvatnog UZP-a.²¹⁷⁴

(ix) Karadžić je, budući da je bio pravovremeno, višekratno i dobro obavještavan o tome, od prvog trenutka bio svjestan da srpske snage koriste Isključena krivična djela kako bi zajednički cilj provele u djelo.²¹⁷⁵

---

²¹⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 3465 ("U vezi s tim djelima u osnovi progona, Vijeće takođe konstatuje da su optuženi i članovi sveobuhvatnog UZP-a dijelili posebnu namjeru da vrše diskriminaciju nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima na osnovu njihovog identiteta.").

²¹⁷¹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 2895, 3437 ("Optuženi je u decembru 1991. izdao Uputstvo s varijantom A i B kako bi osigurao da se na nivou opština izvrše pripreme za uspostavljanje etnički homogene zasebne države. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da su ta uputstva bila ključna u smislu promovisanja ciljeva optuženog i rukovodstva bosanskih Srba od decembra 1991. pa nadalje. Vijeće je zaključilo da su strukture i organi koji su formirani u skladu s Uputstvom s varijantom A i B – a prije svega krizni štabovi – odigrali ključnu ulogu u pripremanju i izvođenju preuzimanja vlasti u Opštinama od strane bosanskih Srba i u održavanju vlasti i moći bosanskih Srba nakon što je preuzimanje vlasti bilo završeno."), 3439, 3475, 3483.

²¹⁷² Prema mišljenju Pretresnog vijeća, obim sveobuhvatnog UZP-a uključuje krivična djela deportacije, nehumanih djela (prisilno premještanje), progona (prisilno premještanje i deportacija), te progona putem protivpravnog zatočenja i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera kao djela u osnovi (dalje u tekstu: krivična djela u okviru prve kategorije UZP-a). V. Prvostepena presuda, par. 3466.

²¹⁷³ Prvostepena presuda, par. 2468.

²¹⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 3445.

²¹⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 3515 ("Na osnovu prirode zajedničkog plana i načina na koji je on bio proveden u djelo, Vijeće smatra da je optuženi mogao da predvidi da bi srpske snage mogle počiniti nasilna krivična djela i djela protiv imovine nad nesrbima tokom preuzimanja vlasti u Opštinama i tokom kampanje prisilnog uklanjanja nesrba."), 3516 ("Vijeće smatra da je optuženi, u svjetlu njegovog znanja o zločinima počinjenim u Opštinama, bio svjestan okruženja ekstremnog straha u kojem su nesrbi bili prisiljeni na odlazak, kao i drugih djela nasilja koja su srpske snage počinile

(x) Uprkos tome, Karadžić nije iskoristio sveobuhvatnu vlast koju je imao da spriječi te zločine,²¹⁷⁶ naprotiv, on ih je podsticao provođenjem politike nepokretanja krivičnog gonjenja za krivična djela u okviru prve kategorije UZP-a i za Isključena krivična djela²¹⁷⁷ i nagrađivao je njihove počinioce.²¹⁷⁸ Osim toga, javno je negirao da je situacija ozbiljna.²¹⁷⁹

(xi) Karadžić je preko tri godine ostvarivao zajednički cilj, ne mijenjajući svoju politiku.²¹⁸⁰

818. Gore navedeni zaključci iznose na vidjelo scenario ekstremnog nasilja, koje je obuhvatalo i Isključena krivična djela, nad žrtvama bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, u sklopu opšte politike trajnog uklanjanja tog stanovništva radi stvaranja etnički homogenih područja pod kontrolom bosanskih Srba. To se odvijalo tokom dugog vremenskog razdoblja, u kojem je Karadžić bio pravovremeno obavještavan o tim zločinima. Međutim, uprkos tome što je bio na visokom položaju u političkim i vojnim strukturama, on ne samo da nije iskoristio svoju vlast kako bi

---

nad nesrbima tokom kampanje prisilnog raseljavanja."), 3363 ("Na osnovu gore izloženih dokaza, Vijeće nalazi da je optuženi već počev od aprila 1992. bio pravovremeno i dobro obaviješten o prisilnom raseljavanju nesrpskih civila iz Opština od strane srpskih snaga. Tokom cijelog sukoba je dobijao informacije o takvom raseljavanju. Pored toga, saznao je i za druge vrste kriminalnih aktivnosti koje su srpske snage vršile nad nesrpskim stanovništvom, uključujući ubistva, silovanja i krivična djela vezana za imovinu, od početka aprila 1992. nadalje.").

²¹⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 3410 ("Vijeće smatra da su optuženi i njegovi potčinjeni tokom sukoba izdavali naređenja u vezi s poštovanjem međunarodnog humanitarnog prava, ali da je u Opštinama punim zamahom nastavljeno činjenje krivičnih djela nad nesrbima. Optuženi je i dalje, tokom cijelog sukoba, bio obavještavan o teškim zločinima koje su srpske snage činile nad nesrbima, a ipak je nastavio da izdaje istu vrstu uopštenih naređenja. Nije preduzeo nimalo napora da osigura provođenje tih naređenja u djelo na terenu u cilju stvaranja pozitivnog učinka u smislu sprečavanja zločina. Shodno tome, Vijeće nalazi da ta naređenja ne odražavaju iskrene napore na sprečavanju takvih zločina."), 3501 ("Vijeće smatra da je propust optuženog da primijeni svoje ovlasti da bi adekvatno spriječio ili kaznio zločine počinjene nad nesrbima poslao signal srpskim snagama i političkim i državnim organima bosanskih Srba da se krivična djela nad nesrbima tolerišu tokom cijelog perioda sveobuhvatnog UZP-a. S obzirom na to, njegov propust da preduzme odgovarajuće korake kako bi spriječio i kaznio kriminalne aktivnosti usmjerene protiv nesrba u Opštinama za posljednju je imao podsticanje i omogućavanje krivičnih djela u okviru prve kategorije UZP-a. Vijeće, pored toga, konstatuje da propust optuženog da spriječi i kazni zločine koje su srpske snage počinile nad nesrbima i njegovo tolerisanje takvih zločina pokazuju da on nije preduzeo odgovarajuće korake kako bi osigurao da srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba postupaju tako da zaštite bosanske Muslimane i bosanske Hrvate koji su živjeli na područjima pod njihovom kontrolom.").

²¹⁷⁷ Prvostepena presuda, para, 3415 ("Kad su u pitanju zločini koje su počinili bosanski Srbi nad nesrbima, vlasti ili nisu provodile istragu, ili su aktivno sprečavale istrage ili krivično gonjenje.").

²¹⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 3428, 3432.

²¹⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 3503 ("Vijeće je utvrdilo mnogo različitih načina na koje je optuženi, nakon što je bio obaviješten o zločinima u Opštinama, davao predstavnicima međunarodnih organizacija, javnosti i sredstvima javnog informisanja obmanjujuće informacije u vezi s tim zločinima. On je, na primjer, prikrivao koliko su loši bili uslovi u zatočeničkim objektima i umanjivao značaj kritika koje su upućivali predstavnici međunarodne zajednice u vezi s navodima o 'etničkom čišćenju' tako što je tvrdio da su nesrbi odlazili 'iz straha'. Vijeće je utvrdilo da postoji očigledan jaz između načina na koji je optuženi branio postupke bosanskih Srba u međunarodnom okruženju i na konferencijama za štampu i realnog stanja na terenu, kojeg je bio u potpunosti svjestan. U izjavama i govorima, optuženi je stvorio jednu verziju za međunarodnu javnost prema kojoj se bosanski Srbi nisu mogli okriviti za iseljavanje nesrpskog stanovništva."), 3356 ("Dana 2. aprila 1993., optuženi je prisustvovao sjednici Skupštine bosanskih Srba kada je javljeno da je Foča u potpunosti pod kontrolom bosanskih Srba. Na istoj sjednici je priznao, 'ne možemo da se zakunemo da nema nedjela', i rekao da će Srbima koji su počinili zločine biti suđeno. Međutim, optuženi je ustvrdio da je čuo za samo 18 navoda o silovanju, ali da je propaganda to pretvorila u 18.000 slučajeva silovanja."), 3378, 3379.

²¹⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 3487.

spriječio ili izbjegao Isključena krivična djela, već ih je čak skrivao i podsticao provođenjem politike nepokretanja krivičnog gonjenja i nagrađivanja njihovih počinitelja.

819. Sa stanovišta ocjene dokaza, čini se razumno zaključiti, budući da se radi o prilično širokom zaključku, da nije dokazano van razumne sumnje da su Isključena krivična djela bila namjerno planirana u sklopu prvobitnog zajedničkog cilja koji je Karadžić dijelio s drugim učesnicima u sveobuhvatnom UZP-u, koji su odlučivali ili planirali (namjeravali) ta krivična djela, kao učesnici u prvobitnoj namjeri. Međutim, ne čini se nimalo razumno, zapravo je čak nespojivo s izvedenim zaključcima, da se kao alternativni zaključak utvrdi da je jedino učešće iz kojeg proističe krivična odgovornost koja se može pripisati Karadžiću to da nije mario dovoljno da bi obustavio provođenje zajedničkog plana da se prisilno ukloni nesrpsko stanovništvo iz Opština iz sveobuhvatnog UZP-a.

820. Ova analiza ne uzima u obzir određene izuzetno značajne činjenice koje su već ranije iznesene i, prema tome, pravno ocijenjene. Ovdje se ne radi o stanju puke pasivnosti pred Isključenim krivičnim djelima, kao događajima koji su prosto mogli biti predviđeni. Pretresno vijeće u svojim konstatacijama pokazuje i druge zaključke: Isključena krivična djela nisu počinjena u jednoj izolovanoj prilici, već tokom utvrđenog vremenskog razdoblja, u okviru postupene eskalacije nasilja sve dok ono nije postalo sistematsko i generalizovano i dio šireg plana koji je bio u skladu s drugim izuzetno nasilnim krivičnim djelima sličnih obilježja koja su izvršena kao sredstvo za ostvarenje cilja etničkog čišćenja područja pod kontrolom bosanskih Srba. Karadžić i drugi učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu su znali za sve to od samog početka. Uprkos tome što je Karadžić bio na najvišem položaju vlasti i znao da se ti zločini vrše, on ih je podsticao, javno ih poricao i nagrađivao njihove počiniocce.

821. Ne čini se razumno potvrditi da je postojao jedan jedini dogovor u vezi sa zajedničkim ciljem i da je taj cilj tokom vremena ostao nepromijenjen, da je iz njega potpuno odbačeno i isključeno počinjenje određenih zločina kao sredstava za provođenje utvrđenog plana. Najprihvatljivija hipoteza je da su, dok su se događaji odvijali, donošene različite odluke, prije nego što je došlo do novih i promjenjivih situacija zbog eskalacije rata i posljedica provođenja prvobitnog plana, koji je morao biti prilagođen zajedničkom cilju u pogledu sredstava koja će biti primijenjena.²¹⁸¹

822. S druge strane, trebamo podsjetiti na Karadžićev položaj na samom vrhu strukture – kad se on posmatra u organizacionom smislu i kao sredstvo provođenja politike etničkog čišćenja – i sa svim ovlastima da odobri ili odbaci svaki postupak svojih podređenih i svim informacijama kojima

je raspolagao. Ovdje nije riječ o scenariju puke pasivnosti i dobrovoljnog preuzimanja predvidljivog rizika od pretjeranih ispada u provođenju zajedničkog cilja; već o složenom obliku krivičnog angažovanja, mada ne fizičkog ili direktnog, već kroz kontrolu nad osobama i događajima u kojima su one učestvovala u kontekstu izvršne strukture; a to je situacija koja premašuje puko sekundarno krivično učešće i doseže prag ključnog doprinosa potrebnog za saizvršilaštvo.

823. Iz svega ovoga proizlazi da bi najprimjerenije rješenje bilo da se smatra da se ovdje radi o odgovornosti prema prvoj kategoriji UZP-a,²¹⁸² a ne prema trećoj kategoriji UZP-a.

824. U svakom slučaju, sa činjeničnog stanovišta (a ne sa stanovišta odgovornosti), to nam omogućava da izvedemo čvršći i, u odnosu na ostale dokaze, dosljedniji alternativni zaključak od onog do kojeg je došlo Pretresno vijeće, a to je zaključak da je Karadžić znao za to da su njegovi podređeni počinili Isključena krivična djela i da je on ta djela, čiji je *actus reus* povremeno trajao više mjeseci, odobravao.

3. Osnova 2 žalbe tužilaštva

825. Ne mogu se složiti ni s rješenjem koje je usvojila Većina sudija Žalbenog vijeća u vezi s osnovom 2 žalbe tužilaštva. Smatram da greška leži u pravnom rezonovanju koje je proisteklo iz miješanja činjeničnih i pravnih aspekata ili njihovog pogrešnog razdvajanja prilikom analize činjeničnih pretpostavki predmeta, prije nego što je primijenjena pravna norma. Ova analiza bi se trebala izvršiti u dvije faze. Prvo, analiza činjenica; drugo, analiza mjerodavnog prava.

826. Što se tiče prve faze, član 4(2)(c) Statuta MKSJ-a sadrži jasan činjenični opis:

smišljeno nametanje pripadnicima grupe životnih uslova sračunatih da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;

To opisuje radnju s naturalističkog stanovišta. Model za utvrđivanje ili dokazivanje da li su se ta radnja ili ljudsko ponašanje zaista dogodili mora se primijeniti u skladu s postojećim dokazima. To samo po sebi nije pravni koncept i stoga ne podliježe pravnom usklađivanju, već isključivo pravilima i standardima za ocjenjivanje dokaza.

---

²¹⁸¹ V. fusnota 2155 gore.

²¹⁸² Dijelim argument Pretresnog vijeća u predmetu *Stakić* koji glasi: "Pretresno vijeće primjećuje da se, posebno u vezi s *mens rea* udruženog zločinačkog poduhvata, u članu 7(1) navode samo vidovi odgovornosti. Oni ne mogu promijeniti ili zamijeniti elemente krivičnih djela definisanih u Statutu. Naročito se ne može mijenjati element *mens rea* koji predstavlja uslov za određeno krivično djelo u Statutu." *Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*), par. 437.

827. Druga faza odgovara pravnoj ocjeni, što znači da se utvrđuje pravo koje je mjerodavno za prethodno utvrđeni činjenični opis. U ovoj fazi, prvo što treba rasvijetliti je to da li stavovi (a), (b), (c), (d) i (e) člana 4(2) Statuta MKSJ-a predstavljaju različite krivične podvrste ili odgovaraju višestrukom opisu modaliteta počinjenja krivičnog djela. S mog stanovišta, nijedan od tih stavova ne predstavlja različito krivično djelo, već različite forme ili različita izvršenja *actusa reusa* zločina genocida, koja mogu biti predstavljena u jednom obliku, u sticaju ili kumulativno. Smatram da ne postoji pravni razlog za mišljenje da neki konkretan događaj ili činjenica ne mogu, s pravnog stanovišta, biti uključeni u jedan ili više stavova člana 4(2) Statuta MKSJ-a, što znači da je jedino moguće ograničenje ontološke prirode u slučaju da pred sobom imamo dva fizički nespojiva događaja. To ograničenje se ne pojavljuje u ovom predmetu, u kojem su iste one vlasti koje su nametnule užasne uslove u zatočeničkim objektima u Opštinama iz tačke 1 Optužnice istovremeno ubijale, silovale i zlostavljale zatočenike, što je činjenična stvarnost.

828. S druge strane, smatram da ocjena dokaza opisana u paragrafu 2587 Prvostepene presude nije usklađena s minimalnim standardom razumnosti. Detaljno opisani užasni uslovi u kojima su bili zatočeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati²¹⁸³ i koji su sažeti u paragrafima 2584²¹⁸⁴ i 2585²¹⁸⁵ Prvostepene presude, trebali bi da budu uzeti u obzir zajedno sa zaključcima da je dokazano da su iste one vlasti koje su nametnule užasne uslove u zatočeničkim objektima u Opštinama iz tačke 1 Optužnice istovremeno ubijale, silovale i zlostavljale zatočenike ili omogućavale ta druga genocidna djela u istim objektima. Svi ti zaključci zajedno otkrivaju izuzetno tešku objektivnu situaciju koja vodi ka samo jednom razumnom zaključku: to su bili životni uslovi sračunati da dovedu do potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja i bili su nametnuti hotimično.

829. U vezi sa svim gore navednim, moje suprotno mišljenje je da su hiljade bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, koje je Pretresno vijeće prosto svrstalo u kategoriju raseljenih, u stvari bile podvrgnute životnim uslovima koji su bili smišljeni da ih fizički unište.

---

²¹⁸³ V. Prvostepena presuda, odjeljak IV.A.1, par. 2507-2509.

²¹⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 2584 ("Za sve opštine iz tačke 1 Optužnice, Vijeće je konstatovalo da su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati držani u užasnim uslovima. Za svrhe člana 4(2)(c), Vijeće podsjeća na svoje zaključke o krajnjoj pretrpanosti objekata u kojima su držani zatočenici. To je, zajedno s paklenom vrućinom i nedostatkom vazduha dovelo do nepodnošljivih uslova za zatočenike i neki su umrli. U tim zatočeničkim objektima medicinske pomoći nije bilo ili je, u najboljem slučaju, bila neadekvatna. Vode i hrane nije bilo dovoljno i to je dovodilo do velikog gubitka težine, neuhranjenosti, a nekad i izglednjelosti. Higijenski uslovi su bili loši i zbog nepostojanja uslova za pranje pojavila se dizenterija, vaši i kožne bolesti koje su se širile u svim objektima.").

²¹⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 2585 ("Nadalje, za Foču, Ključ i Vlasenicu, Vijeće je konstatovalo da je određeni broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata odvođen na prisilni rad na linijama fronta. Oni su dovođeni u opasne situacije, bili su u strahu za svoj život, kao i da će ih tući ako odbiju da rade.").

4. Osnova 3 žalbe tužilaštva

830. Ne slažem se ni sa stavom Većine u vezi sa žalbenom osnovom tužilaštva koja se odnosi na Opštine iz tačke 1 Optužnice, kojim se potvrđuje nepostojanje genocidne namjere koje je već konstatovalo Pretresno vijeće u vezi s djelima iz člana 4(2) Statuta MKSJ-a. Po mom mišljenju, iznesena pravna argumentacija u vezi s *mens rea* za krivično djelo genocida nije tačna, niti je to slučaj s provedenom ocjenom dokaza, budući da ona ne odgovara traženom standardu razumnosti.

831. U vezi s genocidnom *mens rea*, Pretresno vijeće je u paragrafu 549 Prvostepene presude navelo sljedeće:

Za traženu *mens rea* za zločin genocida — "namjeru da se u cijelosti ili djelimično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa", kako je definisano u članu 4 Statuta—obično se koriste razni izrazi, kao što su, na primjer, specijalna namjera, posebna namjera, *dolus specialis*, konkretna namjera i genocidna namjera. Genocid zahtijeva ne samo dokaz namjere da se počine navedena genocidna djela, već i dokaz posebne namjere da se uništi zaštićena grupa, u cijelosti ili djelimično. Prema tome, optuženi mora dijeliti genocidnu namjeru s drugim učesnicima UZP-a kada se tereti za genocid u okviru prve kategorije UZP-a.

832. Nadalje, kada je Pretresno vijeće uputilo na dokaz o *mens rea* genocida, ono je ponovilo taj stav i utvrdilo kao dokazni standard sljedeće:

Vijeće će dolje u tekstu ispitati da li se može uvjeriti van svake razumne sumnje da je postojala namjera da se uništi dio grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata, tj. bosanski Muslimani i bosanski Hrvati u opštinama iz tačke 1 Optužnice.²¹⁸⁶

833. Pod tim pretpostavkama, Pretresno vijeće je ocijenilo dokaze o genocidnoj namjeri: (i) Karadžića i imenovanih učesnika navodnog sveobuhvatnog UZP-a; (ii) bosanskih Srba koji nisu imenovani kao navodni učesnici sveobuhvatnog UZP-a; (iii) fizičkih počinitelja; i (v) u vidu obrasca zločina. Napokon, u paragrafu 2626 Prvostepene presude, Pretresno vijeće je zaključilo sljedeće:

Nakon što je razmotrilo sve dokaze u spisu, za svrhe tačke 1 Optužnice, Vijeće se nije uvjerilo van svake razumne sumnje da su djela iz člana 4(2) identifikovana gore u tekstu u opštinama iz tačke 1 Optužnice počinjena s genocidnom namjerom. Nadalje, Vijeće se nije uvjerilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza taj da su imenovani članovi navodnog sveobuhvatnog UZP-a, uključujući i optuženog, drugi bosanski Srbi koji nisu imenovani kao navodni članovi sveobuhvatnog UZP-a, ili fizički počinioci, posjedovali takvu namjeru da unište grupe bosanskih Muslimana ili bosanskih Hrvata u opštinama iz tačke 1 Optužnice, kao takve.

834. Smatram da Pretresno vijeće nije izrazilo mišljenje potkrijepljeno stvarnim argumentima, nego pukim subjektivnim ocjenama, te da je uputilo na shvatanje koncepta namjere zasnovano na svrsi, što je psihološka činjenica kojom se zločin genocida karakteriše s posebnim intenzitetom. Psihološke činjenice je praktički nemoguće dokazati neposrednim dokazima i one se jedino mogu

---

²¹⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 1594. (zapravo 2594)

potkrijepiti posrednim dokazima, putem izvođenja zaključaka. Iz tog razloga na njih treba primijeniti minimalni standard razumnosti kako bi se odluka opravdala i na neki način učinila provjerljivom.

835. Pravnom definicijom genocida utvrđeno je da je tražena *mens rea* "namjera da se u cijelosti ili djelimično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa". Prvo što treba utvrditi je značenje tog elementa ili uslova "namjere da se u cijelosti ili djelimično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa" u definiciji "Zločina genocida" sadržanog u članu 4(2) Statuta MKSJ-a i člana 2 Konvencije o genocidu koju je UN usvojio 1948. Da li je konkretna "namjera" ili (neposredna) svrha – koncept zasnovan na svrsi – ta koja djeluje kao *dolus specialis* osobe koja čini genocid, što je stanovište koje su podržali Pretresno vijeće i Većina sudija Žalbenog vijeća i koje se tradicionalno podržava u sudskoj praksi kako MKSJ-a, tako i MKSR-a? Ili pak, da li ona, suprotno tome, djeluje kao cilj koji se može pripisati različitim djelima – sredstvima – putem kojih se počinjenje zločina genocida može odviti prema definiciji sadržanoj u članu 4(2) Statuta MKSJ-a, bez neke konkretne *mens rea* osim one uobičajene, čak uz mogućnost *dolusa eventualisa* kao kognitivnog elementa *mens rea* – koncepta zasnovanog na svijesti – vezanog za cilj genocidnih djela da se u cijelosti ili djelimično uništi neka nacionalna, etnička ili vjerska grupa.

836. Stručnjaci su isticali nepreciznost i praktične probleme koji su prirodni konceptu "namjere", posebno u vezi sa zločinom genocida, i predlagali druga rješenja kao alternativu onima koja su usvojena u praksi međunarodnih sudova.²¹⁸⁷ Ništa u odredbama Statuta MKSJ-a ili MKSR-a ili Konvencije o genocidu izričito ne predviđa nekakav poseban standard za genocidnu namjeru. Porijeklo i sastavljanje Konvencije o genocidu pokazuju nepreciznost odredbe o namjeri koja je u njoj sadržana.²¹⁸⁸

837. Po mom mišljenju, definicija zločina genocida – koja ima za svrhu zaštitu ljudskih grupa – koja je gotovo u potpunosti artikulirana na osnovu namjere s kojom ili posebne svrhe u koju osoba čini djelo, u smislu da ono treba biti konkretno i isključivo usredsređeno na namjeru da se uništi grupa kao takva, nema smisla. Naprotiv, definicija bi trebala imati mnogo objektivnije osnove, koje će se odnositi na: (i) "genocidna djela", čija bi suština trebalo da odgovara najkarakterističnijim

---

²¹⁸⁷ A. K. Greenawalt, *Rethinking Genocidal Intent: The Case for a Knowledge-Based Interpretation*, Columbia Law Review (1999.), na str. 2259-2294; O. Triffterer, *Genocide, Its Particular Intent to Destroy in Whole or in Part the Group as Such*, Leiden Journal of International Law, 14(2) (2001.), na str. 399-408; H. Vest, *A Structure-Based Concept of Genocidal Intent*, Journal of International Criminal Justice, 5(4) (2007.), na str. 781-797; C. Kress, *The Darfur Report and Genocidal Intent*, Journal of International Criminal Justice 3(3) (2005.), na str. 562-578; K. Ambos, *What Does 'Intent to Destroy' in Genocide Mean?*, International Review of the Red Cross, 91(876) (2009.), na str. 833-858; A. Gil Gil, *Derecho penal internacional*, Madrid: Editorial Tecnos: Madrid (1999.), na str. 231-258.

elementima koji definišu genocid, to jest, kao sredstva za postizanje cilja "uništavanja u cijelosti ili djelimično", grupe; i (ii) stvarni doprinos počinioaca kolektivnom uništenju zaštićene grupe.

838. Nemam namjeru da dublje zalazim u razloge, među kojima je i politika krivičnog prava, koji su, po mom mišljenju, mogli doprinijeti razradi jednog izuzetno uskog koncepta genocida, ispuniti ga nemogućim uslovima koji taj koncept čine gotovo neprimjenjivim, tako da on izgubi sav smisao i pravnu vrijednost za odgovarajuću zaštitu od zločinačkih napada na ljudske grupe, i tako dobije puki simbolični karakter. Ništa se ne dobija raširenim konceptom genocida kao zločina nad zločinima. Po mom mišljenju, kada se bavimo najtežim zločinima protiv ljudskih prava, ne možemo uspostavljati gradaciju, već primjenjivati pravo na način kojim se pravi razlika između odvojenih situacija, situacija koje su kvalitativno drugačije. Koncept zločina genocida ima smisla kada se tumači kao izuzetno teška krivična djela diskriminacije nad ljudskim grupama, koja mogu čak da obuhvataju i njihovo fizičko uništenje, ali koja takođe obuhvataju sva djela koja se kreću prema takvom ishodu.

839. Smatram da obje perspektive – i ona zasnovana na svrsi i ona zasnovana na svijesti – imaju smisla i da se mogu usaglasiti prilikom njihove primjene na ovaj predmet. Već sam pomenuo važne aspekte u vezi s opštim okvirom ovog predmeta, u kojem se radi o kontekstu izuzetnog nasilja i u kojem su izrazito kažnjiva sredstva posebne težine korištena s namjerom postizanja konkretnog rezultata etničkog čišćenja radi stvaranja etnički čiste teritorije. Ti kolektivni postupci odvijali su se unutar ratne strukture, u kojoj su djelovali i vojska i paravojne formacije, i u kojoj je Karadžić imao poseban položaj na njenom vrhu, kao politički i vojni vođa. Ovdje sam pokušao da objasnim – u cilju ocjenjivanja njegove krivične odgovornosti kako s psihološkog, tako i s materijalnog stanovišta – odnos između Karadžića i tih događaja koji je, po mom mišljenju, proistekao iz zaključaka Pretresnog vijeća, i pritom sam izveo konkretne zaključke prema kojima je Karadžić imao još veću stvarnu kontrolu nad tim događajima.

840. U određenim, izuzetno kompleksnim situacijama, s mnogo elemenata i brojnim nijansama s aspekta ocjenjivanja dokaza, dileme u vezi s "namjerom da se uništi" su praktične dokazne prirode, a ne pravne. Postoji mnogo mogućih situacija i one ne dopuštaju jedinstveno rješenje. Pitanja na koja je potrebno odgovoriti su sljedeća: koji je traženi standard da bi se namjera da "se u cijelosti ili djelimično uništi" smatrala dokazanom, kada postoji dovoljno dokaza u vezi s činjenjem genocidnih djela koja čine *actus reus* i koja se djela objektivno mogu pripisati optuženom ako ih on nije direktno počinio? Koje elemente treba uzeti u obzir prilikom ove ocjene? Da li je kriterijum van

---

²¹⁸⁸ A. K. Greenawalt, *Rethinking Genocidal Intent: the Case for a Knowledge-Based Interpretation*, Columbia Law

razumne sumnje od koristi kada se primjenjuje na koncept namjere koji je isključivo zasnovan na svrsi? Kako sudije treba da tumače kriterijum van razumne sumnje u tim situacijama? Da li je moguće objektivizirati namjeru putem nekih pokazatelja²¹⁸⁹ koji služe kao smjernice za ocjenu različitih genocidnih scenarija?

841. Dati odgovor na gore navedena pitanja – koja Pretresno vijeće nije postavilo – nije lak zadatak. Smatram da se Pretresno vijeće ograničilo na formalni pristup problemima ocjenjivanja dokaza, što nije zadovoljavajuće. Ono nije izvršilo dubinsku analizu karakterističnih elemenata i posebnosti vezanih za ovaj predmet. U ovom predmetu postoji mnogo pomenutih pokazatelja koji su korišteni kao dokazi o namjeri da se "u cijelosti ili djelimično uništi", a iz zaključaka u Prvostepenoj presudi stiče se utisak da su oni dokazani, naročito u paragrafima 2595 do 2624 i 2634 do 2903. Paragrafe 2634 do 2903 Prvostepene presude valja posebno pomenuti s obzirom na to da upućuju na "Dokaze o genocidnoj namjeri u vidu obrasca zločina".

842. Međutim, Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri razmotrilo te zaključke, navevši argumente koji, po mom mišljenju, ne ispunjavaju standard primjerene razumnosti.²¹⁹⁰ Paradigmatično je da u paragrafu 2624 Prvostepene presude utvrđen test u vezi s dokazima koji je zasnovan isključivo na kvantitativnom kriterijumu, s kojim se ne mogu složiti.

843. Smatram da se ispravnom ocjenom ukupnih dokaza i primjenom objektivnijih i pragmatičnijih kriterija u vezi s uslovima za namjeru da se "uništi u cijelosti ili djelimično" moglo doći do drugog rezultata. Na primjer, uzimajući u obzir da su postojali pomenuti genocidni pokazatelji i da je znanje optuženog sasvim izvjesno, moglo se doći to rezultata da je on znao da njegova djela ili propusti doprinose kolektivnom uništenju grupe.

Review (1999), na str. 2270-2279.

²¹⁸⁹ Prema Kancelariji specijalnog savjetnika UN-a za sprečavanje genocida, među pitanjima koja treba analizirati i uzeti u obzir da bi se utvrdila genocidna namjera su sljedeća: izjave onih koji su umiješani u genocidnu kampanju koje predstavljaju govor mržnje; u oružanom sukobu velikih razmjera, rasprostranjeni i sistematski karakter djela; intenzitet i razmjere djela i jednoobraznost metode ubijanja koja je korištena protiv neke zaštićene grupe; vrste korištenog naoružanja (posebno naoružanje koje je zabranjeno pravilima međunarodnog prava) i stepen nanesenih tjelesnih povreda; u situaciji u kojoj nije došlo do sukoba, rasprostranjeni i/ili sistematski diskriminatorni i ciljani postupci koji kulminiraju teškim kršenjima ljudskih prava zaštićenih grupa, kao što su vansudska pogubljenja, mučenje i raseljavanje; konkretna sredstva korištena za ostvarenje "etničkog čišćenja" koja potencijalno stavljaju naglasak na to da je činjenje djela smišljeno kako bi se došlo do samog temelja grupe ili onog što grupa koja čini etničko čišćenje smatra da je temelj te grupe; priroda zvjerstava, npr. komadanje ubijenih koje otkriva stepen dehumanizacije grupe ili euforiju zbog potpune kontrole nad drugim ljudskim bićem ili sistematsko silovanje žena čiji je cilj mogao biti prenošenje novog etničkog identiteta na dijete ili ponižavanje i terorisanje grupe kako bi se ona raspala; razaranja ili napadi na kulturna i vjerska dobra i simbole ciljane grupe koji su mogli biti smišljeni kako bi se zatrla historijsko prisustvo te grupe ili grupa; ciljana eliminacija lokalnih vođa i/ili muškaraca i/ili žena određene starosne dobi ("buduća generacija" ili vojno sposobna grupa); drugi postupci smišljeni u cilju potpunog isključivanja ciljane grupe iz društvenog/političkog života.

²¹⁹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 2599-2606, 2610, 2612-2614, 2624.

B. Suprotno mišljenje o osnovi 4 žalbe tužilaštva

844. Isto tako bih, s dužnim poštovanjem, želio izraziti neslaganje sa zaključkom Žalbenog vijeća da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku i zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kada je izreklo kaznu zatvora u trajanju od samo 40 godina, i time odobrilo osnovu 4 žalbe tužilaštva i izreklo kaznu doživotnog zatvora.

845. Tužilaštvo tvrdi da kazna zatvora u trajanju od 40 godina ne odražava zaključke i analizu samog Pretresnog vijeća u vezi s težinom Karadžićevih krivičnih djela i njegovom odgovornošću za najveće i najteže zločine koji su pred MKSJ-om ikad pripisani jednoj osobi.

846. Smatram da je trebala ostati na snazi kazna zatvora u trajanju od 40 godina koja u dovoljnoj mjeri odražava izuzetnu težinu događaja, i to iz sljedećih razloga.

847. Kazna se ne može oslanjati na načela retribucije i odvratanja nauštrb drugih značajnih faktora u odmjeravanju kazne, uključujući rehabilitaciju, reintegraciju u društvo, proporcionalnost i dosljednost.

848. Kazna, u bilo kojem obliku ili trajanju, ne može biti lišena humanosti. To je ono po čemu se pravna, civilizovana reakcija razlikuje od plemenske osvete. Kazna zatvora u trajanju od 40 godina je veoma dugačka kazna ako se poredi s trajanjem ljudskog života i predstavlja apsolutnu granicu onoga što bi se trebalo smatrati prihvatljivim trajanjem zatvora.

849. Ako prekoračimo određeni prag, kvantitet kazne prestaje biti odraz moralne ili pravne težine zločina i poprima novo značenje. Isto tako ne možemo govoriti o proporcionalnosti kada je težina počinjenih zločina tako velikih razmjera i obima da niko ne može ni zamisliti recipročnu kaznu.

850. Kazna doživotnog zatvora ili kazna zatvora do kraja života osuđene osobe, bez mogućnosti ikakvog iskupljenja, nije više puko lišavanje slobode, nego poprima drugačija kvalitativna obilježja i prolazi metafizičku transformaciju. Takva kazna na definitivan način lišava ljudsko biće prava koje je sazdano od iste stvari kao i ljudska priroda, uslijed čega život gubi svaki smisao, tako da se ona izjednačava sa smrtnom kaznom. Kazna doživotnog zatvora ima smisla samo kao zamjena za smrtnu kaznu, koja je, srećom, zabranom isključena iz skupa potencijalnih kazni koje se mogu izreći nekom subjektu.

851. Uklanjanjem mogućnosti slobode s vidika podriva se humanost kazni u svakom smislu i one se svode na domen nehumanog i ponižavajućeg. Evropski sud za ljudska prava²¹⁹¹ je u više navrata rješavao po tom pitanju i smatrao je da kazne doživotnog zatvora (do kraja života osuđene osobe) predstavljaju kršenje člana 3 Evropske konvencije.

852. Naposljetku, iako je to u sudskoj praksi MKSJ-a široko prihvaćeno, imam ozbiljne sumnje u pogledu zadovoljenja načela *nulla poena sine lege* u slučaju kazne zatvora do kraja života osuđene osobe i shodno tome, u pogledu toga da li bi to bila moguća kazna. Član 24 Statuta MKSJ-a jasno predviđa da su "[k]rivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene na kaznu zatvora", a odredba sadržana u pravilu 101 (B) Pravilnika MKSJ-a o kazni do kraja života osuđene osobe bila bi, po mom mišljenju, odluka *ultra vires* ("izvan ovlaštenja"), budući da se radi o kazni koja kvalitativno premašuje puku kaznu zatvora ograničenog trajanja, i o kojoj nema "odredbe u nacionalnom zakonodavstvu". Trebali bismo se sjetiti da je u članu 38 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije izričito isključena kazna doživotnog zatvora čak i kao zamjena za smrtnu kaznu. S druge strane, Pravilnik MKSJ-a ne sadrži nikakvu odredbu koja utvrđuje mogućnost preispitivanja kazne nakon isteka određenog roka, za što ne postoje dovoljne garancije osim ako to nije posebno utvrđeno u svakoj presudi.²¹⁹² Ova situacija prilično se razlikuje

---

²¹⁹¹ *Vinter and Others v. The United Kingdom* [GC], Evropski sud za ljudska prava, br. 66069/09, 130/10 i 3896/10, Presuda, 9. juli 2013., par. 119-122 ("[...] [U]kontekstu kazne doživotnog zatvora, član 3 [Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji zabranjuje mučenje i nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje] mora se tumačiti na način koji zahtijeva mogućnost skraćivanja kazne, u smislu mogućnosti preispitivanja koja nacionalnim vlastima omogućava da razmotre da li su ikakve promjene kod zatvorenika osuđenog na kaznu doživotnog zatvora toliko značajne i da li je tokom izdržavanja kazne došlo do pomaka prema rehabilitaciji da se nastavak njegove zatvorske kazne više ne može opravdati legitimnim penološkim osnovama. Međutim, [Evropski] sud [za ljudska prava] ističe da, uzimajući u obzir marginu slobodne procjene koja se mora dati Državama ugovornicama u pitanjima krivičnog pravosuđa i odmjeravanja kazne [...], njegov zadatak nije da propisuje oblik (izvršni ili sudski) tog preispitivanja. Iz istog razloga, nije na ovom Sudu da utvrdi kada bi se to preispitivanje trebalo izvršiti. S druge strane, [...] materijali iz uporednog i međunarodnog prava koji su predloženi ovom [Sudu] ukazuju na jasnu podršku uspostavljanju posebnog mehanizma kojim se garantuje preispitivanje kazne doživotnog zatvora najkasnije 25 godina nakon njenog izricanja i kasnija periodična preispitivanja [...] Iz ovog zaključka slijedi da, tamo gdje domaće zakonodavstvo ne predviđa mogućnost takvog preispitivanja, kazna doživotnog zatvora ne ispunjava standarde člana 3 Konvencije. [...] Štaviše, [...] zatvorenik osuđen na kaznu doživotnog zatvora ima pravo, od početka izdržavanja kazne, da zna šta mora učiniti da bi ispunio uslove za razmatranje njegovog puštanja na slobodu i pod kojim uslovima, uključujući i to kada će njegova kazna biti preispitana ili kad to može zatražiti. Shodno tome, kada domaće pravo ne predviđa nikakav mehanizam ili mogućnost preispitivanja kazne doživotnog zatvora, neusaglašenost te kazne sa članom 3 po ovom osnovu javlja se već u trenutku izricanja kazne doživotnog zatvora, a ne u kasnijoj fazi izdržavanja kazne."). V. *Öcalan v. Turkey* (no. 2), Evropski sud za ljudska prava, br. 24069/03, 197/04, 6201/06 i 10464/07, Presuda, 18. mart 2014. (Sud je iznio stav da je prekršen član 3 Konvencije u vezi s kaznom doživotnog zatvora izrečenom podnosiocu žalbe bez ikakve mogućnosti uslovnog puštanja na slobodu, i zaključio da, u nedostatku bilo kakvog mehanizma za preispitivanje kazni, kazna doživotnog zatvora koja je podnosiocu žalbe izrečena predstavlja kaznu koja se ne može ublažiti i stoga predstavlja nehumano postupanje). V. takođe *Matiošaitis and Others v. Lithuania*, Evropski sud za ljudska prava, br. 22662/13, 51059/13, 58823/13, 59692/13, 59700/13, 60115/13, 69425/13 i 72824/13, Presuda, 23. maj 2017.; *T.P. i A.T. v. Hungary*, Evropski sud za ljudska prava, br. 37871/14 i 73986/14, Presuda, 4. oktobar 2016.; *Murray v. The Netherlands*, Evropski sud za ljudska prava, br. 10511/10, Presuda, 26. april 2016.; *László Magyar v. Hungary*, Evropski sud za ljudska prava, br. 73593/10, Presuda, 20. maj 2014.

²¹⁹² Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 437, 890, Dispozitiv.

od izričite odredbe o kazni doživotnog zatvora i mogućnosti, kako je navedeno u Statutu MKS-a, uslovnog puštanja na slobodu (članovi 77 i 110 (3)-(5) Statuta MKS-a).

853. Iz gore navedenih razloga, izražavam svoje neslaganje sa zaključkom Većine u vezi s osnovama 1, 2, 3 i 4 žalbe tužilaštva.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavna verzija na engleskom.

Dana 20. marta 2019.,
U Haagu,
Nizozemska

/potpis na originalu/
sudija José Ricardo de Prada Solaesa

[pečat Mehanizma]

IX. DODATAK A – ISTORIJAT POSTUPKA

854. Slijedi sažeti prikaz glavnih aspekata žalbenog postupka.

A. Sastav Žalbenog vijeća

855. Dana 20. aprila 2016., predsjednik Mehanizma je naložio da sastav Vijeća koje rješava u ovom predmetu čine sudija Theodor Meron (predsjedavajući), sudija William H. Sekule, sudija Vagn Joensen, sudija José Ricardo de Prada Solaesa i sudija Graciela Susana Gatti Santana.²¹⁹³

Dana 21. aprila 2016., sudija Meron je imenovao sebe za predžalbenog sudiju u ovom predmetu.²¹⁹⁴

Dana 27. septembra 2018., sudija Meron povukao se iz ovog predmeta²¹⁹⁵ i, u svojstvu predsjednika Mehanizma, imenovao je sudiju Ivu Nelsona de Caires Batista Rosu da ga zamijeni u Vijeću koje rješava u ovom predmetu.²¹⁹⁶

B. Karadžićeva žalba i žalba tužilaštva

856. U skladu s odlukama predžalbenog sudije kojima je Karadžiću i tužilaštvu odobren produžetak roka od 90 dana za podnošenje najava žalbe,²¹⁹⁷ i Karadžić i tužilaštvo podnijeli su svoje najave žalbe 22. jula 2016.²¹⁹⁸

857. Dana 9. avgusta 2016., Predžalbeni sudija je Karadžiću i tužilaštvu odobrio produženje roka od 60 dana za podnošenje žalbenih podnesaka i produženje od 45 dana za podnošenje podnesaka respondenta.²¹⁹⁹ Dana 8. septembra 2016., Predžalbeni sudija je odobrio Karadžićev zahtjev za prekoračenje dozvoljenog broja riječi u njegovom žalbenom podnesku i odobrio mu da dostavi podnesak od najviše 75.000 riječi, odobrio je tužilaštvu isto prekoračenje dozvoljenog broja riječi za podnesak respondenta.²²⁰⁰ Dana 15. septembra 2016., predžalbeni sudija je odbio zahtjev tužilaštva za dodatno produženje roka stranama za dostavljanje njihovih podnesaka respondenta.²²⁰¹

---

²¹⁹³ Nalog o imenovanju sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem, 20. april 2016., str. 2.

²¹⁹⁴ Nalog o imenovanju predžalbenog sudije, 21. april 2016., str. 1.

²¹⁹⁵ Odluka, 27. septembar 2018., str. 3.

²¹⁹⁶ Nalog o zamjeni sudije u predmetu pred Žalbenim vijećem, 27. septembar 2018., str. 1.

²¹⁹⁷ Odluka po zahtjevu za produženje roka za podnošenje najave žalbe, 21. april 2016., str. 2; Odluka po zahtjevu za dodatno produženje roka za podnošenje najave žalbe, 15. juni 2016., str. 3, 4.

²¹⁹⁸ Najava žalbe Radovana Karadžića, 22. juli 2016. (javno s povjerljivim dodatkom); Najava žalbe tužilaštva, 22. juli 2016.

²¹⁹⁹ Odluka po zajedničkom zahtjevu za produženje roka za podnošenje žalbenih podnesaka i podnesaka respondenta, 9. avgust 2016., str. 2, 3.

²²⁰⁰ Odluka po zahtjevu za prekoračenje ograničenje broja riječi, 8. septembar 2016., str. 3.

²²⁰¹ Odluka po zahtjevu tužilaštva za produženje roka za podnošenje podnesaka respondenta, 15. septembar 2016., str. 1, 2.

858. Karadžić i tužilaštvo podnijeli su svoje žalbene podneske 5. decembra 2016.²²⁰²
859. Dana 9. januara 2017., Žalbeno vijeće je odobrilo stranama dodatno produženje roka od 15 dana za podnošenje odgovora.²²⁰³ Karadžić i tužilaštvo su dostavili svoje odgovore 15. marta 2017.²²⁰⁴
860. Dana 21. marta 2017., Predžalbeni sudija je djelimično odobrio Karadžićev zahtjev za produženje roka i prekoračenje dozvoljenog broja riječi, odobrio mu je da dostavi podnesak koji ne smije biti duži od 22.500 riječi i odobrio je stranama produženje roka od sedam dana za dostavljanje replika.²²⁰⁵ Dana 6. aprila 2017., Karadžić i tužilaštvo su podnijeli svoje replike.²²⁰⁶

C. Odluke na osnovu pravila 142 Pravilnika

861. Karadžić je podnio zahtjeve za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom podnesku 24. aprila 2017., odnosno 7. maja 2018.²²⁰⁷ Dana 2. marta 2018., Žalbeno vijeće je odbilo Karadžićev prvi zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom podnesku.²²⁰⁸ Dana 18. jula 2018., Žalbeno vijeće je odbilo Karadžićev drugi zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku.²²⁰⁹

D. Statusne konferencije

862. U skladu s pravilom 69 Pravilnika, statusne konferencije održane su 15. novembra 2016.,²²¹⁰ 6. marta 2017.,²²¹¹ 23. juna 2017.,²²¹² 10. oktobra 2017.,²²¹³ 30. januara 2018.,²²¹⁴ 25. aprila 2018.,²²¹⁵ 15. avgusta 2018.²²¹⁶ i 11. decembra 2018.²²¹⁷

---

²²⁰² Žalbeni podnesak Radovana Karadžića, 5. decembar 2016. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 23. decembra 2016.); Žalbeni podnesak tužilaštva, 5. decembar 2016. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 11. januara 2017.).

²²⁰³ Odluka po obnovljenom zahtjevu tužilaštva za produženje roka za podnošenje podnesaka respondenta, 9. januar 2017., str. 3.

²²⁰⁴ Odgovor Radovana Karadžića, 15. mart 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 15. marta 2017.); Odgovor tužilaštva, 15. mart 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 16. maja 2017.).

²²⁰⁵ Odluka po zahtjevu za prekoračenje roka i ograničenja broja riječi za repliku, 21. mart 2017.

²²⁰⁶ Replika Radovana Karadžića, 6. april 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 19. aprila 2017.); Replika tužilaštva, 6. april 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 16. maja 2017.).

²²⁰⁷ Zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 24. april 2017.; Drugi zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza, 7. maj 2018.

²²⁰⁸ Odluka po zahtjevu za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 2. mart 2018., par. 1, 19.

²²⁰⁹ Odluka po drugom zahtjevu za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 18. juli 2018., str. 2, 5. Žalbeno vijeće je 13. februara 2019. odbilo Karadžićev zahtjev za ponovno razmatranje obje te odluke. Odluka po zahtjevu za ponovno razmatranje, 13. februar 2019., str. 6.

²²¹⁰ T. 15. novembar 2016. str. 1-15.

²²¹¹ T. 6. mart 2017. str. 16-31.

²²¹² T. 23. juni 2017. str. 32-47.

²²¹³ T. 10. oktobar 2017. str. 48-66.

E. Žalbeni pretres

863. Žalbeno vijeće saslušalo je usmene argumente strana u postupku na žalbenom pretresu održanom 23. i 24. aprila 2018. u Haagu, u Nizozemskoj.²²¹⁸

---

²²¹⁴ T. 30. januar 2018. str. 67-83.

²²¹⁵ T. 25. april 2018. str. 317-322.

²²¹⁶ T. 15. avgust 2018. str. 323-330.

²²¹⁷ T. 11. decembar 2018. str. 331-339.

²²¹⁸ T. 23. april 2018. str. 84-236; T. 24. april 2018. str. 237-316.

X. DODATAK B – MATERIJALI NA KOJE SE UPUĆUJE I DEFINISANI TERMINI

A. Sudska praksa

1. Mehanizam

KARADŽIĆ, Radovan

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. MICT-13-55-A, Odluka po zahtjevu za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 2. mart 2018.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. MICT-13-55-A, Nalog o rasporedu za žalbeni pretres i statusnu konferenciju, 27. februar 2018.

MUNYARUGARAMA, Phénéas

Phénéas Munyarugarama protiv tužioca, predmet br. MICT-12-09-AR14, Odluka po žalbi na prosljeđivanje predmeta Phénéasa Munyarugarama Ruandi i po zahtjevu tužilaštva za odbacivanje, 5. oktobar 2012. (u tekstu: Odluka u predmetu *Munyarugarama* od 5. oktobra 2012.).

NGIRABATWARE, Augustin

Tužilac protiv Augustina Ngirabatwarea, predmet br. MICT-12-29-R, Nalog Vladi Republike Turske za puštanje na slobodu sudije Aydina Sefe Akayja, 31. januar 2017.

Augustin Ngirabatware protiv tužioca, predmet br. MICT-12-29-A, Presuda, 18. decembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*).

Augustin Ngirabatware protiv tužioca, predmet br. MICT-12-29-A, Odluka po zahtjevu Augustina Ngirabatwarea za izricanje sankcija tužilaštvu i za izdavanje naloga za objelodanjivanje, 15. april 2014. (u tekstu: Odluka u predmetu *Ngirabatware* od 15. aprila 2014.).

ORIĆ, Naser

Tužilac protiv Nasera Orića, predmet br. MICT-14-79, Odluka po molbi da se dozvoli ulaganje žalbe na odluku sudije pojedinca od 10. decembra 2015., 17. februar 2016. (u tekstu: Odluka u predmetu *Orić* od 17. februara 2016.).

ŠEŠELJ, Vojislav

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. MICT-16-99-A, Presuda, 11. april 2018. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*).

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. MICT-16-99-A, Odluka o imenovanju branioca u pripravnosti za žalbeni pretres, 11. oktobar 2017.

2. MKSR

BAGILISHEMA, Ignace

Tužilac protiv Ignacea Bagilisheme, predmet br. ICTR-95-1A-A, Presuda (Obrazloženje), 3. juli 2002. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 16. juna 2003.) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*).

BAGOSORA, Théoneste, i drugi

Théoneste Bagosora i Anatole Nsengiyumva protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-41-A, Presuda po žalbama, 14. decembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*).

Théoneste Bagosora, Aloys Ntabakuze i Anatole Nsengiyumva protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-41-A, Odluka po zahtjevu Anatolea Nsengiyumve za formalno primanje na znanje, 29. oktobar 2010. (u tekstu: Odluka u predmetu *Bagosora i drugi* od 29. oktobra 2010.).

Tužilac protiv Théoneste Bagosore, Gratiene Kabiligija, Aloya Ntabakuzea i Anatolea Nsengiyumve, predmet br. ICTR-98-41-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi Aloya Ntabakuzea u vezi s pravnim pitanjima pokrenutim odlukom Pretresnog vijeća I od 29. juna 2006. po zahtjevu za izuzimanje dokaza, 18. septembar 2006.

BIZIMUNGU, Augustin

Augustin Bizimungu protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-56B-A, Presuda, 30. juni 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*).

BIZIMUNGU, Casimir, i drugi

Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Mugiraneze, predmet br. ICTR-99-50-AR73.6, Nalog o ukidanju povjerljivog statusa Odluke po interlokutornoj žalbi u vezi sa svjedočenjem bivšeg ambasadora Sjedinjenih Američkih Država u Ruandi izdate 16. jula 2007., 19. april 2010.

Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Mugiraneze, predmet br. ICTR-99-50-AR73.8, Odluka po žalbama u vezi s angažovanjem konsultanta ili pravnog referenta vijeća, 17. decembar 2009.

Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Mugiraneze, predmet br. ICTR-99-50-AR73.7, Odluka po interlokutornoj žalbi Jérôme-Clémenta Bicamumpake u vezi sa zahtjevom za izdavanje naloga *subpoena*, 22. maj 2008. (u tekstu: Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 22. maja 2008.).

Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Mugiraneze, predmet br. ICTR-99-50-AR73.6, Odluka po interlokutornoj žalbi u vezi sa svjedočenjem bivšeg ambasadora Sjedinjenih Američkih Država Roberta Flatena, potpisana 16. jula 2007., zavedena 17. jula 2007. (u tekstu: Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 17. jula 2007.).

Tužilac protiv Casimira Bizimungua, Justina Mugenzija, Jérôme-Clémenta Bicamumpake i Prospera Mugiraneze, predmet br. ICTR-99-50-AR73, Odluka po žalbi tužilaštva u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke, 16. novembar 2005. (u tekstu: Odluka u predmetu *Bizimungu i drugi* od 16. novembra 2005.).

GATETE, Jean-Baptiste

Jean-Baptiste Gatete protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-61-A, Presuda, 9. oktobar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*).

HATEGEKIMANA, Ildephonse

Ildephonse Hategekimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-55B-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*).

KAJELIJELI, Juvénal

Juvénal Kajelijeli protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda, 23. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*).

KALIMANZIRA, Callixte

Callixte Kalimanzira protiv tužioca, predmet br. ICTR-05-88-A, Presuda, 20. oktobar 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*).

KANYARUKIGA, Gaspard

Gaspard Kanyarukiga protiv tužioca, predmet br. ICTR-02-78-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*).

Gaspard Kanyarukiga protiv tužioca, predmet br. ICTR-02-78-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi Gasparda Kanyarukige na odluku u vezi s izuzimanjem dokaza, 23. mart 2010. (u tekstu: Odluka u predmetu *Kanyarukiga* od 23. marta 2010.).

KAREMERA, Édouard, i drugi

Édouard Karemera i Matthieu Ndirumpatse protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ndirumpatse*).

Édouard Karemera, Matthieu Ndirumpatse i Josepha Nzirorera protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44-AR73.17, Odluka po žalbi Josepha Nzirorere na odluku o prihvatanju dokaza kojima se pobijaju činjenice o kojima je presuđeno, 29. maj 2009. (u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 29. maja 2009.).

Tužilac protiv Édouarda Karemere, Matthieua Ndirumpatsea i Josepha Nzirorere, predmet br. ICTR-98-44-AR73.10, Odluka po Nzirorerinoj interlokutornoj žalbi u vezi s njegovim pravom da prisustvuje suđenju, 5. oktobar 2007. (u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 5. oktobra 2007.).

Tužilac protiv Édouarda Karemere, Matthieua Ndirumpatsea i Josepha Nzirorere, predmet br. ICTR-98-44-AR73(C), Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odluku u vezi s formalnim primanjem na znanje, 16. juni 2006. (u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera i drugi* od 16. juna 2006.).

Tužilac protiv Édouarda Karemere, Matthieua Ndirumpatsea i Josepha Nzirorere, predmet br. ICTR-98-44-AR73.6, Odluka po interlokutornoj žalbi Josepha Nzirorere, 28. april 2006.

KARERA, François

François Karera protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-74-A, Presuda, 2. februar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karera*).

MUGENZI, Justin i MUGIRANEZA, Prosper

Justin Mugenzi i Prosper Mugiraneza protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-50-A, Presuda, 4. februar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*).

Justin Mugenzi i Prosper Mugiraneza protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-50-A, Odluka po zahtjevima za mjere u vezi s kršenjima pravila 68, 24. septembar 2012. (u tekstu: Odluka u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza* od 24. septembra 2012.).

MUHIMANA, Mikaeli

Mikaeli Muhimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-95-1B-A, Presuda, 21. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*).

MUNYAKAZI, Yussuf

Tužilac protiv Yussufa Munyakazija, predmet br. ICTR-97-36A-A, Presuda, 28. septembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Munyakazi*).

MUSEMA, Alfred

Alfred Musema protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 25. oktobra 2002.) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Musema*).

MUVUNYI, Tharcisse

Tharcisse Muvunyi protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-55A-A, Presuda, 29. avgust 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi* od 29. avgusta 2008.).

NAHIMANA, Ferdinand, i drugi

Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza i Hassan Ngeze protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 16. maja 2008.) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*).

Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza i Hassan Ngeze protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-52-A, Odluka po zahtjevu tužioca koji se nadovezuje na njegov usmeni zahtjev Žalbenom vijeću da zanemari određene argumente koje je branilac žalio Barayagwize iznio na žalbenom pretresu 17. januara 2007., 5. mart 2007. (u tekstu: Odluka u predmetu *Nahimana i drugi* od 5. marta 2007.).

NDAHIMANA, Grégoire

Grégoire Ndahimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-68-A, Presuda, 16. decembar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*).

NDINDABAHIZI, Emmanuel

Emmanuel Ndindabahizi protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-71-A, Presuda, 16. januar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*).

NDINDILYIMANA, Augustin, i drugi

Augustin Nindiliyimana, François-Xavier Nzuwonemeye i Innocent Sagahutu protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-56-A, Presuda, 11. februar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Nindiliyimana i drugi).

NIYTEGEKA, Eliézer

Eliézer Niyitegeka protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-14-A, Presuda, 9. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Niyitegeka).

NIZEYIMANA, Ildéphonse

Ildéphonse Nizeyimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-55C-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Nizeyimana).

Tužilac protiv Ildéphonsea Nizeyimane, predmet br. ICTR-00-55C-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odluku da se izjava Marcela Gatsinzija ne uvrsti u spis na osnovu pravila 92bis, 8. mart 2011. (u tekstu: Odluka u predmetu Nizeyimana od 8. marta 2011.).

NSENGIYUMVA, Anatole

Tužilac protiv Anatolea Nsengiyumve, predmet br. ICTR-96-12-I, Odluka po zahtjevu tužioca za zaštitu žrtava i svjedoka, donesena usmeno 26. juna 1997., potpisana 17. novembra 1997., zavedena 3. decembra 1997.

NTABAKUZE, Aloys

Aloys Ntabakuze protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-41A-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Ntabakuze).

NTAGERURA, André, i drugi

Tužilac protiv Andréa Ntagerure, Emmanuela Bagambikija i Samuela Imanishimwea, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. juli 2006. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 29. marta 2007.) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Ntagerura i drugi).

NTAKIRUTIMANA, Elizaphan i Gérard

Tužilac protiv Elizaphana Ntakirutimane i Gérarda Ntakirutimane, predmeti br. ICTR-96-10-A i ICTR-96-17-A, Presuda, 13. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Ntakirutimana).

NTAWUKULILYAYO, Dominique

Dominique Ntawukulilyayo protiv tužioca, predmet br. ICTR-05-82-A, Presuda, 14. decembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Ntawukulilyayo).

NYIRAMASUHUKO, Pauline, i drugi

Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko, Arsènea Shaloma Ntahobalija, Sylvaina Nsabimane, Alphonsea Nteziryayoa, Josepha Kanyabashija i Élieja Ndayambajea, predmet br. ICTR-98-42-A, Presuda, 14. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*).

Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko, Arsènea Shaloma Ntahobalija, Sylvaina Nsabimane, Alphonsea Nteziryayoa, Josepha Kanyabashija i Élieja Ndayambajea, predmet br. ICTR-98-42-A, Odluka po zahtjevu tužilaštva za odbacivanje bez razmatranja ili za alternativne mjere, 5. juli 2013.

Tužilac protiv Arsènea Shaloma Ntahobalija, predmet br. ICTR-97-21-T, Odluka po Ntahobalijevom zahtjevu da svjedok NMBMP svjedoči u prisustvu pravnog zastupnika, 4. oktobar 2007.

Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko i drugih, predmet br. ICTR-98-42-T, Odluka po zahtjevu tužioca za odobrenje da na svoj spisak svjedoka doda vještaka-grafologa, 14. oktobar 2004.

Pauline Nyiramasuhuko protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-42-AR73.2, Odluka po žalbi Pauline Nyiramasuhuko u vezi s prihvatljivošću dokaza, 4. oktobar 2004. (u tekstu: Odluka u predmetu *Nyiramasuhuko* od 4. oktobra 2004.).

NZABONIMANA, Callixte

Callixte Nzabonimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44D-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*).

RENZAHO, Tharcisse

Tharcisse Renzaho protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-31-A, Presuda, 1. april 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*).

RUKUNDO, Emmanuel

Emmanuel Rukundo protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-70-A, Presuda, 20. oktobar 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*).

RUTAGANDA, Georges Anderson Nderubumwe

Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 9. februara 2004.) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*).

RWAMAKUBA, André

André Rwamakuba protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44C-A, Odluka po žalbi na odluku u vezi s odgovarajućim mjerama, 13. septembar 2007. (u tekstu: Odluka od 13. septembra 2007.).

SEMANZA, Laurent

Laurent Semanza protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Odluka, 31. maj 2000. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 6. jula 2001.).

SETAKO, Ephrem

Ephrem Setako protiv tužioca, predmet br. ICTR-04-81-A, Presuda, 28. septembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Setako*).

SIMBA, Aloys

Aloys Simba protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-76-A, Presuda, 27. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simba*).

ZIGIRANYIRAZO, Protais

Protais Zigiranyirazo protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-73-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi, 30. oktobar 2006. (u tekstu: Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006.).

3. MKSJ

ALEKSOVSKI, Zlatko

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*).

BLAGOJEVIĆ, Vidoje i JOKIĆ, Dragan

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*).

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-T, Prva odluka po zahtjevu optužbe za uvrštavanje izjava svjedoka i ranijih svjedočenja na osnovu pravila 92bis, 12. juni 2003.

BLAŠKIĆ, Tihomir

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*).

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-AR108 bis, Odluka po zahtjevu Republike Hrvatske za preispitivanje odluke Raspravnog vijeća II od 18. srpnja 1997., 29. oktobar 1997.

BOŠKOSKI, Ljube i TARČULOVSKI, Johan

Tužilac protiv Ljubeta Boškoscog i Johana Tarčulovskog, predmet br. IT-04-82-T, Presuda, 10. juli 2008. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*).

BRALO, Miroslav

Tužilac protiv Miroslava Brale, predmet br. IT-95-17-A, Odluka po zahtjevima za pristup *ex parte* dijelovima žalbenog spisa i za objelodanjivanje materijala koji sadrži olakšavajuće faktore, 30. avgust 2006.

BRĐANIN, Radoslav

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*).

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 21. oktobar 2004. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*).

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-T, Odluka po dvanaestom zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere za žrtve i svjedoke, 12. decembar 2002. (u tekstu: Odluka u predmetu *Brđanin* od 12. decembra 2002.).

Tužilac protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića, predmet br. IT-99-36-AR73.9, Odluka po interlokutornoj žalbi, 11. decembar 2002. (u tekstu: Odluka u predmetu *Brđanin* od 11. decembra 2002.).

DELALIĆ, Zejnil, i drugi ("ČELEBIĆI")

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog Pavo, Hazima Delića i Esada Landže zvanog Zenga, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*).

DELIC, Rasim

Tužilac protiv Rasima Delića, predmet br. IT-04-83-PT, Odluka, 8. decembar 2006.

ĐORĐEVIĆ, Vlastimir

Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-A, Presuda, 27. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*).

Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-T, Javna Presuda s povjerljivim Dodatkom, 23. februar 2011. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Đorđević*).

FURUNDŽIJA, Anto

Tužilac protiv Ante Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*).

Tužilac protiv Ante Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-T, Odluka, 16. juli 1998.

GALIĆ, Stanislav

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Galić*).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Galić*).

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-T, Odluka po prijedlogu tužilaštva da Pretresno vijeće otputuje u Sarajevo, 4. februar 2003. (u tekstu: Odluka u predmetu *Galić* od 4. februara 2003.).

GOTOVINA, Ante, i drugi

Tužilac protiv Ante Gotovine i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-A, Presuda, 16. novembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*).

Tužilac protiv Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-AR73.6, Odluka po interlokutornim žalbama Ivana Čermaka i Mladena Markača na odluku Raspravnog vijeća o ponovnom otvaranju dokaznog postupka tužiteljstva, 1. juli 2010.

Tužilac protiv Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-T, Nalog tajniku u vezi s braniteljem za svjedoka Božu Krajinu, 15. april 2010. (povjerljivo).

Tužilac protiv Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-T, Odluka o prihvatanju izjava dvaju svjedoka temeljem pravila 92*quater*, 24. april 2008.

Tužilac protiv Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi Miroslava Šeparovića na odluke Raspravnog vijeća o sukobu interesa i nedoličnom ponašanju, 4. maj 2007.

Tužilac protiv Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, predmeti br. IT-01-45-AR73.1, IT-03-73-AR73.1 i IT-03-73-AR73.2, Odluka po zahtjevu žalitelja Mladena Markača za pojašnjenje, 12. januar 2007.

HADŽIĆ, Goran

Tužilac protiv Gorana Hadžića, predmet br. IT-04-75-T, Odluka po zbirnom zahtevu odbrane za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*quater*, 26. oktobar 2015.

Tužilac protiv Gorana Hadžića, predmet br. IT-04-75-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*quater* (Herbert Okun), 22. februar 2013.

HADŽIHASANOVIĆ, Enver i KUBURA, Amir

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*).

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-AR73.3, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po prijedlozima za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98*bis*, 11. mart 2005.

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-T, Odluka po zahtjevu odbrane da se pojasni usmena odluka od 17. decembra 2003. u vezi s opsegom unakrsnog ispitivanja na osnovu pravila 90(H) Pravilnika, 28. januar 2004. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 4. februara 2004.).

HALILOVIĆ, Sefer

Tužilac protiv Sefera Halilovića, predmet br. IT-01-48-A, Presuda, 16. oktobar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*).

Tužilac protiv Sefera Halilovića, predmet br. IT-01-48-AR73, Odluka u vezi s izdavanjem naloga *subpoena*, 21. juni 2004. (u tekstu: Odluka u predmetu *Halilović* od 21. juna 2004.).

HARADINAJ, Ramush, i drugi

Tužilac protiv Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, predmet br. IT-04-84-A, Presuda, potpisana 19. jula 2010., zavedena 21. jula 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*).

Tužilac protiv Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, predmet br. IT-04-84-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja na osnovu pravila 92*quater* i po trinaestom zahtjevu za zaštitne mjere vezane za suđenje, 7. septembar 2007.

KARADŽIĆ, Radovan

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sto sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 14. mart 2016. (u tekstu: Odluka po sto sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. februar 2016. (u tekstu: Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sto drugom i sto trećem zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 4. novembar 2015.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po stotom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 13. juli 2015. (u tekstu: Odluka po stotom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset osmom i devedeset devetom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 8. juni 2015.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šestom *bis* zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 7. maj 2015. (u tekstu: Odluka od 7. maja 2015.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Javna redigovana verzija "Odluke po devedeset trećem zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja" donijete 13. oktobra 2014. godine, 20. mart 2015. (u tekstu: Odluka po devedeset trećem zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šestom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 3. mart 2015. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka od 3. marta 2015.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset šestom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 21. januar 2015.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 5. decembar 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Javna redigovana verzija Odluke po zahtjevu optuženog za preispitivanje odluke sekretara o slabom imovinskom stanju od 25. februara 2014., 3. decembar 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 13. oktobar 2014. (u tekstu: Odluka po devedeset četvrtom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za pravnim sredstvom u vezi s nedostacima Optužnice, 30. septembar 2014. (u tekstu: Odluka od 30. septembra 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu optuženog za novo suđenje zbog kršenja obaveze objelodanjivanja, 14. avgust 2014. (u tekstu: Odluka po drugom zahtjevu za novo suđenje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devedeset prvom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 7. maj 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset devetom i devedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 16. april 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. mart 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja na osnovu pravila 92bis, 18. mart 2014. (javno s povjerljivim Dodatkom) (u tekstu: Odluka od 18. marta 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 10. mart 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po osamdeset šestom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, T. 3. mart 2014. str. 47545, 47546.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se svjedočenje Borivoja Jakovljevića usvoji na osnovu pravila 92quater, 25. februar 2014. (u tekstu: Odluka od 25. februara 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Branka Basare na osnovu pravila 92bis, 19. februar 2014. (u tekstu: Odluka o prihvatanju svjedočenja Branka Basare od 19. februara 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu Radivoja Miletića za odgodu datuma svjedočenja, 13. februar 2014. (povjerljivo).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića na osnovu pravila 92bis, 6. februar 2014. (u tekstu: Odluka o prihvatanju svjedočenja Pere Rendića od 6. februara 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po hitnim zahtjevima za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija Mladićev zahtjev za odobrenje ulaganja žalbe na odluku o *subpoeni*, 22. januar 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset i petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 21. januar 2014. (u tekstu: Odluka po osamdeset petom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset i četvrtom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 16. januar 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po Mladićevom zahtjevu za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku o izdavanju naloga *subpoena*, 23. decembar 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Srđanu Forci, 18. decembar 2013. (u tekstu: Odluka od 18. decembra 2013. u vezi s Forcom).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Nikoli Tomaševiću, 11. decembar 2013. (u tekstu: Odluka od 11. decembra 2013. u vezi s Tomaševićem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se Ratku Mladiću izda nalog *subpoena*, 11. decembar 2013. (u tekstu: Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* Ratku Mladiću).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se prihvate izjave na osnovu pravila 92bis (komponenta Srebrenica), 29. novembar 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset trećem zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 21. novembar 2013. (povjerljivo).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.11, Odluka po žalbi na odluku po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Zdravku Tolimiru, 13. novembar 2013. (u tekstu: Odluka od 13. novembra 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdeset drugom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja objelodanjivanja, 7. novembar 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po zahtjevu da se ne dozvoli ispitivanje Momčila Krajišnika o izjavama datim u Skupštini, T. 7. novembar 2013. str. 43150 (u tekstu: Usmena odluka od 7. novembra 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje izjava na osnovu pravila 92bis (sarajevska komponenta), 6. novembar 2013. (u tekstu: Odluka od 6. novembra 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog za razdvajanje tačke 1 od Optužnice i za privremenu obustavu dokaznog postupka odbrane, 2. avgust 2013. (u tekstu: Odluka od 2. avgusta 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Presuda, 11. juli 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po osamdesetom i osamdeset prvom zahtjevu optuženog o kršenju obaveza objelodanjivanja, 9. juli 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se Radivoju Miletiću izda nalog *subpoena*, 9. maj 2013. (u tekstu: Odluka u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Miletiću).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po sedamdeset devetom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, T. 9. maj 2013. str. 38097.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedamdeset sedmom i sedamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. mart 2013. (u tekstu: Odluka po sedamdeset sedmom i sedamdeset osmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW392, 14. februar 2013. (u tekstu: Odluka od 14. februara 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.10, Odluka po žalbi na odluku o trajanju dokaznog postupka odbrane, 29. januar 2013. (u tekstu: Odluka od 29. januara 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po sedamdeset šestom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, T. 29. januar 2013. str. 32881, 32882.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Milošu Tomoviću, 28. januar 2013. (u tekstu: Odluka od 28. januara 2013. u vezi s Tomovićem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Dragošu Milankoviću, 18. januar 2013. (u tekstu: Odluka od 18. januara 2013. u vezi s Milankovićem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po sedamdeset petom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, T. 17. januar 2013. str. 32151.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW402, 8. januar 2013. (u tekstu: Odluka od 8. januara 2013.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.9, Odluka po žalbi zbog uskraćivanja oslobađajuće presude u vezi s navodima o uzimanju talaca, 11. decembar 2012. (u tekstu: Odluka od 11. decembra 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog za zaštitne mjere za svjedoke KW289, KW299, KW378 i KW543, 1. novembar 2012. (u tekstu: Odluka od 1. novembra 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka, 11. oktobar 2012. (javno s javnim Dodatkom I i povjerljivim i *ex parte* Dodatkom II) (u tekstu: Odluka sekretara od 11. oktobra 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje izjave Rajka Koprivice na osnovu pravila *92quater*, 3. oktobar 2012. (u tekstu: Odluka od 3. oktobra 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka u vezi sa vremenom dodijeljenim optuženom za vođenje dokaznog postupka, 19. septembar 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za novo suđenje zbog kršenja obaveze objelodanjivanja, 3. septembar 2012. (u tekstu: Odluka po zahtjevu za novo suđenje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedamdeset prvom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 1. juni 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja Milana Tupajića umjesto iskaza *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 24. maj 2012. (u tekstu: Odluka od 24. maja 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka tužilaštva, podnescima na osnovu pravila 98bis i početkom dokaznog postupka odbrane, 26. april 2012. (u tekstu: Nalog o rasporedu od 26. aprila 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis iskaza Slobodana Stojkovića umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 22. mart 2012. (javno s povjerljivim Dodatkom) (u tekstu: Odluka od 22. marta 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po šezdeset devetom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za izricanje sankcija, T. 15. mart 2012. str. 26316, 26317.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Javna redigovana verzija "Odluke po šezdeset sedmom i šezdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja" od 1. marta 2012., 1. mart 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka u vezi s drugom posjetom lokacijama, 10. februar 2012. (u tekstu: Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Srebrenici).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šezdeset šestom zahtjevu optuženog u vezi sa kršenjem obaveze objelodanjivanja, 8. februar 2012. (u tekstu: Odluka u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja od 8. februara 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za preispitivanje odluke o finansiranju tima odbrane, 31. januar 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se iz priloga izbrišu incidenti granatiranja i snajperskog djelovanja u Sarajevu, 27. januar 2012. (u tekstu: Odluka od 27. januara 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šezdeset i petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 12. januar 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja Milenka Lazića na osnovu pravila 92quater i za odobrenje za dodavanje dokaznih predmeta na spisak dokaznih predmeta na osnovu pravila 65ter, 9. januar 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šezdesetom, šezdeset prvom, šezdeset trećem i šezdeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 22. novembar 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset devetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 14. oktobar 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izmjenu odgođenog objelodanjivanja: svjedoci KDZ320, KDZ456, KDZ523 i KDZ532, 23. septembar 2011. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 23. septembra 2011.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po pedeset osmom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za izricanje sankcija, T. 8. septembar 2011. str. 18638.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 19. avgust 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po pedeset šestom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za izricanje sankcija, T. 19. avgust 2011. str. 17484.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku o ponovnom razmatranju zaštitnih mjera (KDZ531), 16. avgust 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset trećem i pedeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 22. juli 2011. (u tekstu: Odluka po pedeset trećem i pedeset četvrtom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po pedeset prvom i pedeset drugom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 7. juli 2011. (u tekstu: Odluka po pedeset prvom i pedeset drugom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po zahtjevu za ponovno razmatranje, T. 4. juli 2011. str. 15948 (zatvorena sjednica) (u tekstu: Usmena odluka od 4. jula 2011.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 30. juni 2011. (u tekstu: Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za ukidanje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ240, 28. juni 2011. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka od 28. juna 2011.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka u vezi s odgodom svjedočenja, T. 3. juni 2011. str. 14202-14204.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i daljnji prekid postupka, 10. maj 2011. (u tekstu: Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četrdeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 20. april 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj četrdeset tri do četrdeset pet da se utvrdi kršenje obaveze objelodanjivanja, 8. april 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se pozove svjedok Ferid Spahić radi unakrsnog ispitivanja, 6. april 2011. (u tekstu: Odluka od 6. aprila 2011.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 37-42 u vezi s kršenjem odredbi pravila o objelodanjivanju i Djelimično suprotno mišljenje sudije Kwona, 29. mart 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog da se svjedoci prinude na razgovor: svjedoci o Sarajevu na osnovu pravila 92bis, 21. mart 2011. (u tekstu: Odluka od 21. marta 2011.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za peti privremeni prekid postupka, 17. mart 2011. (u tekstu: Odluka po zahtjevu za petu odgodu postupka).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po trideset drugom, trideset trećem, trideset petom i trideset šestom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 24. februar 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za četvrto odgađanje postupka, 16. februar 2011. (u tekstu: Odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka, T. 10. februar 2011. str. 11474-11476 (u tekstu: Usmena odluka po zahtjevu za četvrtu odgodu postupka).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po tridesetom i trideset i prvom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 3. februar 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka o obilasku mjesta događaja, 28. januar 2011. (u tekstu: Odluka u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po dvadeset devetom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. januar 2011. (u tekstu: Odluka po dvadeset devetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 17bis i dvadeset osam u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 16. decembar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po dvadeset sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 17. novembar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Nalog o podnescima za obilazak mjesta događaja, 15. novembar 2010. (u tekstu: Nalog u vezi s obilaskom mjesta događaja u Sarajevu).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 11.

novembar 2010. (u tekstu: Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka u vezi s odgodom postupka, T. 3. novembar 2010. str. 8907, 8908.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog broj 18-21 u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 2. novembar 2010. (u tekstu: Odluka po 18.-21. zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedamnaestom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 30. septembar 2010. (u tekstu: Odluka po sedamnaestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima 11-15 optuženog da se utvrde kršenje obaveze objelodanjivanja i korektivne mjere, 24. septembar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po trećem zahtjevu optuženog za preispitivanje odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 14. septembar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka u vezi s odgodom postupka, T. 13. septembar 2010. str. 6593, 6594.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po devetom i desetom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i da se odrede mjere za njegovo otklanjanje, 26. avgust 2010. (u tekstu: Odluka po devetom i desetom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za odgađanje postupka, 18. avgust 2010. (u tekstu: Odluka u vezi s odgodom postupka).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedmom i osmom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njegovo otklanjanje, 18. avgust 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njihovo otklanjanje, 20. juli 2010. (u tekstu: Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.8, Odluka po žalbi na nalog o rasporedu, 19. juli 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Usmena odluka u vezi s odgodom postupka, T. 21. juni 2010. str. 3941, T. 22. juni 2010. str. 4022, 4023.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njegovo otklanjanje, 17. juni 2010. (u tekstu: Odluka po drugom zahtjevu u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima optuženog za ponovno razmatranje odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po petom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010. (u tekstu: Odluka od 14. juna 2010. po petom zahtjevu za formalno primanje na znanje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010. (u tekstu: Odluka od 14. juna 2010. po četvrtom zahtjevu za formalno primanje na znanje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izuzimanje svjedočenja Aernouta van Lyndena, 17. maj 2010. (u tekstu: Odluka od 17. maja 2010.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva u vezi s uslovima na osnovu pravila 70 za francuske svjedoke, 15. april 2010. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka od 15. aprila 2010.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis svjedočenja KDZ172 (Milana Babića) na osnovu pravila 92*quater*, 13. april 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za obustavu sudskog postupka, 8. april 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.7, Odluka po žalbi na odluku po zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 31. mart 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za izmjenu zaštitnih mjera za svjedoke KDZ490 i KDZ492, 25. mart 2010. (u tekstu: Odluka od 25. marta 2010. u vezi s izmjenom zaštitnih mjera).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis* (svjedoci iz opština u ARK), 18. mart 2010. (javno s povjerljivim Dodatkom) (u tekstu: Odluka od 18. marta 2010.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92*bis* za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* – svjedoci o opsadi Sarajeva, 5. mart 2010. (u tekstu: Odluka od 5. marta 2010.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 26. februar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu za preispitivanje odluke OLAD-a o naknadama tokom pretresne faze, 19. februar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.6, Odluka po žalbi Radovana Karadžića na odluku po zahtjevu da se poništi imenovanje Richarda Harveyja, 12. februar 2010.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Daljnja odluka po prvom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92*bis* (svjedoci za jedanaest opština), 9. februar 2010. (javno s povjerljivim Dodatkom) (u tekstu: Odluka od 9. februara 2010.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po sedmom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*:

odgođeno objelodanjivanje svjedokâ, 21. decembar 2009. (u tekstu: Odluka od 21. decembra 2009. u vezi s odgođenim objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po petom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje pismenih izjava umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci u vezi sa Srebrenicom), 21. decembar 2009. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka od 21. decembra 2009. u vezi sa Srebrenicom).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevima tužilaštva za prihvatanje uslova na osnovu pravila 70 za svjedoke KDZ240 i KDZ314, 15. decembar 2009. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka od 15. decembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja šesnaest svjedoka i s njima povezanih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92quater, 30. novembar 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za postavljanje uslova na osnovu pravila 70 za tri svjedoka, 30. novembar 2009. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka od 30. novembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci za jedanaest opština), 10. novembar 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom) (u tekstu: Odluka od 10. novembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza osam vještaka na osnovu pravila 92bis i 94bis, 9. novembar 2009. (u tekstu: Odluka od 9. novembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po šestom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava umjesto iskaza *viva voce* na osnovu pravila 92bis: svjedoci koji su bili taoci, 2. novembar 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom) (u tekstu: Odluka od 2. novembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci za grad Sarajevo), 15. oktobar 2009. (u tekstu: Odluka od 15. oktobra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR73.4, Odluka po Karadžićevoj žalbi na odluku Pretresnog vijeća u vezi s navodnim sporazumom sa Holbrookeom, 12. oktobar 2009. (u tekstu: Odluka od 12. oktobra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 9. oktobar 2009. (u tekstu: Odluka od 9. oktobra 2009. po drugom zahtjevu za formalno primanje na znanje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka o primjeni pravila 73bis, 8. oktobar 2009. (u tekstu: Odluka od 8. oktobra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza KDZ290 (Mirsad Kučanin) na osnovu pravila 92quater, 25. septembar 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja svjedoka KDZ446 i dokaznih predmeta povezanih sa svjedočenjem, na osnovu pravila 92*quater*, 25. septembar 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog o izmjeni zaštitnih mjera za svjedoka KDZ033, 9. septembar 2009. (povjerljivo) (u tekstu: Nalog u predmetu *Karadžić* od 9. septembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog u vezi sa sastavom Pretresnog vijeća, 4. septembar 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za izmjenu zaštitnih mjera ili isključenje svjedočenja svjedoka KDZ240, 31. avgust 2009. (povjerljivo).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužioca za uvrštavanje u spis iskaza svjedoka KDZ198 i povezanih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92*quater*, 20. avgust 2009. (u tekstu: Odluka od 20. avgusta 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog tužilaštvu na osnovu pravila 73*bis*(D), 22. juli 2009. (u tekstu: Nalog od 22. jula 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu za ponovno razmatranje odluke po zahtjevu za izdavanje naloga za kontakt sa svjedocima tužilaštva, 15. juli 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po trećem zahtjevu tužioca za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 9. juli 2009. (u tekstu: Odluka od 9. jula 2009. po trećem zahtjevu za formalno primanje na znanje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR72.5, Odluka po žalbi na odluku Pretresnog vijeća po preliminarnom podnesku za odbacivanje tačke 11 Optužnice, 9. juli 2009. (u tekstu: Odluka od 9. jula 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje da uloži žalbu na odluku po zahtjevima za produženje roka: pravilo 92*bis* i raspored za odgovor, 8. juli 2009. (u tekstu: Odluka od 8. jula 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-AR72.4, Odluka po podnesku tužilaštva kojim se ulaže žalba na odluku Pretresnog vijeća o UZP-u III – predvidivost, 25. juni 2009. (u tekstu: Odluka u predmetu *Karadžić* u vezi s uslovom predvidljivosti u trećoj kategoriji UZP-a).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog poslije sastanka na osnovu pravila 65*ter* i odluka po zahtjevima za produženje roka, 18. juni 2009. (u tekstu: Nalog od 18. juna 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za odlaganje objelodanjivanja za KDZ456, KDZ493, KDZ531 i KDZ532 i izmjenu zaštitnih mjera za KDZ489, 5. juni 2009. (u tekstu: Odluka u vezi s odgođenim objelodanjivanjem od 5. juna 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 5. juni 2009. (u tekstu: Odluka od 5. juna 2009. po prvom zahtjevu za formalno primanje na znanje).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu za izuzimanje svjedočenja ratnih dopisnika, 20. maj 2009. (u tekstu: Odluka od 20. maja 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po šest preliminarnih podnesaka kojima se osporava nadležnost, 28. april 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Nalog poslije statusne konferencije sa priloženim planom rada, 6. april 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužioca za izmjenu Prve izmijenjene optužnice, 16. februar 2009. (u tekstu: Odluka od 16. februara 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu optuženog za objelodanjivanje materijala na osnovu pravila 68 pribavljenog u skladu s pravilom 70(B) i nalog u vezi s izvještajem tužilaštva o objelodanjivanju, 15. januar 2009.

KORDIĆ, Dario i ČERKEZ, Mario

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*).

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-PT, Nalog za odgodu objelodanjivanja izjava i za zaštitne mjere, 19. mart 1999.

KRAJIŠNIK, Momčilo

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*).

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, Presuda, 27. septembar 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*).

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, Odluka po trećem i četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 24. mart 2005.

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-PT, Odluka po zahtjevu odbrane za izuzeće jednog sudije sa suđenja, 22. januar 2003.

Tužilac protiv Momčila Krajišnika i Biljane Plavšić, predmet br. IT-00-39 i 40-PT, Prva odluka po zahtjevu optužbe da se odrede zaštitne mjere za svjedoke koji su osjetljiv izvor informacija, 24. maj 2002.

KRNOJELAC, Milorad

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 5. novembra 2003.) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*).

KRSTIĆ, Radislav

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*).

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Odluka po molbi da se izdaju *subpoene*, 1. juli 2003. (u tekstu: Odluka u predmetu *Krstić* od 1. jula 2003.).

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*).

KUNARAC, Dragoljub, i drugi

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. juni 2002. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*).

KUPREŠKIĆ, Zoran, i drugi

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Presuda po žalbama, 23. oktobar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*).

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića, Dragana Papića i Vladimira Šantića zvanog Vlado, predmet br. IT-95-16-T, Odluka o dokazima u potvrdu dobrog karaktera optuženog i o obrani *tu quoque*, 17. februar 1999.

KVOČKA, Miroslav, i drugi

Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*).

LIMAJ, Fatmir, i drugi

Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua, predmet br. IT-03-66-T, Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za privremeno prihvatanje pismenih dokaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 10. mart 2005.

Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua, predmet br. IT-03-66-AR65, Odluka po zahtjevu Fatmira Limaja za privremeno puštanje na slobodu, 31. oktobar 2003. (u tekstu: Odluka u predmetu *Limaj i drugi* od 31. oktobra 2003.).

LUKIĆ, Milan i Sredoje

Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-A, Presuda, 4. decembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*).

Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-A, Odluka po zahtjevu Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužioca, 12. maj 2011.

Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se izda nalog za objelodanjivanje kontaktnih podataka i po hitnom zahtjevu tužilaštva da se izda nalog za dostavljanje kontaktnih podataka, 30. mart 2009.

MARTIĆ, Milan

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Martić*).

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-AR73.2, Odluka po žalbi na odluku Pretresnog veća u vezi sa iskazom svedoka Milana Babića, 14. septembar 2006. (u tekstu: Odluka u predmetu *Martić* od 14. septembra 2006.).

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva za izmenu spiska svedoka na osnovu pravila 65ter, 9. decembar 2005.

MEJAKIĆ, Željko, i drugi

Tužilac protiv Željka Mejakića, Momčila Grubana, Dušana Fuštara i Duška Kneževića, predmet br. IT-02-65-PT, Odluka po zahtevu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica na osnovu pravila 94(B), 1. april 2004.

MILOŠEVIĆ, Dragomir

Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-A, Presuda, 12. novembar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*).

Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-AR73.1, Odluka po interlokutornim žalbama na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno i tužiočevom katalogu činjenica o kojima su se strane složile, 26. juni 2007. (u tekstu: Odluka u predmetu *Dragomir Milošević* od 26. juna 2007.).

MILOŠEVIĆ, Slobodan

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmet br. IT-02-54-AR73.7, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog veća o dodeli branioca, 1. novembar 2004. (u tekstu: Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004.).

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmet br. IT-02-54-T, Konačna odluka po predlogu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 16. decembar 2003.

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmet br. IT-02-54-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi optužbe na odluku Pretresnog veća po predlogu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno od 10. aprila 2003., 28. oktobar 2003.

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmet br. IT-02-54-AR108bis i AR73.3, Javna verzija Odluke o tumačenju i primeni pravila 70 Pravilnika, potpisana 23. oktobra 2002., zavedena 29. oktobra 2002.

MILUTINOVIĆ, Milan, i drugi

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi na drugu odluku kojom se tužilaštvu ne dopušta da doda generala Wesleya Clarka svom spisku svedoka na osnovu pravila 65ter, 20. april 2007.

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po drugom ponovljenom

zahtevu tužilaštva za odobrenje da izmeni svoj spisak na osnovu pravila 65ter i doda Michaela Phillipsa i Shauna Byrnese, 12. mart 2007.

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaza u skladu sa pravilom 92quater, 16. februar 2007.

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje da izmeni svoj spisak svedoka na osnovu pravila 65ter i na njega doda Wesleya Clarka, 15. januar 2007.

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića, Vlastimira Đorđevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-PT, Odluka po podnescima odbrane o navodnim nedostacima u formi predložene Izmenjene spojene optužnice, 22. mart 2006.

MLADIĆ, Ratko

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-T, Odluka po zahtjevu odbrane za prihvatanje svjedočenja Željke Malinović na osnovu pravila 92bis, 8. septembar 2015. (u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 8. septembra 2015.).

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-T, Nalog sekretaru da imenuje ili dodijeli branioca svjedoku Vidoju Blagojeviću, 10. mart 2015. (u tekstu: Nalog od 10. marta 2015.).

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-AR73.1, Odluka po žalbi Ratka Mladića na odluke Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 12. novembar 2013. (u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 12. novembra 2013.).

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-AR73.3, Odluka po Mladićevoj interlokutornoj žalbi u vezi s izmjenom rasporeda zasjedanja zbog zdravstvenog stanja, 22. oktobar 2013. (u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 22. oktobra 2013.).

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-PT, Odluka po objedinjenom zahtjevu tužilaštva za razdvajanje Optužnice, za vođenje zasebnih suđenja i za izmjenu Optužnice, 13. oktobar 2011.

MRKŠIĆ, Mile, i drugi

Tužilac protiv Mileta Mrkšića, predmet br. IT-95-13/1-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane o komuniciranju s potencijalnim svedocima suprotne strane, 30. juli 2003.

NALETILIĆ, Mladen i MARTINOVIĆ, Vinko

Tužilac protiv Mladena Naletilića zvanog Tuta i Vinka Martinovića zvanog Štela, predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*).

NIKOLIĆ, Dragan

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *D. Nikolić*).

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-S, Presuda o kazni, 18. decembar 2003. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *D. Nikolić*).

NIKOLIĆ, Momir

Momir Nikolić protiv tužioca, predmet br. IT-02-60/1-A, Odluka po molbi žalioaca za formalno primanje na znanje činjenica, 1. april 2005.

ORIC, Naser

Tužilac protiv Nasera Orića, predmet br. IT-03-68-A, Presuda, 3. juli 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Orić*).

PERIŠIĆ, Momčilo

Tužilac protiv Momčila Perišića, predmet br. IT-04-81-T, Presuda, 6. septembar 2011. (javno s povjerljivim Dodatkom C) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Perišić*).

POPOVIĆ, Vujadin, i drugi

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Radivoja Miletića i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-A, Presuda, 30. januar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*).

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-A, Javna redigovana verzija odluke od 30. novembra 2012. godine po zahtjevu za okončanje žalbenog postupka za Milana Gveru, 16. januar 2013.

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T, Presuda, 10. juni 2010. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*).

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T, Redigovana verzija "Odluke po zahtjevu kojim se u ime Drage Nikolića traži prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92*quater*", zavedene na povjerljivoj osnovi 18. decembra 2008., 19. februar 2009.

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi Vujadina Popovića na odluku po zahtjevu tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka tužilaštva, 24. septembar 2008.

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-AR73.4, Odluka po interlokutornim žalbama Beare i Nikolića na odluku Pretresnog vijeća od 21. aprila 2008. kojom su u spis uvršteni dokazi u skladu s pravilom 92*quater*, 18. avgust 2008. (povjerljivo) (u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 18. avgusta 2008.).

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-AR73.2, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane u vezi sa statusom Richarda Butlera kao svjedoka vještaka, 30. januar 2008. (u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 30. januara 2008.).

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Zdravka Tolimira, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu optužbe za izdavanje naloga za zaštitu, 1. avgust 2006. (u tekstu: Odluka u predmetu Popović i drugi od 1. avgusta 2006.).

PRLIĆ, Jadranko, i drugi

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-A, Presuda, 29. novembar 2017. (javno s povjerljivim Dodatkom C) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Prlić i drugi).

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.17, Odluka po žalbi Slobodana Praljka na odbijanje Pretresnog vijeća da donese odluku o dokazima ponuđenim na osnovu pravila 92bis, 1. juli 2010. (u tekstu: Odluka u predmetu Prlić i drugi od 1. jula 2010.).

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevu Praljkove odbrane za prihvatanje dokumentarnih dokaza, 1. april 2010. (prvobitno podnesena na francuskom, prijevod na engleski podnesen 23. aprila 2010.).

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.16, Odluka po interlokutornoj žalbi Jadranka Prlića na odluku po zahtjevu Prlićeve odbrane za preispitivanje odluke u vezi s prihvatanjem dokumentarnih dokaza, 3. novembar 2009.

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.13, Odluka po objedinjenoj interlokutornoj žalbi Jadranka Prlića na naloge Pretresnog vijeća od 6. i 9. oktobra 2008. o prihvatanju dokaza, 12. januar 2009. (u tekstu: Odluka u predmetu Prlić i drugi od 12. januara 2009.).

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.9, Odluka po žalbi Slobodana Praljka protiv odluke Pretresnog vijeća u vezi s prijevozom dokumenata od 16. maja 2008., 4. septembar 2008.

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.7, Odluka po žalbi okrivljenih na "Odluku o dodjeljivanju vremena za izvođenje dokaza odbrane", 1. juli 2008.

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.6, Odluka po žalbama na odluku da se transkript ispitivanja Jadranka Prlića uvrsti u spis, 23. novembar 2007. (u tekstu: Odluka u predmetu Prlić i drugi od 23. novembra 2007.).

ŠAINOVIĆ, Nikola, i drugi

Tužilac protiv Nikole Šainovića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-A, Presuda, 23. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Šainović i drugi).

ŠEŠELJ, Vojislav

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-AR73.6, Odluka po žalbi Vojislava Šešelja na usmenu odluku Pretresnog veća od 7. novembra 2007. godine, 24. januar 2008. (u tekstu: Odluka u predmetu *Šešelj* od 24. januara 2008.).

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi Vojislava Šešelja na odluku Pretresnog veća o formi obelodanjivanja, 17. april 2007.

STAKIĆ, Milomir

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*).

STANIŠIĆ, Jovica i SIMATOVIĆ, Franko

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Presuda, 9. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*).

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Odluka po trećem zahtevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, potpisana 23. jula 2010., zavedena 26. jula 2010.

STANIŠIĆ, Mićo i ŽUPLJANIN, Stanišić

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Presuda, 30. juni 2016. (javno s povjerljivim Dodatkom C) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*).

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmeti br. IT-08-91-A i MICT-13-55, Odluka po Karadžićevom zahtjevu za pristup šestom zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere, 28. juni 2016.

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-T, Presuda, 27. mart 2013. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*).

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-T, Nalog kojim se svjedoku Tomislavu Kovaču dodjeljuje pravni zastupnik, 16. februar 2012.

STRUGAR, Pavle

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. juli 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*).

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-T, Presuda, 31. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*).

Tužilac protiv Pavla Strugara, Miodraga Jokića i drugih, predmet br. IT-01-42-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi, 22. novembar 2002.

TADIĆ, Duško

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*).

Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule, predmet br. IT-94-1-T, Odluka po zahtevu tužioca kojim se traže zaštitne mere za svjedoka R, 2. avgust 1996.

TOLIMIR, Zdravko

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-A, Presuda, 8. april 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*).

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-T, Presuda, 12. decembar 2012. (javno s povjerljivim Dodatkom C) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*).

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za ponovno razmatranje prihvatanja pismenih dokaza svedoka br. 39 na osnovu pravila 92bis, 4. novembar 2011. (u tekstu: Odluka u predmetu *Tolimir* od 4. novembra 2011.).

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje svjedočenja svjedoka br. 39 u spis na osnovu pravila 92quater, 7. septembar 2011. (u tekstu: Odluka u predmetu *Tolimir* od 7. septembra 2011.).

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za nalog da se svjedoku Zoranu Čarkiću dodijeli branilac po dužnosti, 5. april 2011. (povjerljivo i *ex parte*).

VASILJEVIĆ, Mitar

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*).

4. Nacionalni sudovi

Fried v. National Australia Bank Ltd [2000] FCA 787.

Hadler v. Union Bank and Trust Co. of Greensburg, 765 F. Supp. 976 (S.D. Ind. 1997).

HKSAR v. Chan Kam-Shing [2016] HKCFA 87.

In re Faulkner, 856 F.2d 716, 721 (5th Cir. 1988).

Miller v. The Queen; Smith v. The Queen; Presley v. The Director of Public Prosecutions (SA) [2016] HCA 30.

R v. Jogee [2016] UKSC 8; *Ruddock v. The Queen* [2016] UKPC 7 (u tekstu: predmet *Jogee*).

R v. Powell and Daniels; R v. English [1999] AC 1.

R v. Ward [1993] 1 WLR 619.

Santobello v. New York, 404 U.S. 257 (1971).

The United States of America v. Wilhelm von Leeb et al., Vojni sud Sjedinjenih Američkih Država, Nürnberg, Presuda, 27. oktobar 1948. (u tekstu: predmet *Visoka komanda*).

United States v. Ferguson and Joseph, 550 F. Supp 1256 (S.D.N.Y. 1982).

United States v. Gil, 297 F.3d 93, 106 (2d Cir. 2002).

Williams v. Pennsylvania, 136 S.Ct. 1899 (2016).

B. Izbor iz podnesaka na koje se upućuje

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. MICT-13-55-A, Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae* od 24. avgusta 2017., 25. oktobar 2017. (u tekstu: Odgovor tužilaštva na argumentaciju *amicus curiae*).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. MICT-13-55-A, Zahtjev za odobrenje za iznošenje argumentacije u svojstvu *amicus curiae*, 24. avgust 2017., Dodatak (u tekstu: Argumentacija *amicus curiae* u vezi s predmetom *Jogee*).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Odgovor tužilaštva na sto osmi zahtjev za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 18. mart 2016. (javno s javnim Dodatkom A i povjerljivim Dodatkom B) (u tekstu: Odgovor na sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Sto osmi zahtjev za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 14. mart 2016. (javno s povjerljivim dodacima) (u tekstu: Sto osmi zahtjev u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Sto peti zahtjev za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i za korektivne mjere, 1. februar 2016. (u tekstu: Sto peti zahtjev u vezi s objelodanjivanjem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane br. šest *bis*: svjedočenje generala Miletića, 14. april 2015. (u tekstu: Zahtjev od 14. aprila 2015.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Šesti zahtjev za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane: svjedočenje generala Miletića, 18. februar 2015. (povjerljivo) (u tekstu: Zahtjev od 18. februara 2015.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za pravno sredstvo u vezi s nedostacima Optužnice, 28. avgust 2014. (u tekstu: Zahtjev od 28. avgusta 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-05/18-T, Zahtjev za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija prihvatanje izjave Dušana Đenadije, 8. april 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Predraga Banovića na osnovu pravila 92*bis*, 11. februar 2014.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev Radivoja Miletića za odgodu njegovog stupanja pred sud, 7. februar 2014. (povjerljivo).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Branka Basare na osnovu pravila 92*bis*, 4. februar 2014. (u tekstu: Zahtjev od 4. februara 2014. za prihvatanje svjedočenja Branka Basare).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Borivoja Jakovljevića na osnovu pravila 92*quater*, 21. januar 2014. (javno s povjerljivim dodacima) (u tekstu: Zahtjev od 21. januara 2014.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića na osnovu pravila 92*bis*, 8. januar 2014. (u tekstu: Zahtjev od 8. januara 2014. za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Srđanu Forci, 6. decembar 2013. (u tekstu: Zahtjev od 6. decembra 2013. u vezi s Forcom).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Nikoli Tomaševiću, 14. novembar 2013. (u tekstu: Zahtjev od 14. novembra 2013. u vezi s Tomaševićem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Dopunski podnesak odbrane na osnovu pravila 65ter, 18. oktobar 2013. (javno s povjerljivim dodacima).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za prihvatanje izjava na osnovu pravila 92bis (sarajevska komponenta), 1. oktobar 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Dopunski rezime na osnovu pravila 65ter i spisak dokaznih predmeta za generala Radivoja Miletića, 18. juni 2013. (u tekstu: Rezime za Miletića na osnovu pravila 65ter).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena*: general Radivoje Miletić, 2. april 2013.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Milošu Tomoviću, 17. decembar 2012. (u tekstu: Zahtjev od 17. decembra 2012. u vezi s Tomovićem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Dragošu Milankoviću, 13. decembar 2012. (u tekstu: Zahtjev od 13. decembra 2012. u vezi s Milankovićem).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* Ranku Mijiću, 15. novembar 2012.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za zaštitne mjere za svjedoka KW-543, 12. oktobar 2012. (javno s povjerljivim Dodatkom).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Dodatak "A" Podnesku na osnovu pravila 65ter: spisak svjedoka odbrane, 27. avgust 2012. (povjerljivo) (u tekstu: Karadžićev spisak svjedoka od 27. avgusta 2012.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zapisnik Sekretarijata o obilasku mjesta događaja izvršenom od 5. do 8. juna 2012., 13. juli 2012. (u tekstu: Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Srebrenici).

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-PT, Podnesak tužilaštva s Četvrtom izmijenjenom optužnicom i prilozima s incidentima, 16. decembar 2011.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Periodični izvještaj tužilaštva o objelodanjivanju s povjerljivim dodacima A, B i C, 17. oktobar 2011. (javno s povjerljivim dodacima).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za odgodu svjedočenja svjedoka KDZ492, 27. septembar 2011. (javno s povjerljivim Dodatkom).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Periodični izvještaj tužilaštva o objelodanjivanju s povjerljivim dodacima A, B i C, 15. septembar 2011. (javno s povjerljivim dodacima).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zapisnik Sekretarijata o obilasku mjesta događaja izvršenom od 17. maja do 20. maja 2011., 21. juli 2011. (u tekstu: Zapisnik o obilasku mjesta događaja u Sarajevu).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Periodični izvještaj tužilaštva o objelodanjivanju s povjerljivim dodacima A, B i C, 15. juni 2011. (javno s povjerljivim dodacima).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za pozivanje svjedoka Ferida Spahića radi unakrsnog ispitivanja, 2. mart 2011. (u tekstu: Zahtjev od 2. marta 2011.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Zahtjev za izuzimanje svjedočenja Aernouta van Lyndena, 14. maj 2010. (u tekstu: Zahtjev od 14. maja 2010.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odgovor na drugi podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis, 30. septembar 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Drugi podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis(D), 18. septembar 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom A).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Obavještenje tužilaštva za Pretresno vijeće, 8. septembar 2009. (*ex parte* i povjerljivo) (u tekstu: Obavještenje tužilaštva od 8. septembra 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis(D), 31. avgust 2009. (javno s povjerljivim Dodatkom A i javnim Dodatkom B) (u tekstu: Podnesak tužilaštva od 31. avgusta 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Zbirni odgovor na zahtjeve na osnovu pravila 92bis, 8. juli 2009. (u tekstu: Karadžićev odgovor od 8. jula 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Zahtjev za produženje roka za odgovor na zahtjeve na osnovu pravila 92bis, 8. juni 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Zahtjev za izuzimanje svjedočenja ratnih dopisnika, 18. maj 2009.

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 65ter(E)(i)-(iii), 18. maj 2009. (javno s djelimično povjerljivim dodacima) (u tekstu: Podnesci tužilaštva na osnovu pravila 65ter), Dodatak II (povjerljivo) (u tekstu: Spisak svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 65ter od 18. maja 2009.).

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva s Privremenim pretpresnim podneskom, 8. april 2009. (javno s djelimično povjerljivim dodacima).

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-A, Odluka, 3. februar 2005.

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-PT, Odluka, 5. septembar 2000.

C. Drugi materijali

Black's Law Dictionary (6. izdanje 1990.).

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, 2003., *Službene novine Bosne i Hercegovine* br. 3/03, s izmjenama i dopunama Zakona objavljenim u *Službenim novinama BiH* br. 32/03, 37/03 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15.

Criminal Code of Canada (R.S.C. 1985, c. C-46 as Amended).

Indian Evidence Act, 1872 (Act No. 1 of 1872).

J. A. Simpson, E. S. C. Weiner, *The Oxford English Dictionary* (Oxford University Press, 1989.).

Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law (Elizabeth Wilmshurst i Susan Breau, ur., Cambridge University Press, 2007.).

State of California, Penal Code (sec. 422).

The 1949 Geneva Conventions: A Commentary (Andrew Clapham, Paola Gaeta i Marco Sassoli, ur., Oxford University Press, 2015.).

William H. Boothby, *Weapons and the Law of Armed Conflict* (Oxford University Press, 2009.).

D. Definisani termini i skraćenice

ABiH

vojska Republike Bosne i Hercegovine (Armija Bosne i Hercegovine)

Dopunski protokol I

Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 8. juni 1977.

Žalbeno vijeće

Žalbeno vijeće Mehanizma

ARK

Autonomna Regija Krajina

Skupština

Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (*kasnije* Narodna skupština Republike Srpske)

politički i državni organi bosanskih Srba

politički i državni organi kako su definisani u paragrafu 12 Optužnice, konkretno: "članovi SDS-a i državnih organa bosanskih Srba na republičkom, regionalnom, opštinskom i lokalnom nivou, uključujući krizne štabove, ratna predsjedništva i ratna povjereništa"

zajednički član 3

zajednički član 3 Ženevskih konvencija iz 1949.

Opštine iz tačke 1 Optužnice

opštine navedene u paragrafu 38 Optužnice, konkretno: Bratunac, Foča, Ključ, Prijedor, Sanski Most, Vlasenica i Zvornik

DB

Služba državne bezbjednosti Republike Srpske

odbrana

tim odbrane Radovana Karadžića

Direktiva br. 7

Direktiva za dalja dejstva op. br. 7, koju je izdao Radovan Karadžić 8. marta 1995.

Nizozemski bataljon

Nizozemski bataljon UNPROFOR-a

ECCC

Vanredna vijeća sudova Kambodže

Evropska konvencija

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, 4. novembar 1950.

Osam svjedoka

osam svjedoka čije su ranije izjave i/ili iskazi uvršteni u spis kao dio Materijala na osnovu pravila 92bis i u vezi s kojima je Karadžić podnio zahtjev za izdavanje naloga *subpoena* za razgovor s odbranom, koji je Pretresno vijeće 21. marta 2011. odbilo

Prva izmijenjena optužnica

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Izmijenjena i dopunjena optužnica, 24. maj 2000.

Pet svjedoka na osnovu pravila 70

svjedoci tužilaštva KDZ182, KDZ185, KDZ196, KDZ304 i KDZ450 za koje je 15. aprila 2010. odobreno da svjedoče pod određenim uslovima, uključujući upotrebu pseudonima, kao i izobličenje slike i glasa

UZP vezan za taoce

udruženi zločinački poduhvat, koji je postojao u periodu od 25. maja do 18. juna 1995., sa zajedničkim ciljem da se Pripadnici UN-a uzmu za taoce kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od vazdušnih napada na ciljeve bosanskih Srba

MKS

Međunarodni krivični sud

Međunarodni pakt

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Rezolucija 2200 A (XXI) Generalne skupštine, UN Doc. A/RES/21/2200, 16. decembar 1966., stupio na snagu 23. marta 1976.

MKCK

Međunarodni komitet Crvenog krsta

Komentar MKCK-a uz Dopunski protokol I

Međunarodni komitet Crvenog krsta, Komentar uz Dopunske protokole od 8. juna 1977. godine Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine

MKSR

Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga teška kršenja počinjena na teritoriji susjednih država od 1. januara 1994. do 31. decembra 1994. godine

Pravilnik MKSR-a

Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu

Statut MKSR-a

Statut Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu

MKSJ ili Međunarodni sud

Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine

Uputstvo MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti

Uputstvo MKSJ-a za dodjelu branioca po službenoj dužnosti, revizija 11, 11. juli 2006., br. 1/94, (IT/73/REV. 11)

Završni pretresni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Podnesak tužilaštva sa Završnim pretresnim podneskom, 29. avgust 2014. (povjerljivo s povjerljivim dodacima)

Privremeni pretpretresni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva s Privremenim pretpretresnim podneskom, 8. april 2009. (javno s djelimično povjerljivim dodacima)

Pretpretresni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 65ter(E)(i)-(iii), 18. maj 2009. (javno s djelimično povjerljivim dodacima), Dodatak I, Konačni pretpretresni podnesak tužilaštva (javno s djelimično povjerljivim dodacima)

Pravilnik MKSJ-a

Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju

Statut MKSJ-a

Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju

Optužnica

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-PT, Treća izmijenjena optužnica, 27. februar 2009.

UZP

udruženi zločinački poduhvat

JNA

Jugoslovenska narodna armija

Karadžić

g. Radovan Karadžić

Karadžićev žalbeni podnesak

Žalbeni podnesak Radovana Karadžića, 5. decembar 2016. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 23. decembra 2016.)

Karadžićev završni pretresni podnesak

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Završni pretresni podnesak odbrane, 29. avgust 2014. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 24. septembra 2014.)

Karadžićeva najava žalbe

Najava žalbe Radovana Karadžića, 22. juli 2016. (javno s povjerljivim Dodatkom)

Karadžićeva replika

Replika Radovana Karadžića, 6. april 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 19. aprila 2017.)

Karadžićev odgovor

Odgovor Radovana Karadžića, 15. mart 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 15. marta 2017.)

Mehanizam

Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove

Izjave na osnovu pravila 92bis vezane za Opštine

nepotpisane izjave osam potencijalnih svjedoka odbrane prvobitno navedenih na Karadžićevom spisku svjedoka čija su se svjedočenja odnosila na dio njegovog predmeta vezan za Opštine i u vezi s kojima je Karadžić podnio zahtjeve koje je Pretresno vijeće odbilo 18. marta 2014.

MUP

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

NATO

Sjevernoatlantski savez (*North Atlantic Treaty Organisation*)

Naređenje o imenovanju Deronjića za civilnog komesara

Karadžićevo naređenje od 11. jula 1995. o imenovanju Miroslava Deronjića za civilnog komesara za Srebrenicu

Naređenje u vezi s odobravanjem konvoja s humanitarnom pomoći

Karadžićevo naređenje od 11. jula 1995. da će odobrenje za prolaz konvoja s humanitarnom pomoći davati isključivo Državni komitet, uz prethodnu konsultaciju s njim

Naređenje za formiranje SJB-a u Srebrenici

Karadžićevo naređenje od 11. jula 1995. za formiranje stanice javne bezbjednosti u "Srpskoj Srebrenici", izdato Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske

sveobuhvatni UZP

udruženi zločinački poduhvat trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja u opštinama širom Bosne i Hercegovine na koja su bosanski Srbi polagali pravo u periodu od oktobra 1991. do novembra 1995.

Opštine iz sveobuhvatnog UZP-a

opštine Bijeljina, Bratunac, Brčko, Foča, Rogatica, Višegrad, Sokolac, Vlasenica, Zvornik, Banja Luka, Bosanski Novi, Ključ, Prijedor, Sanski Most, Hadžići, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Pale i Vogošća u Bosni i Hercegovini

str.

stranica/stranice

par.

paragraf/paragrafi

tužilaštvo

Tužilaštvo MKSJ-a, odnosno Mehanizma

Žalbeni podnesak tužilaštva

Žalbeni podnesak tužilaštva, 5. decembar 2016. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 11. januara 2017.)

Najava žalbe tužilaštva

Najava žalbe tužilaštva, 22. juli 2016.

Replika tužilaštva

Replika tužilaštva, 6. april 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 16. maja 2017.)

Odgovor tužilaštva

Odgovor tužilaštva, 15. mart 2017. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 16. maja 2017.)

Sekretarijat

Sekretarijat MKSJ-a, odnosno Mehanizma

Republika Srpska ili RS

Srpska Republika Bosna i Hercegovina od 12. avgusta 1992.

Rimski statut

Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, otvoren za potpisivanje 17. jula 1998., 2187 UNTS 3, stupio na snagu 1. jula 2002.

svjedočenja na osnovu pravila 92bis i quater ili svjedočenja na osnovu pravila 92bis i svjedočenja na osnovu pravila 92quater

svjedočenja prihvaćena na osnovu pravila 92 bis i/ili pravila 92 quater Pravilnika MKSJ-a

Pravilnik

Pravilnik o postupku i dokazima Mehanizma

Izjave na osnovu pravila 92bis vezane za Sarajevo

četiri izjave svjedoka na osnovu pravila 92bis Pravilnika MKSJ-a vezane za dio predmeta koji se odnosi na Sarajevo, čije prihvatanje je Karadžić zatražio 1. oktobra 2013.

UZP vezan za Sarajevo

udruženi zločinački poduhvat s glavnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva putem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja koju je SRK provodio u periodu od kraja maja 1992. do oktobra 1995.

SCSL

Specijalni sud za Sierra Leone

VSO

Vrhovni savet odbrane

SDS

Srpska demokratska stranka u Bosni i Hercegovini

Rezolucija 1966 Savjeta bezbjednosti

Rezolucija 1966 Savjeta bezbjednosti UN-a, U.N. Doc. S/RES/1966, 22. decembar 2010.

SrR BiH

Srpska Republika Bosna i Hercegovina, 12. avgusta 1992. preimenovana u Republiku Srpsku

SJB

stanica javne bezbjednosti (lokalni nivo)

UZP vezan za Srebrenicu

udruženi zločinački poduhvat eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici 1995.

SRK

Sarajevsko-romanijski korpus VRS-a

Državni komitet

Državni komitet za saradnju s UN-om i međunarodnim humanitarnim organizacijama, zadužen za odobravanje konvoja s humanitarnom pomoći

Statut

Statut Mehanizma

Strateški ciljevi

spisak šest ciljeva koje je iznio Karadžić i koje je Skupština bosanskih Srba usvojila na svojoj 16. sjednici; Strateški ciljevi uključuju: (i) razdvajanje od druge dvije nacionalne zajednice i razdvajanje država; (ii) uspostavljanje koridora između Semberije i Krajine; (iii) uspostavljanje koridora u dolini rijeke Drine; (iv) uspostavljanje granice na rijeci Uni i rijeci Neretvi; (v) podjelu grada Sarajeva na srpski i muslimanski dio; i (vi) izlaz SrRBiH na more

STL

Specijalni sud za Liban

T.

transkript pretresa u pretresnom ili žalbenom postupku u ovom predmetu; sve reference se odnose na zvanični transkript na engleskom, osim ako nije navedeno drugačije

Pretresno vijeće

Pretresno vijeće MKSJ-a koje je rješavalo u predmetu *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T

Prvostepena presuda

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. IT-95-5/18-T, Presuda, 24. mart 2016. (povjerljivo; javna redigovana verzija podnesena 24. marta 2016.)

UN

Ujedinjene nacije

UNHCR

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice

UNICEF

Fond Ujedinjenih nacija za djecu

UNMO

Vojni posmatrači Ujedinjenih nacija

Pripadnici UN-a

Zaštitne snage Ujedinjenih nacija i Vojni posmatrači Ujedinjenih nacija

Principi i smjernice UN-a u vezi s pristupom pravnoj pomoći u sistemima krivičnog pravosuđa

Principi i smjernice UN-a u vezi s pristupom pravnoj pomoći u sistemima krivičnog pravosuđa, U.N. Doc. A/Res/67/187, 28. mart 2013.

UNPROFOR

Zaštitne snage Ujedinjenih nacija

Uputstvo s varijantom A i B

dokument Glavnog odbora SDS-a od 19. decembra 1991. pod naslovom "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima"

VRS

Vojska Republike Srpske

Razgovor sa Žepinićem

razgovor svjedoka Vitomira Žepinića s tužilaštvom u septembru 1996.